

Др. Петро Мірчук

РЕВОЛЮЦІЙНИЙ ЗМАГ за УССД.

(Хто такі “бандерівці”, “мельниківці”, “двійкарі”).

ЗМІСТ

ТОМ I.....	3
ВІД АВТОРА.	3
ДО ДЖЕРЕЛ	4
УКРАЇНСЬКА ВІЙСЬКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ — У.В.О.....	13
ПУН—ПРОВІД УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ	15
ТРУДНОЩІ ВЛИТТЯ УВО В ОУН	16
РОМАН БАРАНОВСЬКИЙ — ЧОРНИЙ ДУХ У.В.О.	21
МОГУТНІЙ РОЗМАХ ПРАЦІ ОУН.	26
ВАРШАВСЬКИЙ ПРОЦЕС І “АРХІВ СЕНИКА”	31
СМЕРТЬ Полк. ЄВГЕНА КОНОВАЛЬЦЯ.	37
ДВІ КОНЦЕПЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ ДІЇ ОУН.	45
КАРПАТСЬКА УКРАЇНА — КОНФРОНТАЦІЯ ДВОХ КОНЦЕПЦІЙ ОУН.	48
ДВА НАЦІОНАЛЬНІ ПРАПОРІ.....	53
ПОЛК. АНДРІЙ МЕЛЬНИК РЕЗИГНУЄ	54
НАПЕРЕДОДНІ.....	56
“ВІДКОЛОВСЯ ДУБ ЗЕЛЕНИЙ ВІД СУХОЇ ГІЛЯЧКИ.”	59
“АКТ 3 ДНЯ 10 ЛЮТОГО 1940 РОКУ”	63
Членами Революційного Проводу ОУН стали: /в поазбучному порядку/.....	64
СПРОБА ЛІКВІДАЦІЇ КОНФЛІКТУ.....	68
АВТОР “РОЗБРАТУ”-у – ЗИНОВІЙ КНИШ	70
ІМПОТЕНТИ ЖАЖДУТЬ КРОВІ.....	79
ПОСТАНОВИ В СПРАВІ ДИВЕРСІЇ ПОЛК. А.МЕЛЬНИКА.	82
“УСТРІЙ ОУН УІІ. Розділ.....	83
ВЕРБУВАННЯ В МЕЛЬНИКІВЦІ: КОВБАСА, АБО КОНЦЛАГЕР.....	86
ПОВОРІТ ОУН НА ПРАВИЙ ШЛЯХ.	92
З НІМЕЧЧИНОЮ, ЧИ ПРОТИ НІМЕЧЧИНИ?	94
ЗА ФРОНТ ПОНЕВОЛЕНИХ НАРОДІВ СХІДНЬОЇ ЕВРОПИ Й АЗІЇ.	96
ПОХІДНІ ГРУПИ О.У.Н.....	96
ДРУЖИНИ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ.....	97
КОМІСІЯ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ.	99
ШЕВЧЕНКОВІ “ДВА ІВАНИ”.....	99
НЕ “РОЗКОЛ В ОУН” І НЕ “РОЗБРАТ” АЛЕ	103
ЗИНОВІЙ КНИШ РЕГАБІЛІТУЄ БАРАНОВСЬКОГО.	105
МЕЛЬНИКІВСЬКІ “КУЛЬТУРНИКИ”-“ОЛЬЖИЧІВЦІ”.	107

О.У.Н. ПРОТИ ОБОХ НАЇЗНИКІВ.....	110
ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ.....	112
АКТ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ.....	113
ПАСТИРСЬКИЙ ЛИСТ МИТРОПОЛИТА КИР АНДРЕЯ.....	114
ПАСТИРСЬКИЙ ЛИСТ МИТРОПОЛИТА ПОЛІКАРПА.....	115
До всіх українців, сущих на Волині!.....	115
НЕ ВИЗВОЛИТЕЛЬ, А НОВИЙ ОСАТАНІЛИЙ ОКУПАНТ.....	116
ПРОТЕСТ І РОЗВ'ЯЗАННЯ ДУН.....	123
ТОМ 2.....	125
ВИЗОВ ОУН ГІТЛЕРІВСЬКИМ ЗАГАРБНИКАМ.....	125
НІМЕЦЬКИЙ РОЗГРОМ ПОХІДНИХ ГРУП ОУН.....	125
Інж. СЕРГІЙ ШЕРСТЮК.....	126
ГАНЕБНА РОЛЯ МЕЛЬНИКІВЦІВ.....	127
ГАЛИНА СТОЛЯР *5 березня 1917р. - †27 грудня 1942 р.	137
ТРАГЕДІЯ МЕЛЬНИКІВСЬКИХ ПРОСВІТЯНЦІВ.....	142
НАРОДЖЕННЯ І ДІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ - У.П.А.	150
Др. ЮРІЙ ЛИПА *1900 - 31 серпня 1944	155
МИКОЛА ДУЖИЙ. *1902-†1955р.	159
МИКОЛА ТВЕРДОХЛІБ - "ГРІМ"	160
ВАСИЛЬ АНДРУСЯК – полк. "РІЗУН", "ГРЕГІТ".....	160
НІЛЬ ХАСЕВИЧ. *1905 – †1950.	161
ЗА СПІЛЬНИЙ ФРОНТ БОРОТЬБИ ПОНЕВОЛЕНИХ НАРОДІВ.....	162
УКРАЇНСЬКА ГОЛОВНА ВИЗВОЛЬНА РАДА, УГВР.....	163
ХТО ТВОРИВ УКРАЇНСЬКУ ПОВСТАНСЬКУ АРМІЮ, УПА.....	172
ДВІ ОРГАНІЗАЦІЇ – ДВА ПОЛЮСИ	180
В ОБОРОНІ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКЕРЗОННЯ.....	184
ПРОТИ ВСЯКОЇ СПІВПРАЦІ З ГІТЛЕРІВСЬКОЮ НІМЕЧЧИНОЮ.....	189
ДАВИД ПРОТИ ҐОЛІЯТА.....	192
ВОЛОДИМИР ЩИГЕЛЬСЬКИЙ-" БУРЛАКА" Нар. 1917 - загинув 1949	196
ОДАРКА ГУСЯК.....	199
МЕЛЬНИКІВСЬКИЙ ЧИРЯК.....	200
НЕВДАЛА СПРОБА ПОЛІТИЧНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ-	205
ДИЯВОЛЬСЬКА ГРА НКВД-КГБ: НАРОДЖЕННЯ "ДВІЙКИ"	207
КОНФЛІКТ МІЖ ЗП УГВР І ЗЧ ОУН.....	217
СМЕРТЬ СТЕПАНА БАНДЕРИ.....	217
НА ДВОХ ФРОНТАХ.....	219
АНДРІЙ МЕЛЬНИК: ТРАГІЧНА ПОСТАТЬ УКРАЇНСЬКОГО ПІДПІЛЛЯ.....	221
УКРАЇНСЬКІ ПОЛІТИЧНІ В'ЯЗНІ – ТРЕТІЙ ФРОНТ.....	226
ЮРІЙ ШУХЕВИЧ	228
ДРУГА ЧАСТИНА: ІНШІ ПРО "БАНДЕРІВЦІВ"	230
Валентин Мороз БАНДЕРА І БАНДЕРІВЦІ.....	230
Артур Фурман БАНДЕРІВЦІ!.....	232
Ідель Коґан БАНДЕРІВЦІ В СОВЕТСЬКИХ КОНЦЛАГЕРАХ	233
ТРЕТЯ ЧАСТИНА: В ДЖУНГЛЯХ ЕМІГРАЦІЙНОГО ПОЛІТИКАНСТВА	234
"БРАТОВБИВСТВА"	237
СПРАВА "ОУН-ЗОВ"	240
ВБИВСТВО М. ТУРАША-"ГРАБОВСЬКОГО"	240

ВБИВСТВО ОЛЕКСАНДРА КУЦА.....	242
ЗАГИБІЛЬ ІВАНА МИЦИКА.....	243
ВБИВСТВО СЕНИКА І СЦІБОРСЬКОГО.....	244
ЗАГИБІЛЬ ІГОРЯ ШУБСЬКОГО.....	246
"ЗАМОРДУВАННЯ" ЖІНКИ "БУЛЬБИ"-БОРОВЦЯ.....	246
"ЗАМОРДУВАННЯ" ПРОФ. ВІКТОРА ПЕТРОВА.....	247
ХТО ТАКИЙ РІКО ЯРИЙ.....	249
ПОБРЕХЕНЬКА ПРО "ДРУГУ УПА".....	253
МЕЛЬНИКІВСЬКИЙ УЧЕНИЙ І ЙОГО КЛІЄНТЕЛЯ.....	261
"МЕЛЬНИКІВСЬКІ ІНТЕЛІГЕНТИ" І "БАНДЕРІВСЬКІ СЕЛЕПКИ".....	264
ЧИ ІСНУЄ ТРИ О.У.Н.?.....	271
ПІСЛЯСЛОВО.....	275
ПОЛІТИЧНІ АНЕКДОТИ.....	277

ТОМ І

ВІД АВТОРА.

На одному з дискусійних вечорів про українсько-жидівські взаємини “панеліст” проф. Л.Ш. висловив заввагу: “Найвищий час, щоб хтось із українців опрацював і видав відверту відповідь усім тим жидівським українофобам, що вперто знеславлюють українців, щоб показати усім нашу правду і забріханість українофобів. І найвищий теж час, щоб хтось із “бандерівців” опрацював і видав відверту відповідь тим “своїм” бандерофобам, які залюбки знеславлюють бандерівців, щоб показати усім правду про те, хто такі “бандерівці”, а хто ті, що їх знеславлюють і чому вони це роблять. Я сприйняв ту заввагу як особистий визов мені. Приймаючи той визов, я постановив опрацювати й видати наперед три праці про українсько-жидівські взаємини, а тоді взятися до праці над роз’ясненням подій внутрі української спільноти і головне внутрі Організації Українських Націоналістів напередодні, в час і після Другої Світової Війни. Але нова, несподівана хвиля демагогічних знеславлювань бандерівців проводом організації мельниківців з ясною метою розбити й занархізувати політичне і громадське життя українців на чужині змусила мене переставити черговість праці і по виданні першої праці про жидівсько-українські взаємини взятися невідкладно до опрацювання і видання книги про те, що діялося “поза кулісами” у внутрішньо українському житті, особливо, внутрі ОУН. Тільки по закінченню цього, я повернуся до докінчення першої тематики.

Ця моя праця п.з. “У РЕВОЛЮЦІЙНОМУ ЗМАГУ ЗА УССД” запланована не як ще один додаток до полеміки на тему бандерівці-мельниківці, що ведеться вже поверх сорок років, а як річеве зіставлення фактів, які викликали появу “бандерівців” і “мельниківців” та про те, що робили одні і другі в часі другої світової війни і після неї, як теж про появу “третьої ОУН” прозваної “двійка.”

Чи така праця потрібна? На кожному кроці чується, що така праця не лише потрібна, але давно вже конечна. Насамперед для документування історичних подій як матеріал для істориків дослідників тієї доби нашої історії, бо ж ідеться про дію підпільної організації, закуліси дії якої залишаються невідомими для невтаємничених, а недобитки втаємничених вимирають, забираючи з собою в могилу відомі лише їм

важливі інформації. А далі – для оборони правди й для оздоровлення нездорової атмосфери в політичному і громадському житті українців на чужині.

Після війни Провід “бандерівців”, тобто дійсної ОУН, довгий час – на мою думку задовгий – намагався не виявляти неславних дій окремих українських груп чи одиниць, щоб не давати тим змогу нашим національним ворогам перекидати ту неславу на весь український нарід. Сьогодні таке застереження вже більш не актуальне. Нашим ворогам вже на основі німецьких документів відоме усе. Невідомим залишається багато важливого для нас лише самим українцям, загалові української спільноти. А їй, – як ми вже згадали, – сказати це врешті конечно.

Окреслення “бандерівці” і “мельниківці” зродилося в 1940-1941 роках. Але суть того, що опісля прозвано “бандерівщина” і “мельниківщина” зродилось вже при народженню ОУН і, хоч і не видно для стороннього ока, розвивалося весь час дії ОУН. Тому, щоб зрозуміти правильно те явище, конечно проаналізувати генезу і процес постання ОУН, а поскільки Українська Військова Організація стала складовою частиною ОУН, то й УВО.

Ненависники бандерівців типу З.Книша безсовісно підсувають сфабриковану ними провокацію, нібито “розкол в ОУН” 1940-1941рр. це ворожа, може німецька, може большевицька робота, виконана зручно руками бандерівців. А один із “неутральних” українських еміграційних журналістів, пишучи в “Свободі” /7 жовтня 1983/ про українсько-жидівські взаємини вплив туди ні-з-цього, ні-з-того поучання українцям: “Хіба ж не через заздрість стався розкол в ОУН? Адже програму обидві вітки мають тотожну. Але один із провідників, видно, ніяк не міг погодитися, що не він, а хтось інший має очолити організацію”‘.

Інтелегентній людині, що знає правду, ясно, що перше твердження це свідомо провокація З.Книша і його послідовників, а друге це продукт прикрої ігнорації. Завданням цієї праці є, власне, внести жмут світла для вияснення цього питання.

ДО ДЖЕРЕЛ

В половині дев’ятнадцятого століття, в час найважчого поневолення українського народу, з’явився пророк національного відродження України – Тарас Шевченко. Син кріпака, він вийшов з простолюддя, яке, хоч закріпощене й позбавлене освіти, плекало в своїй душі велич Нашої Правди – свідомість рівності й братерства всіх синів українського народу у своїй вільній Державі. У своїх історичних поемах Шевченко пригадав славні сторінки минулого України. А в своїх політичних поемах Тарас Шевченко у поетичній формі виловив політичну програму, яку український нарід мусить здійснити, щоб знову зажити вільним, гідним життям.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО *9 березня 1814 - †10 березня 1861.

Політичні ідеї Тараса Шевченка, подані в його політичних поемах, стали основою ідеології новітнього українського націоналізму, зокрема ОУН, а його політичні кличі напрямними дії українського визвольного руху.

В поемі “Сон” Шевченко поставив перед очі українцям відкриту правду про важке положення України і про його причини: Україна – багата й чудова країна, прямо рай на землі. Але в ній безперервно чути гіркий плач українського народу, закутого в кайдани Москвою. Це вона, Москва, знищила козацтво і на козацьких кістках

збудувала свою столицю Петербург. Це вона, Москва, закріпостила вільних раніше українських селян, а українську інтелігенцію або винищила, або перетворила в “дядьків атчества чужого”, в нікчемних підніжків Москви. Сама Московщина гідка з своїм деспотичним ладом пониження кожної людини. Спасителем України буде “цар правди і волі”, борець за відновлення волі України, який сьогодні хоч в’язень в кайданах у сибірській тюрмі, не гнеться, а прямо, гордо держить голову, свідомий величчю ідеї, за яку бореться.

В містерії “Великий Льох” Шевченко засуджує кожну співпрацю української людини з московським поневолювачем України. І того з українців, хто активно причиняється до розбудови Московщини як Російської імперії, і того, хто помагає московському наїзникові, не усвідомлюючи собі, що він помагає катові України, і навіть того, хто по-дитячому захоплюється уявною величчю Московщини.

В “Посланню” Шевченко насамперед пригадує своїм землякам “в Україні і не в Україні сущим”, що тільки “В своїй хаті своя правда і сила і воля!”, тобто, що першим завданням кожної української людини є боротися за відновлення своєї вільної Української Держави, бо тільки в ній українська людина буде господарем у своїй хаті і тільки у вільній Українській Державі зможе український нарід ладнати своє життя в усіх ділянках по своїй уподобі. В геніальній формі Шевченко уточнює поняття української нації: це живі, усі ті, що живуть сьогодні в Україні, чи поза Україною, мертві, ті що творили духовість українського народу, його культуру, його традицію, і ненароджені, ті що прийдуть після нас, для яких ми, живущі, мусимо зберегти надбання наших предків і додати свій позитивний вклад. Усі українці – брати. Тому мусять усі, багаті і бідні, освічені й мало освічені, “старші” і “молодші”, обнятися побратнью у спільному змагу за те, щоб наша мати Україна, тепер заплакана в кайданах, знову усміхнулася у своїй хаті, самостійній Українській Державі.

В “Заповіті” Тарас Шевченко вказує українцям шлях боротьби: “Вставайте, кайдани порвіте, і вражою злою кров’ю волю окропіте!” Отже – шлях революції, шлях збройної боротьби, в якій здобуту волю України конечно окропити ворожою злою і своєю чистою кров’ю.

Ідеї Тараса Шевченка ясні, величні, пориваючі. Вони сколихували душою кожного сучасника Шевченка і їхніх нащадків. Але залякані могутністю царської Росії тодішні українські інтелігенти, що повинні були стати провідниками революційної боротьби за відновлення самостійності України, були неспроможні прийняти їх як політичну програму дії. Вони сприймали їх тільки як поетичні мрії, захоплюючі, але нездійснені. Вони вважали можливим, реальним, тільки “українофільство”, зберігання українських традицій, головне у формі наукових праць з ділянки етнографії, та “хлопоманства”, праці над освітою простолюда.

Щойно в 1891 році гурт українських студентів під проводом Миколи Міхновського, вшановуючи пам’ять Шевченка у тридцятиліття його смерти на його могилі у Каневі, прийняв постанову прийняти ідеї Шевченка як політичну програму дії українських патріотів і боротися за їхні здійснення. Для цього створено таємне “Братство Тарасівців”. По ліквідації його царською поліцією, в 1900 році М.Міхновський схоплює ідеї Шевченка як програму першої української політичної партії “РУП – Українська Революційна Партія”, і публікує окремою брошурою п.з. “Самостійна Україна”.

Політичні ідеї Тараса Шевченка, подані в його політичних поемах, стали основою ідеології новітнього українського націоналізму, зокрема ОУН, а його політичні кличі напрямними дії українського визвольного руху.

Та в час виступу Шевченка в західній Європі народжується комуністична теорія Маркса. Баламутні кличі про “класову боротьбу” і “всесвітню єдність пролетаріату” продістаються через Московщину в Україну, приймаючи відразу московську імперіалістичну інтерпретацію “єдності пролетаріату” як нерозривної єдності московського й українського “працюючого люду” під проводом, очевидно, московського “старшого брата”. Тарас Шевченко рішуче засудив комуністичні кличі як несені в Україну “з чужого поля великих слів велику силу і більш нічого!”, протиставляючи кличам класової боротьби національну єдність всіх українців, а кличам боротьби за “світовий пролетаріат” – вимогу боротьби за волю України. Але марксистські кличі соціалізму як першого етапу маршу до комунізму стали ширити в Україні російські соціалістичні партії, приваблюючи в свої ряди й українських недоуків, що згодом оформилися організаційно в ніби - окремі “українські” соціалістичні партії “Соціал-Демократів,” “Соціал-Революціонерів” і “Соціал-Федералістів”. Шлях для їхнього сервілізму супроти Москви як “старшого брата” серед української інтелігенції промостив університетський професор Михайло Драгоманів своїми анархістичними кличами про “свободу кожної громади” в одній, неподільній, демократичній Росії.

Так напередодні Першої Світової війни оформилися в Україні дві політичні сили: українські самостійники-націоналісти під проводом Миколи Міхновського і “українські” соціалістичні партії під проводом В.Винниченка і товаришів.

8 березня 1917 року у Петрограді, тодішній столиці царсько-російської імперії, вибухла революція. По кількох днях революційних конвульсій царсько-російська імперія перестала існувати. Із рук українського народу по віках важкої московської неволі спали кайдани. Зникли московські караули, відчинилися тюремні ворота, воля України вийшла з тюрми.

На першу вістку про ті події у Києві створено з ініціативи самостійницької Української Народної Партії та націоналістичної організації Братства Самостійників під проводом др. Миколи Міхновського Українську Центральну Раду. Діючі тоді українські соціалістичні партії створили кілька днів пізніше свою Центральну Раду. Клич єдності всіх діючих українських політичних сил скоро довів до об’єднання обох рад і 22 березня 1917 р. появилася відозва до всего українського народу об’єднаної Української Центральної Ради. Почалися бурхливі дні відродження народу. Четвертим Універсалом з датою 22 січня 1918 р. проголошено Україну вільною, ні від кого незалежною республікою.

Але, “Встоятись не було сили.” По чотирьох роках важкої боротьби Україна опинилася знову в неволі: Наддніпрянщина в московській, західна Україна в польській, Буковина з Басарабією в румунській, а Закарпаття приєднано до Чехословаччини.

Згадані слова тужливої пісні “Встоятись не було сили” проголошено історіософічним висновком подій в Україні 1917-1920 років і його ще й сьогодні дехто вперто повторює як виправдання невдач.

Але, молоде покоління українських патріотів, зокрема в західній Україні, під

польською окупацією, цього твердження не прийняло. Воно почало уважливо, критично аналізувати кожний фрагмент подій того часу і в висліді того прийшло до зовсім іншого висновку.

“Встоятись не було сил”? “Не було свого війська”? “Замала була свідомість народних мас”? “Народ не розумів як слід потреби своєї держави”? – Неправда! Тодішня преса звітувала, що напр. у Петербурзі, тодішній столиці московської імперії, відбулася 23 березня 1917 р. велика маніфестація українців із участю понад 20.000 людей, між ними й багато українців-солдатів російської армії. І усі вони, солдати, українські робітники і навіть кубанські козаки, що їхали на чолі походу у червоних козацьких жупанах, демонстрували під синьо-жовтими прапорами. Те саме було в Москві. 29 березня 1917 року відбулося у Києві “Свято Свободи”, під час якого вулицями Києва пройшли десятки тисяч українських демонстрантів під синьо-жовтими прапорами і траспарентами, на яких виднілися кличі: “Хай живе вільна Україна!”, “Хай живе самостійна Україна!” Такі надсподівано багатолюдні демонстрації українських мас і українських солдатів російської армії під синьо-жовтими прапорами і кличами “За вільну, самостійну Україну!” відбулися тоді, як звітувала тогочасна преса, теж у Харкові, Полтаві, Одесі, Чернігові й усіх інших містах України. Значить, національна свідомість в українських масах була. Тому навіть один із комуністичних вожаків в Україні, Петровський, у своїй книзі “Революція і контрреволюція в Україні” признає: “Величезні маси українського народу зауважили в лютневій революції 1917 року перш всего освободження від страхіть національного гнету”.

Микола Міхновський народився /весною?/ 1873 р. в селі Турівці, Прилуцького повіту, на Полтавщині, в родині священика. На Київському університеті закінчив дипломом правничі студії і працював адвокатом.

В 1891 р. Микола Міхновський як молодий студент zorganizував поїздку вибраного гуртка однодумців на могилу Тараса Шевченка в 30-ту річницю смерти генія України і там об'єднав їх присягою у таємне “Братство Тарасівців” для здійснювання ідей і кличів Шевченка. Це була перша українська націоналістична організація з виразним кличем повернення українському народові волі у власній самостійній державі.

В лютому 1900 р, за почином Миколи Міхновського основано Українську Революційну Партію, в скороченню РПУ, яка прийняла за свою програму доповідь Міхновського, видану опісля окремою брошурою п.з. “Самостійна Україна”, з гостро поставленою вимогою здійснення клича “Одна, Єдина, Нероздільна, Вільна, Самостійна Україна від Карпат по Кавказ!” Коли РУП опанували соціалісти, Міхновський творить Українську Народну Партію, УНП, для поширення націоналістичних ідей і кличів, Микола Міхновський був тим, хто висловлені в поетичній формі політичні ідеї і кличі Шевченка оформив у політичну програму дії державно-самостійницького українського націоналістичного Руху.

В 1917-20 рр. завзятий організатор української армії, був трагічним оборонцем ідеї державної самостійності українського народу перед “своїми таки”, українськими соціалістами, руйніниками української державності.

Загинув Микола Міхновський з рук московського ГПУ 3 травня 1924 р. у Києві.

Не було своєї армії? Таке твердження це теж безсоромне фальшування історичної правди. Ось факти: Вже 19 березня 1917 р. відбулося в Києві з ініціативи Миколи

Міхновського перше українське “Підготовче Віче” з участю 211 військовиків. 22 березня відбулися перші “Збори українських офіцерів і солдатів”. 29 березня 1917 р. відбулася “Ширша Військова Нарада залоги Києва й околиць”. На всіх тих нарадах було схвалено резолюцію: “Негайно приступити до організування власної національної армії, яко могутньої своєї сили, без якої не можна й помислити про здобуття повної волі України.” 18 травня відбувся в Києві “ПЕРШИЙ ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ З’ЇЗД”, в якому взяло участь 700 делегатів, що репрезентували поверх півтора мільона українських вояків у російській армії. В днях 18-23 червня 1917 р. відбувся в Києві “Другий Всеукраїнський З’їзд” 2.500 делегатів, що репрезентували 1,732,444 українських вояків. На обох з’їздах усі представники поверх півтора мільйона українських вояків зголошували готовність усіх тих вояків стати зі зброєю в руках на сторожі волі України й захищати її своїми грудьми. І якщо б тільки одного із п’ятнадцяти, найкращого, було вибрано стати вояком української армії, то легко можна було зорганізувати вже в перших місяцях революції стотисячну українську армію високої вартости. Перші кроки в тому були зроблені. В першій половині Микола Міхновський зорганізував “Перший Український Козачий ім. гетьмана Богдана Хмельницького полк” силою трьох тисяч бійців, а скоро після того “Український Полк ім. Полуботка.” Але все це було в зародку знищено. Хто це зробив: білі, червоні, чи ще якоїсь краски москалі? Ні! Ту злочинну роботу виконали “українські” товариші соціалісти В.Винниченко, Микола Порш, що глумом долі стали у проводі Центральної Ради, перший як голова Генерального Секретаріату Української Центральної Ради, другий як секретар військових справ, та всі інші їхні партійні товариші – Мартос, Паливода, Феденко й інші однаково “соціалісти-демократи,” як і “соціалісти-революціонери” та соціалісти-федералісти”.

В лютому 1900 р, за почином Миколи Міхновського основано Українську Революційну Партію, в скороченню РПУ, яка прийняла за свою програму доповідь Міхновського, видану опісля окремою брошурою п.з. “Самостійна Україна”, з гостро поставленою вимогою здійснення клича “Одна, Єдина, Нероздільна, Вільна, Самостійна Україна від Карпат по Кавказ!” Коли РУП опанували соціалісти, Міхновський творить Українську Народну Партію, УНП, для поширення націоналістичних ідей і кличів, Микола Міхновський був тим, хто висловлені в поетичній формі політичні ідеї і кличі Шевченка оформив у політичну програму дії державно-самостійницького українського націоналістичного Руху.

В 1917-20 рр. завзятий організатор української армії, був трагічним оборонцем ідеї державної самостійности українського народу перед “своїми таки”, українськими соціалістами, руїниками української державности.

Загинув Микола Міхновський з рук московського ГПУ 3 травня 1924 р. у Києві.

Бо всі вони вважали вимогу повної самостійности України, “відокремлення від Росії” – “ножем у спину всеросійської революції”. У своїх споминах п.з. “Відродження нації” Винниченко відкрито признається:

“Ми (тобто українські соціалісти) - стали частиною - органічною, активною, живою, охочою частиною - одного цілого. Всякий сепаратизм, всяке відокремлення себе від революційної Росії здавалося смішним, абсурдним, безглуздим... Ні про який сепаратизм, самостійність навіть мови не могло бути... Ми навіть уважали небезпечною для революції ідею сепаратизму, бо вона могла розбити революційні

сили всієї Росії.” (т.І, ст. 43-44).

А ес-ер (соціал-революціонер) А.Заливчий демагогічно піддержував свого товариша ес-дека (соціал-демократа) на Українському Селянському З’їзді в Києві:

“Наша демократія пропаде і землі ми не дістанемо, якщо установеми незалежність нашої республіки”.

Микола Міхновський вже при об’єднанні Центральної ради в один репрезентативний провід українського народу ставив рішучу вимогу негайного проголошення повної державної незалежності України і творення української армії для – оборони кордонів Української Самостійної Держави перед білими й червоними москалями й іншими ворогами України. Українські соціалісти підступно погоджувалися на те. Але, як тільки керівництво Центральною Радою опинилося в їхніх руках), вони всіма зусиллями повернули працю Ради проти вимог Міхновського, а за збереження державної єдності з Московщиною. Згідно з тим, у виготовленому Винниченком Першому Універсалі Центральної Ради 23 червня 1917 р. проголошено:

“Хай буде Україна вільною. Не відділяючись від усієї Росії, не розриваючи з державою російською.” Те саме в Другім універсалі Центральної Ради:

“Ми, Центральна Українська Рада, стоячи, як все, за тим, щоб не відривати України від Росії, та щоб разом з усіма народами змагати до піднесення й розвитку цілої Росії та єдності її демократичних сил, з задоволенням приймаємо заклик правительства до єдності. Ми рішуче відкидаємо спроби самочинного здійснення автономії України до всеросійських установчих зборів”.

Про волю України в Другім Універсалі Центральної Ради вже ні слова.

Свого рабського сервілізму супроти Росії явної ворожості до державної самостійності українського народу не змінили соціалістичні керівники Центральної Ради й тоді, коли в Росії до влади прийшли большевики. Коли на різних військових з’їздах все рішучіше ставлено вимогу негайного проголошення повної державної самостійності України, Генеральний Секретаріят Центральної Ради видав 16 листопада 1917 р. відозву, заявляючи:

“Всі чутки і розмови про сепаратизм, про відокремлення від Росії – або контрреволюційна провокація, або звичайна обивательська неосвідомленність. Центральна Рада і Генеральний Секретаріят твердо і виразно заявили, що Україна має бути в складі Федеративної Республіки Російської”.

У тому протисамостійницькому дусі було проголошено 19 листопада 1917 р. й Третій Універсал Центральної Ради:

“Од нині Україна стає Українською Народною Республікою. Не обриваючись від республіки російської і зберігаючи єдність її, ми твердо станемо на нашій землі, щоб силами нашими допомогти всій Росії”.

Тобто: по формі ніби українська республіка, а на ділі далі частина Росії. Точно така “Українська Республіка”, як є сьогодні у московських кайданах ССРСР. Так пройшло десять місяців неповторних можливостей. Українські народні маси, українське селянство, українські вояки російської армії вимагали дійсної державної самостійності України, а керований “українськими” соціалістами на чолі з В.Винниченком “Генеральний Секретаріят Центральної Ради”, як свідчить сам

Винниченко, обстоював вперто те саме: автономна Україна в федеративній Росії.

Свою вперту відмову проголосити повну самостійність України виправдували соціалістичні керівники Генерального Секретаріату Центральної Ради фактом, що в Києві далі урядував начальник київської військової округи як представник російського уряду, спираючись на московські військові залоги. Тому українські самостійники під проводом М.Міхновського постановили показати, що московська небезпека це фікція. Ніччю з 17 на 18 липня 1917 р. полк. “Полуботківців” вирушив зі своїх касарень, роззброїв московські залоги й опанував весь Київ. Повідомлений про це Винниченко заявив “Полуботківцям”, що він сповнить вимогу проголошення самостійности України і візвав їх скласти зброю й повернутися до касарень. Вони послухали наказу Голови Генерального Секретаріату соціалістичними керівниками Центральної Ради, що змагали до знищення всякої військової сили, заснував з галичан і буковинців військову формацію “Січові Стрільці”. Під командою полк. Коновальця ця військова формація виступила збройно в обороні Четвертого Універсалу й опісля стала найкращою частиною і ядром армії УНР.

Після невдачі збройних змагань Коновалець опинився на еміграції. З його ініціативи постала в липні 1920 р. для продовжування боротьби проти окупантів України “Українська Військова Організація”, яка обрала його своїм Начальним Командантом.

СВГЕН КОНОВАЛЕЦЬ, син народнього учителя, народився 14 червня 1891 р. в селі Зашиків біля Львова. По закінченню гімназії у Львові, студіював право на Львівському університеті. В часі студій брав живу участь у громадському і політичному житті і був одним із ініціаторів заложення Українських Січових Стрільців. Але з вибухом війни, його як старшину австрійської армії мобілізовано, у висліді польських інтриг його приділено не до військової формації Українських Січових Стрільців, як він домагався, а до мадярських частин. В бою на Маківці мадярська частина здалася і Коновалець попав у російський полон.

На вістку про революцію в Росії Коновалець продістався до Києва і тут, після важкої боротьби з українськими соціалістичними керівниками Центральної Ради, що змагали до знищення всякої військової сили, заснував з галичан і буковинців військову формацію “Січові Стрільці”. Під командою полк. Коновальця ця військова формація виступила збройно в обороні Четвертого Універсалу й опісля стала найкращою частиною і ядром армії УНР.

Після невдачі збройних змагань Коновалець опинився на еміграції. З його ініціативи постала в липні 1920 р. для продовжування боротьби проти окупантів України “Українська Військова Організація”, яка обрала його своїм Начальним Командантом.

На початку 1929 р. заходи полк. Коновальця об'єднати УВО й усі існуючі тоді українські націоналістичні організації закінчилися успішним створенням єдиної Організації Українських Націоналістів. Перший установчий Великий Збір ОУН, відомий під назвою “Віденський Конгрес”, обрав одноголосно полк. Коновальця Головою Проводу ОУН і на тому пості він залишався аж до своєї смерті. Загинув він 23 травня 1938 р. у Роттердамі, Голляндія, розірваний “пекельною машиною”, підсуненою йому провокатором московського ГПУ.

На початку 1929 р. заходи полк. Коновальця об'єднати УВО й усі існуючі тоді

українські націоналістичні організації закінчилися успішно створенням єдиної Організації Українських Націоналістів. Перший установчий Великий Збір ОУН, відомий під назвою “Віденський Конгрес”, обрав одногolosно полк. Коновальця Головою Проводу ОУН і на тому пості він залишався аж до своєї смерті. Загинув він 23 травня 1938 р. у Роттердамі, Голляндія, розірваний “пекельною машиною”, підсуненою йому провокатором московського ГПУ.

Центральної Ради. Винниченко казав звільнити роззброєні московські залоги й повернути їм зброю. Тоді москалі роззброїли “Полуботківців”, їх усіх заарештовано і під караулом московського війська відставлено на російський фронт. Вслід за ними вислано на фронт теж полк “Богданівців”. А окремо заарештовано М.Міхновського і теж відставлено до російської частини на румунський фронт.

Тепер узявся Винниченко із своїми партійними товаришами до ліквідування українських військових частин. “Не своєї армії нам соціал-демократам і всім щирим демократам треба, а знищення всяких постійних армій”,—писав він. Секретарем Військових Справ був тоді Симон Петлюра, член партії соціал-демократів. Бачучи злочинну роботу “українських” соціалістів він зрезигнував з того посту і виступив із партії. Його місце зайняв Микола Порш, “права рука” Винниченка. Він відразу видав наказ призначити на всі командні пости в українських військових частинах тільки членів соціалістичної партії.

Фахових старшин як нечленів соціалістичної партії звільнено. До кожної частини вислано “політрука” соціалістичної партії з дорученням демагогічною пропагандою розкламати військові частини.

І врешті – в половині січня 1918 р. рішенням Центральної Ради і виконним розпорядком секретаря Військових Справ з дня 17 січня 1918 року про демобілізацію всіх українських військових частин нанесено смертельний удар плянові перетворити всі українізовані частини російської армії зі сотнями тисяч вояків в Українську Армію, збройне рам’я Української Держави. До всіх касарень вислано партійних “інструкторів”, які демагогічно намовляли всіх українських вояків вертатися чимскорше домів, бо там роздають земельку і якщо він припізниться то для нього вже нічого не залишиться. Отак не ворог, а “своя” Центральна Рада в руках соціалістів зліквідувала в зародку українську армію. Це сталося після того, як 17 грудня 1917 р. большевицька “Рада Народних Комісарів” передала Українській Центральній Раді ультиматум з вимогою повної капітуляції, а вслід за тим червона московська орда під командою Муравйова посунула в Україну, щоб “на штиках московських солдатів понести в Україну комунізм”, тобто – московське панування в новій масці.

Щойно переляканий маревом потопа кровожадних московсько-большевицьких орд соціалістичний Генеральний Секретаріят Центральної Ради постановив шукати рятунку у відклику до національних почувань українських мас і Четвертим Універсалом з датою 22 січня 1918 р. ніччю з 24 на 25 січня проголосив Україну вільною, Самостійною Державою.

Це була перемога ідеї самостійности України. Але вона, на жаль, прийшла дійсно запізно. Тоді української армії вже дійсно не було. На щастя залишився ще в Києві ненарушеним курінь Січових Стрільців під командою полк. Євгена Коновальця, який здушив комуністичне повстання в самому Києві й уможливив евакуацію українського уряду з Києва. Для спинення московської орди, що йшла на Київ, замість тисяч

загартованих в боях українських бійців вислано тепер – триста молоденьких студентів, зорганізованих в останній хвилині як Студентська Сотня Січових Стрільців, що під Крутами віддали своє юне життя в нерівному бою.

Всі оті моменти визвольних змагань українського народу дуже уважливо аналізували молоді українські патріоти. На цьому тлі вони бачили велич ідей Тараса Шевченка, популяризованих як політичну програму дії др. Миколою Міхновським та злочинність політично неграмотних і до решти задурманених демагогією інтернаціонального соціалізму В.Винниченка і його партійних товаришів. Вони з глибоким пієтизмом приймали ідеї Шевченка й Міхновського як єдиноправильний шлях до повернення волі українському народові і з погордою засуджували Винниченка і всіх “українських” соціалістів як руйників української державности, як тих, за помилки яких заплатив український нарід мільйонами жертв.

Критична аналіза Визвольних Змагань 1917-20 років виявляла, що обвинувачення народних мас у незрілості, в байдужості до національних справ, в неохоті ставати до боротьби за волю України і подавання цього як причини невдач є злочинним перекрученням історичної правди з метою скинення відповідальності з дійсних винуватців. Широкі маси українського народу стояли своєю свідомістю на висоті. Трагедією було те, що провід державного будівництва в тому періоді опинився не в руках українських націоналістів під проводом М.Міхновського, будівничих української державности, а в руках “українських” соціалістів, впертих руйників української державности. Як же ж інакше була б виглядала історія українського народу, коли б не Четвертим Універсалом 22 січня 1918р., але першим Універсалом у березні 1917 р. було, як цього вимагав провідник українських націоналістів М.Міхновський, проголошено повну державну самостійність України і Перший Військовий З’їзд були б використали не винниченки для того, щоб здеорієнтувати патріотичне українське вояцтво демагогічними кличами про єдність працюючого люду всієї Росії і щоб клич самостійности України підмінювати єхидно кличем “автономії в єдності з Росією”, але будівничі української державности для негайного формування із півтора-мільйонової маси всього українського вояцтва хоча б стотисячної української армії!

СТЕПАН БАНДЕРА народився 1 січня 1909р. в селі Угринів Старий, пов. Калуш, де його батько о.Андрій був українським католицьким парохом. Степан закінчив Гімназію в Стрию, а опісля агрономічні студії на Львівському університеті.

17-літнім юнаком став він членом таємної Організації Вищих Кляс Українських Гімназій і після матури членом Союзу Української Націоналістичної Молоді, а одночасно Української Військової Організації. Коли в лютому 1929 р. постала ОУН, Степан Бандера став одним із перших її членів в Україні.

На початку 1933 р. Степан Бандера перебрав пост Крайового Провідника ОУН. Під проводом Бандери ОУН розгорнула широку дію на всіх ділянках. У зв’язку з успішним атентатом ОУН на польського міністра Перацького в 1934 році Бандера був засуджений як Крайовий Провідник ОУН на кару смерті, замінену на досмертну тюрму. Надзвичайно геройська постанова Бандери у часі слідства й на судових процесах у Варшаві і Львові вкрила славою не тільки його, а цілу ОУН і здобула пошану для боротьби ОУН за волю України теж серед чужинців.

По виході з тюрми по розвалі Польщі в вересні 1939 р. Бандера очолив процес очищення проводу ОУН від опортуністів, що намагалися прив’язати ОУН до чужого

воза. Другий Великий Збір ОУН у квітні 1941 р., по усуненню Андрія Мельника з ОУН, вибрав Степана Бандеру Головою Проводу ОУН. На тому пості Степан Бандера залишився аж до своєї смерті. Під його проводом ОУН повернулася на шлях безкомпромісової боротьби за Українську Самостійну Соборну Державу проти всіх окупантів. З його ініціативи 30 червня 1941 р. ОУН, як організатор і керівник визвольної боротьби українського народу, проголосила відновлення Української Держави, а для її оборони створено Українську Повстанську Армію.

Тому, хоч весь час німецької окупації України Степан Бандера пробув у німецькому концлагері, а опісля опинився на еміграції, його визнали усі ідейним провідником всієї визвольної боротьби українського народу проти гітлерівських і проти московських окупантів України у час Другої Світової Війни і після неї. І для своїх, і для чужих ім'я “бандерівець” стало повним пошани окресленням незламного борця за волю України проти кожного окупанта.

15 жовтня 1959 р. Степан Бандера загинув у Мюнхені від спеціально спрепарованого пострілу отруйного газу на доручення головного проводу московського КГБ.

І ще одну науку дала аналіза тих подій; осторогу перед неправильним розумінням клича єдності. У березні 1917 р. здавалося, що з'єднання самостійницької “Української Центральної Ради” із соціялістичною “Центральною Радою” в одну є величезним досягненням на шляху до спільної боротьби за волю України. А скоро показалося, що все це було джерелом трагедії України. Без того поєднання, самостійницька УЦРада під проводом М.Міхновського була б нестримно повела український нарід прямим шляхом до великої мети, до закріплення нашої Правди у своїй хаті, у своїй самостійній Українській Державі.

Так родилася й оформлювалася ідеологія новітнього українського націоналізму.

Приймаючи цю ідеологію новітнього українського націоналізму за свою, українська молодь, зокрема українські студенти в Західній Україні, почали творити таємні націоналістичні організації для підготовки до боротьби за успішне завершення того, що не пощастило їхнім батькам і старшим братам. Серед старших учнів гімназій постають “Організації Вищих Кляс Українських Гімназій”, а серед студентів університетів “Група Української Державницької Молоді”, що об'єднуються в “Союз Української Націоналістичної Молоді”. Провідну роль у них відіграли: Степан Охримович, Богдан Кравців, Іван Габрусевич, Степан Ленкавський, Роман Шухевич, Зенон Косак, Олекса Гасин, Степан Бандера, Дмитро Грицай, Василь Сидор, Іван Равлик, Володимир Янів, Богдан Підгайний, Михайло Колодзінський, Осип Тюшка, Дмитро Штикало, Ярослав Старух, Омелян Грабець, Ростислав Волошин, Дмитро Мирон, Іван Климів. Ті, що їх у 1940 році прозвано “Бандерівцями”.

УКРАЇНЬСКА ВІЙСЬКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ — У.В.О.

Складовою частиною ОУН вже при творенні ОУН стала теж Українська Військова Організація, УВО, тому – як я згадав у вступі, – для зрозуміння дальших подій в ОУН конечно розглянути коротенько і структуру та дію УВО.

Українська Військова Організація, УВО, почала діяти в 1920 р. Її виникнення і її характер були протилежними до постанов і характеру згаданих вище націоналістичних організацій, зокрема Союзу Української Націоналістичної Молоді. Вони були вже в зародку і в розвою ставали все виразніше ідеологічно-політичними організаціями з дуже яким обличчям, не ангажуючись глибше у бойову діяльність. Українська Військова Організація навпаки: від самих початків оформлювалася і діяла як революційно-бойова організація мілітарного характеру. Ідеологічно-політичні питання свідомо залишено на боці і тільки згодом, коли вони такі стали гостро перед організацією, пробувано звужувати у їх важливості. Згідно з таким принципом, членами УВО стали особи різних партійних поглядів, члени різних політичних партій. Основним завданням була революційна боротьба проти польського окупанта. Тому в складі Начальної Команди УВО в перших роках її дії ми бачимо полк. Євгена Коновальця, ініціатора й Начального Команданта УВО, який вже в час Визвольних Змагань 1917-20 років на пості команданта Січових Стрільців виявив себе чітко оформленим українським націоналістом теж провідних членів УНДО, Соціал-Радикальної Партії, гетьманців і навіть радянофілів. Але конфронтація поглядів таки прийшла в УВО досить скоро і то з несподіваної сторони. Полк. Коновалець був безкомпромісовим соборником і вимагав, щоб такий характер мала ціла УВО. Але в 1923 році в ході конфлікту між еміграційними керівниками наддніпрянської УНР і др. Є.Петрушевичем, як диктатором Західноукраїнської Республіки, Петрушевич поставив вимогу, щоб УВО стала виключно галицько-українською організацією і підпорядковувала себе екзильному урядові ЗУНР. Коновалець тому рішуче спротивився. Тим більше, що Петрушевич почав загравати з большевицьким “урядом України”, щоб дістати піддержку у боротьбі проти польського окупанта Галичини. На вирішній нараді Команди УВО полк. Коновальця переголосовано. Супроти цього, Коновалець зрезигнував з посту Команданта і з членства в УВО. Начальну Команду УВО перебрала “Політ-Колегія” ЗУНР з от. Я.Селезінкою на чолі, а Крайовим Командантом УВО став полк. Андрій Мельник. На вимогу др. Петрушевича, як диктатора ЗУНР, полк. Мельник створив в УВО відділ розвідки під командою О. Думина. Весною 1924 року польська поліція розкрила розвідочну групу УВО, Ольгу Басарабову, зв’язкову УВО, в якій знайдено документи розвідки, поляки в ході слідства закатували її на смерть, полк. Мельника й інших провідних членів УВО заарештовано й засуджено на різні терміни тюрми.

РОМАН ШУХЕВИЧ народився 7 липня 1907 р. в місті Краковець, Галичина, де його батько був суддею. Гімназію закінчив у Львові, а університетські студії на Львівській політехніці. В 1928-29 рр. закінчив у польській армії старшинську школу, а опісля спеціальні курси для військових старшин у Німеччині.

Як член УВО Шухевич виконав у 1926 р. голосний атентат на польського куратора Собінського у Львові.

В 1929р. Шухевич вступає до ОУН як один із перших її членів, займаючи там довгий час пост бойового референта Крайової Екзекутиви ОУН. В 1934 році попадає до концлагеру в Березі Картузській, а з нього до польської тюрми.

В 1938-39 рр. приймає активну участь в організуванні “Карпатської Січі” та в керівництві нею. В 1939-40 рр. він Референт Зв’язку з Українськими Землями в ССРСР, в 1940-41 роках Крайовий Провідник на Західних Окраїнах Українських Земель і член Революційного Проводу ОУН. В 1941 р. організує й очолює Український Легіон.

В травні 1943 р. рішенням Проводу ОУН Шухевич стає Головою Бюра Проводу

ОУН. В серпні 1943 р. Третій Великий Збір ОУН затверджує його на тому пості. Коли по виході з тюрми Степан Бандера повернувся на пост провідника ОУН, Романа Шухевича під псевдом Тур обняв пост Голови Проводу ОУН на Українських Землях.

В 1943 р. Шухевич обіймає пост Головного Командира УПА під псевдом ген. Тарас Чупринка.

В липні 1944 р. Великий Збір Української Визвольної Ради обрав Романа Шухевича /псевдо Лозовський/ Головою Генерального Секретаріату УГВР.

Як Головний Командир УПА /ген. Тарас Чупринка/, Голова Проводу ОУН на Українських Землях /Тур/ і Голова Ген. Секретаріату УГВР /Лозовський/ Роман Шухевич в періоді 1943-1950 рр. керує визвольно-революційною боротьбою багатотисячної УПА, широкого підпілля ОУН та мільйонових мас українського народу проти німецько-гітлерівських та московсько-більшевицьких окупантів.

5 березня 1950 р. Роман Шухевич загинув у бою з загоном НКВД у Білогоріччі біля Львова.

Такий удар по УВО у зв'язку з діяльністю її протипольської розвідки для потреб диктатора ЗУНР викликав невдоволення членства УВО. На заклик членства Є.Коновалець повернувся в 1924 р. на пост Начального Команданта УВО, зірвав залежність від уряду ЗУНР і привернув соборницький характер УВО. В УВО проведено чистку. Усіх советофілів з Думиним на чолі усунено з УВО.

Своєю широко розгорненою бойовою діяльністю УВО здобула собі широкий розголос і глибокий авторитет серед українців. Але гуртування в УВО людей різних ідейно-політичних поглядів відбивалося некорисно на УВО. Тому Коновалець, повернувшись на пост Начального Команданта, почав надавати УВО все виразніший характер націоналістичної бойової організації. У висліді цього, з УВО почали відходити члени ненаціоналістичних українських партій. В час творення ОУН той процес ще не був закінчений.

Все ж, бойова діяльність УВО була доповненням до ідеологічно-політичної діяльності Союзу Української Націоналістичної Молоді. Тому всі згадані провідні члени СУНМ і багато інших стали одночасно членами УВО. Так один із провідних членів Союзу Української Націоналістичної Молоді, Роман Шухевич, 19-літній студент політехніки, був тим бойовиком УВО, що виконав атентат на польського куратора Собінського у Львові 19 жовтня 1926 року.

ПУН—ПРОВІД УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

Є дві форми творення нової організації і її проводу. Перший – ініціативний гурт творить нову організацію і вона згідно з прийнятими нею її статутом вибирає свій провід. Другий – ініціативна група вважає себе відразу проводом і творить свою організацію починаючи згори вниз.

Провід Організації Українських Націоналістів постав інакше. І це дуже сильно заважило на історії ОУН.

Конечність створення єдиної організації вирінула тому, що в другій половині 20-тих років нашого століття діяли на українських землях окремо дві націоналістичні організації – ідеологічно-політична, Союз Української Націоналістичної Молоді, і

революційно-бойова, Українська Військова Організація – УВО, а на чужині теж націоналістична Група Української Національної Молоді і Легія Українських Націоналістів. Природно виплила потреба координації дій і співпраці тих націоналістичних організацій. З цією метою відбулася 3-7 листопада 1927 р. Перша Конференція Українських Націоналістів в Берліні і Друга 8-9 квітня 1928 р. в Празі. Вже на першій Конференції вибрано Провід Українських Націоналістів, ПУН, зложений з трьох членів на чолі з полк. Євгеном Коновальцем і з доповненням його новими членами на Першому Конгресі Українських Націоналістів у Відні в днях 28 січня до 3 лютого 1929 р. постав провід створеної тоді Організації Українських Націоналістів, ОУН, як злиття в одну усіх існуючих тоді українських націоналістичних організацій.

І створення первісного ПУН, і доповнення його на Першому Конгресі не було вибором найкращих, в оцінці членства, членів новоствореної ОУН, але вислідом домовлення з проводом організації, що мали влитися в ОУН. До цього, Край, основна база майбутньої дії ОУН, не брався в тому до уваги, бо члени ОУН на терені під ворожою окупацією мусіли бути строго законспіровані, а члени ПУН діяли відкрито.

Вислід цього був такий, що, напр. на Конгресі були додані до ПУН від Ліги Українських Націоналістів П.Кожевніков і Л.Костарів, а вже кілька місяців після того рішенням Суду ОУН обох усунено з ОУН як ворожих агентів. Тому раз-по-раз причиною конфлікту Крайової Екзекутиви ОУН з ПУНОм ставали окремі члени ПУН. Тільки полк. Коновалець, як Голова Проводу ОУН мав весь час беззастережне довір'я всієї ОУН.

Перший конфлікт ПУН-у з Краєм, що його З.Книш зве “першим бунтом майбутніх бандерівців”, виник безпосередньо по створенню ОУН, коли ПУН пробував продиктувати склад першої Крайової Екзекутиви ОУН на ЗУЗ. Представники Союзу Української Націоналістичної Молоді запропонували Голові Проводу ОУН свій склад КЕ; зложений з провідних членів Союзу, що були одночасно членами УВО. Коновалець став рішуче по стороні “крайовиків” згідно принципу, що члени КЕ ОУН на Українських Землях мусять органічно впливати з дії тамошньої ОУН.

ТРУДНОЩІ ВЛИТТЯ УВО В ОУН

Злиття націоналістичних організацій на чужині в єдину ОУН пройшло зовсім легко. Ті організації діяли відкрито і ОУН поза Україною діяла відкрито. Ніякої революційно-бойової акції ні діючі до того часу організації, ні ОУН не вели, ограничуючись до політичної й громадської праці.

Інакше вийшло в Україні із злиттям УВО й СУНМ в єдину ОУН.

Як згадано, Союз Української Націоналістичної Молоді мав від початків чіткий націоналістичний характер. Тому в Україні Союз став ядром ОУН. В УВО, як згадувано, були і націоналісти, і члени чи симпатички українських не націоналістичних партій. Передбачувано, що при влиттю УВО в ОУН виникне конфлікт з другою групою членства УВО. Та цього не сталося. Члени цієї групи просто перестали бути членами УВО й до ОУН не ввійшли. А націоналісти в УВО це були переважно Члени СУНМ і тому власне вони, як члени СУНМ і одночасно УВО, стали у проводі ОУН і в

Крайовій Екзекутиві, і в Окружних, Повітових та місцевих Екзекутивах ОУН. Трудність виринула несподівано на персональному тлі.

ЯРОСЛАВ СТЕЦЬКО, син українського-католицького священника, народився 19 січня 1912р. у Тернополі. Гімназію закінчив у Тернополі 1929 р. і почав студії на філософічному відділі львівського Університету, але арешт 1934 р. і засуд не дозволили закінчити студії дипломом. Від гімназійної лавки член УВО й опісля член ОУН від 1929р. Член обласної Екзекутиви ОУН, а від 1931 р. член Крайового Центру Юнацтва і редактор підпільних видань Крайової Екзекутиви ОУН. Від 1932 член Крапової Екзекутиви ОУН і редактор підпільних журналів “Бюлетень КЕ ОУН”, “Юнак”, і “Юнацтво”. Багато разів арештований польською поліцією. В 1934р. Арештований у зв’язку з убивством Пєрашського і як член КЕ ОУН засуджений у Львівському процесі ОУН в 1936р. на 5 років тюрми. По виході з тюрми, виїхав 1937 р. за кордон і став членом ПУН з дорученням Коновальця підготувати Другий Великий Збір ОУН.

1940р. став членом Революційного Проводу ОУН і на Другому Великому Зборі 1941 обраний членом Проводу ОУН. 30 червня 1941 Національні Збори у Львові, проголосивши Відновлення Української Держави, обрали Ярослава Стецька головою Державного Правління. Заарештований німецькими властями, пробув у німецькому концлагері до кінця 1944 р. Після війни, оформив постанови Конференції Поневолених Народів Східньої Європи й Азії, що відбулася в Україні 21-22 листопада 1943 р., створенням Антибольшевицького Б'юку Народів, АБН. Обраний тоді головою АБН, залишається на тому пості досі. Співосновник і член проводу “Європейської Ради Свободи” і “Світової Антикомуністичної Ліги”.

Голова Проводу Закордонних Частин ОУН /ЗЧ ОУН/, обраний на 4-ому Великому Зборі ОУН в 1968 р. Головою Проводу ОУН. Орг. псевдонім “Карбович”.

Автор праці “30 червня 1941” /вид 1967/ та різних політичних і програмових праць і статей, міщених у журналі “Визвольний Шлях”, “Шлях Перемоги”, “Гомін України”, “АБН-Кореспонденс” /англомовний/ та інших..

Члени Екзекутиви ОУН, недавні члени СУНМ і УВО, це були молоді студенти. УВО мала стати тільки бойовою референтурою ОУН і ціла бувша Крайова Команда УВО мала організаційно підчинитися Бойовому Референтові Крайової Екзекутиви ОУН, що ним став Зенон Коссак, а по відході з польського війська – Роман Шухевич. Вони оба, недавні провідні члени СУНМ, були одночасно випробуваними бойовиками УВО. Все ж тільки 22-літніми студентами, а в Команді УВО були колишні старшини українських армій 1917-20-тих років. Тому вони висунули вимогу, що або Крайовою Екзекутивою ОУН стане Крайова Команда УВО, або щоб УВО бодай ще деякий час продовжувала своє існування. Для проведення злиття було призначено Крайовим Командантом Сеника на місце заарештованого Р.Сушка. Якраз тоді суджено Романа Барановського, тодішнього бойового референта УВО і рішенням суду УВО усунено Барановського з УВО. Це облегшувало з’єднання бойової референтури УВО з бойовою референтурою ОУН. Але Сеник призначив нового бойового референта УВО, Романа Бїду, а по його арешті у зв’язку з атентатом на “Таргі Вєходнє” у вересні 1929 р. Зиновія Книша, який почав розбудовувати УВО як зовсім самостійну.

Для ліквідування того конфлікту відбулася Конференція ОУН-УВО в травні 1930 р. у Львові, і друга в червні 1930р. у Празі. У висліді тих конференцій полк. Коновалець призначив сот. Юліяна Головінського Крайовим Провідником ОУН і

одночасно Крайовим Командантом УВО. Р.Сушка і О. Сеника кооптовано до ПУН і вони залишилися на постійно за кордоном.

Ю.Головінський провів остаточне злиття УВО й ОУН в Галичині. При цій нагоді він провів випробування референтур завданнями, зберігаючи їх в таємниці одну перед одною. Бойовим Референтом ОУН залишився Роман Шухевич. Щодо УВО, то – як свідчить З.Книш – “Залишиться тільки дві-три боївки, вся решта мусить ... взятися за серйозну політичну працю”. Провідником таких “двох-трьох” боївок УВО Головінський призначив З. Книша. Про свою роботу на тому пості З.Книш пише дуже обширно у своїх споминах кількома наворотами.

Першим завданням, яке Головінський дав Книшеві, було виконати замах на комісара польської поліції у Львові Чеховського, як кару за тортурування ним українських політичних в'язнів. Книш уложив плян і запропонував на виконавця – Романа Барановського. Барановський, – пише у своїх споминах Книш, – звернувся до Книша з жалями, що йому сталася кривда, його суджено несправедливо і він знову хоче повернутися до УВО й доказати свою вірність і беззастережну відданість УВО. Книш прийняв заяву Барановського і, як нагоду регабілітації, передав йому доручення застрілити Чеховського. Книш пише про це:

“До помочі дано Рибаківі /Барановському/ одного бойовика... Устійнено день, приготовано комунікати Крайової УВО, Дубик /Головінський/, Рейс /Книш/ та ще дехто роз'їхалися зо Львова виробляти собі алібі. Але минає день, два, три – газети не приносять ніякої вістки... Повертаються усі до Львова – Рибак виправдується: першого дня Чеховський їхав автом, другого дня ішов у товаристві декількох осіб, третього дня Рибак заспав і спізнився, четвертого почав обмірковувати інший плян.” Плян “спух”. Головінський доручив Книшеві, щоб він виконав атентат сам. Але з цього нічого не вийшло, бо – пише Книш – Чеховський “вийхав на урльоп”. Чому Книш не виконав атентату, коли Чеховський повернувся з відпустки, Книш не пише.

Пізніше те завдання передано для виконання Бойовій Ре-ферентурі ОУН. Бойовий референт ОУН Роман Шухевич підготував атентат і бойовик Юрко Березинський, студент політехніки, вранці 22 березня 1932 р. застрілив Чеховського. Підготовка і виконання атентату були так справно виконані, що польській поліції ніколи не вдалося викрити ні організатора, ні виконавця атентату.

Черговим дорученням Головінського Книшеві як провідникові боївки УВО /який далі вважав себе бойовим референтом Крайової Команди УВО/ було підготувати і виконати експропріацію в Бориславщині. Книш узявся до цього з розмахом. Кілька місяців, – пише він, – “була дбайливо підготовлювана експропріація... Призначені були найкращі і випробувані бойовики”. І – знову нічого з того не вийшло. Дорученої бойової акції Книш не виконав. Чому? Бо, – пише він, – в Дрогобиччині хтось кинув петарду до дому польського “Сокола” і це насторожило польську поліцію в цілій Дрогобиччині.

І це завдання перейшло опісля на бойового референта ОУН. 31 липня 1931 р. бойовики ОУН виконали надзвичайно вдало напад на “Банк Людови” в Бориславі. А 8 серпня бойовики ОУН виконали вдалий напад на пошту у недалекому від Борислава Трускавці. Два тижні пізніше бойовики ОУН застрілили поліційного агента Буксу. Виконавців польська поліція ніколи не викрила.

СТЕПАН ЛЕНКАВСЬКИЙ, син українсько-католицького священника, народився 6

липня 1904 р. в с. Угорники, Станіславського повіту. По закінченню гімназії у Станіславові, студіював філософію на Львівському Університеті. В гімназії був членом таємної “Організації Вищих Клас Українських Гімназій”. Переїхавши на студії до Львова, став членом проводу “Союзу Української Націоналістичної Молоді” і як її представник брав участь у Першому Конгресі Українських Націоналістів. Там мав доповідь на ідеологічні теми і був співавтором ідеологічних постанов Конгресу. Автор “Декалогу Українського Націоналіста”, що обов’язував кожного члена ОУН. В 1932 р. засуджений як “конгресівець” на 4 роки тюрми. В 1940 р. член Револьюційного Проводу ОУН: за те Андрій Мельник як голова ПУН засудив С.Ленкавського разом з іншими членами Проводу на кару смерти, але ПУН не знайшов нікого, хто б виконав присуд.

В 1941 р. арештований гестапом і засланий до концлагеру в Ашвіці, Після смерти Степана Бандери перебрав пост провідника ЗЧ ОУН і затверджений 6-тою Конференцією ЗЧ ОУН в 1963р., пробув на тому пості до 1968 р.

Хоч важко підірваний на здоровлю, працював далі безперервно як ідеолог і член Проводу ОУН. Помер у Мюнхені 30 жовтня 1977 року.

Третім бойовим завданням для Книша було виконати атентат на большевицький консулят у Львові. Книш виготовив плян, заангажовано кілька бойовиків УВО, виготовлено бомбу, що мала бути залишена непомітно в будинку большевицького консуляту. Але, напередодні виконання пляну поліція перевела загадкове арештування всіх причетних до пляну, крім самого Книша, 12 бойовиків УВО засуджено рік пізніше у зв’язку з тим невиконаним пляном.

І цей плян бойової акції передано пізніше бойовому референтові ОУН. 22 жовтня 1933 р. бойовик ОУН Микола Лемик застрілив у советськiм консуляті у Львові спеціального інспектора НКВД Майлова і добровільно віддав себе в руки поліції, щоб на суді вияснити причину атентату.

Черговим завданням бойової акції, що його Головінський дав був перед своєю смертю Книшеві, як провідникові боївки УВО і, в таємниці одне від одного, Бойовій Референтурі ОУН, були напади на поштові амбулянси.

Ціллю цієї акції сот. Ю.Головінського, повторюємо, було випробувати в дії боездатність і виконність доручень двох сіток: УВО й ОУН і вибрати найкращих бойовиків з обох для створення з них однієї бойової референтури ОУН. При цьому мусіло теж виявитися, хто краще надається на керівника цієї важливої референтури: Зиновій Книш, зі своїми співробітниками, чи Роман Шухевич зі своїми. Головінський поставив обох кандидатів на пост керівника бойової референтури ОУН, на особливо строгий іспит, тому поруч уточнених завдань дав обом змогу виявити власну ініціативу в бойових “екс”-ах.

28 жовтня в ліску коло Белзця п’ять бойовиків ОУН із бойовим референтом ОУН, Зеноном Коссаком, виконали екс-пропріаційний напад на поштовий віз. Поліцай, що конвоював віз із грішми, був важко поранений, візник, що пробував втекти з возом, вбитий. Весь вантаж грошей забрано. Організатора нападу й виконавців поліція ніколи не викрила.

Зовсім інакший перебіг і наслідки мав переведений Книшем напад на поштовий віз під Бібркою. Ту акцію Книш описує дуже драматично в кількох своїх брошурах,

представляючи акцію як небувалий в історії УВО й ОУН героїчний чин. А насправді – це була одна з найбільших невдач, особливо болюча наслідками. 30 липня 1930 р. під Бібркою в лісі чотирьох бойовиків УВО під проводом Книша виконали напад на поштовий віз. Поліція вбито. Але тоді Книш і інші розгубилися. Бойовик Гриць Пісецький при виході з лісу попав на поліційну стежу, що за час блукання бойовиків в лісі встигла приїхати під ліс, був важко поранений і дострілився. Три інші втекли. Але скоро всі три були арештовані. Поліція все знала. Як? Книш кинув підозріння на учасника нападу Максимюка. Щойно три роки пізніше, як суджено Романа Барановського, Барановський признався, що від червня 1928 р. він був платним агентом польської поліції і, довідавшись від Книша про всі подробиці нападу під Бібркою, подав все те поліції. Тоді стало ясно, чому Барановський не виконав замаху на комісара Чеховського, свого шефа, чому поліція “несподівано” виарештувала всіх тих, що під проводом Книша мали виконати атентат на большевицький консулят. Книш зробив агента польської поліції Романа Барановського своїм заступником в УВО, виявляв йому все, що знав про дію і пляни УВО, а Барановський продавав всі ті відомості польській поліції.

Але вже й без того наслідки нездарности Книша в нападі під Бібркою були жахливі: Бойовик Пісецький загинув. Книш дозволив Пісецькому прийти на бойову акцію у пластовім однострою й у висліді того увесь Пласт розв’язано як організацію повязану з УВО.

Найжахливішим і найболючішим для ОУН-УВО було те, що Книш виявив Барановському призначення Головінського Крайовим Провідником ОУН і Крайовим Командантом УВО. Діставши ту інформацію від Барановського, поліція заарештувала Головінського і 30 жовтня 1930 р. без суду повезла його в ліс під Бібркою і застрілила.

Отакі то були “бойові подвиги” “Зиновія Книша як члена УВО і такі жахливі наслідки його нездарности і його дів’яцького “паплюжіння”, тобто злочинне виявлювання організаційних таємниць Романові Барановському, платному агенту польської поліції. Тому коли він попав у тюрму, українські політв’язні відсахнулися від нього. Його не прийнято до громади українських політичних в’язнів. Одні підозрювали його, що він був спільником Барановського, другі, що з дурноти зламав вимогу “Декалогу” ОУН “Про справу не говори, з ким можна, але з ким треба” і ради самохвальства виявив польському агенту важливі організаційні справи, усі вважали його винним у смерті Пісецького і в дозволі Пісецькому прийти на бойову акцію у пластовім однострої. А він був певний, що всі визнають його за напад під Бібркою найбільшим бойовиком в історії УВО! Це викликало в нього нервові потрясення і він став морально-психічним калікою на всю решту його життя. Відсидівши чотири роки присуду, Книш до ОУН не повернувся. Зрештою він вважав, що аж до свого арешту він був членом УВО, а не ОУН, а УВО в 1934 р. вже не існувала. У його душі накіпіла патологічна заздрість і ненависть до всіх членів ОУН, що виявилися успішними бойовиками, особливо ж до Бойової Референтури КЕ ОУН, 1929-30-тих років. Нагоду вилляти на когось ту свою патологічну заздрість, ненависть і жадобу помсти він знайшов щойно у 1940 році, й опісля, у зв’язку з конфліктом в ОУН.

Барановському виявив Книш теж ролі в ОУН З.Пеленського і Богдана Кравціва. Тому у “Бібрецькому процесі” судили теж їх і засуджено на три роки тюрми кожного.

ІВАН ГАБРУСЕВИЧ народився в 1902 р. в селі Бібреччині, де його батько був

парохом. Після матури закінчив університетські студії у Львові. Провідний член Союзу Української Націоналістичної Молоді, був поруч Б. Кравціва і Степана Охримовича одним із перших організаторів ОУН в Україні, референтом юнацтва в першій Крайовій Екзекутиві ОУН. Редактор підпільного журналу “ЮНАК” і “ЮНАЦТВО”, автор статей на ідеологічні теми в “Сурмі” та “Розбудові Нації”. Співорганізатор широко розгорненої саботажної акції ОУН в 1930 р. В 1931/32 рр. Габрусевич під псевдом “Джон” був Крайовим Провідником ОУН. В березні 1932 р. був арештований і коли по трьох місяцях його звільнено, виїхав за кордон, де став керівником “Української Пресової Служби” та видань ОУН, а згодом членом ПУН, під псевдом “Іртен”.

Як речник крайової ОУН і як недавній Крайовий Провідник ОУН, Габрусевич попав у конфлікт з Ярославом Барановським, який використовував свій пост члена ПУН для того, щоб передавані Габрусевичем вимоги Краю усунути Барановського з ПУН представляти полк. Коновальцеві як якусь “змову крайовиків” проти Коновальця.

Габрусевич відіграв важливу роль в акції усунення Барановського з ОУН, створенню Революційного Проводу ОУН і підготові Другого Великого Збору ОУН весною 1941 р., на якому його обрано членом Проводу ОУН.

В червні 1941 р. гестапо заарештувало Габрусевича – “Іртена” й перевезло до концлагеру в Саксенгаузені, де він загинув 16 травня 1944р.

За таку важливу прислугу польська поліція і польський суд відповідно нагородили Книша. Польська поліція стосувала тоді жорстокі тортури супроти українських політичних в'язнів так, що ПУН і Начальна Команда УВО внесли були протестний меморіал до Ліги Об'єднаних Націй. Але З.Книша, організатора нападу під Бібркою, поліція зовсім не тортувала. У своїх споминах він пише про це: “Господь урятував мене від тортур... Приперли мене до муру так, що я приготувався до тортур. Нащастя скінчилося тим, що Чеховський серед лайок і прокльонів ударив мене кілька разів по обличчю та сказав “забрати того драния, бо мені ригати хочеться, коли дивлюся на нього”).

Ясно, що тортувати Книша не було найменшої потреби, бо ж він без тортур виспівав поліційному агенту Барановському все, що знав про УВО й ОУН. А суд засудив учасників нападу Юрія Дачишина-“Кришталя” на кару смерті з заміною на 20 літ тюрми і Миколу Максимюка-“Коха” на 15 літ тюрми, а Зиновія Книша-“Ренса”, організатора й керівника нападу, лише на 6 років тюрми.

На судовому процесі проти Романа Барановського осінню 1933 р. з зізнань самого Барановського стало відомо, що він став провноплатним агентом польської поліції в червні 1929 року, Зиновій Книш був його заступником на пості бойового референта УВО в 1928 р., а в 1929-30 рр. Книш став бойовим референтом, а Барановський його заступником. Книш виявляв Барановському всі таємниці УВО. Тому opinia про Книша в очах членів і нечленів УВО й ОУН стала крайньо негативною.

РОМАН БАРАНОВСЬКИЙ — ЧОРНИЙ ДУХ У.В.О.

За весь час існування Української Військової Організації, УВО, ніхто не завдав їй такого дошкульного удару, як Роман Барановський. В площині моральній, політичній і

організаційній. Його юдину роботу як провокатора і агента польської поліції внутрі УВО він виявив сам на судовому процесі у Самборі в вересні-жовтні 1933 р., коли УВО вже повністю зіллалася з ОУН в єдину ОУН, тому його часто називають “нурець польської поліції в ОУН”. В дійсності він ніколи членом ОУН не був. Але афера Романа Барановського мала сильний вплив теж на події в ОУН, то конечно хоч коротко її згадати.

Роман Барановський народився 1904 р. Його батько о.Володимир був українсько-католицьким парохом у Темерівцях, а опісля в Дорогові біля Калуша. Мати Мальвіна польського походження. Разом з молодшим братом Ярославом стали в 1924 році членами УВО. Тодішній бойовий референт сотн. Головінський вибрав їх обох на членів “Летючої Бригади”, тобто дванадцятки бойовиків, що під командою Головінського виконували експропріаційні напади на поштові амбулянси. Після нападу на поштовий амбулянс під Калушем у листопаді 1925 р. обидва попали в руки польської поліції і були засуджені на два і півроку тюрми. По двох роках Романа звільнено передчасно з тюрми з огляду на його здоров'я. Він повернувся до праці в УВО. Весною 1928 р. Роман Барановський – “Рибак” став бойовим референтом Крайової Команди УВО, що її тоді очолював полк. Роман Сушко. Помічником Барановського став Зиновій Книш.

Але поведінка Барановського після його виходу з тюрми стала дивною. Він почав вперто ширити інтриги внутрі Крайової Команди УВО, а далі виникло й підозріння щодо його зустрічей з поліцією. Тоді підозрілим стало і його передчасне звільнення з тюрми. При кінці 1928 р. його викликано до Праги на суд УВО і рішенням Крайової Команди УВО з червня 1929 р. Романа Барановського усунено з УВО “тому, що він затратив ті моральні вартості, які члени УВО мусіли мати в своєму характері”. Ясно, що після такого рішення не могло бути й мови про його прийняття до створеної якраз тоді ОУН.

Згідно з законами УВО, з моментом усунення Барановського з УВО усі зв'язки членів УВО з ним мусіли бути негайно зірвані й ніхто з членів УВО не смів ні словом говорити з ним на теми УВО й ОУН. Але З.Книш зламав організаційну дисципліну і перебравши пост бойового референта УВО не зірвав зв'язків з Барановським, а навпаки, намагався задержати його в сітці УВО й інформував його про всі таємниці УВО.

Щойно на судовому процесі проти Романа Барановського в Самборі в 1933 р. підсудний, зізнаючи весь час по-польськи, виявив, що вже в тюрмі він нав'язав співпрацю з польською поліцією, а від червня 1929 р. став постійним агентом польської поліції з платнею 200 зл. місячно і додатково винагородою за спеціальну прислугу /напр. за допомогу у зловленні З.Коссака Барановський дістав від поліції 1,500 зл./ Чому ж він став перед польським судом?

На службу польської поліції проти українського підпілля Барановський став тоді, коли ще був бойовим референтом УВО. Та скоро після того його усунено з УВО, а до ОУН ніколи не прийнято. Боючись втратити свою вартість в оцінці поліції, Барановський того їй не сказав. Навпаки, він твердив, що він і далі є не тільки бойовим референтом УВО, але й бойовим референтом ОУН. Дістаючи від Книша вичерпні інформації про УВО, він викликав враження, що це й справді так. Але інформація про дію ОУН бракувало, бо Книш і сам в ОУН не був, а члени КЕ ОУН,

особливо бойові референти ОУН З.Коссак і Р.Шухевич дуже строго зберігали вимоги конспірації й навіть не прозрадили Книшеві свої ролі в ОУН. Це припечатало Барановського як провокатора. Йому бракувало інформацій про ОУН, а й ті, що їх діставав від Книша чи інших знайомих з УВО, виявлялися невірні. Так наприклад бомбовий атентат на “Таргі Вєходнє” мав виконати сам Роман Шухевич. Про це довідався Барановський і повідомив поліцію, яка й звернула всю свою увагу на Шухевича. Цю особливу опіку поліції Шухевич завважив, тому його заступив в атентаті Р.Біда. Барановський про це не знав, то й не міг повідомити поліцію. Дальше стеження за Шухевичем відвернуло увагу від дійсного виконавця атентату. Наслідком того було перше недовір’я поліції до Барановського. Унешкідливлення плянованого атентату УВО на комісара Чеховського, поліційного зверхника Барановського, та виявлення й видача пляну атентату на советський консулят, виявлення учасників нападу на поштовий амбулянс під Бібркою, видання на смерть Крайового Команданта УВО й Крайового Провідника ОУН, сотн.Головінського, видача й допомога у зловленню З. Коссака та виявлення учасників Конгресу ОУН, привернули довір’я поліції до Барановського. Та по заарештуванню З. Книша, бойова референтура УВО перестала існувати й уся бойова діяльність українського підпілля перейшла до ОУН. Туди Барановський доступу не мав. Не стало й Книша, який помагав би діставати хоч частинно інформації про ОУН від тих колишніх членів УВО, що включилися в ОУН і все ще мали довір’я до Книша. А Роман Шухевич, бойовий референт ОУН, і З.Коссак, зразу бойовий, потім організаційний референт КЕ ОУН, зберігали так строго конспірацію, що Барановський і Книш навіть не розкрили ніколи хто є бойовим і організаційним референтом Крайової Екзекутиви ОУН.

МИРОСЛАВ ТУРАШ народився 26 лютого 1910р. в Ніжанковичах п. Перемишль. До гімназії ходив у Перемишлі, а закінчив її у Дрогобичі. Студії права закінчив на Львівському університеті.

Провідник “Пласту” й “Сокола”, Тураш став членом ОУН в 1929 р. Був повітовим Провідником ОУН Дрогобиччини й опісля Окружним Провідником ОУН Стрийщини.

Коли в лютому 1939 р. Л.Ребет під тиском висловленого йому членами КЕ ОУН недовір’я уступив з посту Крайового Провідника ОУН, той пост перебрав Мирослав Тураш під псевдом “Грабовський”. Політика Мельника-Барановського відносно подій на Закарпаттю в 2938-39 рр. викликала гостре невдоволення серед членства ОУН в Україні і В.Тураш-“Грабовський” як Крайовий Провідник ОУН подався за кордон з доручення КЕ ОУН, щоб представити полк. Мельникові як Голові ПУН погляди всіх членів ОУН в Україні. У Празі й у Відні Тураш зустрівся з А.Мельником і Я.Барановським і склав перед ними рішучий протест всієї ОУН в Україні проти нав’язування ОУН Я.Барановським і А.Мельником орієнтації на гітлерівську Німеччину. Йому доручено повернутися в Україну і ждати на виклик на наради ПУН і новий Великий Збір ОУН. Тураш вибрався в поворотну дорогу і ... всякий слід по ньому загинув. Л.Ребет у своїх споминах “Світла і тіні ОУН” висловлює підозріння, що Тураш як Крайовий Провідник ОУН впав жертвою “залізної руки”, тобто загинув з рук боївки ОУН на наказ члена ПУН Ярослава Барановського, зв’язкового з Краєм, за апробатою Голови ПУН, полк. Андрія Мельника.

Тепер провокаційно-агентурна праця Барановського стала безвиглядною. Бойовики ОУН виконали, крім згаданих, ще кілька нападів на поштові амбулянси: 31 липня 1931 р. під Бірчою, а другий під Печеніжином; 12 лютого 1931 р, в Гаях біля

Львова бойовики ОУН вбили команданта поліції у відплату за його жорстокості супроти українського населення в час “пацифікації”; за те саме застрілено в Товстолюзі, Тернопільщина, команданта польського “Стшельца” Брилька, а в Ковалівці, п. Бучач, “стшельца” Кузмінського. Виконавців тих акцій поліція не викрила, а Барановський ніяких інформацій дати не міг.

29 серпня 1931 р. у Трускавці з рук бойовиків ОУН загинув польський посол і міністеріяльний співробітник на протиукраїнському відтинку Тадеуш Голуфко. Викрити виконавців атентату поліція не змогла. А Барановський ані не попередив поліцію про плянований атентат, ані після атентату ніяких інформацій дати не ввів. Навпаки, він ще й заплутав справу. З.Коссака, організаційний референт КЕ ОУН, жив у Дрогобичі. Довідавшись про приїзд Голуфка до Трускавця, він приїхав до Львова і в трійку з тодішнім Крайовим Провідником ОУН І.Габрусевичем і бойовим референтом Р.Шухевичем вирішили виконати атентат на Голуфка. Барановський якось завважив приїзд Коссака до Львова і його зустрічі з провідними членами ОУН і повідомив поліцію, що ОУН щось приготує в Дрогобиччині, тому треба стежити за Коссаком. Діставши таку інформацію, поліція просто заарештувала Коссака. Але він встиг уже передати наказ і атентат виконано якраз у тому часі, коли Коссака був у тюрмі. В такій ситуації поліція мусіла звільнити Коссака. По виході з тюрми Коссака крився. Тоді Барановський вияснив поліції, що хоч Коссака сам був у тюрмі, як атентат виконано, то він про все знає, тому його треба ще раз арештувати і на слідстві тортурувати, поки не виявить усього. А що Коссака крився і поліція не могла його знайти, то Барановський викликав Коссака на стрічу, бо, мовляв, він теж криється перед поліцією, і завів у поліційну пастку. За це одержав від поліції додаткових 1.500 зл. Але Коссака на допитах нічого не виявив і Барановський нічого не “винюхав”. Це викликало дуже сильне підозріння в поліції щодо ролі Барановського.

І ось 22 березня 1932 р. ранком бойовик ОУН вбив комісара поліції Чеховського, що був зверхником Барановського. І знову – Барановський ані не попередив, ані ніяких інформацій щодо цього атентату дати не міг. Поліції було всього того забагато. Тим більше, що Барановський далі впевняв, що він і далі є бойовим референтом УВО й ОУН. Як же міг бойовий референт Крайової Команди УВО і Крайової Екзекутиви ОУН нічого не знати ані про підготовку атентатів, ані про те, хто це їх виконав? Поліція прийшла до висновку, що Барановський вдавав співробітника поліції як висланий командою УВО для того, щоб впроваджувати в блуд поліцію фальшивими інформаціями. Барановського заарештовано і засуджено на 10 років тюрми. Під фальшивим прізвищем його вислано до важкої тюрми “На Святім Хресті” і він там по кількох роках помер.

Коли сам Барановський на судовій розправі в подробицях оповів про свою юдину роботу, то окремою заявою в українській пресі його виреклись його батько і його мати. Але його молодший брат Ярослав, що перебував тоді у Празі й Берліні як член ПУН, відмовився виректись свого брата-Юди. Ця вперта відмова викликала дуже погане враження серед членства УВО й ОУН і кинула першу тінь підозріння проти нього самого.

Зиновій Книш у своїх споминах багато разів згадає Романа Барановського і його юдину роботу та свої часті зустрічі з ним. Але намагається представити все так, нібито він завжди ставився до Барановського-“Рибак” з упередженням, підозріваючи його у співпраці з поліцією. У книжці “Дух, що тіло рве до бою”, стр.129, Книш описує

візиту Барановського у Книша зараз після призначення Головінського Крайовим Командантом УВО і Крайовим Провідником ОУН із впертим намаганням щось розвідати і твердить:

“Скінчилося на тому, що Ренс /Книш/ з гарячої крові витріскав Рибака /Барановського/ по фізіономії і викинув за двері в супроводі копняка із загрозою, на другий раз ще більш ґрунтовно з ним розправитись.”

І на диво, після такої “культурної” поведінки Книша зі своїм недавнім організаційним зверхником на пості Бойового Референта Крайової Команди УВО ані Барановський не образився, ані Зиновій Книш не зірвав з ним контакту, а навпаки, зараз після того доручив йому виконати атентат на Чеховського, й далі часто з ним зустрічався.

Нехотячи, Книш розкриває таємницю “всипи” справи Бібрки. Після нападу Книш виїхав до Калуша і, здавалося, поліція його й не підозриватиме.

ВОЛОДИМИР ТИМЧІЙ, син малоземельних селян, народився 1913 р. в селі Грабовець біля Стрия. По закінченню гімназії в Стрию почав студії на філософічному відділі Львівського Університету.

Від 1930 р, член Юнацтва ОУН. По maturі в 1932 р. як дійсний член увійшов до складу Повітової, а згодом до Окружної й Крайової Екзекутиви ОУН. Одночасно був визначним організатором молодечих, просвітянських та економічних організацій та установ у Стрийщині. В'язень польських тюрм і двома наворотами польського концтабору в Березі Картузькій. Літом 1939 р., коли тодішній Крайовий Провідник ОУН, М. Тураш, загинув при повороті зі зустрічі з полк. Мельником у Відні до Краю, В. Тимчій, організаційний референт КЕ ОУН, перебрав пост Крайового Провідника ОУН. Коли в обличчі большевицької навали Барановський як зв'язковий ПУН з Краєм передав наказ ПУН полк.Мельника розв'язати ОУН на теренах окупованих большевиками, Крайова Екзекутива ОУН, очолена В. Тимчієм – “Лопатинським”, відкинула той наказ і замість розв'язувати ОУН, приступила до реорганізації й поширення ОУН на всі землі України. Сітка ОУН охопила й центральні та східні землі.

Весною 1940 р. В.Тимчій-“Лопатинський” прибув з трьома іншими членами Крайової Екзекутиви ОУН до Кракова для роз'яснення стану в ПУН. В імені всієї ОУН в Україні вони взяли участь в акції спротиву провідного активу ОУН проти накидуваній ОУН Я.Барановським і А.Мельником орієнтації на гітлерівську Німеччину і в усуненні А.Мельника й Я. Барановського за ті намагання з ОУН. Повертаючись в Україну, В.Тимчій-“Лопатинський” після переходу кордону попав зі своєю групою на сильний відділ НКВД. Вистрілявши в бою всі набої, Тимчій з товаришами розірвали себе гранатами, щоб не потрапити живими в руки НКВД.

“Несподівано ... з'явився в мене знову Роман Барановський ... Пересидів у мене ціле пополудне.” А вечером, після відходу Барановського, “тільки я роздягнувся і ліг у ліжко – чути грюкіт у браму. Сестра зійшла вниз і відчинила – до хати ввійшов поліцист з місцевої поліції.”) Книша арештовано. Бо засліплений чванькуватістю він, Книш, виявив уже Барановському все: хто і як виконав напад на поштовий амбулянс під Бібркою. Барановський відразу передав усе поліції.

Свою розповідь про Романа Барановського Книш закінчує провокаційним твердженням: “Щойно через три роки стала відома трагедія бойового реферату ОУН.”)

Ця провокація з метою принизити авторитет ОУН сперта на свідомій неправді Книша, бо ж він сам найкраще знав, що Роман Барановський, як і сам Зиновій Книш, ніколи членами ОУН не були. До того в “Бюлетені КЕ ОУН на ЗУЗ” і в “Розбудові Нації” у зв’язку з судовим процесом Романа Барановського був оголошений спеціальний “Комунікат ОУН”, в якому було ясно стверджено:

“2. До ОУН Роман Барановський ніколи не належав.”

Шануючи правду, Книш повинен був засвідчити, що афера Романа Барановського була дійсно глибокою трагедією Бойової Референтури Крайової Команди УВО, Української Військової Організації, керівником якої (так званої референтури) був тоді - Зиновій Книш, - джерело інформацій для Барановського.

МОГУТНІЙ РОЗМАХ ПРАЦІ ОУН.

Труднощі злиття в єдину ОУН, що виникли в Галичині, про які згадано, стосувалися спротиву “старих” членів УВО, в основному членів Крайової команди УВО. В ході перших вісім літ дії УВО, велика частина “старих” членів сама відійшла з УВО із-за розбіжності політичних поглядів. На їх місце приходили “молоді”, які в другій половині 1920-тих років становили вже велику більшість. А вони майже поголовно будучи членами УВО були одночасно й членами Союзу Української Націоналістичної Молоді. Тому для них проблема УВО-ОУН не існувала. Теоретичну постановку злиття УВО і Союзу У.Н.М. вони відразу виконали практично й ОУН на Західно-Українських Землях відразу розгорнула ідеологічну, політичну й бойову дію одночасно.

Тим більше, що й персональний склад першої Крайової Екзекутиви ОУН на ЗУЗ поповнили повністю недавні провідні члени Союзу У.Н.М. Спроби ПУН дати ті пости “старим” членам УВО не вдалися. Полк. А.Мельник, якому пропоновано пост Крайового Провідника ОУН заздалегідь рішуче відмовився. По виході з тюрми він цілком відсунувся від будь-яких зв’язків з УВО, тому й від участі в Першому Конгресі Українських Націоналістів в 1929 р., на якому створено ОУН, полк. А.Мельник відмовився. Послідовно відмовився він взяти пропонований ПУН-ом пост Крайового Провідника ОУН і взагалі мати якийсь контакт з ОУН. Так поступили й інші “старі” члени УВО. Єдиним виїмком був сот. Юліян Головінський, Крайовий Командант УВО в 1926-27 роках, що в червні 1930 р. погодився перебрати пост Крайового Провідника ОУН і одночасно Крайового Команданта УВО, щоб перевести остаточне влиття УВО в Галичині в ОУН. На нещастя Зиновій Книш виявив призначення сот. Ю.Головінського на ті пости провокаторові Романові Барановському, який за юдині гроші видав Головінського польській поліції на смерть. Від куль польської поліції загинув сот. Ю.Головінський вже на четвертому місяці своєї праці на пості керівника ОУН і УВО на Західних Українських Землях.

Першим Крайовим провідником ОУН на ЗУЗ) після невдачі з кандидатурою Зенона Пеленського став Богдан Кравців, до того часу голова Союзу Української Націоналістичної Молоді. Від червня до жовтня 1930 р, на тому пості був сот. Ю.Головінський, після його загибелі від жовтня 1930 до квітня 1931 р. Степан Охримович, від травня до липня 1931 року др. Степан Нижанківський, від липня 1931

р. до березня 1932 р. Іван Габрусевич-“Джон”, а від квітня 1932 р. до грудня 1932 р. Богдан Кордюк-“Дік”. В січні 1933 року пост Крайового Провідника перебрав фактично Степан Бандера, якого в липні 1933 р. полк. Коновалець затвердив на тому пості. Крайові Провідники аж надто часто мінялися: сот. Головінський, Степан Охримович і Степан Нижанківський загинули, Іван Габрусевич і Богдан Кордюк виїхали за кордон. Часто попадали до тюрми і інші провідні члени ОУН. Але праця не переривалася. Як уже згадано, Роман Барановський і джерело його інформацій, Зиновій Книш, членами ОУН, ні раніше членами молодечого Союзу Української Націоналістичної Молоді, ніколи не були, тому й нічого від них про ОУН польська поліція довідатись не змогла. До вершин дійшла праця ОУН на всіх відтинках в час, коли Крайовим Провідником став Степан Бандера.

Ідеологічна, політична й громадська праця, що її вели раніше члени Союзу Української Націоналістичної Молоді проводились безперервно далі в рамках ОУН. Вона скріпилася революційно-бойовим духом ОУН. Принципом праці ОУН на тому відтинку стало: унапрямлювати ту працю в націоналістичному дусі. Не опановувати, але унапрямлювати. Тому на пости голів “Просвіти”, “Рідної Школи”, “Сокола”, кооператив і навіть студентських громад висувано чесного не-члена ОУН, а член ОУН, призначений унапрямлювати працю даного товариства чи організації, займав пост секретаря, або організаційного референта з дорученням здобути собі там своєю працею авторитет так, щоб не якісь накази, але його заслужений авторитет заставляли інших вести працю у вказаному ним напрямку.

ЗЕНЯ ЛЕВИЦЬКА народилася в 1914 р. в Даляві пов. Дрогобич, де її батько о. Юрій Левицький був парохом. У 1919 р. о. Юрій помер, осиротивши восьмеро дітей.

Зеня ходила до Гімназії в Дрогобичі, а коли польська влада розв'язала ту українську гімназію, перенеслася до школи сестер Василіянок у Львові. Як член ОУН, Зеня Левицька працювала серед робітничої молоді і за те була арештована польською владою в 1938 р.

По окупації Західньої України більшовиками, Зеня Левицька стала референткою жіночого сектора українського робітництва в Крайовій Екзекутиві ОУН, очоленій В. Тим-чієм-“Лопатинським” і одночасно була зв'язковою ОУН з закордоном. Як зв'язковий ОУН з закордоном їй не раз приходилося дивитися смерті в вічі при переході хороненого більшовицькими заставами кордону біля Сяноку.

На початку 1940 р. вона прибула в групі Крайового Провідника ОУН В. Тимчія “Лопатинського” до Кракова. При розмовах з ПУН-ом вона репрезентувала думку й становище жіночого сектора ОУН в Україні.

Повертаючись з частиною групи Тимчія, Зеня Левицька по переході кордону загинула разом з іншими в бою з загоном НКВД, розірвавши себе гранатою.

Продовженням, а не початком, була від самого існування ОУН в Україні й бойова дія Крайової Екзекутиви ОУН, бо всі члени її до створення ОУН були одночасно членами Союзу Української Націоналістичної Молоді і УВО. Так, наприклад, Бойовий Референт КЕ ОУН, Роман Шухевич як член УВО, ще три роки перед створенням ОУН, бравурно виконав один із найголосніших актів УВО – вбивство куратора Собінського в 1926 р. А помічником Шухевича в тому атентаті був Богдан Підгайний, теж член УВО, що від початку існування ОУН став її членом, а згодом бойовим референтом КЕ ОУН.

Теоретичний ідеологічно-політичний вишкіл членів доповнено дієвою заправою:

участю кожного члена у масових акціях проти польських окупантів. Такими, насамперед, були щорічні масові демонстрації в річницю Листопадового Зриву, та з інших нагод. Другою такою акцією був культ могил – зеленосвяточні панахиди на могилах поляглих воїнів УСС, Української Галицької Армії та впадших бойовиків УВО й ОУН. Тому, що могили цього роду героїв були лише в більших містах Західної України, ОУН ввела з ініціативи Степана Бандери масовий культ могили Невідомого Героя – від-правлювання панахиди в час Зелених Свят на для цього висипаній в кожнім селі “Могилі Героїв”. Вивішування при тому українського національного прапора, ставлення Тризуба поруч хреста та співання українського національного гимну і бойової пісні “Не пора!” приводило завжди до зударів з польською поліцією і тим гартувало широкі маси в революційній настанові проти польських окупантів. При кінці грудня 1932 р. ця акція виявилася так, що коли відбувалася екекуція бойовиків ОУН Біласа і Данилишина, в усіх церквах Західної України дзвонили дзвони, а наступного дня учні українських гімназій носили на грудях чорну стяжку жалоби.

Щоб втягнути масово в боротьбу проти польського оку-панта, проведено в 1933 р. з ініціативи Степана Бандери, крайового провідника ОУН, шкільну акцію. У той сам день по всіх селах Галичини, а частинно й Волині і Полісся, дітвора народних шкіл запротестувала проти польщення українських шкіл. Сітка ОУН розліпила на мурах шкільного будинку, громадського будинку, читальні, кооперативи, летючки ОУН з роз’ясненням злочинности польської окупаційної влади – намагання перетворити українські школи в польські, із закликом до всього українського населення до спротиву. Із кляс повикидувано польські герби та портрети польського президента. Масові арешти шкільної дітвори помагали активізації мас у революційній боротьбі.

Посилено ідеологічний вишкіл членства. Ідеологічний референт КЕ ОУН Степан Ленкавський уложив “Декалог Українського Націоналіста” і “Дванадцять Прикмет Українського Націоналіста”, Зенон Коссак уложив “Сорок чотири Правила Життя Українського Націоналіста”, Осип Мащак, член КЕ ОУН, а після арешту Степана Бандери Крайовий Провідник ОУН, уложив “Молитву Українського Націоналіста”, Степан Охримович уложив “Присягу Українського Націоналіста”. На підставі цього, у висліді систематичних вишколів всіх членів, вироблявся світогляд і характер членів ОУН.

Умасовлено теж революційну дію. Весною 1930 року переведено з великим успіхом по всій Галичині саботажну акцію як голосний протест проти колонізування Західної України польськими зайдами. Ночами скрізь палали будинки польських колоністів і скирти польських дідичів. Польська пацифікація, що нею польський уряд здавлював саботажну акцію, скомпромітувала Польщу в очах всього культурного світу, коли варварські знущання польських садистів стали предметом розгляду скарг українців у Лізі Надій. А в серцях всього українського населення ті акції закріплювали свідомість поневолення й konieczности боротьби за визволення. Керував саботажною акцією бойовий реферант КЕ ОУН Роман Шухевич-“Дзвін” у тісній співпраці з тодішнім Крайовим Провідником ОУН Іваном Габрусевичем-“Джоном” та іншими членами КЕ ОУН, зокрема орг. референтом Зеноном Коссаком.¹⁾

Впарі з тим продовжувано виконання “ексів”, тобто нападів на поштові амбулянси й станиці для відібраних грошей, що їх польський окупант награвував в українського населення. Крім згадуваних вже нападів на поштові амбулянси в 1930-

тих роках виконано успішний напад на поштовий амбулянс 31 липня 1931 р. під Печиніжином, того ж дня під Бірчою, тоді ж на “Банк Людови” в Бориславі, 8 серпня на поштовий уряд у Трускавці, врешті, 30 листопада 1932 року голосний напад на поштовий уряд в Городку Ягайлонським, що його епілогом була судова розправа і екекуція бойовиків Біласа і Данилишина.

Доповненням “ексів”, нападів на поштові уряди й амбулянси, були в бойовій ділянці ОУН політичні атентати на видних представників польської влади.

ІВАН КЛИМІВ, селянський син, народився 1909 р. в селі Сілець Белзький, пов. Сокаль. По закінченню гімназії в Сокалі почав студії на Львівському університеті, але часті арешти перервали його студії і він повністю віддався праці в ОУН, членом якої став у 1929 р. В час польської “пацифікації” в 1930 р. польські варвари жахливо збили схопленого Івана Климова і вважаючи його мертвим кинули на очах батьків у студню. Але вирятований Іван пережив це. В 1935-1936 рр. був в’язнем польського концтабору в Березі Картузькій, а в 1937 р. його засуджено у Луцьку на 10 років тюрми. Розвал Польщі у вересні 1939р. приніс йому волю.

Весною 1940 р. Іван Климов повернувся в Україну на доручення Революційного Проводу ОУН, очоленого Степаном Бандерою і як Крайовий Провідник ОУН під псевдом “Євген ЛЕГЕНДА” став керівником всієї революційно-визвольної боротьби проти червоно-московських окупантів. В липні 1941 р., коли німці заарештували членів Тимчасового Державного Правління України, Климов-“Легенда” як Крайовий Провідник ОУН видав заклик до всіх українців ставати до збройної боротьби так проти большевицьких, як і проти нових, гітлерівських окупантів України. Гестапо проголосило спеціальну нагороду за його схоплення і він весь час перебував у підпіллі. В грудні 1942 р. провідний член мельниківської організації “Утьо” Соколовський заманув Климова-“Легенду” на розмову про взаємини між ОУН і організацією полк. А.Мельника і видав у руки захованих гестапівців. В часі переслухань, в яких “Утьо” Соколовський брав участь не лиш як перекладач, але й як кат, відомий Гестапівський садист Вірзінг закатавав Івана Климова-“Легенду” на смерть.

Згідно зі свідченнями одних спів’язнів Климов-“Легенда” загинув 4-го, згідно з твердженням інших 14 грудня 1942 року.

29 серпня 1931 р. бойовики ОУН вбили в Трускавці біля Дрогобича Тадеуша Голуфку, польського посла, керівника “Східного Відділу” у міністерстві внутрішніх справ і спеціального дорадника головної команди польської поліції. А найважніше – автора спеціального модерного пляну “на знищенє Русі”, тобто плянового, послідовно здійснюваного повного спольщення наперед Галичини, а тоді Полісся і Волині. Основною тезою того пляну було, що окуповані Польщею українські землі мають залишитися на завжди невід’ємною частиною Польщі. Польщення тих українських земель мало проходити двома методами: поліційним – безоглядним винищуванням ОУН і всяких проявів українського самостійництва й соборництва, і політичним злиттям українських організацій і установ з польськими в одно: “русько-польську” Просвіту, “русько-польську” кооперацію, “русько-польські” спортивні товариства із плеканням у них капітулянтських поглядів, що “русіні” це частина польського народу і тому, нібито, мають рівні права. Щоб приспати настороження українців, Голуфко голосно реклямував себе прихильником Української Держави – на схід від Збруча, на Наддніпрянщині. Наскільки підступною й успішною була та єхидна політика Голуфка свідчить факт, що близьким співробітником Голуфка став відомий український

журналіст Іван Кедрин-Рудницький, який ще й сьогодні намагається представити Голуфка великим прихильником українців.

Оцю політику хитрого перетворення західних українців у польське плем'я “русінуф” пробували поляки вже на початку 1920-тих років. За співпрацю у здійснюванні того, бойовики УВО застрілили 15 жовтня 1922 р. українського журналіста Сидора Твердохліба. Тепер ОУН стала на становищі, що “треба карати тих, хто вживає наркотики, але насамперед треба гостро покарати того, хто продає наркотики”, Згідно з цим, замість застрілити таких як редактор Кедрин-Рудницький, бойовики ОУН застрілили “продавця наркотиків” – Тадеуша Голуфка.¹)

22 березня 1932 року бойовик ОУН вбив у Львові підкомісара польської поліції Чеховського за те, що він садистично катував у слідстві українських пролітичних в'язнів. Вбивство підготував бойовий референт ОУН Роман Шухевич, а виконав бойовик ОУН Юрко Березинський. Ні організатора, ні виконавця атентату польська поліція ніколи не викрила.

Врешті, 15 червня 1934 року бойовик ОУН вбив на вулиці Варшави польського міністра внутрішніх справ ген. Броніслава Перацького, що як шеф польської поліції був відповідальний за “пацифікацію”, створення концлагеря в Березі Картузькій та, найважливіше, за вбивство сот. Юліяна Головінського.

Степан Бандера, як Крайовий Провідник ОУН, звернув увагу й на боротьбу проти московсько-більшевицьких окупантів Наддніпрянської України. Пропагандивно, пересилано на Наддніпрянщину самостійницьку літературу, а в Західній Україні поведено гостру боротьбу проти радянського режиму. А коли в 1933 р. прийшли вістки про зорганізований Москвою голод, Бандера дав наказ виконати демонстративний атентат на радянський консулят. На “Львівському Процесі” сам Бандера зізнав про те:

“Я особисто дав наказ Лемикові і подав йому мотиви й інструкції. Ми знали, що більшовики будуть у фальшивому світлі представляти те вбивство і тому ми вирішили, що Ле-мик має віддатися в руки поліції й не стріляти до неї і таким чином дати спроможність зробити судову розправу.”

22 жовтня 1933 р. Микола Лемик виконав наказ. Судова розправа і зізнання Лемика викликали голосний відгомін по всьому світі, звертаючи загальну увагу на злочинну політику радянських окупантів супроти українського народу.

Величезне значення для дальшої дії ОУН мало рішення Степана Бандери умасовити ОУН, втягнути до ОУН теж селян і робітників, поширити сітку ОУН теж на всі села. Ця акція почалась вже тоді, як Бандера був пропагандивним референтом КЕ ОУН. Союз Української Націоналістичної Молоді охоплював у своїх рядах лише українських студентів. І в УВО стосовано своєрідну “елітарність”. Тому на початках творення ОУН перенесено було це й до ОУН. З ініціативи Степана Бандери постановлено зорганізувати п'ятку або трійку ОУН теж у кожному українському селі. Завдяки тому ОУН опанувала весь терен Західньої України не лише ідейно-політичними впливами, але й організаційно.

Дуже високий рівень національної свідомості, ідейності, патріотизму і готовості на більші жертви для справи визволення України з неволі продемонстрували на польському суді два молоді селянські юнаки Василь Білас і Дмитро Данилишин, що увіковічили символ бойового патріотизму членів ОУН. Подібних їм виростила ОУН

тисячі.

ВАРШАВСЬКИЙ ПРОЦЕС І “АРХІВ СЕНИКА”

15 червня 1934 р. бойовик ОУН Гриць Мацейко-“Гонта” на вулиці Варшави застрілив польського міністра внутрішніх справ ген. Броніслава Перацького, вирвався з кільця поліційної погоні і по якомусь часі перейшов нелегально за кордон. Знайдена в залишеному Мацейком плащі синьо-жовта стяжка виявила поліції, що атентат був ділом українців. Зрештою, в найближчому числі “Бюлетені КЕ ОУН” /ч. 4, 1934р./ було подано відкрито, що атентат був актом ОУН.

МИКОЛА ЛЕМИК, син незаможних селян, народився 4 квітня 1915 р. в селі Соловії, пов. Перемишляни. Важко пробиваючись в життю, він закінчив гімназію у Львові і почав студії на природничому відділі університету у Львові. В вищих класах гімназії був членом Юнацтва ОУН, по maturі зголосився до бойової референтури ОУН. Коли осінню 1933 р. Крайовий Провідник Степан Бандера постановив запротестувати перед світом проти варварського винищування Москвою шляхом штучного голоду мільйонів українських селян і Роман Шухевич, бойовий референт КЕ ОУН розглядався за бойовиком, що добровільно піде на смерть, Микола Лемик зголосився виконати це. 23 травня 1933 р. Лемик застрілив у большевицькому конзуляті високого члена ГПУ і згідно з наказом добровільно віддався в руки польської поліції, щоб на суді виявити світові причини у ціль того атентату. Польський суд засудив його на кару смерті, але з огляду на його неповнолітність замінив це на досмертну тюрму. Розвал Польщі приніс йому волю.

Коли почалася німецько-московська війна в 1941 р., Микола Лемик під псевдом “Сенишин” повів на Центральні і Східні українські землі середню Похідну Групу ОУН. Він дійшов до Миргорода і там зорганізував Окружний Провід ОУН.

Обставини маршу Похідних Груп ОУН на схід ілюструє згадка Миколи Климишина, провідника Північної Похідної Групи ОУН, про зустріч з Лемиком:

“Мені, - каже Лемик, - /т.зн. провідний член мельниківської організації і співробітник Гестапо сотн. Сулятицький/ zdeсяткував групу. Під Староконстантиновом і в Шепетівці впало стільки людей, що можна б ними вести великі бої.”

В жовтні 1941 р. Сулятицький показав гестапові Миколу Лемика, що йшов у товаристві чотирьох членів ОУН. Заалармовані гестапівці оточили їх і в бою з тічнею гестапівців Микола Лемик і його товариші загинули.

Поліція перевела масові арешти. В Кракові в арештованого студента хемії Ярослава Карпинця знайдено рештки матеріалу, з якого була зроблена бомба, залишена під час втечі Мацейком. Все ж, в перших місяцях слідства поліція не могла викрити організаторів і виконавців атентату. Всі арештовані видержували всі методи слідства і нічого не виявляли. Та по кількох місяцях нагло прийшло заломання кількох членів КЕ ОУН: інж. Богдан Підгайний, Іван Малюца, Роман Мигаль і Ярослав Макарушка почали “сипати”, признаючись до членства в ОУН і виявляючи подробиці атентату на Перацького та багато інших таємниць ОУН. Що сталося?

Зразу українські адвокати подали, а на судовій розправі офіційно виявлено, що осінню 1934 року до рук польської поліції і судових властей попав якимось дивом т. зв. “Архів Сеника” – 418 оригіналів і 2055 копій організаційних документів УВО й

ОУН, звітів, протоколів, фінансових зіставлень ПУН тощо. Про даних членів УВО й ОУН у всіх тих документах подано інформації під їхніми організаційними псевдами. Але поліція довідавшись з тих документів про факти, дати, місце акцій чи інших дій УВО й ОУН, сконструювала “зізнання” Бандери, Підгайного та інших і на слідстві сказала, що дані члени КЕ ОУН вже до всього призналися, тому немає потреби переслухуваному далі не признаватися. Полі-ційний підступ вдався. Зловився на те Малюца, Підгайний, а далі й Мигаль і Макарушка і не стямились, як при підтвердженню поданих поліцією фактів розкрили, хто за яким псевдом криється.

Першим похопився, що йдеться про провокацію, Степан Бандера. Він сам далі заперечував будь-яку свою участь в ОУН, і на дні миски, в якій по черзі давали в’язням зупу, вишкрябав голкою осторугу іншим. Але вже було запізно. Із документів “Архів Сеника”, підтверджених і доповнених зізнаннями дезорієнтованих Підгайного, Малюци, Мигалья й ще декого, все вже було слідчим відомо.

Яким способом усі ті документи УВО й ОУН дісталися до рук польської поліції, не в’яснено переконливо й до сьогодні. Відповідальним за всі ті документи був член ПУН і Начальної Команди УВО Омелян Сеник, тому звалася та збірка “Архів Сеника”. Але тому, що Сеник часто виїздив до Америки й інших країн, фактично зберігав той архів Ярослав Барановський. Польські слідчі подали на Варшавським процесі, що всі ті документи забрала чеська поліція при арештах і обшуках у членів ОУН О.Сеника, В.Забавського, Я.Барановського, В.Мартинця, О.Чучкевича, Д.Равича і Є.Кульчицького осінню 1933 і весною 1934 р., а літом 1934 р. передала все польському урядові. Але це аж надто неймовірне. Чому важливий таємний архів Начальної Команди УВО й ПУН переховувало частинами аж сім членів УВО-ОУН, чому частина документів була передана польським властям в оригіналі, а поверх дві тисячі в фотографічних копіях, чому дані члени, в яких чеська поліція забрала важливі документи ОУН, якщо б це була правда, не поінформували про це відразу ПУН, щоб було устійнено, що могло попасти до рук ворога і щоб негайно остерегти про це Крайову Екзекутиву ОУН, чому частину документів було забрано чеською поліцією в членів ОУН в 1933 р., а частину в 1934 р. і все передано польським властям щойно літом 1934 р. – цих питань ніхто ніколи не в’яснив. Навпаки, згадані члени ОУН кожний про себе запевняли, що в нього чеська поліція ніколи нічого не взяла.)

В часі від 18 листопада 1935 р. до 13 січня 1936 р. відбувся в Варшаві голосний процес проти 12 членів ОУН із Степаном Бандерою як Крайовим Провідником ОУН у зв’язку з убивством міністра Перацького. Весь перебіг процесу мав сенсаційний характер, про нього писала широко не тільки вся польська преса, але й всі більші закондонні щоденники.

Головні обвинувачені – Степан Бандера, Микола Лебедь, Дарія Гнатківська, Микола Климишин, Ярослав Карпинець, Катря Зарицька мимо жорстокого слідства до вини не призналися, нікого й нічого з організаційних таємниць не виявили. На суді відмовились зізнавати по-польськи. Легендарно тверда постава Миколи Климишина, який під час жорстоких допитів в часі півтора-річного слідства, і на судовій розправі відповідав на усі питання: “Відмовляю зізнань”, заїмпонувала навіть польському прокураторові. Коли Климишин на суді заявив своє тверде “Відмовляю зізнань”, прокуратор встрянув зі своєю заввагою: “Підсудний Климишин не даром має псевдо в ОУН “Непоборний”. Степан Бандера заявив, що польський суд не має права судити українців, що на лаві підсудних повинен сісти польський уряд. Йому пресідник

відбирав слово, а поліція виносила зі залі. Свідки теж відмовлялися говорити по-польськи і здоровили підсудних окликом “Слава Україні”, за що суд карав їх темницею.

Така гідна постава членів ОУН викликала навіть у поляків подив і пошану. Польська газета “Вядомосці Літерацке” /ч.50, Варшава, 15 грудня 1935 р./ писала:

МИРОН ОРЛИК, син муляра, народився 5 листопада 1911 р. в селі Рай, пов. Бережани. По закінченню гімназії в Бережанах почав студії на Львівському університеті, але арешти й засуд перервали його студії.

Член ОУН від 1929 р. У 1931 р. став заступником референта юнацтва в КЕ ОУН і співредактором підпільного “Юнака”. В 1933 р. засуджений на сім років тюрми, вийшов на волю в 1938 р. і став членом КЕ ОУН як ідеологічний референт під псевдом “Орлик”. В 1940 році по загибелі В.Тимчія-“Лопатинського” на доручення Револуційного Проводу ОУН перейшов з Кракова в Україну і під псевдом “Роберт” перебрав пост Крайового Провідника ОУН. Висмикнувшись з рук КГБ, він повернувся за кордон, де працював на ідеологічному відтинку під псевдом “Орлик”. Опрацював книгу “Ідея і Чин України”, керував підготовою Другого Великого Збору ОУН.

В 1942 р. по переході кордону попав у руки гестапо, але завдяки допомозі друзів з ОУН зумів втекти з тюрми. По арештуванню провідника Північної Похідної Групи, Миколи Климишина, Мирон-“Орлик” перебрав його пост, дійшов до Києва і там зорганізував Крайовий Провід ОУН на Центральних Землях України, обнявши сам пост Крайового Провідника.

25 липня 1942 р. у Києві Мирон наткнувся на гестапо, що хотіло його арештувати і в перестрілці загинув. Провокатора, що видав Мирона гестапові, застрілив коротко після того у Києві Василь Сидор, пізніший полковник УПА.

“Ті люди вбили, бажаючи служити справі свого народу. Ми не думаємо, що таким способом вони їй добре служили. Успішно служать вони їй щойно тепер: три четвертини польської преси, що протягом сімнадцяти років не хотіла знати слова “український”, протягом цих трьох тижнів навчилася цього слова і вже його не забудуть. А люди, які не писале інакше, як про “гайдамаків”, сьогодні соромляться того баналу про “понурий вигляд” цих людей. 17 років товкмачили нам, що поширювання навіть з допомогою насильства, на окраїнах польської мови є рівнозначним із поширюванням польськості, заціплювання любови до Польщі. А ось тут ці люди, хоч знають польську мову, не хочуть говорити по-польськи, їхня ненависть до польської держави, до польського міністра, публіциста і поліція поширилась на польську мову. Вчили нас, що ціла та “Україна” є штучним витвором, яка зникне з останніми слідами австрійської держави, твором якої вона була. А тим часом – це та “Україна”, що своєю ненавистю до нас бухає сьогодні сильніше, ніж за тих давніх, неспокійних часів, коли-то Січинський убив був намісника Потоцького”.

Трьох підсудних, Степана Бандеру, Миколу Лебедя, і Ярослава Карпинця, засуджено на кару смерти, Климишина і Підгайного на досмертну тюрму, Дарію Гнатківську на 15 років тюрми, Малюцу і Качмарського по 12 років, Зарицьку на 8 років, Рака і Чорнія по 7 років тюрми. Засуджені на кару смерти прийняли присуд окликом “Хай живе Україна”.1)

Доповненням Варшавського процесу був Львівський процес Степана Бандери і

товаришів, що відбувся у Львові в травні-червні 1936 р. Львівський процес був ще гіднішою презентацією українського революційного руху перед своїм і чужим громадянством, бо на цьому процесі навіть Малюца, Мигань і Підгайний не “сипали”, а навпаки, відкликали свої попередні зізнання і засудили їх як такі, що негідні поступування українського націоналіста.

У Львові польський суд дозволив усім підсудним говорити тільки по-українськи. А що вже було виявлено склад Крайової Екзекутиви ОУН, то Бандера виступив на Львівській процесі як Крайовий Провідник ОУН і вияснив усе те, що вважав потрібним знати і всім українцям, і польським окупантам української землі. Вже першого дня, коли Бандеру впроваджено на залю розправ останнім, всі підсудні встали, за ними й усі оборонці, спантеличені судді і прокурор та члени лави присяглих теж усі встали, а підсудні привітали Бандеру голосним “Слава Україні!” Це зробило потрясаюче враження на всіх присутніх, враження, що тривало не тільки весь час процесу. “Останнє слово” С.Бандери як обвинуваченого польська цензура строго обкріила так, що тільки уривки були дозволені для друку в українській та польській пресі. Та в окресленню процесу і чужинецька, і навіть польська преса писала, що на лаві обвинувачених в дійсності сиділи не Степан Бандера, Крайовий Провідник ОУН, і 22 його товаришів, провідних членів ОУН, а польський прокурор і польський суддя як репрезентанти польських поневолювачів українського народу. Перед усіма стояв Степан Бандера, Крайовий провідник ОУН, не як малий ростом, худощавий юнак, а як моральний велет, незламний духом.

У своїм слові, часто перериванім прокурором, Бандера заявив:

“Прокурор сказав, що на лаві підсудних засідає гурт українських терористів та їхній штаб. Хочу сказати, що ми, члени ОУН не є терористи. ОУН огортає своєю акцією всі ділянки національного життя... Ми стоїмо на становищі, що обов’язком кожного українця є підпорядкувати свої особисті справи і ціле своє життя інтересам і добру нації... ОУН у своїй програмі відкидає орієнтацію на кого-небудь”.

Мужньо звучало “останнє слово” й інших підсудних.

“Я не хочу боронити своєї особистої волі, хоч яка вона для мене цінна, - сказав Володимир Янів, політичний референт КЕ, тому, що я визнав той світогляд, який знає боротьбу, який розуміє, що в боротьбі є перемога й невдачі на шляху до реалізації моєї віри... Моє становище впливало з великої віри, передусім віри в українську націю, в її право до життя суверенного, самостійного, з віри в післанництво української нації... Я вважаю, що коли ми є кість від кости, кров від крові української спільноти, так і українська суспільність буде духом від нашого духа”.

“Я визнаю, - сказав Ярослав Стецько, ідеологічний референт КЕ, - що українська держава існує, потенційно в серцях українського народу”.

“За мету свого життя вважаю лише службу Україні,- заявив Осип Мазак, що після арешту Бандери був Крайовим Провідником ОУН, - Україна була і є для мене такою величною, такою святою, що для неї не лише жити, але й умерти є замало”.

Вдалий атентат на польського міністра Перацького і гідна постава на Варшавській і на Львівській процесах Крайового Провідника і членів КЕ й інших членів Організації Українських Націоналістів були величезним успіхом боротьби й небувало міцним моральним і політичним досягненням. Вони піднесли високо

авторитет ОУН серед своїх і серед чужих. Але, незаметно для стороннього ока, вони відкрили дуже грізну щілину всередині Організації: аферу “Архіву Сеника”. Провідним членам ОУН в Краю із Степаном Бандерою на чолі стало ясно, що в середині ПУН звила собі кубло ворожа агентура. Дві з половиною тисячі важливих, таємних документів ОУН і УВО передав у руки польської поліції хтось із членів, а щонайменше – близьких співробітників ПУН. Під оглядом організаційної дисципліни, формально, відповідальним мусів бути Сеник, член ПУН, бо йому було доручено зберігати архів. Але, було відомо, що він з огляду на свої часті виїзди передав зберігання архіву членові ПУН -Ярославові Барановському. Виходить – Барановський!

Таке підозріння передали з тюрми, після процесів, засуджені до ПУН-у. Скерування підозріння на Ярослава Барановського було підкріплене ствердженнями Бандери і Климишина, що польська прокуратура диспонує важливими відомостями про кілька розмов, які Бандера і Климишин, кожний іншим разом, мали з Ярославом Барановським як зв’язковим ПУН із Краєм, а про які, як ствердили українські адвокати, що мали доступ до всіх судових документів, не було найменшої згадки в документах “архіву Сеника”. Виходить, – були передані польській поліції додатково. Підозріння були передані з тюрми тодішньому крайовому провідникові ОУН, Л.Ребетові, а він мав передати їх до ПУН. Ребет у своїх споминах “Світла та тіні ОУН” підтверджує одержання тих підозрінь. Але, каже він, труднощі були в тому, що власне Барановський був зв’язковим з Краєм, а кур’єркою зв’язку ПУН з Краєм була Нуся Чемеринська, наречена, а згодом дружина Я.Барановського, отже зрозуміло, що всякі підозріння з Краю проти Барановського вона передавала Барановському. Чому Ребет сам не поїхав за кордон у так важливі справі, щоб особисто передати підозріння полк. Коновальцеві і з ним особисто обговорити всю справу, невідомо. Цього Ребет ніколи не вияснив.

В кожному разі, таємнича справа “архіву Сеника” внесла грізну розколину між ОУН в Краю і ПУН-ом і викликала серйозне недовір’я крайовиків до ПУН, особливо ж до члена ПУН Ярослава Барановського. Чи підозріння до Барановського дійшли коли до відома самого Коновальця, не відомо. Ребет передав компетентним членам в Краю, що “справа розглядається.” Але те “розглядання” так і залишилося таємницею.

Ситуація ускладнилася, коли Барановський призначив Крайовим Провідником ОУН Лева Ребета. Після арешту й засуду Бандери й майже всіх членів його Крайової Екзекутиви і масових вивозів підозрілих у членстві ОУН до концлагеря в Березі Картузкій, настали в сітці ОУН в Краю прориви й перебої. Призначений наступником Бандери на пості Крайового Провідника Осип Мащак дуже скоро теж попав

до тюрми.

По арештуванню Мащака з Краю були передані пропонувані кандидатури на спорожнений пост Крайового Провідника. Між ними не було Лева Ребета. Навпаки, проти Ребета були передані обвинувачення в недопустимому в ОУН інтриганстві проти його уявних конкурентів. Несподівано, замість вибрання одного з запропонованих Краєм кандидатів, зв’язкова Чемеринська привезла літом 1935 р. призначення Барановським на пост Крайового Провідника - Лева Ребета. Таке призначення викликало додаткову атмосферу недовір’я провідних членів в Краю і до Барановського, і до Ребета. Коли в наслідок частинної амнести почали виходити з тюрм і з концлагеря ув’язнені визначні члени – Шухевич, Грицай, Косак і інші, вони

відмовились включитися в сітку, очолену Ребетом, якого на пост Крайового Провідника призначив Ярослав Барановський. Недовір'я Краю до ПУН-у зростало. Ребет, перебравши з доручення Я.Барановського пост крайового Провідника ОУН, відразу припинив зовсім бойову роботу, що була так широко розгорнена до того часу, зокрема під керівництвом С.Бандери і Романа Шухевича. Припинено з доручення Ребета теж усі військові вишколи членів ОУН в Краю. Ребет у своїх споминах вияснює це так:

“Як головне завдання поставлено було ціль мережі підготову до збройного виступу на випадок війни.”

На чому мала полягати та “підготовка до збройного виступу”, коли всякі військові вишколи в ОУН були повністю здержані, Ребет не вияснює. Провідні раніше члени ОУН, що пробували інтервеніювати, попадали відразу в небезпечний конфлікт з Ребетом і мусіли виїхати за кордон. Так перебралися нелегально за кордон Роман Шухевич, Зенон Коссака, Олександра Гасин, Євген Врецьона, Гриць Барабаш, щоб у безпосередній зустрічі з ПУН-ом ліквідувати шкідливий конфлікт.

Додатковим альярмом небезпечно-нездорових відносин в ОУН після призначення Крайовим Провідником ОУН Лева Ребета була таємнича афера “ОУН-Зов”.

Коли Л.Ребета призначив Барановський Крайовим Провідником, трьох повітових провідників ОУН: львівський – Михайло Копач, миколаївський Андрій Данчевський і стрийський Петро Мірчук і референт жіночої сітки Марійка Ковалюк – відмовилися підпорядкуватися Ребетові, поки не дістануть повідомлення, що їхню скаргу проти Ребета ПУН одержав і розглянув. Копач не спинився на тому, продовжуючи працю ОУН у Львівщині по-давньому, він при співпраці Повітової Екзекутиви ОУН Львівщини Володимира Мельника і Юліана Дмитерка видав цикльостилевий журнальчик “Зов” з обвинуваченням, що нова Крайова Екзекутива ОУН це “панички, що ведуть ОУН до самоліквідації.” Ребет і його заступник, бойовий референт КЕ Микола Бігун постановили ліквідувати цей “бунт” “залізною рукою”. Вони обвинуватили трьох згаданих повітових провідників і Марійку Ковалюк у створенні конкуренційної до ОУН підпільної організації “ОУН-Зов” і видали на всіх них присуд смерті. Згідно з таким наказом Ребета-Бігуна, бойовик В.Герета застрілив М.Ковача і М.Ковалюківну. Вбивство А.Данчевського тоді не вдалося, бо Данчевський роззброїв бойовика, що мав його застрілити, а Осип Грицак остеріг П.Мірчука заздалегідь і зажадав доказів вини, яка б виправдувала найвищий вимір кари!1) Мірчук передав сітку Стрийщини і бойової референтури Стрийської Округи і виїхав зі Стрийщини на працю в видавництві І.Тиктора. Данчевський за порадою того ж О.Грицака теж передав сітку ОУН в Миколаївщині і справу обох “знято”. Володимир Мельник і Юліан Дмитерко далі відмовлялися включитися в сітку, очолену Л.Ребетом і домагалися, щоб ПУН прослідив цю справу і реабілітував Ковалюківну і Копача, а притягнув до організаційної відповідальності Ребета і Бігуна. Тому згідно з наказом Ребета Н. Мельник загинув 28 червня 1935 р. від кулі бойовика ОУН. Актентат на Дмитерка не вдався тому що Дмитерко роззброїв актентатчика.

Такий показ “твердої руки” всередині ОУН, небувалий в історії УВО-ОУН, провів Л.Ребет при піддержці свого заступника М.Бігуна в той час, коли видав був строгу заборону виконувати актентати на будь-якого представника польської адміністрації. Таке полагодження справи “ОУН-Зов” Ребет виправдував твердженням, що М.Копач

провокатор польської поліції, бо хоч був раніше арештований, тепер не був вивезений до Берези Картузької. /П.Мірчука і А.Данчевського Ребет обвинувати в тому, що після вбивства Копача, Ко-валюківної і Мельника вони перебрали провід “ОУН-Зов” і ту організацію розбудовують./ Але той сам закид і той сам аргумент, що його вжив Ребет проти Копача, Копач, а пізніше інші члени ОУН піднесли проти Ребета:1) Перед 1935 р. Ребет був два рази суджений як член ОУН, а однак його ані до Берези ніколи не вислано, ані в рр.1935-1939, коли він був Крайовим Провідником ОУН ніколи не був арештований, хоч в тому часі проходили на ЗУЗ найбільш масові арешти2). Робив це все сам, чи в порозумінню з Барановським?

Але інтервенції Шухевича, Коссака, Гасина в ПУН не вдалися. Барановський вперто відмовлявся розглядати ці справи, висловлюючи повне довір'я до Л.Ребета.

Роз'яснення загадки, чому провідним членам ОУН з Краю так важко було добитися до полк. Коновальця, дає коротка, але дуже багатомовна інформація, що її подає З.Книш у своїй книжці “Розбрат”, стр.311: “Говорив О.Сеник-“Гриб” про справу першого бунту, ще проти сл.п. Євгена Коновальця в 1935 році і про те, як усю справу перед Головою Проводу розкрив Ярослав Барановський.” З цього виходить ясно, що передавані з Краю до ПУН вимоги притягнути Барановського до відповідальності за “Архів Сеника”, висунені проти Барановського підозріння і спротив Краю проти призначення Барановським Ребета на пост Крайового Провідника Барановський представив Коновальцеві і членам ПУН як ... викритий ним, Барановським, бунт проти Коновальця! Завдяки такій провокації Барановський мав змогу як референт зв'язку з Краєм паралізувати всі акції Краю проти нього, як, нібито, бунтарські акції проти Коновальця. (Книш додержує кроку в такому крайньо неморальному перекрученню правди і в своїх писаннях теж представляє згадані акції Краю проти Барановського в 1935 р. як “перший бунт Бандери, – проти Коновальця” затаюючи факт, що в 1935 році Бандера вже другий рік сидів у слідчій тюрмі у зв'язку з убивством Перацького з перспективою щонайменше досмертної тюрми “завдяки” документам ОУН з “Архіву Сеника” переданого полякам.

Врешті Шухевичеві вдалося сконтактуватися з полк. Коновальцем, який поставився до справи дуже серйозно і доручив провести докладне слідство. Ребета і Данчевського як свідка викликано за кордон. Але Данчевського при переводженню організаційним зв'язком у Карпатах застрілено – як пізніше виявилось, на наказ Ребета. Несподівана загибель полк. Коновальця в травні 1938 р. перервала дослідження, а Барановський визнав дальший розгляд непотрібним. Обвинувачений у вбивстві ідейних членів ОУН – Ковалюківної, Копача, Мельника і Данчевського і намаганому вбивстві Мірчука і Дмитерка, Ребет на доручення Барановського залишився далі на пості Крайового Провідника ОУН аж до початку лютого 1939 р. /Цікаво, що зараз по резигнації Ребета з того посту він і його дружина були арештовані./

СМЕРТЬ Полк. ЄВГЕНА КОНОВАЛЬЦЯ.

23 травня 1938 р. українською спільнотою потрясла трагічна вістка, що в Роттердамі, в Голляндії, загинув від підсуненої провокатором большевицького ГПУ бомби полк. Євген Коновалець, колишній командир Січових Стрільців, Начальний

Командант УВО і Голова Проводу ОУН...

Сьогодні вже відомо з большевицького комунікату про нагородження орденом спеціальних заслуг Кіндрата Полуведька, що це він, той Кіндрат Полуведько, був організатором вбивства полк. Коновальця. Він з'явився у Фінляндії на початку 1930-тих років як український політв'язень, втікач із Соловків, включився в життя української громади, став дописувачем “Розбудови Нації” і скоро здобув собі таке довір'я в ПУН, що став представником і зв'язковим ОУН на Фінляндію. Його помічниками були: Василь Хомяк, колишній старшина Січових Стрільців, що залишився після Визвольних Змагань в УССР, і присланий з УССР як зв'язковий підпільної сітки ОУН “Павлусь”, що став виконавцем атентату на Коновальця. Зараз по атентаті Полуведько зник і тому на нього як співорганізатора вбивства ніяке підозріння не впало. Підозріння в перших днях скеровувалось проти окремих членів ПУН, особливо Барановського як співучасника трагедії. Онацький пише:

“Про всі справи точно знав лише Барановський, який бачився з Павлом раз сам, без полковника, в Бельгії, у вересні тисяча дев'ятсот тридцять сьомого року.”)

Барановський зізнає, що це він повідомив полк. Коновальця про приїзд “Павла” до Роттердаму і передав настирливе домагання Павла особисто зустрітися з полковником. Коновалець прийняв виклик і доручив Барановському приїхати до Роттердаму з певною сумою грошей, що мали бути передані Павлові на працю сітки ОУН в УССР. Барановський приїхав, але ... п'ять годин після вбивства Коновальця. Коли тільки він прибув до умовленого готелю, його заарештувала голяндська поліція. Але Барановський відмовив зізнань. Щойно другого дня після обіду, коли він побачив у шпиталі тіло вбитого Коновальця, Барановський виявив, хто вбитий і що атентат мусів виконати “Павлусь”, що приїхав советським кораблем, тому треба “Павлуса” заарештувати. Та це вже було запізно. Советський корабель з “Павлусем” вже відплив.

Виринуло питання: Чому Барановський не виїхав до Роттердаму наперед, щоб приготувати і бути присутнім при зустрічі Коновальця з “Павлусем”? Чому він прибув до Роттердаму аж п'ять годин після умовленого часу, коли Коновалець мав зустріти “Павлуса”? Чому Барановський, заарештований голяндською поліцією цілу добу” не дав поліції ніяких вияснень і цим уможливив “Павлусеві” втечу? Ці питання не знайшли відповіді ніколи.

ДМИТРО ГРИЦАЙ, селянський син, народився 1907р. в Дорожеві, пов. Самбір. Гімназію закінчив у Самборі, університетські студії на філософічному факультеті Львівського університету. У польськiм війську закінчив старшинську школу, а пізніше вищі військові курси в Німеччині.

Член УВО, а від 1929 р. член ОУН. Від 1933 р. військовий референт Крайової Екзекутиви ОУН. Коли в 1934 р. польська влада створила концентраційний табір в Березі Картузькій, Грицай попав туди як один з перших і перебув там повних два роки. В 1939 році його знову арештовано й заслано до того табору, з якого вийшов по розвалі Польщі.

В 1940-41 рр. член Револуційного Проводу ОУН. Учасник Другого Великого Збору у Кракові, на якому його обрано членом Проводу ОУН. Шеф створеного на тому Зборі Крайового Військового Штабу ОУН. Весною 1943 р. попав у руки гестапо, де став жертвою садистичних тортур. Півмертвого його і Старуха визволила боївка ОУН.

Підлікувавшись, Грицай став Шефом Штабу УПА під псевдом ген. “Перебийніс.”

Восени 1945 р. Дмитро Грицай і член Проводу Дмитро Маївський одержали від Проводу ОУН, УГВР і Головного Командування УПА доручення перейти кордон і сконтактуватися зі Степаном Бандерою, що перебував тоді в Німеччині, для офіційного передання Бандері в імені Проводу ОУН посту Провідника всієї ОУН. Але при переході чеськонімецького кордону вони попали в руки НКВД. Коли в тюрмі при допитах Грицай побачив, що його розконспіровано, він закінчив життя самогубством.

Дуже цікаву заувагу про особу Барановського подав у звіті поліційного слідства комісар Росбах: Ярослав Барановський – каже він – був найбільш довіреною особою полк. Коновальця і тому він припускає, що Ярослав Барановський буде наслідником Коновальця на пості Провідника ОУН.)

Смерть Коновальця була безмежно болючим ударом для ОУН. Вона обезголовила ОУН не тільки формально, але й дієво. Коновалець керував цілою ОУН в усіх ділянках її і користувався безграничним авторитетом в усіх членів ОУН та пошаною у противників і ворогів ОУН.

Формально існував весь час ПУН, Провід Українських Націоналістів, створений на Першій Коференції Українських Націоналістів у листопаді 1927 р. і поширений на Першому Конгресі Українських Націоналістів 2 лютого 1929 р. як Провід ОУН. Але як уже було згадано, ПУН покладених на нього сподівань ніяк не виправдав. Механічність творення ПУН і випадковість добору членів ПУН виявилися шкідливими дуже скоро. Зараз по Конгресі виявилось конечним ізолювати від праці в Організації членів ПУН Л.Костарева і П.Кожевникова і передати Судові ОУН на розгляд обвинувачення їх в агентурності і, врешті, згідно з присудом Суду усунути обох не тільки з ПУН, але взагалі з ОУН. Др. Дмитро Демчук із здоровельних причин став зовсім неактивним. Доктор Вассіян повернувся до Галичини, де у висліді виявлення Романом Барановським польській поліції учасників Конгресу ОУН був арештований і засуджений у вересні 1932 р. на 4 роки тюрми. По виході з тюрми активної участі в ОУН не брав. Дмитро Андрієвський, референт зовнішньої політики, людина з інтелектом і високим рівнем політичного вироблення, але людина надто чуттєва, надто вразлива в особистих амбіціях і з перебільшеними претенсіями, попадав раз-по-раз в конфлікти з іншими членами ПУН, а врешті і з Коновальцем; практичного змислу не мав і ніякого апарату праці зорганізувати не вмів. Тому хоч членом ПУН залишався, ніякої роботи не вів. Володимир Мартинець рухливий і здібний редактор, але надто напастливий, тому важкий до співпраці й обмежувався до редагування видань УВО-ОУН. Генерал М.Капустянський, полк.Роман Сушко, полк. Ріко Ярій і ген. Віктор Курманович займалися виключно військовими справами і до організаційних і політичних справ ОУН не мішалися. Сотн. Омелян Сеник був зайнятий постійними поїздками до Америки й Канади тому повірений йому для збереження архів УВО-ОУН з таємними організаційними документами він передав до завідування Ярославові Барановському, хоч формально архів далі звався “Архів Сеника”.

Найважливішу роль в ПУН повинен був відіграти полк. Микола Сціборський, колишній старшина армії УНР. Вибраний до першого складу ПУН, Сціборський став після створення ОУН заступником полк. Коновальця як Голови ПУН і організаційним референтом ПУН. Але йому вже на початку 1934 р. підірвала довір'я у провідних

членів “Історія з Іваном Івановичем”, що, коротко, виглядала так:

27 січня 1934 р. до Сціборського у Парижі зайшов якийсь мужчина, що представився як “Іван Іванович”, що, нібито, приїхав як лікар із УССР до Інституту Пастера в Парижі на лікарську практику. Він передав Сціборському листи від його сестри, в яких вона благала брата повернутися в Україну, де він матиме чудову нагоду свobodно працювати для українського народу. В розмові “Іван Іванович” признався, що він член большевицької ЧК /тодішня назва КГБ/ і має доручення советського уряду й компартії намовити Сціборського до повороту в Україну. Сціборський поінформував про все це Коновальця, від якого дістав таку відповідь:

“Всю ту подію вважаю якоюсь містерією... На кожний випадок, треба вам в першу чергу за всяку ціну старатися прослідити, хто саме той Іван Іванович. Зробити це найкраще було б, висилаючи когось до Пастерівського Інституту з завданням перевірити, чи насправду якийсь осібняк із Великої України там практикує”.

Не відомо чому, того не зроблено. Але на вимогу самого Сціборського справу розглядав суд ОУН, а сам Сціборський виїхав на довший час з Парижу. Суд виправдав Сціборського, визнавши будь-яке підозріння супроти Сціборського в контактах з советським урядом безпідставним. Все ж таки, тінь непевности залишилася.

Сціборський передає Коновальцеві опінію Івана Івановича про членів ПУН так: “Андрієвський – інтелегентський суб’єкт з містичними шуканнями. В практиці – ніщо. Мартинець – пильний працівник. Обмежений. Нічого не видумає і не дасть більшого. Богун /Кушнір/ “отставной челаовек” /т. зн. нездібний до праці/. Онацький – нічого собі як публіцист. Капустянський – людина безхребетна. Піде туди, хто більше дасть. Сушко – типовий офіцер, нічого собою не уявляє”.

ОЛЕКСА ГАСИН, селянський син, народився 8 липня 1907 р. в с. Конюхів біля Стрия. Гімназію закінчив у Стрию, а інженерні студії на Львівській політехніці.

Член УВО, від 1939 р. член ОУН, близький співробітник Степана Охримовича, а пізніше Степана Бандери. У польськiм війську закінчив старшинську школу й зайняв між усіма курсантами друге місце тому, що перше не хотіли йому признати, бо він українець. Дійсний організатор сітки ОУН у Стрийщині, тому кількакратно попадав до польської тюрми і двома поворотами до Берези Картузької.

Був військовим референтом КЕ ОУН. Але, понавши в конфлікт з Л.Ребетом, виїхав нелегально за кордон і там з доручення полк. Коновальця працював у військовому штабі ОУН. Автор військових підручників. Член Революційного Проводу ОУН й учасник Другого Великого Збору ОУН. В 1942 р. попав у руки гестапо. Визволений боївкою ОУН, став організатором Української Народної Самооборони, що з постановом УПА перейменувалася на “УПА-Захід.” Член Крайового Штабу ОУН і Головного Військового Штабу УПА, а від січня 1946 р. до своєї смерти Шеф Штабу УПА, під псевдом полк. “Лицар”.

31 січня 1949р. Олекса Гасин-полк. “Лицар” загинув на вулиці Львова в бою з тічнею НКВД.

Пристрасний оборонець ПУН-у З.Книш теж признає випадковість добору членів ПУН: Вони “не були зіграні зі собою, об’єднані тільки спільною ідеологією і політичною платформою, не мали часу пізнати себе в праці, випробувати в небезпеці... Що інше було дискутувати теоретично в принципових політичних справах, а що інше рішати про речі, де важилося людське життя та й не одне.” “А про окремих членів

ПУН той же З.Книш пише:

“Ген. Микола Капустянський: Поважана й люблена усіма людиною, старша вже віком. Його ділянка праці – військові справи... Від 1920 р. постійно перебував за кордоном... Інженер-економіст Микола Сціборський: Людина колосальної енергії, здібна і працююча, але теж увесь на еміграції... Омелян Сенік: Дуже добрий нав'язувати перші контакти, але виконувати справи за нього мусіли інші, для того йому бракувало відчуття систематичності. Інженер-економіст Володимир Мартинець: Редактор... На еміграції від 1925 р. ... ніяких контактів з молодняком ОУН... І через те без ніякої можливості впливати на події. Др. Олег Кандиба-Ольжич, наймолодший з усіх. Учений археолог і поет. Культурний референт ПУН. На еміграції перебував від свого двадцятого року життя, зовсім необізнаний з крайовими справами. Знайомі і контакти в нього тільки через тих членів ОУН, що студіювали в Празі або в Подєбрадах. Др. Юліян Вассіян: Великий праведник і кришталіно-чесна людина, але наскрізь позбавлена практичного змислу, зовсім непорадний в житті. Ген. Віктор Курманович: Людина мало обізнана з політичними справами, фаховий військовик. Вірно стояв при ПУН. Професор Євген Онацький: Шанований у колах наддніпрянської еміграції. Від 1919 р. жив безперервно в Італії, тільки з преси знав про крайові справи, ніяких контактів і знайомств з членами ОУН в нього немає. Інженер-архітект Дмитро Андрієвський: Блискучий публіцист... Однак він теж вийшов на еміграцію в 1920 році і безперервно від того часу проживав за границею, відгук крайового життя доходив до нього тільки з преси та з оповідань самовидців, з революційним підпіллям майже не було в нього стичности. Др. Сидір Чучман: Фінансовий референт ПУН. Ані фінансового, ані тим більше політичного хисту в нього не було ніякого, щонайвище міг він бути хіба касиром, що виплачує гроші і приймає розписки. Др. Ярослав Барановський: Секретар ПУН. Довгі роки зв'язковий ПУН з Краєм. Добрий організатор, але ніяк не вмів з'єднувати собі людей, майже не мав приятелів. “Такий був склад ПУН”.)

Так, такий був склад ПУН. То й не диво, що наймолодший між ними всіми Барановський зайняв найважливіші пости секретаря і зв'язку з Краєм і зміг безконтрольно вести свою акцію. Кожну скаргу проти нього, кожне застереження з Краю Барановський представляв ПУН-ові і Коновальцеві як “бунт” проти полк. Коновальця і йому всі члени ПУН вірили.

Не диво, що навіть чужинець, сторонній від усіх справ ОУН і ПУН, комісар голяндської поліції Росбах, що вів слідство у справі вбивства Коновальця, вже по кількох розмовах з Барановським висловив погляд, що Ярослав Барановський буде наслідником вбитого полк. Коновальця на пості Провідника ОУН.)

Коновалець бачив трагічний добір членів ПУН і намагався “відмолодити” ПУН, тобто кооптувати до ПУН молодих і згодом заступити старих молодими. В тому пляні були кооптовані до ПУН Іван Габрусевиц, Ярослав Стецько, Олег Кандиба-Ольжич, Чемеринський. Але це сталося щойно коротко перед несподіваною загибеллю Коновальця. Кооптовані не встигли ще здобути собі авторитет у давніх членів.

Після смерті полк. Коновальця ані Барановський, ані ніхто інший із членів ПУН, ані сам Сціборський не піднесли як обов'язуючого факту те, що установчий Конгрес Українських Націоналістів вибрав заступником Коновальця на пості Голови Проводу ОУН інж. М. Сціборського. Тому по смерті полк. Коновальця він, Сціборський

повинен був перебрати спорожнений пост. Барановський вів себе як голова ПУН і виглядало, що він думає залишитися на тому пості.

Схарактеризовані вище “старі” члени ПУН ніяких застережень проти цього не мали. Але такій можливості рішуче спротивилися “молоді” члени ПУН, провідні раніше члени ОУН в Краю, співробітники “Пресової Служби” в Берліні В.Стахів, Б.Кордюк, і члени військового центру Р.Шухевич, М.Колодзінський, З.Коссак, інж. Є.Врецьона: Гурт визначних членів ОУН, що організували й керували боротьбою ОУН в Краю, а тепер опинилися в Німеччині, Австрії, або Чехословаччині, гурт, що його Барановський, а за ним опісля Книш окреслили як “ядро опозиції”. Це ж вони в останніх роках перед смертю Коновальця домагалися усунення Барановського з ПУН і поставлення перед суд ОУН за видачу полякам “Архіву Сеника”, за таємну співпрацю з польською поліцією, за настановлення проти волі ОУН в Краю Л.Ребета Крайовим Провідником ОУН.

З того гурту вийшла думка, що опорожнений пост Провідника ОУН повинен перебрати широко відомий недавній Крайовий Провідник Степан Бандера, який від перших днів існування ОУН, а раніше УВО, виростав у праці й боротьбі ОУН проти польських окупантів, організував ту боротьбу і керував нею, піднявши дію ОУН на вершини організаційно, морально і політично. Бандера перебував тоді у польській тюрмі, засуджений на довічну кару. Тому й висунено в червні 1938 р. плян викрасти Бандеру з польської тюрми. Проект апробовано і Роман Шухевич узявся здійснювати його.

Широку вичерпну розповідь про плян викрадення Бандери з тюрми подає З.Книш у своїй книжці “Розбрат” /стр.43-68/, додавши свідомо фальшивий висновок. Підготувати втечу з тюрми мав Степан Куспісь, що відбуваючи кару 5 літ тюрми за участь у нападі на пошту в Городку, сидів у тюрмі у Вронках, де сидів теж С.Бандера, і знав добре польських сторожів тієї тюрми.

ВАСИЛЬ СИДОР, селянський син, народився 1911 р. в Сокальщині. По закінченні середньої освіти почав студії на Львівському університеті, але арешти й тюрми не дали змоги закінчити їх. У польському війську був студентом старшинської школи, але перед закінченням у висліді гострого політичного конфлікту з командантом школи його усунено зі школи. Свою військову освіту доповнив Сидор на спеціальних старшинських курсах ОУН в Німеччині.

Член ОУН від її початків, в 1936 р. член Крайової Екзекутиви ОУН на Північно-Західних Землях, багатократний в'язень польських тюрем, в 1938-39рр. “староста” - тобто провідник всіх українських політв'язнів у Львівській тюрмі “Бригідки”. В}939-40рр., в час большевицької окупації Західньої України, залишається в Краю як військовий референт Крайової Екзекутиви ОУН. Вирвавшись з рук НКВД за кордон, стає членом Військового Штабу ОУН, а по створенню Дружин Українських Націоналістів командантом одної із сотень ДУН.

В 1942-43 рр. у співпраці з Романом Шухевичем бере активну участь у переформуванні “Самооборонних Кущів ОУН” у єдину УПА й стає шефом штабу УПА-Північ, а згодом командиром УПА-Захід під псевдом полк. “Шелест.”

В 1943 р. Третій Великий Збір ОУН обрав Сидора, псевдо “Конрад”, членом Головної Ради ОУН. Від 1947р. він під псевдом “Зов” Головний Суддя ОУН та Крайовий Провідник ОУН в Карпатському Краю.

Загинув Василь Сидор - полк. “Шелест”, “Конрад”, “Зов”– 17 квітня 1949 р. в

бою з загонами НКВД в Перегінському районі, Станиславівської /Лвано-Франківської/ області.

“І от одного дня – оповідає Куспіль-“Терен” – в червні 1938 р. прийшов до мене мій тодішній зв’язковий до ОУН Іван Равлик, лишив мені кличку і заповів, що в дуже важливі справі зголоситься до мене хтось на неї. Чоловік, що прийшов на ту кличку, був ніхто інший тільки добре мені знаний Роман Шухевич”. Уложений спільно плян полягав на підкупленню тюремних ключників, які мали допомогти у втечі. Потрібні на те гроші мав передати Куспісеві Равлик. Куспіль сконтактувався зі знайомими йому особисто ключниками і ті погодилися за умовлену ціну zorganizувати втечу Бандери з тюрми. Тому, що Шухевич приїхав з Краю нелегально і зараз повернувся за кордон, виконання пляну перебрав тодішній Крайовий Провідник Лев Ребет. Втеча була приготована на 4 серпня 1938 р. Потрібні на те гроші склав фінансовому ПУН у Данцігу полк. Макогін і їх перебрав зв’язковий з Краєм Барановський, щоб через Ребета передати Куспісеві.

“І тут саме починається найдурніша історія, – оповідає Куспіль, – коли вже все було готове, – ні сіло ні впало, довідуюся від Равлика, що все відкликано, втечі не буде.”

В останні хвилини – Равлик замість одержати від Ребета гроші, одержав організаційне доручення: Відкликати все, втечі не буде! Бо, мовляв, ПУН підозріває, що співпраця ключників є польською провокацією для того, щоб при нагоді симульованої втечі Бандеру застрілити.

Хто і чому вирішив про такий кінець пляну? Барановський, Ребет, чи оба до спілки? Ребет тоді і в своїх споминах скидає все на . Барановський ніколи перед ніким звіту про те не давав. Сяк, чи так, плян визволити Степана Бандеру з тюрми, щоб він перебрав пост Голови Проводу ОУН, спараліжовано. Тим більше, що вкоротці поляки про плян якось довідалися, – Куспіль думає, що один із ключників по-п’яному виявив справу – поліція арештувала ключників і Куспіся. Це насторожило польську владу і сторожову охорону Бандери скріплено.

Щойно тоді, десять тижнів від смерти Коновальця, Барановський нагло пригадав собі, що справа наслідства Коновальця дуже проста: Коновалець ще перед смертю залишив Барановському 1) усний заповіт, що в випадку його смерті, пост Провідника ОУН по нім має перебрати полк. Андрій Мельник!

Відкриття Барановського передав ПУН-ові Омелян Сенік. ПУН прийняв це до відома як правду. Мельника повідомлено про це, він переїхав за кордон і 11 жовтня 1938 р. 2) склав перед “Вужчим Проводом ОУН”, що його становили Барановський, Сенік і Ярій, приречення як новий Голова Проводу ОУН.

Призначення полк. Андрія Мельника Головою Проводу ОУН зустрілося відразу зі спротивом Краю і згаданого гурту провідних членів ОУН за кордоном. Причини цього були такі:

Насамперед поставлено в сумнів само існування якогось таємничого усного, “строого засекреченого”, даного єдиному Барановському, заповіту про наслідство. Устрій ОУН такого права Голови Проводу визначувати самому свого наслідника не передбачує. Таке призначення заперечує факт, що на Конгресі було вибрано заступником, і тим самим наслідником Провідника ОУН Сціборського. Якесь

спеціальне, усне призначення Коновальцем когось іншого мусіло б бути наперед, ще за життя Коновальця, апробоване ПУН-ом, а для безпеки Мельника, що жив у Галичині – зберігане під псевдом кандидата і, тільки після апробати, виявлення псевда могло бути передано трьом /а не одному!/ найбільш довіреним членам ПУН. То чому само призначення своїм наслідником А.Мельника у випадку своєї смерти мав би Коновалець у строгій таємниці передати одному тільки Барановському, а не бодай “Вужчому Проводові ОУН”, що складався з трьох членів ПУН? Врешті, чому ж Барановський не виявив такого заповіту Коновальця зараз після похорону Коновальця, на якому був присутній і полк. Мельник? Чому аж десять тижнів по смерті Коновальця Барановський пригадав собі таку переважливу справу?

А по суті: чому саме Мельник мав стати Головою Проводу ОУН? Адже він не то членом ПУН, але й членом ОУН ніколи не був. По виході з тюрми в 1928 р. він став завідателем маєтку митр. Шептицького, до УВО не повернувся як розконспірований, на Конгресі Українських Націоналістів, на якому створено ОУН і вибрано Провід ОУН, не був і членом ОУН ніколи не став. Що ж такого мало б рішати, що він, не-член ОУН, не орієнтуючись у праці ОУН, /персональних проблемах/, умовинах дії ОУН, мав би нагло перебирати в свої руки провід цілої ОУН? Посвоячення? /Дружина Мельника була рідною сестрою дружини Коновальця/. Абсурд, бо це була б недопустима в ОУН корупція. Колишня співпраця в УВО? Та ж вона власне відчужила їх, а не зблизила: Коли в переломовий для УВО момент стало до вирішення питання підпорядкувати УВО екзильному урядові ЗУНР під проводом др. Петрушевича, зірвавши з урядом УНР і з принципом соборництва, чи зберігати соборництво й відмовитись від “галичанства”, вони обидва, Євген Коновалець і Андрій Мельник, різко розійшлися. Коновалець рішуче спротивився звуженню дії УВО до терену Галичини й підчиненню УВО екзильному галицькому урядові і коли його переголосовано на нараді в Оліві, він виступив з УВО і повернувся щойно коли Команда УВО завершилася на соборницьке становище. А Мельник навпаки, голосував за підпорядкування УВО урядові Петрушевича і коли ця концепція перемогла, обняв пост Крайового Команданта УВО, підчиненого військовому міністрові ЗУНР. Коновалець повернувся до УВО щойно коли Мельник попав до тюрми і його, Мельника, розуміння ролі УВО провалилося. А по виході з тюрми, згідно із свідченням його самого, “прийшлося із-за обставин з року на рік відкладати безпосередній наш контакт, нашу зустріч. Прийшло до неї щойно літом 1937 року,” – у Щирбськім Озері в Чехословаччині. Тоді, каже Мельник, Коновалець, широко з’ясувавши роботу ОУН, “запропонував мені виїхати закордон і стати його заступником в ОУН”. Мельник, – пише він далі в 1954 році, – на пропозицію Коновальця згодився. Але... пройшов цілий рік і Мельник чомусь за кордон не виїхав і нічогісінько в цій справі ніхто з членів від Коновальця не чув. І рік пізніше, коли Мельник був на похороні Коновальця, ані Барановський не представив його членам ПУН як того, кого Коновалець, нібито, призначив був на свого наслідника на пості Провідника ОУН, ані сам Мельник нікому з членів ПУН ні словом про щось такого не згадав. Навпаки, у своїм споміні про полк. Сушка Мельник подає: Коли він, Мельник, відвідав Сушка в його мешкані, “полковник ...добував всіх можливих аргументів, щоб переконати мене, щоб я залишився закордоном.” То, якщо Барановський мав заповіт Коновальця щодо Мельника і Барановський передав його Мельникові особисто, на похороні Коновальця, то чому Мельник не виявив Сушкові, своєму щирому приятелю, з яким мав працювати в ПУН, що його не треба переконувати, бо він скоро

приїде за кордон і перебере пост Провідника ОУН? Логічно виходить, що фрагмент пропозиції Коновальця Мельникові стати його заступником в ПУН це дороблена авторами книги “ОУН 1929-1954” вставка: в дійсності особиста зустріч Коновальця з Мельником в 1937 р. і їх розмови до ніякого зговорення не довели, оба вони залишилися далі на різних позиціях щодо ОУН, тому Мельник за кордон не виїхав, та й ще два місяці по смерті Коновальця виїжджати не збирався.

РОМАН КЛЯЧКІВСЬКИЙ, син незаможних селян, родився на Волині, але виростав у Галичині. Здобувши середню освіту, мусів заробляти на життя працею в українській кооперації. Абсольвент польської військової школи.

В ряди ОУН вступив ще юнаком. В 1941 р. попав у руки НКВД і в голосному процесі 59-тьох у Львові був засуджений на кару смерті. Але в момент вибуху німецько-більшевицької війни був вивезений до Бердичева і там чудом врятувався від виконання присуду.

Зимою 1941-42 рр. Роман Клячківський обіймає пост Крайового Провідника ОУН на Північно-Західних Землях /т.зн. Волинь і Полісся/, де відіграв важливу роль в організуванні перших відділів УПА та розбудові УПА на Поліссю й Волині і став першим Командиром УПА /Північ/ під псевдом полк. “Клим Савур”.

12 листопада 1944 р. Роман Клячківський-“Клим Савур” – загинув геройською смертю в бою з військами НКВД біля Оржівських хуторів, Клеванського району, Рівенської області.

В Краю, по виході з тюрми, Мельник включився в католицький рух і став головою католицької організації молоді “Орли”, члени і провід якої ставилися аж надто холодно до ОУН, і до українського націоналістичного руху взагалі. Ілюстрацією того був гострий конфлікт щодо імпрези “Українська Молодь Христові” в 1933 р. між ОУН і Мельником як організатором імпрези.

Крайова Екзекутива ОУН на ЗУЗ, повідомлена про призначення полк. Андрія Мельника Провідником ОУН, склала офіційно на руки Барановського протест проти того призначення.

ДВІ КОНЦЕПЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ ДІЇ ОУН.

Зі сказаного досі виходило б, що ядром і найважливішою проблемою конфлікту всередині Організації Українських Націоналістів була аж надто контроверсійна особа Ярослава Барановського. Так воно виглядало усім головне в час найбільшого розгару конфлікту; так ще й досі загально думають і пишуть. А тим часом воно зовсім не так. Основною проблемою конфлікту і “розбрату” в ОУН було – котру із двох концепцій політичної дії ОУН має провід ОУН і ціла ОУН прийняти за свою і її реалізувати у назріваючому на очах міжнародному конфлікті: Як бути українському народові у грядущій світовій хуртовині, яким шляхом мусить повести його ОУН як провідна політична сила.

Після першої Світової Війни очі всіх українців зверталися на Німеччину як ту, що скривджена Версальським договором, виступить проти існуючого політичного стану в Європі і почне другу Світову війну. Це було зовсім логічне. Ревізіоністичні змагання

Німеччини мусіли звернутися проти Польщі, а грізна небезпека большевицької Москви, яка не скривала своїх плянів зробити Німеччину комуністичною країною і в дальшому сателітом СССР, скеровувала Німеччину й проти СССР. Значить – проти обох смертельних ворогів України, поневолювачів українського народу. Німеччина являлася природним союзником українців. Небезпеки зі сторони Німеччини для України не видно було, бо ж між Німеччиною і Україною були Польща і Чехословаччина. А економічно-агрікультурна в основі Україна і промислова в основі Німеччина природно доповнюють себе. Тому орієнтація українців на Німеччину була зовсім оправданою, логічною.

Але, так було тільки до часу, коли до влади в Німеччині прийшов Гітлер зі своєю партією. Гітлерівські політичні пляни, хоч і як скривані, зродили сумніви щодо правильності пронимецької орієнтації українців. Гітлерівські політичні пляни виходили далеко поза відібрання відрізаних Версальським договором частин Німеччини, а згадки про “лебенсравм”, нові простори для німецького народу і відгребання клича про “дранг нах остен”, марш на схід, мусіли насторожити кожного думаючого українця. Орієнтація на Німеччину, очолену тепер гітлерівською партією, мусіла підлягати глибокій ревізії. Для обізнаних із ситуацією всередині Німеччини було видно, що від моменту перебрання влади Гітлером зарисувався конфлікт між гітлерівською партією і німецькою армією, точніше комадою німецької армії. Команда німецької армії далі піддержувала німецьку вимогу повернення втрачених німцями теренів, але боялася гітлерівського авантюристичного “маршу на схід” для здобуття нових “життєвих просторів” як теренів колонізації німцями.

В відношенню до українців і до питання України вищі старшини німецької армії стояли далі на респектуванні Німеччиною Берестейського договору про незалежність Української Держави.

У такій ситуації продовжування співпраці українців з німецькою армією було виправдане й доцільне. Але в відношенню до гітлерівської партії й опанованого нею німецького гітлерівського уряду кінцевою була якнайбільша обережність.

ОМЕЛЯН ГРАБЕЦЬ, селянський син, народився 1909р. в Чесанові на галицько-волинським пограниччю. По закінченню гімназії студіював право на Львівському університеті.

Вихованок сот. Юліана Головінського, Грабець був членом УВО й опісля ОУН від її оснування. Абсольвент польської старшинської школи. Провідний організатор українського спорту, організатор і керівник демонстрацій і сутичок з польською поліцією у Львові, політ-в'язень польських тюрем і концтабору в Березі Картузькій. В 1939 р. по розвалі Польщі повертається з польської тюрми “Бригідки” у Львові у Чесанівщину і тут стає керівником підпільного зв'язку ОУН в Краю і за кордоном. Одночасно керує розбудовою сітки ОУН на Холмищині.

В 1941 р. стає членом Головного Військового Штабу ОУН, а по переході на Центральні Землі України стає Провідником Центральної Округи ОУН на Східно-Українських Землях.

В 1943 р. з моментом зорганізування УПА-Південь Грабець, під псевдом полк. “Батько”, стає Командиром УПА-Південь.

Омелян Грабець - полк. “Батько” - загинув 10 червня 1944 р. в бою з фронтовими

частинами НКВД на Вінниччині.

ОУН в Краю задекларувала своє становище в такій ситуації дуже виразно устами Крайового Провідника Степана Бандери на Львівському процесі в 1936 році: В випадку воєнного конфлікту ОУН не стане ніколи причіпкою до котрогось воза, а вестиме власну політику, подиктовану інтересами українського народу. Практично це значить, що ОУН не сміє стати знаряддям у руках сторонньої сили, а мусить лише використовувати сторонні сили і данну ситуацію так, як це є в інтересі української справи і достосувати їх до власних плянів ОУН, а ніколи не достосовувати пляни ОУН до чужих інтересів. На тому становищі стали усі “крайовики”, тобто недавні провідні члени ОУН в Краю, що опинилися в Німеччині, в відношенню до Німеччини. Значить співпраця з німецькими військовими кругами, які респектують Берестейський договір про повну самостійність Української Держави, і жодної співпраці з гітлерівським урядом і гітлерівською партією, доки вони не задекларують ясно, що вони теж щиро визнають і визнаватимуть Берестейський договір.

На цьому становищі стояв весь час незмінно й полк. Конова-лець. На такому становищі стояв теж полк. Ріко Ярий, член Вужчого Проводу ОУН, референт військових зв'язків і Тереновий Провідник Німеччини. Він весь час удержував близькі зв'язки з вищими старшинами німецької й австрійської армій і одночасно оминав будь яких зв'язків з гітлерівською партією й гітлерівським урядом, особливо з гестапом.

Несподівано на протилежному становищі став Ярослав Барановський. Формально він не повинен був мати ніякого відношення до терену Австрії й Німеччини та до ставлення ПУН до Німеччини. Але, будучи секретарем ПУН, він легко переступив ті межі організаційної структури ОУН. Він відкрив між високими старшинами гестапо німця з прізвищем Барановскі¹) який був командантом концлагеру в Саксенгавзен, а пізніше займав інші керівні становища, і через нього нав'язав близький контакт з гестапом і чинниками гітлерівської партії й гітлерівського уряду, що плянували й проводили політику відносно сходу Європи. Вислідом тих контактів була концепція Барановського щодо відношення ОУН до Німеччини, що звучала так: Немає найменшого сумніву, що гітлерівська Німеччина в скорому часі зліквідує Польщу й ССРСР і запанує над цілою Європою. Керівником “Третього Рейху є фюрер Гітлер і він рішатиме про долю цілої Європи і кожного європейського народу. Всякий спротив його плинам і його волі буде безпощадно зломаний. Тому українці мусять підчинитися волі Гітлера і щирою співпрацею з гітлерівською Німеччиною заслужити собі в Гітлера створення Української Держави. Коротко, казав Барановський, Україну ми мусимо заслужити собі в Гітлера.

Зрозуміло, що у зв'язку з цим мусіло прийти до гострого конфлікту між Барановським і полк. Ярим. По-перше, ізза теренових компетенцій: Ярий був провідником ОУН німецького терену і Барановський не смів мішатися до українсько-німецьких справ. А далі, ще безмірно важливіше, по суті, питання відношення ОУН до нової гітлерівської Німеччини. Зрозуміло, що ці питання були дискутовані тільки “нагорі” в гурті найбільш втаємничених провідних членів ОУН. Виявлення того було б мало наслідком негайне виарештування гестапом і заслання до концтаборів усіх тих членів ОУН, що виступають проти концепції Барановського, тобто проти співпраці й покірності супроти Гітлера і кожного гітлерівця.

Коновалець стояв весь час ясно і незмінно на з'ясованих вище позиціях. Тому

згідно з тим, він перебував не в Берліні, а в Швейцарії, а коли швейцарський уряд змусив його опустити Швейцарію, рішуче відкинув пропозицію німців переїхати до Берліну і переїхав до Риму. Тому аж до смерті Коновальця концепція Барановського “Україну треба заслужити собі в Гітлера” залишилася тільки концепцією Барановського і хоч вона смакувала декотрим “старим” членам ПУН, ніхто з них голосно Барановського в тому не піддержував.

Ситуація круто змінилася, коли Коновалець несподівано загинув, а Вождем ОУН став полк. Андрій Мельник. Вже в перших днях показалося, що Мельник, людина чесна і щирий патріот, але в політичних справах не визнається, тим більше у внутрішніх відносинах ОУН, ясної думки не має, хиткий і – в усьому сперся безкритично й безастережно на Барановського, бо ж йому й завдячував пост Вождя. Безастережно прийняв він і політичну концепцію Барановського у відношенні ОУН до Німеччини як обов’язуючу в дії ОУН. Така постава Мельника від перших днів перебрання посту Провідника ОУН дуже загострила взаємини між Барановським і згаданим гуртом “крайовиків” і, особливо, між Барановським і полк. Ярм.

Полк. Ярм і Ярослав Стецько, що по виїзді за кордон в 1937 р. став з доручення Коновальця членом ПУН, пробували відтягнути полк. Мельника і від капітулянтської проницької концепції Барановського, і від впливів Барановського. Ярм пропонував, щоб Мельник, так як раніше Коновалець, виїхав сам до Швейцарії, на нейтральний ґрунт, а в Німеччині з одної сторони і в Англії й Америці з другої діяли представники Проводу ОУН. Зогляду на те, що дотогочасний представник ПУН в Англії інж. Євген Ляхович виїхав до ЗСА, Стецько запропонував, що він, Стецько, переїде до Англії, щоб діяти як представник ПУН. Але Мельник під впливом Барановського обі пропозиції рішуче відкинув. Йому, мовляв, як Вождеві ОУН, треба бути в Німеччині, щоб могли кожної хвили контактуватися безпосередно з німецьким урядом, а контакти ПУН з Англією шкідливі, бо викличуть недовір’я до ПУН у німецьких чинників.

Обидві ті спроби згадує і потверджує їх Книш у своїх писаннях. Очевидно, перекручуючи ціль тих спроб і висміваючи їх. Ярм, – “вияснює” Книш, – хотів позбутися Мельника з Німеччини як конкурента, а пропозиція виїзду Стецька як представника ПУН до Англії це, в Книша, дівачка уява, що він, Стецько, не знаючи зовсім ні Англії, ні її справ, ні англійської мови, зможе безпосередньо переговорювати з Черчілем в справах України.1)

Андрій Мельник як Вождь ОУН ставав все виразніше безвольною фігуркою в руках згаданого грача Ярослава Барановського, що вперто і послідовно змагав до прив’язання ОУН до гітлерівського воза і безастережного підчинення ОУН гітлерівським чинникам.

КАРПАТСЬКА УКРАЇНА — КОНФРОНТАЦІЯ ДВОХ КОНЦЕПЦІЙ ОУН.

Конфронтація двох протилежних політичних концепцій, як повинна ОУН і весь український нарід поставитися до Німеччини у грядучих подіях, прийшла в дії ОУН несподівано скоро. Вона прийшла у зв’язку з подіями в Карпатській Україні.

Карпатська Україна була від найдавніших часів невід’ємною частиною України. Але в 1340 р. поляки і мадяри спільними силами напали на Галицьке князівство і по

десяти роках важкої боротьби, поляки окупували Галиччину, а мадяри закарпатську частину Галицької Руси. Вважаючи ту захоплену ними частину України частиною Мадярщини, мадяри назвали її “Підкарпатська Русь”, або Мадярська Русь”. Під такою назвою українське Закарпаття стало згодом частиною Австрійсько-мадярської імперії.

Після першої світової війни, коли та імперія перестала існувати, “Підкарпатська Русь” стала частиною Чехо-Словацької Республіки. Згідно з міжнародним договором, Підкарпатська Русь мала одержати широку автономію. Але чехи не спішилися виконати те зобов’язання.

Живучи від половини 14-го століття у мадярській неволі, українці Закарпаття не брали участі у визвольній боротьбі періоду Козаччини, не були частиною Українсько-Козацької Держави і тому не пройшли процесу відродження із заміною національного імені “Русь” і “русин” на “Україна” і “українці”: Тримаючись міцно своєї нації, вони завзято зберігали своє національне ім’я з-перед окупації Мадярщиною – “Русь” і “русин”. Тому намагання горстки свідомої місцевої інтелігенції та українських емігрантів з Галиччини й Наддніпрянщини після першої світової війни, так сказати б, переставити автохтонів Закарпаття з періоду Русі в період боротьби 20-го століття за вільну Україну, зустрічалися з важким опором самих “русинів”. Через те й успіхи їхньої двадцятирічної праці були болючо малі.

І враз – прийшла осінь 1938 р. Гітлерівська Німеччина забрала від чехів Судети і скоро після того проголосила Чехословаччину німецьким “Протекторатом”. Чехословацька Республіка почала розпадатися.

Ці бурхливі події зачепили й “Підкарпатську Русь” як частину Чехословацької Республіки. Чехія піддалася під німецький протекторат. Словаччина проголосила свою незалежність. Що повинно було статися з українським Закарпаттям?

Вже на початку тих бурхливих подій в ЧСР представники Підкарпаття зголосили в Празі вимогу, що при перебудові Чехословацької Республіки “Підкарпатська Русь” мусить дістати такі самі права, як Словаччина. Центральний уряд ЧСР поступився і 11 жовтня 1938 р. призначив окремий місцевий уряд для “Підкарпатської Руси”. З того ж приводу того ж дня “Перша Українська /Руська/ Центральна Рада” окремим універсалом повідомила про те, що Підкарпатська Русь стала автономною країною Чехословацької Республіки зі своїм окремим урядом.

Українські націоналісти, і на Закарпаттю, і поза Закарпаттям, прийняли той маніфест як відповідник до Третього Універсалу в Києві в 1917 р. і вірили, що дальші події приведуть до проголошення в Ужгороді відповідника до Четвертого Універсалу 1918 р., тобто до проголошення Закарпаття дійсно самостійною “Карпатською Україною”.

Досвід 1917-1920 років повчав і пригадував, що на сторожі державної незалежності мусить стояти своя збройна сила. Тому українські націоналісти взялись відразу творити збройну силу Закарпаття. Вже 4 вересня 1938 р. була створена парамілітарна організація молоді “Українська Національна Оборона”, яка в листопаді переіменувалася на “Організацію Національної Оборони – Карпатська Січ”, популярно – “Карпатська Січ”. Головою Карпатської Січі вибрано Дмитра Климпуша, його заступником Івана Рогача, зв’язковим уряду до Карпатської Січі став др. Степан Росоха. До Військового Штабу призначено полк. Миколу Аркаса і полк. Гната Стефанова.

Творення Карпатської Січі як збройної сили викликало сильний відгомін теж далеко поза межами Закарпаття, тому на Закарпаття почали прибувати боєздатні члени ОУН з інших теренів України, особливо із сусідньої Галичини. Трьох із них, полк. Михайло Колодзінський, пор. Зенон Коссак і пор. Роман Шухевич стали відразу не тільки членами Штабу, але дійсними командирами Карпатської Січі.

МИХАЙЛО КОЛОДЗІНСЬКИЙ народився 1902 року на Гуцульщині. Батьки селяни. По закінченню гімназії в Коломиї студював право на Львівському університеті. При породі у шпиталі його охрестив римо-католицький священик, то його як римо-католика й студента університету приділено до старшинської школи, яку він закінчив з відзначенням. Вищі військові курси закінчив за кордоном.

Від 1925 р. член УВО. Одночасно член Союзу Української Націоналістичної Молоді, а від лютого 1939 р. член ОУН. В 1929-32 рр. він був військовим референтом Крайової Екзекутиви ОУН і проводив таємні військові вишколи вибраних членів ОУН. В січні 1932р. його арештовано й засуджено на один рік тюрми. По виході з тюрми Колодзінський виїхав за кордон і там працював у військовому штабі ПУН.

Осіною 1938р. Колодзінський перейшов на Закарпаття і тут відразу взявся за організування Карпатської Січі як військової частини. Коли над Карпатською Україною нависла грізна небезпека мадярської інвазії і ПУН очолений полк. А. Мельником, підкоряючись вимогам Гітлера, намагався запобігти збройному спротиву мадярам, Михайло Колодзінський, прийнявши псевдо полк. Гузар, разом з Зеноном Коссаком і Романом Шухевичем перебрали командування Карпатської Січі і повели її в героїський бій. При кінці березня або в квітні 1939 р. полк. Колодзінський-“Гузар” загинув у бою з мадярськими наїздниками.

ПУН мав уже давніше окремий військовий штаб, членами якого були: ген. Курманович, ген. Капустянський, полк. Сушко, полк. Сціборський, пполк. Колосовський, сотн. Сенік і сотн. Ярій. Диспонували вони поважним числом старшин і підстарший, що були членами ОУН. Співпрацювали з ПУН-ом: ген. Петрів, ген. Омелянович-Павленко, ген. Сальський, ген. Удовиченко, ген. Сварика. Члени ОУН були переконані, що ПУН вишле бодай частину з них в Карпатську Україну, щоб організувати, вишколювати і повести в бій відділи Карпатської Січі проти мадярських імперіялістів, що все нахабніше зголошували свої апетити на Карпатську Україну.

На диво – того не сталося. Якраз навпаки: вже під кінець 1938 р. Ярослав Барановський як зв'язковий з Краєм передав Крайовій Екзекутиві ОУН на Західно-Українських Землях наказ ПУН: строгу заборону членам ОУН в Галичині й на Волині переходити на Закарпаття, а тим, що вже були на Закарпаттю, наказ виїхати з Закарпаття. Виправданням такого наказу було твердження, що Польща готується з Мадярщиною напасти на Закарпаття і виявлена присутність в Карпатській Січі галичан і волиняків, громадян Польщі, використає Польща як оправдання своєї інтервенції. Тогочасний Крайовий Провідник ОУН на ЗУЗ Л.Ребет передав цей наказ ПУН організаційним шляхом в низи ОУН на ЗУЗ. Це викликало замішання і розгубленість в рядах ОУН. В загальному воно спинило масовий перехід членів ОУН з Галичини на Закарпаття, а ті, що не послухали того наказу ПУН, приймали на Закарпаттю інше прізвище. Не підчинилися тому наказові ті, що вже були на Закарпаттю. Тому М.Колодзінський став “полк. Гузар”, З.Коссак – “чет. Тарнавський”, Юрко Лопатинський – “пор. Калина”, Р.Шухевич – “чет. Щука”, Гриць Барабаш – “чет.

Чорний”, Іван Бутковський – “пор. Гуцул” і т.п.) Не задовольняючись таким “трюком”, зміною прізвища галичан, членів “Карпатської Січі”, ПУН прислав до Ужгороду як свого представника О.Ольжича з різким наказом Колодзінському, Шухевичеві і Коссакові – негайно залишити Карпатську Січ і виїхати з Закарпаття, а одержаний наказ ПУН сейчас передати до виконання всім галичанам, що стали в ряди Карпатської Січі. Згадані три галичани – Колодзінський-“Гузар”, Коссак-“Тарнавський”, і Шухевич-“Щука” рішуче відмовились виконати той наказ ПУН-у у відношенні до них самих і відмовились передати його організаційним зв’язком ОУН підлеглим їм членам ОУН, що стали в ряди Карпатської Січі, прибувши з Галичини або Волині. У висліді такого приголомшуючого становища ПУН Карпатська Січ під командою полк. Колодзінського-“Гузара”, пор. Шухевича-“Щуки” і пор. Коссака-“Тарнавського” стала “нелегальною” не тільки в очах центральної влади ЧСР, яка домагалася розпущення її як військової частини, але і в оцінці та в плянах ПУН-у, що його очолював Вождь Андрій Мельник, а керував ним фактично Ярослав Барановський.

В листопаді 1938 р., як тільки Карпатська Січ почала організуватися як військова формація, стало ясно, що центральний чеський уряд не передасть січовикам зброю, що її мала чеська армія на Закарпаттю. Тому полк. Колодзінський випрацював разом з іншими провідними членами ОУН плян озброєння Січі українськими силами. Базою людського матеріалу мали стати колишні старшини й підстаршини УГА, армії УНР і Січових Стрільців, а фінансової допомоги українські фінансові й економічні установи в Галичині, та фінансові пожертви українців у ЗСА й Канаді. Зброю годилася продати Румунія, яка боялася, що скорі захоплення мадярами Закарпаття заохотить їх забрати в Румунії Семигород. Цей плян було передано ПУН-ові для аналізу й затвердження. ПУН апробати на цей плян не дав, створюючи важку і прикру атмосферу непевности.

А події розвивалися скоро. 2 листопада 1938 р. Віденським Арбітражем Німеччина і Італія признали Мадярщині Ужгород і Мукачів, і Мадярщина спішно ті два головні міста Закарпаття окупувала. Мариво наїзду мадярської орди на решту території Закарпаття стало очевидним.

На початку 1939 р. до Хусту прибув знову Ольжич як післанець ПУН-у. Поставивши як член ПУН-у Колодзінського, Шухевича і Коссака пред собою на “струнко”, він передав їм “гостру догану за організаційну несубординацію”, а після того додав від себе:

“Це я передав офіційно від ПУН. А як український націоналіст, від себе, я висловлюю вам мою найглибшу пошану і подив як правдивим націоналістам-революціонерам!” Урядові /ще федеративної/ Карпатської України Барановський передав становище ПУН-у: Українська справа залежна від волі фюрера Гітлера. Ми не сміємо противитись його плянам, але лояльно співпрацювати з німецьким урядом, щоб заслужити собі в Гітлера Україну. Закарпаття фюрер обіцяв мадярам. З огляду на інтереси всієї України, треба без спротиву пожертвувати Закарпаття. Тим більше, що який небудь збройний спротив українців – зовсім безвиглядний.1)

14 березня 1939 р. президент Чехословаччини Гаха прийняв ультимат Гітлера і піддав Чехію під “протекторат” Німеччини. Федерація ЧСР перестала існувати. Словаччина проголосила повну незалежність Словацької держави.

15 березня 1939 р. сойм Карпатської України проголосив Закарпаття зовсім

незалежною, самостійною державою, що прийняла назву КАРПАТСЬКА УКРАЇНА.

ЗЕНОН КОССАК, син коваля, народився в Дрогобичі 1 квітня 1907 р. По закінченню Гімназії в Дрогобичі студіював право на Львівському університеті.

Покликаний до польського війська закінчив старшинську школу, а згодом закінчив спеціальні військові курси для старшин в Данцігу й Німеччині.

Вже в гімназії був провідним членом “Пласту” і робітництва в Дрогобиччині. Від 1925 р. член УВО й Союзу Української Націоналістичної Молоді, а від 1929 р. член ОУН. Серед українських студентів був широко відомим своїми доповідями та статтями на ідеологічно-політичні теми в студентських виданнях та в підпільних виданнях УВО й ОУН. В ОУН зразу бойовий, а опісля організаційний референт Крайової Екзекутиви ОУН. Організатор бойових акцій ОУН в Дрогобиччині та зокрема вдалого атентату на польського посла Голуфка.

У зв’язку з нападом ОУН на пошту в Городку Ягайлонським поляки поставили його перед Наглий Суд і згодом засудили на сім років тюрми.

По виході з тюрми виїхав за кордон. Осінню 1938 р. переїхав на Закарпаття і поруч Романа Шухевича став помічником полк. Колодзінського в організуванні і вишколі Карпатської Січі, а в час боїв членом Команди Карпатської Січі. Зенон Косак як “пор. Тарнавський” загинув в бою з мадярськими наїзниками при кінці березня, або на початку квітня 1939 року.

Але 10 березня 1939р. підготовка Мадярщини до інвазії на Карпатську Україну стала очевидною. А Карпатська Січ як армія Карпатської України залишалася далі без зброї, без фінансів, потрібних на заплacenня зброї, купленої в Румунії, без сподіваних старшин, що мали прибути від ПУН-у і з Галиччини. Гроші з Америки повинні були прийти до українських банків у Львові. Тому Шухевич спішно перекинувся через польський, строго бережений кордон до Львова, щоб в’яснити ситуацію. Тут він довідався, що ніякі гроші не прийшли, а колишні старшини, що хотіли піти в Карпатську Україну, одержали інформацію ПУН, щоб не йти, бо в новій ситуації збройна боротьба в обороні Карпатської України безвиглядна і непотрібна. ПУН ані одного із старшин, що були членами ПУН, або військового штабу ПУН, на Закарпаття ніколи не вислав.¹⁾

14 березня 1939р. вранці мадярське військо переступило кордони Карпатської України. Новий німецький конзуль Гоффман викликав представника Карпатської Січі, щоб передати німецьку “пораду” скласти зброю і ніякого спротиву мадярській армії не ставити. Команданта Січі Клемпуша не було бо, одержавши доручення ПУН, він виїхав “на свою Гуцульщину”,²⁾ др. Росоха, зв’язковий уряду до Карпатської Січі, як член ОУН підчинився наказові ПУН і поспішно скинув мундур Січі. Тому пішли, як командири Карпатської Січі, полк.Колодзінський і пор. Косак. На “пораду” Гоффмана капітулювати, Колодзінський відповів: ”У словнику українського націоналіста немає слова “капітулювати”. Ми можемо впасти в нерівнім бою, але ніколи не капітулюємо!”

У нерівний бій проти мадярських напасників пішла Карпатська Січ під командою полк. Колодзінського, пор. Косака і пор. Шухевича. Слідом Росохи пішли ще деякі закарпатські члени ОУН, як от ппор. Вайда¹⁾. Але решта, найкращі представники Закарпаття, Галиччини й інших земель України пішли сміливо у нерівний бій і своєю горячою кров’ю освятили національно-державне відродження Закарпаття. Кожне село Закарпаття мало в рядах бійців Карпатської Січі своїх представників, тому їхня

геройська боротьба в обороні волі Закарпаття як частини єдиної України потрясла всім населенням Закарпаття. Кілька тижнів того геройського змагу перетворили закарпатських “русинів” у свідомих українців.

Ті події на Закарпаттю в 1938/39 рр. виявили гостру розбіжність політичних концепцій між ПУН-ом, що його очолив А.Мельник, а керував ним Я.Барановський і всією ОУН.

ДВА НАЦІОНАЛЬНІ ПРАПОРИ.

Збройний спротив Карпатської Січі проти малярської інвазії, всупереч наказам ПУН, поставив ПУН в дуже незручне положення супроти гітлерівських чинників. Гітлер подарував Закарпаття мадярам і ПУН, слухняно підчиняючись гітлерівській владі Німеччини, мав доручити урядові Карпатської України беззастережну капітуляцію. Чому ж тоді чинити збройний спротив мадярським військам, що йдуть брати Закарпаття як подарунок Гітлера? Чи ПУН пробує не повинуватись гітлерівським наказам?

Для виправдання ПУН перед німцями Барановський видумав хитру штучку: ПУН, мовляв, покійно виконував накази Гітлера, а спротивилася в справі Закарпаття група українців, що хоче бути незалежною від ПУН. Доказом того є ... різні національні прапори, один вживаний ПУН-ом, а другий, вживаний тою групою, що не хоче підчинятися ПУН-ові і німцям: одні вживають синьо-жовтий прапор із синьою краскою нагорі, а другі жовтою краскою нагорі. Державну незалежність Закарпаття як “Карпатської України” проголошено під впливом тої групи, що непідчиняється ПУН-ові і тому в Законі ч.1, яким проголошено Карпатську Україну незалежною Державою, у т.5 постановлено: “Барва державного прапору Карпатської України є синя і жовта, при чому барва синя є горішня, а жовта є долішня”. А національним прапором України, що обов’язує в ПУН, є навпаки: Жовта краска нагорі, а синя на долі. Так зродилася проблема двох українських національних прапорів.

До того часу ніколи в ОУН не дискутувалася проблема черговости красок на національному прапорі українського народу і ніякої офіційної постанови Проводу ОУН щодо цього не було. На практиці ніхто до того часу на це не звертав уваги, бо основним було: синя і жовта краска. Говорилося і про “синьо-жовтий наш прапор” і про “жовто-блакитний наш прапор”, при чому один розумів, що це говориться про черговість красок, як дивитися згори вниз, а другий навпаки, але кожному було ясне, що черговість не важна. Тепер для ПУН, з ініціативи Ярослава Барановського, це стало принциповим питанням: Ті, що проголосили Закарпаття незалежною державою всупереч бажанням фюрера Гітлера і всупереч дорученням ПУН, ухвалили синю краску нагорі українського прапору, а ПУН, і всі, хто визнає авторитет ПУН, має вживати український національний прапор із жовтою краскою нагорі. Законодавці Карпатської України ухвалили черговість красок тому, що таку черговість вживали уряди, військо і усі державні установи Української Народної Республіки, Західно Української Республіки та гетьманської Української Держави, значить це історичний, традиційний прапор України. Протилежне чергування це щось нове, введене ПУН-ом. Члени ОУН, що поставились критично до ПУН, очоленого А.Мельником, вияснявали це так: Традиційна черговість красок, синя нагорі, не символ безкомпромісової

боротьби за самостійність України; жовта нагорі, це символ опортунізму ПУН з його принципом: "Україну треба собі заслужити у Гітлера". Коли прийшов поділ на "бандерівців" і "мельниківців", перший вживали "бандерівці", а другий, із жовтою краскою на горі, став символом "мельниківщини".

ПОЛК. АНДРІЙ МЕЛЬНИК РЕЗИГНУЄ З ПОСТУ ГОЛОВИ ПУН.

В нерівному бою в обороні Карпатської України перед мадярською ордою впали на полі слави полк. Михайло Колодзінський-"Гузар", пор. Зенон Коссак-"Тарнавський" та сотні інших старшин, підстаршин і рядовиків Карпатської Січі. Але багато залишилися в живих: Олекса Гасин-"Лицар" /пізніше Шеф Штабу УПА/, Іван Бутковський-"Гуцул" /пізніше Командир УПА-Захід/, Гриць Барабаш-"Чорний", Євген Врецьона-"Волянський", Юрко Лопатинський-"Калина"/пізніше старшина УПА/ й інші. Роман Шухевич був якраз тоді у Львові як зв'язковий Команди Січ, щоб вияснити справу грошей, що мали бути післані до Львова з Америки й Канади на зброю для Січі і справу приходу в Карпатську Україну колишніх старшин УГА й армії УНР. Створене згаданими причинами замішання в тих справах змусили його бути у Львові довше, як він планував. Повертаючись і не орієнтуючись в новій ситуації, він по переході кордону попав на мадярську заставу. Володіючи свobodно німецькою мовою, він представив себе мадярам німецьким воєнним кореспондентом, помогла дійсна виказка коресподента німецької газети в Берліні, яку він мав живучи в Берліні, і він скоро вирвався з мадярських кіхтів. Він став речником тих членів ОУН "крайовиків", недавніх командирів Карпатської Січі, що залишилися живими.

Геройська боротьба Карпатської Січі була величезним морально-політичним капіталом. Але вона відкрила дуже серйозну розколину між згаданою групою і ПУН-ом, який у час важкої проби виявив себе політичним капітулянтom. Існуюча розколина між "крайовиками" і ПУН-ом Мельника поширилася, конфлікт загострився. "Крайовики", очолені тепер Р.Шухевичем, обвинуватили ПУН у крайньому опортунізмі; у зраді основного принципу дій ОУН вести безкомпромісову боротьбу проти кожного окупанта української землі, не прив'язуючи ОУН до нічийого воза; у ганебному підкиненні справи України плямам гітлерівської Німеччини. Загострилося зокрема їхнє домагання негайного усунення Барановського з ПУН, бо кожному стало ясно, що всю ту, компромітуючу ПУН, "політику" веде Ярослав Барановський.

Барановський намагався закрити неславну поставу ПУН у справах Карпатської України загадковим "Актом списаним 21 липня 1939 р. в справі устійнення взаємовідношення і напрямних співпраці між Проводом Українських Націоналістів і Урядом Карпатської України", який мав викликати в непоінформованих враження, нібито державнотворча праця і геройська збройна боротьба в Карпатській Україні були заслугою ПУН. Але для познайомих з правдою цей "Акт" являвся тільки нечесним намаганням ПУН-у присвоювати собі чужі заслуги.

Глибоке невдоволення з постави і "політики" ПУН висловили різко і керівники ОУН в Краю. Коротко після подій в Карпатській Україні приїхав на організаційну зустріч з полк. Мельником як головою Проводу ОУН mgr. Мирослав Тураш-

“Грабовський”, що по резигнації Л.Ребета в лютому 1939р. став Крайовим Провідником ОУН на ЗУЗ. Зустрівшись із Мельником, Тураш-“Грабовський” передав глибоке розчарування Крайової Екзекутиви ОУН на ЗУЗ постановою ПУН в подіях на Закарпатті і повторив вимогу КЕ ОУН негайно завісити в членстві ПУН і поставити перед суд ОУН Ярослава Барановського згідно з давніми і новими обвинуваченнями.

Мельник прийняв становище КЕ ОУН, передане Турашем, і всі пропозиції до відома й обіцяв все те розглянути й зробити правильні висновки. Турашеві доручив вертатись до Краю і ждати на виклик на 2-й Великий Збір ОУН, що приготується і повинен в найближчому часі відбутися. Тураша перебрав зв'язковий ПУН з Краєм Барановський, щоб організаційним зв'язком переправити його до Краю. І слід по Турашеві пропав. До Краю він ніколи не вернувся, хоч на пункті в Чехословаччині вибрав свої польські документи. По війні виявлено, що він загинув з рук боївки ОУН “на наказ згори”. Хто дав такий наказ? Барановський? Мельник? Ребет?1) Кожний випадок, коли польська поліція когось при нелегальнім переході кордону арештувала, або застрілила, був поданий в пресі. Нічого такого не було в польській пресі ні тоді, ні пізніше і на запит українських адвокатів польська гранична сторожа потвердила, що нічого такого не сталося.

Усі ті події потрясли полк. Мельником і 22 травня 1939 року Мельник зрезигнував з посту Голови ПУН, мотивуючи це так:”Такий стан справ – це не Провід, а пародія Проводу, це не Організація, а дезорганізація, – консеквенцією такого стану – розвал і анархія. На боротьбу всередині Організації я не піду. Заявляю, що уступаю з поля, уступаю з свого посту. Щоб тією моєю невідкличною децизією не нести відповідальності за хід подій по 1 червня 1939 року, я намічаю ось таку разв'язку справи: 1. До скликання Конгресу в реченні не пізніше як по кінець серпня 1939 року, я відходжу з ПУН з днем 1 червня 1939 року на відпустку. 2. За Конгресом признаю право визначити мого наслідника. 3.Якщо б ПУН до дня 1 вересня 1939 року не скликав Конгресу, застерігаю собі свободу проголосити від себе відповідну заяву. 4.Моя відпустка буде відповідно проголошена в першій половині червня. Ухиляюся і відмовляюся від дискусій в справах заторкнених сьогоднішнім листом, як безцільної чи недоцільної. Це моя остання спроба ціною власної особи рятувати від загину українську справу. Так, і лише так треба розуміти нинішню подію. - Постій, дня 22 травня 1939року.”)

АННА МАКСИМЕЦЬ родилася в Щуровичах, пов. Лопатин. Будучи після семінаріної матури змушеною працювати як кравчиня, вела живу працю ОУН серед українського робітництва. В 1934 р. польський суд в Золочові засудив її за те на 4 роки тюрми. Була активною в праці ОУН за большевицької окупації Галичини.

В 1941 р. пішла з Похідного Групою ОУН на схід і стала членом Окружного Проводу ОУН Криворіжчини.

Розстріляна німцями у Кривому Розі в квітні 1942 року.

Ця офіційна, рішуча резигнація полк. Мельника з посту Провідника /Вождя/ ОУН 22 травня 1939 р., стидливо приховувана чомусь “мельниківцями”, свідчить дуже переконливо, що гострий конфлікт всередині ОУН на самому верху не зродився щойно по упадку Польщі, коли Бандера вийшов на волю, але вже в травні 1939р. був у нестерпному стані. Дуже багатомовний вислів Мельника, що він резигнує “щоб рятувати від загину українську справу”. Власне, не Організацію, але українську справу! З цього ясно, що йшлося не про особисті чи організаційні справи ОУН, але

про змушування Мельника як голови ПУН, згідно з пляном Барановського, підчинити цілу українську справу й ОУН гітлерівським плянам і гітлерівським наказам.

НАПЕРЕДОДНІ.

Згідно з устроєм ОУН, ухваленим на Конгресі Українських Націоналістів у січні-лютому 1929 р., що був одночасно Першим Великим Збором ОУН, Великий Збір ОУН повинен був відбуватися кожних два роки. Але ОУН в Краю, керована Крайовою Екзекутивною ОУН, не відчувала потреби Великих Зборів, а згадувана вже недолугість членів ПУН не давала змоги виконати те доручення устрою ОУН. Тому щойно 19 січня 1938 р. полк. Коновалець окремим комунікатом проголосив конечність відбуття Другого Великого Збору ОУН, призначив Ярослава Стецька-“Карбовича” Уповноваженим для підготовки Збору і визначив реченець Збору на осінь 1938 року.

Але несподівана загибель Коновальця і “безголов’я” в ПУН, що наступило в наслідок того, відсунули здійснення пляну. На протязі майже п’ятьох місяців ніхто з членів ПУН не знав, хто повинен бути наслідником Коновальця на пості Голови Проводу ОУН. Щойно 11 жовтня 1938 р. “Вужчий Провід ОУН” у складі: Я.Барановський-“Лімницький”, О.Сеник-“Трибівський”, і Р.Ярий-“Карпат” проголосили постанову, що “Вужчий Провід ОУН” проголошує Головою Проводу Українських Націоналістів і Вождем Націоналістичного Руху полк. Андрія Мельника, “згідно з волею сл.п. Вождя Євгена Коновальця”.1) В точці 3. тієї постанови сказано що полк. Мельник як новий Голова ПУН обов’язаний перевести Другий Великий Збір ОУН, запланований полк. Коновальцем.

Здавалося, що зараз по проголошенню нового Голови ПУН “Вужчим Проводом ОУН” відбудеться Другий Великий Збір в осені 1938 р., як було заплановано полк. Коновальцем. Тим більше, що “Вужчий Провід ОУН” був тільки органом практичної роботи: Устрій ОУН такої установи не передбачав і тому й мови не могло бути про передання йому права визначувати нового Голову ПУН. Але так не сталося.

Події в Карпатській Україні і внутрішні проблеми ПУН-у відсунули відбуття Другого Великого Збору на цілий рік. Щойно резигнація полк. Мельника 22 травня 1939 р. і його вимога відбутися 2-гий ВЗ ОУН не пізніше кінця серпня 1939 р. змусили ПУН відбутися збір при кінці серпня 1939 року. Свою резигнацію Мельник назвав “відпусткою” до 2-го Великого Збору ОУН. Він уважався далі кандидатом на той пост, – іншого кандидата в той час, по невдачі визволити Степана Бандеру з польської тюрми, не видно було, а основною проблемою була не так особа Мельника, як конечність негайного усунення Барановського з ОУН і рішуче відкинення пронімецької політики ПУН, що її проводив Барановський і під його впливом Мельник, – тому час до Збору використовувано на переконання Мельника в конечності згаданих двох вимог. Мельник, і Крайовому Провідникові ОУН, і еміграційним “крайовикам”, що їх речником був Роман Шухевич, обіцяв, що обидві вимоги він виконає або на Зборі, або зараз після Збору.

27 серпня 1939 року відбувся в Римі 2-ий Великий Збір ОУН, прозваний “Римським Збором ОУН”. Покликаними на той Збір ще полк. Коновальцем було 33 члени ОУН, але в протоколі відбутого Збору вичислено лише 23 члени. Між

вичисленими в протоколі учасниками¹⁾ “бракує Крайового Провідника Мирослава Тураша-“Грабовського”²⁾). Виходить, що він пропав раніше.

Як подає протокол Збору, “Збір відкрив Голова ПУН... Вождь покликав на голову ВЗУН Омеляна Грабовського /Сеника/, який призначив до президії Низолу /ген.Капустянського/ і Торка /ген.Курмановича/, а секретарями Зиновія Карбовича /Стецька/ і Половця... Вождь покликає - новий ПУН”.

Як видно з протоколу, Збір проходив за строго вождівським приципом: Усе по призначенню “згори”, вождь покликав, вождь призначив, вождь доручив. Ніякої дискусії, ніякої критики, ніякого розгляду конфліктних проблем не було, бо їх згори не допущено. “На сцені” все те виглядало величаво, імпонуючо. Але “за сценою” було інакше: ніякої розв'язки конфліктних проблем не приніс, а навпаки загострив і скомплікував внутрішній конфлікт. Уповноважненим для підготовки Збору був призначений ще полк. Коновальцем Ярослав Стецько-“Карбович” і він ним був до серпня 1939 р. Але тоді Мельник несподівано призначив “додатково” для технічної підготовки й переведення Збору М. Сціборського, залишаючи в руках Стецька змістову частину підготовки, а Сціборському передав технічну частину. Значення того виявилось вже на початку Збору, коли Сціборський з намови Барановського не допустив на Збір представника КЕ ОУН на ЗУЗ Лева Зацьного і Романа Шухевича.³⁾ Не було на Зборі Крайового Провідника ОУН на ЗУЗ¹⁾ Тураша-“Грабовського”, що перед тим пропав без вісті. У висліді такого “трюку” на Римських Другім зборі ОУН не була заступлена ОУН в Краю, ані “крайовики”, що недавно творили ОУН на Рідних Землях і нею керували, а опинившись недавно за кордоном, керували, всупереч волі Гітлера й всупереч наказам ПУН, збройною боротьбою в Карпатській Україні. Не переведено на Зборі й персональних змін у ПУН, що їх приобіцяв перевести А. Мельник. Збором всеціло керував “старий” ПУН, а вірніше Ярослав Барановський при беззастережній піддержці Омеляна Сеника і дивній підданості Сціборського. Значить, хоч формально той Збір було проголошено “Другим Великим Збором ОУН”, то фактично це був Збір емігрантського ПУН з його найближчими, вибраними співробітниками.

Недопущені на Збір представники Краю і групи еміграційних “крайовиків” склали проти так проведеного Збору протест і поставили в сумнів важність Збору.

Але вже три дні після Римського Збору ОУН почалася Друга Світова війна. Це притупило гостроту внутрішнього конфлікту в ОУН, бо треба було звернути всю увагу на бурхливі події війни, що мусіла захопити й Україну. Для піднесення духа всего членства ОУН приховано внутрішній конфлікт навіть перед загальним власних членів, а подано до відома підмальовану картину величності Збору й нового Голови Проводу ОУН – Вождя полк. Андрія Мельника.

Постава гітлерівської Німеччини відносно Закарпаття повинна була відкрити очі полк. Мельника і цілого ПУН відносно дійсних плянів Гітлера щодо України і цілого Сходу Європи. Але так не сталося. Мельник, а з ним його ПУН /за виїмком Р. Ярого зі “старших” членів і Стецька й Габрусевича з нових членів ПУН/ стояли далі незрушно на позиціях концепції Барановського, що “Україну треба собі заслужити в Гітлера”, бо Гітлер ставиться позитивно до питання державності України. Гітлер - вияснювали вони - мусів віддати Закарпаття Мадярщині, щоб цим подарком приєднати її до “Держав Осі”, тобто союзу Німеччини й Італії. Карпатська Україна, - мовляв, - це

маленький шматочок, який у майбутньому самостійна Українська Держава відбере від Мадярщини.

Першим етапом гітлерівського “Маршу на Схід” мало бути знищення польської держави. Свої пляни Гітлер зберігав у таємниці, Зрештою вони мінялися й еволюціонували. В тодішній інтерпретації ПУН - Німеччина мала забрати польську частину Польщі і або влучити її цілу в державні рямці “великонімецької” держави /Гросдойчлянд/, або прилучити до Німеччини лише бажані частини, а з решти створити сателітну польську державу під німецькою зверхністю. Українські землі, звільнені з-під Польщі, мають стати самостійною Західно-Українською державою під опікою Великонімеччини.1)

Під кутом таких фантазій пішла дальша гарячкова праця ПУН. Питання українського уряду на Західних Землях було в тому часі справді актуальне і його дискутовано в нас на Вужчому ПУН, - подає полк. А. Мельник2). Прем'єром передбачений був Омелян Сенік-“Грибовський.” Миколі Сціборському було доручено опрацювати конституцію Західно-Української Держави. “Сціборський - подає А. Мельник3) - піднявся цього завдання. Просив звільнити його на три дні від щоденних обов'язків і продовж трьох днів і ночей виготовив цей – проект.”

Основою української армії мав стати, згідно з планом ПУН, “Легіон Сушка”. Його організовано в грудні 1938 р. в Австрії; офіційна назва була - В.В.Н. – “Військові Відділи Націоналістів”, а що командантом був полк. Роман Сушко, то популярно та частина називалась “Легіон Сушка”. Після події на Закарпаттю до того легіону включено частину недавніх членів Карпатської Січі, що залишилися в живих. Але в час боїв на Карпатській Україні основну частину легіону згідно з наказом ПУН на терен Закарпаття не перекинено. Легіон складався з двох куренів, разом кругло 600 бійців.

З вибухом польсько-німецької війни “Легіон Сушка,” як спеціальна частина німецької армії перейшов через Словаччину до Галичини й дійшов до Самбора. Але скоро капітуляція Польщі і захоплення Галичини більшовиками змусили Легіон відступити до Коросна на Лемківщині і тут німецька окупаційна влада вжила його як “Веркшудц”, поліційну частину для охорони промислових заведень на окупованих Німеччиною теренах колишньої Польщі.

Усі надії ПУН, що лояльною поставою до проводу гітлерівської Німеччини ПУН заслужить собі у “вуйка” Гітлера Західно-Українську Державу, трісли як мильна булька. Але й це не вплинуло на ПУН, який далі впевняв членство ОУН, що й цим разом це тільки маневр Гітлера, бо скоро прийде знищення СРСР і тоді Гітлер подарує українцям всі українські землі від Тиси по Кавказ для створення української держави. Відчуження ПУН від основних політичних позицій ОУН зросло.

В часі побуту Легіона Сушка в Галичині трапився важливий для історії конфлікт внутрі ОУН випадок. В Самборі члени Легіону знайшли поліційний архів, в якому відкрито офіційний документ польської поліції про те, що Ярослав Барановський був інформатором польської поліції. Про це повідомлено полк. А.Мельника, а документ передано спеціальній комісії трьох відомих українських адвокатів під проводом др. Степана Шухевича для перевірки. Комісія ствердила, що документ оригінальний і його зміст свідчить зовсім ясно, що Ярослав Барановський, член ПУН, був інформатором польської поліції.

“ВІДКОЛОВСЯ ДУБ ЗЕЛЕНИЙ ВІД СУХОЇ ГІЛЯЧКИ.”

Розвал Польщі в половині вересня 1939 р. приніс ліквідацію всіх польських тюрм і концентраційного табору в Березі Картузькій. Всі українські політичні в'язні вийшли на волю, а перш за все – провідні члени ОУН зі Степаном Бандерою на чолі. Рішучий удар ОУН, що фактично родилась, росла і далі стояла в боротьбі на Українських Землях, з еміграційним ПУН-ом став неминучим.

Кількість членів ОУН, що опинилися тепер на теренах, окупованих Німеччиною, стала особливо великою. ПУН не передбачував захоплення большевиками Західної України і ніяких інструкцій Крайовій Екзекутиві ОУН на таку евентуальність не дав. Заляканий новою ситуацією, ПУН дав доручення ліквідувати ОУН в Україні, і фактично, і відкритим проголошенням про самоліквідацію ОУН в Україні.

Крайова Екзекутава ОУН, що її очолив заступник пропавшого Тураша, Володимир Тимчій-“Лопатинський”, як новий Провідник ОУН в Україні, того наказу ПУН не прийняла. Крайова Екзекутива ОУН постановила вести далі боротьбу проти нового окупанта, але разом з цим доручила всім, хто був розкритий як член ОУН чи то у висліді судових або поліційних доходжень польськими властями, чи в якийсь інший спосіб, іти якнайскоріше за кордон, або відразу переходити в Краю на повне підпілля. Це запобігло жахливій катастрофі, яка була б наступила, якщо б Крайова Екзекутива була виконала дивне доручення ПУН – розв'язати ОУН і залишитися в Україні як звичайні громадяни. Бо ж тоді НКВД був би на підставі польських судових і поліційних документів викрив легко всіх дійсних членів і підозрілих у приналежності до ОУН, скоро виарештувало всіх до одного й фізично зліквідувало.

Згідно з цим дорученням Крайової Екзекутиви ОУН, в Україні залишилася ОУН далі в дії, а кілька тисяч членів ОУН, що були б вже в перших тижнях большевицької окупації західно-українських земель знищені, опинилися на теренах, окупованих Німеччиною. На зверх виглядало, що все те сталося за пляном, що його заздалегідь приготував Провід ОУН, тобто ПУН. Але провідним членам було відомо, що це зробила Крайова Екзекутива ОУН в останнім моменті, всупереч згубним дорученням зовсім розгубленого ПУН. Абсолютна неспівзвучність еміграційного ПУН з політичними напрямками і з самим характером крайової ОУН, що виявилася часі подій на Закарпаттю, тепер стала вже аж надто очевидною.

Тому вже в перших днях по розвалі Польщі, коли, здавалося, члени ОУН, що вийшли з тюрм, зайняті лікуванням свого здоров'я, а другі влаштовуванням маси втікачів у таборах та організуванням громадського життя, провідні члени ОУН починають глибоку аналізу основного питання: де ми стоїмо і що нам далі робити? Ми – значить ОУН і, зокрема, Провід ОУН.

Ми згадували вже, що основною проблемою конфлікту внутрі ОУН, а вірніше між ОУН і ПУН, було питання політичного характеру: Яке повинне бути місце ОУН і під її проводом всего українського народу у грядучих подіях на українській землі, особливо в відношенню до гітлерівської Німеччини. Але в тогочасній ситуації це умісно приховувано перед стороннім оком. Степан Бандера пише про це:

“Засадничі питання політики Організації в назріваючій тоді загальній ситуації, які перерішили про таку радикальну розв'язку, саме в тому часі і в такій формі – осталися

невідомі. Невелике лише число членів знало докладніше деталі. Діялося це тому, що найгостріші розходження відносилися до плянів дальшого розвитку революційної боротьби в новій політичній ситуації і до питань політики Організації по відношенні до наявних тоді і назріваючих подій. Пляни Організації в тому відношенні не могли бути розкриті, бо це в значній мірі наражувало б на унеможливлення їх реалізувати. Не можна було викладати таких плянів в обличчі гітлерівської Німеччини, яка свої пляни відносно “сходу” в той час ще приховувала, але вже намагалася впливати на розвиток внутрішньо-українських відносин і сил у бажаному для себе напрямку. Через те треба було актуально найсуттєвіші розходження і сенс dokonаних подій залишити тимчасово закритими перед власною суспільністю. Треба було здатися на те, що в грядучих подіях на ділі покажуться суть, зміст і причини конфлікту, та на твердій пробі життя покажеться, де стоїть, якою є і куди прямує правдива ОУН.”¹⁾

Здавалося, що полк. Мельник зараз по закінченню воєнних дій німецько-польської війни скличе Конференцію ОУН, на якій провідні члени крайових частин, особливо ж недавні члени Крайових Екзекутив ОУН, що опинилися на теренах під німецькою контролею, зустрінуться з Головою Проводу ОУН і усіми членами ПУН, щоб спільно проаналізувати нову політичну ситуацію в Європі та внутрішні проблеми ОУН і накреслити напрямні дальшої дії ОУН. Це була невідкладна вимога нової ситуації, рішучий наказ особливого моменту. Ніякої зовнішньої перешкоди для виконання цього не було. Не повинно було бути й ніякої перешкоди внутрішньо-організаційного порядку. Усі чекали доручень у тому напрямку Голови ПУН полк. Мельника, який мав свободу рухів між Римом, Берліном і Краковом.

На диво – такого не сталося. Пропозицію відбутися Конференцію ОУН Мельник як голова ПУН відкинув. Чому? З яких причин? Зробив це він так з власного почину, чи з підмовою Барановського – невідомо. Замість відразу нав'язати щирий, діловий контакт з недавніми керівниками творення і дій ОУН в Україні, що опинилися тепер на німецьких теренах, А. Мельник, як Голова ПУН, відсепарував себе від них, стосуючи, наче б то, особливо строгу конспірацію. Зігнорувавши обіцянки персональних змін в ПУН, дані перед Римським Збором, Мельник залишив Ярослава Барановського на пості зв'язкового з ПУН, зокрема зв'язкового між Мельником, як Головою ПУН, і всіма іншими членами ОУН поза ПУН-ом. Полк. Сушка він призначив Тереновим провідником ОУН у ГГ /Генеральне Губернаторство польської території/ і згідно з тим з полк. Мельником міг особисто зустрічатися хтось з членів ОУН з-поза ПУН тільки через Барановського на пропозицію Сушка. Така структура на самому верху проводу ОУН створила прямо макабричну ситуацію: будь-які закиди проти Барановського особисто і проти політики підлеглості Німеччині провідні члени ОУН з-поза ПУН могли передати Голові ПУН Мельникові лише через Барановського! І навіть сам Степан Бандера тільки з трудом добився першої зустрічі з Головою ПУН полк. Андрієм Мельником.

Полк. Мельник, як Голова ПУН, прийняв Степана Бандеру надсподівано холодно й аж надто “урядово”. Замість щирого, вичерпного обговорення проблем організації й української визвольної боротьби взагалі, Мельник замикав кожну тему дискусії коротким “Вождь подумає”, “Вождь прийме до уваги”, “Вождь вирішить”. Зустріч абсолютно нічого позитивного не дала, а навпаки, виявила дивну нехоть Мельника, як Голови ПУН, до всіх критично думаючих провідних членів ОУН “крайовиків”.

ОСИП ДЯКІВ, селянський син, народився 21 червня 1921 року в с. Олесин п. Бережани.

Гімназію закінчив у Бережанах і записався на університетські студії у Львові. Але, арештований більшовиками, тільки чудом врятувався від розстрілу в час вибуху німецько-московської війни. Вже в гімназії вступає в ряди юнацтва ОУН, По виході з більшовицької тюрми стає членом Окружного Осередку Пропаганди в Бережаничині, в 1943-45 член Крайового Проводу ОУН, редактор “Юнака” і “Вістей”. В 1948 Крайовий Провідник Львівського Краю. В 1950 Заступник Голови Генерального Секретаріату УГВР. Сотник-політвиховник УПА. Автор багатьох статей на ідеологічні і політичні теми, друкованих у підпільних виданнях в Україні і передрукованих на чужині. Нагороджений Золотим і Срібним Хрестом Заслуги УПА.

Загинув у боротьбі проти російсько-більшовицьких окупантів 28 листопада 1950 р. у лісі біля с. Велике Поле, на Львівщині.

В 1968 р. вийшла в ЗСА збірка його творів п.з. “Ідея і Чин” українською і англійською мовами.

На початку січня 1940 року прибув до Кракова з України тодішній Крайовий Провідник ОУН Володимир Тимчій-“Лопатинський” з організаційним референтом КЕ ОУН М. Опришком-“Медведем”. Крайова Екзекутива ОУН була поінформована про трагічну розбіжність настанови й плянів дії активу ОУН і ПУН. Крайова Екзекутива ОУН була вже й до того наставлена аж надто критично до ПУН-у із-за виявленого в подіях на Закарпаттю сервілістичного підчинення дій ОУН плянам гітлерівської Німеччини, даної ПУН-ом Крайовій Екзекутиві заборони переходу членів ОУН з Західної України на Закарпаття для збройного спротиву мадярським напасникам та неймовірного наказу ПУН самоліквідувати ОУН на зайнятих більшовиками теренах Західної України; із-за потягнень і доручень ПУН-у, що їм Крайова Екзекутива ОУН і ціла ОУН на українських землях не підчинилася. Одержавши тепер алярмуючі повідомлення про загострення конфлікту між активом ОУН за кордоном і ПУН-ом, Крайова Екзекутива постановила вислати за кордон Крайового Провідника й організаційного референта КЕ, щоб шляхом безпосередньої зустрічі з Головою ПУН й іншими членами ПУН і з Бандерою й іншими провідниками активу ОУН збагнути джерело конфлікту й шукати рішучих засобів для оздоровлення відносин у проводі всієї ОУН. Про настанову Тимчія-“Лопатинського” пише З. Книш:

“Ми знаємо, що /Тимчій-“Лопатинський”/ стрінувся з Ярославом Гайвасом у Перемишлі, що мав з ним розмови на тему, як широко розгорнути революційну працю ОУН. В тих розмовах... висказав переконання, що основним недомаганням в ОУН є брак справді кваліфікованого, рішучого й відданого революційній справі Проводу, що теперішній ПУН не відповідає своїм завданням і що такий провід треба щойно організувати.”¹⁾

Зустріч Крайового Провідника ОУН В. Тимчія-“Лопатинського” і Степана Бандери з Головою Проводу ОУН полк. Андрієм Мельником відбулася в першій половині січня 1940 р. в Римі, де тоді перебував Мельник. Степан Бандера звітує про неї:

“Тодішній Провідник ОУН на Рідних Землях Тимчій-“Лопатинський” і /Степан Бандера/ предложили полк. Андрієві Мельникові як голові ПУН від ОУН в Україні і від провідного революційного активу низку пропозицій, які в одній частині накреслювали плян визвольної боротьби і самостійницької діяльності ОУН в новій ситуації, а в другій частині торкалися організаційно-персональних справ ПУН-у, яких

поладнання було конечне, щоб привернути довіря в Організації до Проводу...

“Револуційно-визвольну війну ОУН має провадити, кермуючись виключно доцільністю з погляду наших внутрішніх умовин, можливостей і потреб, станом наших сил, положенням большевиків і цілою ситуацією внутрі СССР. Нема підстав для того, щоб у наші пляни вводити розрахунок на зовнішні сили та достроювати свою боротьбу до їх політики. Так само свою закордонну роботу старатись вести всюди однаково, цілком незалежно...”

Для збереження незалежности і всесторонности зовнішньої політики і закордонної діяльности націоналістичного руху, перевести зараз такі приготування: Андрій Мельник, як Голова ПУН, з частиною Проводу повинен під час війни перебувати в Швейцарії чи іншій неутральній країні, яка має тверду лінію зберегти неутральність у війні між Німеччиною і Західними Державами. Там треба творити головний закордонний центр визвольного руху, який буде репрезентувати його на міжнародному форумі і, наскільки це буде можливе під час війни, керувати цілою закордонною діяльністю, зв'язувати акції по обидвох сторонах. Рівночасно, не гаючи часу, зараз створити два політично-оперативні закордонні центри, які мають організувати нашу діяльність і провадити політичну акцію згідно з генеральною лінією Організації в комплексах обидвох воюючих сторін. Один такий осередок в Німеччині мав би охоплювати теж усі країни, що знаходяться в її політичній орбіті. А другий осередок у сфері Західних Держав творити поза Європою, там, де є більша українська еміграція, в Канаді або в ЗДА. Обидві ці центри стараються вдержувати зв'язок з головним центром на неутральному терені, але коли б це було неможливо котромусь з них, він має провадити свою роботу самостійно.”

“Рівночасно з тими проектами поставлено полк.Андрієві Мельникові вимогу упорядкувати справи в самому ПУН, щоб давав Гарантію самостійницької націоналістичної лінії і мав довіря Організації.”¹⁾ Як бачимо, Крайовий Провідник ОУН на Українських Землях В.Тимчій-“Лопатинській” і Степан Бандера поставили полк.А.Мельникові в січні 1940 р. в імені всієї ОУН в Україні і в імені організаційного активу поза УССР ті самі вимоги, що їх ставив осінню 1938 р. й весною 1939 р. в імені “крайовиків” Роман Шухевич: Збереження незалежної, самостійницької політики ОУН з рішучим відкиненням підпорядковування дій ОУН плянам гітлерівської Німеччини і належне впорядкування персональних справ у ПУН так, щоб ПУН перетворився у дійсний Провід ОУН сповнений довір'ям всіх членів ОУН.

І, на жаль, з тим самим вислідом. “Проекти і вимоги,-Андрій Мельник, як Голова ПУН, потрактував так, що апробучи деякі з них, відкидав якраз ті наймаркантніші, що становили стрижінь цілого пляну...”

“Плян постановки незалежної закордонної діяльности Андрій Мельник відкинув у головних точках. Визнав за непотрібний свій переїзд до іншої, неутральної країни і творення двох других центрів другого ступеня, по обидвох частинах світу, розрізаних західнім фронтом.

“Німеччину /казав Мельник/ трактуємо, як нашого союзника.”

ОУН - робить висновок Бандера - не могла зійти зо свого шляху й піти по тій лінії, яку обрав ПУН А.Мельника. Тимчій-“Лопатинський” і я заявили це виразно А.Мельникові, що ОУН піде своїм шляхом.”

Щодо вимоги усунення з ПУН і поставлення перед Організаційним Судом Ярослава Барановського, Мельник і цим разом заявив, що тільки Вождь, як керівник всієї визвольної боротьби українського народу і як Голова Проводу ОУН, має компетенції призначити і звільняти членів ПУН і Крайових і Теренових Провідників ОУН, тому й справу Барановського вирішить своєю постановою він, Мельник, Вождь і Голова ПУН-у.

Чому полк. Мельник так рішуче відкидав весь час вимогу усунути з ОУН Ярослава Барановського, аж надто контроверсійного члена, ставлячи збереження Барановського на керівному пості ПУН понад добро цілої організації і цілої української справи, ані сам Мельник, ані ніхто з його оборонців ніколи не вияснили. Логічно насувається, що політична концепція Барановського “заслужити собі Україну в Гітлера” підлеглістю гітлерівським плянам щодо України і гітлерівським властям, повністю відповідала настанові Мельника, а безкомпромісової вимоги самостійницької дії ОУН він лякався як такої, що неминуче доведе до зіткнення ОУН з гітлерівською Німеччиною; а Барановський був лише пропагатором прони́мецької політики ОУН, але й тим саме, що мав особисті контакти з гітлерівськими властями. Тому він, Мельник, вважав Барановського незаступимим під тим оглядом.

Так саме розуміли поставу Мельника всі ті провідні члени ОУН, що так довго і безуспішно намагалися прочистити важку атмосферу на верху ОУН, та скерувати ПУН на шлях власнопідметної, державно-самостійницької дії ОУН. Невдача зустрічі діючого Крайового Провідника ОУН Тимчія-“Лопатинського” і Степана Бандери, легендарного недавнього Крайового Провідника, з полк. А.Мельником як Головою ПУН була предметом три-тижневих нарад і розважувань провідних “крайовиків”, що були творцями ОУН в Україні і керували боротьбою ОУН на Українських Землях, очолених Степаном Бандерою і Володимиром Тимчієм-“Лопатинським” та ще кількома членами Крайової Екзекутиви ОУН. Вислідом тих розважувань було ствердження, що “старий” ПУН очолений полк. Андрієм Мельником є ідейно і політично зовсім чужий Організації Українських Націоналістів і в дальшому завів би ОУН в провалля колаборації з гітлерівською Німеччиною з необчислимою шкодою і для ОУН, і для всієї визвольної боротьби українського народу. Тому на заключній нараді 10 лютого 1940 р. прийнято однозгідно таку постанову:

“АКТ З ДНЯ 10 ЛЮТОГО 1940 року”

1. “Фактична керма Організації Українських Націоналістів за кордоном опинилася в руках людей, що зле виконували завдання Проводу Української Національної Революції. Вони не здійснюють її основних напрямних, нехтують націоналістичними методами праці та обов'язуючими революціонерів засадами внутрішньо-організаційного взаємовідношення та співпраці.

2. “Провідний актив Організації Українських Націоналістів, передусім на рідних землях, виступав перед Головою Проводу Українських Націоналістів з ініціативою зміни цього стану, щоб уможливити здійснення націоналістичних, революційних засад і методів, згідних з актуальними вимогами історичного моменту в цілій діяльності Організації.

3. “Одначе всі зусилля перевести це звичайним організаційним порядком були безуспішні з причини неперебірчивих заходів тих людей, що, прикриваючись волею теперішнього Голови ПУН, намагаються за всяку ціну вдержати владу, захоплену по

смерті сл.п. Вождя полк.Євгена Коновальця.

4. “Добро Української Національної Революції вимагає негайного й основного впорядкування тих справ і видвигнення такого Проводу, що цей переломовий час відповість своєму завданню.

5. “Тому на провідний актив Організації спадає відповідальність і обов'язок перебрати ініціативу та рішення через те, що теперішній Провід Українських Націоналістів, ПУН, опанований деякими членами, чужими нашому рухові, не вив'язується з перебраних на себе обов'язків і завдань.

6. “Свідомі свого обов'язку й історичної відповідальности за чистоту Націоналістичної Ідеї – ми, Провідники та члени Крайових Екзекутив Організації Українських Націоналістів на Західних Землях України та Українських Землях під Німеччиною і провідний актив ОУН – згідно з волею тих націоналістичних кадрів, якими кермуємо, віддаємо керму Організації Українських Націоналістів у руки Степана Бандери і тих, яких він покличе.

7. “Цей видвигнений нами Революційний Провід Організації Українських Націоналістів наділяємо правом і накладаємо на нього обов'язок кермувати Українською Національною Революцією.

“Про нашу правду свідчитиме наша боротьба.

“Постій, 10 лютого 1940 року.”

В остаточній нараді в днях 9 і 10 лютого 1940 р., на якій одностайно прийнято “Акт 10 лютого 1940 року”, взяли участь крім Володимира Тимчія-“Лопатинського”, Крайового Провідника ОУН на ЗУЗ і організаційного референта КЕ М.Опришко-“Медведя”, теж чотири інші члени тодішньої Крайової Екзекутиви ОУН на ЗУЗ: ідеологічний референт Дмитро Мирон-“Орлик”, військовий Володимир Гринів-“Кремінський”, бойовик Лев Зацний-“Вік” і референтка жіноцтва Зена Левицька. Крайовим Провідником ОУН на українських землях в Генерал-губернаторстві був тоді Роман Шухевич. Члени Крайової Екзекутиви поверталися в Україну двома окремими групами. Перша група – Тимчій-“Лопатинський”, Опришко-“Медвідь” і З.Левицька по переході кордону наткнулися несподівано на сильну заставу НКВД і в бою загинули. Друга група щасливо дійшла до Львова. Пост Крайового Провідника перебрав Володимир Гринів-“Кремінський”. Поповнена нова Крайова Екзекутива ОУН в Україні, поінформована вичерпно прибулими учасниками нарад у Кракові й співавторами “Акту 10 лютого 1940 р.” апробувала те рішення, підчиняючись сама і всю керовану нею сітку ОУН Степанові Бандері як новому Провідникові ОУН.

Членами Революційного Проводу ОУН стали: /в поазбучному порядку/

1. Степан Бандера, 2. Олекса Гасин, 3. Дмитро Грицай, 4. Іван Габрусевич, 5. Микола Климишин, 6. Степан Ленкавський, 7. Іван Равлик, 8. Ярослав Стецько, 9. Василь Турковський, 10. Роман Шухевич.

Актом 10 лютого 1940 року усунено ПУН під проводом полк. Андрія Мельника з посту Проводу ОУН і покликано на його місце до дії Революційний Провід ОУН, очолений Степаном Бандерою. Мельник повинен був сам вирішити: визнати те рішення і включитися в дію ОУН, або відійти від ОУН. Фальшивку “устного заповіту полк. Коновальця про призначення А.Мельника Головою Проводу ОУН у випадку смерті Коновальця” викрито вже раніше; “Римський Збір ОУН” опротестовано і

визнано його неважним. Стан в Проводі ОУН після смерти Коновальця був провізорією, “тимчасовим безкоролів'ям”. В якнайскоршому часі мусів відбутися дійсний Другий Великий Збір ОУН, згідний з постановами Першого Збору і з духом структури і дії ОУН і він мав прочистити організаційний закат, вибравши нового Провідника ОУН і Провід ОУН /замість ПУН/.

Але Мельник не визнав “Акту 10 лютого 1940 року” легальним і зобов'язуючим його. ПУН розколовся: Ярослав Стецько, Іван Габрусевиц стали членами Революційного Проводу ОУН, Барановський, Сенік, Сушко, Сціборський, Андрієвський, Онацький, Капустянський, Курманович і Чучман заявили лояльність Мельникові; Ярій довгий час зберігав неутральність, а після остаточного розподілу приєднався до ОУН під проводом Степана Бандери. Ольжич залишався нерішеним до весни 1941 р.

Оприлюднення того стану заставило кожного члена ОУН зайняти своє місце. Із кругло вісім тисяч членів ОУН, що перебували тоді на окупованих німцями теренах, головню в Генеральній Губернії Польщі, поверх сім тисяч заявилося по стороні Бандери, около п'ятдесять по стороні Мельника, решта залишилася покищо нерішена. На Українських Землях всі члени ОУН, кільканадцять тисяч, стали по стороні Степана Бандери.

В очоленій Бандерою ОУН той епізод історії ОУН прозвано “Чисткою в ОУН”. Якщо ж приймати назву інших “Розкол”, то подані вище числа повчають, що такий “розкол” треба окреслити народною приповідкою: “Відколовся дуб зелений від зісохлії гілячки”. Бо, чи може нормальна людина твердити, що сімнадцять до двадцять тисяч членів Організації відкололися від пів-сотні?

Правда, в цьому випадку йшлося про зісохлу гілячку на самому верху дуба. А відомо, що коли відломлювати зісохлії гілячки надолі дуба, то ніхто не завважить хоч їх і двадцять відломиш; а коли одну на самому верху, то кожному видно, як ту зісохлу гілячку ломлять і як вона злітає відломана зверху вниз. Але по суті те саме: зелений дуб і зісохла гілячка.

Ми подавали вже раніше характеристику членів ПУН в оцінці їхнього пристрасного оборонця й апологета ПУН -З.Книша. Вона дискваліфікує їх усіх як таких, що не мають кваліфікації стояти у проводі всієї ОУН. Наскільки ж гіршими мусіли вони бути в оцінці не їх противників, бандерівців, але неутральних, критично думаючих людей?

Тепер ми запитуємо оцінку ПУН як цілості того самого З.Книша.

“Члени ПУН - це були теоретики революції... Перебувавши стільки років /на еміграції/ у розмірно безпечному місці, вони фактично про революцію знали тільки з принагідних контактів з крайовими кур'єрами, на конференціях ОУН у стичності з крайовими делегатами, або зі звітів на засіданні ПУН... Члени ж Революційного Проводу ОУН - це були активісти не тільки по своїй натурі, але силою обставин свого життя. Перебувши кілька літ у підпіллі, просидівши більше чи менше літ по тюрмах і концентратах, вони пройняті були духом легковаження й готовності на особистий ризик...

“Члени ПУН зовсім відрізані були від членських кадрів ОУН.../ПУН/ кадрів ОУН не знав і не міг знати, вони закриті перед ним були густою заслоною конспірації і

доступ до них відтятий був подвійно: раз через постійне перебування ПУН за границею, а вдруге - конспіративними формами організації, де контакти йшли тільки по кличках.

“Навпаки, Революційний Провід ОУН як своїми довголітніми безпосередніми контактами з членством ОУН, так і пізнішими знайомствами з тюрми, опанував сотні і тисячі членів ОУН. Вони знали його не тільки з імени в “Сурмі” чи з заголовку в “Розбудові Нації”, вони бачили його між собою в підпільному житті, в акції, в тюрмі. Для них у багатьох випадках кличка була тільки формальністю, бо всі вони знайомі були поміж собою з революційної дії. Кожен член Революційного Проводу ОУН налічував десятки особисто собі знайомих і відданих активістів ОУН...ПУН міг рахувати тільки на знайомі собі особисто одиниці, переважно закордонного активу. Натомість Революційний Провід ОУН в одному ж моменті диспонував сотнями особисто знайомих і тисячами кличками пов'язаних членів... Почавши від 1930 року, ПУН з кожним місяцем утрачав контроль над діями ОУН в краю... Навіть не знати, як і коли це сталося, що ПУН став лише неначе дипломатичним представництвом ОУН за кордоном. Він капіталізував політично та використовував пропагандивно за кордоном і серед української еміграції, головно заморської революційну дію ОУН в краю... Тихо, легко і спроквола ПУН фактично здав свої провідницькі позиції перейшов на репрезентативні.”

Так ото схарактеризував ПУН з полк. Андрієм Мельником з однієї сторони і Революційний Провід ОУН очолений Степаном Бандерою з другої З.Книш, пристрасний оборонець ПУН і патологічний ненависник ОУН, очоленої Степаном Бандерою. Він признає, що в тому ударі стали проти себе: дійсна ОУН, тисячі “крайовиків”, тих, що своєю боротьбою на Рідних Землях творили і становили ОУН зі своїм новим проводом, очоленим С.Бандерою, Проводом, що був еманациєю правдивої ОУН, виріс із неї, був при її народженні, творив її, стояв з усіма іншими в боротьбі. І горстка еміграційних теоретиків, що очолена тепер полк. Андрієм Мельником, який до трюку Барановського з “особистим заповітом Коновальця” ніколи членом ОУН не був, з претенсіями керувати багатотисячною армією революційної ОУН. І найтрагічніше, та горстка на шнурку провокатора Барановського хотіла зробити ОУН слухняним слугою гітлерівських поневолювачів України!

Дуже цікаву характеристику двох сторін спору в проводі ОУН подав був журнал гетманців “Нація в Поході” з датою 15 квітня 1939 р. В тому часі Степан Бандера сидів шостий рік у польській тюрмі, одержавши заміну кари смерти на досмертну тюрму. Назва статті “Барановськιάда без маски”, автор Роман Тривар.

“Існує властиво дві ОУН: перша - вербована з ідеалістів і передусім краєвиків, друга - вербована з політичних спекулянтів, перебуваюча за кордоном. Той розділ намітився від податків заснування ОУН; першу ОУН заступили справжні революціонери типу Данилишина, Біласа, Бандери, Лебеда, Гнатківської й інших, другу - каварнянні “революціонери” типу Барановського, Сеника, Капустянського й менших “вожденят”. З цим розподілом зв'язані й два відповідні комплекси: націоналізму бойового, що неодмінно закінчується в державництві, й націоналізму в лапках, “вождівського”, який закінчується в каварнях, для якого перший націоналізм є лиш тереном для жирування, шкурницьких інтересів, фарасейства й підлоти, а що найважливіше варштагом лише легкої наживи. Націоналізм справжніх революціонерів це посв'ята, чин і безіменна смерть; “націоналізм” барановськιάди це перебування

здає від небезпеки, саморекляма і фраза...

“Наївні сподівання зв'язує дехто з ідеалістів із постаттю полк. Андрія Мельника-“Штрмана”,¹⁾ що прикриває собою руїну й задушливу атмосферу баранівськiяди. Занадто слабкий він, щоб міг звести бій з випробуваними “героями закармарків”. Керівництво закордонної ОУН спочиває й надалі в руках Мафії.

“І ми віримо свято, що правда переможе. Безславно зчезне з українського овиду той ославлений “вождівський націоналізм”, а “вожді” повернуться туди, звідки прийшли: в темряву закармарків. Чесний і здоровий елемент у нинішній ОУН, нахабно використовуваний спекулянтами, найде своє місце в єдиному бойовому фронті українського державництва як його конструктивна й авангардна сила.” організації.

Ця стаття написана в квітні 1939 р.: тоді, коли у зв'язку з подіями в Карпатській Україні внутрішній конфлікт ОУН між ОУН в краю й “крайовниками” з однієї сторони і Барановським і Мельником та його ПУН-ом з другої став видним вже стороннім. Вона свідчить, що критично й об'єктивно думаючі сторонні спостерігачі вже тоді вміли бачити не лише назріваючий конфлікт, але й дійсні, глибокі причини того конфлікту та його розв'язку.

Особливу вартість для видання оцінки ПУН має ствердження самого творця і провідника ОУН, полк. Євгена Коновальця. У збірнику “Євген Коновалець та його доба” на стор. 671-674 поміщено листа полк. Коновальця до інж. Дмитра Андрієвського, члена ПУН, в якому м.і. Коновалець подає свою оцінку ПУН і звідти ми занотуємо кілька місць:

“Ви ставите себе і весь ПУН на котурни дійсного Проводу, яким він ніколи не був і далі не є, і то з різних причин. Ми заініціювали організований націоналістичний рух, ми допомогли йому оформитися, ми даємо йому ще й тепер інєкції, але ми його не ведемо... Не виключене, що з розвитком того руху, його провід нам хтось вирве і поведе далі... Молодий націоналістичний рух на зах. землях нас ще толерує, - я певний, однак, що з його скріпленням і внутрішнім оформленням, він, коли ми не намагатимемось знайти спільну мову, витворить свій власний провід.

“Людям з наскрізь еміграційною психікою ... важко стояти на чолі революційного руху.

“ПУН досі займався організацією еміграції /то безперечно легша справа/. Великої охоти займатися організацією ОУН на українських землях я ні в кого не добачував... Поодинокі члени ПУН обмежувалися тільки до загальних порад або до тверджень, що, мовляв, щось треба робити. Ні ясної думки, ні плану не було. Чи ж можна серед такого роду обставин вимагати від тих, що працюють на займанщинах, спеціального пієтизму до того ПУН?

“Між нами, як у розумінні самих завдань ПУН і ОУН взагалі, так і в конкретному переводженні тих завдань існує величезна прірва”.

Ці ствердження самого творця і Провідника ОУН, плк. Євгена Коновальця, є найбільш переконливим документом, що вже той ПУН “стає на котурни дійсного проводу ОУН, але він далі ним не є”, що між полк. Коновальцем як Провідником ОУН і ОУН на Українських Землях з одної сторони, а еміграційним ПУН-ом “існує величезна прірва” і що у висліді такого стану, ОУН на Українських Землях “з його скріпленням і внутрішнім оформленням ... витворить свій власний провід”.

Те, що сталося в ОУН в 1940-41 рр., полк. Євген Коновалець вже в 1932 р. передбачив як логічну конечність, яка мусіла прийти, навіть, якщо б не прийшов був той найважливіший момент, що прийшов по смерті Коновальця, після присвоєння Мельником посту голови проводу ОУН, - намагання запрягти ОУН в найми гітлерівській Німеччині; намагання, заініціонованого Ярославом Барановським, і апробованого Мельником і його ПУН-ом.

СПРОБА ЛІКВІДАЦІЇ КОНФЛІКТУ.

Вислід конфронтації сил ПУН-ну очоленого полк. Андрієм Мельником і Революційного Проводу ОУН очоленого Степаном Бандерою щодо їхніх впливів і симпатій серед всього членства ОУН приголомшив ПУН. Книш признає те приголомшення, але намагається вияснити таку дійсність самою структурою ОУН:

“/Сушко/ мовчав, терпів, давив у собі біль, але не зважився на протиакцію... Не тільки його самого огорнув цей параліч волі, не вільні були від нього інші члени ПУН. На них відбилося довголітнє перебування за кордоном, брак контактів з членством ОУН, нерозуміння психології революціонера, безнастанно напруженого в чинній боротьбі і постійно нараженого на небезпеку. В той час ПУН уже не вів Організації Українських Націоналістів, він тільки репрезентував її.1)

У своїй книжці “Розбрат” /стр.89/ Книш гримить чванькувато: “Коли б у тому часі, в тому початковому періоді, націоналістичні кадри ознайомлені були з справжніми замірами затвірників, дали б їм такого прочухана, що аж земля за ними закрутилася б!” Але на сторінці 120 цієї ж книжки бойовий Книш признає: “ Відозви ПУН не доходять до членських мас, бо нема кому туди їх допровадити.” Бо, – жаліється Книш, – і в тій горстці членів ОУН, що залишилася тоді в диспозиції ПУН, що-другий, то скритий бандерівець!

Побачивши дійсну кількість і вартість “кадрів” ПУН, Мельник змінив тон і запропонував переговори. Формально з пропозицією переговорів виступив Осип Бойдуник, тодішній Головний Контрольний ОУН. Від початку конфлікту Бойдуник загравав з обома сторонами, вдаючи перед кожною її прихильника, тому мав доступ до обох сторін і довір'я обох. Мельник прийняв пропозицію Бойдуника як Головного Контрольного ОУН “в ім'я доброї справи” і покликав “Внутрішньо Організаційну Комісію”, в склад якої за узгодженням обох сторін ввійшли: Сенік-“Трибівський” і Ярій-“Карпат” від ПУН і від полк. Мельника, і Габрусевич-“Іртен”, Ленкавський-“Коваль” і Шухевич-“Щука” від Революційного Проводу ОУН і від Бандери.1)

16 червня 1940 р. Внутрішньо-Організаційна Комісія передала Мельникові як Голові ПУН і Бандері як Голові Революційного Проводу ОУН для апробати такі узгоднені всіма членами Комісії рекомендації:2)

I. Засадничі справи.

Всі спірні справи правно-формального порядку вирішить компетентний Збір Українських Націоналістів, а саме справи, видвижені в Комунікаті РП ОУН з дня 8 квітня 1940 року і в виясненнях до того ж Комунікату з дня 1 квітня 1940 року, обіжнику “До членів ОУН” з дня 8 квітня 1940 року як і всі запорядження з одного і з другого боку.

II. Справи переходового стану,

ПУН, що буде сформований після ліквідації внутрішньо- організаційного конфлікту, покличе до життя окрему Юридичну Комісію, яка видасть опінію щодо всіх спірних справ Організації і ця опінія, проголошена авторитетно, буде обов'язувати тимчасова до часу остаточного її potwierдження Збором Українських Націоналістів.

III. Біжучі справи.

1. З ПУН виходять наступні його члени: Барановський – “Макар”, Сенік – “Трибівський” і Чучман – “Степняк”.

2. В склад ПУН входить РП ОУН /Револуційний Провід ОУН/.

3. Новий переформований ПУН продовжує діяльність та організаційні почини, диктовані вимогами револуційної роботи.

4. РП ОУН визнає таке поладнання конфлікту і признає що так переформований ПУН сповнятиме далі завдання найвищого викопного органу ОУН.

Передумовою поладнання конфлікту вважає Внутрішньо-Організаційна Комісія виконання постанов, з'ясованих у Розділі III.

Дня 14 червня 1940 р.”

/Підписи п'ятьох членів Комісії/

Цитуючи що постанову призначеної полк. Мельником як Головою ПУН “Внутрішньо-Організаційної Комісії”, Книш кількома наворотами признає, що її підписали не тільки всі три представники РП ОУН, а від ПУН і особисто від Мельника Ріко Ярій, але й Сенік – “Трибівський”, 1) Значить, сам Сенік визнає, що для добра ОУН і визвольної боротьби йому треба зрезигнувати з ПУН і погодився на те.

Два дні пізніше Андрій Мельник і Степан Бандера підписали домовлення..2)

Скоро після цього Роман Шухевич і Степан Ленкавський виїхали до Берліну, де тоді перебував Мельник, щоб спільно обговорити подробиці зговорення й способи їх здійснення. В половині серпня 1940 р. Мельник мав приїхати до Кракова, щоб особисто керувати здійсненням домовлення: Усунення з ПУН Барановського, Сушка і Чучмана і влиття до ПУН всіх членів Револуційного Проводу ОУН на чолі із Степаном Бандерою.

Виглядало, що конфлікт врешті зліквідовано, праця так переорганізованого ПУН піде правильним шляхом згідно з духом револуційної ОУН і ПУН стане дійсним Проводом Організації Українських Націоналістів. Не було сумніву, що з викиненням із ПУН Барановського ПУН викине теж на смітник концепцію Барановського “Українську державу треба заслужити собі в Гітлера вірною і щирою підлеглістю усім наказам “вуйка” Гітлера.”

На черзі тепер була праця Юридичної Комісії, що її завданням - згідно з домовленням в т. II, - мало бути приготування вирішень питань правового стану в ПУН: Чи Мельник став Головою ПУН згідно з устроєм ОУН на підставі таємничого “усного заповіту Коновальця” і чи такий “заповіт” дійсно існував; чи Римський Великий Збір ОУН був легальний як 2-ий ВЗ ОУН, - і підготовка нового Великого Збору ОУН, який буде компетентним усі ті питання вирішити та вибрати Голову Проводу ОУН і членів Проводу ОУН та інших верховних органів ОУН.

Залишилося питання, як до того вирішення конфлікту поставиться Ярослав

Барановський, що був фактично керівником ПУН-у. Але практично,- що міг зробити він один проти цілої Організації і одночасно й проти самого ПУН із Андрієм Мельником на чолі? Факт, що і в червні 1940 р. Бандера годився на те, щоб по усуненню Барановського з ОУН Мельник залишався Головою ПУН, свідчить ясно й переконливо про те, що не пост Голови ПУН і не особа Мельника були суттю конфлікту.

АВТОР “РОЗБРАТУ”-у – ЗИНОВІЙ КНИШ

Літом 1940 року, від половини червня до половини серпня, виглядало, що внутрішній конфлікт на верхах ОУН зліквідований. І тоді власне,- як кажуть галичани: “Дідько приніс” Зиновія Книша. Неждано, ніхто й не спостеріг, звідки це він взявся.

Хто такий Зиновій Книш? Про його роботу до початку другої світової війни була вже мова. Це той нещасний невдаха, в якого бездонну глибину невдач його “роботи” в УВО “вирівнювала” така ж безгранична височина особистих амбіцій і претенсій та самохвальби. Він залюбки зве себе завжди “Бойовий Референт Крайової Команди УВО в 1929-30 року” і це загально прийнято за правду, хоч в дійсності від лютого 1929 р. рішенням Конгресу Українських Націоналістів ціла УВО влилася в єдину ОУН і стала бойовою референтурою ОУН. Значить, окремого бойового референта в УВО вже не було. Залишилися ще лише команданти звен УВО, тобто окремих боївків. Таким комендантом звена УВО у Львівщині став був тоді Зиновій Книш, прибравши собі на заступника Романа Барановського, що - як пізніше виявилось - був уже тоді платним провокатором на службі польської поліції. Ми згадували, як то “небувалий бойовик” Книш зводив один за одним внівець бойові накази, що їх тодішній Крайовий Провідник ОУН і одночасно Крайовий Командант УВО сотн. Юліян Головінський давав йому, Книшеві, до виконання. Єдиний виконаний Книшем бойовий чин це був напад на поштовий віз під Бібркою і то - недбало підготовлений і погано виконаний, з трагічними наслідками: Смерть бойовика Гриця Пісецького і розв'язання організації “Пласт” в наслідок того, що Книш дозволив Пісецькому піти на бойову акцію ОУН в пластовому однострої. А найтрагічніше - той “славний конспіратор”¹⁾ Книш як наївний, чванькуватий дітвак, розконспірував перед Барановським Головінського як нового Крайового Провідника ОУН й Крайового Коменданта УВО та виявив Барановському зараз по нападі під Бібркою всі подробиці нападу, а Барановський продав польській поліції Головінського на смерть, а всіх учасників нападу під Бібркою на довгі роки тюрми. Тому коли на судовій розправі проти Романа Барановського все те стало відомо, Книша, що відсиджував свій присуд, усунено зі спільноти українських політичних в'язнів і зірвано з ним усякі зв'язки.

По виході з тюрми в літі 1936 року Книш до праці в українському підпіллі не повернувся. Він пішов на працю в українській кооперації і став наближуватися до партії Дмитра Палієва “Фронт Національної Єдності”, що явно ворогувала з ОУН. Тільки воєнні події спинили Книша від формального вступу до партії Палієва.

Вибух німецько-польської війни викликав був між поляками жахливу паніку. Польська поліція кинулась арештувати, кого лише попало з українців, навіть відомих противників ОУН і речників польсько-української співпраці.¹⁾ Зразу слали арештованих до концентраційного табору в Березі Картузькій, а коли комунікація порвалася, то до тюрми у Львові, або просто до тюрми в даній місцевості. Попав тоді

до тюрми і Книш, зразу до тюрми в Стрию, а за кілька днів перевезли його до Львова. Тюрми були переповнені, режим загострений. І все таки, на диво, Книш засвідчує: “Побачення я мав щодня, як не з Ренею /своєю дружиною/, то з урядовцем “Центросоюза” Степаном Магоцьким”.2) Звільнити з тюрми у Львові почали тоді, коли большевицька армія ввійшла на передмістя Львова. Але Книша звільнили, як він подає,3) вже 11 вересня, коли з тюрми ще йшли транспорти до Берези Картузької. Книш подає теж, що йому навіть у тих трьох тижнях побуту у львівській тюрмі, в час замішання й загостреного режиму, давали в канцелярії тюрми читати газету: привілей, якого ледви чи признавали комусь іншому з українських політичних в'язнів. Чому таке вирізнення?

Коли большевики окупували Галичину, Книш продістався на Засяння. Там зустрівся він з масами українських втікачів. “Мене всі знали, як не особисто то з преси” - каже чванькувато Книш. Чому це всі мали знати Книша, чому таке переконання в нього? За час польської окупації Західної України було багато голосних політичних процесів проти членів ОУН. Найголосніші - це процес проти Біласа і Данилишина в грудні 1932 р., Варшавський процес за вбивство польського міністра Перацького в листопаді 1935-січні 1936 р, Львівський процес у травні-червні 1936 р. Суджених на тих процесах визначних членів ОУН дійсно знали опісля всі українці. Процес, на якому одним з підсудних був Зиновій Книш, у жовтні 1931 р., звався “Процес Кравціва”. На ньому суджено двох членів ОУН, учасників Віденського Конгресу Українських Націоналістів, Б.Кравціва і З.Пеленського, та учасників нападу на поштовий амбулянс під Бібркою. З засуджених за справу Бібрки загал українців запам'ятав Юрія Дачишина – “Крюшталя”, засудженого на кару смерти з заміною опісля на дос-мертну тюрму. Дачишин держався гідно. Другий підсудний, Микола Максимюк, відмовив зізнань. Книш заперечував свою участь в нападі і в членстві УВО взагалі, тому його ім'я, як і інших тоді суджених, скоро забулося. Це тільки хворобливому егоцентрикові Книшеві здавалося, що як лише він ввійшов на залю розправ, увага всіх сконцентрувалася на ньому: “Я був найвищий ростом з-поміж усіх підсудних і взагалі робив враження здоровила, для якого бойова робота аж проситься... Навіть кореспондент “Діла” написав, що “на залю входить обвинувачений Книш, здоровий і кремезний мужчина.”) Книш все ще жив мегальоманним уявленням, що його пост команданта боївки УВО в 1929-30 році був “фундаментом цілої УВО”, що він, Книш, був тим, “на якому властиво спиралася вся його /Сича, тодішнього Крайового Команданта УВО /реальна сила в краю”,) що він, Книш, був найкращим і єдиним кандидатом на пост бойового референта Крайової Команди УВО, бо він - як сам подає – “мав я бойовий, конспіративний та організаційний досвід”3) та що його акт під Бібркою це небувалий в історії УВО й ОУН геройський чин, від якого “дрижить підземний гук”. Та дійсність була болюче далека від Книшевих уявлень. Не тільки ширший загал українців, але навіть загал членів ОУН Книша не знав, про його “геройські чини” не чув, бо навіть якби він і дійсно був бойовим референтом Крайової Команди УВО, то поза кількома найближчими співробітниками ніхто про це знати не міг. Натомість у зв'язку з виявленням ролі провокатора Романа Барановського провідним членам УВО й ОУН стало відомо, що це Книш був тим, що після усунення Барановського з УВО зробив того провокатора своїм заступником в бойовім віддалі УВО й засліплений своєю чванькуватістю й дурнотою виявив польському провокаторові Барановському становище сотн. Головінського в УВО і ОУН та всі подробиці нападу під Бібркою

Тому то вже перша зустріч з дійсністю принесла Книшеві травматичне потрясіння. Він був певний, що на Засянню, куди він прийшов, вже жде на нього гінець від ПУН, щоб спішно завести його до ПУН, де його, Книша, привітають усі члени ПУН як найбільшого героя, найславнішого бойовика УВО, а Мельник, Голова ПУН, запросить його до складу ПУН, передаючи йому бойову референтуру ПУН. А замість того - ось що подає сам Книш у своїх споминах “Перед походом на схід” т.І:

“Надіхали Барановський і Бойдуник. У цивільних одягах, з жовтими /!// перепасками на рукавах, на них якась військова печатка...Обидва приймають мене з холодом і байдуже, неначе бідного свояка”/стр. 74/.

“Хоч мав я знайомих серед тих націоналістів, що напливали до Коросна чи то на постійне, чи тільки переходно, то від більшості з них віяло холодом,” /стр. 163/.

“Хоч я рахувався націоналістом не гіршої масти від інших, був давнім членом УВО а потім ОУН /?/, уже за собою мав більше, як не один з них міг пережити в цілому своєму житті, - мене ніколи не кликали на ніякі засідання, збори й наради, навіть якщо йшлося не про справи політичні, тільки про зовсім буденні, з нашого життя...Я довідувався про те нарівні з іншими хлопцями...Підступив я раз до Кравцева, чому це так мене збоку тримають...Спересердя я досить різко поставив справу, за кого мене тут уважають і яка моя позиція на тому нашому ґрунті. Кравців зам'явся, видно було, не дуже йому приємно про те говорити, ніяково робив невиразні натяки, що супроти мене є якісь застереження.” /стр.175-176/

А в тих саме, “якихсь застереженнях” і була трагічна суть справи Книша. Усі його знайомі, провідні члени УВО і ОУН, знали, що за дівачке виявлення організаційних таємниць польському провокаторові Романові Барановському, у висліді чого загинув сотн. Юліян Головіяський, Крайовий Провідник ОУН і Крайовий Командант УВО, а багато членів УВО були засуджені на довгі роки тюрми, Книш повинен був стати перед Революційним Судом ОУН-УВО й одержати найвищий вимір кари. В бурхливих днях початку другої Світові Війни ніхто не виявив охоти виконати це, чи домагатися виконання, тим більше, що формально повинен був домагатися того референт зв'язку з Краєм при ПУН Ярослав Барановський, який сам на домагання Крайової Екзекутиви ОУН повинен був бути притягнений до відповідальності перед Революційним Судом ОУН за співпрацю з польською поліцією. В такій ситуації Книша до відповідальності не притягнуто, але й ніхто не хотів мати з ним що-небудь до діла. Це й було причиною того холоду, що його стрічав Книш від усіх своїх знайомих членів УВО-ОУН. Навіть Барановський - жаліється Книш – “тримався від мене здалека, як усі інші.”¹⁾

Скоро по прибутті до табору українських втікачів у Коросні Книш зустрів члена ПУН полк. Романа Сушка-“Сича”. Сушко був командантом українського легіону “Військові Відділи Націоналістів”, що в планах ПУН мав стати зв'язком української армії, обіцяної Мельникові німецькими військовими кругами Західно-Української Держави. Коли ж Західну Україну зайняли большевики, Сушко примістив легіон на зайнятих німцями теренах Польщі як військово-поліційні частини охорони фабрик, звані “Веркшуц” та залізничних шляхів, що звалися /ті відділи/ “Баншуц”. Сам заангажувався всеціло в німецькій військовій розвідці. “Приділено Сичеві для зв'язку двох словацьких німців з мотоциклами, радіоапаратами, машинами до писання і повним канцелярйним вирядом”, - розповідає Книш. Зустрівши Книша, Сушко

заангажував його до праці у своїм відділі: “Було моїм обов'язком розпитувати /українських втікачів/ про все, що знали і списувати з ними протоколи...Він /Сушко/ вибирав з того, що дати німцям...Я перекладав зазначені місця з моїх протоколів і диктував /це/ по-німецьки до машинки2). Зв'язати Книша з полк. Мельником, чи з кимось з ПУН, Сушко ніколи не виявив охоти. Не схотів взагалі говорити з Книшем на теми ОУН той сам полк.Сушко – “Сич”, про якого Книш пише1), що в 1929 р., пропонуючи йому, Книшеві, пост бойового референта в Крайовій Команді ОУН сказав, що кращого кандидата на той пост, як Книш, він в цілій УВО не бачить.

Не виявив найменшого заінтересування Книшем і колишній організаційний зверхник Книша в УВО сот. Омелян Сенік – “Триб”. А коли Сушка перенесли до іншої місцевості то Сушко не тільки не дав Книшеві ніякого зв'язку до ОУН, але й не виявив охоти задержати Книша у своїм бюро німецької військової розвідки. Залишений на призволяще Книш узявся до ...торгівлі на чорному ринку.2)

Здавалося, що Книш врешті зрозумів, що йому не місце в ОУН. Він пише про це:

“Коли ви маєте якісь “застереження”, майте собі здорові,бо не бути тому, щоб ходив я оправдуватися і впрошуватися до людей, що ще в коротких штанцях бігали, коли я вже стояв у вирі революційної акції.”3)

Але, коли почув і побачив, що його знайомі, недавні українські політичні в'язні, виїжджають на лікування й відпочинок до славної купелевої місцевості Піщани на Словаччині, Книш постановив і собі туди дістатися, хоч сам признає, “що не дуже охоче мене туди брали”. Бо й чому мали його брати? Брали ж лише невелику кількість тих, що у висліді довгорічного побуту в тюрмах підупали на здоров'ю і потребували лікування. А Книш ще в половині 1936 року вийшов з тюрми і в 1939 році був всього три тижні в польській тюрмі. Книш ухитрився так, що наперед всунув до гурту, що їхав до Піщан, свою дружину, хоч вона ніколи в тюрмі не сиділа, а як вона заїхала до курорту в Піщанах, то за нею дістався туди на лікування і кріпкий і здоровий Книш. Там він скоро завважив, що “щось там діється” що “підготовлялися там речі важкі в своїх наслідках” – це обдумувався й організаційно підготовлявся пізніший виступ Бандери і товаришів... Мусів знати про це Ярослав Барановський, він декілька разів показувався там, все ще був Секретарем ПУН, - та ні словом мені про те не сказав, тримався здалеку від мене...Трудно сказати мені тепер, яка була б моя постава, якби опозиція Бандери пробувала тоді притягнути мене до себе.1) Інакше кажучи - хто перший був би тоді прийшов до Книша, за тим він був би пішов. Але, ні одна сторона, ні друга, ніхто з ОУН “чомусь” до Книша не звертався.. Ніхто його, “преславного бойовика”, не потребував тоді, коли, здавалося, йшла боротьба за кожного рядового члена ОУН

По кількох місяцях Книша з його дружиною перевезено до старого замку в Завберсдорфі біля Відня, що його для цілей ОУН винайняв був полк.Ярий. Цей будинок використовувала ОУН для учасників військових курсів, а коли не було курсів, то для тимчасового приміщення втікачів. Але й тут Книш скоро помітив, що він особа небажана. Інші, що приїхали з ним, Кравців, Янів і інші, скоро виїхали куди інде, куди їх було потрібно до праці ОУН. Залишилися інваліди Карпатської Січі, кілька жінок і Книш зі своєю дружиною. Наглядав на замок Габрусевиц і - Книш вже по кількох днях попав з ним у конфлікт, бо Габрусевиц відважився звернути Книшеві увагу, щоб був обережний з уживанням телефону, бо гестапо підслухує. “Вн мене конспірації не

вчіть, я в тому письмі більш за вас учений!” - вибухнув обуренням Книш. Так зродилась ненависть Книша до Габрусевича. По виїзді Габрусевича нагляд перебрав Олекса Гасин і - знову Книш безгранично обурений. “На мене впала вся чорна робота: дрова рубати, вугілля носити, воду викручувати з криниці.”²⁾ Із-за того врізалась Книшеві в душу ненависть до Гасина.

А найстрашніша, невгасима ненависть спалахнула тоді в Книша до полк. Ярого. Полк. Ярій як член ПУН завідував замком у Завберсдорфі, бував там нераз, бував теж у санаторії в Піщзанах і ніколи з нічим до Книша не звернувся, ніколи з Книшем на розмову про справи УВО, ОУН не став, ніколи його на стрічу з полк.Мельником не повіз, ніколи ніякого посту в ПУН не запропонував. Часто вів лілові розмови з Габрусевичем, з Гасином, з Кравцевим, з Яневим, а з Книшем - ніколи! Книш сприйняв це як страшну, непростиму зневагу його, Книша, в його уяві - найбільшого і найславнішого бойовика УВО й ОУН. Від тоді й по сьогодні Книш при кожній нагоді як не повне відро, то хоч хлюпок знеславлювання вилле на ненависного Ріка Ярого.

Врешті вдалося Книшеві на початку 1940 року добитися окремої зустрічі з Сеником-“Трибівським”, що його Книш залюбки зве “Триб”. Вислухав Сеник усі жалі Книша і після надуми запропонував йому - виїзд до Америки з рамени ПУН. Рік раніше Ярослав Стецько, як член ПУН, пропонував Мельникові, що він, Стецько, готов поїхати до Англії або Америки, щоб на випадок війни бути представником ОУН і ПУН перед західними аліянтами. Але ПУН тоді це відкинув, а Книш, згадуючи це у своїх писаннях після війни, висміває це як вияв дів'яцької мегельоманії Стецька, бо він тоді не знав зовсім англійської мови й відносин в Англії й Америці. Але коли на початку 1940 р. Сич запропонував такий виїзд до Америки Книшеві, то Книш з захопленням прийняв це, хоч теж ні слова по-англійськи не знав і в відносинах в Англії й Америці не визнавався. Через Сеника – “Сича” Книш одержав потрібні гроші й організаційні зв'язки і разом зі своєю дружиною, завдяки зв'язковим ОУН, дістався до Югославії. Звідси вже сам повинен був дістатися до Риму, де заходами ПУН ждатиме на нього віза до Америки.

Прошло кілька місяців і на початку травня 1940 р. Книш зустрів Сушко – “Сича” у Кракові!...Про цю зустріч Книш пише:

“Входить Сич, моя поява для нього несподіванкою. Короткими словами інформую його про мою невдачу поїздки, прошу передати далі, нехай мені скажуть, що робити з собою, чи потрібна ще моя особа, чи маю вільну руку щодо того, як мені тепер бути. Бачу Сич стриманий і зніяковілий, виглядає, якби не міг зважитися щось сказати.”¹⁾

Ясно, що Сушко був безгранично заскочений і зніяковілий, побачивши Книша в Кракові по трьох місяцях, тоді як ПУН ждав від Книша листа з Нью-Йорку. Що ж сталося? Виявляється, що Книш просидів три місяці у Югославії й не відважився без візи перейти до Італії, бо...на кожному кроці заваджали йому зв'язкові Лебеда, Равлика й інших пізніших “бандерівців”! Як “заваджали”, чому “заваджали”? Ну, просто напосілися були на нього, бо вони майбутні бандерівці, а він майбутній головний пропагандист ПУН; по трьох місяцях побуту в Югославії він мав досить того, одержані від ПУН гроші розійшлися і він, Книш, вернувся до Кракова. Приголомшений таким героїським досягненням Книша, Сушко дав Книшеві картку до німецького мешканевого уряду, поміг приміститися у Кракові і залишив його в

спокою. Перестали цікавитися Книшем і всі інші члени ПУН.

Але тоді, власне, починається історичне “досягнення” Зиновія Книша: заініціювання, плянування і проведення “Розбрату” в ОУН, тобто відколення від ОУН горстки членів і створення нової організації під проводом полк. Андрія Мельника, яка присвоїла собі назву ОУН, а стала відомою під популярною назвою “мельниківці”. Той свій подвиг Книш описав докладно, очевидно питомим йому стилем з безліччю перекручень і прямої неправди, в книжці “Розбрат”, виданій в Торонто в 1960 році. Нею ми покористуємось як свідченням самого Книша, поруч з іншими його публікаціями.

Повернувшись до Кракова з невдалої виправи до Америки у половині травня 1940 року, Книш довідався від своїх знайомих, таких як він, що чомусь-то там від ОУН відстали, що в ОУН “щось діється”. їх було приблизно десять осіб: Ф.Яцура, Д.Попадюк, Павло Генгало, Микола Бігун й їм подібні, групка мальконтентів, про яку Книш пише, жаліючись: Керівники ОУН цю групку “легковажать, відмовляють їй революційности, називають зледащилою, зопортунізованою. Не притягають її до праці, відсувають від керівних місць...Ходили вони час від часу до Сича /Сушка/ з жалями і скаргами, той мовчки вислуховував їх, нервово скубаючи вусики, не давав ради, ні відповіді.”/стр. 151/ З отаких колишніх членів УВО, яких навіть Сушко-“Сич” і Барановський не хотіли притягнути до праці в ОУН, узявся тепер Книш творити “силу спротиву”, на яку мав спертися Барановський і шість членів ПУН, що його піддержували, проти цілої ОУН. “Хоч як слабкий був наш ґрунт - пише Книш - і нашим особовим складом і нашою кількістю! і нашими об’єктивними можливостями, але на той час він був одиноким гніздом спротиву.”/стр.183/ “Необхідно, -роздумує далі Книш, - щоб ПУН зачав якусь рішучу акцію, а ми !! його підопремо...Але, де він той ПУН і як до нього дістатися?” /стр. 184/

Пішов Книш до члена ПУН Сушка-“Сича” жалітися: “Які то собачі часи настали, навіщо здалося нам молодість свою в підпіллі перебути, і в тюрмі сидіти, і побої поліційні переносити - щоб тепер приглядатися, як усякі зарозумільці і смаркачі, що їм “булька під носом грає”, не то що нами, старими членами УВО й ОУН помітують, але й руку свою на полковника “Сича” ба, навіть на полковника Мельника підносять,” /стр. 162/ А тоді до Сеника-“Гриба”. “Перейшов я на диверсантську болячку. Засипав його докорами, що так довго тримали справу в тайні передо мною!...Гриб сидів похнюплений і сумно кивав головою...Справу доручено Макарові /Барановському/ і Сичеві /Сушкові/, на жаль вони були засліплені силою диверсантів і реферували в ПУН, що поза і попри групу Степана Бандери годі що-небудь зробити, Сич дораджував за всяку ціну шукати з ними порозуміння,” /стр. 188-189/ Книш гарячкується: “Я приніс з собою меморіал до полк. Мельника, хотів би передати до його рук особисто. Треба якось отрястися з апатії, треба бути Проводом і показати диверсантам!...Запізно, каже Гриб. -Чому запізно? - Сьогодні ми підписали фінальний комунікат. Ось він! -І Гриб показав мені його копію.” -Та це ж капітуляція, повна капітуляція!...-Я розпалився, аж кричав, Гриба це зденервувало і він вчувся вколений докором “Криком тут нічого не вдієте!” /стр.190-193/.

Збувся Сушко Книша обіцянкою зорганізувати зустріч Книша з полк. Мельником. Тільки Барановський-“Макар” прийняв тепер Книша з захопленням як свого однопумця. Книш гарячкується, виготовляє пляни бою: Мельник має видати маніфест до всіх членів ОУН і до українського громадянства з виясненням, чому треба було

показати “тверду руку” супроти Бандери і всіх членів Револуційного Проводу ОУН, Сціборський повинен продукувати памфлети з доказуванням що вся акція, очолена тепер Бандерою, це “диверсія, що вивелася в галицькому кублі.1)” /стр.210/ Сам Книш зорганізує насильне захоплення домівки ОУН у Кракові. Далі, пише дослівно Книш /стр.211/: “Тої самої ночі арештуємо Степана Бандеру і стільки членів РП ОУН, скільки буде в нашій силі. Я на те людей не маю, можу дати тільки керівників для боївок, по одному на кожного диверсанта, їм треба стягнути до помічі людей з верхуцу, або з тієї частини, що нею Сич /Сушко/ командував на початку війни...Потрібно щонайменше двадцять людей - п'ять боївок по чотири особи, до кожного дам свого провідника, старого увіста.”

Отак Зиновій Книш, який ніякої участі в дії ОУН ніколи не брав, запропонував Мельникові - Барановському з їхнім ПУН-ом ліквідувати аж надто серйозний конфлікт у Проводі ОУН: при допомозі двадцяти вояків українців з німецького верхуцу, що були під командою полк. Сушка-“Сича”, очолених п'ятьма колишніми членами УВО під проводом Книша, заарештувати Бандеру, всіх інших членів Револуційного Проводу ОУН і стільки інших провідних членів ОУН, скільки тим боївкам Книша стане сил, і всіх їх постріляти,

В точці 11 /стр.212/ того геніального пляну Книш признає, що ПУН полк. Мельника абсолютно ніяких зв'язків до сітки ОУН в Україні не мав. Він пише:

“11. Можливо, що в часі тієї акції натрапимо на клички і зв'язки до Краю. Тоді пішлемо туди кур'єра, щоб поінформував Крайову Екзекутиву про чистку і про ліквідацію диверсії. Якби тих зв'язків у руки ми не дістали, мусимо вислати нових людей, що наново будуть ставити Організацію, стараючись по своїх силах перебрати те, що залишилося після диверсії”.

“Коли я скінчив реферувати - звітує далі Книш - тиша залягла в кімнаті. І Гриб /Сеник/ і Сич /Сушко/ непорушна сиділи на своїх місцях. Перший промовив Сич.- Це неможливо. Ми того не виконаємо.../Сушко:/ В нас нема ані стільки людей, ані сили, щоб ми прийняли цей плян.”

Подана Книшем реакція Сеника і Сушка на його діявольський плян братовбивства дуже різко характеризує моральне обличчя членів ПУН-у, очоленого Андрієм Мельником. Ані один з них не підніс застережень морального чи релігійного характеру та політичної доцільности: чи згідне це з мораллю, з християнською релігією, на-холодно замордувати щонайменше десять найкращих, провідних членів ОУН, які від шкільної лавки віддали своє життя визвольній боротьбі українського народу в рядах ОУН, які Організацією Українських Націоналістів від перших днів її існування на Українських Землях творили, її боротьбою проти польських окупантів керували, стоячи в перших лавах боротьби, в ім'я тієї боротьби ОУН ішли на політичні тортури, тюрми, на смерть? Чи принесе воно користь ОУН і всій українській визвольній справі? За що мали згинуть ті герої боротьби ОУН, відомі всім українцям, з рук катів ПУН? За те, що домагалися усунення з ПУН польського провокатора Барановського, що по розвалі Польщі став на службу гітлерівських “іберменшів” і вимагали від полк. Андрія Мельника як Голови ПУН, щоб він відкинув концепцію Барановського “Українську державу треба заслужити собі в Гітлера вірнопідданчою службою” і повів ОУН єдинеправильним шляхом безкомпромісової боротьби проти кожного окупанта України?

Ні одного слова таких застережень морального і політичного характеру проти кровожадних плянів Книша ніхто з членів ПУН, вірних Мельникові і Барановському, як свідчить Книш, не висловив. Єдиним аргументом їхнього застереження проти прийняття пляну Книша було - свідомість безсилля ПУН-у:

“Бандера майже ніколи не ночує сам, або в його кімнаті, або в сусідній спить його охорона, - втручається Сич.

“І ми замість показувати силу, покажемо п'яти, - закінчує Гриб”. /стр.214/

Добився, врешті, Книш авдієнції з полк. Андрієм Мельником. Книш звітує про це:

“Ідучи на стрічу з Головою ПУН хотів я виляти весь жаль, що накупив не тільки в мене самого, але й у моїх товаришів. Розкрити...що ми там в Кракові, хоч невеликий наш гурт і мале значення в Організації під теперішню пору маємо, але твердо стоїмо при ньому і вистоїмо до останку. Що ми очікуємо якоїсь акції від Проводу супроти людей, що проти нього збунтувалися...

“З такими думками входив я до кімнати 410 готелю...По перших кількох фразах я відразу приступив до своєї справи,..Голова ПУН слухав мовчки і видно було, що ціла та справа для нього страшенно неприємна. В часі розмови завважив я, що він зчаста споглядає на годинник на своїй руці і це зробило на мені враження, що йому моє говорення нецікаве, А коли він сказав, що незабаром мусимо кінчати розмову, бо замовлена вже чергова зустріч з кимось іншим, неначе хто кригою серце мені торкнувся...Не міг я стримати жалю, що стільки я ждав на розмову з Головою ПУН, стільки собі від неї обіцявав, і тепер не маю з чим вертатися до тих що мене сюди вислали.”

Інтелегентна і чесна людина була б зрозуміла, що відповідь Мельника Книшеві ясна: Не пхайся туди де тебе не просять!

Але Книш усвідомив собі, що внутрішній конфлікт у проводі ОУН дає йому єдину й неповторну нагоду встрянути й виплисти на верхи ОУН. Тому своєї провокаційної роботи не закинув. Йому вдалося таки переконати Сушка й Сеника, що треба “щось зробити”, щоб показати “тверду руку ПУН”, беручи на початок - захоплення домівки ПУН-ом домівки ОУН у Кракові. Домівка, точніше кімната в мешкаль-ному будинку при вул. Зеленій ч.26 у Кракові була зразу головною “канцелярією” ПУН, але що члени ПУН мали свої мешкання по інших містах, та організаційна кімната опинилася в руках Революційного Проводу ОУН. Ця кімната мала число 3, популярно звана “трійка.” Поруч займав кімнату адміністратор будинку сот. Сулятицький, далі Сушко і Сенік. Захопити кімнату не було тяжко. Ніхто в той час і не стеріг її спеціально, бо ж було підписано домовлений ліквідації конфлікту. Але Книшеві запахло “бойовим героїзмом.” У книжці “Розбрат” Книш на кільканадцятьох сторінках описує стилем Гомера той подвиг так, наче б ішло про здобуття го ловної квартири німецької армії. На ділі це виглядало аж надто просто, хоч для проведення того Книш змобілізував всіх десять “бойовиків” ПУН. “Завтра-пише Книш /ст.234/-рішальний для нашої справи день. Ще сьогодні вдасмо всі друзів, а завтра - між нами прірва!” На світанку 13 серпня 1940р. Книш зі своєю групою ввійшов до будинку, зажадав від Сулятицького ключів і дістав їх і кімнату героїчно - здобуто! При цьому Книш мимоходом виявляє дуже важливу обставину, хоч і перекручено: “Сич в товаристві свого знайомого військового німецького старшини, що тоді переїздив через Краків і вступив до Сича на відвідини, наскочив на Гасина...

Збентежений Гасин дав йому цілу теку з паперами.” (Ст.374) Кожному, хто бачив дисципліну гітлерівського апарату, ясно, що ніякий старшина німецької армії не зважився б на просьбу знайомого українця без відома гестапа арештувати когось, бо за таке грозив розстріл. Тим “знайомим” Сушка-“Сича” був старшина гестапа: значить, ціла акція Книша була приготована за посередництвом Барановського в порозумінню і при допомозі гестапа. Тому від моменту “бойового” захоплення бюро ОУН, кімнати ч.3 в будинку на вул. Зеленій ч.26, в сусідній кімнаті перебував вже постійно “ангел-хоронитель” ПУН-у - службовик гестапа.

Так був здійснений діявольський задум патологічного “бойовика” Книша, людини “з горбатою душею і кривим сумлінням.” Мельника поставлено перед доконаний факт. ПУН виявив отверто, що він - під охороною гестапа, і все, що він робить, узгіднене й апробоване гестапом. Погодження Мельника з Революційним проводом ОУН перекреслено. Те, що день раніше говорив Книш: Сьогодні вдаємо всі друзів, а завтра - між нами прірва,” стало дійсністю. Між ПУН-ом і ОУН дійсно створено непроходиму прірву: По одній стороні очолена Степаном Бандерою Організація Українських Націоналістів, безкомпромісових борців за самостійність Української Держави, а по другій - горстка покірних коляборантів з гестапом і іншими гітлерівськими чинниками, фактичним керівником якої залишився провокатор Барановський, підсилений Книшем у закріплюванню “розбрату”.

Успіх геройського чину десятка “бойовиків” Книша - захоплення бюро ОУН в той спосіб, що сторож дому Сулятицький на наказ гестапівця відчинив кімнату, в якій ще нікого не було, - заохотив те “ядро оборони ПУН” до дальшої розбивацької дії шляхом пропаганди. Керівник розколу Книш звітує про це:

“Зараз у перших днях після перевороту //! написав я невеличку брошуру “Портрети великих людей.” Вибравши дванадцять чільних постатей з-поміж диверсії, змалював їх так, щоб з одного боку викликати до них ненависть, а з другого їх осмішити... Брошура була написана добре, з темпераментом і переконливістю, а пізнати це хочби по тому, що її по десять і двадцять разів перечитували у вужчому нашому гурті, хвалили її на всі лади. Але коли прийшло до того, щоб її розмножити і пустити між люди, більшість, куди належали Гриб /Сеник/, Сич /Сушко/, Сціборський, а надівсе Ольжич, не допустили до того...” /ст.260/

Значить, пашквілі Книша проти провідних членів ОУН, немилих Книшеві, були в оцінці навіть самих членів ПУН такі вонючі й гидкі, що вони не допустили, щоб такий бруд примітивізму й напастливості виходив під фірмою ПУН-у.

Не діставши дозволу ширити між культурними людьми свої гидкі пашквілі під фірмою ПУН, Книш рішив ширити тоді і ширить досі їх під видуманими ним фірмами, а найгидкіші, як от “Бунт Бандери”, ще й під псевдом.

Комунікати, відозви й “Білі книги” ПУН-у став писати й видавати під фірмою ПУН член ПУН-у, інж.Микола Сціборський. Його стиль усіх тих “творів” безмірно культурніший, як “твори” морально хворого Книша. Все ж, і їх стидався сам Сціборський і ніколи їх своїм прізвищем не підписував.

Так почалася заініційована Зиновієм Книшем “газова війна” пашквілів, наклепів, несовісних обвинувачень, що ними представив себе всьому українському визвольному рухові й стороннім, ПУН полк. Андрія Мельника.

ІМПОТЕНТИ ЖАЖДУТЬ КРОВІ.

У своїм пашквілі “Розбрат” З.Книш розкриває свою ма-кабричну пропозицію: “По стороні ПУН зроблено в тому часі багато помилок.” Помилка: ПУН не схотів згодитися на арешт членів Революційного Проводу ОУН. Нехай що схоплення їх усіх переростало наші сили. Але Бандеру, як Голову РП ОУН, ще бодай одного з його товаришів, ми не тільки могли, але за всяку ціну мусіли були схопити, відразу поставити під суд та покарати. Враження було б надзвичайне. Неможливо просто уявити собі, які колосальні наслідки мало б це для успіху акції ПУН. Безперечно, були б і симпатії до Бандери, були б жалі і докори - але сила, рішучість і енергія ПУН показали б диверсантам, що не переливки... Провідні диверсанти мусіли б іти в підпілля... Ідучи на арешт Бандери, ми брали б на себе ризик, але - хочеш рибку їсти, мусиш в воду лізти.” 1)

Ця мимовільна сповідь Книша найкраще змальовує кро-вожадну здичавілість самого Книша і Барановського, які трошки пізніше зробили це при допомозі гестапа. Заміром Книша й Барановського було показати “тверду руку” супроти провідних членів ОУН, які посміли виявити свою критичну думку так, як в 1935 році Ребет, Бігун і Барановський поступили з Ковалюківною, Копачем, Мельником, Данчевським, доручивши постріляти їх за те, що посміли спротивитися призначенню Барановським Ребета Крайовим Провідником ОУН, а в 1939 р. з Крайовим Провідником Турашем-“Грабовським”. Тепер в 1940 р. на доручення Барановського за порадою Книша мали б бути застрілені Бандера, Стецько й бодай вісім інших членів Революційного Проводу ОУН; десять найвизначніших членів ОУН, які від гімназійної лавки віддали своє життя боротьбі за волю України в рядах ОУН. За те, що домагалися викинення з ОУН польського провокатора Барановського і не годилися іти за ним на службу гітлерівській Німеччині!

До того, твердження Книша, що “ПУН зробив помилку” і не згодився на таку розв'язку конфлікту на верхах ОУН, є нечесним намаганням закрити правду. ПУН такому плянові не спротивився. Навпаки, він його прийняв і намагався його здійснити. Тільки дійсність виявила, що ті неморальні садисти - імпотенти.

Зараз після конференції Мельника як Голови ПУН з Бандерою і Тимчієм Мельник, не маючи ще вісток про долю Тимчія при повороті в Україну, усунув Тимчія-“Лопатинського” з посту Крайового Провідника і призначив на його місце майже нікому невідомого члена ОУН Олександра Куця. Куць перейшов з завданням перебрати провід ОУН в Україні, на терен окупованої більшовиками Волині. Але, не маючи організаційного зв'язку, він дуже скоро попав у руки НКВД, на допитах заломався і став на службу НКВД. Щастя для ОУН було, що Куць організаційного зв'язку з членами ОУН в Україні не мав, поза кількома колишніми членами ОУН на Волині сітки ОУН не знав. Тому й не зміг нанести ОУН більшої шкоди.1)

6 квітня 1940 р. Мельник вислав Я.Стецькові, а день пізніше С.Бандері листа з повідомленням такого змісту: “Я, як Голова Проводу Українських Націоналістів і керівник українського націоналістичного руху, ставлю Вас перед Головний Революційний Трибунал Організації Українських Націоналістів.” Коли йому став відомий повний склад Революційного Проводу ОУН” Мельник передав такого самого листа й усім іншим членам Революційного Проводу ОУН. Але, цей крок Мельника

залишався покищо в таємниці, тому коли з ініціативи Бойдуника почалися нові переговори, справа Революційного Трибуналу ОУН пішла просто в забуття. Коли ж в половині серпня 1940 р. у висліді захоплення “боївкою” ПУН під командою Книша домівки Революційного Проводу ОУН та повені “комунікатів” і “білих книг”, що поплили вслід за тим, домовлення було перекреслено. Мельник під тиском Барановського й Книша повернувся до Революційного Трибуналу ОУН.

У відозві з датою 13 серпня 1940 р. /фактично виданій кілька днів пізніше тієї дати /Мельник як Голова ПУН повідомляв:

“Я рішив поставити кінець цій внутрішній диверсії. Моєму Уповноваженому на Генерал-Губернаторство /т. зн. Сушкові –“Сичеві” -П.М./ доручив я привести - згідно з виданими йому інструкціями - порядок засобами, що їх він буде вважати доцільними для приведення суцільності організацій її єдності і карності.”¹⁾

Згідно з тим зарядженням Мельника Сушко покликав до дії спеціальний “Головний Революційний Трибунал ОУН”, який позаочне засудив Степана Бандеру і дев'ять інших членів Революційного Проводу ОУН на кару смерті.

Виконання вбивства Степана Бандери доручив Сушко Іванові Мицикові, що в тому часі прийшов з Краю. Іван Мицик як член УВО застрілив був 16 червня 1931 року у Львові українського студента Євгена Бережницького, якого УВО обвинувачувала в агентурній роботі на службі польської поліції. Зловлений Мицик був засуджений на 15 років тюрми і від дня атентату аж до розвалу Польщі перебував у польських тюрмах. Тому в праці ОУН він ніякої участі не брав і у внутрішніх конфліктах ОУН зовсім не визнавався. Знаючи Бара-новського з УВО, Мицик зголосився тепер до нього і став одним з перших “стовпів” ПУН. Його й вибрано на того, що мав вбити Степана Бандеру.

Але він побоявся виконати це сам. Він пробував заангажувати до цього знайомого йому бойовика ОУН Дмитра Маївського-“Косара” в переконанні, що “Косар” є теж вірний ПУН-ові. Але “Косар” поінформував про те Бандеру і коли Мицик прийшов на зустріч, щоб передати револьвер, “Косар” узяв револьвер, плюнув Мицикові в лице, вибив по лиці і прогнав. Мицик, лякаючись відплати зі сторони Революційного Проводу за те ганебне намагання вбити Степана Бандеру, всім відомого героя революційної боротьби ОУН, на наказ польського провокатора Барановського, деякий час крився, а тоді з доручення ПУН повернувся в Україну, для підсилення роботи Куця, а якщо Куць загинув, то щоб на місце Куця стати Крайовим Провідником ОУН, лояльним ПУН-ові Мельника. Він дійшов до свого села Синевідсько -Вижного і пробував дістатися до ОУН в Україні через своїх односельчан, членів ОУН, конкретно через Костя Цмоця. Але коли він почав знеславлювати Бандеру, Цмоць викинув його з хати, остерігаючи, щоб він не пробував далі втручатися в сітку ОУН, бо це буде прийняте як провокація і його, як ворожого провокатора, може зустріти дуже неприємна “несподіванка”. Сконфужений Мицик сконтактувався після того з Куцем, а той, будучи вже на службі НКВД, видав Мицика большевицьким катам, які зліквідували мельниківського “Крайового Провідника ОУН” Івана Мицика, заки він вспів ще комусь крім Куця сказати, що він призначений Барановським новий “Крайовий Провідник ОУН”.¹⁾ Невдача з виконанням морду Бандери Іваном Мициком не спинили ПУН, а вірніше Барановського, від дальших спроб. На чергу як убійник прийшов “шеф розвідки ПУН” інж. Федір Яцура. Але й він не відважився

виконати це сам, а пробував зангажувати до того ганебного чину ПУН свого співробітника Юрія Івахова –“Сонара”, бойовика ОУН ще з 1930-тих років, рослого і міцного, що закінчив польську старшинську школу. Але й Яцуру зустріла та сама несподіванка, що раніше Івана Мицика: Івахів виявився “підісланий бандерівець”. Коли Яцура передав йому револьвер для вбивства Бандери і почав найбруднішими словами зневажати Бандеру, Івахів відповів ударом п'ястком між очі і міцним копняком прогнав Яцуру. Яцура носив окуляри. Івахів розбив їх і скло покалічило обличчя. Переляканий на смерть і закривавлений Яцура втік до бюро ПУН. На другий день ПУН видав пашквільну летючку алярмуючи, що “бандерівські бандити” вибили очі і мало-що не вбили бойовика ПУН, “відомого героя української революції” - інж. Федора Яцуру. 2)

Такою ж невдачею закінчилися намагання Яцури отруїти Ярослава Стецька.

Невдачі вбити Степана Бандеру і Ярослава Стецька були Сконфужений Мицик сконтактувався після того з Куцем, а той, будучи вже на службі НКВД, видав Мицика большевицьким катом, які зліквідували мельниківського “Крайового Провідника ОУН” Івана Мицика, заки він вспів ще комусь крім Куця сказати, що він призначений Барановським новий “Крайовий Провідник ОУН”.1) Невдача з виконанням морду Бандери Іваном Мициком не спинили ПУН, а вірніше Барановського, від дальших спроб. На чергу як убійник прийшов “шеф розвідки ПУН” інж. Федір Яцура. Але й він не відважився виконати це сам, а пробував зангажувати до того ганебного чину ПУН свого співробітника Юрія Івахова –“Сонара”, бойовика ОУН ще з 1930-тих років, рослого і міцного, що закінчив польську старшинську школу. Але й Яцуру зустріла та сама несподіванка, що раніше Івана Мицика: Івахів виявився “підісланий бандерівець”. Коли Яцура передав йому револьвер для вбивства Бандери і почав найбруднішими словами зневажати Бандеру, Івахів відповів ударом п'ястком між очі і міцним копняком прогнав Яцуру. Яцура носив окуляри. Івахів розбив їх і скло покалічило обличчя. Переляканий на смерть і закривавлений Яцура втік до бюро ПУН. На другий день ПУН видав пашквільну летючку алярмуючи, що “бандерівські бандити” вибили очі і мало-що не вбили бойовика ПУН, “відомого героя української революції” - інж. Федора Яцуру. 2)

Такою ж невдачею закінчилися намагання Яцури отруїти Ярослава Стецька.

Невдачі вбити Степана Бандеру і Ярослава Стецька були дівання перекреслила. Тим більше, що акцію Книша апробували члени ПУН Сушко, Сенік і Барановський, а сам Сушко підсилив ту акцію арештом при допомозі гестапа члена РП ОУН Олексі Гасина й забранням в нього всіх документів, що він мав у той момент при собі, та придержання при допомозі гестапа ще й інших членів Революційного Проводу.

“Настав наш час!” - пише захоплено про такі трагічні наслідки своєї дії Книш у своїх споминах “Розбрат” /стр.234/. Сам Мельник піддався намовам Книша, Барановського, Сеніка й Сушка і перекреслив підписане ним домовлення. Замість спільної підготовки Великого Збору, прийшла нова хвиля взаємних пристрасних обвинувачень, Мельник видав свою відозву про неприйняття ним узгоднених всіма членами “Внутрішньо-Організаційної Комісії” пропозиції і доручив дії, про які була вже мова: передання всіх членів Революційного Проводу ОУН на організаційний суд, видання на всіх них присуду смерті й доручення Сушкові виконати виданий присуд. Спроби інж. Бойдуника рятувати зломану Мельником згоду не вдалася. Наслідком

такого звороту було те, що Краківський Великий Збір ОУН був підготований тільки Революційним Проводом ОУН без сподіваної співпраці ПУН, а на сам Збір не прийшов полк. Мельник і шість інших членів ПУН. Другий Великий Збір /Краківський/ проаналізував всі аспекти конфлікту і прийняв одноголосно таку постанову в цій справі:

ПОСТАНОВИ В СПРАВІ ДИВЕРСІЇ ПОЛК. А.МЕЛЬНИКА.

II. Великий Збір Організацій Українських Націоналістів, розглянувши діяльність Організації Українських Націоналістів від хвилини смерти сл. п. Вождя Євгена Коновальця, це є від 1938 р. до II Великого Збору Організації Українських Націоналістів, це є до 1941 р., стверджує наступне:

1. Фактична керма ОУН опинилась за кордоном по смерті сл. п. полк. Євгена Коновальця в руках людей, які діяли на шкоду ОУН.

2. Участь шкідників у кермуванні справами ОУН була загрозою для Українського Націоналістичного Руху

3. Обов'язком відповідального за долю ОУН активу Організації було перевести удоровлення відносин у закордонних керівних колах ОУН.

4. Полковник Андрій Мельник не виявив ні зрозуміння, ні доброї волі для переведення без зовнішніх потрясень, удоровлення відносин у закордонних керівних колах ОУН і співпраця організаційного активу з полк. А. Мельником не могла для ОУН принести жадної користи.

5. Полк. А. Мельник виявив повну нездібність керувати революційним рухом.

6. Полк. А. Мельник виступив проти здорових починів активу ОУН, став явно по стороні зрадників і шкідників Організації, та очолював її шкідницьку роботу.

7. Акція полк. А.Мельника й його товаришів є диверсією проти ОУН, та змагає розбити одноцілий визвольний фронт Українського Народу.

8. Покликання Вужчим Проводом Українських Націоналістів полк. А.Мельника на Голову ПУН, який прилюдно проголосив дня 14 жовтня 1938 р. Ярослав Барановський, немає ніякого законного опертя в правному порядку ОУН і тому воно не може мати для ОУН обов'язуючої сили.

9. Полк. А. Мельник опинився на чолі ОУН в нелегальний спосіб, всупереч виразним приписам Устрою ОУН, які правом покликування Голови ПУН наділюють одиноко й виключно Збір Українських Націоналістів, а не Вужчий Провід Українських Націоналістів.

10. З'їзд Українських Націоналістів, що відбувся 27 серпня 1939р., не відповідав вимогам приписів Устрою ОУН про ЗУН, цього з'їзду не скликано в формальний спосіб і в ньому не брала участі передбачена устроєм ОУН приписана кількість управнених ЗУН.

11. Постанови З'їзду Українських Націоналістів з дня 27. 8. 1939 р. винесені в характері постанов ОУН та всі акти, довершені полк. А. Мельником у характері Голови ПУН є протизаконні та позбавлені правних наслідків.

12. Сл. п. полк. Є. Коновалеиь не оставив завітання відносно покликання свого

наслідництва в особі полк. А.Мельника.

13. Твердження Омеляна Сеника, що сл. п. полк. Є. Коновалець оставив завіщання про свого наслідника, є видумкою О. Сеника й Я. Барановського в цілі створення в ОУН такої ситуації, яка запевнювала б Сеникові й Барановському захоплення та закріплення за ними рішальною позиції в ОУН.

14. Згідно з постановами устрою ОУН, Провід Українських Націоналістів творив Голова, як рішальний чинник, разом з рештою членів ПУН, яким прислуговував лише дорадчий голос, супроти чого ПУН з хвилиною смерти Покійного Вождя перестав законно існувати.

15. Вихідною формально-правною точкою до уздоровлення відносин у закордонних керівних колах ОУН являється правний стан, що заіснував у хвилині смерти Покійного Вождя, то є дня 23. 5. 1938 року.

16. Одиноким правильним шляхом до уздоровлення відносин було усунення всіх деструктивних чинників із закордонних керівних постів ОУН.

17. Акт з 10. 11. 1940 р., яким покликано до життя Революційний Провід ОУН був історичною konieczністю в розвитку Українського Націоналістичного Руху, яку актив ОУН виконав згідно з інтересами ОУН і волею членських кадрів.

II. ВЗОУН стверджує, що полк. А. Мельник потурав зраді в Проводі Українських Націоналістів, діяв на шкоду ОУН і української справи,

II. ВЗОУН виключає тому полк. А. Мельника із членів Організації Українських Націоналістів.

Виключенню підлягають рівнож усі ті члени Організації, що після проголошення постанов II. ВЗОУН братимуть участь у акції А. Мельника проти ОУН.

II. ВЗОУН взиває полк. А. Мельника заперестати яку-небудь акцію під назвою ОУН. Кожне відхилення від цієї перестороги Організація поборюватиме як диверсію.

II. ВЗОУН взиває всіх націоналістів, яких група А.Мельника втягнула в диверсію проти ОУН, зірвати з нею, підпорядкуватися Проводові ОУН та стати в карні ряди революційно-визвольного руху ОУН під проводом Степана Бандери.1)

Для кращого розуміння такої постанови Другого Великого Збору ОУН, текст якої ми навели повністю, потрібна пригадка наступних уточнень устрою ОУН з 1929 року.

“УСТРІЙ ОУН УІІ. Розділ.

1. Законодавчим органом ОУН є /Великий/ Збір Українських Націоналістів.

2. Членами Збору є всі Секретарі Округ чи Держав, усі Провідники Країв чи Теренів, усі члени Проводу, всі члени Суду, Головний Контрольний і всі члени ОУН, що виконують ті чи інші самостійні завдання.

УІІІ.Розділ.

1. Виконним органом ОУН є Провід Українських Націоналістів.

2. Провід складається з Голови, якого покликає Збір, і вісьмох членів, яких на пропозицію Голови затверджує Збір.”

Як бачимо, т.2 розділу УІІІ виразно говорить про те, що Голову Проводу ОУН вибирає Великий Збір ОУН. Нігде в Устрою ОУН немає найменшої згадки про якесь таємне призначування діючим Головою Проводу свого наступника на випадок своєї смерті. Згідно з обов'язуючим між Першим і Другим Збором ОУН устроєм, після смерті Голови Проводу ОУН полк. Євгена Коновальця тимчасовий провід повинен був перебрати Голова Першого Збору ОУН, що ним був інж. Микола Сціборський, для того, щоб негайно скликати Другий Збір ОУН для вибору нового Голови Проводу ОУН. Діючий Голова мав право лише залишити свою п р о п о з и ц і ю щодо нового Голови на випадок його смерті і цю пропозицію повинен незобов'язуючо взяти до уваги найближчий Збір при виборі нового Голови. Таку пропозицію мусів би діючий Голова подати за свого життя до відома або всім членам Проводу, або хоч трьом: Голові попереднього Збору, Голові Суду і Головному Контрольному, Це мусіло б статися особливо у випадку призначення Коновальцем на свого наступника полк. Андрія Мельника, який аж до смерті Коновальця ніколи членом ОУН не був. Андрій Мельник став членом ОУН щойно тоді, коли на виклик Барановського приїхав 12 жовтня 1938 року до Відня, щоб з рук “Вужчого Проводу” перебрати пост Голови Проводу Українських Націоналістів.

Не було в тодішньому устрою ОУН такої установи, що звалася “Вужчий Провід ОУН.” Таке тіло, зложене з трьох найактивніших членів ПУН, прозване “Вужчим Проводом ОУН,” було створене Євг. Коновальцем як його дорадчий орган, який законно, згідно устрою ОУН, ніяких окремих компетенцій не мав. Тому “Вужчий Провід ОУН,” в склад якого входили тоді Ярослав Барановський, Омелян Сенік і Ріко Ярій, не мав права передавати посту Голови Проводу ОУН Андрієві Мельникові, який, в додатку, до того часу ніколи членом ОУН не був.

Незаконність встановлення Мельника Головою ПУН автоматично робить незаконним скликання в Римі “Другий Великий Збір ОУН.” Далі спосіб переведення того Збору був явно противний законам, статутіві й духові ОУН. З протоколу Першого Збору, Віденського Конгресу в січні-лютому 1929 року, видно виразно, що Президію Збору було вибрано і 3 лютого 1929 р. вибрано голосуванням полк. Євгена Коновальця Головою Проводу ОУН, як теж вибрано членів Проводу, Суду і Головного Контрольного. І в прийнятому устрою ОУН, в наведеній вище УІІІ, т.2 виразно постановлено, що Голова Проводу покликає Збір, тобто вибирає, і членів ПУН затверджує Збір, так як це є з членами уряду ЗША. А тим часом на Римському Зборі ту обов'язкову виборність в кожному випадку заступлено, згідно з офіційним протоколом, так:

“Вождь покликав на голову Великого Збору ОУН Омеляна Грибівського /Сеника/...

7. Голова ВЗУН відчитав передане йому усно /!/ завівання Вождя Євгена Коновальця про призначення ним своїм Наступником Андрія Мельника. Приявні повстанням з місць, окликають Андрія Мельника Головою ПУН і Вождем Націоналістичного Руху трикратним: “Слава Вождєві Андрієві Мельникові!”...

10. Вождь покликає новий ПУН.”

Отак Римський “Другий Великий Збір ОУН” подоптав стосований на Першому Великому Зборі ОУН - Віденському “Конгресові Українських Націоналістів”- і прийнятий ним як зобов'язуючий для Другого великого Збору, демократичний

принцип конгресу і без якої-небудь законної зміни заступив його стовідсоткове принципом “вождівства”: Вождя не вибирають, а “скликають”, Вождь призначає пресідника Збору і членів ПУН, призначений Вождем голова Збору призначає інших членів президії Збору. Ніякої дискусії, тільки оплески як вислів прийняття кожної пропозиції, поданої президією Збору. Тому, коли Перший /Віденський/ Великий Збір в 1929 р. тривав сім днів, а Другий /Краківський/ Великий Збір ще довше, то Римський тривав всього - три години!

Цинічно потоптано теж принцип складу Збору. Цитований нами уривок обов'язуючого Устрою ОУН УП розділ, т.2 постановляє: “Членами Збору є всі Секретарі /інакше Провідники/ Округ” ОУН. На Західно-Українських Землях ОУН мала тоді шість Округ: три в Галичині, дві на Волині й одна на Поліссю, отже на Збір мали бути допущені всі шість Окружні провідники ОУН, в додатку до Крайового Провідника, разом сім представників сітки ОУН на ЗУЗ. А тим часом були допущені лише два, а пляново не допущено Романа Шухевича і Лева Зацного,¹⁾ які плямували представити Зборові всі застереження крайової ОУН щодо роботи ПУН і, особливо, відносно Ярослава Барановського.

Такі були причини й організаційно-правні основи постанов Краківського Другого Великого Збору ОУН в квітні 1941 р. про а) фальшивку “заповіту” Є.Коновальця про призначення Андрія Мельника наслідником на пості Голови ПУН, б) незгідність з устроєм ОУН проголошування “Вужчим Проводом ОУН” когось нового Головою Проводу ОУН,²⁾ в) противність обов'язуючому устроєві ОУН проголошування на Великому Зборі предсідником Збору, замість вибору, нового Голови ПУН і г) визнання Римського “Другого Великого Збору ОУН” неважним.

Респектування постанов Збору, найвищого законодатного органу даної організації, є дуже важливе для кожної організації. Але для революційної організації важливішим як форма є дія. Тому, якщо б робота Андрія Мельника на пості Голови ПУН була виявилася корисною для української визвольної справи і для дії ОУН, то навіть такі дошкульні порушення ним Устрою ОУН були б прощені й полагоджені без більшого конфлікту. На жаль, якраз в тому, що робив Мельник і куди скеровував він ОУН, було ядро конфлікту. Прийняття ним, як Головою ПУН, концесії Барановського: “Українську державу треба заслужити собі в Гітлера вірною службою” і унапрямлєння політичної дії ОУН згідно з такою концепцією, виявлене в справі Закарпаття й у підготові до грядучих подій, несло необчнслимі шкоди для всієї визвольної боротьби українського народу і моральну смерть для ОУН.

Тому, в додатку до вище наведеної постанови Великого Збору ОУН про організаційно-правний стан у Проводі ОУН в часі від смертн гюлк.Коно вальця до Другого /краківського/ Великого Збору ОУН, Збір постановив одноголосно:

“17. Другий Великий Збір ОУН виключає тому полковника Андрія Мельника з членів Організації Українських Націоналістів.

“Виключенню підлягають рівно ж усі ті члени Організації, що після проголошення постанов П. ВЗ ОУН братимуть участь у акції А.Мельника проти ОУН.”

Цією постановою ОУН в момент її проголошення було усунено з ОУН полк.Андрія Мельника, шість колишніх членів ПУН і горстки членів ОУН, що стали й залишалися по стороні А.Мельника, разом тридцять до п'ятдесять осіб. Решта членів

ОУН, вісімнадцять до двадцять тисяч осіб, в Україні й поза Україною, залишилися незмінні в рядах ОУН під проводом Степана Бандери, що його Другий Великий Збір ОУН у квітні 1940 року обрав Головою Проводу Організації Українських Націоналістів, як законного наслідника полк.Євгена Коновальця.

ВЕРБУВАННЯ В МЕЛЬНИКІВЦІ: КОВБАСА, АБО КОНЦЛАГЕР.

Про “силу” сторонників Мельника в момент захоплення групою Книша в асисті гестапа домівки Поводу ОУН у Кракові свідчить сам Книш:

“Коли я скінчив реферувати (про плян захоплення домівки) перший промовив Сич /Сушко/.

- В нас нема ані стільки людей, ані сили, щоб ми прийняли цей плян... Скільки тих людей? Ледве вистарчить, щоб обсадити організаційну централю, та й це ще питання!”

А про відношення групки Мельника до ОУН в Україні:

“Можливо, що в часі тієї акції натрапимо на клички і зв'язки до краю. Тоді вишлемо туди кур'єра, щоб поінформував Крайову Екзекутиву про чистку і про ліквідацію диверсії Якби тих зв'язків у свої руки ми не дістали, мусимо вислати нових людей, що наново будуть ставити Організацію.” 1 }

Немає найменшого сумніву, що в нормальних умовах та жменька “рятівників Мельника і його ПУН-ну” була б у дуже скорому часі самоліквідувалася і про неї скоро забули б і в ОУН, і поза ОУН. Але, часи були гірше як ненормальні. Захоплені гітлерівською Німеччиною терени недавньої Чехословаччини й Польщі опинилися в кігтях жорстокої гітлерівської партії, керівника Німеччини, і особливо кривавобезпощадного гестапа, що готовилось іти на схід, щоб захопити всю Європу й перетворити її в німецьку колонію. В такій ситуації - як сьогодні три мільйоновий Ізраїль є пострахом для сто мільйонів арабів, бо сперся на повну піддержку політично-мілітарної над-потуги, ЗША, - так тоді жменька “рятівників Мельника” виявилася несподівано дуже серйозною силою в житті українців, бо сперлася на урядові чинники гітлерівської Німеччини і, особливо, на гестапо.

Ставши покірним слугою тих чинників, та жменька дістала відразу до своєї диспозиції два могутні засоби для вербування членів до нової організації мельниківців і для поборювання ОУН, яку тепер прозвано “бандерівцями”: “ковбасу” і “батіг”. Ковбасою стала принада наживи і безпеки, батогом -мариво передання “бунтарів” гестапові для висилки в гітлерівські концлагери, чи просто на шибеницю або розстріл.

Принадною “ковбасою” були, насамперед, “тройгендерки” і “фервальтерки”. Німці по захопленні Польщі в вересні 1939 р. зігнали всіх жидів у гетта і сконфіскували, тобто перебрали на власність німецької держави, все жидівське майно. Два мільйони жидів у Польщі, переформованій в ІІ-Генеральну Губернію, були в основному купцями, 90% крамниць на тій території було власністю жидів. Тепер все це стало власністю Німеччини. Для адміністрування тим по-жидівським майном німці створили окремий уряд, але для обсади керівництва тисячів по-жидівських крамниць і підприємств самих німців рішуче не вистарчало в умовах війни. Тому німці звернулися за “фольксдойчами”, польськими громадянами, що були німецького походження. Провірка чи хтось є дійсно німецького походження, була дуже поверхова, вистачало, щоб хтось заявив себе тоді “фольксдойчами”. В Українців

монополі на це дістали до рук - мельниківці. Треба було стати членом мельниківської організації і заявити себе “фольксдойчом” і в нагороду за це – “тройгендарка”, що була прямо копальнею золота. “Тройгендер” мав списати майно й продавати його на видані німецьким урядом картки. Але кожний жидівський купець мав не більше половини товару в крамниці, решта в підвалах під крамницею. “Тройгендер” списував і продавав на німецькі картки те, що було в крамниці, а те, що в підвалах продавав на чорному ринку для себе. “Ковбасою”, яку можна було дістати, ставиш мельниківцем, були теж керівні пости, а навіть звичайна праця в українських інституціях і організаціях. Все життя українців на окупованих німцями теренах опинилося під контролею гестапа, на кожний пост, кожну відповідальну працю треба було апробувати німецьких чинників. Виключне право пропонування когось з українців на добру працю, чи впливовий пост в громадській організації опинилось тепер в руках мельниківців: кого ПУН, чи то безпосередньо, чи через висланого ним до співпраці з гестапом члена мельниківської організації, запропонував на дану позицію в українській установі, того німці затверджували, кого запропонував усунути, німці усували.

“Нагайкою”, яку дістали мельниківці від німців до диспозиції, було марево концлагеру і шибениці: Якщо мельниківці вказали на когось з українців як протинімецького бандерівця, гестапо арештувало його й засилало до гітлерівського концлагеру, з якого він не повинен був ніколи вийти живим, а згодом, в Україні, дуже часто прямо вішано, або розстрілювано.

В західній Україні між 1-ою і 2-гою світовою війною діяли поруч підпільної, революційної ОУН легальні партії: УНДО, ФНС та УСРП в Галичині, а на Волині ВУО. Члени тих партій були українськими патріотами, але – “опортуністами”, тобто стояли на становищі, що окупаційну владу конечно визнавати й респектувати і старатися використовувати кожну нагоду /по-латинськи “оппортунітас”/ щоб в рамках того, на що дозволяє окупант, робити щось корисного для свого народу.

Коли в вересні 1939 р. Західню Україну окупувала большевицька Москва, всі ті легальні опортуністичні, чи угодовецькі партії формально і фактично самоліквідувалися, а їхні члени масово втекли за Сян, головню до створеної німцями “Генеральної Губернії”, ІІ. Втекло тоді до ІІ й дуже багато українців, що ніякої участі в українським політичним житті не брали, ні в ОУН, ні в легальних партіях.

На відновлення діяльності УНДО, ФНС, УСРП чи ВУО між українцями на під-німецьких теренах німці не дозволили.

Коли Андрій Мельник і горстка його “рятівників” не під-чинилася постанові Великого Збору ОУН про усунення їх з ОУН, але створили свою нову організацію, привласнивши їй назву ОУН, хоч ні організаційно, ні морально, ні ідейно, ні політично вона нічого спільного з дійсною ОУН не мала, українці побачили єдино діючі дві ОУН: “Бандерівців”, що була продовженням тогочасної ОУН, і “Мельниківців”, що була новим творивом, ідейно і політичне продовженням угодовецьких УНДО, ФНС, УСРП і ВУО. Бандерівці, дійсна ОУН, стояли далі незмінне на становищі безкомпромісової боротьби проти кожного окупанта України за Самостійну, Соборну Українську Державу; а мельниківці, як раніше УНДО, УСРП, ВУО й ФНС стали на принципі визнання і респектування окупаційної влади і використуванню нагоди для здобуття чогось для українців в рамках дозволу

окупанта, отже на принципі повної, щирої і покірної колаборації з гітлерівською Німеччиною.

Відношення усіх опортуністів до дійсної ОУН, що тепер популярно звалася “бандерівці”, було незмінне те саме, що й раніше: вороже, а що найменше неприхильне. Організацію Мельника, хоч вона і звала себе теж “ОУН”, прийняли всі вони як продовження недавньої їхньої власної партії - УНДО, ФНС, УСРП чи волинського ВУО.

Таке сприйняття українськими угодовцями появи двох ОУН скріплювала свідомість, що приналежність до дійсної ОУН, неминуче зв'язана з небезпекою переслідування криводіями гестапом, маревом концлагеру або шибениці, а приналежність до мельниківців якраз навпаки - давала забезпечення перед таким переслідуванням зі сторони німецьких органів. Тому до дійсної ОУН, до бандерівців, не приєднався ні один угодовець-опортуніст, а до мельниківців посунули вони масово і клітини організації Андрія Мельника почали з'являтися скрізь як моримухи по дощі. Коли в квітні 1940 року, в час появи організації Андрія Мельника, мельниківців було, як ми згадували, тільки 30 до 50, то напередодні німецького виступу проти СРСР їх було вже до п'ятсот.

Було теж кільканадцять випадків, що до організації Мельника перейшли дійсні члени ОУН. Причиною того було в кожному випадку що інше, найчастіше персональні проблеми праці в структурі ОУН. Між тими кільканадцятьма опинився й недавній член Крайової Екзекутиви ОУН, очоленої Л. Ребетом, Ярослав Гайвас, який в мельниківців зайняв відразу провідний пост. Про той випадок пише Книш:

“Потім за ПУН заявився Бистрий /псевдо Ярослава Гайваса/, Організаційний Референт Крайової Екзекутиви ОУН у Львові (за польської окупації), кількаразовий політичний в'язень, оточений ореолом сміливої втечі з львівських Бригідок, недавно ще один із керівників організаційних вишкільних курсів у Карпатах, людина що їй можете закидати що хочете, але не браку відваги й революційности. Ну, що ж /говорили бандерівці/ хоч він і пішов до “мельниківців”, але він серед них довго не побуде, задушиться в тій атмосфері, він мусить їх покинути, бо він духом наш”.

Серед членів ОУН організатори нової, мельниківської організації повели шалену пропаганду, щоб перетягнути когось з них у мельниківці. Але приставали тільки колишні члени ОУН, яких або з якихсь причин було усунено з Організації, або вони самі вже давніше відійшли з ОУН. Як приклад цього подає Книш героя своєї “розповіді”, що він її опрацював і видав під заголовком “Вогонь родиться з іскри”, Степан Касіян. Той Касіян оповідає про себе: Перед розвалом Польщі був він членом ОУН і дійшов навіть до посту повітового провідника в Снятинщині. Але, щось там сталося і окружний провідник ОУН усунув його з посту провідника. І - всі в ОУН перестали ним цікавитися. Прийшла польсько-німецька війна, Польща розлетілася, він опинився на Холмщині і – далі ніхто з ОУН найменшого зацікавлення ним не виявив. Аж як появилася нова організація Мельника, хтось із його давніх знайомих, що пішов у мельниківці, пригадав собі його і завербував в мельниківці.

Отак, як на початку десятка “спасителів Мельника і ПУН”, що їх змобілізував Книш, це були колишні члени УВО або ОУН, так і між новими кругло п'ятсот, завербованими до організації Мельника, не більше тузина були раніше членами ОУН. Інші це були або колишні члени УВО, або недавні члени УНДО, ФНС, чи УСРП.

Одночасно з тим, пішла акція організаторів мельниківської партії підпорядковування при допомозі німецьких чинників всього українського громадського життя “Вождеві” Мельникові і його організації: усування з усіх керівних постів членів і симпатиків ОУН - бандерівців, і настановлювання на їх місце мельниківців або мельниківських прихвостнів. Ту, в оцінці Книша і його однодумців “героїчну”, а в оцінці кожної чесної української людини ганебну роботу тотального підчинення за посередництвом мельниківської організації всього організованого українського життя німецьким чинникам, зокрема гестапа, описує Книш обширно у своїм “Розбраті”!

Першою жертвою став УЦК - Український Центральний Комітет зі своїми відділами, що підлягали УЦК, але мали назву УДК - Українські Допомогові Комітети, на терені Генеральної Губернії.

Міжвоєнна “моцарстова” /могутня/ Польща розлетілася під ударами гітлерівської армії вже в другому тижні вересня 1939 року. Декретом німецького “фюрера” Гітлера створено з польських земель окрему адміністраційну одиницю під назвою Генеральна Губернія з німецькою адміністрацією. Західні частини недавньої Польщі прилучено до німецького Третього рейху. Східні кордони Губернії визначено договором Молотова-Рібентропа, тобто гітлерівської Німеччини і большевицької Росії на лінії Керсона¹) - здовж Сяну і Буга. У висліді того, у межах польської ГГ опинилися західні окраїни української землі: Лемківщина, Засяння, Холмщина і Підляшшя, на яких жило пів до три чверти мільйона українців. Цю смугу України прозвано “Закерзоння”.

Крім того автохтонного українського населення, на території ГГ опинилося поперх 30.000 українських політичних втікачів з Галичини й Волині, головно членів ОУН. Вони й стали організаторами українського життя в ГГ. Центром, де збиралися українські втікачі, став Краків, тому у Кракові й почалася та праця. Тут вже в жовтні 1939 року постав Український Комітет Допомоги Втікачам, а вслід за ними постали подібні Українські Комітети і в містах ГГ, де зібрався більший гурт українських втікачів. По містах Лемківщини, Холмщини й Підляшшя постали скрізь Українські Допомогові Комітети. В листопаді 1939 р. на з'їзді представників усіх тих Комітетів було створено центральне, загально-українське “Українське Національне Об'єднання”, назву якого опісля змінено на “Український Центральний Комітет” - У.Ц.К. Сітка Українських Допомогових Комітетів, як низових клітин Українського Центрального Комітету, охопила скоро всі ділянки організованого життя українців у Генеральній Губернії.

Ініціаторами й організаторами всего того були члени ОУН, що зразу концентрувалися в Кракові, але скоро розплилися організовано по всій Лемківщині, Засянню, Холмщині й Підляшшю. Але, так як раніше під польською окупацією, ОУН застосувала на відтинку легального життя принцип, що члени ОУН повинні перейняти на себе тягар дійсної праці, займаючи в УДК і в УЦК пости секретарів, організаційних чи інших референтів, а видні чоловіки пости давати українським патріотам, фахівцям у даній ділянці, але не-членам ОУН. Завдяки тому, до громадської праці було притягнуто теж недавніх членів українських легалістичних партій, які перед німецькою владою зберігали вимоги легалізму, а фактично керівництво ідейно - політичною працею залишалося повністю в руках ОУН. Таку дійсність визнали всі українці природною, бо на відновлення діяльності тих недавніх українських партій німецька влада не дозволила, а на підпільне відновлювання й діяльність нікотра з тих

партій не пішла.

Але, коли усунені Другим Великим Збором ОУН шість бувших членів ПУН під проводом Андрія Мельника, підсилені кільканадцятьма “Рятівниками ПУН,” змобілізованими З. Книшем, створили нову організацію Мельника в оперті на офіційні чинники гітлерівської Німеччини, зокрема Гестапо, вони постановили перебрати УЦК й усі УДК під свою контролю. “До Кракова приїхав Ярослав Барановський. Бандерівці заметушилися.” – пише Книш. – “Бандерівці почули, що в траві щось пищить”.

Що ж то “пищало в траві?” Гітлерівські власті і гестапо, на службу яких за почином Ярослава Барановського стала відразу нова організація Мельника, нечесно, незаконно й неморально підшиваючись під ім'я вкритої славою ОУН, взяло все українське життя під свою контролю. Для дійсної ОУН і для всіх українців стало відразу ясно: Кожний дальший виступ проти мельниківської організації не є внутрішньою справою ОУН, але виступом проти властей гітлерівської Німеччини, проти плянів і доручень Гітлера, отже - визовом всемогучому, безпощадному гестапові.

В усе організоване українське життя введено новий стиль, нову форму: “фюрерпринцип”. Кожну форму зліквідовано і замість того введено принцип вождівства, призначування й наказування згори. Андрій Мельник став з благоспоуєнства гітлерівських властей “Вождем Української Нації” якому мало бути підчинене все життя українців. Йому, “Вождеві” Мельникові і його організації, мусіло тепер бути підпорядковане безвідклично й УЦК зі своїми клітинами УДК, Українськими Допомоговими Комітетами. “Викінчувати ті справи в імені Організаційного Бюра /організації Мельника/ випало на мене, - пише З. Книш.1) - “До цієї своєї нової ролі я не був підготований, спочатку не дуже чувся на силах. Здавалося мені, що йду навмання серед темної ночі, навпомацки шукаю дороги і кожної хвили можу спотикнутися,- признається далі щиро Книш. - “Почали виринати несподівані труднощі. Не було відповідних людей для обсади не то всіх, але й найважливіших постів. Куди не гляне бідний Книш - скрізь бандерівці. Незаангажований в українському політичному житті проф. Кубійович, що став головою УЦК, заявив льяольність і послух вождєві Мельникові. Але,- жаліється Книш, хоч проф. Кубійович обіцяв на мої руки підтримку для акції Проводу /організації Мельника/, тепер, коли прийшло до діла, показалося, що дорога від обіцянок до їхнього виконання-дуже далека”. Але піддержка гітлерівських чинників помагала мельниківцям завжди як казкова чарівна паличка. Тому вже в скорому часі виконавець тієї акції мельниківців З. Книш звітує гордо: “В складі Комітету найшлися тільки два націоналісти - Юрко Дачишин та Осип Улицький - решта інші. Бандерівця ні одного”.1)

Таке усунення бандерівців, тобто членів дійсної ОУН, провів Книш успішно в оперті на гестапо теж в “Українськїм Видавництві” та інших українських установах.

“До нашої диспозиції - пише далі Книш - ми дістали велику залу, чого дуже бракувало бандерівцям; через брак залі /і дозволу німецьких властей, - П.М./не могли вони влаштувати ні одного більшого публічного зібрання... В мешканях Равлика і Старуха скликали вони дискусійні вечори і запрошували туди листовно українських громадян, бо іншого способу реклями не мали.”2)

Таку саму акцію підчинення всього організованого життя українців Вождеві Мельникові перевів ПУН Мельника теж на терені Німеччини й у Чехії. Там уже

раніше діяло “Українське Національне Об'єднання” – УНО,” яке сильно зросло кількістю членів по приїзді українських втікачів з окупованої більшовиками Західної України. Голова УНО підполк. Тиміш Омельченко, зорієнтувавшись у новій ситуації, беззастережно заявив лояльність “Вождеві” Мельникові і дозволив мельниківським політрукам усунути в усіх клітинах УНО з керівних постів бандерівців. “Переведена чистка на верхах дала нам цілий центральний провід УНО. Тим самим і орган УНО, “Український Вісник у Берліні... можна було залучити до нашої (т.зв. мельниківської - П.М.) пропагандивної машини.”3)

Зустрівши опір на студентському відтинку, ПУН відкликався до німецьких властей, які розв'язали ЦЕСУС - діючий від 20-тих років Центральний Союз Українського Студентства і усі українські Студентські Громади. Замість них створено підчинений ПУН-ові НСУС - Націоналістичний Союз Українського Студентства з його громадами. І в централі НСУС, і в усіх українських студентських громадах, голову, чи провідника й усіх членів управи призначував мельниківський ПУН із тих студентів, що стали членами нової мельниківської партії. Кожні студентські збори, а то й сходини українських студентів, починалися тепер бомбастичною заявою послуху “Фюрерові Нової Європи Адольфові Гітлерові і Вождеві Української Нації Андрієві Мельникові”.

Таким способом усунені постановою Другого Великого Збору ОУН шість колишніх членів ПУН, очолені Андрієм Мельником, а фактично керованих Ярославом Барановським, підсилені жменькою зорганізованих 3.Книшем “рятівників ПУН”, віддавшись тілом і душею гітлерівським органам і діставши за те потрібну їхню піддержку, змогли в скорому часі заставити все організоване життя українців в ГТ, Німеччині і Чехії до “послуху Вождеві Мельникові”. Дійсну ОУН з її поверх сімома тисячами членів загнав мельниківський ПУН у підпілля.

На початку дії нової мельниківської партії пекучим питанням для її організаторів було - членство. Після Другого Великого Збору ОУН із кругле вісім тисяч членів на Піднімецьких теренах поверх сім тисяч залишилися дисципліновано в рядах ОУН, очоленої Степаном Бандерою. З кількох сотень, що в тій пробі стали збоку, лише менше як пів сотні вступили в ряди нової мельниківської партії, не дивлячись на те, що для баламучення загалу вона присвоїла собі назву ОУН. Сподівання Книша і членів мельниківського ПУН, що “можливо, в часі тієї акції /т.зн. захопленні при піддержці гестапа централі ОУН у Кракові в серпні 1940 р./ натрапимо на клички і зв'язки до краю”1) не здійснилися. ОУН в Україні залишилася всеціло вірною своєму прововоді, очоленому Степаном Бандерою. Висланий ПУН-ом на Україну, без зв'язку, для перетягування членів ОУН до партії Мельника Олександр Куць попав дуже скоро в руки НКВД, на допитах за-ломався і став на службу НКВД, а висланий опісля так само Іван Мицик сконтактувався в Галичині з Куцем, Куць передав його в руки НКВД, яке його зліквідувало. Тому й з нових втікачів з України, членів ОУН, ніхто в мельниківці не пішов. Треба було ПУН-ові брати в ряди мельниківської партії відразу кого попало, з-поза ОУН.

Несподівану нагоду для такого набору в мельниківці дало переселення з Галичини і з Буковини “фольксдойчів” згідно з договором уряду Німеччини й ССРСР. Переселитися до Німеччини на підставі того договору мав право кожний з Галичини й Буковини, хто зголосився німецькій переселенчій комісії, що він “фольксдойч”, тобто німецького походження. З того скористали і українці, не тільки ті, що дійсно мали в

своїх жилах якусь каплю німецької крові, чи якесь посвоячення з німецькими колоністами в Україні, але, щоб рятуватися перед червономосковськими катами, й чистокровні українці і зголосилися як “фольксдойчі”. Їх усіх було переселено до Німеччини до тимчасових спеціальних таборів переселення. Цю акцію ПУН зручно використав для своїх цілей. Полк. Сушко мав ділові контакти з німецьким “Вермахтом”, Барановський з гестапом, Мельник з іншими німецькими чинниками, то й не було труднощів у домовленні ПУН-у з гітлерівськими чинниками, що опіку над українськими переселенцями в групі фольксдойчів перебирає виключно ПУН. Згідно з цим, тільки уповноважені мельниківської партії мали доступ до тих переселенчих таборів, ніхто інший з українців без дозволу уповноваженого ПУН контактуватися з переселенцями не смів. Можливість контакту з ними членів ОУН, бандерівців, було спаралізовано заздалегідь. Мельниківські політруки свobodно і єдині контактувалися з усіма переселенцями, сполюкували їм мозги так, як їм треба було і вербували масово в мельниківці не тільки тих, що колись мали щось спільного з ОУН, але й тих, що раніше нічогоісінько спільного з ОУН не мали. Так переселені як “фольксдойчі”, українці з Буковини масово опинилися в рядах мельниківської партії. Мельниківські політруки вмовляли в них, що членство в партії Мельника дасть їм працю і забезпечить перед переслідуваннями, а будь-які контакти з бандерівськими “бунтарями” заведуть до німецької тюрми й концлагеру. А німецькі чинники потверджували, що це свята правда. Мельниківська партія у висліді того зросла.

ПОВОРОТ ОУН НА ПРАВИЙ ШЛЯХ.

Несподівана трагічна загибіть Голови Проводу ОУН полк. Є.Коновальця і “безголов'я” в ОУН, що наступило після того, дало змогу другому “темному духові ОУН” Ярославові Барановському /першим виявився його старший брат Роман/ внести до Проводу ОУН дезорієнтацію, розгубленість і неспроможність не допустити до того, щоб Барановський висунув на пост Голови Проводу полк. Андрія Мельника, що до того часу ніколи членом ОУН не був і під його плащиком скерував ПУН на шлях підпорядкування себе плянам гітлерівської Німеччини. Тільки рішучий спротив Крайового проводу ОУН та провідним “крайовикам” на Закарпаттю унеможливили Барановському скерувати на такий шлях під проводом Мельника цілу ОУН. Усунення Великим Збором ОУН в травні 1941 р. полк. Андрія Мельника й Ярослава Барановського та горстки тих, що пішли далі за ними, з ОУН дали новому Проводові ОУН змогу свobodно завернути всю дію ОУН на правий шлях безкомпромісової боротьби за Українську Самостійну Соборну Державу проти кожного наїзника.

ВОЛОДИМИР ГОРБОВИЙ, селянський син, народився 30 січня 1899р. в селі Оболоння, пов. Долина. Середню освіту здобув у Стрию, правничі студії закінчив у Празі, в Чехії. Вояк Української Галицької Армії. Після першої світової війни повернувся до Галичини, нострифікував свої студії і працював як адвокат.

До Галичини повернувся як член УВО і деякий час був заступником Крайового Комendanта УВО. По створенню ОУН перейшов як член УВО до ОУН. Відомий як оборонець /адвокат/ українських політичних в'язнів. Сам в'язень польських тюрм і концлагеру в Березі Картузькій. На Варшавському і Львівському процесах проти членів Крайової Екзекутиви ОУН був оборонцем Бандери і Ярослава Стецька.

Після Другого Великого Збору ОУН весною 1941 др. Горбовий очолив комісію Державного Планування і зайнявся зорганізуванням Українського Національного Комітету, в якому його обрано заступником голови. Коли вибраний головою ген. В.Петрів відмовився обняти цей пост з огляду на надто непевну ситуацію, Горбовий перебрав цей пост і 22 червня 1941 р. проголосив Звернення УНКомітету до всіх українців з закликом до єдності й стійкості в боротьбі за відновлення самостійної, соборної Української Держави та Меморандум до німецького уряду з підкресленням, що український нарід бореться за Українську Державу і тому з німецькими чинниками співпрацюватиме проти ССРСР тільки тоді, якщо Німеччина визнає і респектуватиме державну суверенність українського народу. Заарештований за те, перебував у тюрмі Монтелюпіх у Кракові, але коли в липні 1942 р. українських політв'язнів переважувало з тюрми до концлагеру Авишів, Горбового звільнено як важкохворого й піддано під нагляд /домашній арешт/ гестапо.

Після війни як громадянин Чехословаччини працював адвокатом у Празі. Але в 1949 р. чеська поліція його арештувала й видала полякам, а ті передали його московському НКВД, хоч Горбовий ніколи громадянином ССРСР ні раніше Росії не був. Його засуджено на 25 років ув'язнення у тюрмах і концлагерях ССРСР.

Як в'язень большевицьких концлагерів др. Горбовий здобув собі величезний авторитет серед усіх політв'язнів. Жиди і інші чужинці, що зустрічалися з ним в ув'язненні, згадують др. Горбового з найбільшою пошаною. Свідомі його великанського знання, большевики намовляли його весь час “розкаятись”, засудити український націоналізм і ОУН, а за те він одержить високе становище в адміністрації УССР, Та він не заломився. Своєю твердістю був взірцем для всіх інших.

По відбутті кари йому не дозволили виїхати до сина, до дочки, ні до дружини. Його відставлено до його рідного села під нагляд і переслідування КГБ і там він помер 21 травня 1984 року.

Другий Великий Збір насамперед підкреслив у своїх постановах, що ідеологія ОУН є всеціло еманациєю духовності української нації й не має нічого спільного з чужими українській духовності програми гітлеризму, фашизму чи московського большевизму. У Програмових Постановах т. 10 сказано про це:

“ОУН іде в боротьбі за здійснення заповіту Великого Пророка України - Тараса Шевченка, революційним шляхом Коновальця, шляхом Святослава, Володимира Великого, Хмельницького, Міхновського й Петлюри, шляхом за славу й велич Золотого Тризуба.”

Одночасно дуже виразно підкреслено ціль і шлях боротьби ОУН. В тих же Програмових Постановах устійнено:

“1. Організація Українських Націоналістів визнає, що боротьба за силу й добро української нації є основою нашого світогляду; всесторонній розріст, сила, здоров'я й добробут українського народу - це наша найвища ціль.

2. Тільки вповні Суверенна Українська Держава може забезпечити українському народові свободне життя й повний всесторонній розвиток усіх його сил.

3. Тільки шляхом революційної боротьби з наїздниками здобуде український народ свою державу.”

Це було гостре протиставлення настанові й напрямним дії ПУН-у, очоленого полк. Мельником і фактично керованого Ярославом Барановським: Добро і вільний

ріст Української Нації, конечно для цього здобуття вповні самостійної Української Держави й безкомпромісова революційна боротьба за це проти кожного окупанта України, а не орієнтація на гітлерівську Німеччину й слухнянне вислугування їй в надії, що цим мож буде заслужити українському народові якісь права у гітлерівській “Новій Європі”, а мельниківській партії керівне становище серед українців. Іншими словами - ОУН під проводом Степана Бандери стоятиме непохитно в революційному змагу за Українську Самостійну Державу, як стояла від свого початку під проводом полк. Євгена Коновальця

З НІМЕЧЧИНОЮ, ЧИ ПРОТИ НІМЕЧЧИНИ?

Весною 1941 р. було очевидним, що мілітарний зудар гітлерівської Німеччини з большевицькою Московщиною це питання найближчих днів. Ясним було теж, що тереном тієї мілітарної розгри стане насамперед Україна. Як до тих грядучих подій повинен поставитися український нарід, а перш за все Організація Українських Націоналістів як керівна ідейно-політична сила українського народу?

В політичній дійсності після першої світової війни, коли український нарід опинився під нестерпним гнетом большевицької Москви на центральних і східних, а під польським на західних землях України, Німеччина являлася логічно єдиним союзником в боротьбі проти Польщі і проти Москви. Західно-європейські держави й Америка в час важких змагань українського народу проти московських і проти польських наїзників в 1918-20 рр. відмовились дати Україні не тільки мілітарну й політичну допомогу, але навіть гуманітарну у формі ліків для української армії, коли вона впала жертвою тифу. Після війни вони визнали ССРСР та Польщу й не виявили найменшого співчуття для поневоленого українського народу і його визвольної боротьби. Ціллю їхньої політики стало зберігати якнайдовше непорушність установленого по першій світовій війні політичного стану. Єдиним, все голоснішим, противником того стану виявилася Німеччина. Чимраз більш настирлива вимога Німеччини ревізії існуючих державних кордонів у Європі несла надію нової війни, а що змагання Німеччини скеровувалися проти Польщі і в дальшому проти ССРСР, то згідно з популярною тоді думкою “Ворог мого ворога є моїм союзником”, Німеччина являлася природним союзником українців. Тим більше, що в 1918 р. Німеччина була дійсно союзником України. Тому покладані на Німеччину сподівання українців і симпатії до Німеччини як до природного союзника були тоді серед українців дуже сильні.

Таким настроям і сподіванням піддався після смерти полк. Коновальця ПУН і заколисаний ними дозволив Барановському прив'язати очолений полк. А.Мельником ПУН до воза гітлерівської Німеччини під кличем: “Україну треба заслужити собі вірною службою гітлерівській Німеччині, яка скоро стане володарем цілої Європи!”

Полк. Коновалець рішуче відкидав таку концепцію від часу появи гітлеризму до своєї смерти. Гостро спротивились прийняттю такої концепції теж Провід ОУН в Краю й “крайовики”, що опинилися за кордоном, по смерті Коновальця

Провід ОУН, очолений Степаном Бандерою, у своїх інструкціях з травня 1941 р. п.з. “Боротьба й діяльність ОУН під час війни” уточнив цю проблему так:

“ІІІ. Вмарш чужих військ на Україну й українська державність.

3. Держави, які ведуть боротьбу з Москвою і не ставляться вороже до України трактуємо як природних союзників...

4. Основною передумовою того є визнання і пошанування з боку тих держав суверенності і соборності України та дійсно позитивне відношення до української державності. Платформою тривких союзницьких взаємин має бути спільна боротьба проти большевицької Москви й обосторонні хористи із союзницької політичної, мілітарної та господарської співпраці.

5. Дальше відношення України до тих держав залежатиме від того, як вони будуть трактувати права і життєві вимоги України.”

Ці постанови Збору ОУН напередодні вимаршу армій гітлерівської Німеччини на схід визначували ясно напрямні дальшої дії Організації Українських Націоналістів під проводом Степана Бандери. Думку, що “ворог мого ворога є моїм союзником” піддано основній ревізії, додаючи непорушну передумову: Ворог мого ворога є моїм союзником лише тоді, коли він визнає й респектує повну суверенність українського народу, оформлену у самостійну Українську Державу.

А настороження українців до плянів гітлерівської Німеччини було конечним не лише тому, що від початків гітлеризму до вимаршу на схід німецький уряд ніколи ні словом не висловив свого позитивного ставлення до відновлення державної незалежності України, але й тому, що в подіях на Закарпаттю, в час війни з Польщею і в німецькій політиці на окупованих теренах колишньої Польщі гітлерівський уряд, хоч скривано, але виразно виявляв дивну нехоть і ворожість до вимоги державної незалежності України. По війні, коли захоплено всі німецькі документи й на підставі їх розкрито всі дійсні пляни гітлерівської Німеччини, стала перед нашими очима жахлива доля українського народу, якщо б Гітлер був став переможцем. Західні ми частинами України мали бути обдаровані союзники Німеччини: Закарпаття мадярам, Буковина й Басарабія та смуга на східньому березі Дністра румунам, а вся решта української території мала стати тереном поселення німців, “лебенсравм”-ом. В перших роках по війні вся здатна до праці частина населення, головню молодь, мала бути використана як невільник, дарова робоча сила для повної відбудови знищеної війною Німеччини, а по виконанню того все українське населення мало бути виселене з України на Сибір. Так обезлюднена українська територія мала стати невід’ємною частиною Великонімеччини /”Гросдойчлянд”/ і заселена німцями.

Свої діявольські пляни супроти України й українського народу гітлерівський провід приховував перед сторонніми. Але, кожна думаюча людина, що вміла й хотіла бачити дійсність тверезими очима, відчувала, що коїться. Тому й у жартівливій, популярній тоді, заввазі про німецькі пляни щодо України говорилося: “Від Кракова до Берліна - самостійна Україна; від Кракова ж по Урал – Дойчлянд, Дойчляндібераль!”

Новий провід ОУН був вповні свідомий того стану. Тому, хоч у дозволений тоді німцями пресі, цензурованій мельниківцями, вперто повторювано, що після розвалу Польщі залишився ще лиш один окупант України - большевицька Москва, то в постановах Другого Великого Збору й усіх інших інструкціях Проводу ОУН, очоленого Степаном Бандерою, послідовно говориться про майбутню боротьбу не проти одного, а проти кожного окупанта України, про грядучу революційну боротьбу не з “наїздником”, а з “напдниками”. Оце, висловлене конечною в тодішній дійсності

“езопівською” мовою ствердження говорило ясно про грядучу конечність до боротьби теж проти гітлерівської Німеччини як нового окупанта України. На це звернено увагу й у першій точці “Політичних Постанов” Другого Великого Збору:

“Організація Українських Націоналістів продовжуватиме всіма силами революційну боротьбу за визволення українського народу без огляду на всі територіяльні зміни, які зайшли б на терені Східньої Європи.”

ЗА ФРОНТ ПОНЕВОЛЕНИХ НАРОДІВ СХІДНЬОЇ ЄВРОПИ Й АЗІЇ.

Кожний нарід шукає союзників, особливо в обличчі війни і в війні. Мусів розглядатися за союзниками й український нарід, тимбільше, коли над ним нависло марииво двофронтової війни, одночасно проти Москви і проти гітлерівської Німеччини як нового окупанта України. Аналізуючи цю проблему, ОУН висунула нову концепцію: Фронт Народів Східньої Європи й Азії. Згідно з цим, у “Політичних Постановах” Другого Великого Збору ОУН проголошено:

“1. Організація Українських Націоналістів бореться за Українську Суверенну Соборну Державу, за визволення поневолених Москвою народів Східньої Європи й Азії.

2. Шляхом до осягнення наших цілей є Українська Революція в московській імперії ССРСР в парі з визвольною боротьбою поневолених М о с к в о ю народів під гаслом: “Свобода народам і Л ю д и н і.”

Цю концепцію розроблено в ряді статей і брошур. В часі війни для цього було зорганізовано в днях 21-22 листопада 1943 року Першу Конференцію Поневолених Народів Східньої Європи й Азії, в якій взяло участь 39 делегатів від 13 народів, а в системі Української Повстанської Армії було зорганізовано 15 національних куренів. Після війни для дальшого реорганізування цієї концепції спільної боротьби поневолених народів створено Антибольшевицький Блок Народів, А.Б.Н.

ПОХІДНІ ГРУПИ О.У.Н.

Завернувши дію на правильний шлях, ПровідОУН приступив відразу до посиленої підготовки до майбутньої дії ОУН на всіх відтинках революційної боротьби. Багато уваги присвячено пляновій розбудові сітки ОУН на центральних і східніх теренах України. Там вона почала творитися щойно після прилучення Західно-Українських земель до УССР. Підсилення цієї праці мали дати кадри членів ОУН, що по розвалі Польщі опинилися на теренах, окупованих Німеччиною.

Членів ОУН, що мали перейти з-за кордону на центральні й східні замлі України для розбудови сітки ОУН й підсилення там праці ОУН, зорганізовано в “Похідні Групи ОУН”. До них включено кругле шість тисяч членів ОУН.

Цілість Похідних Груп поділено на три нерівні частини, достосовуючи пляново кількість членів ОУН до кількості населення на території, куди вони були призначені іти. Розміщені пляново по всіх частинах центральних і східніх земель, вони, беручи до уваги сподівану ворожість німецьких окупантів до українського самостійництва, мали на тих просторах створити таку мережу підпільних звен ОУН, яка існувала вже на західноукраїнських землях.

Найсильнішою числово була Північна Похідна Група, її провідником був Микола

Климишин, а по його арештуванню гестапом в вересні 1941 р. Дмитро Мирон-“Орлик”. Провідником Середньої Групи був Микола Лемнк-“Сенишин”, а Південної Похідної Групи зразу Мирослав “Річка”, а опісля Зенон Матла. Всі три провідники Похідних Груп ОУН були широко відомими провідними членами ОУН: Микола Климишин - учасник Варшавського процесу в 1936 р.; Микола Лемик - бравурний виконавець атентату на советський конзулят у Львові в 1933.; Зенон Матла - засуджений у 1934 р. за керівну працю в ОУН на кару смерті, замінену на досмертну тюрму. Усі три студенти університету, яким польська тюрма перервала студії.

Всі групи й рої мали свої клички й розпізнавчі знаки та шифрові числа. На умовленому місці убрання кожний член мав нитку краски тієї групи, до якої належав.

ДРУЖИНИ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ.

Багато уваги присвятив новий Провід ОУН військовій під-готові ОУН до майбутніх завдань. Другий Великий Збір ОУН покликав до життя окремий Військовий Штаб ОУН, який у дальшому розвою подій в Україні перетворився у Головний Військовий Штаб Української Повстанської Армії. Його очолили Дмитро Грицай, Олекса Гасин і Роман Шухевич, а членами стали провідні члени ОУН, що мали закінчену старшинську військову школу у польській, німецькій, або котрійсь іншій армії, та відбули окремі старшинські курси, організовані Проводом ОУН переважно на терені Німеччини, або в Данцінгу. Всі три, що очолили Військовий Штаб ОУН, це колишні члени УВО й провідні члени ОУН від перших днів її існування, всі три абсолюенти університету.

Військовий Штаб ОУН провів низку військових вишколів членів ОУН та здійснив плян створення окремих військових частин, зложених з членів ОУН, як зав'язку майбутньої української армії.

Військові проблеми заставили Провід ОУН застосувати практично вже перед походом німців на схід зреформовану Другим Великим Збором ОУН засаду: “Ворог нашого ворога являється нашим природним союзником, тоді коли він дійсно респектуватиме суверенність українського народу й Української Держави.” Ішлося про Німеччину: Чи можливо використати німецьку армію для військової підготовки ОУН?

Гітлерівська партія мала дійсно величезні успіхи в опануванні населення Німеччини й Австрії. Нацистівська концепція вищости німецької раси, яка повинна опанувати якщо не цілим світом, то щонайменше цілою Європою, дуже засмакувала усім німцям і тому щонайменше 80% німців були переконаними нацистами. Але надсподівано малий успіх здобули німецькі нацисти серед верхів німецької армії. Вже сам факт, що Головне Командування всієї німецької армії мусіло безоглядно підпорядковуватися Адольфові Гітлерові, “фюрерові” партії, який у німецькій армії досягнув був заледви ступеня капраля, викликав у німецьких генералів почуття приниження. Як фахівці воєнного діла, німецькі генерали були свідомі неспроможносте німецької армії перемогти і західних аліантів, і СССР, ведучи війну одночасно на двох фронтах, та ще й без опертя на самостійні держави поневолених Москвою народів і створені ними національні армії. Тому, хоч при гітлерівському режимі було надто небезпечно виявляти якусь критичну до плянів Гітлера думку, тим, що визнавалися в існуючій тоді ситуації, було відомо, що між вищими старшинами

німецької армії і гітлерівською партією включно з Гітлером існує дуже гостра різниця поглядів і методів зовнішньої політики Німеччини.

В українському питанні Гітлер - як ми згадували - вирішив, що це має бути переходною німецькою колонією, повністю підчинена німецькій окупаційній владі, що в подальшому реалізуванню гітлерівських планів має бути очищена від українців шляхом виселення на Сибір і стати тереном колонізувати німцями. Натомість гурт німецьких вищих старшин, що стояли у проводі армії з ген. Бравхічем і адм. Канарісом на чолі вважали, що Німеччина повинна щиро респектувати Берестейський договір з лютого 1918 р. про визнання Німеччиною повної самостійності України і негайному творенню, згідно з цим, української армії для спільної боротьби проти Москви. Вони сподівалися, що після перших успіхів німецької армії на сході прийдуть важкі труднощі і дійсність змусить Гітлера змінити свої плани й перейти на підтримку самостійницьких змагань поневолених Москвою народів.

Провід ОУН, очолений Степаном Бандерою, зайнявши гостро негативне становище до гітлерівських чинників, постановив використати вище з'ясовану настанову командування німецької армії. На такому саме становищі стояв весь час аж до своєї смерті полк. Євген Коновалець і з його доручення сотн. Ришард Ярій як член Начальної Команди УВО, а потім Проводу ОУН, удержував близький контакт з кругами німецької армії.

По проведенні чистки в Проводі ОУН й усуненні Ярослава Барановського й Андрія Мельника, з їхньою політикою перекреслення становища Коновальця й беззастережного підпорядкування ОУН гітлерівським чинникам, з Проводу ОУН і з ОУН взагалі, сотн. Ярій визнав вибраний на Другому Зборі ОУН з Бандерою на чолі єдиним легальним Проводом ОУН; відчиняючись йому, сотн. Ярій запропонував свою допомогу в продовжуванні контактів Проводу ОУН з даними кругами старшин німецької армії при зберіганні повної суверенності політики ОУН.

Так прийшло в квітні 1941 р. до зорганізування Проводом ОУН при посередництві сотн. Ярого двох куренів “Дружин Українських Націоналістів”. Формально, для німецьких властей, це були “спеціальною частиною не-німців у німецькій армії”, що їх було багато /французькі, бельгійські, голландські і інші./ Але в неписаному договорі Проводу ОУН з німецькими партнерами було дуже виразно зазначено, що це зав'язок майбутньої української армії, зложений з громадян Української Держави, що її Німеччина була визнала і німецькі партнери у творенню “ДУН” далі визнають самостійною згідно з Берестейським договором 1918 р. Згідно з цим члени ДУН складають присягу вірності не Німеччині й німецькому “фюрерові”, але Українській Державі й Проводові ОУН.

Членами ДУН стало кругле 600 членів ОУН, з яких створено два окремі курені по три сотні і для німецьких чинників заковано під назвами “Нахтігаль” і “Ролянд”. Дійсним командантом обох куренів став з рамені Проводу ОУН сотн. Роман Шухевич. Північний курінь /”Нахтігаль”/, в якому був Шухевич, проходив вишкіл у Найгамері біля міста Саган, а південний, /”Ролянд”/, командантом якого був майор Євген Побігуший, у Завберсдорфі біля Відня. В домовленні було теж виразно застережено, що з початком дій проти СРСР обидва курені ДУН мають бути вислані в Україну й у ніякому випадку не сміють бути вжиті на західному фронті Німеччини.

Подібну військову частину, відому під назвою “Легіон полк. Сушка”, створив був

ПУН напередодні німецько-польської війни. Але по упадку Польщі полк. Сушко передав ту частину до диспозиції німецькій охоронній поліції “Веркшутц” для охорони фабричних споруд і в висліді того як українська частина вона перестала існувати. При творенні “Дружин Українських Націоналістів” не тільки що було в домовленні підкреслено повну самостійність частини, але й виразно узалежнено співпрацю частини з німецькою армією від постави уряду Німеччини до питання державної суверенності України і, коли гітлерівський уряд Німеччини виявив свою ворожість до відновленої 30 червня 1941 р. Української Держави, ДУН зірвали свою співпрацю з німецькою армією. З гітлерівською партією і гітлерівськими політичними чинниками формація ДУН /Дружини Українських Націоналістів/ ніколи ніяк не співпрацювала.

КОМІСІЯ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ.

Провід ОУН, очолений С.Бандерою, покликав до праці окрему Комісію Державного Планування, її завданням було провести підготовчу працю для створення адміністративного апарату відновленої Української Держави та напрямних і принципів його дії. Ярославів Стецькові припали в ній справи загально політичного характеру, др.Володимир Гербовий очолив завдання притягнути до праці фахівців різних ділянок, які не були членами ОУН, а мгр.Лев Ребет повинен був у співпраці з іншими правниками приготувати текст Проголошення відновлення Української Держави і проекти різних розпорядків, що їх мусітиме негайно проголосити нова українська влада.

Згідно з цими плянами підготовки, др.В.Гербовий довів до створення загально-українського представництва п.з. “Український Національний Комітет”, який повинен був стати ядром майбутнього тимчасового уряду та державного апарату Української Держави. Легальні українські партії тоді не існували. Колишні члени розв'язаних українських партій творили неформальні “середовища”. У висліді розмов др.Горбового з провідними членами усіх “середовищ” до У.Н.Комітету ввійшли представники усіх “середовищ”, за виїмком тільки “мельниківців”, які вважали, що вони мають домовлення з німецькими чинниками про те, що група полковника А. Мельника є єдино уповноважена німцями репрезентувати й керувати всім життям українців згідно з кожночасно даваними їм німцями дорученнями. Головою У.Н.Комітету був обраний ген.Всеволод Петрів, а його заступником др.В.Горбовий.

ШЕВЧЕНКОВІ “ДВА ІВАНИ”.

У містерії “Великий Лях” Тарас Шевченко передає свою містерійну візію надзвичайно важливого фрагменту у майбутній історії українського народу: Народження “Двох Іванів”. У розділі “Три ворони” перша ворона, символ злого духа України, сповіщає своїх товаришок:

“Та ще буде два дива твориться: Сю ніч будуть в Україні родиться близнята. Один буде, як той Гонта, катів катувати! Другий буде...оце вже наш!...катам помагати. Наш вже в череві щипає!...О! сміється і ридає уся Україна! То близнята народились; А навісна мати регочеться, що Йванами обох буде звати!”

Ця містерійна візія Шевченка відноситься повністю до подій всередині української політичної еміграції напередодні воєнних дій гітлерівської Німеччини проти ССРСР,

коли то родились дві зовсім протилежні організовані політичні сили,-близнята, бо обох їх породила мати Україна,- які, дивним -дивом, обі дістали те саме ім'я - О.У.Н.

ІВАН РАВЛИК народився 1909р. у Новому Селі біля Чесанова. По матурі почав студії на Львівському університеті, але арешти і тюрма не дали змоги закінчити їх. Член УВО й ОУН від 1929 р. В часі студій у Львові організатор українського робітництва. Організатор великої демонстрації у Львові в часі процесу Лемика, в якій був пострілений. В'язень польських тюрм і концлагеру в Березі Картузькій. Член Крайової Екзекутиви ОУН, засуджений у львівському “Процесі Бандери” в травні 1936р. на 5 років тюрми. Учасник 2-го Великого Збору ОУН. Член Проводу ОУН як керівник Служби Безпеки /С.Б./ Співорганізатор Акту 30 червня 1941 р. Організатор Української Міліції в Західній Україні.

У грудні 1941 р. Равлика заманув на розмову про взаємини ОУН і організації Мельника Зиновій Книш, його “приятель” з праці у “Центросоюзі”, і видав його в руки Гестапа. В часі допитів гестапівський кат Вірзінг закатавав Равлика на смерть. У тому катуванні брав активну участь мельниківський фольксдойч Тютюник із Жовкви, головний помічник Вірзінга в тортуруванні українських політв'язнів, і мельниківський співробітник СД Чучкевич.

По розвалі Польщі,- як уже було згадано,- усі легальні українські політичні партії самоліквідувалися. На полі бою залишилася єдина Організація Українських Націоналістів, ОУН. Але на структуральному верху ОУН, в ПУН, жевріла іскра кофлікту від 1936 р., коли то на Варшавському процесі виявилось, що всі таємні документи ОУН, т. зв. “Архів Сеника”, дістався в нерозгаданий спосіб у руки польської поліції і в зв'язку з тим і іншими загадковими справами виринуло в членів ОУН підозріння, що ті документи видав полякам Ярослав Барановський, член ПУН, бо він - польський провокатор. Крайова Екзекутива ОУН передала полк. Коновальцеві вимогу усунути Барановського з ПУН і поставити перед організаційний суд. Але несподівана загибель полк. Коновальця урвала можливість доведення цієї справи до кінця. Гірше того. По смерті Коновальця Барановський став фактичним керівником ПУН і своїми вигадками й хитрими махінаціями посадив на пост ПУН полк. Мельника, що до того часу ніколи членом ОУН не був і став тільки безвольною лялькою в руках Барановського. Конфлікт загострився, коли стало видним, що Барановський став на службу німців, щоб цілу ОУН поставити на покірну службу Гітлерові для здійснювання пляну перебудови Східної Європи в аспекті Гітлерового “Нового Ладу” в Європі, підчиненій Німеччині, подаючи українцям і, зокрема ОУН, клич “Україну треба собі заслужити вірною службою “вуйкові” Гітлерові!” Другий Великий Збір ОУН в квітні 1941 р. розтяв той вузол конфлікту “Александрівським мечем” - виявленням махінацій Барановського з вигаданим ним “усним завішанням Коновальця” і видвиженням на пост Голови ПУН не-члена ОУН, полк. А.Мельника, та викиненням обох з ОУН. Збір поставив теж спеціальний заклик до полк. Мельника:

ІУ, т. 17. “ІІ-ий Великий Збір ОУН взиває полк. А.Мельника заперестати яку-небудь акцію під назвою ОУН. Кожне відхилення від тієї перестороги Організація поборюватиме як диверсію.”

Але в Андрія Мельника не знайшлося стільки політично-моральної сили, щоб підчинитися волі Великого Збору ОУН, і вирватися з-під тиску намови польського, а потім німецького провокатора Барановського та скомпромітованого члена УВО,

авантюриста Зиновія Книша. Навпаки, коли вони створили нову організацію, Мельник погодився не тільки на очолення тієї організації, але й на неморальне привласнення собі тією організацією назви ОУН.

Совісна аналіза поданого нами перебігу й розв'язки конфлікту в Проводі ОУН виявляє, що нова організація, очолена полк. Андрієм Мельником, абсолютно ніякого організаційно-правного права не має пов'язувати себе з ОУН і підшиватися під назву ОУН, бо ж ніхто із творців нової організації в час її творення членом ОУН не був: ні Мельник, ні усунений Великим Збором ОУН з ОУН Ярослав Барановський, ні Зенон Книш, ні ніхто з інших “рятівників ПУН-ну”, сформованих Книшем. Всі інші члени ПУН-у перестали ними бути з моментом відкриття Великого Збору, який згідно з устроєм ОУН є єдино управненим вибирати нових членів Проводу ОУН. Колишні члени ПУН - Сенік, Сушко, Андрієвський, Мартинець, Сціборський, Чучман, на Другому Великому Зборі ОУН не були вибрані членами нового Проводу ОУН. Гірше того, вони не підчинилися Великому Зборові ОУН, репрезентантові всіх кругле 20 тисяч членів ОУН і тим, силою постанови Великого Збору ОУН, виключили себе з членства ОУН.

Тим більше не мали найменшого права члени нової організації чи партії, очоленої полк. Андрієм Мельником, підшиватися під назву ОУН під політично-моральним оглядом. Адже нікотрий із них до велетенського морально-політичного капіталу ОУН, здобутого революційною боротьбою проти окупантів на Рідних Землях, найменшого вкладу не дав. Про це у відношенню до тих членів ПУН, на яких мало спиратися право нової мельниківської організації нав'язувати себе до ОУН, висловився дуже виразно Зиновій Книш, що разом з Ярославом Барановським були дійсними творцями нової партії:

“Почавши від 1930 року...ПУН з кожним місяцем утрачає контроль над діянням ОУН в краю...Навіть не знати, як і коли це сталося, що ПУН став неначе дипломатичним представництвом ОУН за кордоном... Тихо, легко і спроквола ПУН фактично здав свої провідницькі позиції і перейшов на репрезентаційні.” 1)

Отож: Якщо ті члени ПУН, що творили нову організацію під проводом Андрія Мельника, найменшої участі в революційній боротьбі ОУН в Україні не брали, то яке моральне право могли вони мати твердити, щп ОУН це вони?

У виданому в 1955 році організацією Мельника збірнику “ОУН 1929 – 1954” тодішній член проводу тієї організації проф. Юрій Бойко писав:

“Націоналізм зі своєї природи максималістичний. Він не шукає ніяких компромісів коштом суверенних прав нації чи її території.. Мотиви тактичного характеру ніколи в політичній практиці націоналіста не можуть бути причиною, щоб замовчувати священне право України на власну соборну державу. Націоналіст не сміє ангажуватися в такі політичні комбінації, які припускають неясне чи многозначне ставлення до реалізації ідеалу самостійної й соборної України. “ 1)

А нова, мельниківська організація власне й зродилася із заангажування себе на службу гітлерівської Німеччини, що ніколи ні словом не заявила свою позитивну поставу до самостійности України, а на практиці виразно змагала до шматування української території по своїй уподобі й повного перетворення України в німецьку колонію й це було причиною спалаху конфлікту ОУН з Мельником - Барановським. І таку-“політичну концепцію” слухняного вислугування гітлерівській Німеччині

поставила та нова організація при оформлюванні себе в основу своєї майбутньої дії. Як же творці й члени тієї організації могли звати себе націоналістами, а свою організацію націоналістичною?

Фактично, нова, створена Ярославом Барановським і Зиновієм Книшем і очолена Андрієм Мельником організація, чи партія, своєю політичною суттю була крайньо опортуністичною партією на взір міжвоєнного УНДО. Кажемо “крайньо опортуністичною”, бо колишнє галицьке УНДО, заявляючи свою лояльність Польщі і польській окупаційній владі, все таки часом зазначувало, що “максимальним ідеалом” для УНДО є самостійна Українська Держава; а новостворена організація полк. Андрія Мельника ніколи перед німцями не заявила, що вона змагає до створення соборної, самостійної Української Держави, але послідовно, в усіх своїх заявах, меморіалах і в щоденній дії виступала як якийсь український допомогивий комітет, на взір діючого то ді в ГТ УЦК, Українського Центрального Комітету. ПУН полк. А. Мельника ніяк не запротестував проти дарування Гітлером Карпатської України Мадярщині, а навпаки, вимагав від фактичних командирів Карпатської Січі без одного вистріпу капітулювати перед волею німецького “Фюрера”; провід мельниківської партії ніяк ніколи не запротестував перед німцями проти прилучення Галичини до Генерал-Губернаторства, ні проти дарування Гітлером частини України, Буковини й “Трансністрії,” румунам, ні проти творення з решти України “Рейхскомісаріату”, німецької колонії найгіршого типу. І навіть на весну 1945 р., коли повна програма Німеччини була для кожного очевидною, провід організації Андрія Мельника не поставив урядові Німеччини вимогу визнати державну самостійність українського народу й соборність Української Держави і годитись на творення українського уряду, але далі заявляв свою вірнопідданчу службу гітлерівській державі й заходився творити тільки Український Національний Комітет, всеціло підпорядкований німецьким чинникам.

Поява нової опортуністичної партії, чи організації під проводом Андрія Мельника, навіть при її крайньому опортунізмі, не була б ще такою трагедією. В ніякого поневоленого народу не пішов увесь загаль у революційне підпілля боротьби проти окупанта. В важких умовах поневолення завжди велика частина виявлялася опортуністичною і появлялися опортуністичні організації, готові на лояльну співпрацю з окупантом. І вони могли принести якусь користь своєму народові, якщо б вони знали й зберігали границі своєї вимушеної співпраці з окупантом. Страшним нещастям для українців і особливо для української визвольної боротьби стало те, що творці нової організації, Барановський і Книш, ставши самі як “фольксдойчи” на службу гітлерівських окупантів, заангажували до такої роботи цілу нову організацію з бажанням допомогти німцям виловлювати й винищувати безпощадно “бандерівців”, безкомпромісових борців за волю України, за відновлення самостійної, соборної Української Держави! Під польською окупацією УНДО й ОУН стояли в політичному конфлікті, але якоюсь мірою завжди співпрацювали. Тепер, під жорстокою окупацією гітлерівської Німеччини, фізичне винищування українських самостійників - державників стало головним завданням роботи супер-опортуністичної організації А. Мельника.

Як у кожного народу, були і в українців, хоч не в такій кількості, завжди зрадники, що добровільно ставали на службу ворога проти свого народу, як от Кочубей і Іскра за Мазепи, чи Роман Барановський у 1930-тих роках. Але це завжди були одиниці. Тепер таку ганебну роботу на службі окупанта взяла на себе ціла

політична організація. Чуючи за собою всевладну силу гестапа, Ярослав Барановський, Зиновій Книш, “Утьо” Соколовський, Богдан Онуфрик – “Коник” та інші комісарі організації А. Мельника залюбки пригадували членам своєї організації: “Пам'ятайте, що обов'язком кожного нашого члена є знищити хоч одного бандерівця!”¹⁾

Було ясным, що новостворена організація А. Мельника своєю суттю, своєю настановою й своїми цілями була прямою протилежністю до Організації Українських Націоналістів, ОУН. Тому й повинна вона була прибрати собі свою, зовсім неподібну до “ОУН”, організаційну назву. Але її творцям і провідникам дуже хотілося виступити перед українським народом у чужому, гарному пір'ю, в пір'ю вкритої славою і дуже популярної серед українців ОУН, Організації Українських Націоналістів, і, як москалі після перемоги над Мазепою проголосили себе єдиними, правдивими продовжувачами Руси, хоч ніякого права до того не мали, так тепер організація Мельника привласнила собі назву ОУН, хоч ніякого права до того не мала. І, як колись москалям удався трюк з привласненням собі назви “Русь” шляхом впертого повторювання своєї нахабної вигадки, бо за ними стояла сила московської імперії, так творцям мельниківської організації вдався нечесний трюк з привласненням собі назви ОУН, бо за ними-стояла тоді сила гітлерівських чинників і ніхто їх за те притягнути до судової відповідальності не міг.

Цей політично й морально гидкий трюк творців мельниківської організації не має прецеденсу в історії українського політичного життя. Коли, наприклад, в 1925 р. усунено з УВО гурт “радянфілів” то вони, зорганізувавшись у нову організацію, назвали її ЗУНРО, Західно-Українська Револуційна Організація; коли пізніше усунено з УВО Дмитра Палієва і його однодумців, вони зорганізувалися опісля в ФНЄ, Фронт Національної Єдності. Ні одним, ні другим і на думку не приходило назвати свою нову організацію УВО й твердити, що це власне вони є єдина, правдива УВО. Так було завжди у випадку інших організацій чи партій. Єдина організація Барановського - Книша, очолена Андрієм Мельником, поступила інакше.

Засмакувавши успіх такої провокації, мельниківці прийняли вживання такого трюку в основу своєї дальшої дії: в кожному випадку, коли в якійсь громадській організації виявиться, що мельниківці не можуть там верховодити, бо становлять дрібну меншість, вони творять свою організацію і крадуть для неї назву тієї організації і з якої їх викинемо, чи самі вийшли. І так, коли зараз по війні українська еміграція почала організуватися, то в кожній місцевості, де постав Український Комітет, мельниківці творили свій Український Комітет; коли постали Українські Студентські Громади, мельниківці творили свої Українські Студентські Громади; коли відновлено ЦЕСУС, мельниківці створили свій ЦЕСУС; холи до західної Німеччини прийшли частини УПА, мельниківці проголосили, що існує “друга” бульбівсько-мельниківська” УПА; такі ж герці ми бачимо й на відтинку УККА...

НЕ “РОЗКОЛ В ОУН” І НЕ “РОЗБРАТ” АЛЕ “КОНФЛІКТ І ЧИСТКА В ОУН”.

Безсоромне привласнення собі назви ОУН новоствореною організацією Барановського - Книша, хитро прикритою шапкою “Вождя” Андрія Мельника, внесло поважну дезорієнтацію в українське політичне життя. Правда, загал скоро знайшов

розв'язку для розрізнення Шевченкових “Двох Іванів”: Організації Українських Націоналістів дано назву “бандерівці”, а новій організації Барановського-Книша назву “мельниківці”. Українське громадянство дуже скоро збагнуло теж бездонну прірву, що відрізняла ті дві організації одну від одної: Безкомпромісність революційної боротьби за Українську Самостійну Соборну Державу проти кожного окупанта і тому трактування гітлерівської Німеччини як нового окупанта України “бандерівцями”, тобто дійсною Організацією Українських Націоналістів і вірно - підданча служба гітлерівським окупантам “мельниківців”, яка власне для такої служби окупантам й зродилася. Все ж, вперте вживання мельниківцями назви ОУН для своєї організації вдержувало, а то й поглиблювало плутанину назв.

В аспекті поглиблення такої плутанини ввели мельниківські публіцисти теж демагогічне баламутні окреслення “Розкол в ОУН” та “Розбрат”, замість властивих “Конфлікт і чистка в ОУН”. Бо як не було “розбрату” між Мазепою і Кочубеєм та між Богданом Хмельницьким і Яремою Вишневецьким, бо ні Кочубей Мазепі, ні Ярема Вишневецький Хмельницькому ніяким братом не був, так і не були “фолькс” і “райхсдойч” Барановський та “фольксдойч” Зиновій Книш, вислужники гестапа, братами Бандері й тисячам членів ОУН, що аж до своєї смерті залишилися вірними ідеї безкомпромісової боротьби за УССД. Про “розбрат” можна би говорити тоді, коли б розійшлися Книш з Барановським: два брати, бо оба “фольксдойчі”, оба слуги гестапа, оба “мельниківці”.

Безглуздом є теж твердження про “Розкол в ОУН”. Ми вже звертали увагу на те, що про той “розкол в ОУН” треба б говорити насмішливою приповідкою, що “Відколовся дуб зелений від зісохлої гілячки”. Про дійсний розкол в ОУН могла б бути серйозна мова тоді, коли б це дійсно одна частина, хоч кілька звен, стало по одній стороні, по стороні політичної концепції Барановського, а друга частина по стороні політичної концепції Бандери. Але сам Книш у своїх писаннях багато разів признає, що з поверх десяти тисяч членів ОУН в Україні ані одна організована частина ОУН, ані одна п'ятка, не відкололася від ОУН, щоб стати по стороні Барановського-Книша-Мельника. Така сама була постава майже десяти тисяч членів ОУН, що перебували тоді на під-німецьких теренах.

Фактично заіснував по смерті полк. Є.Коновальця конфлікт у Проводі ОУН із-за Ярослава Барановського, який виявився польським, а потім німецьким агентом; точніше конфлікт між Крайовою Екзекутивною ОУН як речником всієї ОУН в Україні та “крайовиками”, тобто провідними членами ОУН в Україні, які опинилися поза Україною, з одної сторони і полк. Андрієм Мельником, якого Барановський обманно висунув на пост “Вождя”, та його ПУН-ом з другої сторони. Конфлікт, який закінчився на Другому Великому Зборі ОУН в квітні 1941 р. усуненням Барановського і Мельника та ще кількох їхніх однодумців з ОУН. Отже: Дійсно це був не “розкол в ОУН”, але така “чистка” в ОУН від пропагаторів коляборації з гітлерівською Німеччиною, як була в 1925 р. “чистка” в УВО від радянофілів з недавнім Крайовим Командантом УВО інж. Ярославом Індишевським на чолі, а трошки пізніше “чистка” в від УВО опортуністів з Д.Палієвим, членом Крайової Команди УВО, на чолі. Ні про одну, ні про другу “чистку” в УВО ніхто ніколи як про “розкол УВО” не говорив. Зовсім подібною до “чистки” в ОУН в 1941 р. була “чистка” в Союзі Української Націоналістичної Молоді в 1928 р., коли то з СУНМ було усунено тодішнього голову тієї організації Осипа Боднарівича і кількох членів головної управи за намагання

причепити СУНМ до УНДО з його опортуністичною політикою. І тоді ніякої мови про “розлам в СУНМ” не було.

Повторюємо і підкреслюємо ще раз, що ніякого р о з к о л у в ОУН не було. Створена Ярославом Барановським і Зиновієм Книшем і очолена Андрієм Мельником організація була зовсім новим творивом , своєю суттю і настановою різко протилежним ОУН, Організації Українських Націоналістів і тому звати те новотвориво “відлам ОУН” чи “друга ОУН” це зневага дійсної ОУН і свідок невіжества, або демагогії.

ЗИНОВІЙ КНИШ РЕГАБІЛІТУЄ БАРАНОВСЬКОГО.

“Свідчився циган своїми дітьми”.

/Народна приказка/

Головою проводу нової політичної організації, що її в квітні-травні 1941 р. сформували Ярослав Барановський і Зиновій Книш, був від її народження до своєї смерті полк. Андрій Мельник з титулом “Вождь”. Але дійсним її керівником був від її народження до своєї смерті її природний “батько”- Ярослав Барановський, а Мельник у тій організації був завжди тим, чим у керівництві Англією є її кожночасний король чи королева: вивіскою. За тією вивіскою, що мала напис “Вождь полк. Андрій Мельник” вигідно ховався Барановський . Все ж і в такій обстановці видвигнені Організацією Українських Націоналістів проти Барановського в ході конфлікту обвинувачення дуже заважали і Барановському, і новій організації. Тому провід нової організації вирішив реабілітувати свого творця і дійсного керівника, Ярослава Барановського. Проведення такої штуки доручено - Зиновієві Книшеві. Книш описує все те докладніше у своїй книжці “Розбрат”. “Не памятаю складу Трибуналу” - пише Книш. Та це не важне, бо ціла процедура була проведена на взір судів ССРС: члени суду були лише театральними статистами, “висновки” і “рішення” того трибуналу були вже наперед виготовлені Зиновієм Книшем. Але, і при такій обстановці навіть Книш не міг заперечити деяких фактів і ми їх тут наведемо.

1. “Прислали копію протоколу-заяви д-ра Степана Шухевича, в якій він стверджував, що бачив оригінали документів /мова про документи польської поліції, в яких згадано Ярослава Барановського як польського агента в ПУН-П.М./ сумлінно їх оглядав і на підставі свого довголітнього досвіду судового оборонця в карних справах, зокрема в політичних процесах” висказує переконання, що ці документи автентичні. Потверджує теж, що фотокопії зроблені з предложених йому оригіналів.”

2. “Відповідає правді, що не доставлено в Карпатську Україну зброї що стояла до диспозиції ПУН.”

Очевидно, до кожного признання правди Книш знаходив якесь “але”, або заперечував правду очевидною вигадкою чи побрехенькою. Наприклад: Факти, що від “Варшавського” процесу в 1936 р. Крайова Екзекутива ОУН видвинула обвинувачення, що це Ярослав Барановський був тим, що передав полякам сотні документів ОУН з “Архіву Сеника” і тому вперто вимагала усунення його з ОУН; що ті вимоги КЕ ОУН скріпилися по знайденню по розвалі Польщі документів польської поліції про агентурну працю Ярослава Барановського на службі польської поліції і що рішуча вимога усунення Барановського з ОУН із-за його про-гітлерівської орієнтації, в

яку він намагається втягнути ОУН, Книш просто заперечує своєю безсоромною побрехенькою:

“Довір’я бандерівців до Макара-Барановського було таке велике, що вони всіма силами й намовами, а потім навіть і погрозами хотіли перетягнути його на свою сторону... “Це “недовір’я” почало проявлятися аж тоді, коли стало ясно, що Макар-Барановський не пристане до опозиційної групи Бандери”.

Ось приклад логіки Книша: Бандерівці всіми способами хотіли мати Барановського в себе, бо... вважали його польським, а опісля гітлерівським агентом. Для чого? Хто ж тоді був другою стороною конфлікту і про що йшлося в конфлікті? Чому бандерівці мали таке величезне довір’я до Барановського, як твердить Книш, і так страшенно хотіли мати в себе того, кого вони вважали польським, а опісля гітлерівським агентом? Цієї загадки Книш і не пробує вияснити. Йому досить поставити найбільшу нісенітницю як “факт” і з нього робити “висновок”, що Барановського бандерівці надзвичайно любили і безгранично шанували, доки він не сказав їм, що він до них не піде. Або: Книш не заперечує, що знайдені документи польської поліції, в яких згадується Ярослав Барановського як агента польської поліції, є автентичні, правдиві. Але... він уважає, що прізвище “Ярослав Барановський” було псевдонімом якогось іншого провокатора на польській службі, мабуть Ріка Ярого. На якій підставі таке припущення? Чому це мало б бути псевдо якраз Ріка Ярого, а не, наприклад, Мартинця, який у 1928 р. був у руках польської поліції і його польська поліція на диво скоро випустила на волю, хоч знала добре, що Мартинець член Начальної Команди УВО й редактор “Сурми”? Або: у справі пляну втечі Степана Бандери з польської тюрми в 1938 р. тодішній Крайовий Провідник ОУН, Лев Ребет, у своїх споминах виразно свідчить, що виготовлений в Краю плян втечі був переданий Ребетом Я.Барановському для апробати ПУН-ом, гроші на підкуплення польської поліції, даровані Макогоном з Англії, були в депозиті Ярослава Барановського та що це власне Ярослав Барановський в останній хвилині і грошей не передав, і доручив Ребетові плян відкликати.¹⁾ А Книш робить з усього того “правниче” заключення: “Ярослав Барановський не мав ніякого відношення до справи визволення Степана Бандери з тюрми. Справу організували і від неї в останній хвилині без подання причин відступили два теперішні члени РП ОУН Іван Равлик і Роман Шухевич.”)

Чи може бути більш цинічний насміх над пошаною правди, над логікою, над серйозністю судового, об’єктивного розгляду справи?

3. Книш згадує, що формально покликаний для цієї справи Мельником “Головний Револьюційний Трибунал” остаточно “на внесення Ярослава Гайваса – “Бистрого” прийняв стилізацію не уневинення Барановського, тільки припинення справи проти нього³⁾”. Але в усіх писаннях ПУН, і Книш у своїх, прийняли “аргументи” Книша як - повну реабілітацію Ярослава Барановського і як подає сам Мельник, останні три роки /Барановський/ ніякої референтури в ПУН не вів, залишаючись однак його членом”.

МИКОЛА АРСЕНИЧ народився 1919р. на Гуцульщині. Студіював на Львівському університеті і був активним у студентському житті. Член УВО і ОУН від 1929р. Повітовий провідник ОУН Коломийщини. В’язень польських тюрм, у 1937-38 “староста”, т.зн. підпільний провідник українських політв’язнів у львівській тюрмі “Бригідки”. Учасник Другого і Третього Великих Зборів ОУН. Від грудня 1941 р. член

проводу ОУН на пості керівника Служби Безпеки аж до смерти. Член Головної Ради ОУН, За успішне поборювання агентури-НКВД нагороджений Головним Командуванням УПА Золотим Хрестом Заслуги. 23 січня 1947р. оточений тічною НКВД у своєму бункрі біля села Жуків, Бережанського повіту, загинув разом зі своєю дружиною, зірвавши бункер гранатами.

МЕЛЬНИКІВСЬКІ “КУЛЬТУРНИКИ”-“ОЛЬЖИЧІВЦІ”.

Ми наводили вже свідчення самих творців мельниківської організації - Книша, Сушка та інших, - що в період її народження вона була кількісно дуже дрібненька. “Скільки тих людей? Ледве вистарчить, щоб обсадити організаційну централю, та й це ще питання! - передає Книш оцінку кількості членів мельниківської організації при її формуванні Сушком –“Сичем.”¹⁾ “В нас нема ані стільки людей, ані сили, щоб ми прийняли цей плян” /Мова про плян захоплення центрального бюро ОУН/ - potwierдив його оцінку Сенік-“Гриб”²⁾ Фактично, тих членів ПУН і зорганізованих Книшем “рятівників ПУН”, які самі членами ОУН в той час, або взагалі, не були разом було около тридцять. Оформившись остаточно в квітні-травні 1941 р. в нову організацію під крадену назву “ОУН” вона мала дуже виразний характер Шевченкового “другого Івана”: Це був той “Іван”, що добровільно став на службу гітлерівських наїзників, що готовилися відібрати Україну від московських окупантів і зробити її своєю колонією. Перший Секретаріят тієї організації творила трійка: Ярослав Барановський, Зиновий Книш і інж. Володимир Марганець, всі три перед українцями – “українські націоналісти”, а перед німцями – “фольксдойч” - і на службі гітлерівських органів. На нижчому щаблі такими “вождєнями” стали пор. Остап Чучкевич, сот. С.Сулятицький, сот. Юрійв, Утьо Соколовський, теж усі “фольксдойчи”, три перші в мундурах старшин гітлерівського СД.

Ми говорили вже про те, як то та горстка, діставши від німців до своєї диспозиції “ковбасу” і “палку”, тобто змогу робити своїх членів “тройгендерами” по-жидівського майна, а своїх противників видавати в руки гестапо на знищення, за кілька тижнів розрослась із кількадесяти до кількох сот. Правда, багато із тих, що завдяки приступленню до мельниківської організації стали нараз “тройгендерами” і “фервальтерами”, задоволилися своїм вигідним становищем і до роботи мельниківської організації не мішалися. Але це ні трошки характеру мельниківської організації не міняло.

Щось зовсім нове внесла в ту організацію поява в її складі групи “культурників” або “просвітянців”, що їх очолив молодий член ПУН др.Олег Кандиба – “Ольжич”. Вже сам факт що Ольжич це був літературний псевдонім Олега Кандиби і він вніс його зі собою до ОУН, свідчило про його особливе заінтересування культурною і просвітянською працею в ОУН. Високоідейний, він намагався зберігати вірність націоналістичним ідеям і послух “вождеві” й ПУН-ові навіть тоді, коли це виглядало неможливим. Ту свою особливу настанову він виявив дуже різко в зв'язку з подіями на Закарпатті, коли то як представник ПУН-у полк. Мельника він передавав Колодзінському-Шухевичеві-Косаківі нагану за несубординацію ПУН-ві: “Як представник ПУН я передаю Вам гостру догану за організаційну несубординацію. А як український націоналіст я висловлюю вам глибоку пошану як правдивим українським націоналістам”.

При такій своїй настанові, в ході конфлікту після розвалу Польщі Ольжич до конфлікту активно по нікотрій стороні не мішався і зберігаючи лояльність до ПУН А.Мельника, разом з Оленою Телігою, тісно співпрацював з С.Ленкавським, референтом культури Революційного Проводу ОУН.

“Александрійська” розв'язка конфлікту на Другому Великому Зборі ОУН, усунення Андрія Мельника й Романа Барановського з ОУН і створення Барановським і Книшем нової організації з “вождем” Андрієм Мельником на чолі змусили Ольжича прийняти рішення, де йому определитися,

Аналіза характеру обох організацій давала ясні зариси майбутнього: Безкомпромісова боротьба ОУН під проводом Бандери теж проти гітлерівської Німеччини як нового окупанта України віщувала жорстокий удар українських самостійників революціонерів з безоглядним гестапом, удар, який унеможливить розгорнення легальної культурної і просвітянської праці серед широких мас українського народу. “Інтер арма сілент музе” – “Коли гримлять гармати, муза мусить мовчати!” - повторяв Ольжич. А натомість покірنا співпраця мельниківської організації з німецькими окупантами давала вигляди на можливість ведення в Україні провітрянської і культурницької праці на взір того, як це було під польською окупацією в західній Україні. Ольжич вірив, що в дальшому розвою подій беззастережна лояльність мельниківців до гітлерівської влади в Україні дасть змогу поширити їхню просвітянську та культурницьку працю якоюсь мірою теж на політичну ділянку. Тому він, Ольжич, а за ним і Олена Теліга, вирішили стати в ряди новоствореної організації мельниківців тим більше, що та організація заявила, що вона - продовження ОУН.

Приступлення Ольжича до мельниківської організації принесла тій організації величезні користі. За міражем безперечно корисної просвітянської та культурницької праці на всіх просторах України, яку, - здавалось, - мож буде свобідно розгорнути під охороною мельниківської організації, губилася дійсність характеру тієї організації як гітлерівсько-німецької агентури. Завдяки тому, мельниківська організація виступала перед українцями як єдина, німцями апробована організація, що продовжуватиме працю “Просвіти”, “Рідної Школи”, української кооперації, українських наукових установ, а то й вести політичну роботу на взір роботи УНДО в міжвоєнній Польщі: хай і крайньо опортуністичну, а все ж таки корисну для українського народу.

За такою концепцією пішли за Ольжичем більше осіб. Одним із перших між ними був Ярослав Гайвас. Він пише про це;

“Поза цим двоподілом стояла чи мала група людей, до яких належав і я...Наші товариші були по боці Бандери, але в Полковникові ми бачили стрілецьку традицію, тяглість визвольної боротьби... Після дискусій і аналізу положення ми пристали до групи Полковника /Мельника/. Нашою ціллю було засипати прірви, злагіднювати конфлікт, шукати полагоди посталих проблем. Одначе цього нам не вдалося досягнути”¹⁾

Так з'явилося “друге крило” в мельниківській організації -група культурників і просвітянців, очолених Олегом “Ольжичем”-Кандибою і тому прозваних “Ольжичівцями”. Я.Гайвас у своїх споминах кілька разів підкреслює, що між обома тими “крилами”, особливо між Книшем і Гайвасом, від самого початку й аж по сьогодні існував і існує гострий, хоч запопадливо окриваний, конфлікт. Для організаційного поєднання тих двох “крил”, Мельник переорганізував керівну

“трійку”, Секретаріат ПУН: її очолив Ольжич, а членами стали Книш і Мартинець, а Барановський став “сірою еміненцією”, тобто невидимим, але фактичним керівником роботи мельниківської організації, зокрема ж її зв'язків з німецькими чинниками. Окремо вів своє “Сушко-штелле” /бюро Сушка/ полк. Роман Сушко як член Мельниківського ПУН. Він організував спеціальні українські, чи точніше зложені з українських охотників, “Вартівничі сотні”-“Веркшуц”, що їх завданням було охороняти фабричні споруди, та виконував спеціальні доручення для німецької розвідки. З того “Сушко-штелле” члени мельниківської організації одержували спеціальні посвідки, які охороняли їх перед “непорозуміннями” з німецькою політичною поліцією. Ті члени мельниківської організації, що -як Книш - заявили себе “фольксдойчами” і стали на працю в гестапо чи в СД, мали свої окремі службові виказки й посередництва “Сушко-штелле” не потребували.

Обидва крила мельниківської організації потребували людей. Але, з огляду на дуже різний характер їхньої майбутньої праці, спосіб їх вербування й zatrudнення був різний. Агентурне крило “барано-книшівців” доставляло своїх “дольмечерів” /перекладачів/ до окружних і повітових команд гестапо й СД; до нижчих станиць тих німецьких установ мельниківська організація вербувала місцевих охотників, які для тих завдань ставали членами мельниківської організації. Тому на передодні походу німців на схід сітка барано-книшівських службовців в гестапо й СД була нечисленна. Вона розросталася з поширенням засягу опанування німцями українських земель.

В зовсім інакшому положенні були “ольжичівці”. Для плянового опанування роботи просвітянського і культурницького характеру на центральних і східних просторах України треба було галичан, обізнаних вже з такою роботою. В цій ділянці мельниківці постановили наслідувати бандерівців: організувати “Похідні Групи” мельниківців. Перешкод для такої праці зі сторони німців не передбачувано. Для того, щоб наперед виминути якісь непорозуміння, створено зареєстровану й апробовану німцями “Українську Допомогову Акцію”, УДА.

Персональна виказка тієї мельниківської установи забезпечувала даного члена мельниківської організації від обмежень рухів, чи якихсь конфліктів з німецькими окупаційними чинниками. На організацію мельниківців спадала лише техніка доставлявання членів їхніх “похідних груп” до призначених їм місць та удержування їх там.

Та й під оглядом потрібних фінансів організація Мельника була відразу в незлому положенні. Мельниківські фольксдойчі Барановський, Книш, Чучкевич, Сулятицький, Соколовський та їм подібні були просто урядовцями гестапо або СД й одержували німецьку платню, яка не тільки давала забезпечення їм і їхнім родинам, але й давала їм змогу давати свій “податок” ще й мельниківській організації. Головніших працівників мельниківського просвітянського сектора ПУН завдяки своїм зв'язкам з німецькою адміністрацією поприміщував на платних становищах в українських, або німецьких господарських установах. До того Книш у своїх споминах засвідчує:

“Триб інформує, що організаційна каса збереглася перед Ярм.”¹⁾

А член проводу мельниківської організації Ярослав Шумелда уточнює це:

“Тут треба відмітити, що праця ОУН /тобто організація Мельника, П.М./ в 1940-41 рр., а зокрема на Наддніпрянщині була у великій мірі фінансована з фондів, що їх раніше зібрано в Канаді і ЗДА. Так заокеанські українці брали посередню участь у тих

подіях. Цей факт відзначав часто Ольжич.”2)

Відверто кажучи - це значить, що всі фонди, зібрані в час подій на Закарпатті, а потім на передодні німецько-польської війни від українців у Канаді й ЗСА на зброю для Карпатської Січі, а потім для українських повстанців ОУН, ПУН зужив у 1940-44 роках на організування нової партії мельниківців і їхньої дії в окупованій німцями Україні.

Врешті, й усі платні пости в усій сітці УДК, Українських Допомогових Комітетів у Галичині /в “ГГ”/ і УДА, Української Допомогової Акції в “Райхкомісаріяті Україна”, стояли до диспозиції виключно членам мельниківської організації.

Ясно теж, що усі члени мельниківської організації, що їх було відряджено до німецьких “Веркшцц”-ів та до згадуваного “Сушко-штелле” були повністю забезпечені фінансово і могли регулярно вплачувати свій “податок” до ПУН. Особливо ж добрими платниками податку до ПУН були усі “тройгендери” й “фервальтери”, тобто директори по-жидівських маєтків, які власне завдяки проводові мельниківської організації дістали ті “копальні золота”.

У зовсім інакшому положенні була ОУН, Організація Українських Націоналістів, очолена Степаном Бандерою. Ні сотика із фондів ОУН, що в час конфлікту були повністю в руках мельниківського ПУН, ОУН не одержала. Ніхто з “бандерівців” ні в гестапо, ні в СД, не служив. З.Книш у своїх писаннях подрібно описує як то він з доручення мельниківського ПУН і в оперті на німецькі чинники повикладав бандерівців до останнього з УЦК, УДК й інших українських установ. Організація Українських Націоналістів, ОУН, очолена Степаном Бандерою, під кожним оглядом: концепційно, політичне, дієво, фінансово, оперлася всеціло й виключно на власні сили, на щирі і жертвенну піддержку українського народу.

О.У.Н. ПРОТИ ОБОХ НАЇЗНИКІВ.

В половині червня 1941 р. для зорієнтованих політично українців не було вже найменшого сумніву, що похід гітлерівської Німеччини на схід проти СРСР це питання найближчих днів. Як же до цих грядучих подій мають поставитись українці?

Ми говорили вже про те, що усунення полк. Мельника і Ярослава Барановського з Організації Українських Націоналістів рішенням Другого Великого Збору ОУН у квітні 1941 року було однозначним із рішучим відкиненням підчинювання дії ОУН плянам і дорученням гітлерівської Німеччини. Очолена Степаном Бандерою Організація Українських Націоналістів поставила це питання ясно: ОУН змагає до відновлення Української Самостійної Соборної Держави; у боротьбі за здійснення цього, ОУН і весь український нарід готові політично і мілітарно співпрацювати з Німеччиною в війні проти СРСР при умові, що Німеччина визнає і респектуватиме суверенність і повну самостійність Української Держави.

А які пляни відносно України й українського народу мала гітлерівська Німеччина та провід гітлерівської партії?

Осіною 1938 р. полк. Андрій Мельник як голова ПУН одержав був від німецьких чинників, з якими співпрацював, запевнення піддержки Німеччини для творення самостійної Карпатської України. Напередодні німецького захоплення Польщі в вересні 1939 р. Мельник одержав був від тих самих чинників запевнення, що по

розвалі Польщі Німеччина підтримуватиме створення з окупованих Польщею українських земель самостійної Західно-Української Держави і тому Мельник доручив був членові ПУН інж. М.Сціборському спішно приготувати проект конституції майбутньої Західноукраїнської Держави. На ділі - гітлерівська Німеччина ні одної, ні другої обіцянки не додержала і - дотичні гітлерівські чинники доручили Мельникові покійно підчинитися плянам і рішенням Гітлера. Це повчало, що ніяким обіцянкам гітлерівської Німеччини вірити не можна, тим більше, коли їх дають якісь таємничі “німецькі кола”, а не урядові чинники німецької держави.

Плянуючи знищення СРСР, ані офіційні чинники гітлерівської Німеччини, ані ніякі “німецькі кола” хочби найменших запевнень позитивної постави гітлерівської Німеччини до відновлення самостійної Української Держави будь-кому з українців не давали. Ані Гітлер у своїх промовах, ані гітлерівський уряд у своїх заявах, ані гітлерівська преса у своїх статтях ніколи ні словом не натякнули про відновлення на руїнах СРСР самостійної і соборної Української Держави. Як ціль воєнних походів гітлерівської Німеччини подавано завжди - встановлення в Європі “Нойорднунг”, “Нового порядку” без будь-якого уточнення, що це таке, але з нескриваними натяками, що той “Новий лад” буде спертий на неограниченому пануванню німців на всіх теренах Європи, захоплених німецькою армією.

Такий стан мусів не лише насторожувати українців у відношенні до гітлерівської Німеччини, але й змушував українські політичні чинники своїми заявами й діями заставити німців розкрити німецьку настанову і німецькі пляни відносно України. Це мусів, насамперед, зробити провід ОУН. Тому 23 червня 1941 р. було доручено німецькому урядові членом проводу ОУН Володимиром Стаховим за підписом Степана Бандери МЕМОРАНДУМ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ. У тому меморандумі підкреслено спільність інтересів Німеччини й України у знищенні СРСР, з якої повинна випливати природна співпраця обох народів і разом з цим звернено увагу на konieczність опертя такої співпраці на пошані національного суверенітету обох партнерів.

У меморандумі не залишено найменшого сумніву, що український нарід співпрацюватиме з Німеччиною у встановленні нового ладу на сході Європи тільки при визнанні Німеччиною і респектуванню Самостійної, Соборної Української Держави.

“Хоч населення України вітатиме німецьке військо як визволителів, ця прихильна настанова може незабаром змінитися, якщо Німеччина не прийде з метою відновлення Української Держави... Нові порядки в Європі немислимі без самостійної Української Держави, зокрема коли існує конкретна можливість допомогти українському народові здобути власну державність.“... “Висновки: Військова окупація Східної Європи є на тривалий час річ немислима. Тільки державне вирішення, побудоване на національному принципі, може Гарантувати там здоровий розвиток. Тільки самостійна Українська Держава спроможна Гарантувати там збереження нових порядків.”¹⁾

Для наголошення, що таку настанову має і до такої цілі змагає не тільки очолена Степаном Бандерою Організація Українських Націоналістів, але й увесь український нарід, подібний меморандум передав німецькому урядові теж Український Національний Комітет, членами якого стали провідні члени всіх існуючих українських політичних напрямків за виїмком єдиних мельниківців.

Головою УНКомітету було обрано ген. Віктора Петрова. Але, коли організатори УНКомітету звернулися й до ПУН з закликом, щоб і мельниківці стали членами всеукраїнського УНКомітету, мельниківці повідомили про цю акцію негайно німців і гестапо почало свою інтервенцію. В виду цього, ген. Віктор Петрів відмовився прийняти головуство УНКомітету. 22 червня 1941 р. той пост перебрав заступник голови, др. Володимир Горбовий. За його підписом як голови УНКомітету ще того ж дня видано звернення до всіх українців з закликом виявити єдність і незламність у час важкої проби у боротьбі за відбудову Української Держави, та передано німецькому урядові Меморандум УНКомітету в імені усіх українців подібного змісту як Меморандум ОУН.2)

Письмової відповіді на ті Меморандуми німецький уряд не дав ніколи. Дієвою відповіддю було спішне покликання “на переговори” з представником німецького уряду Степана Бандери і поставлення його під “гоноровий арешт” /Ерен-гафт/ і др. В.Горбового, якого відразу заарештовано й відставлено до тюрми у Рабці.

Заарештування Степана Бандери і др. Володимира Горбового кілька днів перед початком воєнних дій Німеччини проти ССРСР не спинило ОУН від здійснювання запланованих дій. Все ж, спричинило поважні ускладнення.

ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ.

Напередодні пересунення воєнних дій Другої Світової Війни на українські землі Організація Українських Націоналістів, очолена Степаном Бандерою, задекларувала перед українським народом і перед чужинцями свої цілі і свою настанову до грядучих подій. Основним в усіх тих постановах і заявах було: Відновлення Української Самостійної Соборної Держави. Коли ж з моментом спалаху воєнного зудару Німеччини з ССРСР на землях України почала творитися нова політична ситуація, треба було заговорити ділом.

Згідно з підготованим пляном ОУН, проголошення відновлення Української Держави мало відбутися в Києві в перших днях по його звільненню від большевицької окупації. Перевести це повинен був Український Національний Комітет, з членів якого повинен був бути створений Тимчасовий Уряд Української Держави. На становище президента Української Держави був пропонований тодішній голова Української Академії Наук проф. Богомолець. Ядро Тимчасового Уряду, створене з членів УНКомітету різних політичних поглядів, мало бути поповнене відомими спеціалістами різних ділянок життя Наддніпрянщини /”східняками”/.

Але, як було згадано, німецька реакція на створення Українського Національного Комітету і на меморандум ОУН та УНКомітету, - заарештування Провідника ОУН Степана Бандери і голови УНКомітету др. В.Горбового вже кілька днів перед початком воєнних дій Німеччини проти ССРСР -змусила Провід ОУН ревідувати приготовані пляни. Свою дію ОУН мусіла сперти на новостворену дійсність. Ярослав Стецько пише у своїх споминах:

“В нас було рішення проголошувати відновлення державности у Києві, а не у Львові. Але в наслідок розвитку подій сталося це у Львові, як вислід мого персонального рішення, коли я зорієнтувався, що немає іншої можливості після заяви Гітлера 22 червня 1941 р. з нагоди кампанії на Сході і в обличчі творених фактів

німцями, які взагалі на ніякому урядовому поземі навіть не пробували вести з українцями розмов...

“На основі аналізу фактів немає ніяких даних на те, що німці сприятимуть нашій державності, теж немає підстави припускати, що нам вдасться проголосити відновлення державності як центральний акт в столиці України - Києві. Отже мусимо центрально діяти у Львові і наші пляни достосовувати до нової ситуації. Німці... можуть внеможливити нам здійснення нашого пляну - dokonаних фактів у Києві.”¹⁾

Тому то, в дні 30 червня 1941 р., коли війська ССРР відступили зі Львова, гурт провідних членів ОУН із Ярославом Стецьком на чолі, що прибув тоді до Львова, вирішив проголосити відновлення Української Держави негайно у Львові.

З їхньої ініціативи відбулися вечором 30 червня 1941 р. в домі “Просвіти” у Львові “Національні Збори”, на які були запрошені всі визначніші українські політичні й громадські діячі, що перебували тоді у Львові. Учасник тих Зборів Кость Паньківський, свідчить про це у своїх споминах:

“Було около сотні присутніх, у тому числі представники Митрополита - тоді мітрат і ректор Духовної Академії - о.др.Йосиф Сліпий і деяке число відомих керівних людей... Ректор о. Сліпий привітав Збори в імені Митрополита.”¹⁾

Національні Збори одноголосно апробували пропозицію ОУН проголосити негайно відновлення Української Держави, та затвердили запропонований Ярославом Стецьком текст проголошення і склад Тимчасового Уряду. Зараз після того було проголошено із львівської радіостанції Акт Відновлення Української Держави, текст якого був опісля опублікований в українській пресі. Він такий:

АКТ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ.

1.Волею українського народу, Організація Українських Націоналістів під проводом Степана Бандери проголошує відновлення Української Держави, за яку поклали свої голови цілі покоління найкращих синів України.

Організація Українських Націоналістів, яка під проводом її творця і вождя Евгена Коновальця вела в останніх десятиліттях кривавого московсько-большевицького поневолення завзяту боротьбу за свободу, взиває весь український народ не складати зброї так довго, доки на всіх українських землях не буде створена суверенна українська влада.

Суверенна українська влада запевнить українському народові лад і порядок, всесторонній розвиток усіх його сил та заспокоєння його потреб.

2. На західних землях України твориться українська влада, - яка підпорядкується українському національному урядові, що створиться в столиці України - Києві.

Українська національно-революційна армія, що твориться на українській землі, боротиметься далі проти московської окупації за Суверенну Соборну Державу і новий, справедливий лад у цілому світі.

Хай живе Суверенна Українська Держава.

Хай живе Організація Українських Націоналістів.

Хай живе Провідник Організації Українських Націоналістів - Степан Бандера!

Льва - Город, 30 червня, 1941 року.

ЯРОСЛАВ СТЕЦЬКО

Голова Національних Зборів

Відновлення Української Держави Актом 30 червня 1941 року апробували Голова Української Католицької Церкви Митрополит Андрій ШЕПТИЦЬКИЙ та Голова Української Православної Церкви на Волині Митрополит ПОЛІКАРП. Оба вони видали з цього приводу окремі Пастирські Листи, опубліковані опісля в українській пресі, їхній текст передаємо:

ПАСТИРСЬКИЙ ЛИСТ МИТРОПОЛИТА КИР АНДРЕЯ.

З волі Всемогучого й Всемилосердного Бога в Тройці Єдиного зачалася нова епоха в житті Державної Соборної Самостійної України.

Народні Збори, що відбулися вчорашнього дня, ствердили й проголосили ту історичну подію.

Повідомляючи Тебе Український Народе, про таке вислухання наших благальних молитов, взиваю Тебе до вияву вдячності для Всевишнього, вірності для Його Церкви і послуху для влади.

Воєнні часи вимагатимуть ще многих жертв, але діло розпочате в ім'я Боже з Божою благодаттю, буде доведене до успішного кінця.

Жертви, яких потреба конечно до осягнення нашої цілі, полягатимуть передусім на послушному піддані справедливим наказам влади, не противним Божим законам.

Український народ мусить у цій історичній хвилі показати, що має досить почуття авторитету й життєвої сили, щоби заслужити на таке положення серед народів Європи, в яким міг би розвинути усі Богом собі дані сили.

Карністю, солідарністю, совісним сповненням обов'язків, докажіть, що ви дорослі до державного життя.

Установленій владі віддаємо належний послух. Узнаємо Головою Державного Правління України пана Ярослава Стецька.

Від Уряду покликаного до життя очікуємо мудрого, справедливого проводу та заряджень, які узгляднили б потреби й добро всіх замешкуючих наш край громадян, без огляду на це, до якого віросповідання, народности й суспільної верстви належать. Бог нехай благословить усі Твої праці Український Народе, і нехай дасть усім нашим Провідникам Святу Мудрість з Неба.

Дано у Львові при Арх. Храмi Св. Юра, 1.УІІ.1941 р.

† АНДРЕЙ—Митрополит.

ПАСТИРСЬКИЙ ЛИСТ МИТРОПОЛИТА ПОЛІКАРПА.

До всіх українців, сущих на Волині!

Мир вам від Бога Отця нашого і Господа Ісуса Христа!

Любі мої діти! Велике Боже милосердя і справедливістьблизилися до нас. Довгі роки терпів наш многострадальний нарід наруги і знуцання над святою гідністю. В державі большевницького антихриста терор і жах дійшов до нечуваних досі розмірів, в порівнянні з якими бліднуть переслідування християн за часів римських імператорів Нерона і Діоклеціана. Безбожники жахливо розправлялися з християнською вірою, мордуючи архипастирів, тисячами і сотками тисяч вірних християн, пастирів і проголошуючи закон зради й ненависти.

Оце на наших очах справедливість Божа сповнилася: Один Бог, одна нація і спільна краща будучність.

Сповнилася наша відвічна мрія. У городі князя Льва з радіовисильні несеться над нашими горами, нивами, ланами, над нашою так густо зрошеною кров'ю землею радісна вістка: проголошено Самостійну Українську Державу. Разом з українським народом радіє і наша многострадальна Церква. Відроджена у вільній українській державі - Українська вільна Православна Церква буде з народом одною нерозривною цілістю.

В цю велику хвилину звертаюсь до вас, любі діти, словами Св. Ап. Павла: "Благаю вас іменем Господа нашого Ісуса Христа, щоб те саме говорили ви всі і щоб не було між нами розділення, але щоб були з'єднані в одному розумінні і в одній думці". (Ап. Павло Корин. гол. 1, ст. 10).

Любити Бога, любити батьківщину - це найбільша чеснота. Служба батьківщині - найбільший обов'язок.

Нехай Господь милосердний допомагає Тобі, народе мій, і Тобі, Уряде наш, будувати Самостійну Українську Державу а моя молитва за вас перед Престолом Всевишнього буде за вами.

В цей великий час всі українці мусять об'єднатись, всі мусять працювати спільно, бо в єдності сила і ту єдність мусимо показати на ділі.

Не треба нам партій, не треба нам боротьби між собою. Всі мусимо об'єднатися при нашій Святій Православній Церкві, при нашому Урядові, при нашому Національному Проводі.

Признаю на весь Український Нарід і його державний уряд всемогуче Боже благословенство.

Дано в м. Луцьку на Волині, Року Божого 1941, місяця липня 10 дня.

† ПОЛІКАРП, Єпископ Луцький.

Тимчасове Державне Правління було під партійно-політичним оглядом урядом коаліційним. Поруч членів ОУН у ньому взяли участь теж члени діючих за польської окупанії українських партій: УНДО, ФНС, та соціалістичних. Лідер Центру УНР Андрій Лівилький заявив спеціально висланому до нього членові УНКомітету Іванові Равликові, що він стати членом Тимчасового Державного Правління не може не з

приципових причин, а з огляду на дуже непевну політичну ситуацію.

Персональний склад Тимчасового Державного Правління був такий:

Голова Уряду - Ярослав Стецько; перший заступник – др. Маріян Панчишин; другий заступник – мгр. Лев Ребет; військові справи - ген. Віктор Петрів, заступник сотн. Роман Шухевич; охорона здоров'я - др. Маріян Панчишин, заст. др. Олександр Барвінський; внутрішні справи - др. Володимир Лисий, заст. др. Кость Паньківський; зовнішні справи - Володимир Стахів; фінанси - Ілярій Ольховий; безпека - Микола Лебедь; судівництво - суддя Юліян Федусевич; народне господарство - інж. Юліян Павликовський, заступники мгр. Дмитро Яців і мгр. Роман Ільницький; культура й освіта - проф. др. Василь Сімович; залізниці - Н. Мороз; пошта й телеграф - радн. Антін Костишин; інформація - Ярослав Старух; політична координація - Іван Климів – “Легенда”; директор канцелярії правління - др. Михайло Росляк.

Проголошення відновлення Української Держави викликало величезне захоплення в усіх українців. В усіх українських містах, звільнених від большевицької окупації, відбулись величаві маніфестації з відчитанням Акту 30 червня 1941 р. Скрізь приступлено відразу до організування адміністративного апарату української держави. У Львові створено обласну управу, яку очолив др. Олександр Матірчак, заступником став мгр. Ярослав Спольський. Посадником міста Львова став проф. Юрій Полянський. Обласні і повітові Управи постали й у всіх інших містах. Справність нової української адміністрації в кожній ділянці була імпонуюча. Для вдержання порядку творилася скрізь українська міліція.

Бурхливе відродження проявилось відразу й на усіх інших ділянках. По всіх українських місцевостях творилися відділи молоді “Січ”, нової формації, що мала пов'язувати вирощування фізичної справності української молоді з ідейним вихованням на базі українського націоналізму. Відроджувалася вільна українська преса. Оживали наукові і культурні організації й установи.

Дуже важливий документ настанови уряду відновленої Актом 30 червня 1941 р. Української Держави в актуальному сьогодні питанню українсько-жидівських взаємин подає у своїх споминах противник ОУН др. Кость Паньківський:

“Вже в першому числі органу управи /Львова/ “Українські Щоденні Вісті” появилася наступна об'ява: “Наказую всім органам міліції і торговельних підприємств міста Львова організувати під крамницями одну чергу громадян. Самовільний поділ на черги по віроісповіданні чи національності забороняється.-Управа Львова.”)

НЕ ВИЗВОЛИТЕЛЬ, А НОВИЙ ОСАТАНІЛИЙ ОКУПАНТ.

Командування німецької армії ставилося - бодай на початку походу на схід - прихильно до державницьких стремлінь українського народу. У політичних плянах гітлерівського проводу вони не визнавалися, їхньою ціллю було знищення мілітарної сили ССРР. А в тому аспекті пристрасна протимосковська настанова українців була дуже на руку німецькій армії. Тому то у багатьох місцевостях у святочному відчитуванню Акту відновлення Української Держави брав участь як гість представник німецької армії, який звичайно висловлював свою симпатію до державної самостійності України. Це й було причиною, що в перших днях українське населення

витало німецьку армію на українській землі як визволителів.

Але вслід за німецькою армією ішли політичні виконавці плянів Гітлера: цивільна німецька адміністрація, СД /Зіхер-гайтсдінст - Служба Безпеки/ й гестапо. З їх приходом картина відразу мінялася: Перед українцями на місце визволителів ставали осатанілі німецькі окупанти. Кость Паньківський, один із чоловіх українських опортуністів того часу, який від першого дня зустрічі з німцями у Львові до останнього дня війни намагався вірною службою німецьким окупантам вислужити щось для українців, після війни зрозумів:

“Великонімецьчина приділила українські землі до свого життєвого простору – “Лебенсraum”, прирікаючи українство в недалекому майбутньому до загибелі. Сьогодні з німецьких документів бачимо, які були німецькі пляни на “одно тисячоліття”. Тоді ми тільки із здивуванням дивилися на те, що творять німії, не розуміючи їх поведінки... Якби хтось був нам сказав тоді, що генерал - Губернатор Ганс Франк, людина з правничою освітою, запише у своєму щоденнику сентенцію “Раз ми закінчимо переможно війну, то тоді, наскільки я в тому зацікавлений, вони можуть зробити з поляків і українців січене м'ясо. Ми зможемо робити, що нам подобається.” - ми не повірили б тому, нам здавалося б, що це злісна ворожа німцям пропаганда.”)

Гітлер, довідавшись про проголошення незалежності Української Держави, сказав. Він доручив своїм посіпакам негайно і безоглядно знищити носіїв ідеї державної самостійності України, отже, насамперед - ОУН, очолену Степаном Бандерою. Ясно, що ніхто з німців не зважувався протиставитися плянам і дорученням “фюрера” Адольфа Гітлера. Але, - завважує історик Джон А.Армстронг – “німці /т.зн. компетентні у цих справах німецькі урядові чинники, П.М./ постановили діяти обережно. Вони здавали собі справу з того, що спровоковані драстичними акціями проти провідників ОУН заворушення в Галичині можуть спричинити в критичний мент серйозні труднощі для маршуючих на схід німецьких армій... Як шеф Вінети, відділу східних справ у міністерстві пропаганди, пізніше писав: “Бандеру і його товаришів було заарештовано, але розважним маневром виконання доручень ми запобігли повстанню”.

РОСТИСЛАВ ВОЛОШИН народився 1911 р. у Рівному на Волині. Університетські студії закінчив на Львівському університеті. В часі студій дуже активний у студентському житті, голова Союзу Українських Студентських Організацій /СУСОП/ та співредактор Студентського Вісника.

Член ОУН від 1929р. В'язень польських тюрем та концлагеру у Березі Картузкій. В 1934-37 рр. ідеологічний референт Крайової Екзекутиви ОУН на ПЗУЗ /Волинь і Полісся/ і співредактор підпільного “Юнака” під псевдом “Березюк”. В 1937 р. засуджений за те на 10 років тюрми. В час большевицької окупації 1939-1941 у підпіллі, член Крайової Екзекутиви ОУН. Арештований Гестапом у вересні 1941, був у 1942 висланий замість до концлагеру на примусову працю в Німеччині, з якої щасливо утік в Україну, де став членом Проводу ОУН. По створенню УПА став під псевдом “Павленко” членом Головної Команди УПА як командир запілля УПА. Осінню 1943 з доручення Головної Команди УПА був організатором Першої Конференції Поневолених Народів Східної Європи й Азії.

Голова Великого Збору УГВР, Української Головної Визвольної Ради, що відбувся 11-16 липня 1944р. в Карпатах.

Загинув у бою з військами НКВД 22 серпня 1944 р. біля села Гаї Нижні, Дрогобицького району.

“Яких три дні після Акту /30 червня 1941/ до Львова прибув відділ СД - Айнзацгруппе. Гідне уваги, що в його складі був гурт українських “перекладачів”, а між ними щонайменше один провідний член організації полк. Мельника, Чучкевич.”2)

Очевидно, усі ті “перекладчики” це були члени організації Мельника, відкомендеровані ПУН-ом, а точніше “трійкою” ПУН-у Барановський-Книш-Мартинець, до праці в СД і гестапо.

До свідчення американського історика треба додати свідчення тодішнього члена проводу організації Мельника, Ярослава Гайваса, що той провідний член мельниківської організації, сот.Чучкевич, парадував весь час у мундирі Підстаршини гітлерівської СД – “Служби Безпеки”. Зате інж.В.Мартинець ходив завжди у цивільному убранні, хоч і не скривав, що він близький співробітник Альфреда Кольфа, політичного референта у Львові.

3 липня 1941 р. Ярослав Стецько як голова уряду Української Держави переслав німецьким чинникам у Львові телеграму з побажанням німецькій армії перемоги над СССР і висловом готовости співпраці у тій війні української армії, яка повинна бути створена при визнанні і пошані Німеччиною самостійности України.

У відповідь на те, наступного дня Стецька відвідали два представники німецького уряду проф. Кох і барон фон унд цу Айхен. Вони вимагали не торкати політичних питань України, бо вони будуть вирішені Гітлером по перемозі над большевицькою Москвою, ніякої української армії не організувати, але лояльно виконувати всі доручення німецьких властей.

5 липня передано німцям Деклярацію Уряду з підкресленням, що господарем української землі є український нарід, який від 1918 р. є в стані війни проти комуністичної Москви; він бажає бути союзником Німеччини у спільній боротьбі проти СССР, але тільки при умові визнання Німеччиною державної самостійности України. Одночасно вислано делегацію до ОКВ /Головного Командування Німецької Армії/, що перебувало тоді у Варшаві. Відповідь ОКВ була: Гітлер є проти творення Української Держави, тому ОКВ не може ні зайняти, ні висловити свого прихильного наставлення до Акту 30 червня 1941 р., як і взагалі займати слово в політичних питаннях щодо майбутнього Східньої Європи.

Одночасно йшов натиск німецьких властей на Провідника ОУН Степана Бандеру, щоб він як голова Проводу ОУН проголосив відкликання Акту 30 червня і доручив Стецькові, щоб і він як голова уряду Української Держави проголосив відповідну заяву про відкликання Акту Державности України і заявив лояльність гітлерівській Німеччині. Бандера рішуче відмовився зробити це заявляючи, що проголошення відновлення Української Держави було виявом волі всего українського народу. Становище ОУН до цього уповноважений подати повний Провід ОУН, який це зробить.

Те своє становище подав Провід ОУН німецькому урядові як “Меморандум Українських Націоналістів /ОУН/ щодо вимоги ліквідувати Український Державний Уряд, створений 30 червня 1941 року у Львові”, з датою 14 серпня 1941р. Для

передання його змісту подаємо кілька характеристичних цитат з нього:

“Український народ бореться за незалежну державу. Ця боротьба ґрунтується на зовнішньо-політичній концепції перебудови Східної Європи, ґрунтується на майбутній спільній боротьбі всіх поневолених Москвою народів на базі дружньої та відвертої співпраці держав цих визволених народів спрямованої проти московського імперіялізму...

“Досі з німецького боку не опубліковано жодного пляну щодо перебудови Східної Європи... Існує можливість, що Німеччина не перетворить європейський Схід на основі державної свободи народів...

“Тільки ідея незалежності української держави спроможна викликати ентузіазм у відбудові спустошеної країни...

“Мета боротьби Організації Українських Націоналістів /ОУН/ - створення Української Держави як такої, але не держави, в якій керівну роль мала б обов'язково відіграти ОУН. ОУН підпорядкується Українській Державі, а не навпаки...

“Ліквідація теперішнього державного уряду, який постав на українській землі з волі українського народу, - у відсутності становища щодо будівництва Української Держави з боку Німеччини, могло б вказувати на той факт, що Німеччина не бажає постанови Української Держави.

“Питання Акту 30 червня 1941 року має для української політики принципове значення та далекосяжні наслідки.”

Як бачимо, в цій офіційній відповіді Проводу ОУН на німецьку вимогу відкликати проголошення відновлення самостійності Української Держави та скласти заяву лояльності німецьким окупантам України підкреслено ще раз, що відновлення і закріплення Української Самостійної Соборної Держави є основною ціллю боротьби ОУН і під її проводом всего українського народу і від цієї цілі ОУН ніколи не відмовиться.

Історичним документом постави ОУН в питанні ролі ОУН в державному будівництві є подана нами цитата з того меморандуму, що ОУН бореться не за якусь провідну роль в керуванні Українською Державою, чи за якесь упривілюване становище в ній, але за саму Українську Державу як зверхника ОУН.

Одержавши від Степана Бандери як Провідника ОУН 6 липня 1941 ясну і рішучу відповідь, що ОУН не відкличе Акту 30 червня 1941 і не зложить ніякої заяви лояльності Німеччині як законному власникові українських земель, гестапо перевело його з “домашнього арешту”, в якому він перебував під контролею гестапа від 20 червня 1941, до звичайної тюрми.

11 липня 1941 німецька влада у Львові запросила Я.Стецька та кількох його співробітників на обговорення ситуації, що витворилася в Україні. Представників українського уряду прийняв професор Баєр і політичний референт СД /німецької Служби Безпеки/ у Львові унтерштурмфюрер Кольф. Вони заявили, що Гітлер на творення будь - якої української держави не дозволяє, тому український уряд мусить бути негайно розпущений, а Ярослав Стецько є арештований і має бути негайно відставлений до Берліна на переслухання. Разом зі Стецьком заарештовано й відставлено до тюрми в Берліні теж Романа Ільницького. Присутного з ним Лева Ребета тоді не арештовано. Стецько мав ще змогу шепотом передати Ребетові

доручення, щоб він як заступник голови уряду негайно перевів уряд у підпілля, звільнивши з уряду усіх тих не - членів ОУН, що не погодяться на нелегальну, підпільну дію проти гітлерівської Німеччини.

“Запрошення” Стецькові на нараду з представниками німецького уряду приніс був провідний член організації Мельника Чучкевич, що прибув до Львова як член гітлерівської СД /Служби Безпеки/ в ранзі СД - шарфюрера і в мундирі СД. Він був правою рукою Кольфа і він, власне, арештував і брав участь у переслухованню Стецька на німецькій поліції.

Стецько був приготований на арешт. День перед арештом відбулася у Львові нарада тих членів проводу ОУН, що були тоді у Львові, для обговорення ситуації та застанови над дальшими кроками ОУН. Проводові ОУН був уже відомий наказ Гітлера безоглядно ліквідувати “бандерівців” як безкомпромісових борців за державну самостійність України. Думки учасників наради були поділені. 1) Крайовий провідник ОУН, Іван Климів-“Легенда”, та ще кількох, були думки, що в підпілля повинен негайно іти і сам голова уряду, Ярослав Стецько, і відразу як відповідь на повідомлення про рішення Гітлера, що ніякого творення самостійної Української Держави не сміє бути, проголосити Німеччину новим окупантом України і тому виповісти їй війну. Стецько натомість вважав, що він обов'язаний взяти на себе відповідальність за наслідки проголошення незалежності України і тому дати себе арештувати. В існуючій тоді ситуації про збройний спротив арешту членів уряду практично не могло бути мови. Перемогла думка Стецька.

Будучи приготованим на арешт, Стецько на тому засіданні передав свій пост заступника Провідника ОУН членові Проводу Миколі Лебедеві. Після арешту Стецька і раніше вже Бандери, Лебедь перебрав провід ОУН. Він відразу пішов у підпілля і доручив перевести якнайскоріше в підпілля цілу ОУН.

Гітлер був повідомлений про Акт 30 червня 1941 і про створення уряду Самостійної Української Держави 5 липня 1941 і відразу дав Гімлерові наказ “негайно зліквідувати банду”, тобто український уряд і очолену Степаном Бандерою ОУН. Але згадана обережність німецьких чинників у виконанні того наказу була причиною того, що перших кілька тижнів після проголошення відновлення Української Держави німці використали для намагання змусити авторів Акту до відкликання його і зложення заяви лояльності Гітлерові й німецькій окупаційній владі. З тією метою Степана Бандеру, як Голову Проводу ОУН, Ярослава Стецька, як голову українського уряду та др. Володимира Горбового як голову Українського Національного Комітету вожено в тому “від Анни до Каяфи”: від команди Гестапо і представників уряду Німеччини до Головної Команди німецької армії, ставлячи їх то під “домашній арешт”, то під “гоноровий арешт” /Ерен-гафт/, то до звичайної тюрми. Але постава голови українського уряду Ярослава Стецька, провідника ОУН Степана Бандери і голови УНКомітету др. В. Горбового була рішуча і непохитна: Проголошення відновлення самостійної, соборної Української Держави це вияв волі всего українського народу і тому ніхто не має права того Акту відкликати; ніхто з трьох згаданих під ніякою умовою цього не зробить і ніякої заяви лояльності Гітлерові й Німеччині не зложить, бо це було б актом національної зради. І навіть старенький доктор Кость Левицький як голова Ради Сеніорів відмовився скласти якісь пронімецькі заяви і при спробі натиску на нього на погрозу, що німці є панамі України й Україна залишиться частиною Великонімеччини намайбутнє тисячоліття,

відповів уривком німецької поеми: “Чужинці приходять і відходять, а в хаті залишається господар”.

У вересні 1941 р. німецька Служба Безпеки /СД/ і гестапо визнали, що їхня підготовка до репресій вже задовільна і 15 вересня 1941 р. перевели в усіх містах Галичини, — прилучену офіційно 1 серпня до ГГ /генерального губернаторства Польщі/ -масові арешти провідного активу “бандерівців”, тобто очоленої Степаном Бандерою ОУН. Всі тюрми були переповнені. По переведенні поліційної перевірки частину звільнено, частину вивезено на невідільничу працю в Німеччину, а кілька сот перевезено до тюрми “Монтелюпіх” у Кракові, а з неї по десяти місяцях до злославного “млина смерті” - концлагеру в Авшвіці. Бандеру і Стецька після згаданого воження “від Анни до Каяфи,” й одержанню вимаганої Розенбергом письмової заяви Степана Бандери про незмінність самостійницького становища ОУН і уряду Української Держави в питанні політичного стану України, відставлено 15 вересня 1941 р. до тюрми на Александерпляц у Берліні, а з неї згодом до концлагеру в Саксенгаузен. Разом з ним відставлено туди ж арештованих 15 вересня 1941 р. Івана Габрусевича, Осипа Тюшку, Володимира Стахова, др. Нестора Процика і багато інших як і арештованого у Львові зі Стецьком Романа Ільницького. Арештованих пізніше на території Німеччини сотні членів ОУН галичан відставлено до найближчого в даному випадку концлагеру в Німеччині. Арештованих на території Галичини держано у тюрмах в Галичині, за виїмком окремих випадків, і лише при відступі з Галичини багато сот із них відставлено до концлагеру в Авшвіці.

Плян переведення Державного Правління у підпілля після перших ворожих виступів гітлерівських чинників, прийнятий на нараді Проводу ОУН 10 липня 1941 р., не вдався. Передбачений на наступника Голови Уряду у випадку його заарештування др. Володимир Горбовий, голова Українського Національного Комітету, перебував від 23 червня в руках гестапа і тодішні сподівання, що він буде скоро звільнений, не справдилися. А Лев Ребет, мимо переданої йому Стецьком у часі його арешту пригадки, доручення не виконав. Він почав доручувати звільнення з посту членам уряду без розбору і всупереч осторозі Лебеда пішов ще раз на розмову з представниками німецької влади, а його там заарештовано й відставлено до тюрми у Кракові, а згодом до Авшвіцу. Це було поважним неуспіхом, бо внесло загальну дезорієнтацію щодо дальшого існування і дії Державного Правління.

Не тим шляхом, що був вибраний, пішла Рада Сеніорів, переіменована на “Українську Національну Раду”.

Раду Сеніорів було створено на громадській нараді 30 червня 1941 р. її президентом обрано митрополита Андрія Шептицького, головою др. Костя Левицького, секретарем проф. Ярослава Біленького. Членами стало кільканадцять визначніших українських політичних, громадських, господарських та наукових діячів. Це мав бути тимчасовий зав'язок українського парламенту.

Але, більшість Ради Сеніорів становили нечлени ОУН. Коли прийшов перший удар німців проти української державности, вони політичне захиталися. При кінці липня 1941 р. Кубійович поінформував членів Ради Сеніорів, що рішенням Гітлера Галичину прилучається до ГГ /Генеральне Губернаторство Польщі/ як її п'ятий дистрикт, а з решти української території України, після подарування Закарпаття мадярам, а Буковини і “Трансністрії” румунам, буде створений “Райхскомісаріят

“Україна”, Тому він запропонував переіменувати Раду Сеніорів на Українську Національну Раду як представника і речника українського населення в дистрикті Галичини перед німецькими властями. Після дискусії, його пропозицію прийнято, “щоб згідно з новою дійсністю рятувати, що можна, і переіменено “Раду Сеніорів” на “Українську Національну Раду”, при чому такі опортуністи як др. Кость Паньківський, вживали вперто назву “Національна Рада” без додатку “Українська”. У поширеному складі Ради зарезервовано по два місця “для обох ОУН”, тобто для ОУН і для організації А. Мельника, що виступала теж під назвою ОУН.

Крайовий Провід ОУН видав у зв'язку з тим окрему заяву стверджуючи, що у такій формації, яка погоджується з німецькою окупацією України, для ОУН місця немає. ОУН допускає існування Української Національної Ради як тимчасового територіального представництва українців Галичини і такої ж Ради на Наддніпрянщині та остаточного злиття їх в одну Всеукраїнську Національну Раду, якщо вони стоятимуть на самостійницьких позиціях і не порушуватимуть державницького характеру змагань українського народу.

Генеральним секретарем Ради обрано др. Костя Паньківського, який послідовно і тоді, і опісля на еміграції вживав як назву тієї інституції “Національна Рада”. Він ще того ж дня відбув нараду з представниками німецької влади.

1 серпня 1941 р. влаштовано німцями парад улучення Галичини як нового дистрикту до ГГ, частини “Великонімецьчини”. Митрополит Шептицький, що був почесним президентом Ради і др. Кость Левицький, голова Ради, в тій комедії участі не взяли. Ясно, що не взяв участі ніхто з ОУН. Натомість взяла участь більшість Ради з др. Паньківським на чолі та представники мельниківців. Описуючи ту “урочистість”, др. Паньківський признає, що на ній ніхто з німецьких “достойників” ні разу не вжив слова “Україна” й “українці”, а говорили тільки про “Галіцієн” і її мешканців.

На засіданні УНРади зараз після того було постановлено вислати спеціальний меморандум до німецького уряду з дуже делікатно висловленими застереженнями до такої постанови німцями української справи. Виготовлений текст мав завести до Кракова секретар Ради др. Паньківський. Але вже у Львові політичний керівник німецької влади Кольф звернув увагу Паньківському, що німці ніяких політичних організацій, ні розмов на ті теми не дозволяють, Україна стає частиною Великонімецьчини і українці можуть творити лише допомогові комітети. Те саме почув Паньківський у Кракові, тому переробив меморандум, викреслив усі політичні моменти і через Кубійовича передав це як покірне прохання у соціальних справах і після розмов з Кубійовичем погодився на перетворення Крайової Ради на Допомоговий Комітет. Склавши заяву лояльності Гітлерові й властям гітлерівської Німеччини, Паньківський став головою галицького Допомогового Комітету. Так перевів він і його одностайну українську справу - від держави до комітету. На службі німецьких окупантів узявся він переводити й усе українське життя “від держави до комітету”. У своїх споминах він пише про це:

“Люди тяжко переживали перехід від “державности” до “комітету”. Загальна опінія не могла погодитися з тією формою і була її противна”.¹⁾

Поза Львовом, по всій Галичині ще довгий час проводилась праця в українським самостійницьким дусі. Відновлювано українські товариства й установи, влаштовувано свята Державности, сипанням символічних могил вшановувано пам'ять жертв

большевицького терору тощо. Паньківський згадує про дві такі величаві українські імпрези: 24 серпня Свято на Білій Горі у Підлиссі в пошану Маркіяна Шашкевича і 31 серпня Свято Зброї на горі Лисоні біля Бережан і передає своє повідомлення з тих обох імпрез, що і на привітальних брамах, і в усіх промовах говорилося тільки про Україну та висловлювано привітання Степанові Бандері, а ні словом не згадано ні фюрера Гітлера, ні Німеччини як нового пана Галичини.2) Ляш представив ті величаві, масові імпрези у виразно самостійницькій душі як роботу “бандерівців” у своїм звіті вищим німецьким властям і Паньківський думає, що це було спонукою до прискіплення масових арештувань “бандерівців” гестапом.

ПРОТЕСТ І РОЗВ'ЯЗАННЯ ДУН.

Як тільки почалися бойові дії Німеччини проти УРСР, обидві частини ДУН, - Дружин Українських Націоналістів, - вирушили на схід. Південний курінь, “Ролянд” під командою майора Побігушого- Рена, помаршував через Румунію на Одесу. Північний курінь, “Нахтігаль”, під командою сот. Романа Шухевича, як частина першої фронтової частини німецької армії, попрямував на Львів. Курінь був у Львові вже першого дня після втечі большевиків і 30 червня 1941 року брав участь у проголошенні відновлення Української Держави. Обидва курені брали участь у боях і відзначилися в них виїмковою хоробрістю. Зі Львова курінь Шухевича вирушив вже другого дня на Київ.

Та скоро дійшли до них неймовірні вістки про те, що гітлерівська Німеччина відмовилася визнати незалежну Українську Державу, Українське Державне Правління на наказ самого Гітлера заарештовано, ще раніше заарештовано Провідника ОУН, Степана Бандеру, Галичину прилучено до “Тенерал-Губернаторства Польщі”, Закарпаття подаровано Мадярщині, Буковину Румунії. Політичний командир обох куренів ДУН, Роман Шухевич порозумівся з Проводом ОУН і командою Полудневого куреня і в імені обох частин було вислано до Головної Команди німецької Армії гострий протест проти згаданих рішень німецького уряду та повідомлення, що в такій ситуації обі частини ДУН не вважають далі можливим співпрацювати з німецькою армією. Як передумову дальшої співпраці поставлено вимогу негайного звільнення заарештованих членів Українського Державного Правління з Ярославом Стецьком на чолі і Степана Бандери та визнання самостійності Української Держави. Як відповідь на меморіал прийшло доручення стягнути оба курені ДУН з фронту до Німеччини на додатковий перевишкіл і заява, що порушені у меморіалі питання будуть вияснені пізніше, після нарад головної команди армії з урядом Німеччини.

При кінці серпня оба курені стягнено з фронту й перевезено до Франкфурту над Одрою. Тут злучено їх разом в один “легіон” . Формачію ДУН - Дружини Українських Націоналістів - формально розв'язано. Доля легіону була кілька тижнів предметом нарад самих німецьких чинників і шойно в жовтні їм дано офіційно до вибору: підписати з німецькою адміністрацією однорічний контракт на працю як спеціальна військово-поліційна частина для поборювання большевицьких партизанів, або погодитись на роботи в Німеччині, або перейти в диспозицію гестапо як політичні в'язні.

Після глибокої аналізи ситуації й нарад командування і всіх членів легіону подано як відповідь спеціальний меморандум, підписаний усіма членами легіону, такого

змісту:

Члени Українського легіону закликають дотичні німецькі чинники:

1. Привернути проголошення самостійности України.
2. Негайно звільнити всіх арештованих наших політичних провідників і Степана Бандеру.
3. Негайно звільнити з ув'язнення членів тимчасового державного правління з Ярославом Стецьком на чолі.
4. Забезпечити негайно членів найближчої родини учасників Легіону і звільнити з ув'язнення їх близьких.
5. Реорганізований Легіон може бути вжитий до дальших воєнних дій тільки на українських теренах.
6. Команда Легіону і вишкільного його коша має бути українська.
7. Обов'язки і права командного складу будуть такі, як і в німецькій армії.
8. Члени Легіону зложили вже присягу на вірність Україні і тому не можуть вже присягати на вірність іншій державі.
9. Реорганізований Легіон може підписати умову однорічної контрактної служби, до кінця 1942 р.1 }
10. Контракт підписує кожний член індивідуально і кожний одержує копію тієї двосторонньої умови.

Цей меморандум дуже виразно ілюструє характер Легіону: Він, створений із розв'язаних двох куренів “Дружин Українських Націоналістів”, є українською військовою частиною, яка склала присягу на вірність Українській Державі і тій присязі залишається вірною, тому ніякої присяги вірності ні Гітлерові, ні німецькій державі не складає. З командою німецької армії підписує лише умову праці. Щойно у жовтні 1941 р. Легіон одержав повідомлення, що подані в меморандумі умови праці технічного характеру прийняті, а порушені політичні питання передається для розгляду й полагодження компетентним у цьому німецьким і українським чинникам. Так умову, важну на один рік, підписано. Ніякої присяги вірності Німеччині, чи фюрерові німецького народу, Гітлерові, Легіон не складав. Він і на далі залишався вірним своїй присязі вірності Українській Державі.

У грудні 1941 р. Український Легіон силою 650 бійців пере-везено із Франкфурту над Одрою на схід. Але, - не на українські землі, як було передбачено в умові служби, а на Білорусь. Легіон збув таке недодержання німцями точки узгідненої умови мовчанкою, бо вирішив зберегти єдність Легіону як української військової частини і на протязі року розглянутись добре у ситуації на Україні та в світі. Великим політично-моральним досягненням Легіону було, що він далі зберігав свій характер української військової частини, що склала присягу на вірність тільки Українській Державі.

ВИЗОВ ОУН ГІТЛЕРІВСЬКИМ ЗАГАРБНИКАМ.

Страхітливі пляни гітлерівської Німеччини супроти України - в часі і після війни використати українське населення як невільників для відбудови поруйнованої Німеччини, а тоді переслати всіх на Сибір й використати обезлюднену так українську землю як терен колонізації німцями, - стали відомі загально щойно по війні, коли захоплено гітлерівські архіви. В часі війни їх зберігано в таємниці з наміром виявити їх щойно як dokonані факти.

Акт проголошення відновлення Української Самостійної, Соборної Держави Організацією Українських Націоналістів під проводом Степана Бандери був різким визовом, що змушував Гітлера виявити свої дійсні пляни щодо України вже при вмарші німецьких армій на українські землі. Тому з таким шалом на наказ самого Гітлера кинулись гітлерівські загарбники проти Організації Українських Націоналістів, що її вони прозвали "Бандерабевергунг", як керівника державницьких змагань українського народу.

Перед Організацією Українських Націоналістів, зі Степаном Бандерою на чолі, стало гостро до вибору безоглядна капітуляція і рабська покірність новому окупантові, або геройська, нерівна боротьба на два фронти. ОУН вибрала друге.

НІМЕЦЬКИЙ РОЗГРОМ ПОХІДНИХ ГРУП ОУН.

Імпозантний розмах у праці й досягненнях виявили Похідні Групи очоленої Степаном Бандерою Організації Українських Націоналістів. Загальний перегляд і оцінку цього на підставі збереженої частини звітів подав проф. Лев Шанковський у своїй праці "Похідні Групи ОУН". Ми тут подаємо лише кілька даних для ілюстрації успіхів праці тих груп.

Як вже було згадано, на українські землі на схід від Збруча вирушило з початком воєнних дій Німеччини проти СРСР кругло шість тисяч членів очоленої С. Бандерою Організації Українських Націоналістів, охоплених організаційно у три Групи. Кожний із них мав призначене місце праці. Вони дійшли до Києва, перейшли Дніпро, "здобули" Харків, Донецький Басейн, а Південна Група Одесу, Миколаїв, Крим. Вони ініціювали скрізь розбудову української адміністрації й культурних та господарських організацій, але перш за все розбудували на місцях сітку підпільної ОУН, розкриваючи населенню розбишацькі заміри супроти України німецьких окупантів. У звіті Маріяна Мартина, що два роки, аж до свого відходу до УПА, був обласним провідником ОУН Кіровоградщини, подано:

"В 31 сільських та 2 міських районах області зорганізовано 4 окружні та 12 районних провідів ОУН. В 15 містах та 543 селах існували з кінцем 1942 року 341 підпільна ланка та коло 1100 підпільників. На терені області діяли 4 зв'язкові лінії та було 17 підпільних "хат".

"Дніпропетровщина була фортецею українського самостійницького підпілля в Південній Україні під час німецької окупації. На території Дніпропетровської області діяв Провід ОУН південно-українських земель... На території області були організовані сильні окружні осередки в Кривому Розі, Кам'янському, Нікополі та Павлограді...

Інж. СЕРГІЙ ШЕРСТЮК.

Інж. СЕРГІЙ ШЕРСТЮК, уродженець Харківщини, після большевицької окупації Західної України був висланий як інженер до Львова, де зустрівся з членами ОУН і вступив в ряди ОУН. Повернувшись до Кривого Рогу, розбудував там сітку ОУН і став Окружним Провідником ОУН Криворіжчини. Розстріляний німцями в Кривому Розі в квітні 1942 р.

Влітку 1943 р. провідник Дніпропетровської області звітував про 5.000 підпільників і організованих симпатиків підпілля на терені своєї області.

"Після Дніпропетровська, найсильнішою фортецею українського самостійницького підпілля в Південній Україні був Донбас, головно Сталінська область...В 1943 р. українське самостійницьке підпілля охоплювало вже весь Донбас. Більші, або менші підпільні осередки існували вже в Маріюполі, Волновасі, Сталіно, Макіївці, Горлівці, Константинівці, Краматорську, Слов'янську, Гришині. Підпільні кущі і звена організувалися в Бахмуті, Микитівці, Дружківці, Дебальцево, Єнакієво і в Чистякові".

"Під кінець 1943 р. українське самостійницьке підпілля в Криму диспонувало вже кількома гуртками довірених і відданих українській визвольно-революційній боротьбі юнаків і юначок. Але й серед старшого українського громадянства було чимало гуртків симпатиків, що виконували всі доручення підпілля"

Німецька армія ставилася до українських самостійників поблажливо, а то й прихильно. Гостра протибольшевицька настанова ОУН була корисною для німецької армії. У політичних плянах гітлерівського проводу щодо України старшини німецької армії мало визнавалися. Це було на руку членам Похідних Груп ОУН, бо давало їм певну свободу рухів.

Та зовсім інакше поставилася до ОУН цивільна німецька окупаційна влада, що сунула вслід за армією. Коли створено "Райскомісаріят Україна" як адміністраційну одиницю "Великонімеччини", тобто як колонію Німеччини, туди прибули разом з цивільною владою спеціальні частини гестапо та СД – Служби Безпеки. Вони мали виконати наказ Гітлера: Безпощадно знищити до щенту "Бандерабевегунг", тобто очолену Степаном Бандерою Організацію Українських Націоналістів як грізну загрозу панування Німеччини в Україні. Про це говорить виразно хочби збережений в німецькому архіві документ, що його переклад подаємо.

Документ 014-УССР-(7)

Витяг із Оперативного Наказу ч. 14 Головного Уряду Безпеки Німецького Райху /спеціальним частинам політичної поліції/ АйнзацГруппе з датою 29 жовтня 1941р. Директиви видані в узгідненню з Головним Командуванням Армії відносно "чистки" спеціальними частинами /німецької поліції/ воєнно-полонених советської армії у запіллю армії. Ця акція відноситься насамперед до всіх советських комісарів і інших проводирів, та жидів і членів інтелігенції. Наказ Айнзацкомандо С5 до всіх низових команд з дня 25 листопада 1941: УСІ ЧЛЕНИ УКРАЇНСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ БАНДЕРИ МАЮТЬ БУТИ ЗНИЩЕНІ ІЗ-ЗА ЇХНЬОЇ ПІДГОТОВИ ДО ПОВСТАННЯ.

Айнзацкомандо С/5 Служби /поліції/ Безпеки і СД.-О.У. дня 25 листопада 1941.- Команда -Денний Наказ ч. 12432/41. Г.Р.С.

До станиць: Київ, Дніпропетровське, Миколаїв, Рівне, Житомир, Винниця.

Відносно: Організація Бандери.

Стверджено поза всяким сумнівом, що організація Бандери приготує

повстання в Райхскомісаріаті /Україні/ з метою встановлення самостійної української держави. Всі члени Організації Бандери мають бути негайно заарештовані і після строгих допитів зліквідовані в таємниці під претекстом грабежей.

Протоколи переслухань належить переслати до Айнзацкомандо С/5.

Письмо з цим наказом доручається зараз по прийняттю до відома змісту знищити.

Ервін Шульц

СС-Оберштурмбанфюрер

Це був безжалісний присуд смерти на всіх "бандерівців", виданий самим Гітлером і

переданий ним через Гімmlера до виконання кровожадним частинам СД,

"Айнзацкомандо дер Зіхергайтсдінст" /Екзекуційним частинам Служби Безпеки/.

Отже, частинам, що переводили криваві масакри жидів.

"Ми з вами, бандерівцями, поступимо гірше, як з жидами! - верещав до арештованих членів ОУН оскаженілий головний гітлерівський кат у Галичині Крюгер. - Бо жиди ідуть слухняно на смерть, без спротиву. А ви, бандерівці, дошкульно кусаєте німців, бунтуючись активно проти самого фюрера Німеччини!"

Внаслідок тих наказів Гітлера і Гімmlера, положення членів ОУН /бандерівців/ у "Райхскомісаріаті України" стало ще більше небезпечним, ніж у Галичині. У Галичині діяв Український Центральний Комітет проф. Кубійовича з своїми клітинами, УДК, Український Комітет Паньківського, бодай частинно респектована німцями адміністрація Української Католицької Церкви з Митрополитом Шептицьким на чолі. В додатку, багато німців на керівних постах німецької адміністрації, як от полк. Бізанц, проф. Кох, Байгерт, це були "фолькс-дойчі", німці, що родились і виростили в Галичині, між українцями. Тому в Галичині й німецька поліція здавала бодай сповидний звіт про арештованих і вішаних чи розстрілюваних бандерівців. їх реєстровано, частину арештованих відсилано до концлагерів у Німеччину, а декого у висліді всяких інтервенцій вдавалося навіть вирвати з тюрми. У "Райхскомісаріаті" гестапо й СД ніяких звітів не оприлюднювало. Арештованих переслухувало при стосуванні варварських тортур і коли стверджено, що це бандерівець, мішано разом з жидами й разом з жидами розстрілювано. Тому то існує дуже сильний сумнів, кого більше розстріляно у злославному Бабиному Ярі: жидів, чи бандерівців та інших українців. Реєстру, на жаль, немає. Всупереч усьому - загартовані в умовах підпілля за польської та большевицької окупації, члени ОУН знаходили способи вести далі свою працю і хоронитися перед німецькою поліцією.

Смертельний удар, ніж у спину, завдали несподівано членам Похідних Груп ОУН -мельниківці, вірніше -мельниківські фольксдойчі, що добровільно стали на службу гестапо й СД для виловлювання бандерівців. Така страхітлива форма дії охопила неймовірно велику частину членства тієї партії.

ГАНЕБНА РОЛЯ МЕЛЬНИКІВЦІВ.

Проголошення Актом 30 червня 1941 року відновлення Української Держави заскочило не тільки німців. Воно заскочило й мельниківців і їхній ПУН. Члени

Похідних Груп ОУН пробивалися в Україну самотужки, як хто міг, тому посувалися на схід безпосередньо з фронтовою лінією. Крім цього, під совєтською окупацією в Західній Україні діяла сильна сітка ОУН. Тому то вже в дні втечі большевиків зі Львова був у Львові і гурт членів ОУН, які в порозумінню з Проводом ОУН проголосили 30 червня відновлення Української Держави.

Мгр. ДМИТРО ЯЦІВ Нар. 1908 р. — Загинув 5 серпня 1942 р.

ДМИТРО ЯЦІВ, селянський син, народився 1908 р. в селі Верчани біля Стрия. Гімназію закінчив у Стрию, а правничі студії на Львівському університеті. Працював як адвокат і кооператор. Член УВО й опісля ОУН, в роках 1930-1932 повітовий провідник ОУН Стрийщини. В 1939-41 окружний директор Союзу Кооператив у Сяноці.

В червні 1941 р. перейшов з першою групою ОУН до Львова і брав участь у проголошенню відновлення самостійності Української Держави та ввійшов до складу уряду Ярослава Стецька як заступник міністра народньої господарки.

Арештований гестапом 15 вересня 1941 р., був відставлений із першою групою до концлагеру Авишці, де внаслідок важких побойв загинув 5 серпня 1942 р.

Мельниківська організація була пов'язана з гестапом і СД. Своєї сітки в Україні до початку воєнних дій ніякої не мала, тому вони появились у Львові щойно на початку липня. "В порівнянні з розмахом Стецька в перших днях липня їх /мельниківців/ діяльність була зовсім незамітна". – свідчить Паньківський. Сам Мельник сидів у Берліні і повертатися в Україну й не збирався. Разом з ним сиділи у Берліні й Барановський та більшість членів ПУН.

Гурток провідних членів мельниківської організації другого щабля створили на початку липня у Львові "Оперативне Керівництво ОУН", тобто організації Мельника. Вони й рішили зайняти становище до Акту 30 червня. Ярослав Стецько пише про це:

"Під тиском публічної opinio, і в ситуації повної ізоляції, бо подавляюча більшість всього громадянства станула по стороні УДП /Українського Державного Правління/ - вирішила ОУНм /організація А.Мельника/, щоб не нести на собі клейма єдиної української групи, яка зрадила позиції державности станувши по стороні ворога, вислати делегацію на переговори до УДП. За посередництвом Ярослава Старуха я прийняв Івана Рогача і Бак-Бойчука... Ярослав Гайвас на розмову не з'явився, хоча й заповів через Старуха свою участь. Делегація склала заяву визнання і підтримку УДП". – На бажання делегації Стецько з'ясував ситуацію і підкреслив, що це дія проти німецьких плянів поневолення України. - "Делегація не намагалася продовжувати дискусії після того з'ясування ситуації, а заповідаючи свій черговий прихід – попрощалася і більше не повернулася?

А Ярослав Гайвас пише про той епізод:

"Делегація Оперативного Керівництва ОУН /мельниківців/ виразно підкреслила на зустрічі з Ярославом Стецьком: "Державу визнаємо, а свою діяльність продовжуватимемо згідно зі законами обов'язуючими в ній".

На жаль, це було становище тільки кількох осіб із мельниківського "Оперативного Центру" у Львові. ПУН думав інакше. Для нього в той момент було основним: Чи відновлення Української Держави було проголошено за апробатою німців, без апробати, чи може без відома німців і проти німецьких плянів? Бо, від цього вони, ПУН, узалежнювали свою поставу до питання української державности.

Гайвас звітує далі:

"Як тільки влаштували свою центральну організаційну квартиру при вул.

Академічній, в мене з'явився інж. Осип Чучкевич у мундирі підстаршини німецьких СС-ів і повідомив, що працює в СД /Гестапо/ при старшині Кольфові, який є відповідальний за українські справи і являється найбільш міродатною німецькою урядовою людиною у цих справах. А до того додав, що Кольф хоче мене негайно побачити. Я поїхав службовим автом Гестапо разом з Чучкевичем до ратуші, де урядовав той уже голосний у Львові Кольф. Кольф прийняв мене дуже ласкаво й зразу запевнив мене, що він нам, Організації /мельниківців/ і мені особисто радий усім можливим допомогти... Кольф запитав про бандерівців, а в першу чергу про наше становище до проголошеної 30 червня держави. Я йому відповів, що "державна система щойно починає проявляти себе. ". На це Кольф відповів тирадою, що ніякої держави нема й не буде на Західних Землях. Справу рішить Фюрер, а ми всі маємо працювати й виконувати доручення влади...З урядом Стецька німці дадуть собі раду і то незабаром...Тут є німецька сила й буде німецький порядок. Усякий спротив буде зломаний".

"Після того Кольф викликав Чучкевича і той знову взяв мене до того самого авта. В авті під ратушею я і Чучкевич відбули ще коротку розмову. Між іншим, він повідомив мене, що наколи треба, він уможливить мені телефонічну розмову з Полковником /Мельником/... Після того він відвіз мене назад на Академічну".

Це свідчення Гайваса, тодішнього голови Оперативного керівництва мельниківської організації у Львові, розкриває, що "вождь" Андрій Мельник, сидячи сам у Берліні, удержував зв'язок із своєю організацією у Львові телефоном гестапо за посередництвом провідних мельниківців, що працювали в гестапо і СД.

"В міжчасі – пише Зиновій Книш – справа виявилася настільки, що ніякі німецькі урядові чинники в Кракові чи в Берліні не мають ніякого відношення до цієї справи".

Офіційне ствердження, що ніякі німецькі чинники не мали позитивного відношення до відновлення Української Державности 30 червня 1941 р. дав мельниківцям співробітник СД у Львові Баєр у спеціальному інтерв'ю, яке спішно надруковано у "Краківських Вістях" та інших тодішніх мельниківських пресових органах. Баєр "стверджував", що ніякого проголошення самостійности України у Львові не було, ніякого українського уряду не було і нема.

Одержавши таке офіційне вияснення німецьких чинників, ПУН не тільки негайно вицофався від визнання Акту 30 червня і Українського Державного Правління, але й повною парою заангажувався у службі німецькій Службі Безпеки, СД, у ліквідуванню бандерівців згідно з доручення Гітлера й Гімmlера.

"Три дні після проголошення Акту 30 червня, – пише Армстронг, – до Львова прибула "Айнзацгруппе" /погромна частина/ СД. Гідне відмічення, що з нею прибула група українців у характері "перекладчиків" або "пресових репортерів", а між ними щонайменше один провідний член організації Мельника – Чучкевич".

Він, інж. Осип Чучкевич, провідний член організації Андрія Мельника, був, власне, тим Юдою-Іскаріотом, що перекинувшись у "фольксдойча" і ставши на службу німецького кривавого СД, у мундирі СД видав у руки гітлерівських катів Ярослава Стецька, голову Українського Державного Правління й інших провідних членів ОУН і як старшина німецької Служби Безпеки брав опісля активну участь у поліційних допитах арештованих українських самостійників. Ганебну роль Чучкевича на службі німецьких окупантів проти українських самостійників підкреслюють з зачудуванням у своїх працях чужинці: Армстронг, А.Шчесняк і В.Шота у праці "Дрога

до ніконд" та Ришард Торжецькі у "Квестія українська в політиці Ш.Жеши". Сам Чучкевич, проживаючи після війни у Південній Америці й опісля в ЗСА, до смерти твердив, що він робив це на виразне доручення ПУН-у. Вірогідність того потверджує факт, що мельниківський ПУН тієї широковідомої роботи на службі гестапо й СД проти української державности ні тоді, ні після війни не засудив.

У масових арештах провідних бандерівців 15 вересня 1941 року, в "Українському Видавничому Інституті", що після ліквідації Українського Державного Правління перебрав агенди міністерства культури й народної освіти, на розі вулиць Підвалля й Вислової у Львові, акцією гестапа керував провідний член організації Мельника – др. "Швальковський" - Зенон Городиський, сьогоднішній заступник "вождя" тієї організації. [По закінченню студій у Празі в червні 1941 р. я працював два місяці у Відні як зв'язковий ДУН (Дружин Українських Націоналістів) до ОКВ Оберкомандо дер Вермахт/ вживаючи фальшивий німецький паспорт, бо крився перед гестапом. Повертаючись на початку вересня 1941 р. до Львова я купив собі тирольське убрання. Коли 15 вересня 1941 р. до мого бюро на Підваллю впало гестапо й побачило мене у німецькому убранні та ще й з німецьким паспортом на прізвище "Гутенфельд", мені сказали: "Що ти тут робиш? Зникай чим швидше!" Та в тому моменті член гестапо у цивільному показав гестапівцеві, що керував арештуванням бандерівців, якусь листу і шепнув: "Та то не німець Гутенфельд, а др.П.Мірчук, який ось є на листі бандерівців, призначених на знищення!" Під напрямленим на мене дулом гестапівської пістолі я мусів завернутись, при ревізії знайдено мою виказку зі знимкою на моє правдиве прізвище й відставлено до тюрми. На поліції при списуванні персоналій я спитав, чому мені забрано мої гроші і пояснив, що мої гроші, які я легально заробив у Німеччині, забрав собі з мого портфеля цивільний урядовець гестапо. Гестапівці подивились один на одного і один сказав другому: "О то був герр доктор Швальковський, українець". По виході з концлагеру, в 1945 р. я несподівано стрінув того гестапівця в Українськiм Комітеті на Розенгаймер-пляц у Мюнхені у товаристві інж. Бойдуника, з яким я був знайомий ще з 1930-тих років. "Хто цей пан?" – спитав я інж. Бойдуника. "О, це мій ад'ютант др. Зенон Городиський" – відповів Бойдуник. "А чи він у 1941 р. мав псевдо "др. Швальковський" – "Так. А чому питаєш?" – "Бо цей ваш достойний др. Зенон Городиський, мабуть член вашого ПУН-у, у вересні 1941 р. як наймит гестапа "герр доктор Швальковський", видав мене і десятки інших бандерівців у руки Гестапо на знищення!" – Бойдуник страшенно змішався. "Ну, ти може помиляєшся..." Але мені вже було ясно: Це мельниківський фольксдойч др. Зенон Городиський, член ПУН і слуга гестапа, видав мене в руки гестапа на смерть. Все це хотів я подати в моїй книжці "У німецьких млинах смерті". Але Провід ОУН прийняв був тоді постанову рішуче не згадувати про ганебну роботу мельниківських фольксдойчів, бо наші вороги підхоплять це для знеславлення всіх українців як гестапівських коляборантів. Тому на вимогу С.Бандери, якому я дав був прочитати мої спомини перед друком, я скреслив виявлення "герр доктора Швальковського"–Зенона Городиського і опис того епізоду урвав на словах гестапівця: "Менш, що ти тут робиш, зникай!" Вважаю, що сьогодні настав уже час подати правду про ту ганебну роботу мельниківських фольксдойчів на службі гестапа і подати прізвища тих юд, що вишукували і видавали гестапові на смерть українських самостійників, щоб так згідно з постановою мельниківського ПУН-у "в ім'я добра української справи змагати до ...послаблення бандерівців". /Гл. мельниківське "ОУН 1929-1954", стр. 287/ Приятелі др. З.Городиського подали мені, чому той "герр доктор"

з гестапа відразу пізнав мене, хоч я був у тирольському убранні й із підфальшованим німецьким паспортом: він знав мене добре зі студентського життя.]

Він мав листу тих, кого треба арештувати і з нею у руці, повчав гестапівських катів, кого як випадкового відвідувача Інституту випускати, а кого як відомого мельниківця бандерівця забрати до тюрми або концлагеру на знищення. Між жертвами того мельниківського Юди, фольксдойча Зенона Городиського, на якого він показав гестапівцям пальцем, був і студент Юлько Савицький, спікер львівського радіа, що відчитав у радіо Акт 30 червня. Його разом з іншими "небезпечними бандерівцями" відставлено до тюрми і він по чотирьох роках страждань у німецьких тюрмах і концлагерах загинув з виснаження та побоїв на початку травня 1945 р. у концлагері Ебензее. Я був теж тоді арештований і був наочним свідком, як Савицький вияснював, що він випадково зайшов до Інституту шукаючи праці і виглядало, що гестапівець його пустить. Але Городиський показав гестапівцеві на листу: "Це той ось бандерівець Савицький, що теж має бути знищений!" І Савицького забрали до тюрми.

У будинку "Дністра" при вул. Руській у Львові ту саму Юдину роботу, яку на Валу провів Зенон Городиський, виконав другий провідний мельниківський фольксдойч, співробітник гестапа і СД, інж. Утьо Соколовський. Він кінчив гімназію й університетські студії у Львові і зі студентського та спортивного життя знав особисто майже всіх провідних бандерівців, які за Польщі студіювали у Львові. Тому при арештах на "Руській" пильно стеріг, щоб хтось із них не вирвався із гестапівської пастки.

У Станиславові ганебну ролю Юди, видавання на смерть українських самостійників бандерівців, відіграв провідний член мельниківської організації, фольксдойч Еміль Тарнавський. У часі голосного гестапівського погрому у театрі він - стояв скритий за куртиною на сцені поруч гестапівця і дивлячись на залю, давав гестапові умовний сигнал, кого пускати, а кого арештувати і як бандерівця відставляти до тюрми на знищення. Мельниківець Еміль Тарнавський був теж помічником садиста Крюгера в перших арештах бандерівців у Станиславові у вересні 1941 р. Тоді він видав Гестапові між іншим двох братів Степана Бандери, др. Олексу і Василя, яких у липні 1942 року по-звірськи закатовано у концлагері Авшвіц. (Про того Тарнавського, як провокатора, згадує К.Паньківський у своїй книжці "Часи німецької окупації" на стр. 281)

ВАСИЛЬ БАНДЕРА нар. 1917 р. - загинув 1942 р.

Василь Бандера, другий з молодших братів Степана Бандери, народився 1917 р. Гімназію закінчив у Стрию й опісля студіював філософію на Львівському Університеті.

Член ОУН від 1937 р., в 1937-39 член Повітового Проводу ОУН у Львові. В липні 1941 член Повітової Управи Станиславова. Арештований гестапом 15 вересня 1941 був перевезений до тюрми у Кракові, а в липні 1942 р. до концлагеру Авшвіц і там в перших днях по-варварськи закатований на смерть.

Зиновій Книш відбував свою першу лекцію Юди при розслідуванні плянів Українського Національного Комітету у тюрмі в Рабці. Книш сам згадує, що меморандумом УНКомітету зацікавився сам німецький міністер Ріббентропп, який доручив гестапові перевірити, що таке УНКомітет і які є його пляни. Гестапо заарештувало кількох членів УНКомітету, з бандерівців Ярослава Горбового, Я.Рака й В.Янева, та кількох з інших середовищ, відставило їх до тюрми у Рабці і між них, як нібито теж арештованого, встромило свого співробітника Зиновія Книша. Арештовані

відразу похопились, чому то між членів УНКомітету встромено й голосного члена мельниківської організації, фольксдойча, який ані членом УНКомітету, ані симпатиком бандерівців не був, тому береглись його. Винюхавши, що зміг, Книш здав звіт своїм зверхникам у гестапо, був звільнений і поїхав до Львова, де разом з Барановським і інж. Володимиром Мартинцем створили керівну трійку організації Андрія Мельника.

У Львові свою ширу відданість гестапові Зиновій Книш доказав допомогою у зловленні Івана Равлика, тоді керівника Служби Безпеки у Проводі ОУН. У знищенні родини Равлика Книш співпрацював з Чучкевичем, який постановив використати особливу нагоду для проведення діявольської помсти на дружині Равлика. Книш під кінець польської окупації працював разом з Равликом у Центробанку і вони оба вважалися товаришами. У своїх споминах Книш безліч разів згадує Равлика як свого товариша, що після розвалу Польщі помагав йому і його дружині перейти большевицький кордон, сконтактуватися з дружиною, перевести з окупованої большевиками Галичини до Кракова його і його дружини речі, контактуватися з родиною в Галичині тощо. За всі ці прислуги постановив З. Книш віддячитися по-мельниківськи – по-гадючому. Йому не тяжко було роздобути адресу родини Равлика і він її передав Чучкевичеві. Чучкевич, коли дружина Равлика, тоді студентка Львівського університету, Мирослава Глинянська, ще була незаміжня, був "по вуха" залюблений в ній і хотів з нею женитися але дістав коша. Тепер діставши адресу її, він заарештував її, її матір і її кузинку і передав гестапові на садистичні допити, щоб виявили місце перебування Равлика. Сам брав участь у садистичних допитах і любувався катуванням арештованих і, коли вони нічого не виявили, їхнім розстрілом. Одночасно сам Книш передав Равликові запрошення на зустріч для розмов про мельниківсько-бандерівські взаємини. Равлик був посередником у зустрічі мельниківських провідників Рогача, Бак-Бойчука й Гайваса зі Стецьком, тому погодився зустрітися й із своїм колишнім приятелем Книшем для зорганізування зустрічі представників ПУН і Проводу ОУН. Та це своє довір'я до мельниківського фольксдойча Зиновія Книша оплатив Равлик власним життям: Книш заманув його у пастку гестапо, яке його схопило і на допитах у тюрмі закатувало на смерть.

Смертельний удар завдали мельниківські фольксдойчери в ролі поліційних слуг гестапо й СД /німецької Служби Безпеки/ Похідним Групам ОУН. У кожному відділі погромницьких частин СД /Айнзацгруппе СД/ був "перекладчик" – член мельниківської організації, що реєструвався як фольксдойч, завданням якого було вишукувати й передавати гестапові членів очоленої Степаном Бандерою ОУН. (Тому, що мельниківці прикривалися назвою ОУН, німці звали дійсну ОУН "Бандеребеvegунг".) Вони, мельниківці, виявилися особливо небезпечними Гестапівськими помічниками.

Ми згадували вже, що на терені "Райхскомісаріату Україна" опинилося кругло шість тисяч членів ОУН, зорганізованих у Похідні Групи ОУН. Німцям було прямо неможливо вишукувати їх, бо відрізнити прибулого там галичанина, члена "Бандерабеvegунг", від місцевих українців, ніякий німець не потрапив. А члени ОУН легко спостерігали німців, членів СД і гестапо, і знаходили все спосіб як перед ними критися, чи вирватися з їхніх лабет. Зовсім інакше малася справа з мельниківськими слугами СД й гестапо. Вони вже по вигляді, убранні й поведінці відрізняли галичан від місцевих східних українців, а по кількох фразах розмови впевнялися, що це галичанин і - видавали його гестапові, а допити в катівнях гестапо вже виявляло, чи це член

"Бандеребеvegунг". Та якого СД по закінченню слідства розстрілювало разом з жидами. А знову ж члени Похідних Груп ніяк не припускали юдиної роботи мельниківців і, довір'яючи кожному українцеві, не вміли критися перед ними. Тому й падали масово жертвою юдиної роботи мельниківців. Із шістьох тисяч членів Похідних Груп ОУН кілька сотень повернулися до Галичини і багато з них опісля стали "діпістами"; поверх тисяча загинули як воїни Ураїнської Повстанської Армії; а поверх чотири тисячі мельниківські фольксдойчі на службі гестапо й СД видали в руки гітлерівським катам і вони після жорстоких переслухань були розстріляні.

Лев Шанковський у своїй праці "Похідні Групи ОУН" згадує, що жертвою німецького терору в Україні падали навіть члени мельниківської організації і наводить подавану мельниківцями цифру: "За даними ОУН під керівництвом полк. Мельника, ця організація втратила за роки війни, 1941-1944, 4.756 членів, в тому 95% членів загинуло на території т. зв. Райхскомісаріату України" /ст. 12/. Це правда, що в розмаху жакливої машини терору СД й гестапо гинули й члени мельниківської організації, як гинули й навіть чистокровні німці, не-раз і високопоставлені члени гітлерівської партії. Але таких було разом не більше одної сотні. Згадане число "4.756 мельниківських жертв" це одна із сотень вигадок Книша, якими заповнена кожна сторінка його писань. Все ж, звідкись таке число прийшло Книшеві на думку. Думаємо, що це йому, як членові провідної трійки мельниківської організації, що керувала роботою мельниківських співробітників СД й гестапо, запам'яталося число виданих тими юдами гестапові на знищення членів "Бандерабеvegунг": згаданих нами поверх чотири тисячі на терені "Райхскомісаріату Україна", а решта в Галичині й на теренах Німеччини.

Найуспішнішим у винищуванні членів Похідних Груп ОУН був провідний член мельниківської організації сот.С.Сулятицький, фольксдойч, старшина СД, що звичайно ходив у чорному мундирі німецької СД, але не-раз і в цивільному вбранні, щоб заскочити свої жертви. Про нього згадує у своїх споминах п.з. "В поході до волі" /т.І, ст.400/ Микола Климишин, провідник Групи Північ, описуючи свою останню зустріч з Миколою Лемиком, провідником Середньої групи. Коли Климишин згадав Лемикові, що він, Климишин, був уже в часі походу раз арештований німцями і що це він завдячує мальниківському слугі СД, сот. С.Сулятицькому, Лемик відповів йому:

"Сотник С/улятицький/?...Мені він здесяткував групу. Під Староконстантиновом і в Шепетівці впало стільки людей, що можна б ними звести великі бої".

Згадується про "геройські подвиги" сот. С.Сулятицького, провідного члена мельниківської організації у винищуванні бандерівців руками СД й гестапо і в споминах інших членів Похідних Груп ОУН. Як співробітник німецької СД, Сулятицький ішов з відділом СД на схід за плечима наступаючої німецької армії і пильно рознюхував за бандерівцями. Зустрівши підозрілого йому українця, Сулятицький прикидався невинним перекладником німецької армії, який рад помагати українцям і набравши переконання в розмові, що він має перед собою бандерівця, вихоплював несподівано свій револьвер, арештував і передавав жертву німецькій кровожадній Службі Безпеки, СД, на допити й розстріл. У такий диявольський спосіб той мельниківський фольксдойч на службі німецького СД спричинив смерть сотень членів Похідних Груп ОУН, безгранично відданих боротьбі за визволення українського народу так з-під московської, як і з-під гітлерівсько-німецької окупації.

Самого Миколу Лемика зустрів Сулятицький в жовтні 1941 р., йдучи ще з двома членами німецької "Айнзацгрупе СД", несподівано на вулиці Миргорода. Лемик,

побачивши, що Сулятицький показав німецьким катам на нього пальцем, відразу усвідомив собі, що перед Сулятицьким він ніяк не скриє, хто він, і кинувся тікати, але за ним посипалися револьверні стріли німецьких катів, і мельниківського "вожденяти" Сулятицького і він упав на вулицю мертвий. Так загинув український національний герой Микола Лемик, той, що "в імені мільйонів" у 1933 р. застрілив у большевицькому конзуляті у Львові чільного представника большевицьких окупантів України, щоб запротестувати перед світом проти голодової облоги України!

Точно така сама доля, що Миколу Лемика, зустріла у Києві Дмитра Мирона-"Орлика": мельниківський член гестапо, йдучи з катami СД, наткнувся на вулиці Києва 25 липня 1942 р. на Дмитра Мирона-"Орлика", що після арешту Климишина став провідником Північної Похідної Групи ОУН і Краєвим Провідником ОУН Київщини. Побачивши гестапівців в асисті мельниківського собаки, Мирон пробував тікати і загинув від куль гестапівців.

У Миколаєві над Богом отаку юдину роботу на службі німецького СД повнив фольксдойч Петро Войновський з Буковини, теж провідний член організації Мельника. Між жертвами цього мельниківського Юди, що їх він видав німецьким катам на тортури і смерть, був і наймолодший брат Степана Бандери, Богдан, 19-літній юнак, що приєднавшись до Похідної Групи Південь дійшов був до Миколаєва і там попався в руки Войновського.

На Криворіжчині таку роботу робив член мельниківської організації, наймит катівської СД, Пастернак.

Про ту неславну роботу мельниківців на службі СД й гестапа проти українців згадує в своїх споминах "Південна Похідна Група" Зенон Матла. А американський історик Амстронг, згадуючи це, признає: "Ці обвинувачення Матли потверджує документ /німецької поліції, СД/ НО 3137".

На Полтавщині вписав свою "революційну" діяльність видаванням бандерівців гестапові на смерть Богдан Онуфрик-"Коник", організаційний референт крайового проводу організації Мельника, що ще перед походом на схід робив ту юдину роботу на Холмщині, а опісля в Галичині, а потім у "Райхскомісаріяті Україна". Він вславився безустанним повторюванням членам мельниківської організації: "Пам'ятайте, що обов'язком члена ОУН /тобто організації Мельника/ є – знищити хоч одного бандерівця!" Не члена московського окупаційного апарату, й – боронь Боже! – не Гестапівця, чи члена кривавої німецької СД, але бандерівця, українського самостійника-державника!

Є.Павлюк, у статті п.н. "Боротьба українського народу на Східних Землях", яка була надрукована в 1947 р. в американській пресі, згадує про події в Кременчузі:

"В березні 1942 р. гестапо розстріляло організатора самостійницького руху в околиці Кременчука М.Щепанського враз з жінкою і чотирьома нелітніми дітьми та Надю Мойленко, Петра Олійника-"Батька" і 22-ох самостійників-революціонерів з його групи. Всі вони перед розстрілом кричали: "Смерть катам! Хай живе Україна!" Опісля в квітні 1942 року в тому ж Кременчуку гестапо розстріляло 6-ох уродженців Західної України, які по зліквідуванні групи Щепанського даліше організували визвольний рух: В.Верещака, П.Длябогу, В.Мазяра та інших, яких прізвищ не тямлю... У Полтаві гестапо розстріляло в той час Борковського й організатора самостійницького відділу на Полтавщині "Ігоря".

Зрозуміло, що в статті в чужинецькій пресі автор не подав, що поліційними собаками, що помагали СД й гестапові виловлювати бандерівців, були "українські

фольксдойчі"-мельниківці. Але проводові і членам ОУН відомо, що це були "досягнення в винищуванні бандерівців" згаданого мельниківського "вожденяти" Богдана Онуфрика-"Коника" та підчинених йому мельниківських "перекладачів" на службі СД і гестапа.

Сатанічну насолоду мельниківців у винищуванні бандерівців видаванням їх гестапові на тортури і смерть ілюструє історія "пані в кожусі," члена мельниківської організації на службі СД й гестапо, що організувала схоплення Ярослава Старуха; історія, передана для опублікування членом Похідних Груп Іваном Шевчуком. Передаємо її як документарне свідчення.

В листопаді 1942 р. в руки гестапа попав "Любомир", крайовий провідник ОУН на Харківщину. В СД й гестапо у Харкові працювала тоді молода українка, член організації Мельника, яку звали "пані в кожусі" тому, що вона була завжди дуже елегантно вбрана і навіть у теплі дні ходила в гарному кожусі. Вона піддала гестапові плян використання "Любомира" для схоплення Ярослава Старуха, що під псевдом "Синій" перебував тоді у Львові. У часі переслухання "Любомира" слідчий, нібито випадково, був викликаний кудись і скатованого "Любомира" залишив з секретаркою, "панею в кожусі". Залишившись сама з "Любомиром", вона сказала йому, що її післали мельниківці працювати секретаркою в гестапо, але вона страшенно пригноблена катівською роботою гестапа і рада б втекти до Галичини. Вона запропонувала "Любомирові" зорганізувати втечу, якщо він опісля допоможе їй добратися зв'язком до Львова і там десь скритися. "Любомир" погодився. Організована "панею в кожусі" втеча вдалася й обоє добралися до Львова. Тут "Любомир" мав по зв'язку зустрітися зі Старухом у Єзуїтському парку при площі св. Юра. "Пані в кожусі" запропонувала завести "Любомира" туди на стрічу, бо він у Львові був перший раз. І от - як тільки в умовлене місце явився на стрічу Старух, його обскочили гестапівці.

"Старух відрухово відскочив і грімко гукнув /до Любомира/:

- Чи то зрада?!

-Я не винен! - закричав розпачливим голосом "Любомир".

Старух не спів навіть витягнути пістолю з кишені, як вже борсався безрадно в лапах опишків."

Старуха було тобі жахливо скатовано на допитах. На щастя, бравурний наскок на тюрму спеціальної боївки ОУН під командою Костя Цмоця визволив тоді майже мертвого Старуха і Дмитра Гриця з тюрми.

КОСТЬ ЦМОЦЬ - "МОДЕСТ". *1914 р. - † 23 грудня 1944 р.

КОСТЬ ЦМОЦЬ, селянський син, народився 1914 р. у Синевідську Вижнім б. Сколього, пов. Стрий. Гімназію закінчив у Стрию. Незрівнянний бойовик ОУН від гімназійної лавки. В час німецької окупації вславився Цмоць - "Модест" бравурним звільненням з німецької тюрми Олексі Гасина - "Лицаря" а в грудні 1942 р. Д.Гриця - "Перебийноса" і Ярослава Старуха: По зорганізуванню в Карпатах таємної радіопередачі ОУН-УПА "Вільна Україна", закованої як "Афродита", Цмоць- "Модест", вів її бойову охорону.

Загинув Кость Цмоць - "Модест", "Юра" 23 грудня 1944 р. в бою з кінним загоном НКВД біля села Юшківці, Ходорівського повіту.

ЯРОСЛАВ СТАРУХ – "СТЯГ", "ЯРЛАН" *17 листопада 1910 - † 18 серпня 1947.

ЯРОСЛАВ СТАРУХ народився 17 листопада 1910 р. в селі Бережниці Вижній на Лемківщині. По закінченню середньої освіти переїхав до Львова, щоб студіювати на

Львівському університеті й одночасно працювати в тижневику "Нове Село". Хоч навантажений подвійною працею, він розгорнув дуже широку роботу ОУН серед українського робітництва, попадаючи часто до польської тюрми, а в 1934 р. до концтабору в Березі Картузькій.

Член ОУН від 1929 р., член Крайової Екзекутиви ОУН, редактор і співробітник підпільних видань ОУН, автор "12 прикмет українського націоналіста".

В 1935 р. заступник Провідника і політичний референт Крайової Екзекутиви ОУН на Північно-Західних Землях засуджений на 13 років тюрми. В часі слідства жахливо тортурований.

По виході з тюрми після розвалу Польщі, Старух, хоч з підірваним здоров'ям, пристрасно береться за працю в ОУН та в організуванні української політичної еміграції в окупованій німцями Польщі. З його ініціативи твориться перший Український Допомоговий Комітет у Кракові, перетворений опісля на "Український Центральний Комітет", УЦК, звідки, хоч він був ініціатором і душою того комітету, усунув мельниківський комісар Зиновій Книш як небезпечного "бандерівця". У червні 1941 р. він став керівником Міністерства Пропаганди в Українському Тимчасовому Управлінні і членом Проводу ОУН. Літом 1942 р. мельниківський фольксдойч "Утьо" Соколовський поміг гестапові вдруге зловити Старуха і в ході переслухань у Львівській тюрмі його жахливо катовано. Непівживого, його вирвала з тюрми боївка ОУН.

Вилікувавшись, Старух далі працював в Головному Осередку Пропаганди ОУН і УПА. Організатор підпільної радіостанції "Вільна Україна".

Весною 1945 р. його призначено Крайовим Провідником Закерзоння, т. зн. українських земель, окупованих після війни Польщею. На тому пості Ярослав Старух - псевда "Стяг", "Ярлан", "Стояр", "Синій", "Гомін", - керував фактично в роках 1945-1947 всією героїчною боротьбою ОУН і УПА на Закерзонню проти польських наїзників, які, неспроможні самі здавити опір українського підпілля заключили в 1947р. спеціальний військовий договір Польщі з ССРСР і ЧСР для знищення ОУН і УПА.

18 серпня 1947 р., коли його бункер окружила сильна польська військова і поліційна частина, Ярослав Старух разом з залогою, вистрілявши всі набойі, зірвав бункер гранатами. Так загинув найбільший герой Закерзоння.

Як Крайовий Провідник Закерзоння, Ярослав Старух-"Стяг" був теж фактичним керівником збройної боротьби на Закерзонню Української Повстанської Армії, яка в тому титанічному змагу була всеціло сплетена з сіткою ОУН, Організації Українських Націоналістів.

У Львові підбив собі ціну як поліційна агент гестапа згадуваний провідний мельниківець Утьо Соколовський. Йому вдалося рознюхати, що студентка Галина Столяр, яка на суді "59" у Львові була засуджена за приналежність до ОУН більшовицьким судом на кару смерті, а з приходом німців одержала дозвіл продовжувати студії в Німеччині, використовує свої часті відвідини батьків у Львові на виконання доручень проводу ОУН як зв'язкова. Соколовський слідкував за нею при допомозі інших гестаповців у Мюнхені й Берліні і так попав на "зв'язкову хату" теренового проводу ОУН у Німеччині. Справою керував невідомий ще тоді лотишський провідник гестапо в Берліні Вірсінг. Галину Столяр арештовано і на допитах закатовано на смерть. Вона нічого не зрадила. Але викрити хату гестапо використало як пастку, при допомозі якої виарештовано майже весь провід ОУН в Німеччині, а вслід за тим заарештовано як членів ОУН у листопаді - грудні 1942 р.

поверх 150 українців. Під руками садистичного ката Вірзінга і його помічників загинули в часі слідчих допитів: Галина Столяр, Степан Масний, Володимир Федак-Траб", Іван Габрусевич-"Джон," Богдан Шеремета, Володимир Сушків та інші. У признанні за такі успіхи у винищуванні членів "Бандерабевеунг" Вірзінга підвищено на головного референта українських справ у СД і гестапо. (Інформації про загибель Г. Столяр і "Легенди" і роллю в тому У. Соколовського подав у 1948 р. в Мюнхені тодішній керівник С.Б Мирон Матвієйко.)

ГАЛИНА СТОЛЯР *5 березня 1917р. - †27 грудня 1942 р.

ГАЛИНА СТОЛЯР народилася 5 березня 1917 р. у священничій родині в Тернополі. Гімназію закінчила в "Рідній Школі" у Львові. Недопущена польською владою до студій на медичному факультеті Львівського університету, Галя була змушена залишитися в батьків у Тернополі аж до упадку Польщі. Ті роки вона повністю віддала праці в молодечих і просвітянських організаціях, а перш за все в ОУН, членом якої вона стала вже в гімназії, зголосившись до Юнацтва ОУН. Член Повітової Екзекутиви ОУН Тернопільщини.

По розвалі Польщі радянська влада допустила Галину на Львівський університет. Але вже по кількох місяцях НКВД її арештувало і в голосному процесі студентів, членів ОУН, у Львові її засуджено на кару смерті. Але вибух німецько-більшевицької війни приніс її волю.

В новій дійсності Галина Столяр, не зважаючи на своє підірване більшовицькою тюрмою здоров'я, зголошується до дальшої праці в ОУН, тепер - проти гітлерівських окупантів України. Як жертву більшовицького терору їй було прийнято на медицину на німецькому університеті в Берліні і це Галина використала для того, щоб бути зв'язковою між Проводом ОУН в Німеччині й Проводом ОУН, що перебував в Україні.

В грудні 1942 р. Галина Столяр попала в лабету гестапо. Хоч жахливо катована Вірзінгом і його помічниками, Галина не виявила нічого і загинула в часі катувань у тюрмі в Берліні 27 грудня 1942 р.

Викрити й зловити Галину Столяр поміг провідний мельниківський "фольксдойч" на службі Гестапо "Утьо" Соколовський.

Багато разів намагався Утьо Соколовський зловити Миколу Лебеда. Він разом з Вірзінгом заарештували дружину Лебеда з донею-немовлятком і її маму. На диво, гестапо не зважилося, з якихось міркувань, розстріляти їх. А зловити Лебеда Соколовському не пощастило.

Соколовський був співробітником Вірзінга по суті справи. Фізичним помічником Вірзінга у катуванні арештованих бандерівців при переслуханнях був інший мельниківський фольксдойч – Тютюнник із Камінки Струмислової. На вступі до катувань, Тютюнник представлявся жертві, що він Тютюнник, "член ОУН полк. Андрія Мельника", і навчить бандерівців, що це значить бунтуватися проти фюрера Адольфа Гітлера і вождя Андрія Мельника. Тютюнник поміг Вірзінгові закатувати на смерть не одного бандерівця, що попав у руки гестапо, а ті що пережили слідство, згадували його до своєї смерті. Так, наприклад, Володимир Лобай, що пережив катування і носив до смерті на своєму тілі страхітливі знаки тортур, свідчить про того мельниківського "героя":

"Били мене два дольмечери, між ними проклятий кат-юда українського походження Тютюнник."

"В той час я мав уже за собою три доби важкого биття. На моє тіло клали мокрий рушник і валили дрючками куди попало. Бив Тютюнник і ще один дольмечер

українець. Я знав, що ... Тютюнник – то запеклий ворог бандерівців".

Таке ж свідoctво подає й інша жертва гестапо-мельниківських знущань, Іван Шевчук:

"І Старуха, і мене, і всіх інших наших друзів найдужче бив і над нами знущався підлий тип на гестапівській службі Тютюнник з Кам'янки Струмилової... Тютюнник так надо мною знущався, що мій "захбеарбайтер" німець сам стримував його словами: Досить, дай йому вже спокій!"

Тим другим мельниківським героєм у винищуванні бандерівців був на службі гестапо Витрикуш зі Стрийщини, про якого згадує у своїм споміні Володимира Т.:

"Допитував мене слідчий німець, а за перекладача був українець Витрикуш. На всі запитання слідчого я давала виминаючі відповіді. Це дуже лютило слідчого, він грубо лаявся і бив мене по голові, по лиці й куди попало, а коли я падала на землю, копав мене чоботом. Також перекладач погрожував мені, вже "від себе", ще лютішими муками, якщо я "їм" /тобто і йому теж!/ всього не виспіваю."

Тютюнник був по-собачому вірний німецьким окупантам і вождеві Мельникові і по-звірячому садистичний у катуванні бандерівців як ворогів фюрера Гітлера і вождя Мельника. І, коли літом 1944 року гестапо заарештувало Олега Кандибу-"Ольжича" за пляновану ним співпрацю з "бандерівською" УПА, з ген. Тарасом Чупринкою, Тютюнник помагав Вірзінгові катувати й Ольжича, заступника голови тієї організації, до якої сам Тютюнник належав, бо був переконаний, що Ольжич перейшов до бандерівців, зрадивши фюрера і вождя Мельника.

У Маріюполі ганебною роботою винищування бандерівців вславився провідний член мельниківської організації сотн. Юрїїв, фольксдойч, унтерштурмфюрер СД, на сумлінню якого лежить щонайменше 15 членів Похідних Груп ОУН, яких він "винюхав" і видав гестапові на розстріл.

У київському гестапо визначився виловлюванням бандерівців та участю у тортуруванні схоплених бандерівців мельниківець др. Микола А-к.

В ЗСА живе двоє наочних свідків трагічного епізоду у Дрогобичі, як то мельниківець на службі гестапо, Б.С., наткнувся на Норичку, члена обласного проводу ОУН, направивши на нього револьвер вибив по лиці і передав гестапові, яке Норичку як бандерівця при черговій прилюдній езекуції повісило. На листі мельниківців на службі гестапо у Дрогобичі видніють прізвища: К-ський, інж. Т., В.Я-в. У висліді їхньої "патріотичної" роботи не один бандерівець повис на гестапівській шибениці в Дрогобичі.

У Зальцбургу виловлював бандерівців і передавав гестапові на знищення мельниківець Федак із Закарпаття.

В 1946 році я працював як адвокат у справах відшкодувань для українських політв'язнів у Мюнхені і тому часто зустрічався з заступником баварського міністра для відшкодувань, Цельгером. Одного разу він спитав мене, хто такі "бандерівці", а хто "мельниківці" і подав причину його заінтересування. Його секретарка, член німецько-демократичної партії перед Гітлером, за влади Гітлера працювала головною секретаркою в Гестапо в Мюнхені. По війні повернулася до тієї партії і подала дуже багато інформацій про дії гестапо. Між іншим вона подала, що в мюнхенському гестапо працював українець Лавришко як перекладач і референт справ заарештованих українців. В Мюнхені було дуже багато українців на невірільничих працях і багато з них попадало в руки гестапо за спробу втечі, або "плюндерунг", тобто за намагання після налету захопити щось з розбитих крамниць. За "плюндерунг" вішали. І ось той слуга

гестапо, Лавришко, хвалився їй, тій секретарці, що він власноручно повісив уже дванадцятого українця. На її здивування, він пояснив: Всі, що він їх повісив, то бандерівці, що є проти Гітлера і проти українського вождя Мельника, який служить Гітлерові. Він арештованого докладно переслухує і як ствердить, що арештований є бандерівцем, обвинувачує його в доказаному "плюндерунг" і сам виконує присуд Гестапо "повісити!". Він сам є провідним мельниківцем і доручення так нищити бандерівців він одержав від свого провідника, який післав його служити в гестапо.

Згодом я довідався, що таких лавришків вислав провід мельниківської організації до всіх більших міст у Німеччині з дорученням вірно служити гестапові і при цій нагоді "послаблювати" бандерівців видаванням їх як "плюндерерів" на шибеницю. Думаю, що герр Книш має список, а якщо ні, то може його дістати з архіву Ярослава Барановського.

І навіть по таборах переселенців з Буковини й Галичини, що їх німці удержували в "Райху" та в "ГГ", працювали як наймити гестапо члени мельниківської організації, "спасаючи Україну" на наказ мельниківського проводу виловлюванням бандерівців і видаванням їх гестапові на допити і смерть в концлагерах. Так, для прикладу, в таборі Требнік вславився такою роботою галасливий мельниківець Іван Данилюк з Витилівки на Буковині. Коли мешканець табору Алексевич у липні 1941 р. приніс вістку про Акт 30 червня і приніс "бандерівську" літературу, Данилюк видав Алексевича й ще шістьох його однодумців як "бандерівських" бунтарів, що ведуть агітацію проти фюрера Гітлера і вождя Мельника", гестапові і слід по них пропав.

Член обласного проводу мельниківської організації в Криниччині "проф." Філярет Л. має на своєму сумлінні учителя Кобанія та п'ять інших "бандерівців", яких він видав гестапові як його співробітник, обвинувативши їх у переводженні збірки на ОУН, очолену Степаном Бандерою. Усі вони загинули в концлагері Авшвіц. (Названі вище це тільки кількох із легіону мельниківських фольксдойчів, що не лиш за відомом, але й за апробатою проводу мельниківської організації стали на службу німецької "Служби Безпеки", СД, та гестапо для "послаблювання бандерівців", тобто виловлювання членів Організації Українських Націоналістів, яку німці звали "Бандерабевегунг", та видавання їх німецьким катам на тортури і вішання або розстріл. Серед членів тієї ОУН виявляється ще й сьогодні дуже сильна нехіть виявити тих юд прилюдно. Думаємо, що нахабне плюгавлення бандерівців, членів ОУН і УПА, борців за волю України проти німецьких окупантів, сьогодні у пресі мельниківців заставить бандерівців змінити свою настанову у цьому питанні і на підставі свідчень живих ще свідків та документів СД й гестапо, які зберіглись у німецьких архівах, а частинно в архівах в Ізраїлю, виготовити якнайповніший поіменний список тих мельниківських фольксдойчів, слуг СД й гестапо, на сумлінні яких муки і смерть тисячів бандерівців.)

Та ганебна робота мельниківців на службі СД й гестапо у ролі поліційних собак, що помагали виловлювати й катувати українських революціонерів самостійників, бандерівців, була загально відома українцям. Але її намагалися вияснити як особисті дії одиниць, що були знаними членами мельниківської організації, але робили це на власну руку, без апробати проводу їхньої організації. Таке припущення висловлює й Армстронг. Тільки ж, – їхня робота добре відома теж ПУН-ові, а однак ПУН ніколи їхньої ганебної роботи не засудив, ані зі своєї організації за ту злочинну роботу на службі окупанта проти власного народу не викинув. Навпаки, після війни він офіційно спростував помилкові припущення, ніби ті юди діяли на власну руку, аж надто ясною

інформацією. У виданому ПУН-ом у 1954 р. збірнику "ОУН 1929-1954" у статті "Переломовий рік", у звіті про Конференцію мельниківської організації 24 і 25 травня 1942 року, на стор.287 подано одну із прийнятих тоді, або апробованих діючих вже постанов:

"В ім 'я добра української справи треба змагати до такого послаблення бандерівців, в якому вони зречуться своїх монопартійних диктаторських плянів."

Отож – ясно: Книш, Чучкевич, Соколовський, Сулятицький, Городиський, Войновський, Тютюнник і десятки інших визначних членів мельниківської організації, що як поліційні агенти на службі СД й гестапо виловлювали тисячі українських революціонерів-самостійників, бандерівців, і видавали їх німецьким катам на муки і на смерть, виконували доручення свого ПУН-у, щоб так "для добра української справи"/!!!/ "послаблювати бандерівців".

Тією безприкладно ганебною роботою на службі жорстокого окупанта України, гітлерівської Німеччини, мельниківська організація, – і її провід ПУН, – вписали найчорнішу сторінку в історії українського народу за все поверх тисячлітнє його існування. Це правда, що траплялися й серед українців у кожному етапі його існування національні зрадники й запродавці, як Ярема Вишневецький, Кочубей і їм подібні. Але, це були тільки одиниці. А у випадку мельниківських запродавців йдеться про політичну організацію, про організовану когорту запродавців, та ще й під блюзнірчо краденою назвою "ОУН". Такої ганебної сторінки не було до того часу в історії українського народу за все поверх тисячлітнє його існування! Чи був в історії якогось іншого народу випадок, щоб член політичної організації видавав катам окупанта голову уряду своєї держави? Членів свого уряду, керівників визвольної боротьби?

Очевидно, не одного із тих поліційних слуг кривавого СД й гестапа стрінула з рук українського революціонера заслужена кара. Того, що в Києві показав гестапівцям і поміг їм застрілити Дмитра Мирона - "Орлика", Крайового Провідника ОУН Київщини, вислідив і застрілив на вулиці Києва Василь Сидор, пізніший Командир УПА-Південь. Тютюнник згинув від кулі бойовика ОУН в Раві Руській, коли зайшов до фризієрні, при кінці 1944 р. Крупний гестапівський наймит Утьо Соколовський, що мав на своєму сумлінні смерть виданих ним і закатованих гестапом Марійки Столяр, Івана Климова-"Легенди" та багато інших, згинув від кулі українського месника на вулиці Львова в вересні 1943 р. Ярослав Барановський згинув від кулі українського месника 11 травня 1943 р.

І ось дуже характеристичне явище. В усіх народів зрадника, що став на службу наїзника, щоб помагати йому винищувати борців за волю свого народу, згадують з обридженням і засуджують його, а того, хто його, зрадника, покарав за те, величають як національного месника. А мельниківці – ще й досі славлять вислужників гестапо, бо вони були членами їхньої партії і представляють покараних як "жертви братовбивства", а народних месників, що покарали юд, звуть "братовбивниками", бо ті юди були братами мельниківцям у вислужуванню окупантам.

Каральні акції ОУН проти вислужників гестапо з одної сторони і несподіваний удар німецьких окупантів по мельниківських просвітянцях, про який буде мова, перелякали Зиновія Книша. Він, залишаючись формально далі членом ПУН, постарався про те, що гітлерівці іменували його біргермайстом у Калуші, а відтак найвищим ненімецьким /в розумінню мельниківців/ співробітником крайсгауптмана у Золочеві.

"Чи не головокружна "ка'єра" з канцелярії ОУН /т. зн. організації Мельника, П.М./ на такі високі пости в німецькій адміністрації," – свідчить тодішній член мельниківського ПУН, Ярослав Гайвас. – "Під кінець - продовжує своє свідчення Гайвас, – Книш подався на Захід... вигідно, в тепло нагрітому вагоні, приїхав аж до Дорнбірну на швейцарському кордоні. Упадок гітлерівської Німеччини /якій він вірно, до останку, служив тілом і душею, -П.М./ закінчив той етап його кар'єри. Незабаром він опинився у Мюнхені з апетитом на найвищі пости в ОУН та повний енергії для продовжування протибандерівської компанії

Особливо переконливим документом в цій справі є свідчення очевидця подій в Україні в час другої світової війни, пастора Євангелицької Церкви, Володимира Боровського. Як людина глибоко релігійна, пастор Української Євангелицької Церкви з юних літ, а тепер репрезентант УЄЦеркви в СКВУ, він заслуговує на повне довіря, а не будучи прихильником ніякого українського політичного середовища являється повністю об'єктивним свідком. У своїх споминах "Під Покровом Всевишнього" він подає на стор. 152 таке свідчення:

"Скоро після цього мені знову трапилося бути в Рівному. Я мусів переночувати в нашого студента богословія. Під ранок я почув, що хтось стукає у вхідні двері... В кімнату ввійшли два представники гестапо, заявляючи, що вони мають наказ перепроводити обшук та їх обох арештувати. Ці "гестапівці" були українцями... До сьогодні я не знаю докладно, що було причиною тих арештів. Казали, що "бандерівці" перейшли до проти німецької партизанки, і це їх виарештовують. Обидва ж гестапівці були "мельниківцями"...

Німці всіх арештованих розстріляли, і як я довідався, німці 8 березня 1943 р. розстріляли в Рівному 485 осіб".

Оце випадкове свідчення очевидця, пастора Євангелицької Церкви, говорить ясно і переконливо, яку це "роботу" проводили в час важкого лихоліття України "мельниківці", ставши добровільно на службу гітлерівського гестапо, щоб винищувати "бандерівців", членів протинімецької боротьби. Це вони, мельниківці, показували німцям, хто повинен бути арештований і хто з арештованих є бандерівець, а тому й мусить бути розстріляний.

Врешті, переконливу ілюстрацію того, як в основному ставилися до німецьких окупаційних властей в Україні мельниківці, а як бандерівці і, відповідно до того, яке було трактування німецькими окупантами одних і других, подає й сам мельниківський "генерал" Степан Касіян у своїх, зрадагованих Зиновієм Книшем, пашквільних "споминах". Він свідчить:

"Від Крайової Екзекутиви /мельниківської організації/ у Львові приїздив до нас політичний референт Микола Бігун з доповідями для української інтелігенції... З військовими справами приїздив поручник Володимир Кобзар та пор. Роман Барицький. Приїжджали й інші провідні члени мельниківської організації."

І – ні разу не трапилося, згідно зі свідченням С. Касіяна, –щоб їх якимось за те переслідувала німецька влада, гестапо. А от трапилося, – подає далі С. Касіян – що приїхав до свого рідного села бандерівець, Роман Мокрій. А тоді –

"Якраз щось відбувалося в читальні "Просвіти"... Мокрій вийшов на сцену і почав виголошувати протинімецьку промову... Роман Мокрій виговорився і зник. А в село наїхали гестапівці, арештували понад сотню невинних людей без розбору.... Немало труду коштувало, щоб визволити невинних людей, жертви бандерівської краснорічivosti, усіх їх хотіли заслати в ка'єт."

Про що ж говорить оце свідчення мельниківського політрука? Про те, що мельниківці закликали до оборони українського народу перед гітлерівськими найзниками і тому гестапо їх не рухало, а навпаки, помагало їм у їхній роботі, а бандерівці закликали до покірної співпраці з німецькими найзниками і тому їх гестапо переслідувало? Чи може навпаки? Дуже шкода, що С. Касіян не здобувся на відвагу і не подав відверто у своїх споминах, хто це так швидко повідомив гестапо про виступ бандерівця Мокрія проти німецьких окупантів. Адже членів гестапо, які приїхали з Німеччини й не знали української мови, в читальні "Просвіти" не було! Не зробив це часом сам пан С.Касіян?

Врешті, сама розповідь того неперевершеного мельниківського героя, Степана Касіяна, зрадагована Зиновієм Книшем, про те, як то він із безлічі смертельних небезпек, попавши в руки гестапо, завжди виходив скоро й ціло, насуває критично думаючому читачеві питання: Чи це справді він мав таке неймовірне щастя, чи може... рятувала його завжди виказка співробітника гестапа? І остаточний його виїзд з України вигідним поїздом під особливою опікою мадярських військових старшин різко повторює це питання: Чи це справді так дбали про нього мадярські старшини тому, що він був "командиром мельниківської УПА", чи може просто тому, що той мельниківський герой показав їм свою виказку співробітника гестапа, а мадяри аж до повної капітуляції Німеччини мали страх перед гестапом і для власної безпеки старалися догоджати кожному членові гестапа!

В період польської окупації Західної України в 1920-1939 роках діяли дві українські політичні сили: революційно-визвольний рух УВО-ОУН, і опортуністи, що визнавали окупаційну владу і намагалися в межах, дозволених нею, здобути щось для українського народу. Революціонери засуджували опортуністів, а опортуністи критикували революціонерів. Та все таки, вони становили один фронт у відношенню до окупанта. Мельниківська організація постала в 1940/41 рр. як переємець опортунізму і було сподівання, що й тепер ролі будуть поділені: ОУН під проводом Бандери буде вести революційну боротьбу проти німецьких окупантів, а мельниківці будуть намагатися льоальною співпрацею з німецькою владою в Україні здобути для українського населення, що в тих умовинах буде можливим.

На жаль, мельниківці злочинно переступили границі опортуністичної співпраці, заангажувавшись у допомогу гестапові в винищуванні бандерівців, українських революційних борців за Українську Державу. Тим вони вкрили себе вічною ганьбою.

ТРАГЕДІЯ МЕЛЬНИКІВСЬКИХ ПРОСВІТЯНЦІВ.

Ми згадували про те, що зараз по створенню в 1940-41 рр. нової організації, яку очолив полк. Андрій Мельник і яка несовісно підшилася під назву ОУН, у тій організації створилося окреме крило "просвітянців," яке очолив Олег Кандиба "Ольжич". Вони вірили, що німецька окупаційна влада на українських землях дозволить українцям розгорнути просвітянську, допомогову й економічну працю так, як це перед походом німців проти СРСР було на терені Німеччини, Чехії та на окупованих німцями польських теренах і що в Україні, як там, мельниківці зможуть під проводом їхньої організації легально, в рамках дозволу німецької влади, вести ту працю. Вони були теж певні, що їхня співпраця з німецькими властями, СД і гестапом включно, забезпечить їх від будь-яких конфліктів із місцевими німецькими властями. Тим більше, що їхня організація від перших днів доказала свою відданість на службі німцям участю у ліквідуванні Української Держави, відновленої Актом 30 червня

1941, в арештуванні членів Українського Державного Правління з Ярославом Стецьком на чолі та визначно допомогою німецькій СД й гестапові у вилученні на тортури і знущання членів очоленої Степаном Баядерою Організації Українських Націоналістів. Тому й узялись під проводом Ольжича з розмахом до тієї просвітянської праці і в Галичині, що стала новим дистриктом ГТ, і на території "Райхскомісаріату Україна".

Зразу виглядало, що їхні сподівання сповняться. Др. К.Паньківський подає:

"Під керівництвом /Бізанца/ та вже тоді всюди присутнього Кольфа з СД відбулися в половині липня /1941 р / в ратуші нечисленні збори громадян у справах суспільної опіки. Тут покликані до життя "Українську Допомогову Акцію", УДА, та на голову запрошено о. крилошанина Василя Лицаняка, довголітнього довіреного співробітника Митрополита в тих справах, зокрема опіки над сиротами. В склад УДА увійшли на керівні місця, поруч голови, майже без винятку члени групи Мельника. УДА мала виразні позначки експозитури групи полк. Мельника. За винятком самого голови, весь склад УДА був однопартійний."

Цю харитативну установу, УДА (Українську Допомогову Акцію) хресним батьком якої був сам політичний керівник всесильної гітлерівської СД, Служби Безпеки, Кольф, а опікуном Бізанц, використали мельниківські просвітянці для ведення не тільки харитативної, але іншої праці просвітянського характеру і для прикривання своєї, чисто партійної роботи. Правда, УДА скоро зударилось компетенційно з іншою українською організацією під покровом того ж Кольфа, Українським Крайовим Комітетом др.Костя Паньківського і в висліді заходів Паньківського у Кольфа, УДА підпорядковано його Комітетові як харитативну секцію, але з залишенням всієї мельниківської обсади і, тим самим, з залишенням характеру легальної заслони всієї роботи мельниківської організації. Це створювало враження, що всяка робота мельниківців всеціло апробована німецькими чинниками.

Вражіння повної апробати німецькими окупаційними властями просвітянської роботи мельниківців викликала й поведінка ПУН-у, про яку свідчить К.Паньківський:

"Провід групи Мельника працював вільно в Берліні.../Члени мельниківської організації/, що перебували у Львові, жили не тільки легально, на очах громадянства, але деякі з них працювали у різних органах німецької влади – військо, адміністрація, СД."

14 липня, три дні після того, як арештовано Стецька, голову Українського Державного Правління, А.Мельник, як "Вождь ОУН", вислав Гітлерові вірнопідданчу телеграму із висловом бажання взяти активну участь у здійснюванні Гітлерових плянів "перебудови східної Європи" Кілька днів раніше Мельник, підписуючись як "колишній полковник армії УНР" разом з колишніми старшинами армії УНР, ген. Капустянським і Омеляновичем-Павленком та полк. Сушком, Стефановим і Дяченком, вислав до Гітлера через Головну Команду німецьких збройних сил "гаряче прохання" дозволити українцям "маршувати рам'я-об-рам'я з нашим визволителем, німецькою армією, як українська військова формація". Таке прохання до Гітлера дозволити на створення військової частини, яка б помагала німцям здійснювати пляни Гітлера щодо східної Європи, вислав ПУН і після того, коли Галичину приділено до польського ГТ, а з решти української території, без Буковини й Закарпаття, створено німецьку колонію "Райхскомісаріат Україна", що мав після виграної війни стати тереном колонізації німцями як очищена від українців частина Великонімецьчини.

Уся та вірнопідданча співпраця ПУН-у з гітлерівськими властями впевняла

мельниківських просвітянців, що ніяких перепон у їхній аполітичній, просвітянській праці зі сторони німецьких окупаційних властей не буде. Тому й узялися перебирати під свою опіку рух місцевого населення звільненої від большевиків Наддніпрянщини відновлювати українське шкільництво, освітні товариства, розбудовувати українську пресу, формувати господарське життя.

У Генерал-Губернаторстві усі ті прояви українського життя очолював Український Центральний Комітет, УЦК, що його очолював проф. Кубійович; в Галичині зразу "Український Крайовий Комітет" Костя Паньківського, а згодом той же УЦК, якому Паньківський зі своїм комітетом на доручення німців підпорядкувався. На терен "Райхскоммісаріату Україна" УЦК не допущено. Тому мельниківці запланували створити зверхню організацію на взір УЦК. В Галичині завжди були популярні "комітети"; на Наддніпрянщині – "ради": була Українська Центральна Рада, а опісля, під московською окупацією, від сільської "ради" до "Радянської" УСР. Підтасовуючи під це, мельниківці постановили створити очолену й керовану ними "Українську Національну Раду" у Києві, як апробоване німецькою окупаційною владою територіальне представництво українців у "Райхскомісаріаті Україна".

Створення мельниківської "Української Національної Ради" у Києві 5 жовтня 1941 р, описує Ярослав Гайвас, співторець тієї установи так:

"В малій їдальні на Подолі, при набагато меншій ніж у -Львові /30 червня 1941 р./ кількості людей, без партій і консультацій звели, кого могли і кого вважали гідним та хто був охочий і – проголосили!"

А др. Кость Паньківський свідчить:

"Діяльність /мельниківців/ у Києві була спершу явна. Її завданням було наладнати й організувати життя та підшукувати й рекомендувати німецьким чинникам громадян на керівників різних ділянок громадського життя... В час свого перебування в Києві /28.9-1.10.1941/ я не чув нічого про те, що намічається зібрання київських громадян для покликання в Києві Національної Ради. За якийсь час після мого повороту до Львова дійшла до нас вістка, що ОУН /мельниківці/ створили в Києві Українську Національну Раду, головою якої обрано місцевого проф. Техн. Інст. Миколу Величківського. У склад Ради на керівні місця увійшли члени проводу ОУН /мельниківців/: ген. Капустянський, інж. Бойдуник, О.Ольжич... У зв'язку з тією активністю ОУН /мельниківців/ в Києві і ставленням німців до неї, витворювало враження про можливість іншої української політики німців і роллю ОУН /мельниківців/ в підсовєтській Україні".

З цих свідчень двох провідних учасників українського життя в періоді німецької окупації, Гайваса, тодішнього члена Проводу мельниківської організації, та К.Паньківського, голови Українського Крайового Комітету, а потім заступника голови УЦК, виходить ясно наступне:

Перше, що УНРаду у Києві створено 5 жовтня 1941 р. з ініціативи провідних членів організації Мельника із випадкових людей, без найменшого порозуміння з іншими українськими організаціями, групами чи гуртами, а просто – "звели, кого могли і кого вважали гідним та хто був охочий і – проголосили!"

Друге: ціллію тієї установи не була боротьба за самостійну Українську Державу, як виходило б з назви, але в покірній лояльності до гітлерівського окупанта України "організувати життя та підшукувати й рекомендувати німецьким чинникам місцевих громадян на керівників різних ділянок громадського життя". Отже точна копія того, що в ГГ називалося "Український Центральний Комітет", очолений проф.

Володимиром Кубійовичем, тільки – керований мельниківською організацією. В надії, що німці радо приймуть ті послуги.

В надії на це, мельниківські просвітянці кинулись підпорядковувати тій своїй "УНРаді" все те, що почало самочинно творитися в Києві й інших містах "Рахскомісаріяту Україна": шкільництво, пресу, культурні установи, просвіту.

А "барано-книшівці", основне ядро мельниківської організації, звернули особливу увагу на організування під їхнім проводом "української" поліції, всеціло підчиненої німецькій СД та гестапові, та обсаджування своїми людьми керівних постів цивільної адміністрації на тих щаблях, де допускалося українців.

Про це звітує член ПУН-у Я.Шумелда:

"Задовільно розвивалася організація порядкової поліції міста Києва та зав'язки Київської Обласної Поліції, яка мала стати координуючим чинником не лише для Київської області, але – коли не формально, то фактично - для всієї Наддніпрянщини. Цьому відтинкові присвячував дуже багато уваги др. В.Яхно... Всі свої сили цій праці віддавали Роман "Гордон"-Біда, сот. Р.Захвалинський, який виконував функції команданта Київської Обласної Поліції і др. Сампара, що перебрав на себе найважчий відтинок київської поліції – порядково-кримінальний".

Піддержку в організуванні української допоміжної поліції дав мельниківцям "Буковинський Курінь". Так прозвано групу буковинців, переважно інтелегентів, що в 1941 р., коли румуни одержали від німців Буковину, рішили тікати перед сподіваним переслідуванням українців румунами. Група начисляла 200 до 300 осіб, у тому багато жінок і дітей та старших віком. По прибуттю до Галичини жінки, діти і старші, а також частина молоді залишилися в Галичині, а около сотні молодих помандрувала на схід. Вже в Галичині буковинці зустрілися зі своїми земляками, що в 1939-40 р. виїхали до Німеччини як фольксдойчі і в Німеччині приєдналися до мельниківців, тому й нова група втікачів пристала до мельниківців як тих, що мали попертя німецьких властей. Вони стали основою організованої мельниківцями поліції, потрібну решту доповнювано набором з таборів воєннопонелених. Ті, що знали добре німецьку мову, стали до праці в СД й гестапо, як от згадуваний Войновський, на сумлінню якого десятки жертв, бандерівців, яких він як наймит СД, виловлював і видавав СД й гестапові на тортури й розстріл. Частина того куреня відірвалася і приєдналася до Організації Українських Націоналістів, бандерівців.

Але, "медові місяці" мельниківсько-гітлерівської співпраці виявилися аж надто короткими. Німці радо користали зі служення їм, але вимагали собачої покірності й слухняності у сліпому виконанню їхніх наказів, із заборонаю будьякої участі в українському життю. Тому, як грім з ясного неба, посипалися неждані удари розшалілих гітлерівських окупантів і на мельниківців, хоч як вони намагалися доказувати свою покірну льяльність німецьким окупантам.

Першим, дуже дошкульним ударом був – гестапівський погром свята Базару. В пляні провітрянсько-патріотичної діяльності, на взір того, як це робила "Просвіта" за польської окупації в Галичині, мельниківські просвітянці постановили влаштувати всенародне вшанування пам'яті українських героїв, учасників Другого Зимового Походу, розстріляних під Базаром 21 листопада 1921 р. Свято вийшло величаво з участю багатьох тисяч українських патріотів, які повірили пропаганді мельниківців, що з приходом німців в Україну українці можуть свобідно виявляти свої патріотичні почування і вільно організувати своє життя. І враз – німецька СД зареагувала на це - масовими арештами і масовими розстрілами. Організатора імпрези, Волинця, та

більшість мельниківців завдяки інтервенції членів ПУН звільнено. Сотні розстріляних це були випадкові, непартійні, українські патріоти, а також – бандерівці, що, – так свідчить Шумелда, – теж прийшли на свято. Але було між ними й кількох мельниківців, що їх мельниківські провідники, хоч і мали дуже добрі контакти з гестапом та СД, вирвати з лабет кровожадного СД не встигли. Приголомшений Ольжич зарядив організаційне слідство. Шумелда звітує:

"Вислід слідства вказував на те, що приготування до Свята переведені були згідно з духом виданих інструкцій. Не можна ствердити жодних протинімецьких виступів, а німців могло дразнити хіба лише те, що Свято прийняло такий широкий розмах та що всі точки, як і цілість, витримані були в Українському національному дусі."

Вслід за тим прийшов удар по київській УНРаді. Вона, як ми підкреслювали, була плянована мельниківськими просвітянцями як легальне, апробоване німецькими властями, представництво українців на взір УЦК в Генерал-Губернаторстві. Згідно з цим, зараз по "проголошенню" створення УНРади на зборах кільканадцяти громадян, Величківський як голова і Бойдуник як секретар новоствореної інституції склали візиту німецькому командантові Києва і, насамперед, Гансові Кохові, що керував українськими справами при уряді губернатора у Львові, а по створенню "Райхскомісаріату Україна" був перенесений на такий сам пост у Києві, щоб скласти їм як представникам німецької влади в Україні заяву вірнопідданчої лояльності й одержати від них офіційну апробату існування і дії УНРади. Ганс Кох вже у Львові виявив себе великим прихильником мельниківців, тому делегати київської УНРади сподівалися знайти в ньому свого опікуна.

Про ті візити пише сам Величківський: "Коли наша делегація прийшла до Головного німецького управління, то в приймальні нас зустрів якийсь чоловік в уніформі німецького Гестапо. Він заговорив до нас по-українському і назвався д-ром Миколою Андрусяком. Так я вперше познайомився з д-ром Миколою Андрусяком. Коли ми зайшли до Кабінету головного німецького начальника, куди нас запровадив др. Микола Андрусяк, нас зустрів... Ганс Кох.

Др. Микола Андрусяк був визначним членом мельниківської організації, тому делегати київської УНРади одержали відразу нагоду побачити, що мельниківці мають близькі контакти із гестапом, і з цивільною німецькою адміністрацією. Але постава німців була відразу для них відром холодної води на голову. Кох остеріг, що гітлерівські німці це зовсім не ті німці, що були в 1917-18 рр. і що він, Величківський, погоджуючись бути головою УНРади, буде "жертвою." Дозволу на існування і працю УНРади не дав. Натомість "порадив":

"Пришліть на працю до гестапо своїх двох-трьох людей, щоб ви знали, що там робиться."

Ясно, що пояснюючи так, чому УНРада має прислати своїх двох-трьох людей на службу до гестапо, Кох мав Величківського за наївного. Хіба ж можна сумніватися в тому, що високому гітлерівському службовикові ішлося не про те, щоб українці знали, що робиться в гестапо, але про те, щоб гестапо знало, що роблять українці, конкретно, – що робить УНРада.

Ще більшим розчаруванням була для делегатів УНРади їхня візита в німецького команданта Києва, про яку звітує Величківський:

"Коли Президія УНРади відвідала цього німецького Генерала, коменданта Києва, то він почав кричати, що не знає і не хоче знати ніякої Української

Національної Ради. Своєму службовцеві, до речі, українцеві-галичанинові /ясно, що мельниківцеві!/ велів записати наші адреси, а нам, підвищеним тоном, наказав припинити будь-яку працю."

Члени мельниківської УНРади і сам ПУН думали, що це якесь непорозуміння на середніх і нищих щаблях адміністрації. Тому 14 січня 1942 р. ПУН за підписом Митрополита Шептицького як голови львівської УНРади, М.Величківського як голови київської УНРади, Андрія Левицького як "наступника Симона Петлюри і Головного Отамана УНР," ген. Омеляновича-Павленка як "Голови Ради генералів Українських Комбантантів і Андрія Мельника як "Вождя Українських Націоналістів" вислав до "Його Ексцеленції Вождя і Рейхсканцлера Німецького Райху Адольфа Гітлера" спеціального листа з зажаданням на несподівано неприхильну поведінку німецьких окупаційних властей в Україні супроти українців. В тому листі пишеться:

"Українська нація пов'язувала великі надії з розвитком подій у Східній Європі... Керівні кола українського народу були завжди свідомі того, що... тільки німецький Райх під проводом Вашої Ексцеленції спроможний завдати большевизмові смертельного удару... Поразка Росії повинна б дати Україні можливість прилучитися до політичної системи Європи...

"На центральних українських землях українців позбавлено всіх можливостей культурно-національного розвитку... Провідні українські кола запропонували створити Українську Національну Раду в Києві і заходилися отримати дозвіл німецької адміністрації для її діяльності. Метою цього була мобілізація всіх творчих сил країни для відбудови суспільного й економічного життя на Україні...

Ми запевняємо Вашу Ексцеленцію, що керівні кола на Україні є ладні до найбільш можливої тісної співпраці з Німеччиною, щоб... здійснити новий порядок на Україні і в цілій Східній Європі."

Як бачимо, лист написаний у безгранично покірному, благальному тоні і, що найважливіше – чим він різко відрізняється від меморандумів очолоеної С.Бандерою ОУН та Українського Національного Комітету під головуванням др. Володимира Горбоного і Українського Державного Правління – в ньому ні словечком не згадується про ціль змагань українського народу, про самостійну й соборну Українську Державу. Замість цього постійно говориться про бажання українців допомогти німцям, як покірні раби, збудувати на сході Європи гітлерівський новий лад, тобто – могутню, аж по Урал, тисячлітню імперію німецьких іберменшів.

У цьому листі, уложеному ПУН-ом і підписаному самим вождем мельниківської організації, Мельником, дуже виразно засвідчується, що Українську Національну Раду у Києві ще лиш пропонувалося створити й організатори старалися одержати від німецьких властей дозвіл на існування і дію такої української установи; але сподіваного дозволу не одержали, тому автори листа прохають "його ексцеленцію фюрера" такий дозвіл дати.

Відповіддю на це було заарештування 6 лютого 1942 р. всіх членів УНРади. Між арештованими опинилася й група редакторів мельниківської преси в Києві: Рогач, Теліга й інші. Після слідства усіх звільнено з дорученням негайно припинити усяку працю й само існування УНРади та українських газет і журналів крім тих, що їх створить сама німецька влада, яка й держатиме гостру контролю над усякою видавничою діяльністю. Тим, що приїхали до Києва, доручено негайно виїхати з Києва і до "Райхскомісаріату Україна" не повертатися.

Звільнені члени УНРади підчинилися дорученню і київська Українська

Національна Рада 2 лютого 1942 перестала існувати, її голова, М. Величківський, у своїх споминах, написаних на еміграції й друкованих щойно в 1965 р. розмальовує на диво широку діяльність тієї УНРади – в дуже простий спосіб: усе, що тоді самочинно творилося в Києві і поза Києвом у "Райхскомісаріяті Україна", він підтягнув під працю київської УНРади, хоч усі ті організації й установи нічого ні з УНРадою не мали, бо її вже, або й ще не було. Ілюстрацією того його трюку є його твердження, що установчі збори учительської ради, які відбулися в Києві "в перших днях жовтня 1941 р. скликала УНРада, делегувавши туди свого члена Корсунського, тоді, коли в перших днях жовтня 1941 р. київської УНРади ще взагалі не було. То й не диво, що відома письменниця Докія Гуменна у своїй книжці "Хрещатий Яр" подає, що вона жила тоді в Києві і була членом Спілки Українських Письменників, але про існування і дію УНРади у Києві вона нічого не чула. А Величківський твердить, нібито ту Спілку УНРада оснувала і її працею керувала.

Або – організування Українського Червоного Хреста. Величківський у своїх споминах твердить, що цю інституцію заложила у Києві під його проводом УНРада і після того під керуванням централі творилися відділи УЧХреста по інших містах "Райхскомісаріату Україна". А симпатик мельниківців, Улас Самчук, як і інші об'єктивні свідки подають, що Український Червоний Хрест заложив ще перед заняттям Києва у Рівному полк. Леонід Ступицький, при якому діяв підвідділ "Суспільна Служба" під керівництвом др. Хариті Кононенко, а медичними справами керував доктор Василів. Після заняття Києва там було створено відділ УЧХреста з огляду на те, що столицею "Райхскомісаріату Україна" німці зробили Рівне. Все це сталося ще й перед пляном мельниківців організувати УНРаду. То як же можна приймати за правду вигадку Величківського про те, нібито і Український Червоний Хрест, і Спілку Українських Письменників, і Учительську Раду, і багато інших установ у Києві й поза Києвом творила мельниківська "Українська Національна Рада" у Києві, коли зіставлення фактів переконує, що вони постали вже тоді, коли ще й думки про творення самої "УНРади" у Києві не було?

Вірити треба митр. Шептицькому, Мельникові, вождеві його організації, Андрієві Левицькому і ген. Омеляновичеві-Павленкові, які у своєму листі до Гітлера ясно подали, що УНРаду ще лиш пропоновано оснувати і організатори ще лиш "заходилися отримати дозвіл німецької адміністрації для її діяльності". Тим більше, що того листа підписав і сам Величківський. Одержавши в часі арешту доручення негайно припинити всяку роботу плянованої УНРади, Величківський повністю підчинився наказові і це й було причиною, що його гестапо більше не рухало.

А зовсім інша доля зустріла гурт мельниківських журналістів, які пробували не підчинитися наказові гестапо. їм було доручено негайно припинити всяку журналістичну роботу і повернутися до Львова. Вони й далі вірили, що їхній арешт це вибрик місцевого гестапо і, знаючи про вислання листа ПУН до самого Гітлера, були певні, що все виясниться в їхню користь. Тому повернулися до праці в редакції. Довідавшись про те, гестапо заарештувало усіх їх вдруге і – розстріляло усіх. Це був жахливий удар для мельниківських просвітянців, які й припустити не могли можливості, що їх, мельниківців, що так лояльно співпрацювали з усіма частинами німецької адміністрації, з гестапом включно, могли не то розстрілювати, а хочби арештувати за просвітянську роботу, в якій і тіні чогось протинімецького не було.

Непричасність київської УНРади у організуванню різних українських установ та організацій у Києві й інших містах "Райхскомісаріату Україна" засвідчує член

мельниківського ПУН-у, Я.Шумелда, що був тоді у Києві:

"Вже в перших днях після втечі большевиків організовано Київську Міську Управу, згодом відкрито в Києві всі роди шкільництва, від садочків починаючи й Університетом та Академією Наук кінчаючи, здвигнено приватні й кооперативні підприємства із Всеукраїнською Кооперативною Спількою на чолі, Спільку Письменників, Спільку Музик, Спільку Лікарів, Спільку Медичних Працівників, Спільку Інженерів та десятки інших організацій...

В пелюшках була теж тоді Українська Національна Рада. В той час був це гурт видатних наукових та суспільно громадських діячів Наддніпрянщини, які перебували в той час у Києві. Але, від гурту людей до Організації чи Установи... ще дуже далеко... Треба було виробити формально-правну форму того тіла... знайти форму відношення до німецької влади."

Це свідчення одного з членів ПУН-у, що був тоді у Києві, переконливо свідчить про те, що десятки організацій і установ, які Величківський у своїх споминах представляє як твір УНРади, вже існували і діяли тоді, коли київська УНРада ще лиш родилася, була в пелюшках і думала, як їй самій оформитися. Зустрівшись вже в перших днях по "проголошенню" свого існування з заборонаю німців і дії, і самого існування, вона, УНРада, не вийшла поза плянування і від плянованих розмов до дії ніколи не перейшла. Німецькі окупанти, замість стати сподіваним опікуном, виявились безжалісним ліквідатором мрій і плянів мельниківських просвітянців.

Це правда, що прибулі мельниківські просвітянці помогли місцевим українцям у відбудові організованого життя. Як помогли й бандерівці. Різниця була у тому, що льояльні до окупанта мельниківці були толеровані і тому виступали відверто, під власним іменем. А бандерівці були в підпіллі, жорстоко переслідувані німецьким СД й гестапом та їхніми мельниківськими співробітниками і тому мусіли й у легальній виступати завжди анонімно. Та в основному – ініціатива і розмах відбудови були ділом місцевих українців.

Як же zareагували на ті жорстокі вияви німецьких окупантів проти самих мельниківців їхній провід, ПУН, та само членство?

Коли в липні 1941 р. гітлерівські окупанти України заарештували членів Українського Державного Правління і Степана Бандеру, то Організація Українських Націоналістів проголосила гітлерівську Німеччину новим жорстоким окупантом України, перейшла повністю в підпілля й почала політичну, а далі й збройну боротьбу, а обидва курені Дружин Українських Націоналістів зірвали співпрацю з німецькою армією. (З гітлерівськими формаціями, з СД, гестапом й німецькими окупаційними властями вони ніколи ніяк не співпрацювали!) А мельниківці прийняли всі, нічим не спровоковані, удари німецьких окупантів, розстріл їхніх провідних членів за невинну, неполітичну, просвітянську працю, без слова протесту, мовчки, як німі раби. ПУН не зірвав своєї вірнопідданчої співпраці і ніхто з організованої мельниківцями допоміжної поліції, ні як відділи, ні навіть індивідуально, служби німцям не зірвав, ні один із визначних мельниківців, що були на службі СД й гестапо, не перестав далі вірно служити і ні словом не заперестував. Не виключене, що мельниківська допоміжна поліція у Києві помагала гітлерівським катам з СД гестапо відставляти Телігу, Рогача й інших до Бабиного Яру на розстріл і пильнували, щоб хтось з них не втік перед розстрілом! Величківський каже у своїх споминах, що Кох довірочно порадив їм: "Спасайте, що мож!" Мельниківці ж, і як організація з ПУН-ом, і поодинокі її члени, прийняли це і додали свою "життєву мудрість": "Спасайтесь, хто

може, і як може!" І, коли в обличчі шаліючого німецького терору виринула й у ПУН думка творити на Поліссю якусь "військову базу," то не для збройної боротьби проти німецьких окупантів, але, як свідчить член ПУН-у, щоб "давати азиль усім поліційно загроженим самостійникам та місце їхнього безпечного перебування."

Трагічна доля зустріла й ідейного провідника мельниківських "просвітянців," Олега Кандибу-"Ольжича." На початку 1944 головний командир УПА, Роман Шухевич запропонував Ольжичеві, щоб і мельниківська організація включилася у збройну боротьбу Української Повстанської Армії. Ольжич особисто погодився на те і вислав кільканадцять членів мельниківської організації до школи УПА, а саму проблему поставив на вирішення ПУН. Але ПУН одноголосно, рішуче, відкинув саму думку про активний спротив німецьким окупаційним властям. Хтось з ПУН, – загальна думка є, що це зробив Зиновій Книш, – доніс про це гестапові і поміг гестапові зловити Ольжича. Гестапо арештувало всіх членів ПУН, – крім Книша – і ствердивши, що це тільки Ольжич був за участю в УПА, всіх членів ПУН звільнила, ні разу не вдаривши навіть нікого у слідстві. Єдиного Ольжича скатовано так, що він принесений на келію, повісився на кратах в'язничного вікна. Участь у катуванні Ольжича, як згадувано, брав мельниківець на службі гестапо, Тютюнник, помічник Вірзінга, бо вважав, що Ольжич зрадив фюрера Гітлера і вождя Мельника і перейшов до бандерівців. І, навіть мученича смерть Ольжича ні трошки не змінила рабської покори ПУН і всієї мельниківської організації у службі німецьким окупантам.

Провід мельниківської організації не відважився у своїх "підпільних" виданнях засудити розстріл Теліги, Рогача й товаришів у Києві та за катування Ольжича в концлагері як злочин безпощадного гітлерівського окупанта України. ПУН по звільненні з конц.лагеру, продовжував лояльну співпрацю з гітлерівською Німеччиною.

НАРОДЖЕННЯ І ДІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ - У.П.А.

Як тільки почалася війна між гітлерівською Німеччиною й ССРСР, Крайовий провідник ОУН, Іван Климів-"Легенда," доручив сітці ОУН організувати військові загони "Української Народної Армії" і коли німці заарештували Тимчасове Державне Правління з Ярославом Стецьком на чолі та Степана Бандеру і поставилися крайньо вороже до самої ідеї самостійності Української Держави, проголосив гітлерівську Німеччину новим окупантом України й окремими відозвами візав всіх українців до боротьби проти окупантів. Такі відозви "Євгена Легенди," крайового провідника ОУН, були розліплені на всій території, зайнятій німцями.

Климів-"Легенда" пропонував перетворити загони Української Народної Армії у партизанські загони і почати збройну боротьбу на два фронти: проти большевиків і проти гітлерівської Німеччини як двох однакових смертельних ворогів державної самостійності України. ОУН, очолена Степаном Бандерою, на думку "Легенди", повинна негайно перейти повністю у підпілля й видати декларацію про свій рішучий спротив намаганням гітлерівської Німеччини перетворити Україну в німецьку колонію. У підпілля, згідно з проектом "Легенди", повинні перейти негайно й незаарештовані ще німцями члени Українського Державного Правління і в імені УДП як законного репрезентанта всего українського народу виповісти війну гітлерівській Німеччині.

Але Провід ОУН, проаналізувавши дуже сумлінно нову ситуацію, визнав, що така акція передчасна. ОУН не була ще готова до неї організаційно, а загал українців

політично і психологічно. Організаційну структуру ОУН в Галичині та на Волині й Полісся треба було ще переорганізувати для мілітарно-партизанських дій проти обох окупантів одночасно, проти гітлерівської окупації та проти большевицьких партизанських загонів, а в "Райхскомісаріяті України" належно розбудувати сітку, бо в періоді приєднання західньої України до УРСР вона тільки що почала творитися.

Зовсім неприготованим політично і психічно до тотальної боротьби проти нового, німецького окупанта був увесь український загаль. Давлений жахливим червоно-московським ярмом та кривавим терором ЧК, ГПУ, НКВД, український народ приймав німецьку армію, що громила Червону Армію, як визволителів і вірив, що Німеччина принесе Україні волю, допоможе відновити Українську Державу зі справедливим соціальним ладом. Гітлерівські окупанти надиво скоро відкрили своє правдиве, хижацьке обличчя. На горі українському народові, з'явилася у той трагічний момент українська політична організація, мельниківці, що підшиваючись під вкриту славою ОУН, присипляли завзято сторожкість народу запевнюваннями, що "вуйко Гітлер" щирий приятель України й українців і дасть українцям самостійну державу, але треба собі на те заслужити вірною, відданою службою "вуйкові Гітлерові," допомагаючи йому здійснити його пляни. Боронь Боже, – повторяли безупинно мельниківці, – розгнівити Гітлера якимсь нерозважним потягненням, бо тоді все пропаде і замість заслуженої нагороди прийде помста розлюченого "вуйка Адольфа." Наставлений про-німецько загаль приймав цю мельниківську пропаганду за правду. В такій ситуації безпосередній збройний виступ ОУН проти німців зараз після їхнього вмаршу на українські землі український загаль бувби прийняв як нерозважну, жахливу в наслідках провокацію, яка розлютила Гітлера і перемінила його з щирого приятеля на ошалілого ворога українського народу. Це створило для ОУН конечність виждати, аж німці самі, ділами, своєю поведінкою, виявлять перед українським народом хто вони в дійсності, чого вони прийшли на Україну, чого хочуть, до чого змагаються і тим вияснять українській людині, чому ОУН саме так діє, а не так, як мельниківці.

Тому акцію Крайового Провідника ОУН Івана Климова-"Легенди" відкликано як передчасну і доручено частинам Української Народної Армії демобілізуватися. (Р.Торжецькі пише про ті збройні частини: "Нахтігаль вислано на фронт в районі Радимна к. Перемишля 18. VI. 1941, а вже 29. VI. атаковано Львів, в якому від 27. VI. 1941 проходила диверсійна акція націоналістів. В тому самому часі зі сторони Золочева маршували на Львів партизанські загони націоналістів Климова-Легенди. Акти диверсії мали теж місце на задах совєтських військ в Бучачу, Сколім, в повітах Самбір, Підгайці, Монастириська".) Перша Конференція ОУН в вересні 1941 р. прийняла такі постанови в цьому питанні:

"є/ Пропагандивно-роз'яснювальна підготовка до активної боротьби з німецьким окупантом, розкриття німецьких плянів поневолення і колонізації України.

є/ Збір та магазинування зброї.

ж/ Вишкіл нових провідних кадрів для визвольної боротьби."

Для керування тією військовою підготовкою твориться Крайовий Військовий Штаб під керівництвом пор. Дмитра Грицака. Зорганізовано в перших днях липня Старшинську Школу в Мостах біля Львова та підстаршинську у Поморянах переводиться в підпілля. Кожного члена ОУН зобов'язується перейти відповідний військовий вишкіл. У кожній місцевості організується з членів ОУН "Самооборонні Кущі."

На початку це були "Самооборонні Кущі": Вони творилися з самих членів ОУН.

Вони ставали в кожній місцевості ядром, до якого приставали симпатичні ОУН, тому й назва їх з часом змінилася на "Самооборонні Відділи". З розвитком їх, охоплено всі ті кущі в одностайну організацію під назвою "Українська Народна Самооборона – УНС."

А конечність творення такої самооборони українського населення в західній Україні виявилася в новій дійсності аж надто скоро. Бо самому захищати себе і свою рідню треба було і перед новими грабіжниками, німецькою адміністрацією, і перед польським збройним підпіллям, що провокативно вбивало провідних українців, а то й нападало більшими загонами на українські села, і перед большевицькими партизанами, що їх засилала, або скидала з літаків в українські ліси і гори Червона Армія. Усі ті три групи злочинно грабували й мордували безборонне українське населення на його ж землі.

Смертельною загрозою були пляни Гітлера. Принципове наставлення до українського народу й України висловив Гітлер вже у своїй праці "Майн Кампф" /Моя боротьба/ написаній в часі його побуту в баварській тюрмі 1923 р. Він визнав українців, як і всіх інших слав'ян, "унтерменшами", "під-людьми," тобто породою людей малої вартости, які повинні бути слугами німецьких "іберменшів", "над-людей". А весь схід Європи, особливо багата територія України, повинна стати тереном німецької колонізації. Того свого погляду він ніколи не змінив. Але інші члени гітлерівської партії мали свої погляди і пляни. Найбільше розходився в тому з Гітлером Розенберг, з походження балтійський німець, що був у партії спеціалістом питань східної Європи. Офіційно весь простір східної Європи звано "Остгебіте", "Східні Терени", в розумінню – східні терени Великонімеччини. Розенберг уважав, що у довгій боротьбі Німеччини проти Росії Німеччина мусить мати союзників – українців, білорусів, балтійців, кавказькі народи, яким треба допомогти організувати їхню державу, контрольовану Німеччиною. Між тими двома крайніми поглядами появлялися в політичній німецькій літературі погляди інших гітлерівських політиків.

Звідомлень з нарад гітлерівського штабу, – що там обговорювано, хто яку думку висловив і що вирішено, – ніколи не оприлюднювано. Щойно по війні все це стало відоме. Так, наприклад, на нюрнберзькому процесі цитовано документ ч. 221-Л про нараду в головній квартирі Гітлера 16 липня 1941 р. у справі майбутнього України, в якій взяли участь: Гітлер, Герінг, Гімлер, Борман, Кайтель, і Розенберг. На ній Гітлер заявив: "В основному нам ідеться про те, щоб той величезний шматок /тобто Україну/ по-перше – захопити, по-друге – ним належно володіти і третє – його якнайміцніше експлуатувати." При цьому Гітлер твердо заявив, що на захід від Уралу не сміє існувати ніяка не-німецька збройна сила. Галичина має стати інтегральною частиною німецького Райху, решта України тереном заселення німцями, а Кавказ і Крим тереном спеціальних німецьких військових колоній. А Ерїх Кох, коли після іменування його комісарем "Райхскомісаріату Україна", співробітник Розенберга, майор Кранц, гратулював йому за нагоду зробити українців приятелями Німеччини, відповів саркастично: "Мій пане, дозволь пригадати, що українці це пра-слов'яни. Над ними я буду панувати при помочі махорки, горілки і нагайки!"

Це правда, що тоді все це було невтаємниченим невідоме і наївні опортуністи могли дурити себе і других мріями, що Гітлер остаточно прийме погляди Розенберга. Але, дуже виразно говорили про дійсні пляни Гітлера й діла гітлерівських окупантів, їхня поведінка на окупованих теренах України.

А вона морозила кров у жилах.

Економічна грабіж "гідно " конкурувала з большевицько-московською

грабіжжю України. У збережених гітлерівських документах міністра Сходу Розенберга подано, що від липня 1941 р. до березня 1944 р. вивезено з "Райхскомісаріату Україна" понад сім мільйонів тон збіжжя, 622 тони м'яса й м'ясних виробів, 950 тисяч тон олійних насінь, 208 тисяч тон масла, 400 тисяч тон цукру, 2.5 мільйона тон паші, 3.2 мільйони тон картопель. Наложені на українських селян контингенти, що мусіли поповнити все те, нестерпно давило селян. Кількість худоби і коней зменшилася у висліді того на половину. До того, крім тієї офіційної грабежі, долучилася приватна грабіж всіма німцями, що опинилися на теренах України. Кожний із поверх трьох мільйонів німецьких вояків, що побували на Україні, що найменше раз кожного місяця вислав своїй родині в Німеччині пачку українського сала, масла, цукру, пограбованого в українських селян, без найменшої винагороди за те. Большевицькі колгоспи й совгоспи переіменовано на німецькі "лігеншафти", на яких українці мусіли працювати як раби, а всі продукти забирали собі німці. На початку 1942 р. СД повідомляла гітлерівський провід, що в багатьох округах України, головню північних, немає вже зовсім м'яса й масла. На всьому терені "Райскомісаріату Україна" почав ширитися голод.

Надзвичайно жорстоко проводжено визиск робочих сил. З України вивезено до Німеччини на невільничі роботи поверх три мільйони української молоді, включаючи туди навіть чотирнадцять-літніх дітей. Там вони не мали найменшої правної охорони, немилосердно визискувані німецькими баворами й підприємцями, одержували собачі харчі й майже ніякої винагороди за свою важку працю.

У всьому тому користувалися німці неограниченим терором. За найменший спротив німецькому панові СД стріляло "винних", вішало, а що найменше слало до концлагерів на повільне знищення.

Особливо ганебну роботу провели німецькі окупанти України у фізичному масовому винищуванні українських полонених Червоної Армії. Українці в Червоній Армії, як і всі українці, вірили, що німці не тільки принесуть звільнення з червоно-московського ярма, але й допоможуть відновити Українську Державу. Збройно захищати криваве УССР у нікого з них найменшої охоти не було. Тому вони масово здавалися в полон. Це й було причиною, що німецька армія на "українським" фронті так швидко сунула вперед тоді, коли на московському фронті вже від початку натрапила на сильний спротив московських вояків і застрягла. В першому році воєнних дій на території України здалося в полон понад три мільйони бійців Червоної Армії, у тому около два і пів мільйона українців. З них можна було створити мільйонову українську армію. Але Гітлер вирішив, що на захід від Уралу не сміє існувати ніяка не-німецька армія, а українців треба послідовно послаблювати, щоб вигравши війну можна було решту виселити на Сибір. Тому Гітлер видав наказ ліквідувати фізично всіх воєннополонених: насамперед старшин як небезпечних большевицьких комісарів вистріляти, за ними підстарший, а рядовиків виморити в таборах голодом. Табори воєннополонених були на теренах України і українське населення кругом даного табору намагалася доставляти харчі українським полоненим. Але це було строго заборонено і сотні тисяч жертв гинули голодовок» смертю так, як у 1932-33 рр. українське селянство. Озвірілі німецькі нацисти переводили такий самий голокост українських воєннополонених як жидів, тільки іншими, жорстокішими методами: жидів газували, а українських полонених заморювали жахливою голодовою смертю. Лише невеличка кількість врятувалася завдяки заходам українських комітетів, або щасливою втечею. Кругло два і пів мільйона українців, вояків Червоної Армії, що

здалися в полон, на наказ самого "вуйка Адольфа", знищено голодовою смертю на очах українського цивільного населення!

Дуже скоро виявили німецькі окупанти своє дійсне обличчя і в політичному аспекті. Арештування членів Українського Державного Правління у липні 1941 р. і масові арешти членів "Бандерабевеунг", тобто дійсної ОУН, у вересні 1941 р. мельниківці виправдували перед українським народом як акції виключно спрямовані проти "нерозважних бандерівців" для забезпечення ладу і порядку в час війни. Але ж, – у слід за цим прийшло шматування української території, створення "Райхскомісаріату Україна" як німецької колонії, в якій було строго заборонено писати й говорити про самостійну Українську Державу і в якій навіть льояльним гітлерівській Німеччині мельниківцям не дозволено творити "Українську Національну Рад" як відповідник "Українського Центрального Комітету", що діяв в ГГ. Українську пресу перетворено в засіб повідомлювання українською мовою німецьких розпорядків. Вести українську національно-патріотичну роботу строго заборонено. Непокірних розстрілювано безпощадно, навіть, якщо йшлося про мельниківця на службі гестапо чи німецької Служби Безпеки, СД.

Це були аж надто міцні засоби перетворення українців з прихильників на рішучих ворогів гітлерівської Німеччини.

У висліді такої політики німецьких окупантів український загаль – за виїмком горстки мельниківців, що не дивлячись зовсім на те, що діється кругом, вірно служили німцям, – був на початку 1942 р. вже готовий політично й психологічно до самооборони і до прийняття збройної протинімецької боротьби ОУН як своєї.

Але, нанесені німцями в першому році окупації удари Організації Українських Націоналістів виявились важкими. Особливо дошкульними були удари нанесені мельниківськими вислужниками гестапо й СД. Як уже було згадано, вони, будучи поліційними агентами, що розшукували бандерівців, вдаючи українських патріотів, потрапили вислідити й видати в руки СД поверх чотири тисячі членів Похідних Груп ОУН, – дві третини усієї кількості. В додатку, майже в кожному випадку при зловленню одного члена Похідних Груп, що прийшов з західної України, гестапо арештувало ще й хоч одного члена ОУН, приєднаного з місцевого населення. Багато виловили й видали німецькій СД на розстріл членів ОУН, бандерівців, теж у західній Україні. В цілому – мельниківці на службі СД й гестапо помогли зловити й передати німецьким катом на розстріл не менше як десять тисяч членів очоленої Степаном Бандерою Організації Українських Націоналістів, ОУН, яку сам Гітлер доручив своїм катом стерти безпощадно з лиця землі за їхнє намагання протиставитись німецьким окупантам і відбудовувати самостійну Українську Державу.

Це було дуже важким ударом по сітці ОУН на всіх просторах України. Тим болючішим, що його ніхто не сподівався. За двадцять літ польської окупації трапився був один лише член Крайової Команди УВО, Роман Барановський, що став на службу ворожій поліції й видавав їй своїх недавніх друзів, членів УВО. А тепер з'явилися сотні членів політичної організації, очоленої Андрієм Мельником, що з доручення свого проводу, ПУН, стали під керівництвом брата Романа Барановського, Ярослава Барановського, фактично керівника тієї організації, на службу гітлерівської поліції, щоб руками гітлерівських катів знищити самостійницьку ОУН, Організацію Українських Націоналістів, очолену Степаном Бандерою.

У висліді тих ударів організаційна мережа ОУН раз-по-раз рвалася. Її треба було реорганізувати, підсилювати головно на сході членами з західної України. Тому

плянований на кінець 1941 р. перехід до збройної протинімецької боротьби під проводом ОУН, силою обставин пересунувся на осінь 1942 року.

Роман Шухевич, командант ДУН, Дружин Українських Націоналістів, та інші старшини тієї частини, що після відмови співпраці з німецькою армією й арештах, були вислані як "Український Легіон" для поборювання большевицьких партизанів на Білорусі, і під пильним оком німців, уважливо придивлялися до того, що діялося на Україні, удержуючи весь час живий зв'язок з Проводом ОУН. Роман Шухевич та Василь Сидор, теж старшина ДУН, мали вирішний вплив на постанову перемінити осінню 1942 р. Українську Народню Самооборону та окремі бойові відділи ОУН в одностайну збройну силу українського народу у боротьбі за Українську Державу проти кожного окупанта України.

Інж. Роман Шухевич народився 17 липня 1907 – згинув у бою 5 березня 1950. Керівник революційно-визвольної боротьби українського народу під проводом ОУН-УПА-УГВР в рр.1943-1950.

Член УВО від 1924 р., виконавець атестату на куратора Сочінського 19 жовтня 1926 р.

"ДЗВІН" – член ОУН від 1929, бойовий референт КЕ ОУН 1930-34.

Пор. "БОРИС ЩУКА" – член Генерального Штабу Карпатської Січі.

"ТУР" – Голова Проводу ОУН на Українських Землях 1943-1950.

Ген. "Тарас Чупринка" – Головний Командир УПА 1943-1950.

"Роман ЛОЗОВСЬКИЙ" – Голова Генерального Секретаріату 1944-1950.

Для цієї формації постановлено прийняти назву "Українська Повстанська Армія" - УПА, щоб так поєднати боротьбу другої світової війни з боротьбою партизанських загонів, що по відступі армій УНР продовжували збройну боротьбу проти червоно-московських наїзників як "Українська Повстанська Армія" під командою поета Грицька Чупринки, зловленого і розстріляного большевиками 28 серпня 1921 р. Щоб підкреслити ту ідейну єдність збройної боротьби, Роман Шухевич, ставши Головним Командиром УПА 1940-вих років, прибрав собі як псевдонім прізвище Грицька Чупринки, замінивши тільки ім'я "Грицько" на "Тарас". Так постав псевдонім Головного Командира нової УПА - "Тарас Чупринка" як символічне поєднання ідеї і чину: Ідея: Тарас Шевченко, чин: Грицько Чупринка, отже – Тарас Чупринка.

Днем офіційного проголошення УПА обрано 14 жовтня, Свято Покрови, що колись було святом Запорізької Січі. Для закріплення тієї інтенції було згодом, коли постала УГВР, офіційно піддано УПА – Українську Повстанську Армію – під покров Пресвятої Богородиці і проголошено День Покрови – Святом УПА.

Др. ЮРІЙ ЛИПА *1900 - 31 серпня 1944

ЮРІЙ ЛИПА народився в 1900 р. в Одесі. Син письменника Івана Липи, співосновника "Братства Тарасівців". У 1920 р. емігрував з батьками до Польщі. В Варшаві закінчив студії медицини і працював як лікар. Поет і письменник, друкував свої поезії в видаванім Д.Донцовим "Віснику", й видав їх окремими збірками: "Світлість", "Суворість", "Вірую". Наукові й публіцистичні праці: "Бій за укр. літературу", "Укр. роса", "Укр. доба", "Призначення України", "Розподіл Росії", "Чорноморська доктрина", "Ліки під ногами"; повість "Козаки в Московії".

Лікар УПА. Генеральний Секретар здоров'я УГВР. Розстріляний загоном НКВД на присілку Іванівна біля Рогізна на Яворівщині 31 серпня 1944 р.

Нова військова формація повинна була на початок охопити терен Полісся і

Волині. Причиною цього була проблема німецьких масових репресій. Стосуючи безоглядний терор, гітлерівські окупанти впровадили варварську, особливо жорстоку методу збірної відповідальності і масових репресій, неприпустимих у культурному світі. Так, наприклад, коли арештований член Проводу ОУН Тарас Маївський при відставлюванні його до тюрми застрілив трьох гестапівців і втік, то як відплату за те гестапо розстріляло поверх сорок українських політв'язнів. Тому був страх, що за кожну збройну акцію УПА проти німців німецькі кати з СД розстріляють якусь більшу кількість українських політичних в'язнів, або просто селян із місцевості, де відбувалася акція УПА.

Ця небезпека була дуже серйозною в Галичині. На Полісся, а далі й на Волині, ця небезпека затратила своє значення. На терен Полісся, а вслід за тим і Волині стали сунути большевицькі партизани, а також почала діяти польська партизанка. Карні акції за дії тих груп німці стали скеровувати проти українських селян, не дивлячись зовсім на те, що це були групи ворогів українського народу і німці знали це. Така доля зустріла, наприклад, село Кортиліси на Ковельщині, де за дії большевицьких партизан спалено до щенту українське село і вимордувано дві тисячі безборонного населення, село Кам'янку, де німецьке СД вимордувало кругло три тисячі українських селян, Думань, де розстріляно кілька тисяч українських селян, зігнаних з околиці, а село спалено, село Ромель, Олександрійського району, де замордовано ок. 400 жінок і дітей, та ок. 100 менших сіл. Поява і збройні дії відділів УПА на тих теренах могли тільки припинити злочинні акції ошалілих гітлерівських окупантів.

В Галичині, частині ГГ, ситуація була тоді інакша. Большевицьких партизанів там ще не було. А злочинні акції польських банд скеровувалися виключно проти українського населення і за них німці масових репресій не стосували. Тому Провід ОУН вирішив перейти до збройних дій проти німецьких окупантів і проти советських і польських партизанів під прапорами Української Повстанської Армії покищо лише на теренах Полісся і Волині, а в Галичині залишити УНС, Українську Народну Самооборону.

ЮЛІАН ГУЛЯК- "ШРАМ". 1915 р. - †19 грудня 1944 р.

ЮЛІАН ГУЛЯК, селянський син, народився 1915 р. в селі Жизномир, пов. Бучач. Провідний член ОУН, псевда: "Шрам", "Марко", "Арпад", "Токар". В 1941-1944 рр. заступник Крайового Провідника ОУН на ЗУЗ і організаційний референт КЕ Карпатського Краю. Загинув у збройному ударі з облогою гестапо 19 липня 1944р. біля села Стрільбичі, пов. Бібрка.

Першим відділом Української Повстанської Армії став Самооборонний Куц ОУН Сергія Качинського-"Остапа", сина православного священника, колишнього старшини польської армії, що був тоді військовим референтом Крайової Екзекутиви ОУН Полісся і Волині. Вслід за тією першою сотнею УПА на Полісся перетворює свій відділ Самооборони ОУН у першу волинську сотню УПА військовий референт Окружної Екзекутиви ОУН на Волині Перегійняк-"Довбешка"- "Коробка". В скорому часі весь простір Полісся і Волині вкривається сіткою відділів УПА. Головним командантом УПА став Роман-Дмитро Клячківський – полк. "Клим Савур", його заступником Михайло Медвідь-"Карпович", а шефом штабу колишній полковник армії УНР, Леонід Ступницький-"Гончаренко", піднесений до ступня генерала. Ступницький zorganizував був у Рівному Український Червоний Хрест і перебуваючи як керівник УЧХ у Рівному, співпрацював з Крайовим Військовим Штабом ОУН. По створенню УПА полк.Л. Ступницький перейшов до УПА на пост шефа штабу, а його

співробітниця др. Харитя Кононенко перебрала організування Українського Червоного Хреста як підпільного сектора УПА. Сітка господарської референтури ОУН стала одночасно запіллям господарської референтури УПА, пов'язуючи тим тісно дію УПА з ОУН.

Др. ХАРИТЯ КОНОНЕНКО * 1900 р. - † осінь 1943 р.

ХАРИТЯ КОНОНЕНКО народилася 1900 року в селі Миколаївка на Полтавщині. В 1920 р. емігрувала зі своїм дядьком Левінським до Чехословаччини і в Подєбрадах закінчила університетські студії, одержавши докторат з економіки. 1924 р. виїхала до Канади до Саскатуну. Була основницею Союзу Українок Канади в 1925 р. В 1928 р. вернулася до Чехословаччини, а в 1930-тих роках переїхала до Галичини, там працювала у "Сільському Господарю" та в "Секції Сільських Господинь", де організувала курси для дівчат і молодих селянок. Осінню 1939р. переїхала на Холмищину, а після вибуху німецько-радянської війни до Рівного на Волині. Тут стала "правою рукою" ген. Леоніда Ступницького, що зорганізував "Український Червоний Хрест" для опіки над українськими полоненими з Червоної Армії. Як доповнення тієї праці, Харитя Кононенко зорганізувала "Жіночу Службу Україні," що розвинула була широку харитативну дію.

Коли німці заборонили дію Українського Червоного Хреста, а ген. Ступницький перейшов до Української Повстанської Армії на становище Шефа Штабу УПА/Північ/, др. Харитя Кононенко перебрала дальше ведення УЧХреста як підпільної установи УПА. Довідавшись про те, німці заарештували її осінню 1943 року і після допитів розстріляли в тюрмі у Рівному.

З кінцем 1942 р. український Легіон, що боровся проти большевицьких партизан на Білорусі, перейшов до УПА. Вслід за ним перейшло до УПА більшість станиць української поліції на Полісся і Волині. Завдяки цьому УПА зросла і зміцніла, поповнивши свої ряди кваліфікованими військовиками. Увесь тодішній терен дії УПА, Волинь і Полісся, поділено на три Воєнні Округи: 1. Округа "Турів", командир Майор Юрій Стельмашук-"Рудий", з трьома загонами - 1.Загін ім. Богуна, командир полк. "Голобенко"- "Остріжський", з чотирма куренями: "Щуки", "Назара"- "Криги", "Ярока" і "Ливара". 2. Загін "Помста Полісся", командир "Верховинець", з куренями: "Голубенка", "Яреми" і "Юрка". 3. Загін ім. Наливайка, з куренями: "Орли", "Мухи", "Грома", "Кубіка". Крім цього три курені окремих доручень: "Назаренка", "Берези" і "Сокола". II. Воєнна Округа "Заграва", командир Сильвестр Затовканюк-"Пташка" з чотирма загонами: 1. Загін ім. Коновальця, командир "Ярема", курені: "Кори", "Лайдаки" ім. Богуна. 2. Загін Енея, командир Петро Олійник-"Еней", курені:"Дороша", "Кватиренка", "Польового", "Гонти" і "Верещаки". 3. Загін Дубового, командир І.Литвинчук-"Дубовий", курені: "Шакали", "Шавули" і "Гострого". 4. Загін Олега, командир "Олег", курені: "Шутки," "Цигана" і "Евгена". III. Воєнна Округа "Волинь Південь", командир "Береза", з двома загонами: 1. Загін Івана Климишина-"Крука", курені: "Буревія", "Докса", "Дика" і "Бистрого" і 2. Загін "Верещаки", Яків Яковлів-"Кватиренко", курені: "Гордієнка", "Меча" і "Дуная".

Кількість бійців тієї частини УПА, як і цілої УПА, точно устійнити неможливо, бо в ході бойових дій вона дуже мінялася. До того бракує точних звітів. У німецьких військових і поліційних звітах число бійців на Волині й Полісся хитається від десяти тисяч до сто тисяч. Калькулюючи схематично можна прийняти таку кількість бійців УПА на Полісся і Волині, приймаючи подані в збережених документах дані про структуру і числовий стан структуральних одиниць УПА: а/ курінь складався з

чотирьох сотень, б/ одна сотня числила 180 бійців. 33 курені по чотири сотні разом 132 сотні, по 180 бійців кожна – разом поверх 23 тисячі. Заокруглюючи це число, можна прийняти – двадцять тисяч бійців на Волині і Полісся в рядах Української Повстанської Армії.

Числовий стан всієї УПА оцінює др. Арльт, шеф політичного відділу Міністерства Східних Теренів, у своєму звіті міністрові Розенбергові з датою 17 листопада 1944 р. на 60.000 "активних бійців зі зброєю".

При цьому, у німецьких звітах підкреслюється, що коли мова про кількість членів УПА, то на увазі мається тільки "активних бійців при зброї," а господарську, зв'язкову, інформаційну і розвідочну роботу вела для УПА сітка ОУН, становлячи адміністративний апарат та запілля УПА. Тому до згаданого числа 60.000 бійців УПА при зброї додають як мінімум 40.000 запілля і резерв, охоплених сіткою ОУН. В цілому, число всієї УПА подавали німецькі військові і поліцейні розвідчі органи у дбайливо виготовлених звітах для найвищих німецьких чинників на кругло сто тисяч осіб. Ця оцінка охоплює всі терени України в 1944 році.

Перші бойові дії УПА були спрямовані проти большевицьких партизанів, що намагалися опанувати Полісся й Волинь за плечима німецької армії. Керовані центральною советським командуванням, ті загони зустрічали скрізь піддержку польських колоністів і спільно наносили дошкульні удари українському населенню. Але грабіжницькі наскоки німців на українські села змушують новостворені загони УПА скерувати свою збройну боротьбу одночасно й проти німців. Збройні бої УПА з німцями зростають кількісно й інтенсивно головню на початку 1943 року, коли до УПА перейшли масово станиці української поліції. Член Головної Команди УПА, Ростислав Волошин, писав про це у підпільному органі ОУН "Ідея і чин", р.2, ч.5, 1943, під псевдом А.С.Борисенко:

"В тяжких і численних боях розбила УПА численні бази большевицьких партизан та очистила від їхніх банд Ровенщину, Житомирщину, Ковельщину, південну Сарненщину та Берестейщину й, користаючи з цілковитої прихильности та помочі населення, звільнює крок-за-кроком все нові терени Волині, Полісся, Поділля, Житомирщини й Київщини.

Від березня 1943 р. починаючи, українське село розправилося з сотками ляндрів та інших п'явок народу, провчило не один грабіжницький відділ німецької поліції і СС-ів. Постійно, Яполоть, Чудви, Бічаль, Велика Любаша, Іванова Долина на Костопільщині; Бережці, Новостав на Кремянеччині; Смига, Замчисько, Білгородка, Студінка на Дубенщині; Цумань, Колки на Луччині; Жуків, Сергіївна, Бугрин на Рівенщині; Турійськ, Доротинь на Ковельщині; Дружкопіль, Горохів на Горохівщині і ще десятки й сотки назв сіл на Волині, Поділля, Полісся, Житомирщини, Кам'янець-Подільщини, Київщини, в обороні яких бойові відділи УПА звели бої з німецькими загарбниками, проречисто свідчать про волю українського народу боронити свій край перед ворогом. А здобуті в боях на ворогах кріси, фінки, кулемети, гранати, гранатомети, гармати, авта – вірно служать вправній руці українського повстанця у його боротьбі із захланним московсько-большевицьким та гітлерівсько-німецьким імперіялізмами.

В половині 1943 року поширено структуру УПА на всю Україну, переіменовуючи Українську Народню Самооборону в Галичині на Українську Повстанську Армію та організуючи відділи УПА теж на всій Наддніпрянщині, на Буковині й на Закарпатті. Назви УНС – "Українська Народна Самооборона" в

Галичині й на Закарпатті та БУСА – "Буковинська Українська Самооборонна Армія" на Буковині зникають, а на їх місце приходить одностайна назва і одностайна організаційна структура – УПА, Українська Повстанська Армія.

Відповідно структура розбудовується. Діючий до того часу "Крайовий Військовий Штаб ОУН" перетворюється у "Головний Військовий Штаб УПА" і твориться окремий пост Головного Командира УПА. Пост Головного Командира УПА переймає Роман Шухевич, що від початку 1943 р. був членом КВШ як "майор Тур", а тепер прийняв псевдонім "Тарас Чупринка", зразу в ранзі полковника, а згодом підвищений постановою УГВР до ранги генерала.

Формальне відділення Головного Командування УПА від Проводу ОУН прийшло в вересні 1943 р. Шефом штабу всієї УПА став Дмитро Грицай, дотогочасний шеф КВШ ОУН, під псевдом "Перебийте", зразу в ранзі майора, а згодом піднесений постановою УГВР до ранги генерала. Його заступником, а по його смерті осінню 1945 р. наступником, став Олекса Гасин, псевдонім "Лицар," зразу в ранзі майора, а згодом піднесений до ранги полковника. /Згинув у січні 1949 року/.

Керівниками відділів Головного Військового Штабу УПА стали: 1. Організаційно-мобілізаційний відділ – Олекса Гасин-майор "Лицар", 2. розвідчий – "Вейс", 3. господарчий – "Чорнота", 4. вишкільний – полк. В.Євтимович, Степан Новицький - майор "Вадим" - Спец" - "Степ", Василь Сидор - сот. "Шелест" - "Вишитий". 5. пропагандийний – Ярослав Старух-"Стояр", Йосип Позичанюк - "Шугай" - "Шаблюк", 6. політ-виховний – пор. Микола Дужий, Ростислав Волошин - "Павленко"; співробітники – Омелян Грабець - "Батько", Василь Кук - "Коваль", проф. Лев Шанковський.

МИКОЛА ДУЖИЙ. *1902-†1955р.

МИКОЛА ДУЖИЙ, селянський син, народився 1902 р. в с. Карів біля Угнова. По закінченню гімназії у Раві студіював на таємному Львівському Українському Університеті й закінчив філософічний факультет на державному Львівському Університеті. Широковідомий студентський і просвітянський діяч. Редактор "Студентського Шляху" в 1931 р. В 1930-39 незмінний секретар Головної Управи "Просвіти", був дійсним керівником "Просвіти". Редактор календарів "Просвіти" Член УВО й ОУН, вязень польських тюрм. Член Головного Військового Штабу ОУН й УПА. Секретар Великого Збору УГВР, обраний секретарем Президії УГВР.

У 1946 р. загазований у бункрі УПА, відрятований лікарями НКВД й засуджений на 25 літ концлагерів. В 1955 р., з огляду на смертельну недугу, звільнений, повернувся до Львова і помер там. Його похорон був масовою демонстрацією українців як симпатиків боротьби ОУН - УПА - УГВР.

Із поширенням одностайної УПА, Української Повстанської Армії, на всі терени, поділено її територіяльно на чотири частини: 1.УПА-Північ, 2.УПА-Захід, 3.УПА-Південь і 4.УПА-Схід. Назву "УПА-Північ" одержала тогочасна УПА, що діяла на теренах Волині й Полісся. У ній організаційно наступила лише та зміна, що її підчинено Головному Командуванню і Головному Військовому Штабові всієї УПА.

Назву "УПА-Захід" одержала дотогочасна "Українська Народна Самооборона" Галичини, Буковини й Закарпаття. Пов'язане з цим переорганізування перевели полк. Олекса Гасин-"Лицар" і полк. Василь Сидор-"Шелест", який обняв пост Командира УПА-Захід. Шефом штабу УПА-Захід - став сотн. В."Хмель". В склад УПА-Захід ввійшло шість Воєнних Округ: 1.ВО "Лисоня", к-р. майор "Грім" опісля полк. "Яструб"; курені: 1."Холодноярці", 2. "Бурлаки", 3. "Лісовики", 4. "Рубачі", 5. "Буйні",

6. "Голки". ІІ. ВО "Говерля", к-р. "Степовий", від березня 1945 р. "Хмара"; курені: 1. "Буковинський", к-р. "Лісовий", 2. "Перемога", к-р "Недобитий", 3. "Гайдамаки", к-р "Рен", 4. "Гуцульський", к-р "Тиса", 5. "Карпатський", к-р "Козак", ІІІ. ВО "Чорний Ліс", к-р полк. Василь Андрусак- "Різун"- "Грегіт"; курені: 1. "Смертоносні", 2. "Підкарпатський", 3. "Дзвони", 4. "Сивуля", 5. "Довбуш", 6. "Бескид", 7. "Месник". ІV. ВО "Маківка", к-р пполк. Бутковський- "Гуцул"; пізніше майор "Козак"; курені: 1. "Льви", 2. "Булава", 3. "Зубри", 4. "Летуни", 5. "Журавлі", 6. "Бойки", 7. "Басейн". У. ВО "Буг", к-р полк. "Вороний". Курені: 1. "Дружинники", 2. "Галайда", 3. "Кочовики", 4. "Переяслави", 5. Тигри", 6. "Перебийніс". УІ. ВО "Сян", к-р майор Мирослав Онишкевич- "Орест". Курені: 1. "Вовки", 2. "Месники", 3. "Рена", к-р пор. Василь Мізерний - "Рен", Курені окремого призначення: 1. "Сіроманці", 2. "Полтавці", 3. "Чорноморці".

МИКОЛА ТВЕРДОХЛІБ - "ГРІМ"

Май. Микола Твердохліб - "Грім" – командир Станиславівської воєнної округи УПА ("Говерля") від осені 1944 року. Підпис М. Твердохліба зустрічаємо під "Зверненням воюючої України до української еміграції" з 1949 р. В цьому томі Літопису УПА подано, що май. М. Твердохліб підготував план наскоку відділів УПА на гарнізон МВД в Космачі.

ВАСИЛЬ АНДРУСЯК – полк. "РІЗУН", "ГРЕГІТ"

Оспіваний в поезії й піснях УПА як очайдушний герой боротьби УПА проти німецьких, а потім московських червоних орд у "Чорному Лісі" Василь Андрусак полк. "Різун", "Грегіт", був курінним і згодом командиром воєнної Округи УПА "Чорний Ліс".

Загинув в бою з загonom спец-частини НКВД 24 лютого 1946 р. Відзначений Золотим Хрестом хоробрости першої кляси.

Тереновою базою групи УПА-Південь були Уманьщина, Вінниччина й Поділля. Командиром "УПА-Південь був призначений літом 1943 р. полк. Омелян Грабець - "Батько", заступником "Антон", шеф штабу "Кропива". УПА-Південь ділилася територіально на три Воєнні Округи: 1. ВО "Холодний Яр", к-р "Кость", шеф штабу - "Дід Тарас". Курені: "Саблюка" і "Довбуша". ІІ. ВО "Умань", к-р "Остап", шеф штабу "Нюра". Курені: 1. "Довбенка", 2. "Булавного", 3. "Андрія Шума". ІІІ. ВО "Вінниця", к-р "Ясень". Три курені: І. "Сторчана", 2. "Мамая" і 3. "Буревія".

УПА-Схід це була прифронтна смуга Наддніпрянщини, тому вона не змогла розвинутися так, як три інші. На цьому терені пересувалися безупинно маси німецьких і совєтських армій, а до того терен – брак лісів і гір – найменше надавався для партизанської боротьби. Командиром УПА-Схід став полк. Петро Огайник- "Еней", дотогочасний командир загону УПА-Північ. Він перейшов з своїми частинами через Коростень до Малинських лісів, а деякі частини перейшли Дніпро на Лівобережжя. На просторі Коростень-Чернігів оперували курені УПА "Верещаки" та "Евгена", а на північно-східній Житомирщині курінь "Дороша".

Так виглядала організаційна структура Української Повстанської Армії і теренове розміщення її загонів у 1942-1944 роках. Її силу, як уже згадувано, подано у дбайливо провіреному розвідками німецької армії, німецької Служби Безпеки та гестапо звіті для найвищих німецьких чинників при кінці 1944 року на 60.000 "бійців при зброї", а з запіллям і адміністраційними силами на кругло сто тисяч. У німецьких звітах на нижчому рівні подавано число багато вище. Так, наприклад, у німецькому документі Н 3/474 з датою 1 вересня 1944 подано: "Що число членів УПА в випадку

загальної мобілізації може мати два до три мільйони бійців." Очевидно, це числа перебільшені, якщо мова про 1944 р. Але, вони близькі правди, коли мова про час переходу фронту через західню Україну в 1944/45 рр., бо тоді большевики згортали й слали на фронт усіх, хто лише міг носити зброю і щоб врятуватися від того українська молодь масово втікала в ліс до УПА. Але, у висліді цього ряди УПА стали перевантажені випадковими елементами, що до партизанської боротьби не надавався, тому як тільки небезпека мобілізації до Червоної Армії проминула із закінченням війни, ті додаткові маси розпущено і кількість бійців УПА повернулася до попереднього стану.

Відділи УПА звели сотні боїв на всіх просторах України проти большевицьких партизанів, а пізніше проти збройних частин НКВД, та проти відділів німецької поліції, а в деяких випадках і проти відділів німецької армії, - як от великий дводенний бій відділів УПА з частиною німецької армії під Радовичами, район Ковель, в днях 7-9 вересня 1943 р., в якому згинув згідно з німецьким звітом 208 німців, або великий бій УПА-Захід з частинами німецької й мадярської армії у Скільщині біля сіл Кам'янка і Липа в днях 9-16 липня 1944 р., як теж проти частин Червоної Армії, як от великий бій під Гурбами на Волині в днях 22-25 квітня 1944 р., в якому большевики втратили понад 800 вбитими. Для основного, докладного перегляду бойових дій УПА за весь час її існування треба б багато-томової праці. Тут згадаємо лише як символічні успіхи боїв УПА з німецькою, большевицькою та польською армією голосні персональні втрати ворога: У травні 1943 р. у бою з загonom УПА на шляху Ковель-Рівне на Волині згинув з усім своїм штабом шеф штабу гітлерівських СА Віктор Люце, один із найближчих співробітників Гітлера. 29 лютого 1944 р. згинув від куль бійців УПА командир "Першої Армії Українського Фронту" військ Червоної Армії Ген. армії Ніколай Ф. Ватутін, як підкреслюють советські та польські історики – один із найздібніших генералів Червоної Армії, а в часі великих акцій проти УПА в Карпатах Ген. військ НКВД Москаленко. 28 березня 1947 р. в районі Балигороду загинув від куль УПА польський генерал Кароль Сьверчевський, що приїхав був з Варшави на Лемківщину особисто керувати діями польської армії й поліції проти УПА. Для ілюстрації розмаху дій УПА наведемо один німецький звіт про акції УПА в Галичині.

"Вища Команда СС і Поліції в ГТ, Краків, 17. 57. 1944. /УПА в Галичині./ Місяць квітень виявляє суттєвий зріст дій банд. Число зголошених нападів зросло в порівнянні з минулим місяцем на понад 1300, з того майже 600 в дистрикті Галичина... В загальному число атак від, початку року /1944/ постійно зростає і в звітному місяці дійшло до числа 8242 /березень 6887, лютий 6454, січень 6123/... Дії банд в дистрикті Галичина переводить в основному УПА."

Звіти про дії УПА на Волині, Поліссю й Наддніпрянщині подавали німці окремо, бо ті терени належали до "Райхскомісаріату Україна".

НІЛЬ ХАСЕВИЧ. *1905 – †1950.

НІЛЬ ХАСЕВИЧ, син незаможних селян, народився 1905 р. в селі Дюксин, пов. Костопіль, на Волині. Малим хлопцем впав жертвою нещасливого випадку: Віз, яким він їхав з батьками, був розбитий поїздом, батько Ніля загинув, а малий Ніль втратив ліву ногу. Народню школу закінчив у своєму селі, тоді, борикаючись з труднощами, здобув уривано середню освіту. 20-літнім юнаком, з дерев'яною протезою, що сам її зробив, іде до Варшави, студіювати мистецтво. Пробиваючись власними силами, кінчить варшавську Академію Мистецтв, докінчивши одночасно середню освіту. Як графік здобув на міжнародній виставці в Варшаві третю нагороду. Перед ним

розкривається кар'єра мистця.

Але він - вірний син свого народу. Член ОУН, переходить у 1943 р. у підпілля до УПА, щоб своїм мистецтвом прикрашувати підпільні видання ОУН і УПА. В 1952 р. вийшов у Філадельфії альбом його дереворитів п.з. "Графіка в бункрах УПА."

Відомий у підпіллі під псевдом "Бей-Зот", Ніль Хасевич загинув від московської гранати у бункрі УПА в 1950 році.

ЗА СПІЛЬНИЙ ФРОНТ БОРОТЬБИ ПОНЕВОЛЕНИХ НАРОДІВ.

На другому Великому Зборі ОУН весною 1941 видвигнуто новий клич і нову ідею боротьби: "Свобода народам, свобода людині!" Тобто – боротьбу за визволення українського народу пов'язано з визвольною боротьбою інших поневолених народів, насамперед поневолених народів східної Європи й Азії. В розгарі воєнних дій на території України ОУН взялася за реалізування цього клича.

В час Другого Великого Збору ОУН малося на думці визвольну боротьбу проти московських окупантів. Після червня 1941 р. ця боротьба мусіла звертатися вже й проти нового окупанта, не кращого від московського - проти гітлерівської Німеччини. Бо скоро виявилось, що гітлерівська Німеччина почала війну проти Москви зовсім не для того, щоб визволити поневолені Москвою народи, - як цього ті народи сподівалися, - але, щоб перехопити від Москви для себе колоніальне панування над тими народами і щоб самій ще жорстокіше визискувати їх. Ніяких сподівань на гітлерівського "союзника" не сміло більше бути, ніякої коляборації з гітлерівською Німеччиною. Як український, так і всі інші поневолені народи східної Європи й Азії, мусіли організувати двофронтову боротьбу: одночасно проти червоної Москви і проти бранної Німеччини. Україна мусіла перебрати ініціативу в тому вже хоча б тому, що німці почали організувати чужонаціональні військово-поліційні відділи, які повинні були воювати за німецьку справу і заангажувала їх у дії в Україні.

У цьому аспекті, пропагандивні відділи ОУН і УПА повели жваву роз'яснювальну кампанію серед дотичних народів, закликаючи чужинців у німецьких відділах кидати службу німецьким імперіялістам і переходити до УПА. А командування УПА приступало до організування чужонаціональних відділів УПА. У висліді того, вже літом 1943 р. у фронтових звідомленнях УПА появляються ось такі повідомлення:

"25 червня 1943 р. у триденних боях загону УПА під командуванням к-ра Крука в околицях Теремна на Волині, в яких цілком розгромлено сталінських партизанських грабіжників, відзначився особливо відділ грузинів."

"В місяці серпні 1943 р. відділ УПА, складений також з узбеків, грузинів і росіян, знищив у боях з німцями в Млинівському районі, Рівенської області, 60 гітлерівських бандитів."

"29.4.1944 р. у великому бою відділів УПА з військами НКВД на Крем'яничині взяли участь і визначилися національні /не-українські/ відділи під командою к-ра Яструба. В цьому бою ворог утратив 240 вбитими."

Так у боях проти німецьких і московських окупантів родився спільний фронт боротьби за визволення народів Східної Європи й Азії. У час переходу фронтів у складі УПА діяло 15 бойових куренів інших народів східної Європи й Азії.

А в днях 21-22 листопада 1943 р. відбулася в Україні зорганізована Проводом ОУН і Головним Командуванням УПА Перша Конференція Поневолених Народів Східної Європи й Азії з участю 39 делегатів від 13 народів: азербайджанці – 6

делегатів, голова лейт. Фізул; башкіри – 1, Кагарман; білоруси – 2, г. Дружний; вірмени – 4, г. Антракт; грузини – 6, г. майор Гогія; кабардинці – 1 Баксан; казахи – 1, Дежумен; осетинці – 2, г. сержант Храм; татари – 4, г. ст. сержант Тукай; узбеки – 5, г. Шірат; українці – 5, г. прф. "Стецько" /Ростислав Волошин/; черкеси – 1, Джігіт; чувахи – 1, сержант Скворцов. Предсідником конференції обрано українця Левченка. Після доповідей і дискусії, учасники конференції прийняли резолюції "Першої Конференції Поневолених Народів Східної Європи й Азії," "Деклярацію" і "Відозву." Рішенням Конференції приступлено до видавання спільного журналу "Наш Фронт", в якому опубліковано матеріали конференції і міщено статті на тему проблем спільної боротьби.

Конференція була насичена свідомістю konieczности вести визвольну боротьбу проти обох імперіалістів: большевицької Москви і гітлерівської Німеччини. У "Постановах" підкреслено це:

"1. Сучасна війна між німецьким націонал-соціалізмом і російським большевизмом це типово імперіалістична війна за панування над світом, за новий поділ матеріальних багатств, за здобуття нових сировинних баз і ринків збуту, за поневолення народів і експлуатацію їхньої робочої сили.

2. Обидва воюючі імперіалізми заперечують право народів на їх вільний політичний і культурний розвиток у самостійних національних державах, та несуть усім народам політичне, соціальне і культурне поневолення у формі гітлерівської "Нової Європи", чи большевицького ССРСР...

Окремі постанови:

1. Перша Конференція Поневолених Народів Східної Європи й Азії вітає героїчну боротьбу народів Західної і Середньої Європи проти німецького імперіалізму та заявляє свою повну політичну солідарність у цій боротьбі."

Конференція постановила створити Національний Комітет Поневолених Народів для координування визвольної боротьби поневолених народів.

Напередодні конференції в околиці, де мала відбутися конференція, з'явився батальйон німецької поліції, що плянував грабувати і палити українські села. Участь у тому бою взяли й учасники конференції. Так формувалася співпраця поневолених народів проти окупантів і в конференційних залах, і одночасно у безпосередній збройній боротьбі.

Наведені вище постанови Першої Конференції Поневолених Народів Східної Європи й Азії мають величезне значення як історичні документи. Вони переконливо свідчать, що Організація Українських Націоналістів під проводом Степана Бандери не тільки ніколи ніяк не співпрацювала з гітлерівською Німеччиною, але стояла весь час у відвертій ідейній і політичній боротьбі проти гітлерівських окупантів України і, в додатку для такої спільної боротьби проти гітлерівських і проти большевицьких імперіалістів організувала інші, поневолені народи східної Європи й Азії.

Після війни ту концепцію оформлено як продовження в "Антибольшевицький Фронт Народів", АБН.

УКРАЇНСЬКА ГОЛОВНА ВИЗВОЛЬНА РАДА, УГВР.

В ряди УПА все більше включалися українські патріоти, які членами ОУН не були, але стояли на державницьких позиціях і бажали брати участь у збройній боротьбі проти обох окупантів України. Таким чином Українська Повстанська Армія скоро перетворилася із збройного рамени ОУН на збройне рамя всего українського

народу. Дієво й організаційно УПА тісно спліталася з ОУН, а обидві формації, ОУН і УПА, спиралися на широкі маси українського загалу. Це викликало конечність створити політичну надбудову, що керувала б всією боротьбою українського народу. Такою природною надбудовою було Державне Правління Української Держави, покликане до дії 30 червня 1941 р. Але, несподівано скоро безоглядні репресії нового, німецького окупанта – арешт німецькою Службою Безпеки й вивезення до концлагерів членів Тимчасового Правління – спараліжували ту формацію. Реорганізування Державного Правління як підпільного керівника всієї боротьби українського народу спиняв страх за долю арештованих: німці зінтерпретували б це як продовження протинімецьких дій заарештованими і в відплату були б усіх їх зліквідували. Треба було організувати новий керівний орган, персонально не зв'язаний з арештованими. Ген. Роман Шухевич - "Тарас Чупринка", головний командир УПА, пише про це:

"Цейплян зродився в колах Головного Командування УПА восени 1943 р. Весною 1944 р. утворено Ініціативний комітет.

"Ініціативний Комітет вирішив творити Представництво українського народу на демократичній основі. Демократична платформа давала можливість залучити до керівництва визвольною боротьбою всіх чесних і національно вартісних патріотів, незалежно від їхніх партійних поглядів.

"Основні пункти політичної платформи, що мала стати основою формування нового політичного представництва українського народу, були такі: 1. Беззастережно визнати ідею Української Самостійної Соборної Держави як найвищу ідею українського народу; 2. Визнати революційні методи боротьби за Українську Самостійну Державу; 3. Здекларувати своє вороже становище супроти московських большевиків та німців як окупантів України; 4. Визнати демократію, як устрєєвий принцип Представництва."

Головою Ініціативного комітету став проф. Лев Шанковський, співробітник Головної Команди УПА, не-член ОУН. Членом Комісії був теж Іван Багрянний, не-член ОУН, що пізніше став організатором і керівником УРДП. Очевидно, були й члени ОУН.

В днях 11-15 липня 1944 р. на горі Виділок біля села Сприня Самбірського повіту відбувся під охороною відділів УПА Перший Великий Збір УГВР. Предсідником Збору був обраний Ростислав Волошин - "Павленко", секретарем мгр. Микола Дужий. Після основного продискутування політичної ситуації та можливостей і плянів боротьби за УССД, Збір ухвалив "Устрій", "Платформу" та "Універсал УГВР" і вибрав керівні органи УГВР: проф. Кирило Осьмак – президент, Василь Мудрий, о.др.Іван Гриньох і проф.Іван Вовчук – перший, другий і третій заступники президента; мгр.Микола Дужий – секретар Президії; Роман Шухевич - "Лозовський" - голова Генерального Секретаріату і секретар військових справ; Ростислав Волошин - "Павленко" – секретар внутрішніх справ; Микола Лебедь - "Рубан" – зовнішні справи; Ярослав Біленький – генеральний суддя; Йосип Позичанюк - "Шаблюк" – бюро інформації. Обсаду керівниками інших ділянок залишено на пізніше.

ЙОСИП ПОЗИЧАНЮК. *1911р. - † лютий 1945.

ЙОСИП ПОЗИЧАНЮК народився 1911 р. на Херсонщині. В час колективізації його батьки і він переїхали на Винничину. Педагогічний інститут закінчив у Ніжині. Осінню 1939, коли большевики зайняли західню Україну, переїхав до Львова на працю педагога. Тут зустрівся з ОУН і відразу пірнув у працю підпілля. В вересні 1941 р. як член ОУН арештований гестапом і вивезений до тюрми Монтелюїх у Кракові. У1942

році, коли з тюрми перевезено до Авишіву, його було відставлено до Німеччини на примусові роботи, з яких йому дуже скоро пощастило втекти і повернутися в Україну. Тут скоро виявив свій письменницький і публіцистичний талант у підпільних виданнях ОУН і УПА. Борючись проти німців і проти большевиків пером і крісом, Позичанюк став членом Проводу ОУН, псевдо "Шугай", членом Головної Команди УПА як "Шаблюк" і членом Генерального Секретаріату УГВР. Був спів-організатором Конференції Поневолених Народів Східньої Європи й Азії у листопаді 1943 року. Керував програмою передач "Вільна Україна".

Загинув у лютому 1945 року в бою зі збройним загonom НКВД, що наскочив був на радіопередачу "Вільна Україна" на Дрогобиччині.

Українська Головна Визвольна Рада ввійшла відразу в дію і як підпільний уряд України керувала всією революційною боротьбою українського народу на Рідних Землях щонайменше до 1952 р. Частка з них при закінченню війни виїхала на чужину як члени Закордонного Представництва УГВР. Решта, що залишилися в Україні, як і після Збору кооптовані, загинули, або в бою, або в большевицьких тюрмах чи концлагерах. В серпні 1944 р. в бою частин УПА з большевицькими частинами загинув член УГВР Ростислав Волошин - "Павленко" - "Горбенко", член Головної Команди УПА і Проводу ОУН; 23 грудня 1944 р. впав в бою з большевиками член УГВР Йосип Позичанюк-"Шугай"- "Шаблюк", член Головної Команди УПА і Проводу ОУН; осінню 1944 р. попав у руки НКВД і загинув на допитах Кирило Осьмак, президент УГВР; у вересні 1945 р. загинув у підвалах НКВД від тортур о. др. Микола Гальянт, член УГВР, канцлер Львівської Митрополичої Консисторії; загазований у бункрі УПА попав у руки НКВД мгр. Микола Дужий, секретар Президії УГВР, член Головного Військового Штабу УПА, провідний член ОУН. Відрятований і засуджений, був звільнений передчасно з огляду на смертельну недугу і прибувши до Львова помер; 5 березня 1950 р. в бою зі спецчастинами НКВД загинув ген. Роман Шухевич - "Лозовий" - "Тарас Чупринка" - "Тур", голова Генерального секретаріату УГВР, Головний Командир УПА, голова Проводу ОУН на Українських Землях; 28 листопада 1950 р. біля села Велике Поле на Львівщині в бою з НКВД загинув Осип Дяків - "Горновий", заступник голови Генерального Секретаріату УГВР, член Проводу ОУН, сотник-політвиховник УПА; зимою 1951/1952 в бою НКВД загинув Петро "Полтава", заступник голови Генерального Секретаріату УГВР, сотник-політвиховник, член Проводу ОУН.

УГВР діяла підпільно. Ширшому загалові українського громадянства вона була відома з офіціозів "Вісник УГВР", "Бюро Інформації УГВР" і "Самостійність" та з повідомлень, заяв, зведень і постанов УГВР, друкованих теж в інших підпільних органах ОУН і УПА.

"Тимчасовий Устрій УГВР, схвалений на Великому Зборі, уточнює:

1. УГВР - це верховний орган українського народу в його революційно-визвольній боротьбі за УССД.

3. УГВР: в/ очолює визвольну боротьбу, дає напрям українській державницькій політиці та керує нею; г/ репрезентує український нарід та його державницькі змагання перед зовнішнім світом." Особливе морально політичне значення мала постанова:

"12. УГВР перебуває на українських землях. За кордон може вислати своїх делегатів."

Це не була бомбастична фраза, а важке зобов'язання і його члени УГВР гідно

сповнили. За кордон дійсно виїхав тільки секретар зовнішніх справ, Микола Лебідь, як голова Закордонного Представництва УГВР з кількома членами. Президент УГВР, проф. Кирило Осьмак, Голова Генерального Секретаріату "Р.Лозовський" - Роман Шухевич, та інші члени Секретаріату УГВР залишилися на рідних землях /тоді, коли всі опортуністичні "політики" вивтікали за кордон/, і своєю безпосередньою участю у революційній боротьбі проти московських наїзників, своєю кров'ю і своєю героїською смертю у боротьбі за УССД здобули повне право звати УГВР єдиним законним представництвом українського народу у його революційному змагу.

Цілі і завдання УГВР подані в її Платформі так:

"1. Об'єднати і координувати дії всіх самостійницько-визвольних сил українського народу на всіх землях України та поза ними для національно-визвольної боротьби проти всіх ворогів українського народу, зокрема проти московсько-більшевицького і німецько-гітлерівського імперіялізму, за створення Української Самостійної Соборної Держави /УССД/.

2. Визначати ідейно-програмові напрямні визвольної боротьби українського народу.

3. Керувати всією національно-визвольною боротьбою українського народу аж до здобуття державности і створення органів незалежної державної влади в Україні.

4. Репрезентувати, як верховний всеукраїнський центр, сучасну боротьбу українського народу в краю і за кордоном".

А в питанні відношення до сусідів України, у розділі "Основні ідейно-програмові принципи" подано:

"5. УГВР провадитиме свою боротьбу за УССД в союзі зі всіма поневоленими народами Європи й Азії, які борються за своє визволення і визнають право України на політичну незалежність.

6. УГВР змагає до порозуміння і прагне до мирного співжиття з усіма сусідами України на принципі взаємного визнання права на власні держави на етнографічних землях кожного народу".

Головний Командир УПА, ген. Т.Чупринка-Шухевич, у своїй статті "До генези УГВР" закінчує опис Великого Збору УГВР:

"Урочиста тиша запанувала в залі нарад, коли Голова Президії УГВР став перед Головою Великого Збору УГВР, поклав руку на український державний герб та почав повторювати слова присяги... Це присягав Президент України перед усім українським народом...

Цього ж дня Великий Збір УГВР закрився, а делегати роз'їхалися на місця своєї праці. Український парламент – Українська Головна Визвольна Рада та Український Уряд – Генеральний Секретаріат УГВР, почали діяти".

У щоденнику "Свобода", що виходить в ЗСА, в чч. за 29 серпня - 7 вересня 1984 р. була сенсаційна стаття члена мельниківського ПУН-у др. Зенона Городиського про "Всеукраїнську Національну Раду", яку, нібито, створено "в дні 22-го -квітня 1944 року в Соборі св. Юра у Львові", шляхом об'єднання УНРади, що постала 31 липня 1941 року у Львові, УНРади, що постала 5 жовтня 1941 р. у Києві і Центральної Ради Карпатської України. Виринає питання: Чому ж творилася Українська Головна Рада, коли, нібито, вже існувала такого самого характеру Всеукраїнська Національна Рада? Чому підготовчий комітет для створення УГВР не порозумівся з ВУНРадою?

Відповідь на-диво проста: Тому, що підготовка до створення УГВР велася від осені 1943 р., в днях 11-15 липня 1944 р. відбувся Перший Великий Збір і на протязі

сім літ УГВР керувала революційно-визвольною боротьбою УПА–ОУН. А "Всеукраїнська Національна Рада" постала щойно після 1955 року на еміграції як вигадка мельниківських пропагандистів, безшабашних фальшивників історичної правди. На українських землях ні в 1944 р., ні в ніякому іншому часі, "Всеукраїнська Національна Рада" не існувала навіть у плянах мельниківського ПУН-у. Найбільш переконливим доказом цього є факт, що у виданій ПУН-ом в 1955 р. збірнику "ОУН 1929-54" нігде ні словом про таку формацію не згадується. Не було ніколи до 1955 р., а щонайменше в Україні, ніякої згадки про неї навіть в якійсь мельниківській пресі. Якщо ж була десь вжита назва "Всеукраїнська Національна Рада", то як бомбастичне окреслення київської УНРади. Так, напр. сам Величківський у своїх споминах пише: "Всеукраїнська Національна Рада, що була організована на рідних землях, за німецької окупації в Києві... Вся Всеукраїнська Національна Рада, як у Києві так і у Львові". З цього ясно, що й сам Величківський, нібито Голова нової інституції, вживає таку назву "Всеукраїнська Національна Рада" як окреслення київської УНРади з осені 1941 р. та львівської УНРади з 1941 р., а не як назву нової, дійсної установи, створеної в 1944 році.

А Кость Паньківський, секретар львівської УНРади, пише про це:

"Про те, ніби розмови закінчилися домовленням голов Національних Рад: львівської з липня 1941 – Митрополита Андрея, київської з жовтня 1941 – проф. М.Величківського і карпато-української з 1938 – проф. А.Штефана про злиття у "Всеукраїнську Національну Рад", – я нічого не знав, хоч формально я був не тільки членом, але навіть секретарем львівської Ради, а в Митрополита бував для обговорення справ майже щотижня. Також і пізніше вже в Німеччині, при веденні розмов про Український Національний Комітет ще за Гітлера та про консолідацію вже за американців, а вкінці і при творенні Української Національної Ради в Авгсбурзі 1948 року, ніхто ніколи не згадував про існування такої Ради".

Бо – такої формації в дійсності ніколи не було. "Всеукраїнська Національна Рада", нібито створена в дні 22-го квітня 1944 р. в Соборі св. Юра", це одна із безлічі висаних з пальця вигадок, на яких повністю сперта вся "героїчна" історія мельниківської організації. Бо, й "на здоровий розум": Якщо б у квітні 1944 р. у соборі св. Юра постала була така важлива установа, що – як твердить мельниківська пропаганда після 1955 року – стала "єдино компетентною репрезентувати всю українську націю" і її заступником президента став Митрополит Шептицький, то як у тому самому часі могли канцлер Митрополичої консисторії о.др.Галаєнт і близький співробітник Митрополита о. др. Іван Гриньох брати участь у підготові і ввійти до президії УГВР, що в такому разі мусіла б бути конкурентною до тої, ніби вже існуючої, "Всеукраїнської Національної Ради"? Чи можливе, щоб навіть вони обидва, як і секретар львівської УНРади, Кость Паньківський, нічого не про "Всеукраїнську Національну Рад", "єдино управненого репрезентанта всієї української нації", не чули? Хто ж, тоді, про неї чув, хто її уповажив звати себе "єдиним найвищим репрезентантом української нації", хто її такою визнав, що вона робила? З.Городиський у згаданих статтях у "Свободі" признає, всі "документи" тієї Ради були вперше опубліковані в 1974 р. у мельниківському збірнику "Непогасний огонь віри". Чому аж в 1974 році? Чому не в 1944 р. в Україні, або хоч у згадуваному офіційному збірнику мельниківської організації "ОУН 1929--1954", виданому в 1955 р., якщо не раніше? Чи не тому, що всі ті "документи", як і сама концепція "Всеукраїнської Національної Ради", сфабриковані мельниківськими політруками?

Під датою 22 квітня, 1944 р. збірник документів "Українська Суспільно-політична Думка в 20 столітті", т. III, ст. 95-96, зареєстрував "Деклярацію Української Національної Ради" з підписами Величківського як голови, Митрополита Шептицького як першого заступника і А.Штефана як другого заступника. В ній нігде не вживається назви "Всеукраїнська", ані ні словом не згадується про створення "Всеукраїнської НРади," ні про "Платформу", "Деклярацію", "Протокол", і т.п. Навпаки, ця коротенька "Деклярація УНРади" робить враження пропагандивної статейки для членства мельниківської організації: В ній пунктами згадані історичні події 1918-1944 рр., без найменшої згадки про 30 червня 1941 та про УПА, ні словом не згадано про терор німецького окупанта й потребу боротися проти нього і тільки на закінчення вжито патетичну фразу, що "УНРада заявляє іменем всього українського народу, що його боротьба триватиме аж до повного здійснення засади самовизначення Української Нації через побудову Суверенної Соборної Української Держави". Щось, зовсім як коротенький святочний реферат для гуртка молоді: "Трохи патріотичної бомбастики, для внутрішнього вжитку".

Ось чому то організатори Української Головної Визвольної Ради, УГВР, й не могли вести якісь переговори з ВУНРадою: Бо тієї мельниківської "Всеукраїнської Національної Ради" в тому часі не було. Її видумали мельниківські фальсифікатори історичної правди щойно після 1955 р., мабуть у 1974р.

Зовсім що інше організація мельниківців. Вона реально існувала від 1941 р., вона діяла, вона вписала в історію українського народу найтемнішу сторінку за все буття українського народу своєю юдиною роботою на службі німецьких окупантів України. Барано-книшівське крило тієї організації на протязі чотирьох літ зуміло завдати Організації Українських Націоналістів неймовірно дошкульний удар, видавши гітлерівській Службі Безпеки, СД, поверх чотири тисячі "бандерівців", членів Похідних Груп ОУН та багато тисяч інших "бандерівців" на шибеницю або на розстріл.

Польський історик Ришард Торжецькі, що присвятив дослідженню й аналізі українсько-німецьких взаємин в період гітлерівської Німеччини окрему працю, робить на підставі німецьких документів та судових свідчень гітлерівських провідників на суді в Нюренбергу, висновок:

"Кубійович вибрав на провідні становища /в УЦК й УДК/ людей з групи Мельника. Роля тої групи, що найактивніше співпрацювала з гестапом, виявилася в час компанії на Схід. Інж. Чучкевич, один із того відламу ОУН, після славного проголошення незалежности /України/ 30.6.1941 брав участь у арештах і слідстві провідників ОУН-р.

"Гітлерівська адміністрація власне їх /мельниківців/ висунула на керівні становища у суспільно-самовряднім апараті та в господарчих і культурно-освітніх організаціях. Користувалася ними, хоч у менших розмірах, також Абвера /військова розвідка/. Групу Мельника спеціально сподобало собі Гестапо. Крайній опортунізм цієї групи відповідав органам німецької поліції."

Така політична суть організації мельниківців була добре відома організаторам УГВР. У підпільному органі "ВІСНИК: Орган Президії Української Головної Визвольної Ради /УГВР/" ч. 4. серпень 1945, співробітник УГВР, М.В.Радович, у своїй статті "У спільному революційно-визвольному всеукраїнському фронті боротьби /До генези УГВР/" стверджує:

"Невеликим виломом з всеукраїнського фронту стала акція деяких збаламучених

кругів із реакційно-опортуністичної й несамостійницької групи Мельника, що ради вузько-групових цілей, у той час стала знаряддям у руках німецьких загарбників у їхній акції проти української самостійницької ідеї та проти визвольної боротьби українського народу."

Такий політичний характер організації мельниківців стверджує й другий речник українського підпілля, член ОУН-УПА-УГВР, І.М.Настасин:

"Механічне сконсолідування не відзеркалювало б дійсного стану на українських землях і серед українських народних мас, де ті угруповання не діяли; по-друге – деякі з тих угруповань так міцно зв'язали свою долю і свою політичну концепцію з ворожим німецьким імперіялізмом, що для них було неможливим хочби словним виступом задекларувати своє наставлення до окупанта /група Мельника/".

Ясно, що з організацією такої поганої слави і серед своїх, і серед чужих, вести переговори про об'єднання в одному, верховному керівництві революційно-визвольною боротьбою українського народу під прапором ОУН-УПА в нікого з організаторів УГВР, членів ОУН чи УПА, і думки бути не могло. Тим більше, що першою вимогою участі в УГВР мусіла бути щира заява безкомпромісової боротьби за самостійну, соборну Українську Державу так проти большевицької Москви, як і проти гітлерівської Німеччини. То як могла таку щирю заяву словом і ділом скласти організація мельниківців, що тілом і душею служила німецьким окупантам, вирікшись боротьби за УССД? Єднання під одним політичним проводом вкритих славою безкомпромісових самостійників-державників ОУН-УПА із вкритими ганьбою коляборації з жорстоким окупантом мельниківцями було б ще більшим абсурдом, як казкове впрягання до одного воза орла з раком.

Все ж таки, коли надніпрянські члени Підготовчої Комісії для створення УГВР висунули думку, що належало б таки говорити і з мельниківцями, бо може вони врешті зрозуміли свою трагічну помилку і завернуть на правильний шлях, Комісія уповноважила перевести такі розмови члена Комісії Івана Багряного. Це й були ті переговори Івана Багряного з мельниківцями, про які згадує у своїх статтях у "Свободі" З.Городиський і М.Величківський у своїх споминах. Іван Багрянний, надніпрянець, не-бандерівець, вірив, що мож "на-розум" говорити і з мельниківцями. Але, коли їхні представники не тільки рішуче відмовились заявитись проти німецьких окупантів і вимагали, щоб плянована УГВР ні словом не згадувала про гітлерівську Німеччину як злочинного окупанта України рівного большевицькій Москві, але ще й поставили вимогу, щоб вони, мельниківці, очолили УГВР з евентуальним поділом роль: бандерівці повинні далі в рядах ОУН і УПА вести боротьбу проти обох наїзників, а вони, мельниківці, репрезентуватимуть УГВР політично, Багрянний не зміг довше спокійно слухати таких несамовитих, безсоромно маняцьких претенсій кучки мельниківських каляборантів і "накрив" їх одеськими матюками. Це було причиною тієї "некультурної" поведінки представника майбутньої УГВР Івана Багряного, на яку жаліються у своїх статтях Величківський і З. Городиський.

Величківський і Городиський твердять, ніби та розмова Багряного як представника УГВР з мельниківськими вождями відбулася пізніше, коли УГВР була вже в дії. Це незгідне із правдою. Формально – Багрянний був членом Підготовчої Комісії, але до складу президії не ввійшов, тому й не міг бути представником оформленої вже, діючої УГВР. По суті ж, – згаданий підпільний автор І.М.Настасин у цитованій статті в органі УГВР стверджував:

"Завершення консолідації в створенні УГВР було наскрізь природним і

відповідало дійсному станові та укладові внутрішніх політичних сил на всіх землях України. З утечею німців з України потягнулися за ними й усі ті українські політичні недобитки, які на українських землях хотіли рости й утримуватися при допомозі ворожої імперіялістичної сили. По них сьогодні на українських землях і сліду не залишилося. Ті ідейні одиниці, які були збаламучені своїми попередніми вожаками, залишаючись на українських землях, включили себе в єдиний революційний самостійницький фронт боротьби українського народу й підпорядкувалися революційному проводові та владі України – Українській Головній Визвольній Раді."

Те саме стверджує й Роман Шухевич-ген. Чупринка у згаданій статті:

"Деякі цілком не великі впливи серед інтелігенції Галичини, менше вже на Волині, як також деякі зв'язки з окремими громадянами Східної України мала ще організація, керована А.Мельником. Ця політична група змагала до розв'язки українського питання в рамках німецької системи. Підтвердженням цього є відмовлення від будь-якої активної протинімецької боротьби, скрайньо негативне ставлення до УПА тощо. Разом з цим організація А.Мельника дуже песимістично оцінювала можливості боротьби в умовах большевицької окупації і тому її організаційні кадри втікали перед большевиками на Захід."

Вигадка "Всеукраїнської Національної Ради" як твору мельниківців яскраво ілюструє методи роботи мельниківців: Без сорому, не заїкнувшись, видумують і проголошують це як історичний факт нето дрібний епізод, а навіть формацію керівника і найвищого репрезентанта визвольної боротьби всего українського народу! А уявімо собі, що "ВУНРаду" мельниківці були дійсно створили, тоді побачимо другу їхню рису: Як це зроблено? Кількох мельниківських вожденят узяли імена: 1. голови мертворожденної, від 1941 р. недіючої, київської УНРади, 2. голови недіючої від 1941 р. львівської УНРади і 3. неіснуючої від квітня 1938 р. Центральної Національної Ради Карпатської України, і не питаючись навіть їх, тих трьох формацій, проголосили об'єднання їх в одну ВУНРаду, ляльку в руках мельниківців, з маняцькими претенсіями на "єдиного законного, найвищого" керівника і репрезента всего українського народу! І, укладаючи кільканадцять літ пізніше на еміграції свою фальшивку "Декларація Всеукраїнської Національної Ради, "мельниківські автори подають у ній, нібито від імені президії тієї ВУНРади, таку грізну остерогу: "ВУНРада має виключне право і в краю, і за кордоном зосереджувати і репрезентувати українські визвольні змагання. Всі спроби поза ВУНРадою творити всеукраїнські керівні осередки, безогляду на те, від кого вони не походили б і яких назв не уживали б, є або самозванчою авантюрою непокликаних чинників, або намаганням чужих, ворожих українству чинників, здобути, або поширити свій вплив на українські справи." ("Свобода", 6 вересня, 1948) Що це? Неперевершене безсоромне нахабство, чи партійна схізифренія? Факт, що автори ні словечком не згадували Акту 30 червня 1941, Тимчасового Державного Правління, УПА й ОУН свідчить, що йдеться про мельниківських коляборантів, які лякалися навіть згадати тих, що боролися проти німецьких окупантів. І тих кількох коляборантів заявляє, підшиваючись під шумну назву "ВУНРада", що без їхнього дозволу ніхто з українців не сміє організувати й вести боротьбу за волю України!

То який глузд міг бути в такій ситуації УГВРаді переговорювати з мельниківськими політичними банкрутами? В Україні ж їх, мельниківців, вже зовсім не стало. А за кордоном ганьба мельниківської каляборації, якщо б мельниківці були приєдналися до УГВР, була б тільки важким, а зовсім непотрібним, балястом і

перешкодою у зустрічах з західним світом. Тому не може бути найменшого сумніву, що згадувані пертрактації Івана Багряного з мельниківськими "вождями" могли бути лише в часі формування УГВР, коли Багрянний був членом Підготовчої Комісії для утворення УГВР, а не після оформлення УГВР.

В часі творення УГВР Підготовча Комісія одержала була згоду на участь у УГВР від середовища УНР Андрія Лівницького та від організації гетьманців. Але, різко поставлена проти-німецька постава УГВР здержала їх від явного приступлення до УГВР.

Після втечі гітлерівських "іберменшів" з України, а за ними й усіх, що – як мельниківці – з ними каляборували, Організація Українських Націоналістів, Українська Повстанська Армія й Українська Головна Визвольна Рада як верховний політичний керівник визвольної боротьби залишилися єдиними на полі бою, що в неймовірно важких умовах тривав ще сім років.

Зараз після Великого Збору УГВР видала "Універсал УГВР до Українського Народу" та "Звернення до всіх насильно вивезених з України і тих, що мусіли покинути Рідні Землі, братів і сестер наших, до всіх українців на чужині" і "Звернення до всіх українських вояків, що перебувають поза межами батьківщини". Усі ті звернення УГВР були друковані в 1944-1945 роках в офіціозах УГВР в Україні і в підпільних виданнях ОУН і УПА й окремими виданнями масово розповсюджені по всій Україні, окупованій большевицькою Москвою.

Осіною 1946 р. Сітка ОУН і УПА масово поширила по всій Україні нове звернення УГВР "До Українського Народу під московсько-большевицькою окупацією" з приводу нової хвилі большевицького терору, а на початку 1947 р. "Заклик УГВР до Українського Народу в справі бойкоту виборів з січня 1947 р." Проведений українцями на заклик УГВР бойкот большевицьких виборів був дошкульним моральним ударом для московських окупантів, бо виявляв справжнє ставлення до них всего українського народу.

А осінню 1949 р. УГВР разом з Головним Командуванням УПА і Проводом ОУН на Українських Землях переслали за кордон незабутнє "Звернення Воюючої України до всієї української еміграції", що було опубліковане на чужині всією українською самостійницькою пресою. Першим під цим зверненням був підпис о. проф. М.Лаврівського, члена УГВР, голови підпільної Української Католицької Церкви. Це Звернення стало новим заповітом для кожної чесної української людини, для кожного щирого українського патріота на чужині.

Українська Головна Визвольна Рада, а точніше Бюро Інформації УГВР, перебрало на себе завдання координації всіх підпільних видань ОУН, УПА й УГВР, та підпільних радіопередач. Пропагандивна праця ОУН і УПА була поставлена на високому рівні. Поруч періодичних журналів, як "Ідея і Чин", офіціоз проводу ОУН, "Вільна Україна", "До Зброї", орган УПА, "Вісті Української Інформаційної Служби", появлялися друком різні неперіодичні, як от "Чорний Ліс", "Маківка", та брошури. Але їх редагування й видавання було тільки частинно координоване Проводом і Головною Командою УПА. По створенню УГВР усі ті видання перейшли під один координаційний центр – Бюро Інформації УГВР, керівниками якого були: Йосип Позичанюк - "Шугай", Осип Дяків - "Горновий" і Петро "Полтава". Це упростило працю і редакційно, і адміністративно, бо кольпортажею всіх підпільних видань займалася вже однастайна сітка кольпортажі ОУН при співпраці УПА. Окремі підпільні видання висилано за кордон. Завдяки тому у вільному світі перевидано

збірку писань Петра Полтави в українській мові і збірку писань Осипа Дякова - "Горнового" в українській і в англійській мові. Оба вони були визначними підпільними публіцистами, обидва члени Проводу ОУН, Головного Секретаріату УГВР і політ-виховниками УПА. Передруковано за кордоном і писання, вірші, оповідання й статті інших авторів підпілля: Йосипа Позичанюка, Марти Гай, Гетьманця, У. Кужіль, М. Боєслава, В. Волош-Василенка, А. Буревія, Стяга та інших.

На окреме відмічення заслуговує підпільна радіопередача "Вільна Україна", закодована як "Афродита", що була речником ОУН, УПА й УГВР. її передачами французькою й англійською мовою керував голландець Газенбрук.

МИКОЛА ГОШОВСЬКИЙ. 1919-† весна 1944 р.

МИКОЛА ГОШОВСЬКИЙ, селянський син, народився 1919 р. в с. Ростічки, Стрийського повіту. Закінчив торговельну школу і працював у Кооперативному Союзі в Болехові й у Львові. Член ОУН від 1937 - псевда: "Спартак", "Гаркуша", "Старик". Учасник боїв на Закарпаттю як підстаршина Карпатської Січі. У 1940 р. перейшов до Краю і працював у підпіллі як член Обласного Проводу ОУН. Раніше закінчив радіотехнічні курси, тому в 1942 р. йому передано технічне керування підпільною радіостанцією ОУН і УПА "Вільна Україна", Загинув весною 1944 р. на Золочівщині в засідці гестапо.

ХТО ТВОРИВ УКРАЇНСЬКУ ПОВСТАНСЬКУ АРМІЮ, УПА.

Уважний перегляд подій в окупованій німцями Україні від перших днів вмаршу німецької армії на українські землі аж до відступу німців з України дає ясну відповідь на те питання. 30 червня 1941 р. ОУН під проводом Степана Бандери ініціює проголошення Української Держави, гостро проти плянів Гітлера перетворити Україну в німецьку колонію, і створення тимчасового Державного Правління України. Коли ж гітлерівська Німеччина у зв'язку з тим виявила свою скрайню ворожість до державної самостійності України, арештуючи членів уряду України й провідника ОУН Степана Бандеру й сам Гітлер дав наказ гестапові безоглядно винищити всіх членів ОУН, уся ОУН переходить у підпілля і починає відкриту політичну боротьбу проти окупантів. Одночасно ОУН переводить військову підготову до революційно-збройної боротьби проти німців. Творяться Самооборонні Відділи ОУН і постає при проводі ОУН Крайовий Військовий Штаб. Зі зростом Самооборонних Відділів ОУН вони об'єднуються в суцільну Українську Народню Самооборону. До неї приєднуються теж не-члени ОУН. Все частіші зудари зі збройними загонами німецьких грабіжників створюють konieczність перетворення відділів Самооборони, члени якої в основному жили легально як мирні громадяни даного села і лише в випадку акції перемінювалися в озброєні відділи, на постійні збройні відділи, члени яких вже постійно перебували на – з точки зору німецької адміністрації – нелегальному стані партизанів. Тому рішенням Проводу ОУН з 14 жовтня 1942 р. частини УНС, Української Народної Самооборони, переформовуються в одностайну Українську Повстанську Армію. Те переформування, – як про це була мова, – з огляду на ситуацію, витворену фактом, що Галичину прилучили німецькі окупанти до Генерал-Губернаторства, а Волинь і Полісся стали частиною "Райхскомісаріату Україна", була проведена наперед на Полісся і Волині, а врешті й у Галичині. Ці факти говорять ясно, що Українська Повстанська Армія це органічне звено політичної, ідейної і збройної боротьби очоленої Степаном Бандерою Організації Українських Націоналістів за УССД, проти

большевицько-московських і проти гітлерівських наїзників. Тому обі ці формації, від самого початку до кінця дій УПА, нерозривно зв'язані й сплетені одна з одною ідейно, політично, організаційно і дієво. Вистачить порівняти офіційні ствердження й декларації УПА, "Політичні засади УПА", "За що бореться УПА" й інші з постановами Великих Зборів та конференцій ОУН, щоб переконатися, що ідейно і політично Українська Повстанська Армія та очолена Степаном Бандерою Організація Українських Націоналістів ідентичні. Тому то, хоч сам Степан Бандера перебував у час протинімецьких дій УПА у німецькому концлагері, бійці УПА співали, що їх у бій веде Степан Бандера. І, хоч структурально обидві формації зовсім самостійні і одна від одної зовсім не залежить, то перегляд персональної обсади виявляє, як тісно вони обидві сплетені: Головний Командир УПА, ген. Тарас Чупринка, одночасно Голова Проводу ОУН на Українських Землях; шеф штабу УПА, ген. Перебийніс і його наступник полк. Лицар, Командир УПА-Північ, полк. Савур, ком. УПА-Захід, полк. Шелест, ком. УПА-Південь, полк. Батько і більшість курінних і сотенних командирів УПА це одночасно члени Проводу ОУН, або обласних чи повітових проводів ОУН.

Такий стан був викликаний, в додатку до ідейно-політичної єдності обох формацій, двома моментами. Перше – вимоги координації дій: Кожний відділ УПА спирався на місцеву сітку ОУН, яка фактично була запіллям УПА під оглядом прохарчування, розвідки і медичної опіки. Друге – такий стан створила дійсність українського політичного життя в тому часі. Організація Українських Націоналістів, очолена Степаном Бандерою, була єдиною, що від перших до останніх днів німецької окупації України явно, офіційно, декларативно і дієво стояла в боротьбі проти німецьких наїзників. Організація Андрія Мельника – навпаки: від перших днів свого існування до останнього дня другої світової війни стояла на позиції лояльності супроти німецьких окупантів і покірної колаборації не тільки з адміністративним апаратом гітлерівських окупантів України, але й з кривожадними погромщиками українського народу, німецькою Службою Безпеки, СД, та з гестапом. На позиціях лояльності супроти всіх органів гітлерівської Німеччини на всіх землях України і намагання помагати українській справі єдино легально, в рямцях розпорядків і дозволу німецьких властей, стояли весь час і всі інші, діючі в той час пів-легально, українські партії й середовища. За весь час німецької окупації України, ні організація А.Мельника, ні ніяка інша українська партія чи організація не видали хочби одної офіційної заяви із отвертим засудом гітлерівської Німеччини як наїзника й грабіжника та з відвертим задекляруванням, що ціллю їхньої боротьби є Українська Самостійна Соборна Держава, як це безупинно заявляли словом і дією очолена Степаном Бандерою ОУН та УПА. Гірше того: члени Барано-Книшівського крила мельниківської організації, ставши на послуги гітлерівської СД й гестапо, видавали їм на розстріл або шибеницю так членів ОУН, бандерівців, як і членів УПА. Із кільканадцять тисяч осель в Україні не було мабуть й одної, де б мельниківські фольксдойчі не видали німцям на смерть хоч одного бандерівця, члена ОУН або УПА. Під цим оглядом злочинні інтереси мельниківської організації сходились з інтересами німецьких окупантів: Мельниківці робили це згідно зі згадуваною постановою ПУН, "щоб послаблювати бандерівців", а німецькі окупанти, щоб послаблювати український рух спротиву і щоб тероризувати все українське населення. (Ці жахливі числа це в додатку до згадуваних поперх чотирьох тисяч, виданих мельниківцями німцям на смерть, бандерівців, членів Похідних Груп ОУН.)

Зайнявши вже на початку липня 1941 р. активно ворожу поставу до творення

української держави всупереч плянам гітлерівської Німеччини, мельниківці перекинули ту свою ворожість теж у відношенні до УПА, як збройного рамени ОУН, та до УГВР як керівника й репрезентанта ОУН і УПА. Тікаючи з України, мельниківці понесли ту свою дивну, зоологічну ненависть до ОУН-УПА-УГВР й на еміграцію. Але, це ніяк не значить що УПА, вирішивши з ОУН і прийнявши ідейні та політичні принципи ОУН за свої, залишилася чисто "бандерівською" формацією. Навпаки, своєю поставою і своєю дією Українська Повстанська Армія здобула собі симпатію та всесторонню піддержку всего українського народу, за виїмком невеличкої горстки мельниківських коляборантів та їхніх однодумців. В ряди УПА стали побіч ОУН теж тисячі молодих українських патріотів, що до ніякої партії, ні середовища не належали. Так УПА стала позапартійною, всенародною формацією збройного спротиву проти гітлерівських і проти большевицьких окупантів. Стали в ряди УПА й такі, що до того часу були членами або симпатиками якоїсь іншої як ОУН організації, як от гетьманець полк. Євтимович, що став членом Головного Штабу УПА; УНР-івець полк. Леонід Ступницький, що став шефом штабу УПА-Північ; колишні старшини УНР: полк. Омелюсік, що став членом штабу УПА-Північ, полк. Кульжинський, що перебрав вишкіл і командування кавалерії і полк. Литвиненко, що став командантом вишколу артилерії УПА-Північ; та колишній мельниківець, поручник Федір Польовий - "Поль", пізніший командант підстаршинської школи УПА. Були й підстаршини та рядовики, колишні члени інших як ОУН організацій, які перейшли до УПА: з загону Боровця - "Бульби" перейшло в серпні 1943 р. до УПА 63 бійців; на Кремянеччині, коли існуючий там "Відділ Самооборони" мельниківців під командою Миколи Недзведцького - "Хрона" одержав наказ проводу мельниківської організації включитися в німецьку допоміжну частину "Український Легіон Самооборони", що ним командував німець, штурмбанд фюрер СД Бігельмаєр, а його адютантом був гавтштурмфюрер СД Вайхельт, 36 вояків відмовились виконати той наказ і з чотовим Туркою перейшли до УПА. Але, підкреслюємо, в усіх тих випадках ішлося про колишніх членів чи симпатиків якоїсь іншої, не-ОУН, партії і про індивідуальне рішення окремих осіб. Усі вони пішли до УПА з власного почину і ставши членами УПА, хоч не стали членами ОУН, перестали бути членами й навіть симпатиками мельниківців, бульбівців, чи їм подібних анти-бандерівців. Ні одна із існуючих тоді в Україні легально /мельниківці/, чи півлегально /група Палієва, УНР/ партій, середовищ чи організацій, ні словом, ні ділом до УПА ніколи не приєдналися, ні її не піддержали, а навпаки, її від початку її існування й до сьогодні поборювали й знеславлювали.

Ото ж, фактом, історичною правдою, є, що УПА Українська Повстанська Армія, яку заініціювала і весь час була її хребтом, ОУН під проводом Степана Бандери, була всенародним збройним рам'ям спротиву всего українського народу гітлерівсько-німецьким і большевицько-московським, а також польським окупантам і в її рядах боролися і гинули найкращі сини українського народу з усіх земель України; кожного соціального стану, без огляду на їхнє віровизнання і політичні погляди. Але, разом з цим, нікотра партія, група чи політична організація поза ОУН, зокрема мельниківці, не мають найменшого морального права примазуватись до величезного морально-політичного капіталу, здобутого боротьбою УПА, бо найменшого власного вкладу у ту боротьбу вони не дали.

Єдиним виїмком у тому була спроба Ольжича як керівника мельниківської організації на початку 1944 р. включити й його організацію, хоч частинно, у боротьбу

УПА. Але, це була, на-жаль, невдала спроба: ПУН одноголосно відкинув пропозицію Ольжича, хтось з членів ПУН – загальне переконання членів ПУН, що це був Зиновій Книш – доніс про це німецькій СД, Службі Безпеці, і поміг зловити Ольжича. А висланий на службу гестапом й СД ПУН-ом член мельниківської організації Тютюнник поміг Вірзінгові закатувати Ольжича в переконанні, що Ольжич зрадив фюрера Гітлера і вождя А. Мельника й перейшов до бандерівців, а тому й мусить бути знищений.

Мельниківці, придержуючись вперто засади покірної коляборації з нацистами, не піддержували, але поборювали ОУН і УПА і не ввійшли, бой не могли ввійти, до УГВР. Але, й не зреклись бажання очолювати всіх українців при допомозі якоїсь репрезентації, створеної ними на принципі коляборації з нацистами. Член ПУН-у, О.Бойдуник, пише про це:

"До здійснення цієї засади ... належить ініціатива і плян ПУН /т.зн. проводу мельниківської організації. - П.М./ в грудні 1941 р. щодо створення Української Верховної Ради -УВР - для керівництва визвольними змаганнями, яка мала складатися з представників усіх політичних середовищ". З цього видно виразно, що той сам О.Бойдуник, що був секретарем київської УНРади, ту УНРаду не вважав вже тоді ані верховним керівником визвольними змаганнями українців, ані зложеною з представників усіх українських середовищ.

Уявлення, ніби право говорити в імені всіх українців має ПУН, намагався ПУН викликати в гітлерівських чинників висиланням до них меморандумів від - ПУН. Про це подають самі мельниківці:

"В січні 1942 р. до слова прийшов ПУН, виступивши з меморандумом до Гітлера. Зложений в Берліні, де перебували полк. А.Мельник та кілька його ближчих співробітників, текст меморандуму був повезений до Києва, Львова і Варшави, щоб зібрати під ним підписи голови УНРади в Києві М.Величківського, голови УНРади у Львові Митрополита Шептицького, заст. голови Директорії А.Лівицького і голови Укр. Комбатантів ген. Омеляновича-Павленка."

Це був, власне, меморандум до Гітлера ПУН-у. Між підписами київську УНРаду поставлено як установу, що рада б працювати на суспільно-культурному відтинку, на рівні організації комбатантів. І далі:

"Тоді ПУН звернувся 24 червня 1942 р. окремим листом до Розенберга, /міністра гітлерівської Німеччини для окупованих німцями теренів східної Європи/.

"В другому меморандумі з 25 жовтня того ж року і до того ж Розенберга вказано на політику мадярів в Карпатській Україні і поставлено прохання інтервенції збоку німців...

"ПУН зважаючи на роллю Гіммлера /шеф гестапо/ звернувся до нього з листом з 10 лютого 1943 р., в якому вказав, що український нарід втрачає довір'я до німців і може не витримати труднощів, спричинених німцями...

"Те саме говорить і телеграма до Гітлера з 8 березня 1943 р:

"В обличчі катастрофальної ситуації, ПУН в листопаді 1943 р. зробив останню спробу рятувати положення, пропонуючи Гітлерові створення українського "Комітету Дії", зложеного з осіб, які мають довір'я українських мас і який мав би посередничити між німцями та українцями."

"По звільненню з в'язниці полк. Мельника і його ближчих співробітників /мельниківці/ стали вживати заходів для створення Української Репрезентації, яка перевела б розмови з німцями..."

Дуже активним у тому намаганні був провідний член мельниківської організації Осип Бойдуник, той сам, що, нібито, був секретарем "Всеукраїнської Національної Ради". У своїх намаганнях створити Українську Репрезентацію, він ніколи ні словечком не згадав про ВУНРаду, що, нібито вже пів року була такою репрезентацією... І, врешті:

“Голова ПУН вислав 2 травня 1945 р. до Державного Секретаря /ЗСА/ Стетініюса через команду Американської Армії телеграму, в якій висловив вдовolenня /з прийняття УССР до ООН/”.

І цим разом: в імені всіх українців – від ПУН, а не від ВУНРади. ПУН, виходить, не знав, що існує ВУНРада. Зокрема, не знав нічого, виходить, член ПУН-у Осип Буйдуник, якого автори фіктивної ВУРади подають як її головного, першого, секретаря.

В усіх тих меморандумах, зверненнях, телеграмах ПУН до керівників гітлерівської Німеччини, і до секретаря ЗСА, ні словечком не згадується УПА, Української Повстанської Армії, доказуючи тим, що мельниківська організація і її провід до УПА абсолютно ніякого позитивного відношення не мають і ніколи не мали. Бо й мати не могли: мельниківці і, зокрема їх провід, ПУН, воювали в обороні українців рабсько-покірними петиціями, меморіями й телеграмами до тих вождів гітлерівської Німеччини, які поставили як ціль своїх змагань захопити Україну, виселити всіх українців на Сибір і зробити Україну безлюдним тереном для колонізування його німецькими "ібер-меншами" і які за чотири роки окупації України вбили знищити три мільйони українців. А "бандерівці," - ОУН-УПА-УГВР - вели важку, відверту, ідейно-політичну і збройну боротьбу проти німецьких загарбників, за Українську Самостійну Соборну Державу. Українська Повстанська Армія у кожному своєму зверненні, відозві, чи статті в підпільній літературі підкреслювала, що вона бореться за Українську Самостійну Соборну Державу і засуджувала гітлерівську Німеччину як наїзника й грабіжника України. А мельниківці і їх провід, ПУН, навпаки: ніколи нігде не згадували вимоги самостійності Української Держави, ніколи, нігде ні словом не засуджували гітлерівську Німеччину як окупанта України і грабіжника: мельниківський ПУН раз-по-раз звертався до Гітлера з покірним благанням дозволити українцям творити українські збройні допоміжні частини, що помагатимуть німецькій армії встановлювати новий лад на Сході Європи - "Нову Європу, в якій Україна, вичищена від українців, стане інтегральною частиною "Великонімеччини".

Ця пригадка тогочасної дійсності – покірної співпраці мельниківців з німецькими окупантами аж до служби мельниківців у гестапо й СД проти українських самостійників і відверта політична і збройна боротьба ОУН і УПА проти гітлерівських окупантів України – показує, що співучасть мельниківської організації в УПА була немислимою. Тому, повторюємо, в УПА була й невелика горстка колишніх членів мельниківської організації, які пішли до УПА індивідуально, з власної ініціативи і ставши в ряди УПА перестали бути мельниківцями. Але як організація, мельниківці зокрема їх провід, ПУН, ніколи до Української Повстанської Армії, УПА, позитивно не ставилися, а навпаки, поборювали УПА.

Коли вістки про ширення на чужині баламутства щодо генези й політичного характеру УПА дійшли в Україну, Головний Командир УПА, ген. Тарас Чупринка опублікував у підпільній пресі в Україні і в еміграційній пресі "Заяву Головного Командування Української Повстанської Армії" з датою 25 вересня 1947 р., в якій

офіційно стверджується:

"Як нам на українських землях стало відомо, деякі політичні групи на еміграції піддають під сумнів право Української Головної Визвольної Ради /УГВР/ репрезентувати Українську Повстанську Армію /УПА/. заперечують право УГВР виступати як Найвище Політичне Представництво і Керівництво українського визвольного руху. Ці ж самі еміграційні кола, використовуючи понадпартійність УПА, пробують заперечувати ту велику організуючу роль, яку відіграла ОУН, керована Степаном Бандерою, в процесі утворення і росту УПА і яку /ролю/ ця організація продовжує відігравати сьогодні.

У зв'язку з цим Головне Командування УПА, Української Повстанської Армії, заявляє:

1. Українська Повстанська Армія постала з бойових груп ОУН /керованої С.Бандерою/ в 1942 р. в умовах завзятої боротьби українського народу проти гітлерівських загарбників. На протязі 1942-43 рр. в УПА включилися широкі народні маси. УПА стала виразно всенародною збройною силою. Вона стала найповнішим і загальним виявом самостійницької боротьби всього українського народу.

4. Українська Повстанська Армія понадпартійна. В ній борються всі, кому дорога справа Самостійної Української Держави, без різниці поглядів, політичних переконань і партійної приналежності. Але рівночасно з цим УПА цілком визнає той велетенський вклад, що його внесла ОУН, керована Степаном Бандерою, в справу утворення, зміцнення і розвитку УПА. ОУН поклала основи під УПА, вона скріпила її своїми високодіяними кадрами /члени ОУН становлять понад 50% усього складу УПА/, вона відстояла її політично від нападів як з боку опортуністичного табору, так і з боку національних ворогів України, вона доклала найбільших зусиль для успішного розвитку УПА і докладає сьогодні в рамках УГВР."

Натомість Мельниківці поборювали й плюгавили УПА в Україні, будучи на службі німецьких займанців, і продовжують ту саму ганебну роботу у своїх репильках в Америці, намагаючись "переплюнути" в тому московське КГБ.

Осип Дяків-"Горновий", член Проводу ОУН, Головної Команди УПА й Генерального секретаріату УГВР, присвятив питанню генези УПА окрему статтю, що п.з. "Вклад ОУН у справу творення і розбудови УПА" й підписана псевдонімом А.Осипенко, була вперше опублікована у підпільному журналі в Україні "Осередок Пропаганди й Інформації", р.1, ч.1, 1948 рік і багато разів передрукована в підпільних виданнях в Україні та на чужині. В ній автор пригадує:

"ОУН створила матеріальні основи для боротьби УПА... У перші дні німецько-більшевицької війни ОУН зорганізувала підпільну старшинську школу біля с. Мости Великі, Львівської області, яку вів пізніше шеф Головного Штабу УПА ген Дмитро Грицай-"Перебийніс", підстаршинську школу біля м. Поморяни /Львівської обл./ під керівництвом Івахова-"Роса", першого Шефа Штабу УПА, підстаршинську школу біля м. Рівне і цілий ряд військових курсів. Виховані і військово вишколені Організацією люди стали основою командного складу УПА, ними очолено перші відділи УПА й обсаджено командні пости УПА: Грицай - "Перебийніс", Івахів - "Рос", Ковальський, "Остап", "Ясень", "Грегит", "Шаблюк", "Галайда", "Крук" і багато інших видатних командирів УПА – це старі члени ОУН, які свої військові знання здобули під керівництвом Організації. Тільки ОУН могла розв'язати і дійсно розв'язала питання фахових командирських сил для УПА...

ОУН своєю революційною боротьбою проти гітлерівських загарбників створила

політичні передумови для виникнення УПА... ОУН являє собою ініціатора і організатора УПА... ОУН обґрунтувала політично доцільність творення УПА, вона політично захистила УПА... ОУН послала в рядовий склад УПА велику частину своїх кадрів... Політичний досвід, політичні здобутки ОУН, керованої Степаном Бандерою, дуже допомогли УПА стати на правильну, передову політичну платформу...

ОУН, за вказівками УГВР, на всіх своїх шаблях скоординувала всю свою діяльність з діями УПА... Вона несе на собі основний тягар організації господарського забезпечення УПА... Органи Служби Безпеки ОУН взяли на себе також обов'язок охоронити УПА перед ворожою агентурою... ОУН, керована Степаном Бандерою, й УПА стоять сьогодні побіч себе на полі бою і, відбиваючи скажені ворожі атаки, поза себе дивляться з гордістю, а перед себе - з вірою."

Висновок: Хто творив УПА? Ініціювала Українську Повстанську Армію ідейно, політично й організаційно керована Степаном Бандерою ОУН; її члени становили від перших днів народження УПА до останніх днів її дії основу й хребет. УПА стала збройним раєм всего українського народу в боротьбі проти окупантів України завдяки тому, що в її ряди масово включилися найкращі сини України з усіх земель України, всіх станів, обох віровизнань і різних політичних поглядів. В її ряди стали й колишні члени різних українських партій. Але, ніяка інша діюча політична партія в неї не включилася. Навпаки, організація мельниківців, ставши на службу німецьких окупантів, її, УПА, поборювала, знеславлювала й знецінювала.

Про один із безлічі "меморандумів" мельниківського проводу, до гітлерівських властей згадується у збереженому в німецьких архівах повідомленню шефа поліції й СД з датою 11 вересня 1942 р. і опублікованому у збірці документів Третього Райху. Володимиром Косиком під заголовком: "Третій Райх і українське питання". Він характеризує тодішню поставу мельниківців до гітлерівських окупантів України, тому наводимо його частину:

"Шеф Зіхергайтсполицай і СД.

11 листопада 1942

Таємне!

"У Кракові знайдено /копію/ меморандуму що його вислав до Міністра Райху Розенбарга кол. полк. Андрій Мельник, провідник організації Мельника.

В тому меморандумі, що відноситься до непорядків в Україні, Мельник висунув такі вимоги:

1.Визнання заявою Фюрера права українців на вільне життя в політично-державних формах.

2.Включення українських теренів, які слід вилучити з-під польського і румунського панування, до Райхскомісаріату України.

3.Створення одного представництва українців на місце заборонених Українських Національних Рад. Завданням такого представництва мало б бути проголошення остаточного відлучення України від Росії та декларація української державности в союзі з Німеччиною.

4.Уможливити створити єдину офіційну українську партію, яка проведе переорганізування життя в Україні.

5.Допущення представництва єдиного українського проводу до співпраці з німецькими чинниками. Такий провід повинен насамперед одержати дозвіл на формування українських військових частин."

Цей документ свідчить, що провід мельниківської організації змагав до формування українського життя в таких формах, на які дозволить провід гітлерівської

Німеччини. У тих, дозволених Гітлером, формах мельниківський провід повинен був грати роллю колаборантського "уряду" окупованої німцями України, а мельниківська організація бути єдиною дозволеною українською політичною організацією.

У тому меморандумі Андрія Мельника до Розенберга виразно задокументовано, що вже в листопаді 1942 р. Українська Національна Рада у Києві, яку пробували організувати мельниківці, і Українська Національна Рада у Львові, зорганізована в липні 1941 р., вже не існували, бо були заборонені німецькою окупаційною владою, тому Мельник просить дозволу організувати ним, Мельником, інше єдине представництво України. В Україні, згідно з тією пропозицією Андрія Мельника, повинен бути заведений "фюрерпринцип", з Андрієм Мельником як "вождем" на чолі.

Ті меморіали ПУН і полк. Андрія Мельника особисто до Гітлера, Гімлера, Рібентропа та інших достойників гітлерівської Німеччини були змістом політичної літератури і летючок мельниківців. Це стверджується офіційно у звіті шефа гестапо й СД з датою 22 травня 1942:

"Шеф Зіхертсгайтсполіцай і СД
Штаб Команди
Таємне!

58/697
Берлін, 22 травня 1942

"Комендант Зіхертсгайтсполіцай і СД в Україні повідомляє, що після арештування певної кількості прихильників Мельника у Києві діяльність організації Мельника не зростає. Захоплено більшу кількість нелегальної /мельниківської/ літератури. Це є в більшості витяги з меморіалів та листів до німецьких властей, в яких говориться про гідні уваги упослідження українського населення.

"У висліді заходів безпеки в Києві частина людей Мельника повернулася до Львова. Але є вістки, що група Мельника приготує нову висилку своїх членів в Україну /т.зн. до "Райхскомісаріату Україна"/. Нелегальна організація Мельника у Харкові, так як і в інших місцевостях, складається з людей з Західної України, а іменно з українських перекладачів, що працювали і ще далі працюють в німецьких установах." (Арештованим мельниківцям, як бачимо з цього звіту СД, наказували вертатися до Львова, що вони й робили. Натомість арештованих бандерівців, згідно з цитованим раніше наказом, розстрілювано на терені Райхкомісаріату Україна, а на терені ГГ й Великонімеччини засилано до концлагеру.)

Натомість про Організацію Українських Націоналістів /"Бандерабевеунг"/ в іншому документі гестапо засвідчено:

Шеф Зіхертсгайтсполіцай і СД
Таємне!
Звіт про події в Україні, ч. 164.
Айнзацгрупе С.
Осідок: Київ.

Берлін, 4 лютого 1942

"...Захоплені друковані матеріали та зізнання заарештованих в міжчасі різних людей Бандери доказують ще раз, що є неможливим притягнути членів організації Бандери до якоїсь позитивної співпраці /з німецькими чинниками. Залишається тільки вирішений шлях безпощадного винищення тієї організації."

У звідомленню тієї самої гітлерівської установи з датою січня 1942 р. /звідомлення ч. 9/ було подано:

"... В липні 1941 р. у розповсюдженій відозві українського лейтенанта Легенди був заклик організувати українську збройну силу. Для цього належить захоплену

зброю /советської армії/ не здавати німцям, але магазинувати для тієї запланованої української армії. Згідно з цими дорученнями, ОУН діє до сьогодні."

А в звідомленню ч. 10 з датою 3 липня 1942 р.:

"У Києві захоплено летючку ОУН під проводом Степана Бандери з організаційними дорученнями. Там на вступі сказано:

"Завдання, що стоїть перед українським народом: Створити самостійну національну державу. Без власної держави, уряду і війська немає вільного життя для українського народу!"

У звідомленню ч. 26 з 23 жовтня 1942 р.:

"...Організація Бандери зайняла явно бойове становище проти Німеччини і змагає всіми засобами, включно зі збройною боротьбою, до відновлення самостійности України."

ДВІ ОРГАНІЗАЦІЇ – ДВА ПОЛЮСИ

Все досі сказане виявляє, а наведені уривки німецьких документів /а таких збереглося в німецьких архівах багато більше!/ підтверджують, що в час гітлерівсько-німецької окупації України, в рр. 1941-44, діяли в Україні дві українські політичні організації із протилежними концепціями: Організація Українських Націоналістів, яку німці звали "Бандерабевегунг", і організація полк. Андрія Мельника. Перша, ОУН, очолена Степаном Бандерою, стала в час великої історичної проби на тих принципах, на яких ОУН постала: Безкопромісова боротьба за Українську Самостійну Соборну Державу проти кожного окупанта української землі, отже й проти гітлерівської Німеччини, коли вона виявилась новим окупантом України і з тих позицій очолена Степаном Бандерою ОУН в ніяких умовах не зійшла. Натомість організація Андрія Мельника, що постала весною 1941 р. після того, як Другий Великий Збір ОУН усунув Андрія Мельника і його однодумців з ОУН, прибрала відразу ідейно-політичне обличчя міжвоєнного УНДО в гіршому виданні. Усю свою боротьбу вклала та організація в рямці, дозволені німецькою окупаційною владою, шляхом покірної співпраці з окупантом і висиланням до німецьких властей меморандумів. Характеристично, що в ні одному з тих меморандумів провід організації А. Мельника не поставив ясно вимогу: визнати Самостійну, Соборну УКРАЇНСЬКУ ДЕРЖАВУ. В усіх говориться про тяжке положення українців і прохається про полекші і признання українцям політичних прав в рямцях голошеної Гітлером "Нової Європи", тобто такої, в якій Німеччина володіла б цілою Європою, а Україна мала бути перетворена в безлюдний терен майбутньої німецької колонізації, шляхом використання після війни українського населення для відбудови Німеччини, а після того виселення всіх українців на Сибір. В цитованому нами німецькому документі про один із таких меморандумів А. Мельника як вождя його організації прохається відділити українські землі, даровані Гітлером Румунії й Мадярщині, та частину Генерального Губернаторства, Галичину й приєднати їх до... "Райхскомісаріату Україна"! Протесту проти створення "Райхскомісаріату Україна" як німецької колонії найгіршого типу, замість Української Держави, немає в нікотрому з безлічі меморандумі ПУН, чи персонально А. Мельника, ні в ніяких тогочасних публікаціях мельниківської організації. Отже – рабська покірність крайнього опортунізму.

Ми згадували вже, що в висліді незвичайно жорстокого терору, застосованого в Україні гітлерівсько-німецькими окупантами, згинуло поруч кругло два і пів мільйона

українців, воєнно-полонених Червоної Армії, заморених голодом, згинув теж кругло пів мільйона цивільного населення, повішених, розстрілених, чи замучених в німецьких тюрмах і концлагерах. Між тими цивільними жертвами безоглядного гітлерівського терору була й якась кількість членів мельниківської організації – на нашу думку, не більше як сто осіб, між ними й такі визначні як Олена Теліга і др. Олег Кандиба-Ольжич. Тільки ж, ніхто з них не згинув за персональний, чи своєї організації, відкритий, активний виступ проти гітлерівської Німеччини як жорстокого окупанта України. В ніяких публікаціях організації Мельника, і навіть в писаннях Олени Теліги й Ольжича, не було закликів до активної боротьби проти німецьких окупантів. Це переконливо ілюструє трагічний випадок у зв'язку з вшановуванням пам'яті героїв Базару в 1941 р., де гестапо розстріляло кількасот учасників свята й між ними теж кількох мельниківців, про який звітує член мельниківського проводу Я. Шумелда:

"Вислід слідства вказував на те, що приготування до свята переведені були згідно з духом виданих інструкцій... Не можна було ствердити жодних протинімецьких виступів, а німців могло дразнити хіба лише те, що Свято прийняло такий широкий розмах та що всі точки, як і цілість, стримані були в українському національному дусі."

Отже ясно: Провід мельниківської партії у своїй просвітянській праці доручав рішуче вистерігатися до подробиць будь-якого протинімецького виступу. Вся праця, організована і контрольована членами мельниківської організації, мала проходити на строго лоялістичній базі.

І, якщо б та нова організація, чи партія, була обмежилася повністю до просвітянщини, то була б увійшла в історію українського народу як продовження в умовах німецької окупації праці УНДО, що в умовах польської окупації Західної України попри свій політичний характер коляборації з окупантом, принесла й дещо корисного для українського населення. Бо ж ніякий нарід не доказав ще того, щоб він в критичний мент став всеціло на шлях революційної боротьби проти окупанта; завжди, в кожного народу, знаходяться побіч революційних борців теж опортуністи і смирні коляборанти. На жаль, організація Мельника переступила межі: неймовірно велике число її членів, із членами ПУН включно, стали в тих страхітливих часах добровільно на службу СД-гестапо, щоб виловлювати і слати на смерть членів ОУН та УПА, "бандерівців". Безперечно, не кожний член мельниківської організації був співробітником гестапо, чи СД. Документу наказу ПУН ставати на службу гестапо, чи СД немає, бо й не могло бути: такий наказ діставали дані члени усно, персонально, від свого організаційного зверхника. Тільки ж – ПУН ні в тих часах, ні на еміграції не осудив дії тих своїх членів як національну зраду, ані не викинув їх із рядів своєї організації. Навпаки, тих своїх членів, що стали на службу гітлерівській поліції проти українських самостійників і за це згинув від кулі українського революціонера-месника, мельниківські політруки і сам ПУН намагаються представляти як українських патріотів, жертв "бандерівського братовбивства". А тому, відповідальність за таку дію спала і досі тяжить на всій тій організації й особливо на ПУН. (Ті, хто ставав на службу гестапо чи СД, підписував заяву, що він німецького походження, "фольксдойч". Тією заявою, і особливо роботою, до якої добровільно ставав, він перекреслював не тільки формально, але й морально свою приналежність до українського народу. Але, залишалися членами організації Андрія Мельника. Тому я зву їх "мельниківські фольксдойчі".

Арештований у Львові 15 вересня 1941 р., я перебував аж до 6 травня 1945 р. у німецьких тюрмах і концлагерах. Але, вже перед тим, я мав нагоду особисто переконатися про настанову новопосталої організації Андрія Мельника. В перших місяцях конфлікту в ОУН я, вийшовши з польської тюрми, перебував на Холмщині як один із організаторів молоді. Весною 1940 р. УЦК зорганізував у Криниці, на Лемківщині, спеціальний вишкільний курс для провідників молоді, на якому я брав участь. Одного дня туди приїхав інж. Осип Бойдуник, член ПУН і сторонник ПУН. Він викликав мене і Гриця Яворова, його давніх знайомих з ОУН Стрийщини, і візвав нас стати по стороні Мельника. "ПУН, сказав він нам тоді, має добрі зв'язки з німецькою владою і при допомозі гестапо ми винищимо бандерівських бунтарів до одного." Він дав нам тоді зв'язок до двох членів мельниківської організації, що саме організувалася, які працювали в гестапо на Холмщині. Ми заявили, що в тій справі дуже слабо орієнтуємося, тому мусимо передумати. Після цього, коли я повернувся на Холмщину, до мене кілька разів приїжджав Петро Онуфрик-"Коник", тереновий провідник мельниківців на Холмщині, а також два мельниківці, службовики гестапо, яким дав до мене кличку Бойдуник. Вони повторяли те, що сказав Бойдуник, а Онуфрик-"Коник" залюбки повторяв фразу: "Обов'язком кожного члена ОУН, вірного полк. Андрієві Мельникові, є в цей критичний час знищити хоч одного бандерівського бунтаря". Я негайно поінформував про все те Романа Шухевича, тодішнього Провідника ОУН на Західніх Окраїнах Українських Земель /Холмщина, Лемківщина і Ярославщина/, подаючи при тому, що я вже мав два зудари з гестапом. За порадою Шухевича, а потім Бандери, я виїхав до Праги на закінчення моїх студій. Від багатьох друзів, що пізніше зустрічалися з "Коником" у "Райхскомісаріяті Україна", де він був крайовим провідником мельниківської організації, я чув, що він і там залюбки вживав, як і інші провідні мельниківці, "бойового" заклику: "Обов'язком кожного мельниківця є знищити хоч одного бандерівця!")

ГРИЦЬ ЯВОРІВ Нар. 1913 р. - загинув восени 1942 р.

Гриць Яворів, селянський син, народився 1913 р. в селі Стрілків біля Стрия. Гімназію закінчив у Стрию й опісля студіював позаочно політичні науки в Подєбрадах

Член ОУН від 1932 р. Член Повітового Проводу ОУН Стрийщини. В час бурхливих подій в Карпатській Україні 1938 р., Яворів залишив студії і зголосився до Карпатської Січі. Як підхорунжий Карпатської Січі "Яворенко", він брав участь у боях з мадярськими напесниками. Захоплений в полон, був важко побитий мадярськими слідчими. Від розстрілу врятував його німецький Червоний Хрест. По розвалі Польщі працював організатором української молоді на Холмщині. В липні 1941 р. добрався до Стрия і став членом повітової управи Стрия. Заарештований гестапом, перевезений з краківської тюрми до концлагеру Авишів і там літом 1942 р. загинув з побиття і виснаження.

На цьому місці вважаємо потрібним відповісти на один закид, яким залюбки послуговуються мельниківці. Бандерівці, кажуть вони, теж коляборували з німцями, бо ж створення ДУН, Дружин Українських Націоналістів, що мали німецький криптонім "Ролянд" і "Нахтінгаль", це співпраця з німцями на військовому відтинку. То чому ж обвинувачувати Мельника в пізнішому намаганні творити українські частини при німецькій армії?

Якщо таке питання ставить людина, необізнана з українським питанням і ситуацією в Україні в роках 1941-45, то йому потрібне роз'яснення. Але, якщо таке

питання ставить хтось, добре обзнайомлений з українсько-німецькими взаєминами, то це питання є просто демагогічним трюком.

Латинська приповідка повчає: "Cum duo faciunt sdem non est idem" – "Коли двох робить те саме, то це не мусить бути те саме." Оце основне ствердження має в цьому випадку особливе значення. Незаперечним фактом є, що до приходу німецької цивільної окупаційної влади в Україну загаль українців, з дуже маленькими виїмками, вважав німців союзником українців у змаганні до відновлення незалежності соборної України. Тому про якусь коляборацію будь-кого з українців з німцями перед липнем 1941 р. не може бути мови, бо "коляборація" значить співпраця з окупантом, а Німеччина до того часу окупантом України не була. Друге, в гітлерівській Німеччині існувала серед вищих військових старшин антигітлерівська група, один із головних провідників якої, шеф "Абвери", адмірал Канаріс, загинув на наказ Гітлера на шибениці. Та група піддержувала концепцію самостійності України та інших народів, звільнених з-під московсько-большевицького ярма. Тому, співпраця з протигітлерівськими кругами, про-українськими, ніякою коляборацією не була. Коляборацією була співпраця з гітлерівським урядом після того, як він виявив свої колоніальні заміри супроти України, від літа 1941 р., та співпраця з німецькою окупацією владою в Україні і, зокрема з гестапом. ОУН, очолена Степаном Бандерою, ніколи ніяк з урядом Гітлера, зокрема ж із гестапом, не співпрацювала. Провід ОУН мав у 1940 р. до половини 1941 р. контакт із протигітлерівськими кругами вищих старшин німецької армії і внаслідок того було створено в порозумінні з тими кругами німецької армії, у повній таємниці перед гітлерівськими властями і перед гестапом два українські легіони в 1940 р., які мали бути зав'язком армії самостійної України, на базі заяви німецького партнера про шанування ним Берестейського договору 1918 р. про визнання Німеччиною самостійності Української Держави. Згідно з тим, вояки ДУН присягали не на вірність Гітлерові і Німеччині, а на вірність Україні. Політично вони підлягали весь час Проводові ОУН. І коли гітлерівська влада не визнала Акту 30 червня 1941 р. про відновлення самостійності Української Держави й арештувала членів Українського Державного Правління й Провідника ОУН, Дружини Українських Націоналістів /"Легіон"/ зірвав співпрацю з німецькою армією. З німецькою окупаційною владою в Україні ДУН ніколи не співпрацювали.

Тотожний експеримент перевів був ПУН під проводом А. Мельника весною 1939 р., організувавши "Військовий Відділ Націоналістів" під командою полк. Сушка, званий "Легіон Сушка". Того експерименту ніхто не пятнує як коляборацію з гітлерівськими окупантами України, бо Німеччина тоді окупантом України ще не була.

Зовсім інша ситуація заіснувала на українських землях від літа 1941 р., коли гітлерівський уряд Німеччини пошматував українську територію, прилучуючи Галичину до ІІ / Генерального Губернаторства Польщі/ й даруючи Буковину й "Трансністрію" Румунії, а Закарпаття мадярам, а з решти створивши німецьку колонію найгіршого типу під назвою "Райхскомісаріят Україна". Після цього, всяка співпраця з цивільною німецькою владою в окупованій Україні була вже коляборацією з новим окупантом, не кращим від большевицько-московського окупанта. Літом 1941 р. пляни гітлерівської Німеччини, перетворити Україну в обезлюдений терен німецької колонізації, стали явними й усім відомими, а безоглядна, колоніальна практика німецьких окупантів України очевидною.

Українська Повстанська Армія постала в 1942 р. і ні з німецькою окупаційною

владою, ні з німецькою армією, ні з ніякими іншими чинниками гітлерівської влади ніколи ніяк не співпрацювала. Навпаки, УПА від моменту свого постановня виступила збройно проти німецьких окупантів, п'януючи у своїх зверненнях та інших виданнях відверто Німеччину як кривавого й безжалісного окупанта українських земель.

Натомість прохання ПУН і полк. А. Мельника у їх меморіялах до Гітлера, Гімлера, Розенберга, дозволити на творення українських збройних частин, "щоб помагати гітлерівській Німеччині будувати й закріплювати Нову Європу" з відомим уже жахливим призначенням України й українців у тій "Новій Європі", були явною апробатою гітлерівської окупації України й заявою бажання помагати Гітлерові і його урядові у здійснюванні їхніх плянів щодо України.

В ОБОРОНІ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКЕРЗОННЯ.

Під кінець 1944 р. німців в Україні не стало: під напором советських військ німецька армія втекла з України, а перед нею німецька окупаційна влада. Майже всі українські землі опинилися знову під большевицько-московською окупацією. Здавалось, що ОУН і УПА мають перед собою вже лиш одного ворога – Москву. Мадярщина, Румунія і Польща опинилися теж під фактичною окупацією імперіялістичної Москви, то й виглядало, що всі етнографічні українські землі будуть приєднані до Української ССР, а Мадярщина, Румунія і Польща стануть союзниками України в боротьбі проти спільного ворога, імперіялістичної Москви, за свою власну державну незалежність. Мариво національної смерти в московському ярмі ставало не тільки перед народами, включеними вже в ССРСР, але й тими, що опинилися під московською окупацією як, нібито, ще "вільні" держави.

Ворог для України залишався, здавалось, вже лиш один.

Та несподівано з'явився ще один: комуністична Польща. Як завжди в історії, Польща, хоч і сама опинилася під московським караулом, дивилася далі ласим оком на українські землі і постановила скористати з важкого лихоліття України й захопити для себе хоч шматок української землі. Договором з 16.8.1945 Москва продала Польщі західню смугу української землі: Лемківщину, Засяння, частину Любачівщини, Равщини, Сокальщини, Холмщину і Підляшшя, разом 19.000 кв. кілометрів із півтора-мільйоновим населенням. Цю смугу прозвано "Закерзонням", бо вона простягалася на захід від "лінії Керзона", яку в 1920 р. англійський міністер закордонних справ пропонував як кордон між Польщею й УССРСР. Згідно з тим польсько-московським договором, всі українці з Закерзоння мали бути виселені до УССРСР, а обезлюднена так та смуга української землі мала стати інтегральною частиною польської держави. Всі старовинні українські церкви мали бути знищені і всі пам'ятки української культури стерті з лиця землі.

Цю землю замешкував споконвіку український нарід і він був єдиним законним її власником. Тому УГВР, ОУН і УПА постановили протиставитися збройно виконанню злочинної польсько-московської змови. Йшлося про те, щоб гарячою кров'ю мешканців тієї землі і їхніх братів з інших частин України вписати на сторінки історії незнищимий протест проти насильного загарбання Польщею у змові з Москвою тієї частини споконвічно української території: протест, що звенітиме доти, аж та частина української землі повернеться назад до українського материка.

ОУН і УПА діяли на Закерзонню весь час німецької окупації: в обороні українського населення перед німецькими окупантами й перед польськими шовіністичним шумовинням. За час вікової польської неволі сюди найшло чимало

польських зайд. Тепер сподіючись програної Німеччини, вони всім засобами намагалися опанувати терен. Польська інтелігенція масово переверталася у "фольксдойчів", щоб так засісти в німецькій адміністрації і допомогти польському підпіллю. Вбивства провідних українців польським підпіллям стало щоденним явищем, а висилані німцями каральні відділи польські фольксдойчі на німецьких становищах скеровували на додаткове громлення українців. Українське населення потребувало охорони і її давали ОУН і УПА.

Положення загострилося, коли Польщу окупували совети і створили комуністичну польську державу. Польська влада, спираючись на поліцію й військо, повела дуже гостру нагінку проти українців і приступила до насильного виселювання українців з Закерзоння. Поляки почали варварські масакри українців, садистично мордуючи й жінок, старих і дітей. Тому для оборони населення діючі вже на Закерзонню відділи УПА скріплено новими частинами з західньої України.

Після встановлення нового кордону між Польщею та СРСР Закерзоння стало в системі ОУН окремим краєм. Краєвим провідником Закерзоння став Ярослав Старух-"Стяг" "Синій"-"1001"; його заступником і пропагандивно-політичним референтом Василь Галадза-"Орлан"-"Зенон"-"1814"; військовим референтом Мирослав Онишкевич-"Орест"-"Білий"; референтом безпеки Петро Федорів-"Дальнич"-"Петро"; провідником Крайового Осередку Зв'язку Іван Мундрик-"Летун". Старух був членом Генерального Секретаріату УГВР і з того титулу керував політичною координацією ОУН і УПА в Закерзонському краю. Край поділено на три Округи, позначені числами: І. з надрайонами "Холодний Яр", "Бескид" і "Верховина", II. з надрайоном "Бутин" і III. з надрайонами "Левада" і "Лиман". Надрайон складався з районів, район з кушів. Діяльність ОУН була тісно сплетена з бойовими діями УПА. Польські дослідники дій ОУН-УПА на Закерзонню в 1944-47 рр. А.В.Щесняк і В.З.Шоста у своїй обширній праці "Дрога до ніконд", спираючись на архівні документи польської поліції, адміністрації і війська, подають що сітка ОУН охоплювала в 22 районах 325 сіл, в яких діяло 69 кушів. Провівши теоритичну калькуляцію, автори приходять до висновку, що в "цивільній" сітці ОУН, тобто поза УПА, було на Закерзонню після закінчення війни не менше як 2179 активістів. Очевидно мова йде про ОУН під проводом Степана Бандери, бо члени мельниківської організації з відступом німців виїхали всі на еміграцію і так в УССР, як і на Закерзонню не лишилося ні одного члена мельниківської організації, заангажованого в боротьбу проти польських окупантів на Закерзонню, чи проти большевицько-московських окупантів в УССР.

Дещо інакшу структуру щодо території мала УПА. До закінчення війни сотні, що оперували на Холмщині, підлягали воєнній окрузі "Буг", ті що на Лемківщині, воєнній окрузі "Маківка", а ті, що на Підляшшу, воєнній окрузі "Турів". По прилученню Закерзоння до Польщі, воно стало окремою воєнною округою УПА "Сян", що складалася із трьох Тактичних Відтинків: 1. "Лемко" – терен Лемківщини, 2. "Бастіон" – Перемищина і 3. "Данилів" – Холмщина і Підляшшя. Кількість куренів і сотень мінялася. В час важких боїв з польською армією 1946-47 командна обсада УПА виглядала так: 1. ТВ "Лемко"-Командир "Рен" - Василь Мізерний; курінь "Рена", сотні: 1. "Бір" - Іван Козеринський, 2. "Бродич" - Роман Гробельський, 3. "Хрін" - Степан Стебельський, 4. "Стах". Курінь "Байди", к-р "Байда" - Микола Савченко /родом з Полтавщини, майор ЧА/; сотні: 1. "Бурлака" - Володимир Щегельський, 2. "Ластівка" - Гриць Янківський, 3. "Громенко" - Михайло Дуда, 4. "Крилач"-Ярослав Коцьолок. II. Тереновий Відтинок "Бастіон": К-р "Залізник" - Іван Шпонтан. Сотні: 1. "Калинович" -

Григорій Мазур, 2. "Шум" - Іван Шиманський, 3. "Туча" - Михайло Семашин, 4. "Крук" - Гриць Левко, III. ТВ "Данилів", к-р "Беркут"-Володимир Сорочак. Сотні: 1. "Яр" - Василь Ярмола, 2. "Дуда" - Євген Яшук, 3. "Давид" - Семен Приступа, 4. "Чавс"-Василь Краль. Курені були закодовані окремими криптонімами: Курені "Рена" і "Байди" - "Ударники" і порядкове число для сотні; курень "Залізняка" - "Месники"; курінь "Беркута" - "Вовки".

Це були відділи УПА, що перебували на Закерзонню постійно. Кріпних діяли тут теж відділи, що тільки для певних акцій приходили з УССР і поверталися на терен УССР. До таких належали: курінь "Різуна" і "Прута", сотні "Кармелюка", "Бриля", "Лиса", "Володі", "Галайди" й інші.

Число бійців УПА на Закерзонню мінялося. Згадані польські дослідники А.Б.Щесняк і В.З.Шоста подають на підставі звідомлень польського штабу: Кінець 1944 - "11 сотень, 2.000 бійців", а в лютому 1946 р. - "14 відділів, 4.820 бійців".

В ситуації безупинних боїв з поляками, команда УПА на Закерзонню не забуває про вишкіл старшин і підстарший УПА. Старшинські курси проводились на терені УССР і туди ішли й кандидати з Закерзоння. Підстаршинські курси проведено на Закерзонню: перший у квітні-травні 1945 з участю 30 курсантів, другий у липні-серпні 1945 з участю 60-70 учасників і третій у травні-квітні 1946 р. з участю 100 учасників.

Бойові дії УПА на Закерзонню скеровувалися зразу проти польських банд, що тероризували українське населення дикунським мордуванням активніших українців та паленням українських хат. З установленням комуністичної Польщі, на допомогу тим бандам прийшла польська міліція, та "Баталіон Операційних Внутрішніх Військ". Весною 1945 кинено на боротьбу проти УПА три бригади "Внутрішніх Військ" з Люблина та запасні полки польського війська. В половині 1945 створено "ВОП" - Військо Охорони Пограниччя" і кинено 3-тю дивізію і 5 полків 2-гої дивізії тієї формації проти УПА. У квітні 1945 р. сформовано для боротьби з УПА на Закерзонню окрему військову формацію "Ряшів", зложену з двох дивізій. Але й ця формація мала дуже мізерні успіхи. Акцію примусового переселення всіх українців з Закерзоння УПА зірвала. У березні 1947 р. приїхав на Закерзоння заступник міністра оборони ген. Сьверчевські, герой війни в Іспанії, керувати знищенням УПА і – згинув при першій зустрічі з УПА. Після невдач акції "Ряшів", заплановано нову військову акцію "Вісла", до якої zaangażовано кілька дивізій піхоти, технічних полків, летунської ескадри та частин міліції. В додатку, польський уряд уклав спеціальний договір із урядом УССР та Чехословаччини про спільні дії для ліквідування УПА. Акція "Вісла" тривала до 10 серпня 1947 р.

Найдошкульнішою зброєю в тій акції було – виселення всіх мешканців Закерзоння на польські терени, головно на "Земє Одзискане", тобто терени, що їх забрали Польща від Німеччини, виселивши всіх німців до Німеччини. Села попалено, весь терен опустів. Не стало джерела доставки харчів. Тому після важких боїв, у яких бійці УПА виявили неперевершений героїзм, ок. 600 бійців перейшло рейдом до західньої Німеччини, а решта перейшла на терен УССР.

Польські офіційні дані подають, що в тих боях із УПА в 1944-1947 польські збройні частини втратили 2199 осіб вбитими; страти УПА ок. 1.500 вбитими. До цих офіційних польських даних додамо, що у своїх звідомленнях поляки применшували свої втрати, а прибільшували втрати УПА. Для ілюстрації подамо такий польський звіт: "9 березня 1945 р. 50 старшин і вояків з СБО і 150 міліціантів зорганізували акцію на постій відділу УПА в лісі к. Синявки. В бою згинувло 38 бандерівців, здобуто

3 бункери і багато харчів. Власні втрати 2 вояки". Чи мож повірити у такий вислід? Звіт УПА подає, що було навпаки: Наступаючі поляки втратили 38 вбитими і відступили, а відділ УПА втратив 2 вбитими.

Аналізуючи акцію "Вісла", статистично, польські дослідники подають, що проти ок. 2,5 тисячі бійців УПА і ок. 3 тисячі членів ОУН, організованих у кущі, кинено 20 тисяч вояків польської армії, а це дає відношення 1:3.2, а якщо брати до уваги лише бійців УПА, то відношення 1:8, тобто вісім вояків польської армії проти одного бійця УПА. А до того, участь у акції "Вісла" поруч 20 тисяч вояків польської армії брало ще кілька тисяч членів "Міліції Обивательської" і КБВ, Корпус Безпеки Внутрішньої. І, всі польські частини дістали від большевиків задовільну кількість зброї з запасів німецької армії, що скапітулювала. А УПА була здана на ту зброю й амуніцію, що здобула на ворогах: раніше на німцях і большевиках, а тоді й на поляках.

Поважним ударом для ОУН-УПА на Закерзонню в ході акції "Вісла" було те, що 17 вересня 1947 р. поляки відкрили й окружили бункер Ярослава Старуха - "Стяга", крайового провідника ОУН на Закерзонню і фактичного керівника боротьби на Закерзонню. Після кількох годин запеклого бою, "Стяг" -Старух висадив бункер в повітря, загинувши зі своєю залогою.

Про розміри і характер дій УПА в періоді перед військовими акціями "Ряшів" і "Вісла" говорить зіставлення А.Б.Щесняка і В.З. Шоти у їх згаданій праці на ст. 530-536. Згідно з тим, в тому часі було акцій УПА, напр.:

"24.7.1945: Напад на постерунок МО /міліції обивательської/в Тисній. Вбито 6 міліціантів...

7.8.1945: Напад на гарнізон підвідділу 37 П.А.Л. /полку легкої артилерії/ в Балигороді. Три групи УПА, приблизно 30 бійців кожна, заатакувала місто з трьох сторін, але напад відперто вогнем гармат і скорострілів...

"29.9.1945: Напад на постерунок в селі Войткова. Вбито 15 міліціантів і 20 цивільних поляків...

"4.12.1945: Засідка підвідділу УПА з сотні "Дуди" на 60-членний відділ польського війська на шляху Брусно Старе-Верхрата. Вбито 15 і ранено 17 вояків...

"28.3.1946: Напад сотні "Шума" на постерунок МО в Лівчі, пов. Любачів. Вбито 31 міліціантів, знищено постерунок"

З початком акції "Ряшів" і опісля "Вісла" бої з відділами УПА на всіх просторах Закерзоння стали вже щоденним явищем. Реєстер акцій УПА в тому періоді, оборонних і зачіпних боїв, виповнив би велику книгу.

В акції "Вісла" на поміч полякам прийшла комуністична Чехословаччина. 22 червня 1947 р. командування чехословацької армії зорганізувало для боротьби з УПА спеціальний корпус "Тепліце", силою 2748 бійців і 17 літаків. Її скоро поповнено дев'ятьма компаніями піхоти, трома батареями артилерії, та відділами моторизованого зв'язку і технічних завдань.

В липні 1947 р. групу "Тепліце" переорганізовано, поділивши її на дві частини. 13 липня вона числила 5640 вояків.

Польські історики збройної боротьби проти УПА на Закерзонню, А. Б. Щесняк і В. З. Шота у згаданій праці подають на основі звідомлень польських військових і поліційних звідомлень та зізнань захоплених в полон бійців УПА такі числові дані про відділи і кількість бійців УПА в 1946 р.:

квітень 1946	22 відділів	4,420 бійців
травень 1946	16 відділів	3,300 бійців

червень 1946	14 відділів	2,300 бійців
липень 1946	12 відділів	1,490 бійців
серпень 1946	14 відділів	1,770 бійців
вересень 1946	15 відділів	1,340 бійців

Польський історик Й. Чапля узагальнює кількість бійців УПА і подає загальну кількість бійців УПА на Закерзонню на 7,000.

В рядах УПА на Закерзонню, подібно як в Карпатській Україні в 1939 р., боролися українці з усіх земель України. Але, понад 80 відсотків становили тамошні українці: лемки в Карпатах, холмщаки на Холмщині. Самі поляки признають, що всі їхні двадцятьлітні намагання відірвати почування лемків від українства і створити з них якесь окреме лемківське плем'я не мали найменшого успіху. Навпаки, вони лише збільшували ворожість українських тубилців, споконвічних власників тієї української землі, до польських грабіжницьких зайд.

Польські дослідники тих подій признають, що про якусь примусову бранку до УПА й мови не могло бути. Всі ряди УПА були виповнені добровольцями. Учасники боїв проти УПА та дослідники тих подій признають неймовірний героїзм всіх бійців УПА та мистецтво ведення партизанських боїв проти переважаючих польських сил, що нанесло полякам дуже дошкульні втрати. Згадані дослідники, Щесняк і Шота, подають у висновку, що в боях проти УПА на Закерзонню впало 2,483 польських вояків.

Весною 1947 р. непереможно продовжували боротьбу чотири курені: Курінь Байди, ок. 320 бійців, курінь Рена, ок. 420 бійців, курінь Залізняка, ок. 420 бійців і курінь Беркута, ок. 170 бійців. Але положення стало критичним із-за дошкульного браку харчів, бо примусове виселення всіх українців з тих частин України добігало до кінця. Тому в червні 1947 р. кілька відділів УПА одержали наказ перейти рейдом через Чехословаччину до західної Німеччини, а решта перейшла новий польсько-советський кордон на схід. До західної Німеччини дійшло тоді кругло 600 бійців УПА. Бравурні рейди УПА викликали щирі симпатії до боротьби українського народу за волю України в усього населення Чехословаччини і знайшли голосний відгук у чехословацькій та західно-європейській пресі.

А в той час, коли на Закерзонню ішли такі важкі, запеклі бої УПА проти польських окупантів, яким на поміч мусіли прийти ще й СССР та Чехословаччина, – не говорячи про боротьбу УПА на землях, окупованих більшовиками, – в західній Німеччині "знавець СССР" Панас Феденко на сесії еміграційної УНРади ставив глумливе питання: "А чи ваша УПА вже зрізала хоч один телеграфічний стовп? Бо я не чував про таке". А представники організації А.Мельника йому злорадісно приплескували! І однозгідно ухвалили не висловити привіту УНРади для УПА, бо такої, мовляв у дійсності немає.

Збройна боротьба ОУН-УПА в обороні Закерзоння проти польсько-московського торгу українською землею і проти злочинного насильного виселення українців із їхньої прадідної землі залишила кров'ю писаний протест проти незаконного загарбання поляками Закерзоння, інтегральної частини української землі. І, як кілька літ раніше на Закарпаттю гаряча кров найкращих синів Закарпаття і їхніх братів з інших земель України, проліята в боях проти наїзника, переродила "карпатських русинів" на свідомих українців, так і бої УПА на Закерзонню, особливо ж на Лемківщині, перетворили пригнучені почуття безсилля мешканців тих окраїн української землі на свідомих, незламних членів української нації.

Про героїську боротьбу ОУН-УПА на Закерзонню появилось в польській літературі багато праць наукових, публіцистичних і белетристичних. І, поляки відомі зі злоби й шовіністичної ворожості до українців, а майже в усіх тих творах пробивається подив до незрівнянного героїзму і безмежної патріотичної відданості "бандерівців", членів ОУН і УПА. І навіть у найбрудніших польських пашквілях проти УПА й ОУН немає такої зоологічної ненависти й гідких плюгавств, що ними пересичені пашквілі мельниківців.

ПРОТИ ВСЯКОЇ СПІВПРАЦІ З ГІТЛЕРІВСЬКОЮ НІМЕЧЧИНОЮ

Пляни гітлерівської Німеччини супроти України були в перших п'ять роках гітлерівського режиму баламутні навіть для керівників гітлерівської Німеччини. Ніякої офіційної заяви в цій справі Гітлер до початку другої світової війни не дав. Це давало змогу деяким визначнішим німцям, приятелям українців, виступати в пресі, чи публікуванням окремих праць, з концепцією самостійної української держави. Прихильником такої концепції був і міністер для справ східної Європи, Альфред Розенберг. На тому тлі зростали надії українців, що гітлерівська Німеччина, "ворог нашого ворога" Польщі і Росії, буде нашим союзником.

Але, постава Гітлера у справі Карпатської України – подарування її, ніби своєї власності – Мадярщині, насторожила провідних членів ОУН і, як про це була мова, на цьому тлі зродився конфлікт всередині ОУН: Ярослав Барановський, член мельниківського ПУН, видвигнув концепцію, що "Україну треба собі в Гітлера заслужити" вірною, покірною службою і цю концепцію апробував Андрій Мельник і більшість ПУН, а решта ОУН, кругло десять тисяч в Україні і стільки ж на еміграції, рішуче концепцію Барановського-Мельника відкинули.

Постава Гітлера до Акту проголошення Української Держави 30 червня 1941 р. роз'яснила неясність: Гітлер рішуче відкинув думку про будь яку державність України, а українці, після використання їх відбудови знищеної війною Німеччини, мали всі бути переселені на Сибір. Тому ОУН визнала гітлерівську Німеччину таким самим імперіалістичним окупантом України, яким була Росія, і виступила до відвертої, безкомпромісової політичної і збройної боротьби проти обох окупантів.

На протигітлерівських позиціях стояли безкомпромісово УПА й ОУН і тоді, коли німці тікали з України і пропонували мілітарну піддержку зброєю для УПА. Головне командування УПА і провід ОУН рішуче відкинули ту пропозицію і видали заборону всім частинам ОУН і УПА входити в будь які переговори з німцями. Коли в одному випадку, сотник УПА Сосенко, пробував на власну руку переговорювати з німцями, його поставлено перед польовий суд УПА і розстріляно.

На протилежному становищі стояла весь час організація А.Мельника. Вона ж і зродилася з концепції "заслужити Україну вірною службою Гітлерові". Тому, ще напередодні маршу німецьких армій проти СРСР, А. Мельник як голова ПУН вислав до німецьких чинників прохання, дозволити українцям творити свої військові формації, щоб допомогти німцям завести "новий лад" на сході Європи. Коли на наказ Гітлера німецьке СД арештувало членів Українського Державного Правління та сотні провідних членів ОУН, А. Мельник в імені свого ПУН повторив прохання до Гітлера, дозволити українцям стати під проводом Мельника збройно на допомогу німцям заводити на сході Європи "новий лад". Те своє рабське прохання повторяв Мельник зі своїм ПУН-ом і тоді, коли СД розстріляло за відзначення героїв Базару сотні Богу-

духа-винних українців, і тоді, коли СД у Києві розстріляло за видавання української преси Олену Телігу і її товаришів, і багато разів при інших нагодах. Все прохання до зволу українцям боротися за перемогу Гітлера. І все-без слова згадки про самостійну Українську Державу як передумову пропонованої військової помочі українців Німеччині.

Німці вперто відкидали ті прохання А. Мельника, бо Гітлер повторяв свій клич, що на сході Європи, від Німеччини аж по Урал, тільки німці мають честь носити зброю. Але, невдачі все більше пом'якшували гордість "іберменша" Гітлера. Появились на сході Європи як помічники Німеччини війська Мадярщини, Румунії, а далі й окремі частини французів, голяндців, польських гуралів. І, врешті, прийшов дозвіл і на військову частину з українців. Не українську військову частину з сино-жовтим прапором і тризубом, а тільки "СС-дивізію Галіцієн". Для Мельника й це було величним здобутком.

ОУН і УПА поставились рішуче проти СС-дивізії з українських добровольців. Як можна закликати патріотичну українську молодь, щоб вона віддавала своє життя за тих гітлерівських "іберменшів", що по-варварськи знищили мільйони українців і не зрікаються плянів обезлюднити всю Україну й перетворити її в терен поселення німців; за тих, що навіть назви "українська" дивізія дозволити для тих охотників не хочуть? Таж якщо німці виграють, то це буде кінець існування українців на українській території, а якщо програють, то участь українців у німецьких формаціях вкриє неславою весь український нарід! За що ж, власно, мають українці боротися в рядах німецької армії?

Але з часом ОУН і УПА зревідували своє становище, розділяючи справу на дві, зовсім різні, частини: політичних творців дивізії, Мельника з ПУН-ом і його однодумців, і – вояків дивізії. Це, власне, до них відносяться наведені питання й обвинувачення. А друга частина – це бійці дивізії. їм говорили, що обов'язком кожного українського юного патріота є брати зброю до рук і йти захищати Батьківщину – Україну перед большевицькою ордою, незалежно, в яким мундирі і під якою назвою. Вони прийняли це за щирю монету, в особливо складній ситуації не визнавалися і пішли до дивізії як щирі українські патріоти. Їх у нічому не обвинувачено і доручено й деяким членам УПА й ОУН зголоситись до дивізії, щоб там пройти військовий вишкіл і в відповідний мент зі зброєю перейти до УПА. Це, як відомо, вони гідно виконали.

Дивізія "Галичина" почала формуватися в квітні 1943 р. і досягла в половині 1944 р. 16 тисяч бійців. Їх кинено на фронт проти большевицьких армій, де їх окружено і в важких боях під Бродами 19-20 липня 1944 р. дивізію знищено. Частина прорвалася до УПА. Офіційний німецький звіт подавав, що по перегруповуванню дивізія числила на початку вересня 1944 р. 5.075 бійців, в тому 670 старшин і підстарший. Полягло в бою під Бродами ок. 5 тисяч вояків Дивізії "Галичина".

Літня офензива советів 1944 р. викинула німців з України. В жовтні 1944 р. вся територія України опинилася під советською окупацією.

В такій критичній для самої Німеччини ситуації німці почали думати про якісь політичні уступки для народів східної Європи, щоб приєднати їх до участі в боротьбі проти СССР в рамках німецької армії. Окрему увагу звернено на Україну. Але - ставку поставили німці на советського генерала Власова, що здався в полон і запропонував німцям організувати проти-большевицьку армію "народів Росії". Німці схопились за цю концепцію. Згідно з нею, українські військові частини повинні підлягати ген. Власову, а політично українці повинні створити свій Комітет, підчинений ген.

Власову. Окремо пробували німці нав'язати співпрацю з УПА для спільної боротьби проти большевиків.

Але УПА й УГВР відразу рішуче відмовились від будь-якої співпраці з гітлерівською Німеччиною і на ніякі переговори і цим разом не пішли.

Погодився натомість на переговори з німцями мельниківський ПУН. Але німці вважали, що в існуючій ситуації не вистарчає одна українська група, Мельник, чи Кубійович; їм треба було комітету, зложеного з представників усіх українських середовищ. Для цього осінню 1944 р. було звільнено з концлагеру А.Мельника і всіх членів ПУН, і поруч Мельника запрошено до розмов теж Кубійовича, Андрія Лівицького, Ізаака Мазепу і Скоропадського. Для тієї цілі звільнено з концлагеру теж Степана Бандеру, Ярослава Стецька і ще кільканадцять членів ОУН з обіцянкою, що якщо Бандера погодиться з німцями, то негайно будуть звільнені з концлагерів і всі решта кільканадцять-сот "бандерівців". Бандера і Стецько заявили німецьким представникам, що передумовою розмов українців з німцями є офіційне визнання Німеччиною самостійності соборної Української держави, а як єдиного законного представника українців визнати Українське Державне Правління утворене Актом 30 червня 1941 р., або УГВР, Українську Головну Визвольну Раду, створену в Україні в липні 1944 року. Від участі в якійсь українським комітеті Бандера відмовився.

Німці відкинули вимогу Степана Бандери як голови проводу ОУН і Ярослава Стецька як голови Державного Правління і вони, Бандера і Стецько, ніякої участі в дальших переговорах не брали. (Ришард Торжецькі у своїй "Квестія українська" пише про це: "Бергер і Арльт провадили розмови з С.Бандерою. Але вони скоро переконалися, що Бандера був не уступчивий. Вимагав визнання самостійної націоналістичної України, т.зв. "львівського уряду" і допомоги в боротьбі проти СССР". /Ст. 339/.)

Розмови гітлерівських чинників з іншими представниками українських середовищ закінчилися створенням 17 березня 1945 в Берліні "Українського Національного Комітету" що його очолив ген. П.Шандрук, а його заступниками стали В.Кубійович і О.Семененко. Цей комітет було сформовано вже осінню 1944 р. Але, німці вперто вимагали, щоб він був частиною "Совету Народів Росії", що його очолював ген. Власов. Щойно 17 березня 1945 німці визнали Комітет самостійним, єдиним представництвом українців у Німеччині. Комітетові підчинено дивізію "Галиччина", погодившись на зміну її назви на "Перша Дивізія Української Національної Армії", головним командантом якої став ген. Шандрук. Але під політичним оглядом Комітет ніяких визнань, зобов'язань, чи хоч би обіцянок від німців не одержав. Гітлерівська Німеччина, навіть конаючи, не хотіла зректись мрії, що Україна має стати колонією Великонімеччини, вичищеним від українців тереном німецької колонізації.

Осідком УНКомітету стало місто Ваймар, тому той комітет зве дехто "Ваймарським".

Організація Українських Націоналістів під проводом Степана Бандери своєю невгнутою поставою зберегла чистоту безкомпромісовості в питанні повної самостійності соборної Української Держави. Ця чистота позицій, задокументована гарячою кров'ю членів УПА і ОУН у боротьбі проти німецьких окупантів, стала після війни особливо в пригоді українським "діпістам", тобто тим усім, що відмовились повертатися в окуповану большевиками Україну. Большевики обвинуватили усіх їх у коляборації з нацистівською Німеччиною і зажадали від аліянтів їх видачі. І, якщо б не

було політичної і збройної боротьби очоленої Степаном Бандерою ОУН і УПА, яка переконливо доказувала західнім окупантам забриханість большевицьких окупантів України, якщо б не було тисячів "бандерівців", що загинули в бою проти німців в Україні, або в німецьких концлагерах, якщо б західні аліанти не зустріли були в кожному, звільненому ними, німецькому концлагері сотень членів "бандерабевегунг", що попали туди за боротьбу проти нацистської Німеччини, західні аліанти, англійці й американці, були б повірили большевицьким обвинуваченням і були б видали чверть мільйона українських "діпістів" большевикам, так, як видали сорок тисяч донських козаків. Большевики козацьких старшин і провідників вивішали, а решту погнали на Сибір на винищення. Отака доля була б зустріла й усіх українських неповоротців. "Бандерівські недопалки", – як злобно звали мельниківці тих, що пережили німецькі концлагери, бо німці не встигли їх спалити в крематоріях, – своїм політичним капіталом прикрили перед чужинцями неславу мельниківських коляборантів. Вони, оті "бандерівські недопалки", окремими меморіялами до властей УНРА-ІРО й до американських і англійських чинників стали в обороні Української Дивізії, в обороні проф. В.Кубійовича, К.Паньківського й УЦК... (Кость Паньківський у "Роки німецької окупації" на ст. 426 твердить що "У другій половині 1944 р... гестапо змінилося. Для членів ОУН обидвох груп в рядах нових німецьких політичних плянів брами концентраційних таборів відкрилися на волю". – Це свідомо неправда. Брама німецьких концлагерів відчинили американські і англійські війська щойно весною 1945, останні на початку травня 1945. Тоді щойно вийшли на волю тисячу двісті членів "бандерабевегунгу", тобто ОУН, які зареєструвалися в Лізі Українських Політв'язнів. В часі між половиною 1944 р. і днем капітуляції Німеччини, коли як твердить К.Паньківський "брами концлагерів були для членів ОУН відкриті", загинуло в німецьких концлагерах ще багато сотень членів ОУН, що їх німці звали членами "Бандерабевегунг".)

Повертаючись до берлінського "Українського Національного Комітету", відмітимо один цікавий факт. У творенні його особливо активним був член ПУН, Осип Бойдуник. Мельниківці твердять, що це власне з їх ініціативи створився той Комітет. І ось той сам Бойдуник, якого тепер мельниківці показують як генерального секретаря ВУНРади, ані ініціюючи переговори з німцями, ані в часі переговорів, ніколи нігде ні словом не згадав, що то ж ВУНРада є єдиним компетентним представником всіх українців. Чи ж не свідчить це, що осінню 1944 і весною 1945 навіть сам Бойдуник про мельниківську "Всеукраїнську Національну Раду" нічого ніколи не чув. І, й сама та "ВУНРада" тоді нігде ні словом не виявила свого становища до переговорів з німцями і творення нового УНКомітету не тільки без її дозволу, але й без її відома. Де ж та мельниківська "ВУНРада" тоді була?

З моменту капітуляції нацистської Німеччини в травні 1945 р., створений осінню 1944 - весною 1945 рр. берлінський чи "ваймарський Український Національний Комітет" перестав існувати. Степан Бандера як Провідник ОУН і Ярослав Стецько як Голова Українського Державного Правління від розмов з німцями про творення якогось "Українського Національного Комітету" як частини німецького окупаційного апарату рішуче відмовились. У створеному "У.Н. Комітеті" ОУН, УПА, ні УГВР участь не взяли.

ДАВИД ПРОТИ ГОЛІЯТА.

В другій половині 1944 р. німецькі окупанти втекли з України, а з ними й усі

мельниківці та їм подібні політики, що орієнтувалися на гітлерівську Німеччину. Горстка мельниківських діячів, що не встигли втекти, як от голосний "погромщик бандерівців" при допомозі СД й гестапо, Петро Онуфрик - "Коник", наймолодший Барановський, брат Миколи Плавюка, зголосилися відразу на службу НКВД, щоб докінчувати наказ ПУН: "Змагати до послаблення бандерівців", видаючи їх тепер большевицькому НКВД. Увесь тягар боротьби в обороні українського народу і його визвольної справи впав на рамена ОУН, керованої Степаном Бандерою, і УПА.

Перед проводом ОУН і Головною Командою УПА стало важке питання: Що робити далі? Приймати й собі філософію "Спасайся, хто може!" і, згідно з цим, доручити всім членам ОУН і УПА тікати на захід?

Весною 1939 р. Роман Шухевич був одним із трьох старшин Карпатської Січі, що в обличчі мадярської навали, всупереч наказові ПУН капітулювати, заявили німецькому конзулеві: "У словнику українського націоналіста немає слова "капітулювати". Ми можемо впасти в нерівному бою, але капітулювати – ніколи!" Отаку відповідь дав Роман Шухевич в 1944 р. як Головний Командир УПА в обличчю мутних хвиль червономосковської потопа, що знову заливала Україну. Члени ОУН і УПА одержали наказ: За кордон, до країн вільного світу, переходять тільки ті члени ОУН і УПА, що одержали спеціальне доручення для цього; решта всі члени ОУН і УПА залишаються на території України, щоб продовжувати боротьбу проти червономосковських окупантів.

Таке рішення було логічно обумовлене обома аспектами справи: зовнішнім і внутрішнім. Зовнішно – увесь світ повинен був побачити рішучість українського народу на найбільші жертви в боротьбі за свою національно-державну незалежність і зрозуміти, що ця героїчна боротьба ведеться не проти режиму, а проти національного поневолення, проти московських окупантів так, як велася проти німецьких окупантів. Світ мусів побачити й зрозуміти, що український нарід приймає большевиків не як визволителів, а як жорстоких окупантів; що не в режимі горе України, а в московському імперіялізмі, якої то краски він не був би. В тодішній ситуації всі позначки вказували на те, що другим етапом світової війни після знищення гітлеризму буде смертельний змаг між вільним світом і ССРСР. А відомо було, що захід і далі задурманений концепцією єдиної, неподільної Росії і нестиме на схід як субститут червоно-московського, біло-московське ярмо всім поневоленим Москвою народам: власовщину, "непередрішенство" тощо. Щоб запобігти цьому треба було гарячою кров'ю бійців УПА і членів ОУН заздалегідь підкреслити національний характер боротьби українського народу. А якщо удар між вільним світом і ССРСР відволічеться, конечно отрясти захід з дурману, що на сході Європи "щасливі, визволені Москвою народи ССРСР", бо там закуті в важкі кайдани червоною Москвою народи і остерігати, що та ненаситна, імперіялістична Москва збирається закувати в важкі кайдани й решту вільного ще світу. Треба мобілізувати вільний світ проти Московського імперіялізму.

А на внутрішньому відтинку – капітуляція перед силою большевицької Москви і втеча за кордон принесли б важке духове заломання, зневіру у власні сили й тупе збайдужіння. А це було смертельною небезпекою. Бо проривалися вже тоді вістки про те, що Сталін, у випадку перемоги, думає докінчити плян Гітлера у відношенні до України – виселити весь український нарід на Сибір, а Україну заселити російським людом. Щоб запобігти тим нещастям, треба було збройним спротивом Москві скріпити дух народу й його гін до свободи, а ворога відстрашити від диявольського

пляну масових переселень. Тому то продовжування революційно-політичного спротиву ОУН і збройного спротиву УПА московським займанням було історичною konieczністю, без огляду на жертви.

При першій хвилі большевицької навали УПА поставила фронтальний спротив; і озброєним частинам НКВД, що згодом перезвало себе на КГБ, і Червоній Армії. У тих перших зударах УПА з Червоною Армією згинув у районі Корець-Рівне 20 березня 1944 р. ген. Ватутін, головнокомандуючий 1-го Фронту большевицьких військ.

22-24 квітня 1944 р. відбулися великі триденні бої УПА з частинами НКВД і Червоної Армії в Гурбенських лісах у трикутнику Шепетівка-Рівне-Збараж. Зі сторони УПА пішло в бій кругло 5.000 бійців, а большевики кинули проти них 5 бригад силою ок. 30.000 бійців з гарматами, танками й літаками. УПА втратила в тих боях 80 бійців вбитими. Біля сто ранених бійців УПА та понад 200 ще невишколених бійців попало в полон і їх усіх большевики на місці розстріляли. Большевики втратили ок. 800 бійців вбитими.

У фронтальних боях, тобто боях і проти збройних частин НКВД, і проти частин Червоної Армії, понесла важкі втрати УПА-Південь, що першою зустріла хвилі нової потопа большевицьких орд. В великому бою 29 квітня 1944 біля села Залізниця на Кременеччині, що коштував большевиків 240 вбитими, загинуло кількадесят бійців УПА-Південь. Тоді ж б. села Березина загинув командир УПА Буревій, уродженець Вінничини. 13 травня в бою б. Кордишева на Остріжчині згинув командир Кропива, начальник штабу УПА-Південь. В великому бою на Кам'янець-Подільщині на початку червня 1944 р. загинув з великою кількістю повстанців к-р Довбуш, а в бою 10 червня 1944 р. на Вінниччині загинув героїською смертю командир УПА-Південь полк. "Батько" - Омелян Грабець.

Втрати УПА-Південь у двомісячних великих боях були такі великі, що Головне Командування УПА рішило розформувати УПА-Південь як окрему частину і включити оцілілі відділи УПА-Південь до УПА-Північ, або УПА-Захід. Одночасно це заставило зревідувати тактику боротьби УПА переходом на такі позиції, як це було у відношенню до німецьких окупантів: Виминати боїв з армією, а скерувати бойові акції УПА проти озброєних частин НКВД і большевицької адміністрації.

Перехід фронтів через Україну в 1944/45 рр. створив нову проблему для УПА: непляновий розріст УПА. В ході захоплювання нових теренів, большевицька армія переводила безперервну мобілізацію усіх, здібних носити зброю. Мобілізованих відразу кидали на фронт, часто без зброї так, щоб вони брали зброю від тих своїх товаришів у бою, що загинули. У висліді цього, мобілізовані масово гинули на фронтах. Щоб рятуватися перед мобілізацією, здібні до військової служби масово втікали в ліс, до УПА. Таким чином УПА розрослася нагло до величезних розмірів: большевики говорили про пів-мільйонову УПА в західній Україні. Таке число подавав теж Хрущов. Але УПА, приймаючи всіх до УПА знало, що їхнім завданням є тільки рятуватися перед мобілізацією. Тому, як тільки закінчилася війна, командування УПА доручило провести "демобілізацію" так, щоб залишити в рядах УПА тільки тих, що були рішені на дальшу боротьбу за УССД проти большевицьких окупантів, а всі інші повинні повернутися домів. Проведенню цього пляну сприяли офіційні заклики уряду УССР, щоб усі "вийшли з лісу" і зголосилися у своїх місцевостях, бо всім запевняється повна амнестія.

Проголошувана амнестія і заклики "вийти з лісу" уряд УССР повторяв сім разів після закінчення війни. За кожним разом, згідно з пляном командування УПА, з УПА

відпливала певна кількість тих, що в нових обставинах були тільки обтяженням для УПА і по кількох місяцях з кількох сотень тисяч, число бійців УПА знизилося до кільканадцяти тисяч загартованих, ідейних, готових на смерть бійців.

Бачучи, що основне ядро УПА залишається далі на полі бою, НКВД приступило до продовження збройних акцій проти УПА, званих "великих акцій" силою кільканадцять тисяч бійців НКВД з важкою зброєю і літаками проти окремих масивів лісистого терену і "малі облави" малими частинами НКВД, як доповнення до "великих", для вишукування ранених бійців УПА і атакування розпорошених частин УПА.

В днях 1-7 листопада 1944 було проведено "велику облаву" з заанжежуванням двох повних дивізій НКВД на Чорний Ліс у Станіславщині і зараз після цього, в днях 10-15 листопада 1944 на Болехівські ліси. В грудні 1944 р. у великій облаві проти УПА на Миколаївщину, Бібреччину, Ходорівщину й Рогатинщину взяло участь понад двадцять тисяч військ НКВД.

Найбільшу облаву провело НКВД в часі від 7 квітня до кінця травня 1945 р. на терені Карпат і Підкарпаття, від Стрия по річку Прут на Буковині. В цій акції взяло участь 40.000 збройних спецчастин НКВД під командою п'яťох генералів з ген. Москаленком як керівником акції, який загинув у бою.

Подібних великих акцій НКВД проти УПА було більше. Малих - безліч.

Большевики понесли дошкульні втрати. Але, болючі втрати понесла й УПА. 30 липня 1944 на Остріжчині загинув у бою ген. Ступницький - "Гончаренко", шеф штабу УПА-Північ, а разом з ним к-р "Лемко", провідник округи ОУН на Середньо-Східніх Українських Землях. 8 серпня загинув майор "Макаренко", шеф штабу ВО УПА-Північ. 24 вересня у Товмачині загинув у бою к-р Зварич - "Вар", окружний провідник ОУН. В жовтні 1944 в Равщині впав в бою сот. С.Новицький - "Вадим", інспектор ВО УПА-Захід. 15 жовтня 1944 загинули в бою майор Польовий - "Поль", командант старшинської школи УПА і його адютант, пор. "Ткачук". 1 листопада в боях у Чорному Лісі загинули провідні члени ОУН, старшини УПА: Василь Турковський - "Павло", Тимко Галів - "Скалюк", Мирон Голояд - "Чорнобіль" і курінний УПА пор. "Гамалія". В боях у Калушині в листопаді 1944 загинули сотн. Остап Линда - "Ярема" і сотн. "Козак". В грудні 1944 у запеклому бою впало 37 бійців і підстарший куреня "Сіроманці" і їх командир "Максим". В Перемищині впав обласний провідник ОУН, Микола Дутка - "Остап". -23 грудня 1944 к. Юшкович б. Ходорова загинули провідні члени українського підпілля: член УГВР, Йосип Позичанюк - "Шугай", Борис Вільшинський - "Орел" і Модест Цмоць - "Модест". -29 грудня 1944 в с. Васловінці, Садгірського району, впав у бою Мирослав Кіндзірський - "Босвір", окружний провідник Чернівеччини. - На Волині у великих боях з загонами НКВД загинули в січні: к-р сотні "Полтавці" сот. "Максим" і к-р "Терешко", провідник ОУН на Кореччині; в лютому командир "Крилач" і "Борис" з 25 козаками та курінний "Ярок" із 20 козаками. -12 лютого 1945 в бою на Оржівськiм хуторі, Рівенської області, впав полк. Данило Клячківський - "Клим Савур", командир УПА-Північ. - На Гуцульщині загинули: в січні - к-р куреня "Степовий", наддніпрянець, та сотенний "Черник". - В квітні 1945 впали в бою курінний "Благий" і сотенний "Вершник" із 50 повстанцями. - 7 квітня 1945 в бою біля Брині, Галицького району, впав командир ВО УПА, "Колчак". - В Тернопільщині, в бою біля с. Вишки, Козівського району, 27 березня 1945 р. впав Зенон Голубак - "Борис", провідник ОУН Кам'янець-Подільщини, та "Сич", сотенний "Чорноморців". - 7 травня в бою б. с. Сосулівка, Чортківського р-ну, впав курінний

УПА "Крук". - На Буковині впав в бою: 13 січня 1945 в с. Стара Козова, Сторожинецького р-ну Микола Василюк - "Роман", районний провідник ОУН Сторожинеччини. В лютому 1945 в с. Лашківка, Кіцманського р-ну, загинув "Гонта", районний провідник ОУН Кіцманеч-чини. В березні 1945 на Станівських полях Вишковецького р-ну загинув Іван Гараміта - "Жук", районний ОУН Сторожинеччини. - 23 квітня 1945 в с. Кислиці, Путилівського району, загинув сотенний УПА, Дмитро Карапка - "Боярин". - 4 травня 1945 в с. Драчинці, Вишковецького р-ну, загинув у бою Євген Купченко - "Аскольд", надрайонний провідник ОУН Чернівеччини.

У цій коротенькій листі жертв, бійців УПА і членів ОУН, що впали в боях із ордами НКВД в ході "великих" і "малих" облав проти УПА й українського підпілля, ми подали лише провідних членів ОУН і старшин УПА, імена яких та час і місце їхньої героїської смерті збереглися у звітах. Поруч них загинуло в тих надзвичайно жорстоких боях десятки інших старшин, сотні підстарший і тисячі рядових членів УПА та ОУН, імена яких і обставини їхньої героїської смерти невідомі. їхні могили московські варвари дбайливо змели з лиця землі.

В 1945/46 Головне Командування УПА переводить розчленування куренів і сотень на відділи УПА силою 30-100 бійців. Це давало більшу звинність і кращу можливість заскакувати ворога і швидко після виконання акції зникати. Для більшої акції стягано кілька відділів і по виконанню акції вони знову розчленовувалися.

Крім бойових дій - оборонних, проти всякого роду облав військ НКВД, та зачіпних, нападів на станиці НКВД й центри большевицької адміністрації, - УПА переводила пропагандивні рейди відділів УПА, для поширення боротьби усіх поневолених Москвою народів проти большевицько-московських наїздників.

У червні 1947 р. підвідділ УПА силою 50 бійців провів рейд на територію Польщі. Завданням рейду було інформувати польське громадянство про характер і цілі боротьби українського народу під прапорами УПА, ширити правду про московський імперіялістичний большевизм та його підступні пляни щодо Польщі. Рейдуюча частина дійшла аж під ворота Варшави і без замітніших втрат повернулася в Україну. Такі рейди опісля повторено.

Літом 1947 р. частина відділу "Галайда II" провела рейд через Підляшша на Білорусь. В Білгорайському лісі здержали поїзд, яким їхала охорона штабу дивізії польського війська і зліквідували її та захопили містечко Краснобрід, зліквідувавши там станиці большевицької адміністрації та НКВД.

Великого розголосу набрав рейд відділів УПА під командою курінних "Бурлаки" - Володимира Щигельського, "Громенка" - Михайла Дуди і "Бродича" - Романа Гробельського літом 1947 р. по теренах Чехословацької республіки. Цей рейд, що тривав до пізньої осені 1947 р., мав великий вплив на зродження протимосковських настроїв чеського і словацького населення. Чеський автор Вацлав Слявік видав окрему книжку про цей рейд. Він подає на підставі офіційних чеських даних, що в рейді взяло участь разом 500 бійців УПА і що бої чеських поліційних і військових частин проти них тривали до половини листопада 1947 року.

ВОЛОДИМИР ЩИГЕЛЬСЬКИЙ - "БУРЛАКА" Нар. 1917 - загинув 1949

Володимир Щигельський, син українського католицького священика, народився 1917 р. у Львові, де закінчив середню освіту. В 1939 р. як підстаршина Карпатської Січі брав участь у боях проти мадярів. В 1940-44 командант станиць української поліції в Перемишчині. В червні 1944 р. перейшов з цілою станицею української поліції в Медиці до УПА, де під псевдом "Бурлака" став командиром сотні. Вславлений боями,

перейшов у вересні 1947 рейдом до Чехословаччини. Підступно схоплений, був виданий полякам і в січні 1949 р. засуджений на кару смерти. Присуд виконано.

Осіnnю 1947 і весною 1948 рр. відходить кілька менших відділів УПА, разом ок. 300 бійців, у рейд через Чехословаччину в Західню Німеччину. Про одну з причин цього рейду говориться у "Зверненню Воюючої України" з жовтня 1949:

"Край з прикрістю стверджує, що саме серед еміграції знайшлися люди, які довгий час взагалі сумнівалися в існуванні на Землях Української Повстанської Армії, Української Головної Визвольної Ради і визвольної Організації Українських Націоналістів. Треба було аж рейду УПА, треба було живих свідків, треба було повстанцям пройти серед боїв понад тисячу кілометрів, щоб остаточно переконати своїх невірних томів, що УГВР, УПА, ОУН існують, що вони діють і борються за Українську Державу."

Літом і осінню відбувся рейд УПА на Мадярщину.

Зимою 1947-48 відбули рейд у східню Прусію дві групи УПА: одна під командою "Ясеня", друга під командою сотника "Прірви".

Літом 1949 р. відділ УПА під командуванням сот. "Хмари" відбув рейд на територію Румунії.

В часі тих рейдів було проведено між населенням широку пропаганду з відкриванням правдивого обличчя і правдивих замірів імперіялістичної Москви.

Приголомшені невдачею "великих" і "малих" бльокад, московські окупанти посилили вживання варварських, заборонених міжнародним правом, методів війни: Затруювання харчів і ліків, що мали дістатися до рук бійців УПА, прилюдне садистичне тортурування зловлених, ранених бійців УПА, арештування й катування членів родин бійців УПА, виселювання і палення сіл, що доставляли харчі для відділів УПА тощо.

Незвичайна жорстокість і безпощадність НКВД в поборюванні УПА нанесли УПА дошкульні удари й спричинили дуже великі втрати. На цьому місці ми згадаємо лише найбільші із втрат того періоду.

4 листопада 1948 впав у бою Зиновій Тершаковець - "Федір", провідний командир УПА-Захід та крайовий провідник ОУН Львівського Краю. - 9 листопада 1948 загинули в бою Дякон - "Дмитро", реф. СБ при Проводі ОУН та Прокопів - "Степан", реф. СБ при крайовому проводі ОУН Північного Краю. - 31 січня 1949 у Львові у бою з тічнею НКВД загинув Олекса Гасин - полк. "Лицар", шеф штабу УПА. - В лютому 1949 на Волині впав у бою Петро Козак - "Смок", крайовий провідник ОУН на Північно-Західних Землях. - 14 квітня 1949 в Карпатах загинув Василь Сидор - полк. "Шелест", командир УПА-Захід і член Проводу ОУН. - 9 вересня 1949 впав у бою Федюшка - "Брюс", командир УПА і орг. референт Проводу ОУН Львівського Краю. - В жовтні 1949 р. в Карпатах загинув геройською смертю командир УПА Степан Стебельський - "Хрін", широко відомий командир-герой боротьби УПА на Закерзонню, а від 1947 р. командир ТВ УПА-Захід "Маківка - 24, автор виданих на еміграції споминів "Крізь сміх заліза" та "Зимою в бункрі". - В грудні 1949 впав "Митар", референт СБ при проводі ОУН Карпатського Краю.

ЗИНОВІЙ ТЕРШАКОВЕЦЬ. *19 серпня 1913 - †1948 р.

ЗИНОВІЙ ТЕРШАКОВЕЦЬ народився 19 серпня 1913 р. у с. Якимчицях біля Комарна. Гімназію закінчив у Львові, правничі студії на Люблинському університеті. Активний у студентському житті та в культ.-освітніх організаціях. Член ОУН від 1932 р. Політв'язень польських тюрем. В 1939-41 член Проводу ОУН на Холмищині. В

1947-48 Крайовий Провідник Львівського Краю. Редактор "Літопис УПА" й одноднівки "Буг". Керівник запілля УПА у Львівському Краю Загинув 1948 р. в бою з загоном НКВД.

СТЕПАН СТЕБЕЛЬСЬКИЙ - "ХРІН". *15 жовтня 1914 р. – †вересень 1947 р.

СТЕПАН СТЕБЕЛЬСЬКИЙ, широко відомий у польській літературі про дії УПА на Закерзонні як командир сотні УПА під псевдом "Хрін", народився 15 жовтня 1914 року в селі Голинь, Калуського повіту. По закінченню гімназії учителював. Член ОУН від 1932 р. В'язень польських тюрм і концлагеру в Березі Картузькій. Член Окружної Екзекутиви ОУН у Стрийщині. Під німецькою окупацією, організатор Української Народної Самооборони й УПА. Від 1944 р. командир сотні УПА на Лемківщині, де став пострахом польських окупантів. 28 березня 1947 р. у зустрічі зі сотнею Хріна загинув польський генерал, віцеміністер військових справ, Сверчевскі.

В вересні 1947р. став командиром Тактичного Відтинка "Маківка". Зимуючи в бункрі УПА, написав спомин, що вийшов друком на чужині п.з. "Зимою в бункрі УПА" та "Крізь сміх заліза". За героїзм у боях проти німецьких, проти польських окупантів на Закерзонню та проти московських у Галичині нагороджений Золотим Хрестом заслуги першої класи. Загинув у бою зі збройною частиною НКВД в Карпатах у вересні 1947 року.

5 березня 1950 р. прийшов найболючіший удар для УПА і для всього революційно-визвольного руху: оточений спецвідділом НКВД-КГБ загинув разом з усіма членами особистої охорони ген. Роман Шухевич - "Тарас Чупринка", Головний Командир УПА, що займаючи одночасно пост Голови Генерального Секретаріату УГВР та Голови Проводу ОУН на Українських Землях був повних сім літ формальним і фактичним керівником всієї революційно-збройної боротьби українського народу. - Тоді ж попала в руки КГБ Дарка Гусяк, що після важкого поранення, а після відратування засуду на 25 літ тюрми й концлагерів Катрісі Зарицької стала її наступницею на пості керівника підпільного Українського Червоного Хреста. Вона пробувала отруїтися, але КГБ її відратувало й засудило на 25 літ тюрми й концлагерів. - 28 листопада 1950 на Львівщині впав в бою Осип Дяків - "Горновий", член Проводу ОУН, Головної Команди УПА й Генерального Секретаріату УГВР, поруч Петра Полтави найвизначніший публіцист підпільного руху. - Зимую 1951/52 загинув командир УПА "Петро Полтава", найвизначніший публіцист ОУН-УПА, член УГВР, Проводу ОУН і Головний політ-виховник УПА. - 22 січня 1952 в с. Лани, Щиренького району, після запеклого бою попав у руки КГБ важко ранений Євген Пришляк - "Ярема", Крайовий Провідник ОУН Львівського Краю. Його відратовано й засуджено на кару смерті, замінену опісля на 25 літ тюрми й концлагерів.

Інж.КАТРУСЯ ЗАРИЦЬКА *4 листопада 1914 р.

КАТРУСЯ ЗАРИЦЬКА, дочка гімназійного, а пізніше університетського професора, народилася 4 листопада 1914 року в Коломиї. Одержавши працю на Львівському університеті, її батько перенісся з родиною до Львова. Там Катруся закінчила гімназію сестер Василіянок і в 1932 році почала студії на Львівській політехніці. На початку 1935 року польська поліція арештувала її як члена ОУН, обвинувачуючи її в допомозі Мацейкові, що застрілив польського міністра Перацького, втекти за кордон. На Варшавському процесі її засуджено за те на 8 років тюрми, а в 1936 р. на Львівському процесі її засуджено за приналежність до ОУН на додаткових 5 років тюрми. В травні 1939 р. на підставі проголошеної тоді амністії вона вийшла на волю.

В тюрмі вона познайомилась з українським політв'язнем Михайлом Сорокою і по виході з польської тюрми вони побралися. В березні 1940 р. НКВД заарештувало їх обоїх, маючи їх на списку провідних членів ОУН. Сороку вивезено на Сибір, а Катрусю з огляду на її вагітність залишено у Львівській тюрмі, де 4 вересня 1940 року вона породила сина. Дитину адоптувала її мати. Втеча большевиків зі Львова в червні 1941 р. принесла Катрусі волю.

Хоч з підірваним здоров'ям, Катруся відразу включилася в боротьбу ОУН проти гітлерівських наїзників. Коли створилася УПА, Катруся стала головою підпільного Українського Червоного Хреста і відкинувши пропозицію тікати за кордон, залишилася на тому пості, несучи допомогу бійцям УПА, аж до схоплення її катлами НКВД в вересні 1947 р. Кожний культурний нарід не тільки не переслідує працівників Червоного Хреста, але наділює їх пошаною. Але варварське московське НКВД держало її два роки в жахливих умовах в брудній поодиночці, тортуруючи на допитах, а "гуманний" суд СРСР засудив її на 25 літ тюрми й засланням до концлагерів.

За часів Хрущова новий карний закон встановлював смертну кару як 20 років тюрми, замість давнішої кари 25 літ тюрми. Тому в 1967 р., коли Катруся відбула 20 літ ув'язнення, їй запропонували советські власті звільнення, якщо вона зложить прилюдну заяву каяття і засудження українського націоналізму. Але, страхіття двадцяти літ московських тюрм і концлагерів не зломали геройського духа Катрусі. Вона з погордою відкинула пропозицію і прийняла присуд відбутися й решту п'ять літ ув'язнення в концлагерах, які підлягали амнестії.

В вересні 1972 р., по відбутті повного присуду, Катрусю звільнено, але не дозволено поселитися у Львові, де жили її мати і син. Її далі переслідувало КГБ. Померла 29 серпня 1986р., місяць після смерті її матері й похорона у Львові в родинному гробівці поруч матері.

ОДАРКА ГУСЯК

Одарка Гусяк народилась 1924 р. на Лемківщині. По закінченню середньої освіти учительвала. Ставши членом ОУН перебрала особливо важливий і небезпечний пост зв'язкової. В критичний день облави на Головного Командира УПА, ген. Тараса Чупринки, 5 березня 1950 р. в Білогоріччя біля Львова як зв'язкова Центрального Проводу ОУН попала в руки НКВД й по вилікуванню була засуджена на 25 літ тюрми. Перебувала у Верхньо-Уральському та Володимирі, а від 1968 р. у мордовських концтаборах. Учасниця протестних страйків жіночих в'язнів. По відбуттю 20 років ув'язнення, відмовилась підписати прохання про помилування і покайну заяву. По відбуттю 25 років ув'язнення була звільнена, переїхала в Україну і примістилась у хатині Катрусі Зарицької.

ЄВГЕН ПРИШЛЯК. *13 грудня 1913р.

ЄВГЕН ПРИШЛЯК, селянський син, народився 13 грудня 1913 р. в Миколаєві над Дністром. Середню освіту закінчив у Львові і доповнив її трирічним курсом Торговельної Школи. Після того працював у торгівлі. Член ОУН від 1930 р. За польської окупації відбув присуд чотирьох років тюрми. В 1939-41 рр. працював на Закерзонні. За німецької окупації референт СБ Дрогобицької області. Від 1949 р. референт СБ Крайового проводу ОУН Львівського краю, а від травня 1951 Крайовий провідник ОУН Львівського Краю. 22 січня 1952 р. його підпільний бункер у селі Лани, Щирецького району, розкрив збройний відділ НКВД. Підпільники ОУН "вчинили запеклий збройний опір" - писалося в папці НКВД, - в якому загинули Роман

Лозинський - "Бомба", референт СБ львівського краю, Степан Ганич - "Снігур", провідник Щирецького надрайону і Софія Вільхова - "Оришка", друкарка Крайового проводу. Пришляка - "Ярему", загазованого, відрятовано і після жорстокого слідства засуджено на кару смерті, замінену опісля на 25 років тюрми й концлагерів. По відбутті присуду його відставлено до Миколаєва під строгий поліцейський нагляд, з заборonoю обережувати посилки.

Як політв'язень советських тюрем і концлагерів Євген Пришляк здобув собі симпатії і широкий розголос між в'язнями своєю твердістю й зберіганням гідності в кожному положенні. Був провідником голосних штрайків у концлагерях СРСР після смерті Сталіна. Інформації подаємо на підставі советського пап'єркілля проти Пришляка з жовтня 1982 року.

У висліді тих важких втрат, в 1952 р. УПА після десяти літ безприкладно героїчної боротьби за волю України проти німецьких, польських і московських наїзників припинила свою дію. Всі члени УПА, що залишилися ще живими, перейшли у збройне підпілля ОУН.

Командування Українською Повстанською Армією після смерті ген. Тараса Чупринки перебрав був полк. В. Коваль. Весною 1952 р. він попав у руки КГБ. Обставини цього поки що невідомі. Вістки про його дальшу долю ще надто контроверсійні.

По десяти роках титанічних змагань, УПА перестала діяти. Але, десятирічна неперевершено героїчна боротьба УПА, української Повстанської Армії, за Українську Самостійну Соборну Державу проти німецьких, московських і польських окупантів, вписала в історію українського народу одну із найсвітліших сторінок. В його державницькій традиції УПА житиме вічно.

МЕЛЬНИКІВСЬКИЙ ЧИРЯК

Кінець другої світової війни застав поверх два мільйони молодих українців обох полів у Німеччині, куди вони були заслані в часі війни на примусові, невідільні роботи. Усі вони, з одної сторони – були раді чимскорше повернутися додів, а з другої – зі страху перед московським ярмом, були готові залишатися на еміграції. Розгул большевицьких "репатріаційних місій" стероризував більшість з них, тим більше, що англійські й американські власті ішли зразу большевикам назустріч і змушували всіх повертатися "на рoдину". Сподіючись, що при добровільному повороті большевики дозволять їм повернутися справді додів і залишать їх там у спокої, тоді, коли при примусовому пішлють усіх на Сибір, величезна більшість тих примусових робітників повернулася. Але кругло чверть мільйона таки залишилися як "неповоротці", або "ді-пі" /"дісплейсд персонс"/ на території західної Німеччини й Австрії.

Зустрівши в таборах "ді-пі" свободу демократичного ладу, українські політичні емігранти кинулись відразу до організування громадського життя. В кожному скупченні українців постав "Український Комітет", або "Український Допомоговий Комітет", які скоро об'єдналися в "Центральне Представництво Української Еміграції", ЦПУЕ. Зрозуміло, що найбільш активними у цьому були "бандерівці": по-перше", бо їх числово було найбільше між вивезеними на примусові роботи, по-друге, вони своєю безкомпромісовою боротьбою проти гітлерівської Німеччини в час німецької окупації здобули політичний капітал, який захищав їх від будь-якого закиду коляборантства з нацистами. Цього великого морального капіталу вони в ніякому випадку не

використовували виключно для себе. Навпаки, вони висунули вимогу шанувати в практиці скрізь вимоги демократії: творення проводів у кожному випадку шляхом свободних, демократичних виборів, та висування на керівні пости фахових у даній ділянці осіб. Згідно з цим, не дивлячись на свою величезну перевагу серед українських "діпістів", бандерівці вибрали на голову Центрального Представництва Української Еміграції Василя Мудрого, колишнього голову УНДО і Української Парламентарної Репрезентації, а на його заступника проф. Петухова, діяча наддніпрянської еміграції і тільки на секретаря члена ОУН, мгр. Романа Ільницького. Подібно було й скрізь по таборах "ді-пі".

Але, скоро відізвалася проблема мельниківців і мельниківщини.

Здавалося, що скомпромітувавшись перед своїми й чужими коляборацією з гітлерівськими окупантами й надто численною службою в гестапо й СД, де вони видавали німцям на тортури і смерть бандерівців, членів ОУН і УПА, мельниківці будуть на еміграції сидіти тихесенько, як миш під мітлою. Але, так вели вони себе тільки в перших днях нової дійсності, чекаючи з запертим віддихом, що скажуть про недавню їхню "геройську, патріотичну" діяльність в Україні "бандерівські недопалки", яких вони видали були німцям на спалення в концлагерах, але розвал гітлерівської Німеччини врятував їх від концлагерної крематорії.

А в проводі "бандерівських недопалків" дійсно йшла гаряча дискусія, що зробити з мельниківськими "фольксдойчами", що вчора видавали гестапові на смерть членів ОУН-УПА, а сьогодні прикидаються українськими патріотами. Хтось зустрів мельниківського лідера сот. Чучкевича, що вже в липні 1941 р. видав гестапові Ярослава Стецька, голову Українського Тимчасового Правління: інший Зиновія Книша, що разом з інж. В. Мартинцем і Ярославом Барановським з рамені ПУН керував доставою гестапові з-поміж членів їхньої організації співробітників для винищування "Бандерабевегунг"; автор цих рядків зустрів у мельниківському комітеті в Мюнхені і з інж. Бойдуником ідентифікував провідного члена мельниківців, др. Зенона Городиського, що як "фольксдойч" на службі гестапа у вересні 1941 р. в приміщенні при Валуї-Підвалля, з листом в руках командував, кого з будинку в час арештів випускати, а кого як члена "Бандерабевегунг" забирати на знищення. В баварському міністерстві для відшкодувань поінформували представника українських політв'язнів, що в Баварії крутиться мельниківський фольксдойч Лавришко, який в Мюнхені хвалився секретарці гестапо власноручним повішанням дванадцятого "бандерівця". Якого він представив гестаповці як "плундерера", грабіжника. – Андрій Соколик, /тепер у Нью Йорку/ колишній повітовий провідник ОУН, пригадав, що це Микола Бігун, по війні директор мельниківського Комітету в Мюнхені, був тим наймитом гестапа, що видав Олексу Гасина, пізнішого шефа штабу УПА. М. Біраковський /тепер у Вінніпегу/ був як свояк Гасина наочним свідком, як Бігун показав гестапівцям Гасина, що крився під фальшивим паспортом, як "бандерівського гершта Гасина", вилаяв при тому Гасина брудними словами і вдарив його в лице. Лише бойовий наскок відділу ОУН під командою Костя Цмоця, що визволив Гасина з тюрми, врятував Гасина від смерті на шибениці. – Таких "геройських" мельниківців, що "послаблювали бандерівців" руками гестапо, виявлялося все більше. Що з ними належало зробити?

Французи по закінченню другої світової війни кругло три тисячі своїх недавніх коляборантів з гестапом повісили, а кругло тридцять тисяч засудили на довголітню тюрму. Ще гостріше поступили зі своїми того роду "патріотами" белгійці. Тільки ж,

вони були тепер у своїй вільній державі, мали свої суди і своїх виконавців правосуддя. А українські емігранти опинилися серед чужого світу, окружені, в додатку, поляками, москалями, жидами, що чигали на виявлення якогось українського коляборанта, щоб доказану йому чужим судом вину перекинути на всю українську еміграцію. Тому провід ОУН, очолений "недопалком" Бандерою, вирішив, що в інтересі української справи в такій ситуації конечно не тільки не виявляти мельниківських фольксдойчів і їхні "геройські" діла, але й треба закривати їх перед чужинцями своїм капіталом проти-гітлерівської боротьби.

Довідавшись про це, мельниківці підняли голову. До них повернулася нахабність недавніх днів і відізналася патологічна манія великості й важности. Ілюстрацією цього є оцінка постанови ЦПУЕН О. Бойдуника, члена ПУН, в його статті у збірнику "ОУН 1929-1954":

"Не враховуючи нової дійсности і нових вимог, не порозумівшись з іншими організаціями, це середовище ОУНР-УГВР почало в Авгсбургу організувати Центральне Представництво Української Еміграції, яке поза правною і матеріальною допомогою, поставило собі також політичні завдання."

Про які "інші організації", з якими ініціатори організування українських "діпістів" мусіли наперед порозумітися, думає тут мельниківський лідер Осип Бойдуник? Та ж, як ми згадали, головою ЦПУЕ став голова УНДО, Василь Мудрий, його заступником заступник голови Союзу Українських Національних Демократів і провідний діяч середовища УНР, проф. Встухів; членом головної управи УНДО, недавній сенатор, Юліян Павликовський та член проводу Української Соціал-Демократичної Партії, др. Лев Ганкевич. З ким же всі мусіли наперед "узгіднювати", що українська еміграція має робити? З ПУН-ом? Мельниківці були єдиними, з якими й не пробувано "узгіднювати", з простої причини: Вони ж були тими, що в час гітлерівської окупації України коляборували не тільки з німецькою окупаційною адміністрацією, але й із гестапом та СД, видаючи німцям на смерть українських самостійників-державників. Їх, і їхню ганебну роботу в час гітлерівської окупації, було конечно ховати перед людськими очима в мишачу дірку.

Але, трирічна віропідданча коляборація мельниківців з окупаційними гітлерівськими властями в Україні, завдяки якій вони одержали були, хоч і дуже куценьке, монопольне становище "вождівства" в усіх організованих виявах українського життя, здегенерувала їх: у них створився комплекс монопольного "вождівства": вони й опинившись на еміграції вважали, що тільки мельниківський ПУН має скрізь в українському життю усе очолювати як надрядний чинник і єдиний верховний репрезентант всіх українців, і в Україні, з якої вони всі до одного вивтікали у час втечі німців з України, і на еміграції. На думку тих психічно й морально хворих "вождів" і "вожденят", все, що творилося без апробати мельниківського ПУН, було "анархічним примітивізмом", або "бандерівським терором".

Першим прилюдним показом зудару української еміграції з мельниківськими "вождями", були заплановані збори Окружного Представництва Української Еміграції в Мюнхені. В самому Мюнхені існував мельниківський Український Допомоговий Комітет, створений ними ще за гітлерівської влади. /В ньому, кажуть, урядовав згадуваний mgr. Лавришко, що згідно з дорученням ПУН "послаблювати, як мож, бандерівців", вішав виявлених ним "бандерівських" активістів/. По капітуляції гітлерівської Німеччини, дію того комітету продовжував як його директор Микола Бігун, широковідомий мельниківський авантюрист. Коли в таборах "діпі" у самому

Мюнхені, і по всій Баварії, постали Українські Допомогові Комітети і вони висунули вимогу створення Окружного Представництва Української Еміграції в Баварії як нижчої клітини ЦПУЕ, Бігун заплянував не допустити до цього й відмовився підпорядкувати мюнхенський комітет системі ЦПУЕ. Коли у визначеному ЦПУЕ дні зіхалися до приміщень мюнхенського комітету при Розенгаймерпляц законно вибрані представники кожного із українських комітетів у Баварії, Бігун заборонив їм вступ заявляючи, що він вже має представників з кожного табору. Коли ж представники настоювали на тому, щоб їх впустити на збори, бо ж вони єдині, легально вибрані всією громадою даного табору, Бігун випустив на них шайку кільканадцяти московських жуліків, що з ними Бігун у закамарках комітету проводив "чорний ринок", добре підготованих Бігуном до акції "самогонкою" і поллялася кров: представник студентів, др. Р. Борковський повалився з розчелепленою головою в калюжу власної крові, отця Смика, зловивши за руки й ноги, скинули московські жуліки з другого поверха, на-щастя, на інших делегатів... Попалося тоді від московських жуліків на службі мельниківських "правопорядників" і авторові цих рядків...

Щойно по роках розгадав я причину того запеклого бою в обороні мельниківського комітету. Справа була в тому, що при відступі німців з України мельниківці під керівництвом "геніального директора" Миколи Бігуна вивезли, наскільки лиш могли, товари українських кооператив, головню ж м'ясні й смальцеві консерви, цукор, тютюн тощо до Мюнхену і під фірмою Українського Допомогового Комітету замагазинували все це в німецьких пивницях, зайнявши половину бльоку домів. Все це мало бути для українських втікачів, але мельниківці призначили все для своєї партії й завзято боронили комітет як прикриття для награбованого в українців майна. (У зв'язку з голосним Бігунівським погромом делегатів УДК в Мюнхені, оповідали про веселу конфронтацію галицького діалекту з наддніпрянським. День після авантури, до канцелярії на Розенгаймерпляц, де урядував Бігун, зайшов голова "бандерівських недопалків", тобто Ліги Українських Політв'язнів, проф. Олійниченко. Здоровенний козарлюга з Дніпропетровська, він зайшов, не стукаючи. Бігун спалахнув обуренням: "Ви чому не пукаете?" – "Бо то ж непристойно пукати при людях", – відповів Олійниченко. /По-галицьки "пукати" це стукати, а по наддніпрянськи "пукати" це голосно випускати гази з жолудка/. – "Як ви заховуєтесь!" – вигукнув люто Бігун, зірвався з крісла і оббігши стіл, став перед Олійниченком. Зі своїми хворобливо коротесенькими ногами, він був ледви по груди Олійниченкові. – "А чого я б мав заховуватися? Стою ось перед вами і нікуди не заховуюсь. А ви переді мною не клякайте, встаньте!" – /"Заховуватися" по-галицьки це "поводитись", а літератуно "ховатися"/. – "Як ви смієте?! – вигукнув люто Бігун. – Ану, зараз, лізьте мені взад!" /тобто "йдіть назад, геть"/ – "Хочби й хотів, паноньку, то не влізу вам в зад, бо я завеликий, Це хіба ви мені лізьте в зад. І – заспокійтесь, не підскакуйте переді мною, як жаба коневі коло голови, як він пасеться. Сідайте на своє крісло!" – І, піднявши Бігуна за-обшивку, перекинув через стіл на крісло. Натомість мельниківці оповідали про цей випадок своїм стилем, як про один із героїчних подвигів Бігуна: Бандерівські братовбивники, – оповідали вони, хотіли вбити Бігуна. їх гершт Олійниченко прийшов до канцелярії Бігуна, наставив на нього револьвер і вигукнув: "Я прийшов вас застрілити!" Але старий бойовик Бігун, хоч ростом двісті-фунтовому Олійниченкові лише по пупець, не злякався. Кинувся на нього, повалив на землю, відібрав револьвер і був би вбив, але в час пригадав собі наказ вождя: "Не проливати української крові!"

Тому дозволив насмерть переляканому Олійниченкові втекти живим.)

В основному, мельниківці на еміграції застосували – і їй досі стосують – методу шантажу на взір "злобного Івасика", що говорив татові: "Якщо не даш мені грошей на кіно, то як прийдуть до нас гості і засядуть до обіду, я почну голосну газову атаку!" Один із провідних мельниківців схопив це так: "Ви, бандерівці, їдете, бо в вас і віз добрий, і коні добрі. Ми, мельниківці, не можемо їхати, бо в нас ні воза, ні коней. Але, ми можемо вперто пхати вам, бандерівцям, кіл між спиці вашого воза. Тому поступайтесь нам!"

Так з'явився на тілі української громади на чужині гідкий мельниківський "чиряк під коліном". Вони завжди вимагають бути у проводі, а коли їх не виберуть вони з галасливим "нас там нема, ми виходимо!" розбивають існуючу дану українську установу. Так зробили вони вже двічі в УККА, так вони роблять в кожній іншій громадській установі. І навіть у СКВУ, висуваючи на пост голови СКВУ свого представника Миколу Плавюка, який аж ніяк на такий пост не заслуговував, мельниківці зашантажували: Або ви погодитесь усі на нашого кандидата Плавюка, ніяк не квестіонуючи його моральних і провідницьких кваліфікацій, або ми розіб'ємо СКВУ і ви мусітимете нюхати запах нашої зброї...

Провід ОУН пробував "зговоритися" якимось з мельниківцями, щоб в існуючих умовах не виносити перед громаду подій недавнього минулого і якимось співпрацювати в інтересі сучасного й майбутнього української громади й української справи. В першій такій розмові брали участь як представники ОУН др. П. Мірчук, проф. Іван Вовчук і інж. Богдан Підгайний, а як представники мельниківців – Дмитро Андрієвський, Осип Бойдуник і, мабуть, др. Юрій Бойко-Блохин. Представники ОУН поставили такі вимоги для замирення: 1. ПУН визнає, що його коляборація з гітлерівською Німеччиною в надії, що цим вони заслужать собі на якусь ласку в Гітлера, була глибокою помилкою. 2. ПУН засудить службу мельниківців у гестапо і в СД для винищування українських самостійників-державників як національну зраду і всіх винних у тому викине з мельниківської організації. 3. ПУН визнає величезні політичні й моральні заслуги протигітлерівської боротьби ОУН-УПА-УГВР. 4. ПУН перестане користуватися вкраденою назвою ОУН і прийме для своєї організації якусь інакшу назву. – А представники ПУН принесли такі вимоги: 1. ОУН під проводом Степана Бандери визнає, що мельниківський ПУН був і є єдиним законним проводом ОУН. 2. Провід бандерівців визнає, що політична й збройна боротьба ОУН-УПА-УГВР була глибокою помилкою, а єдино правильною була дія організації полк. Андрія Мельника. 3. Провід бандерівців признає в своєму імені і в імені цілої організації що вся дія "групи" Бандери, від 1939 починаючи, була анархістичним бунтом проти ПУН як єдиного законного проводу ОУН. 4. Провід ОУН, очолений Степаном Бандерою окремою заявою засудить випадки ліквідування мельниківців на службі гестапо й СД як акти "братовбивства".

Ясно, що вимог мельниківців не мож було брати навіть на дискусію. Вони аж надто нагадували анекдотичні вимоги гітлерівського проводу в уявній дискусії в квітні 1945 р. з представниками аліантів про припинення війни: 1. Яліанти мають визнати, що німці почали війну згідно з міжнародним правом і з мораллю, в інтересі німецької нації, а воєнні дії аліантів проти Німеччини були злочином. 2. Аліанти негайно заберуть всі свої війська з Європи і допоможуть німцям повернутися на всі терени, що їх німці були зайняли у другій світовій війні. 3. Америка й Англія погодяться заплатити Німеччині задовільні відшкодування за всі втрати, що їх американська й англійська

армії нанесли Німеччині...

В пізніших роках були ще дві спроби говорити з мельниківським ПУН-ом на тему оздоровлення громадського життя -з таким самим негативним вислідом. Все виразніше виявлялося, що мельниківський "чиряк під коліном" невилічимий. До своїх маняцьких претенсій на репрезентування ними всієї української громади, мельниківці долучили ведене в унісон, чи в узгідненню з НКВД –КГБ, демагогічне плюгавлення героїської боротьби ОУН-УПА-УГВР. Започаткували цю ганебну, брудну "роботу" два мельниківські "вожді": член ПУН-у і головний суддя мельниківської організації, недавній "фольксдойч", співробітник гестапо й СД, Зиновій Книш, своїм пашквілем "Бунт Бандери" та другий "фольксдойч", нащадок зукраїнщених німецьких колоністів на Волині, Олег Штуль, якого його однопартійні представляють як "шефа штабу" бульбівської "УПА", а Бульба згадує як свого приятеля, що був для нього зв'язковим до ПУН і перекладачем при розмовах з німцями, своїм пашквілем "В ім'я правди". Оба ті пашквілі такі гидкі і так пересичені безсоромною брехнею, що й обидва автори самі встидалися подати на них своє правдиве прізвище і З. Книш скрився під псевдом "Б.Михайлюк", а О.Штуль під "О.Шуляк". Видавця того бруду на пашквілях не видно, а як місце видання подано Роттердам, де ніяких українців, а тим більше ніякого українського видавництва не було й немає. Хто фінансував перший наклад обох пашквілів невідомо, але устійнено, що дальші наклади видавало й поширювало між українцями большевицьке КГБ. Такий зміст і стиль "роботи" прийнявся серед мельниківців, учнів славного Геббельса і спалахнув знову тоді, коли "вождем" мельниківської організації став Микола Плавюк, брат відомого з преси старшого співробітника НКВД-КГБ в Україні.

НЕВДАЛА СПРОБА ПОЛІТИЧНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ-

Опинившись у вільному світі, українські неповоротці/"діпісти" відновили свою політичну діяльність: відновили своє існування майже всі українські політичні партії, що з вибухом другої світової війни припинили своє існування й не діяли ні в Україні, ні поза Україною в час большевицької й німецької окупації, як УНДО, УСРП й інші, та постали нові, як от УРДП, УНДС та інші. Це висунуло потребу консолідації політичних сил у формі створення єдиної, верховної політичної формації, що об'єднувала б діючі українські політичні партії й "середовища".

В Україні таку консолідацію було завершено створенням у липні 1944 р. Української Головної Визвольної Ради, УГВР. Для репрезентування за кордоном і керування політичною дією українців на чужині, УГВР вислала за кордон "Закордонне Представництво УГВР". На-жаль, ЗП УГВР не зуміло сповнити своє завдання, не приєднало до себе еміграційні партії й середовища і, в додатку заплуталось у внутрішній конфлікт в ЗЧ ОУН, і так перетворилось фактично у ще одно еміграційне "середовище". Тому з'явилася ініціатива консолідувати українську спільноту на чужині на якійсь іншій базі. Після неуспішного намагання здійснити це у формі "Координаційного Українського Центру", КУК, заініційованого о.др. В.Кушнірем з Канади, прийшла спроба здійснити це у формі еміграційної "Української Національної Ради". Її заініціювало середовище "Державного Центру УНР" і тому відразу поза тією ініціативою стала організація українських гетьманців. Про становище ОУН до тієї ініціативи писав Степан Бандера у своєму "Слові до Українських Націоналістів".

"Ми рішуче проти засади відокремлювання нашого руху і нашої політичної акції

від решти українського організованого політичного життя й акції, засади двоподілу. Ми визнаємо і реалізуємо засаду змагання до однієї скоординованої самостійницької політичної дії, засаду співдіяння в ній всіх українських самостійницьких політичних середовищ."

Згідно з цим, Провід ЗЧ ОУН вислав до підготовчої Комісії УН Ради своїх представників, які брали участь в першій сесії тієї еміграційної УНРади. Але, вже при оформлюванні УНРади виявилися надто великі різниці, а то й противенства у розумінню такої формації між ОУН та партіями, що стали членами УНРади.

Насамперед виринула справа суті запланованої формації та її структура. ОУН висунула вимогу, щоб це було об'єднання всіх українських самостійницьких партій і організацій на чужині, із включенням "Державного Центру УНР" та гетьманської організації як окремих партій, без висування ними якихсь їхніх надрядних претенсій. Керівні органи такого політичного представництва всієї української еміграції повинні бути вибрані демократичним голосуванням всієї еміграції і кількість представників кожної із партій в УНРаді мусіла бути відповідна до одержаних голосів. А щодо змісту праці УНРади, ОУН вимагала, щоб УНРада базувала всю свою дію на протинімецькій і протибольшевицькій боротьбі українського народу і тому була в контакті з УГВР та командуванням УПА. При вступних розмовах Андрій Лівичський погоджувався на це і висував свій "Державний Центр УНР" як тільки початкову базу. Але, вже на першому засіданні "Підготовчої Комісії" представники ОУН зустріли готовий "декрет" А. Лівичського як "президента УНР в Екзилі", про покликання "УНРади" як органу того "екзильного уряду" з готовою структурою, спертою на "паритетному представництві партій, що входять до УНРади", по шість представників від кожної. Це було перекреслення демократичного принципу творення представництва і апіорне зведення ОУН до нуля, бо на шість партій, членів УНРади, ОУН мала мати шість представників, а противники ОУН разом тридцять представників. Взагалі, УНРада мала бути нічим іншим, як органом "Екзильного Уряду УНР". А коли на сесії УНРади прийшла мова про УГВР і УПА, то речник соціалістів, Панас Феденко, поставив провокаційне і глузливе питання: "А чи та ваша УПА зрізала вже хоч один телеграфічний стовп? Бо я не чував про таке", а представник мельниківців Осип Бойдуник (Осип Бойдуник, представник організації А. Мельника, був дуже активним у організуванні УНРади. І – цікаве: так тоді, як і при всіх попередніх спробах творення всеукраїнської репрезентації, він ніколи ні словом не згадав про мельниківську "Всеукраїнську Національну Раду", нібито створену весною 1944 р. в Україні, ні про проф. М. Величківського, що, нібито, був президентом тієї "ВУНРади". Говорячи на сесії еміграційної УНРади про "партизанську формацію А. Мельника", Бойдуник ані не назвав її "УПА", ані ніяк інакше, а тільки загадково "повстанська формація полк. А. Мельника") рішуче спротивився хочби привітати УПА, бо, казав він, тоді мусілось б назвати і "повстанську формацію полк. А. Мельника". Знову ж лідер УНДО, др. Баран, вигукнув: "А хто дав право УГВР вважати себе речником і репрезентантом українського народу?", підкреслюючи цим, що він і його однодумці не схвалюють протинімецької і протибольшевицької боротьби ОУН-УПА-УГВР.

На добавок, стало відомо, що ядро "державного центру УНР" виявляє готовість співпрацювати з московськими емігрантами на базі "непередрішенства".

Штудерна структура УНРади не лишала найменшого сумніву, що представники ОУН, становлячи там одну-шосту голосів, не матиме ніякого впливу на політичний напрямок УНРади, а тим більше не зможе вплинути на пошанування передумови

творення консолідаційного центру, що це буде окреме, самостійне об'єднання українських політичних партій і організацій на еміграції, а не органом "Державного Центру ОУН", якого ОУН ніколи "легітимним", "єдино законним" чи "традиційним" не визнавала.

В такій обстановці, для Закордонних Частин ОУН не було найменшого глузду ставати членом УНРади як органу "Державного Центру УНРади". Тому на другій сесії УНРади представник Закордонних Частин ОУН склав заяву, що ЗЧ ОУН членом УНРади не є.

Спроба консолідації українських партій і політичних організацій на еміграції у формі еміграційної "Української Національної Ради" закінчилася невдачею.

Свою концепцію політичної консолідації всієї української еміграції створенням єдиного верховного центру не на базі і під командою котрогось із існуючих на еміграції "державного центру", але на базі злиття всіх існуючих "державних центрів" в один "ініціативний комітет", який шляхом загальних виборів всіх українців на чужині створить єдиний верховний центр з устійненою назвою, висунула ОУН знову щойно в 1987 р. Чи вдасться здійснити його цим разом у річницю тисячоліття Християнства в Україні, покаже найближча майбутність.

ДИЯВОЛЬСЬКА ГРА НКВД-КГБ: НАРОДЖЕННЯ "ДВІЙКИ"

Розвал гітлерівської Німеччини заскочив органи гестапа: вони не встигли виконати останній наказ Гіммлера, не випустити живим з концлагерів ні одного не-німця. В адміністрації гітлерівських концлагерів в останніх днях запанував хаос і переляк. Завдяки тому кругло п'ятдесят тисяч в'язнів, що залишалися ще живими, вийшли на волю. Між ними й поверх тисяч членів ОУН, "Бандерабевергунг", в тому велике число провідних членів ОУН. Це, очевидно, мусіло мати поважний вплив на розбудову структури й сітки ОУН на чужині.

Велике число членів ОУН було між тими, що їх німці вивезли були на невідомі роботи до Німеччини. Тепер, по закінченню війни, майже всі вони залишалися на чужині як неповоротці /"Діпісти"/. Провід ОУН в Україні мав на увазі їх, а щодо ув'язнених, вірив твердим запевненням гестапо, що з кацету ні один не-німець живим не вийде. Між вивезеними на роботи були переважно низові члени. Тому, щоб зайнятися ними вже зараз по закінченню війни, Роман Шухевич-Тур" як голова Бюра Проводу ОУН вислав при кінці 1944 р. за кордон Дарію Ребет, члена Проводу, з дорученням зайнятися сіткою ОУН на чужині.

Але, вже при кінці 1944 р. у зв'язку з намаганням німецьких властей притягнути й ОУН до формованого ними "Українського Комітету", були звільнені з концлагерів Степан Бандера, Ярослав Стецько й кільканадцять інших, між ними й Лев Ребет. Вони були поставлені під поліцейний нагляд. Та вони використали хаос, що вже опановував навіть органи гестапа і втекли з-під тієї опіки. Лев Ребет відшукав свою дружину у Відні і там їх застав кінець війни. Тільки ж, вони опинилися у советській зоні Відня і тому в вільній частині Австрії, а потім Німеччини, Лев і Дарія Ребет опинилися щойно на переломі 1945-46 років.

Провідні члени ОУН, що вийшли з концлагерів, зустрівшись з крайовими членами Проводу, що як члени ЗП УГВР виїхали на еміграцію, створили Закордонний Центр ОУН, ЗЦ ОУН. По капітуляції Німеччини сітку ОУН на чужині розбудовано і тоді ЗЦ ОУН переіменовано на "Закордонні Частини ОУН – 34 ОУН". До проводу ЗЧ

ОУН ввійшли і Степан Бандера, Ярослав Стецько, Степан Ленкавський та ще дехто, що вийшли з німецьких концлагерів, і Микола Лебідь, Мирослав Прокоп та ще дехто, що були членами Проводу ОУН в Україні й опинилися згідно з дорученнями на чужині. Почалася розбудова сітки ОУН на чужині й ладнання контактів із проводом ОУН в Україні.

Коли в Інсбруку, а потім у Мюнхені появилися Лев і Дарія Ребети, Служба Безпеки ОУН передала Бандері остерогу перед ними: вони ж обоє перебули багато місяців під советською опікою в советській зоні Відня і, могли за весь той час ні разу не зустрічатися з НКВД й спец-відділом НКВД "Смерш", але – могли теж бути в їхніх руках і – не випадково вирватися з їхніх лабет.

Справа Ребета була вже й без того аж надто "делікатна". Ми згадували вже раніше, що в 1935 р. його призначив був Крайовим Провідником ОУН Ярослав Барановський всупереч пропозиціям провідних членів Організації на ЗУЗ, у висліді чого постало було багато серйозних конфліктів унутрі ОУН так, що – як пише сам Ребет у своїх споминах – в лютому 1939 р. він мусів зразигнувати з того посту, бо недовіря до нього зі сторони членства ОУН ставало нестерпне. По розвалі Польщі, під кінець 1939 р. його було поставлено перед суд ОУН: Роман Шухевич обвинувачував його у поповненні багатьох серйозних "недолатгень" на пості крайового провідника й шкідливому інтригантстві, П. Мірчук обвинувачував його у злочинному дорученню постріляти низку членів ОУН під безпідставним обвинуваченням їх у організуванні "ОУН-ЗОВ". Василь Кук обвинувачував його, що він відіграв загадкову роль у справі нападу на Ясінських. Тоді Ребет як крайовий провідник здержав був усяку бойову діяльність ОУН. Але брати Кук, Ілярій і Василь, та В. Качор і П. Цица з власного почину виконали напад боївки ОУН на дідичів Ясінських, при чому обоє Ясінські згинули. Поліція впала на слід виконавців нападу, але вони крилися. Ребет віззав їх на зустріч для організаційних зізнань. Василь Кук не пішов на зустріч. Ілярій Кук та Петро Цица пішли і там їх, дивним дивом, застукала несподівано польська поліція й заарештувала. Ілярія Кука засуджено на кару смерті і 25 серпня 1983 р. повішено, а Цицу засуджено на досмертну тюрму. Тепер, по розвалі Польщі, Василь Кук обвинувачував Ребета, що це він, Ребет, як скритий співробітник польської поліції, видав Ілярія Кука й Цицу польській поліції і якщо б він, Василь Кук, був тоді повинувався наказові Ребета, прийти на стрічу до карного звіту, то й він був би повис на шибениці. Та як лише почався розгляд скарг проти Ребета, настав гострий конфлікт між Організацією й ПУН-ом і з огляду на той грізний конфлікт рішено справу проти Ребета без розгляду уморити. Обоє Ребети заявили по стороні "Револуційного Проводу ОУН", і на Другому Великому Зборі ОУН у Кракові ввійшли до керівних органів ОУН. Тільки ж – серед багатьох провідних членів ОУН "запах" тієї справи залишався і хворобливо вразливий Ребет знав про це. Це створювало делікатну атмосферу.

Після Другого Збору ОУН, Ребет був призначений до сектора Державного Будівництва і там йому було доручено як правникові підготувати проект тексту проголошення відновлення Української Держави та проект конституції. В останніх днях червня 1941 р. виявилось, що ні одного, ні другого він не підготував. При формуванні Тимчасового Правління Ребет був призначений другим заступником прем'єра. В часі арештування, Стецько, як про це ми згадували, доручив був Ребетові переорганізувати Правління і перейти з ним у підпілля. Ребет того не виконав, а навпаки, позвільняв усіх членів Правління з їхніх постів і сам пішов на розмову з

німецькими властями, де й був зааретований. Чи повинен був Ребет стати за те до відповідальності перед організаційним судом ОУН?

Маючи все це на увазі, Бандера доручив забути все те, не дразнити Ребета ані минулим, ані підозріннями у зв'язку з його перебуванням з дружиною багато місяців у совєтському секторі Відня, де гуляли "Смерш" та НКВД.

Все ж, вже при першій зустрічі з Ребетами на засіданню Проводу ЗЧ ОУН таки прийшло до прикрого удару: Ребет вже на початку засідання виступив з пристрасною "пригадкою", що Шухевич як Провідник ОУН уповажнив його дружину, Дарію Ребет, перебрати провід ОУН на чужині і тому Бандера має стати "на струнко" перед нею і здати їй звіт з того, Що він як голова ЗЦ ОУН, а потім проводу ЗЧ ОУН, робив і передати їй, Ребетовій, пост голови проводу ЗЧ ОУН. Але провід ЗЧ ОУН потрактував цей прикрий інцидент як вибух гістерії, спричиненої побутом Ребета у концлагері і перейшов до денного порядку. Сама Дарія Ребет зрозуміла, що видвигання таких претенсій у відношенні до Бандери – не на місці.

Усе ж, підризна робота Ребета проти Степана Бандери почалася. У приватних розмовах з членами ЗЧ ОУН, Ребет пристрасно виступав проти того, щоб Бандера залишався далі на пості Провідника ОУН, бо це, мовляв, дає ворогам змогу деградувати справу ОУН-УПА-УГВР до "бандерівства", до персональної авантури Бандери й кучки його прихильників, закидав Бандері стосування диктатури тоді, коли ОУН мусить демонструвати скрізь демократичність і підсував думку, що ОУН в Україні перейшла на позиції соціалізму, а Бандера рішуче відкидає соціалізм і цим спричинює конфлікт між ЗЧ ОУН і ОУН в Україні.

На диво скоро, Ребет знайшов пристрасного прихильника – Василя Охримовича, а згодом ще кількох провідних членів ЗЧ ОУН і так зродилася всередині ЗЧ ОУН – опозиція, яку й очолив її творець, Лев Ребет.

Формально, становище Степана Бандери в ОУН було від Третього Великого Збору ОУН, що відбувся в Україні в днях 21-25 серпня 1943 р., таки дійсно складне. Його посту Провідника ОУН ніхто з членів ОУН в Україні ніколи не квестіонував. Навпаки, і він як особа, і його ім'я стали символом безкомпромісової боротьби проти кожного окупанта за УССД, і тому навіть у піснях бійці УПА співали, що "в бій до перемоги Бандера нас веде". Але учасники Третього Великого Збору стали перед питанням: Як формально установити організаційний пост Бандери? З одної сторони – всі вважали, що він мусить залишатися Провідником Організації; але, з другої сторони, він перебував тоді в гітлерівському концлагері і якщо б Збір в серпні 1943 вибрав його Провідником ОУН, то гестапо могло або за це розстріляти його, або робити диявольський натиск усіма методами терору на нього, щоб він як провідник доручив ОУН заперестати всяку боротьбу проти гітлерівських окупантів. Тому вирішено посту Провідника не торкати, а вибрати для керівництва ОУН Бюро Проводу ОУН у складі трьох осіб. Згідно з цим, Третій Великий Збір ОУН в серпні 1943 обрав тричленне Бюро Проводу ОУН, що його очолив Роман Шухавич-Тур" як "Голова Бюра Проводу ОУН". По звільненню Бандери з концлагеру усі листи до нього від Проводу ОУН в Україні були адресовані "До Провідника ОУН, Бийлиха"/ "Бийлихо" – тодішній псевдонім Бандери, і всі, хто писав до нього, Шухевичем- "Туром" починаючи, зверталися до Бандери завжди "Друже Провідник". Формальну скомплікованість підніс щойно на еміграції Лев Ребет твердженням, що Бандера більше провідником ОУН не є, бо Третій Збір його провідником не вибрав.

Найкращою розв'язкою формальних питань було скликати четвертий Великий

Збір ОУН, тому провід ЗЧ ОУН вже в половині 1945 р. переслав цю пропозицію до Проводу ОУН в Україні. Збір повинен бути складаний: в Україні повинен відбутися Великий Збір ОУН на Українських Землях, а в західній Німеччині Великий Збір ЗЧ ОУН. Узгоднення постанов обох частин проведе спеціальна комісія, вибрана збором обох частин.

Але, з Краю прийшло повідомлення, що в існуючих там умовах відбутися Великий Збір неможливо. Замість цього, Провід ОУН в Україні прийняв таку постанову: Провідником всієї ОУН є Степан Бандера; в Україні керівником ОУН є "Провід ОУН на Українських Землях" із своїм Головою Проводу, а за кордоном "Провід Закордонних частин ОУН" із своїм обраним головою Проводу, В Україні "Головою Проводу ОУН на Українських Землях" є Тур" /Роман Шухевич/; ЗЧ ОУН вибирає свого голову Проводу згідно зі своїм устроєм. Цю постанову Проводу ОУН на Українських Землях повинні доручити прововоді ЗЧ ОУН і Степанові Бандері спеціальні уповноважені, ген. "Перебийніс"-Дмитро Грицай, член Проводу ОУН на Українських Землях і шеф штабу УПА і "Тарас" /Дмитро Маївський/, член Проводу ОУН на Українських Землях. Оба члени УГВР.

ДМИТРО МАЇВСЬКИЙ. *8 листопада 1914 - †19 грудня 1945.

ДМИТРО МАЇВСЬКИЙ, син народного учителя, народився 8 листопада 1914 р. в с. Реклинець, пов. Жовква. Гімназію закінчив у Сокалі. У Львові закінчив торговельний курс і працював у кооперації. Член ОУН від 1933 р. У 1934 р. засуджений у Львові на 10 років тюрми. В 1939 Обласний Провідник Холмищини. Коли літом 1940 р. Андрій Мельник як "Вождь ОУН" видав був наказ Іванові Мицикові застрілити Степана Бандеру, Мицик передав те доручення Дмитрові Маївському - "Сонарові" в переконанню, що "Сонар" засліплений мельниківець. Але Маївський "Сонар" забрав від Мицика револьвер, вибив Мицика по лиці і прогнав та повідомив про все Бандеру. Був учасником 2-го Великого Збору ОУН у Кракові 1941 року.

Як провідний член Похідних Груп ОУН Маївський-"Сонар", "Майченко" проводив підпільно успішну працю на центральних землях України, будучи членом Крайового Проводу ОУН Київщини. 20 листопада 1942 р. у Львові він попав у пастку гестапа, але застрелив двох гестапівців і хоч ранений у живіт, утік.

На третьому Великому Зборі в 1943 р. його обрано членом Бюра Проводу ОУН. Автор багатьох статей.

У грудні 1945 р. Маївський і Ген. Д.Грицай, шеф штабу У ПА, одержали доручення зустріти Степана Бандеру, що перебував тоді в Баварії, щоб особисто передати в імені Проводу ОУН пост Голови Проводу ОУН, що його в час ув'язнення Бендери перебрав був Микола Лебедь, а в травні 1943 Роман Шухевич - "Тур", як голова Бюра Проводу ОУН. При переході чесько-німецького кордону вони несподівано попали на засідку НКВД. В тюрмі, бачучи, що НКВД знає, хто він, Маївський застрелився скритим в одязі револьвером 19 грудня 1945 року.

Грицай і Маївський вирушили за кордон. Українсько-чеський кордон перейшли щасливо. Але при переході чесько-німецького кордону несподівано наткнулися на збройну заставу і попали живими в руки НКВД, 19 грудня 1945 р. Побачивши, що НКВД знає, хто вони і їх фальшиві документи нічого не допоможуть, Грицай і Маївський відібрали собі в тюрмі життя.

Постанова Проводу ОУН на Українських Землях прийшла до Проводу ЗЧ ОУН. Провід ЗЧ ОУН прийняв постанову Проводу ОУН на Українських Землях з додатком, щоб "Бюро Проводу ОУН" в складі трьох задержати. А що два члени Бюра Проводу,

обрані на Третньому Великому Зборі, "Павленко"-Ростислав Волошин і "Тарас"-Дмитро Маївський, згинули, то обі частини ОУН повинні обрати складано новий склад Бюра. Ця пропозиція була прийнята і ОУН на Українських землях перевела такі вибори в 1946 р., а ЗЧ ОУН на своїй конференції в вересні 1947 р. Членами Бюра Проводу ОУН були обрані: Степан Бандера – голова Бюра і Голова Проводу всієї ОУН і члени Бюра: "Тур"-Роман Шухевич і "Карбович"-Ярослав Стецько. Два перші були обрані одноголосно. На третього було дві кандидатури: Ярослав Стецько і, в Краю, "Леміш"-Василь Кук. Вислід голосування в Краю був пересланий окремим гінцем: вона принесла заковану записку і, додатково, усно передала псевда вибраних. Але в пізнішому розвою "опозиції" заквестіоновано вибір третього члена Бюра, Ярослава Стецька, хоч на конференції ЗЧ ОУН спеціальна комісія, членом якої був теж представник "опозиції", устійнила достовірність письмового й усного передання виборів у Краю, і висунено твердження, що Край вибрав третім членом Бюра "Леміша"-Василя Кука. Рішень Проводу ОУН на Українських Землях і конференції ЗЧ ОУН відносно Степана Бандери і важности тих постанов ніхто в сумнів не ставив.

Так було полагоджено формальні справи структури Проводу ОУН, ЗЧ ОУН і ОУН на Українських Землях.

Із впорядкуванням усіх цих справ повинна була зникнути "опозиція". Але, цього не сталося. Ребет знайшов у своїй диверсії проти ЗЧ ОУН спільників у творців лівої УРДП, Івана Майстренка і Бориса Левицького, що присвятили свій журнал "Вперед" демагогічному розмухуванню видуманих програмових розбіжностей між ЗЧ ОУН і ОУН в Україні, бо, мовляв, ОУН в краю перейшла після Третнього Великого Збору на "позиції" демократизму й соціалізму, а ЗЧ ОУН, а особливо Степан Бандера, відстоюють "перестарілу" ідеологію" ОУН й відкидають соціалізм. Для підкріплення такої диверсії, Майстренко, Ребет і В. Маркусь почали перфідно перекучувати писання найвизначніших крайових публіцистів Осипа Дякова "Горнового" та Петра "Полтави".

На Другій, надзвичайній, Конференції ЗЧ ОУН у Міттенвальді /Німеччина/ присвячено тій справі особливу увагу. Л. Ребетові та його дуржині Дарії Ребет, та їх одностудцям було дано необмежений час для представлення учасникам конференції суті їхніх тверджень, закидів і критики ЗЧ ОУН і після широкої дискусії учасники конференції величезною більшістю засудили дію "опозиції" як шкідливу для ОУН і для української визвольної справи, їхні "позиції" як сперту на демагогії диверсію проти ОУН і тому усунуено обоїх Ребетів і ще кількох їхніх спільників із "опозиції" з ОУН.

Про все це повідомлено Провід ОУН на Українських Землях. Звідти прийшли листи з виявами найглибшого здивування, гіркости й докорів, що в час, коли в Україні в неймовірно важких умовах боротьби гинуть щодня найкращі члени ОУН, на еміграції члени тієї самої ОУН витрачають час і енергію на незрозумілі Краєві внутрішні конфлікти. "Тур"-Шухевич в імені Проводу ОУН на Українських Землях заквестіонував доцільність викинення членів "опозиції" з ОУН і запропонував дальше шукання полагодження конфлікту, подаючи різні пропозиції, як досягти того, а якщо зліквідувати конфлікт згодою буде таки неможливо, то хай провід ЗЧ ОУН від себе, а "опозиція" від себе пришлють до Краю свого представника, який вияснить Проводові в Україні суть конфлікту.

Пропозицію Проводу ОУН на Українських Землях обидві сторони прийняли. Але ніякого зговорення не досягнуто. На добавок лиха, 5 березня 1950 р. згинув в бою

з НКВД Роман Шухевич-"Тур", голова Проводу ОУН на Українських Землях, 28 листопада 1950 р. Осип Дяків-"Горновий", а наприкінці 1951 р. Петро "Полтава" і не стало в живих найбільш авторитетних для провідних членів за кордоном керівників Воюючої України, головних членів Проводу ОУН на Українських Землях. Все ж, обі сторони конфлікту в ЗЧ ОУН постановили виконати останню пропозицію Краю: вислати свого представника до Краю, щоб вони там, в Україні з'ясували вичерпно суть конфлікту Проводу ОУН на Українських Землях, який повинен остаточно вирішити конфлікт. Від Проводу ЗЧ ОУН для сповнення цього завдання був призначений Мирон Матвієйко-"Усміх", від "опозиції" й ЗП УГВР Василь Охримович-"Дальний"- "Дужий". ЗП УГВР мало контакти з розвідкою ЗСА, яка своїм літаком скинула Охримовича із трьома іншими /"Мак", "Рубан" і "Осип"/ в умовлене місце в Карпатах в ніч з 19 на 20 травня 1951 р. Референт зв'язку з Краєм ЗЧ ОУН, Богдан Підгайний, успів налагодити подібний зв'язок з англійською розвідкою і вона скинула літаком в Україну Мирона Матвієйка у ніч з 14 на 15 травня 1951 р. разом з двома іншими членами ОУН.

Керівництво українським підпіллям в Україні по смерті Романа Шухевича перебрав Василь Кук, "Ю. Леміш" як голова проводу ОУН на Українських Землях і полк. "Коваль" як "Головний Командир УПА". Але по прибуттю в Україну Матвієйка й Охримовича довгий час ні від "Леміша", ні від Проводу ніякої вістки не було. Згодом почали приходити листи від "Яреми", провідника Львівського Краю, та ще від деяких поодиноких членів, з яких виходило, що і в Краю заіснував конфлікт на тлі ідейно-програмових питань, головно між "Лемішем", що обстоював позиції, голошені за кордоном "опозицією" і "Яремою", провідником Львівського краю, що обороняв позиції ЗЧ ОУН. Та все це було якось загадково неясне.

Щоб змусити Провід ОУН на Українських Землях зайняти ясну позицію в питанні конфлікту в ЗЧ ОУН, Степан Бандера повідомив в першій половині вересня 1952 р. провід ЗЧ ОУН про те, що він уступає з посту Провідника всієї ОУН і передає цей пост голові проводу ОУН на Українських Землях. Повідомлення про це переслано і до Проводу ОУН на Українських Землях. Але на протязі решти 1952 і цілий 1953 р. далі ніякої відповіді на те від проводу ОУН в Україні не приходило.

Щойно на початку січня 1954 р. Лев Ребет і о. др. Іван Гриньох несподівано передали Степанові Бандері "Волю Батьківщини" – постанову Провідника ОУН на Українських Землях, яку ЗП УГВР в Мюнхені одержало радієвим зв'язком від Василя Охримовича з України. Сензаційний текст тих двох повідомлень такий:

"Провід Організації Українських Націоналістів на Українських Землях стверджує, що Бийлихо /Степан Бандера/ відійшов від постанов III Надзвичайного Великого Збору ОУН, він ні формально, ні фактично не є провідником ОУН.

"Провід сподівається, що Бийлихо в ім'я цілості ОУН припинить розкольніцькі акції і закличе до порядку Мирона /Матвієйка/.

Голова Проводу ОУН на Українських Землях, Ю. Леміш."

"Провід Організації Українських Націоналістів на Українських Землях уповноважує Лева Ребета, Зенона Матлу та Бийлиха тимчасово перебрати керівництво Закордонних Частин ОУН і реорганізувати Закордонні Частини згідно з позиціями Проводу в Україні.

Голова Проводу ОУН на Українських Землях, Ю. Леміш."

Ці постанови Ребет зробив відразу сенсацією найбільшого масштабу, поміщуючи їх у всіх виданнях "опозиції" під крикливим заголовком "ВОЛЯ БАТЬКІВЩИНИ". Він

відразу візвав Матлу, що жив у Філядельфії, ЗСА, прибути до Мюнхену і візвав Бандеру негайно приступити до здійснювання вже приготованого ним, Ребетом, пляну переорганізування ЗЧ ОУН "на правильних позиціях".

Для Степана Бандери і для всієї ЗЧ ОУН ота "Воля Батьківщини" була найбільшою несподіванкою і загадкою: і формою, і змістом, і способом її переслання. Насамперед – ні перша, ні друга "постанова" не мали дати. Ребет назвав їх "постановами Краю з літа 1953 р. "Чому ж не уточнено, як це мусить бути на всякому важливому документі, з котрого дня, місяця, року? А якщо з "літа", то чому переслано їх радієвим зв'язком аж по стільки місяцях? Чому лише до ЗП УГВР, а не до обох сторін спору? Чому їх не принесли Охримович і Матвієйко особисто, повернувшись до Мюнхену, як було домовлено? Чому на так важливому документі немає підписів висланих в Україну обох представників спірних сторін, Матвієйка й Охримовича, як підтвердження, що рішення є автентичне? Чому за так довгий час, від літа до кінця 1953 р. не переслано за кордон рішення на письмі, з вичерпним обоснуванням до обох сторін у спорі?

А щодо змісту "Волі Батьківщини": Як вже згадувано, на початку вересня 1952 р. Бандера зрезигнував з посту Провідника ОУН і передав цей пост Голові Проводу ОУН на Українських Землях. То чому "Леміш"-Василь Кук, підписав ці рішення як "Голова Проводу ОУН на Українських Землях", а не як "Провідник ОУН", або "Голова Проводу ОУН", цілої ОУН? Як "Голова Проводу ОУН на Українських Землях" він мав право рішати лише про справи ОУН в Україні; до Закордонних Частин ОУН він ніяких прав не мав. Для вирішення спору Краєві були передані лише питання ідеологічно-програмові, а ніяк не питання структури й персональної обсади проводу Закордонних Частин. А далі: Чому саме Лев Ребет мав переставляти ЗЧ ОУН на "краєві позиції"? Адже він від липня 1941 р. ні одного дня в Україні не був, у III Великім Зборі участі не брав, але від липня 1941 р. так, як Бандера, перебував у німецькому концлагері, а по звільненню в грудні 1944 р. у Відні. Що могло давати проводові ОУН в Україні певність, що той Ребет знає краще "крайові позиції ОУН", як Бандера, чи сотні інших провідних членів ЗЧ ОУН? І, врешті: Чи можливе, щоб "Леміш"-Василь Кук, міг призначити на так важливий пост керівника ЗЧ ОУН того самого Лева Ребета, якого він, Кук, при кінці 1939 р. у Кракові на суді ОУН обвинувачував у співпраці з польською поліцією, у висліді якої його, Кука, рідний брат, Ілярій Кук, згинув на шибениці?

Все ж, Бандера заявив готовість прийняти рішення з Краю як обов'язуюче його і діяти в дусі рішення Краю, умовно: якщо він одержить усне, а що найменше задовільне на письмі потвердження автентичности рішення Краю.

Але Ребет гістєрично наполягав на негайному здійснюванню його плянів і як перший з них висунув вимогу, щоб Бандера негайно проголосив у пресі покайну заяву з признанням до поповнення важких помилок і приреченням, що такого він більше робити не буде. Текст заяви мав Ребет уже готовий. Це було майже дослівне самобичування, яке склав Маленьков при відході від керівництва партією і урядом СРСР. Така нахабність Ребета обурила Бандеру і він відмовився від дальшої участі у дорученій "Трійці уповноважених". Ребет, виявляється, був приготований на таке. Він відразу проголосив у пресі, що "Бандера не підчиняється волі Батьківщини", тому уповноважена Краєм "Колегія Уповноважених" буде діяти у складі двох: Лев Ребет - голова і Зенон Матла - член. Тій двійці, "згідно з волею Батьківщини" має підчинитися уся ЗЧ ОУН.

Провід ЗЧ ОУН оцінив цей крок Ребета як свідому провокацію, спрямовану на знеславлювання Бандери й розбиття з нутра Закордонних Частин ОУН. З Краю ніякі підтвердження автентичности "Волі Батьківщини" не приходили, навпаки, скріплювалося підозріння, що тут йдеться про діявольську гру НКВД–КГБ, що якимось чином просунулось у зв'язок ЗЧ ОУН з Проводом ОУН в Україні. Тому провід ЗЧ ОУН привернув важність постанови про усунення членів "опозиції" з Л.Ребетом на чолі із ОУН. Тому, що керівництво тієї групи очолила тепер "двійка", тобто двох членів "Колегії Уповноважених" , цілу групу прозвано "Двійка". Після бурхливих і пристрасних полемік, група оформилася в окрему, нову організацію під назвою "ОУН/з/ - Організація Українських Націоналістів /за кордоном/".

Підозріння щодо автентичности "доручень з Батьківщини" виринули, як згадано, відразу. Вони скріпилися, коли референт зв'язку звернувся радієвим шляхом з запитом у тій справі до організаційної станиці зв'язку в Польщі і звідти прийшла відповідь, що так, а скоро після того польські газети з Варшави, що прийшли до Мюнхену, принесли повідомлення, що польська поліція викрила зв'язок ОУН і члени зв'язку вже кілька місяців сидять у слідчій тюрмі: це був ясний доказ, що відповідь давало НКВД. У квітні 1955 в Австралії втік визначний член НКВД Владімір Петров і виявив, що в керівництві англійської протисовєтської розвідки є агенти НКВД і Провід ЗЧ ОУН одержав осторогу, що вислані в Україну через англійську розвідку члени були скидані в руки НКВД. У висліді ревелаяції Петрова, втекли до ССРСР як большевицькі агенти два найближчі співробітники шефа англійської протисовєтської розвідки, Кім Фільбі, Баргес і Меклін, потверджуючи цим інформації Петрова. А врешті втік до ССРСР і сам Кім Фільбі. У виданій ним в ЗСА книжці "Моя таємна війна" він відверто виявив, що він був на службі НКВД довгі роки і, між іншим подає, що йому вдалося домовитись з американською розвідкою про узгіднене скидування членів українського підпілля в Україну і завдяки тому, так Мирон Матвієйко, як і Василь Охримович були скинені прямо в руки НКВД, бо він, Фільбі, наперед поінформував НКВД про час і місце скинення.

А зв'язок ЗЧ ОУН в міжчасі приніс з Краю відомості, що "Леміш" - полк."Коваль" - Василь Кук попав у руки НКВД не пізніше як весною 1952, а провідник львівського краю, "Ярема" - Євген Пришляк, був при здобуванні бункра 22 січня 1952 р. поранений, загазований і відрятований, і засуджений на кару смерти з заміною на 25 літ концлагерів.

Все це дало ясний образ перебігу діявольської гри НКВД: Шеф англійської протисовєтської розвідки, Кім Фільбі, був довгі роки на службі НКВД; завдяки йому скинено М. Матвієйка і Василя Охримовича прямо в руки НКВД /англійські джерела подають, що таке зробив Фільбі і з 60 іншими зв'язковими українського підпілля!/. НКВД захопив в Охримовича радієві апарати й "коди" зв'язку і передав до ЗП УГВР в Мюнхені під-фальшований текст "Волі Батьківщини" про усунення С.Бандери з посту Провідника ОУН та про призначення, нібито, "Лемішем" - Куком, провідником ОУН на Українських Замлях, "Колегії Уповноважених з Ребетом на чолі", НКВД пропхалося в сітку зв'язку і слало ним спрепаровані листи "Яреми", що був уже в тюрмі НКВД і про це нічого не знав, та інших. Коротко – стало ясно, що "Воля Батьківщини" це була провокація НКВД, здійснювана за допомогою Ребета.

Інж. Богдан Підгайний, керівник референтури зв'язку ЗЧ ОУН з проводом ОУН в Україні, побачивши, якого лиха він накоїв пов'язанням зв'язку ОУН з проводом з англійської розвідки, щоб не бути прикликаним до відповідальности, перейшов до

"Двійки", де його прийнято до їхнього проводу, а по виїзді до Канади, став тереновим провідником "двійки" на Канаду.

А Лев Ребет і сама "двійка", побачивши, що вся їхня пристрасна атака проти Степана Бандери і проти ЗЧ ОУН на базі, нібито, "Волі Батьківщини", це сліпе виконання діявольських плянів НКВД і що саму "двійку" сплодило НКВД, повинні були мужно признатися до важкої помилки і її належно направити. Але на це ніхто не здобувся. "Двійка" продовжувала свою дію як "ОУН/з/". Зведена провокаторами на манівці лівизни, бо в спрепарованих спецами НКВД "листах з Батьківщини " було подано, що ОУН в Україні переставилась на позиції соціалізму, пішла далі шляхом лівизни, мішанки соціалізму з націонал-комунізмом.

Ребет, підсунену, чи подану йому органами НКВД, роботу розбиття ЗЧ ОУН частинно виконав. Йому не вдалося знищити авторитет Бандери і піддати ЗЧ ОУН контролі НКВД, але він таки вніс поважний заколот в ряди ОУН і створив нову, бандероненависницьку організацію, ОУН/з/, відому як "двійка". Далі НКВД його вже не потребувало. Навпаки, він був уже на перешкоді, бо міг одного дня признати свою помилку, діючи по наказах НКВД, – і розв'язати створену ним "двійку". Тому на наказ тодішнього шефа КГБ, Шелєпіна, Ребет згинув 12 жовтня 1957 р. з рук спеціально висланого для того агента КГБ Сташинського. Для виконання атентату Сташинський вжив спеціально спрепарованої пістолі, що викидала отрую.

Виконуючи той атентат, КГБ мало дві цілі: Зліквідувати Ребета і, друге, кинути й поширити підозріння, що це "бандерівські братовбивники" зліквідували Ребета. Досягнення другої цілі перекреслило само КГБ вжиттям невідомої в західнім світі газової пістолі. Німецька лікарська комісія, не уявляючи такої форми ужиття отруйного газу для вбивства, офіційно ствердила, що Ребет згинув на удар серця. А ясно ж, що й найкращий "бандерівський терорист" не потрапить змусити свою жертву вмирати на удар серця. Тому спроба ширити обвинувачення проти Бандери й ЗЧ ОУН у вбивстві Ребета завмерло вже на самому початку.

Викриття, що вся історія "опозиції" в ЗЧ ОУН, ініційована й ведена Ребетом, і "Доручень з Батьківщини" і "Волі Батьківщини" проти Бандери й установлення, нібито, "Лемішем"-Куком "Колегії Уповноважених" з Ребетом на чолі, була рафінованою грою КГБ, висунуло питання: Яку роллю у всьому тому грав сам Ребет. Існує дві теорії. Перша: Ребет став сліпим знаряддям КГБ. Неприродно жадібний почестей і влади, вроджений інтригант, засліплений ненавистю до популярности Бандери, Ребет несвідомо став знаряддям КГБ і сліпо, несвідомо, виконував пляни КГБ. Друга: Ребет попав у Відні на початку 1945 р. в руки КГБ і маючи до вибору йти з дружиною й маленькою дитиною на Сибір, при чому КГБ в додатку поширить у своїх виданнях документи про співпрацю Ребета з польською поліцією, або їхати свобідно з родиною на захід, зобов'язавшись виконувати доручення КГБ; Ребет вибрав друге і аж до смерті свідомо виконував діявольський плян КГБ проти ЗЧ ОУН, тим більше, що той плян збігався з патологічним бажанням Ребета знищити морально Бандеру і його, Бандери, симпатиків в ЗЧ ОУН. Вбивство Ребета залишило відкритим, котре з цих припущень згідне з правдою.

Коли гра КГБ була вже повністю розкрита, КГБ само її потвердило. У спеціально виготовленій брошурі КГБ п.з."В.Іваненко. "На задвірках історії", виданій в Києві, 1969 року, подано:

"У ніч з 19 на 20 травня 1951 р. над Майданським лісом на Дрогобиччині з'явився американський літак. Один за одним відокремились від нього чотири парашутисти і

зникли в пітьмі. З літака для них був скинений також вантаж. Для органів державної безпеки візит нічних гостей не був несподіваним. Його чекали, до нього готувались. Вирішено було шпигунів відразу не затримувати, щоб дізнатися, з ким вони мають зустрічатися, які завдання виконуватимуть. Коли неясностей не залишилося, їх затримали, вилучили в них приймально-передавальне радіоустаткування, коди, шифри, зброю, фіктивні документи... Керівником групи був Василь Охримович." /ст. 32/.

"У ніч із 14 на 15 травня 1951 року група Матвієйка з англійського літака була скинута на територію УРСР." /ст.43/.

Незалежно від всего того, в ЗЧ ОУН уважно розглянено всі закиди, що їх члени "опозиції", чи, опісля, "двійки", висували на еміграції у своїх писаннях проти ЗЧ ОУН і Степана Бандери, щоб доказати ідейно-політичні чи програмові розходження між ЗЧ ОУН і ОУН в Краю. На Четвертій конференції ЗЧ ОУН у травні 1953 р. цьому питанню була присвячена окрема доповідь, яку по вичерпнім обговоренні і схваленню опісля було видано окремою брошурою. /Др. П.Мірчук. "За чистоту позицій Українського Визвольного Руху." Мюнхен-Лондон, 1955/. Доповідач переконливо довів, що в дійсності ніяких розходжень між ЗЧ ОУН і ОУН в Україні немає, а твердження про розбіжності фабрикують злобно на еміграції Л.Ребет і його збаламучені прихильники, піддержуючи свої твердження фальшуванням писань крайових публіцистів і плиткою демагогією. І, цікаво, що стверджень автора тієї брошури ні Ребет, ні ніхто з його однодумців ніколи не заперечили, а тим більше не доказали його помилковости.

Основний закид Ребета і ребетівців, що, нібито, ЗЧ ОУН далі обстоює ідеологію ОУН, а в Краю відкинули ідеологію і спирають свою дію на програмових позиціях, різко заперечили оба головні публіцисти крайового підпілля, О.Горновий і П.Полтава, оба члени проводу ОУН на Українських Землях, Головної Команди УПА і Генерального Секретаріату УГВР. В опублікованім на чужині "Листі до громадянина Бабенка" /т.з. І.Майстренка/ П.Полтава заявляє: "Свої погляди ми формували й формуємо виходячи з наших націоналістичних ідеологічних позицій". А в вишкільному матеріалі для членів ОУН в Україні О.Горновий стверджує ясно: "Членів ОУН обов'язує ідеологія і програма ОУН". Те саме стверджує Горновий у статті "Яка філософія": "Не та чи інша філософія є обов'язкова для членів ОУН, а суспільно-політична ідеологія і програма ОУН." Отже, ясно: Гостра ідеологічно-програмова розбіжність заіснувала не між ОУН в Краю і ЗЧ ОУН, але між Ребетом і його учнями з одної сторони, а ЗЧ ОУН і ОУН з Краю з другої.

Демагогію закиду, що в Краю практикується в структурі революційного підпілля демократична "колегіальність", а в ЗЧ ОУН стосується "вождизм", розкривала сама дійсність: В Краю провідником ОУН був "Тур" - Роман Шухевич, головним командиром УПА ген. "Тарас Чупринка" - Роман Шухевич, а головою ген. секретаріату УГВР "Лозовський" - Роман Шухевич - одна і та сама людина . Так, як в ЗСА, в час війни, та сама особа є президентом ЗСА, головним командантом армії і головою партії, з якої він вийшов на пост президента- А на чужині, в тому часі, провідником ОУН був Степан Бандера, головою місії УПА полк. Іван Бутковський, а головою ЗП УГВР Микола Лебедь. То де можна б пришивати "хвости" "вождизму", а де "колегіальність"?

Не дивлячись на все те, "двійка" залишилася існувати і діяти як нова еміграційна політична партія лівого напрямку, несовісно прикриваючись назвою "ОУН", з єдиним

відрізненням себе в назві від дійсної ОУН додатком /з/, тобто "за кордоном". Думаємо, що те /з/ було б правильніше читати як "зміновіхівці", тобто партія колишніх членів ОУН, які змінили свої "віхи" і перейшли на нові позиції, протилежні до тих, на яких ОУН стояла від самих початків своєї дії і стоїть по сьогодні.

Нова еміграційна партія "ОУН/з/" зродилась з крайньої ворожості до Бандери і до ЗЧ ОУН, підсуненої деяким членам ЗЧ ОУН при допомозі Ребета большевицьким КГБ; тому й основною прикметою "ОУН/з/" стала гостра ворожість до Степана Бандери і до закордонних частин ОУН.

КОНФЛІКТ МІЖ ЗП УГВР І ЗЧ ОУН.

Конфлікт постав на еміграції. Не між УГВР і ОУН, але між Закордонним Представництвом УГВР і Закордонними Частинами ОУН, вскороченню, між ЗП УГВР і ЗЧ ОУН.

Конфлікту між УГВР і ОУН в Україні ніколи й не могло бути вже з тієї простої причини, що там, в умовах безпосередньої боротьби з окупантом, членами УГВР є члени проводу ОУН на Українських Землях. Не було зразу ніякого конфлікту й на еміграції між Закордонним Представництвом УГВР і Закордонними Частинами ОУН. Голова ЗП УГВР, Микола Лебедь, був одночасно першим головою проводу ЗЧ ОУН.

Але, коли з'явилася "опозиція" Ребета і "двійка", Лебедь дав їм пристановище в ЗП УГВР і фінансову основу. ЗП УГВР стало базою ОУН/з/. Це аж надто сильно вплинуло на характер, напрямні і способи дії ЗП УГВР. Тому, хоч голова ЗП УГВР, Микола Лебедь, заявляє, що він сам членом "двійки", тобто ОУН/з/ не є, загалом вважають ЗП УГВР фінансовою і дієвою базою ОУН/з/. Адже то ЗП УГВР, власне, переводило скинення Василя Охримовича, представника "опозиції", в Україну і вдержування з ним радієвого контакту, включно з прийняттям ніби то від Охримовича й передавання Бандері "Доручень з Батьківщини" про заступлення його в керівництві закордонними частинами ОУН "Колегією Уповноважених" з Л.Ребетом на чолі. І, майже всі становища і пости в праці ЗП УГВР до сьогодні обсажені майже виключно членами "двійки". Врешті, сам голова ЗП УГВР, Микола Лебедь, ніколи не подав у пресі офіційної заяви, що він членом "двійки", тобто ОУН/з/, ніколи не був і не є.

СМЕРТЬ СТЕПАНА БАНДЕРИ.

15 жовтня 1959 р. облетіла світ трагічна вістка: Степан Бандера, Провідник ОУН і керівник протимосковської боротьби українського народу, не живе! Загадкові обставини його смерті невияснені. Він, ідучи до свого помешкання, несподівано впав на сходах мертвим. При ньому в тому моменті не було нікого і ніхто не був свідком випадку.

Німецька лікарська комісія видала опінію, що Бандера помер, як два роки раніше Ребет, на удар серця. Але на вимогу проводу ЗЧ ОУН інша комісія лікарів-спеціалістів перевела другу перевірку тіла і ствердила, що Бандера згинув від смертельної отруї ціянкалі, яка невідомо як дісталася до його тіла. Припущення комісії було, що отрую зажив Бандера з харчами.

Загадку, хто і як подав Бандері отрую, було неможливо розгадати. Не могло бути сумніву, що це робота большевицького КГБ, яке вже багато разів намагалося, безуспішно, вбити Бандеру. Але, КГБ і в ССРСР, і поза ССРСР, гарячково ширив "інформації", що Бандеру вбили самі члени ЗЧ ОУН. Пристрасними помічниками КГБ у ширенню большевицьких і власних вигадок на тему, хто і чому вбив Бандеру, з

метою компромітування погибшого Бандеру і всю ЗЧ ОУН, виявилися мельниківці. В тому мельниківці перевершували КГБ, бо мали багато легший доступ до всіх кругів української еміграції.

Персонально, жертвою провокації КГБ вибрало Дмитра Миськова, фінансового референта проводу ЗЧ ОУН, як того, що отруїв Степана Бандеру. Ця провокація скоро виявилася безглуздою, бо якраз в день смерти Бандери Миськів був у Римі, де на конференції міжнародної організації того дня склав усний привіт від ОУН і від Степана Бандери. Але КГБ далі ширило свою провокацію. 13 жовтня 1961 р. інформаційний відділ прем'єра східної Німеччини, очевидно на доручення московського КГБ, влаштував в Берліні спеціальну конференцію для преси вільного світу, щоб "розкрити таємницю смерті Степана Бандери". Обширне звітлення про ту конференцію було подане в рептілці КГБ "Вісті з України" з датою 1961. На тій конференції виступив як "свідок" агент КГБ, Степан Ліппольд, що працював для КГБ в західній Німеччині і "втік" до східної Німеччини. Він твердив, що в західній Німеччині йому вдалося було дуже тісно працювати з проводом ЗЧ ОУН і пізнати всі таємниці ЗЧ ОУН як кубло західно-німецьких, англійських і американських розвідників і врешті заявив, що він був дуже близько заприятелювався з Д.Миськовим, членом проводу ЗЧ ОУН і той 15 жовтня 1959 р. признався йому, що це він, Миськів, отруїв Степана Бандеру.

Сенсаційне розкриття загадки, хто вбив Бандеру, прийшло несподівано після тієї конференції. Західна преса принесла повідомлення, що 12 серпня 1961 р. втік зі східного Берліну й зголосився в західно-німецькій поліції агент КГБ Богдан Сташинський, який подав, що це він на наказ шефа КГБ, Шелєпіна, вбив Степана Бандеру спеціальною пістолем, що викидає отрую. Західно-німецька й американська поліція провела дуже основне слідство й ствердила, що це правда. На судовій розправі, що відбулася після того в західній Німеччині, Сташинський в подробицях подав свою роботу на службі большевицького КГБ і вияснив, що він вбив газовою пістолем Ребета, а пізніше Степана Бандеру, на наказ самого шефа КГБ, Шелєпіна, і за вбивство Бандери одержав високе відзначення, підписане президентом СРСР. Він утік із СРСР, коли зрозумів, що КГБ плянує вбити його. Ревеляційні зізнання вбивника Бандери, Б.Сташинського, набрали розголосу в цілому світі, бо розкривали методи злочинної дій большевицького НКВД-КГБ за кордонами СРСР і спричинили усунення Шелєпіна, що мав претенсії стати "вождем" СРСР, з посту керівника КГБ й перенесення його на підрядне становище в організації робітників в СРСР.

До безлічі злочинів супроти українського народу большевицька Москва додала ще один великий злочин: вбивство провідника визвольної боротьби українського народу, Степана Бандери. Але диявольський плян московського КГБ вбити Бандеру політично при допомозі виконуваної Ребетом провокації, нібито ОУН в Краю усунула Степана Бандеру з посту Провідника ОУН за його важкі помилки, а сам Бандера покайною заявою, що йому до підписання подав був Ребет як голова призначеної Краєм "Колегії Уповноважених", признався до тих помилок, – не вдався. Бандера виявився затвердим, заміцним. Провокаційної покайної заяви Бандера не підписав, вплутати себе в провокаційну інтригу Ребета не дав.

Геройська смерть з рук відвічного ворога України на пості Провідника ОУН скріпила пошану до Бандери всего українського народу. Він став символом безграничної відданості справі визволення України з неволі, безкомпромісовості в боротьбі за Українську Самостійну Соборну Державу, й незламності в найтяжчих

умовинах революційного змагу. Це був той, що співторив ОУН від перших днів її революційної дії в окупованій Україні, а від 23-тього року свого життя як Провідник ОУН на Західно-Українських Землях і, після п'ятилітнього pobuty у польській тюрмі, від 1940 аж до своєї героїської смерті як Провідник всієї ОУН керував діями ОУН.

Згадана нами зорганізована більшовиками конференція в жовтні 1961 р. для ширення провокації, що Бандеру вбив його співробітник, Дмитро Миськів, свідчить, як безсоромно більшовицька Москва вживає свідомої брехні і провокації для прикривання власних злочинів. А свідоме повторювання більшовицької брехні і провокації з метою знеславлювання Бандери мельниківцями розкриває гидоту морального і політичного обличчя тих вчорашніх коляборантів на службі гітлерівського окупанта. Тих, з яких один у 1941 р. у Станіславові видав гестапові на смерть у Авшвіці двох молодших братів Степана Бандери, др. Олександра і Василя, а другий, Войновський, рік пізніше, у Миколаєві над Бугом, видав гестапові на розстріл наймолодшого брата Бандери, члена ОУН, Богдана.

НА ДВОХ ФРОНТАХ.

Важка боротьба за визволення України з московського ярма ведеться від закінчення другої Світової Війни на двох фронтах: в Україні і поза Україною. В перших роках нової дійсності ті два фронти сплїталися і закордонні частини ОУН намагалися вдержувати тісний дієвий контакт з ОУН на Українських Землях. Але, коли події, зв'язані з аферою "Доручень з батьківщини" виявили, які важкі наслідки може мати хоч би й одна помилка в контактах із сіткою ОУН в Краю, Бандера ще перед своєю смертю успів провести незвичайно важливу поправку: гостре організаційне відділення обох частин Організації. Обі частини зовсім автономні і контакт Проводу всієї організації мусить звести свій контакт з ОУН в Україні до мінімуму так, що тільки голова Проводу всієї організації і референт зв'язку з Краєм особисто мають вдержувати той зв'язок і контактуватися в випадках дійсної konieczности й у особливо важливих справах. ОУН в Україні строго законспірована і діє самостійно.

При повному усамостійненні двох частин і найстрогішому закоспіруванню ОУН України відпала потреба і можливість, щоб голова проводу всієї організації перебував в Україні. Навпаки, він мусів перебувати у вільному світі. Відпала теж потреба вживати офіційного додатку "Закордонні Частини" ОУН, тому на 4-тім Великім Зборі ОУН офіційно в назві опущено той додаток і вживається тільки "ОУН", а лише в випадку потреби подається як пояснення "закордонні частини ОУН", /мале "з" і мале "ч"/, коли уточнюється, що йдеться тільки про ОУН на чужині.

Резигнації Степана Бандери з посту Провідника всієї ОУН, висланої до Краю в вересні 1952 р. не прийняв тодішній Голова Проводу ОУН на Українських Землях, "В. Леміш"-Василь Кук", бо він вже в тому часі - як пізніше виявилось - був уже в руках більшовицької поліції. А після того, Провід ОУН на Українських Землях визнав непотрібним і неможливим, щоб Провідник всієї ОУН перебував на теренах під більшовицькою окупацією. Тому та резигнація Бандери залишилася лише пропозицією, що не заторкнула безперервности перебування Степана Бандери на пості Провідника всієї ОУН аж до його смерті.

По смерті Бандери на той пост був обраний проф. Степан Ленкавський. А коли він із-за критичного стану здоров'я залишив активну працю в ОУН, 4-ий Великий Збір ОУН в 1968 р. вибрав Головою Проводу ОУН Ярослава Стецька.

В Україні ОУН стоїть на фронті безпосередньої важкої боротьби проти московського окупанта, тому та боротьба закрита таємницею. Сама ОУН не виявляє без спеціально важливої потреби ані хочби фрагменту боротьби, ані інформації щодо структури й обсади сітки ОУН, щоб цим не допомогати КГБ, а московський окупант теж держить усе в таємниці, щоб не признавати, що боротьба ОУН в окупованій Україні ведеться далі.

На частини ОУН у вільному світі впало завдання: інформувати якнайширше вільний світ про важке лихоліття поневоленої України, про імперіялістичний характер московської влади ССРСР та про небезпеку від імперіялістичної Москви для всего вільного світу і приєднувати вільний світ до концепції вільної України й державної незалежності всіх інших народів, поневолених Москвою; а всю українську спільноту на чужині зберігати в ідейній єдності з Краєм з активною участю кожної української людини для Української Справи.

Умовини, в яких живе українська спільнота на чужині, переконують, що повне об'єднання всіх українців і на політичному, і на громадському відтинку під одним проводом, є нездійсненою мрією. Об'єднання мусить проходити окремо на громадському, й окремо на політичному.

Становище ОУН на громадському відтинку сформульовано на Четвертій Конференції ЗЧ ОУН в червні 1953 р. так:

"II. Політика і діяльність на внутрішньо-українському відтинку:

13.Провідною напрямною всієї діяльності клітин і членів ОУН на внутрішньо українському відтинку на чужині є: спрямовувати увагу, думки і дії української еміграції до України, до життя і подій у Батьківщині, до співдії і піддержки сучасної визвольно-революційної боротьби українського народу,

14.ЗЧ ОУН не ставлять собі за ціль опанувати цілість громадсько-суспільного життя, але впливати на нього своїм ідейним змістом."

Це було продовжування того, що робила ОУН від початків свого існування: Не механічне опановування громадських установ шляхом захоплювання чоловіх постів, але опановування ідейне, політичними ідеями й моральними принципами і передавання чоловіх постів неутральним, гідним такого посту, не-членам ОУН.

Тільки ж, ясно, що неопановування не означає, що чолові, репрезентативні пости повинні займати честилюбні люді, вчорашні коляборанти, що на такі пости в громадському житті аж ніяк не заслуговують. Той, хто хоче очолювати й репрезентувати громаду, мусить своєю мораллю, стажем і громадською працею заслужити собі на це. Оцінку має давати громада, тому ОУН бореться за шанування в громадському житті принципів правдивої демократії й поборює демагогію й спекулянтство.

На політичному відтинку ОУН змагає до ідейної й організованої єдності всієї української спільноти, але наголос кладе гостро на ідейну єдність. ОУН відкидає всякі самозванчі "центри", як вони шумно не звали б себе - "традиційні", "єдинозаконні" чи ще як - і змагає до створення здорового політичного представництва всієї української еміграції, шляхом здорових демократичних виборів. Праця такого представництва мусить вестися в інтересі української визвольної справи зі строгим зберіганням двох вимог: Перше - ціль боротьби мусить бути всеохоплююча, за повне національне визволення всего українського народу з-під ворожого ярма, а не лише за покращання людських прав у московській тюрмі народів, чи лише за признавання релігійної свободи, чи ще лише щось таке. Метою боротьби не сміє бути лише зміна режиму й

скеровуватися лише наприклад, проти якоїсь "партократії", але за привернення дійсно від нікого незалежної Української Самостійної Соборної Держави.

Таке чітке підкреслення цілі боротьби українського народу виявилось конечним вже й зараз по закінченню Другої світової війни. Як під кінець війни гітлерівські політики пробували затемнити ціль боротьби українського народу проти большевицької Москви кличем "За визволення народів Росії з-під большевицького ярма" і для цього організували армію Власова та "Комітет Народів Росії" під проводом того ж Московського імперіяліста Власова, без допущення клича "За самостійні держави поневолених Москвою народів!", так зараз після війни певні американські круги висунули концепцію "непередрішенства". Насамперед, – казали вони, – треба спільно боротись за знищення большевицької системи, за повалення большевицького уряду а тоді щойно прийде черга на розмови про новий уряд Росії.

На підсилення принадності своєї концепції "непередрішенства" між немосковською політичною еміграцією, ті чинники сипнули грошовими "піддержками". І, на диво, знайшлися-скоро й між українськими політичними емігрантами "політики", згідні на "непередрішенство". Ласою на фінансові підмоги тим, що апробують "непередрішенство", виявилася й еміграційна УНРада. І це, власне було політичною причиною виходу "ОУНр" із УНРади. У висліді гострої критики конвенції "непередрішенства", вона, та підступно небезпечна для української державницької справи концепція, скоро завмерла.

Під кінець 1970-тих років ту підступну "концепцію" у перефарбованій формі приніс і кинув між українських еміграційних політиків "діссидент" ген. Григоренко. Він надав їй хитру назву "за знищення партократії". Суттю всего лиха в ССРСР, мовляв, є – "партократія", тобто диктаторське опанування цілого ССРСР клікою, що її становлять члени комуністичної партії ССРСР. Членами тієї кліки, партії, є особи всіх національностей, що існують в ССРСР. Ця страшна "партократія" є позанаціональна і від неї терплять однаково всі народи ССРСР, так українці, як і москалі. Треба тільки знищити "партократію" і всі мешканці ССРСР заживуть щасливим життям у демократичній Росії. Це й за голод в Україні в 1932/33, твердив Григоренко, винен не російський народ, а тільки різнонаціональна "партократія".

Як раніше проти "непередрішенства", "бандерівці" мусіли виступити проти "партократії" Григоренка.

В ім'я непорушності принципу цілі боротьби: Не тільки проти чого, але, насамперед – за що: За Українську Самостійну Соборну Державу, проти кожного, хто стає на перешкоді здійсненню тієї основної вимоги! Само знищення советської "партократії" не дасть волі українському народові. Знищити треба московське панування, московську окупацію України. Затемнювання цієї правди в свідомості українців теорією про корінь лиха в різнонаціональній советській "партократії", це єхидний московський підступ.

АНДРІЙ МЕЛЬНИК: ТРАГІЧНА ПОСТАТЬ УКРАЇНСЬКОГО ПІДПІЛЛЯ.

Андрій Мельник був одним із найвизначніших учасників визвольних змагань українського народу 1918-1920 років. Тим він здобув собі в українській спільноті признання й глибоку пошану. Але в історії українського підпілля він, нажаль, вписався зовсім інакше.

Народжений 1890 р. у Дрогобиччині, Андрій Мельник був у. 1914-16 рр.

сотником УСС. Попавши в московський полон, зустрівся в таборі полонених з Євгеном Коновальцем і став його співробітником в організуванні формації Січових Стрільців. В 1919 був начальником штабу Дієвої Армії УНР. Після війни посвоячився з Є.Коновальцем, коли обидва поженилися з сестрами, донями др. С.Федака.

Коли постала УВО, полк. Андрій Мельник став членом Начальної Команди УВО. Але в 1923 р., коли в УВО заіснував гострий конфлікт, Мельник різко розійшовся з полк. Коновальцем. Справа була в тому, що Є.Петрушевич, відновивши концепцію ЗУНР, тобто боротьбу за Західно-Українську Народню Республіку, відрізавши справу Галичини від концепції соборної України, поставив Команді УВО вимогу зірвати всякі контакти з Петлюрою і УНР і підчинити УВО еміграційному урядові ЗУНР. Коновалець рішуче тому спротивився, вважаючи ідею соборности безкомпромісовою так, як ідею самостійности України. Але серед провідних членів УВО галичанська концепція Петрушевича знайшла прихильників. Їх очолив несподівано - полк. Андрій Мельник. У березні 1923 р. відбулася в Оліві біля Данцігу спеціальна нарада командного складу УВО з представниками еміграційного уряду ЗУНР для вирішення цієї справи. При остаточному голосуванні полк. Коновальця переголосовано і Коновалець, не вирікаючись вимоги соборности в дії УВО, зголосив вихід з УВО. Мельник голосував проти Коновальця і по виході Коновальця з УВО обняв пост Крайового Команданта УВО як західноукраїнської організації, підчиненої міністрові ЗУНР, др. Селезінці. У висліді того, полк. Коновалець і полк. Мельник розійшлися під ідейно-політичним оглядом на завжди. На далі, вони удержували зв'язок тільки листовно в родинних справах.

Мельник, ставши крайовим командантом УВО як галичанської організації, підчиненої еміграційному урядові ЗУНР, ввів у структуру УВО на доручення Петрушевича відділ розвідки для збирання матеріалів про польську армію, бо тими матеріалами Петрушевич мав платити урядові УСССР за грошову і збройну допомогу уряду УСССР еміграційному урядові Петрушевича. Поляки розвідочну секцію УВО викрили, зв'язкову УВО, Ольгу Басарабову, в якій знайдено розвідочні матеріали, закатували в тюрмі на смерть, а Мельник одержав чотири роки тюрми. Арештованих у цій справі і засуджених було більше. Такий удар і його причина викликали загальне невдоволення в провідних членів УВО, які заапелювали до Коновальця, щоб він повернувся до УВО й перебрав її провід як соборницької організації, що зриває з Петрушевичем. Коновалець зробив це, прихильники Петрушевича вийшли з УВО. Це сталося в 1924 р. Мельник по виході з тюрми в 1928 р. до УВО не повернувся і в 1929 р. на Першому Великому Зборі ОУН, участі не брав, ані до неї не пристав, хоч з такою пропозицією до нього спеціально зверталися.

У споміні А. Мельника про Коновальця /"ОУН 1929-1954" стр. 18-24/ подано, що Мельник "перебрав з його /Коновальця/ доручення, надрядні чинності в нашій підпіллі на Західних Землях". Ця вставка редакторів збірки, повторювана опісля мельниківськими пропагандистами, є незгідна з правдою. Мельник, аж до покликання його Ярославом Барановським на пост голови ПУН, абсолютно ніякої участі в дії ОУН не брав. Доказом цього є хочби такі факти: 1. Роман Барановський, будучи на службі польської поліції, інформував її про кожного, підозрілого в приналежності до ОУН і ані в своїх зізнаннях, опублікованих в часі процесу, ані на суді, ні словом не згадав Андрія Мельника як члена ОУН. 2. Восени 1934 р. в руки польської поліції дісталися понад дві тисячі таємних документів ПУН, т. зв. "Архівів Сеника", які використовувано на Варшавському і Львівському процесах проти ОУН і в ніодному з

них й найменшого натяку не було про участь Мельника в ОУН. 3. Заскочені виявленням "архіву Сеника" деякі члени Крайової Екзекутиви ОУН, як Б.Підгайний, І.Малюца, Р.Мигаль, заломилися і виявили все і всіх з ОУН, кого знали, але про Андрія Мельника, як того, що, нібито, сповняв в ОУН "надрядні" функції, нікотрий з тих членів КЕ ОУН ні словечком не згадав. Чи не є це доказом, що ніяких, ні "надрядних", ні "підрядних" функцій в ОУН до жовтня 1938 р. А.Мельник не сповняв, бо й членом ОУН не був і тому ні Роман Барановський, ні Підгайний, ні Малюца, ні Мигаль, ні нікотрий інший член Крайової Екзекутиви ОУН про нього ні словечком не згадав і в нікотрому із сотень документів "архіву Сеника" ні словечком про А.Мельника не згадується. І, взагалі, які ж це "надрядні функції" він мав?

В дійсності було навпаки. Працюючи як адміністратор маєтків Шептицького, А.Мельник обняв пост голови католицької молодечої організації "Орли", що ставилася неприхильно до ОУН і тому попав у конфлікт з Крайовою Екзекутивою ОУН. Це, як подає сам Мельник, і було причиною, що Коновалець по 13 роках у 1937 р. погодився зустрітися особисто з Мельником, сподіючись ліквідувати конфлікт. І, дуже цікаво: Мельник у своїм споміні подає, що зустрівшись по 13 роках, вони, колишні друзі і швагри, говорили з собою вперто дуже офіційно через "пане полковнику", а не через "ти", як мусіло б бути між друзями й шваграми, хоч їхні жінки й намовляли їх до того - без успіху. Чи не тому, що під ідейно-політичним оглядом вони від 1923 р. й далі залишалися далекі й чужі один одному?

Тому, коли три місяці по смерті Коновальця Ярослав Барановський нагло "виявив", що Коновалець перед смертю залишив йому, а в іншій версії Сеникові, усний заповіт про призначення Андрія Мельника його наступником на пост голови ПУН, тодішній крайовий провідник ОУН, Лев Ребет, передав Барановському гострий протест і рішучий спротив цілої Крайової Екзекутиви ОУН на ЗУЗ проти призначення А.Мельника на пост голови Проводу ОУН і з формального боку, і по суті. Але, як подає Ребет, у відповідь на це Барановський сказав йому, що "то вже запізно". В такій ситуації Мельник сам повинен був не прийняти пропозиції, навіть якщо б дійсно таке Коновалець перед смертю пропонував. Але, Мельник прийняв, стаючи від першої хвили свого вступу до ОУН проти цілої Крайової Екзекутиви і проти всего членства ОУН в Україні.

При перебранню посту голови ПУН, Мельник відразу зустрівся з рішучою вимогою Крайової Екзекутиви ОУН усунути, а що найменше завісити Ярослава Барановського в членстві ОУН і поставити його під організаційний суд для розглядів проти нього у співпраці з польською поліцією. Але, Мельник рішуче відкинув це і зробив якраз Ярослава Барановського своєю "правою рукою" й фактичним керівником дії ПУН.

Одночасно Мельник прийняв відразу за свою підсунену Барановським концепцію орієнтації на гітлерівську Німеччину й прив'язання ОУН до воза гітлерівської політики. Це виявила постава Мельника і ПУН до події на Закарпаттю. Тому в додатку до персональних проблем в ПУН, Мельник відразу ж створив дуже гострий конфлікт між ним і очоленим ПУН з одної сторони, а всією ОУН в Україні, політичного характеру: Мельник і ПУН, керований фактично Ярославом Барановським, за орієнтацію на гітлерівську Німеччину, а вся ОУН в Україні і "молода гвардія" за кордоном за самостійну політику боротьби за Українську Самостійну Соборну Державу, проти кожного окупанта. Наказ Мельника як "Вождя" ОУН членам ОУН в команді Карпатської Січі не ставити ніякого спротиву передачі Гітлером

Закарпаття Мадярщині, розв'язання Карпатської Січі і негайного відходу всіх галичан з Карпатської України та відмова Колодзінського-Шухевича-Коссака виконати це і видання Мельником гострої догани їм трьом за "невиконання наказу Вождя" алярмували про грядучий важкий конфлікт між Мельником з його ПУН-ом та всією ОУН і виявляли промовисто суть конфлікту.

Для вияснення причин конфлікту і розв'язання його, новий крайовий провідник ОУН, Мирослав Тураш - "Грабовський" пішов нелегально за кордон на зустріч з Мельником. Повертаючись зі зустрічі він безслідно пропав. Досі не вияснено подробиць вбивства Тураша. Але, незалежно від того, хто з трьох, Мельник, Барановський і Ребет, яку роль відіграв у вбивстві Тураша, Андрій Мельник, як голова ПУН, залишається головним винним у злочинному вбивстві Крайового Провідника ОУН, Мирослава Тураша - "Грабовського" весною 1939 р. за "бунтарство". Той злочин мусів мати апробату Мельника, бо після його виконання Мельник, як голова ПУН, навіть не доручив провести слідство в цій трагічній справі.

Коли по розвалі Польщі конфлікт спалахнув пожежою, Мельник виявив неймовірну впертість, ставлячи свої особисті амбіції понад добро цілої ОУН. При спробі ладнати конфлікт згинув при переході кордону черговий Крайовий Провідник ОУН, Володимир Тимчій - "Лопатинський" і чотири інші члени Крайової Екзекутиви ОУН, що разом з ним прибули з окупованої большевиками України до Кракова і опісля поверталися в Україну. І їхня смерть впала на сумління полковника Андрія Мельника.

Врешті, коли Ярослав Барановський і Зиновій Книш створили нову, пронімецьку організацію, а Андрій Мельник, усунений 2-гим Великим Збором ОУН з ОУН, погодився очолити ту нову організацію та ще й святотатсько прикрити її назвою "ОУН", усій ОУН нанесено дуже важкий удар, а в дальшому усій українській визвольній справі. З походом гітлерівських орд на українські землі пішли й члени організації Мельника як слуги німецьких займанців, а на диво багато з них, перекинувшись у "фольксдойчів", як співробітники Гестапо й СД для допомоги в виловлюванні й винищуванні "бандерівців", борців за самостійну Українську Державу. Цим нанесено на сторінки історії українського народу чорну пляму коляборації з кривавим окупантом України проти власного народу і Андрій Мельник, як "Вождь" тієї організації залишиться відповідальним за це перед історією назавжди.

Роля, яку відіграв у час гітлерівської окупації України Андрій Мельник зі своєю організацією, зовсім подібна до ролі, яку у Франції відіграв маршал Петен. З тією різницею, що Петена Гітлер все таки вважав прем'єром французької держави, а Мельника лише "вождем" покірних коляборантів.

Маршал Петен був у першій світовій війні найбільшим французьким героєм з найвищими відзначеннями. Але за те, що в час гітлерівської окупації він пішов на співпрацю з ворогом, "щоб рятувати те, що мож врятувати", після другої світової війни його французькі демократи, виховані державницько, засудили на кару смерті, відібрали звання маршала, національного героя й усі відзначення і не виконали присуду смерті пише з огляду на його дуже високий вік. Колишній маршал і герой Франції, Петен, помер на 95 році життя у французькій тюрмі.

Серед українців на чужині є й такі, що вважають українського Петена національним героєм і своїм ідейним та політичним провідником. Теперішній "вождь" тієї партії, розхвалюючи Мельника як геніального українського політика, ставить риторичне питання: "А які досягнення осягли б були всі українці, якщо б не було

"бандерівців" і вся ОУН пішла б була слухняно за Андрієм Мельником!"

Нормальна відповідь на те питання аж надто ясна: Якщо б не було "бандерівців", ОУН, УПА й УГВР та їхньої славетної боротьби проти гітлерівських наїзників, якщо замість цього дійсна ОУН стала б була під командою Мельника на службу гітлерівським окупантам, тоді ганьба коляборації з гітлерівськими виродками, що плянували виселити всіх українців на Сибір, а Україну зробити обезлюдненим тереном для німецької колонізації, ганьба, яка сьогодні лежить лише на горстці мельниківців, була б упала назавжди на всіх українців. А це було б дало Сталінові моральне виправдання перед світом для "покарання всіх українців, гітлерівських коляборантів" виселенням на Сибір. А кожна українська людина була б тим морально заломана і без спротиву піддалась би акціям Сталіна так, як піддалися були жиди акціям Гітлера. А остаточною "досягненням" було б тотальне знищення української нації.

Від таких катастрофальних наслідків політики "геніального" вождя, Андрія Мельника і його помічників врятували Україну своєю героїчною протинімецькою боротьбою бандерівці, ОУН-УПА-УГВР. Під їхнім проводом український нарід, піднесений і підкріплений на дусі пішов героїчно на дальший змаг проти московських наїзників, а Сталін мусів зректись здійснювання свого діявольського пляну.

Відомо, що після війни англійські окупаційні власті в Німеччині видали більшовикам як гітлерівських коляборантів кругло 40 тисяч донських козаків з їхніми родинами, жінками, старими батьками й дітьми. Більшевики старшин повішали, а всіх решту погнали на Сибір, де вони майже повністю вигинули. Бо донські козаки боролися за волю проти московських більшовиків, але всеціло коляборували з гітлерівською Німеччиною. От така доля була б зовсім певно зустріла й усіх українських втікачів, якщо б ОУН слухняно пішла була під командою полк. Андрія Мельника на здійснювану ним і його організацією повну коляборацію з "вуйком Гітлером", щоб, як голосив весь час .ПУН А.Мельника, "вірною службою Гітлерові заслужити собі Україну". Повисли б були на большевицьких шибеницях і полк. А.Мельник, і всі його члени ПУН, а сьогоднішній "вождь" тієї крайньої опортуністичної організації, якщо б був теж не загинув зараз після війни, як Мельник, то сьогодні на Сибірі хіба білим медведям оповідав би, який то геніальний політик був Андрій Мельник і його ПУН. А й усі українці у вільному світі, "старі емігранти" і їхні нащадки, встидались би признатися до українства.

Довічна ганьба мельниківщини, рабського служення гітлерівським "іберменшам" із допомогою гестапові й катівському СД у винищуванню бандерівців, українських державників-революціонерів, падає на всіх мельниківців. Включно із Олегом Кандибою "Ольжичем", якого мельниківці намагаються зробити одним із найбільших національних героїв революціонерів, хоч історичною правдою є, що він у час важкої проби вийшов з ОУН і перейшов до організації Мельника, крайніх опортуністів і коляборантів з нацистівськими окупантами України. Адже він, Ольжич, був заступником Мельника і фактичним керівником тієї організації в Україні. Він бачив як провідні члени його організації помагали гестапові арештувати членів Державного Правління України і видавали СД й гестапові тисячі українських самостійників на жахливі тортури й смерть; бачив і мовчав, значить апробував ту ганебну юдину роботу мельниківців. Чому Ольжич, як фактичний керівник організації А. Мельника не поставив перед суд своєї організації як національних зрадників сот. Чучкевича, сот. Сулятицького, Зиновія Книша, Утя Соколовського, Зенона

Городиського, Тютюника і інших фольксдойчівських слуг гестапа, що залишалися провідними членами мельниківської організації? Чому навіть не осудив їхньої злочинної роботи? Симон Петлюра був зразу довгі роки соціялістом; але побачивши руїнницьку роботу соціялістів, покинув їхні ряди і перейшов до будівничих української армії й української держави; за те він і став національним героєм. Якщо б отак Ольжич, побачивши ганебну роботу мельниківців, був відрікся тієї організації і перейшов до українських революціонерів ОУН-УПА-УГВР, безкомпромісових борців за Українську Державу і в тій боротьбі загинув, тоді він слушно перейшов би був до історії як один із революціонерів, героїв боротьби за Українську Державу проти гітлерівських кривавих окупантів України. А так, він трагічна жертва, болюча, одна із мільйонів жертв гітлерівського нелюдяного терору. І – політики Андрія Мельника й його ПУН.

УКРАЇНСЬКІ ПОЛІТИЧНІ В'ЯЗНІ – ТРЕТІЙ ФРОНТ

У звичайних війнах існує два фронти: Діючий фронт, де в боях зустрічаються дві, воюючі зі собою, армії і Запілля, яке пособляє збройну армію бійців людськими й технічними матеріалами. У революційній і повстанській боротьбі поневоленого народу проти наїзника існує ще третій, не менш важливий фронт: політичні в'язні. Два перші фронти мають в основному матеріальний характер. Третій, фронт політичних в'язнів, має в основному духовий, моральний характер.

У звичайній війні двох держав, уряд даної держави проголошує своєму народові причину війни і засобами свого державного апарату заставляє кожного свого громадянина гідно виконувати свій обов'язок чи то як воїн в боях, чи як працівник заплілля. В революційно визвольній боротьбі армія повстанців і революційних бойовиків ректується виключно на базі особистої добровільності і вони, революціонери, мусять своїм словом і своєю поставою в боротьбі вияснювати усім, за що вони борються і своїм прикладом у дії мобілізувати своїх послідовників. Фізичній силі окупанта революціонери поневоленого народу протиставляють свою моральну силу. Особливу ж нагоду виявити ту моральну міць має революціонер тоді, коли попадає до тюрми. На нього тоді звернені очі і ворога, і всего поневоленого народу.

В періоді між двома світовими війнами, українські політичні в'язні, бойовики УВО й ОУН, гідно сповнили свій обов'язок. Геройська постава Ольги Басарабової, закатованої на смерть польською поліцією у слідстві, легендарно геройська постава на польському суді бойовиків ОУН, Василя Біласа й Дмитра Данилишина, мужня постава Степана Бандери та його товаришів на польському суді в Варшаві й у Львові наповняли гордістю кожного українця і поривали іти їхніми слідами, а їхні заяви на суді про ціль боротьби українських революціонерів розкривали перед світом проблему поневолення українського народу і здобували прихильників боротьби за визволення України.

Особливо важливою виявилася роля українських політв'язнів в умовах большевицько-московської окупації України. Стосуючи азійську жорстокість, московське НКВД-КГБ клало все головний натиск на моральне заломання тих, хто активно боровся проти них, щоб так зламати і знищити духа спротиву всего поневоленого народу. Свої нелюдяні методи жорстокого терору випробувало й успішно стосувало московське ЧК, ГПУ, НКВД супроти власних громадян по захопленні большевиками влади в російській імперії, демонструючи на своїх монстр-

процесах гнітучі сцени суджених колишніх найближчих співробітників самого Сталіна, які на тих судилищах признавалися до всього, що їм закидувано, осуджували себе як підлих зрадників і запродавців чужих агентур і гістєрично благапи помилування.

Окупувавши перший раз Західню Україну в вересні 1939р., НКВД було певне, що свої випробувані методи задемонструє воно успішно супроти членів ОУН, Організації Українських Націоналістів. Але моральна міць юних українських революціонерів, членів ОУН, заскочила НКВД й московських верховодів. Масові арешти, що їх провели НКВД серед української молоді зараз по вмарші московських орд на терени Західньої України, не дали йому матеріялу провести хочби одного показового процесу, на якому українські політичні в'язні, члени ОУН, признавалися б до "генєбної" приналежности до "протинародного" руху спротиву й засуджували б ОУН як "агентуру закордонного капіталізму" та благапи помилування. Відбутий в 1940 р. у Львові процес проти 59 молодих студентів і студенток, обвинувачених у приналежности до ОУН, був демонстрацією чогось якраз протилєжного, як бажало НКВД: демонстрацією незламної міцї духа українського революціонера. Не тільки юнаки, але й молодєнькі дівчата, що тільки-що залишили гімназійну лавку, виступили на суді не як обвинувачені "врази народу", а як сміливі обвинувачі московських наїзників. Коли молодєньку студентку спитав прокурор "А за що ти хотіла боротися проти совєтської влади робочого людуг?", вона гордо відповіла: "За визволення України з-під московського ярма!" А на його запит: "А якби провід ОУН дав наказ вбити нашого батька Сталіна, ти що зробила б?" – відповідь була: "Я б виконала наказ, бо так, видно, треба для волі України!" І, врєштї, на погрозу прокурора "А чи ти свідома, що тебе жде за те?", впала горда відповідь: "Знаю! Від московських катів ми можемо ждати тільки кари смерти!"

Так повели себе й інші українські політ-в'язні, члени ОУН, що їх арештувало й судило НКВД.

Це було величезним підсиленням духа всего населєння Західньої України, а вістки про це проривалися й на простори Наддніпрянщини й розворушували бажання серед молоді ставати й собі в ряди ОУН до боротьби проти московських наїзників. Сітка ОУН, незважаючи на страхітливий терор НКВД, стала ширитися й на східні терени України. Похідні Групи ОУН, що літом 1941 р. помаршували на Схід, завдяки тому знаходили вже пригожий ґрунт для своєї дії.

Така титанічно незламна постава українських політичних в'язнів була дуже міцним ударом для московських окупантів особливо по закінченню другої світової війни. Перемога червоної Москви давила пригноблююче все населєння і тепер НКВД було певне, що всякий спротив завмре, а все українське населєння покїрно склонить голову перед Москвою як "старшим братом", що "визволив Україну".

Стосуючи скріплений терор, НКВД переповнило українськими політичними в'язнями всі тюрми й сибірські концлагєри. У боротьбі проти ОУН й зокрема проти УПА, НКВД застосувало злочинну методу закидування відкритих криївок газовими гранатами. Ранених і загазованих захоплених членів УПА й ОУН, НКВД виліковувало, передавало на допити кровожадній большевицькій інквізиції й судило на смерть, або досмертну тюрму чи довголітнє ув'язнення. У висліді того, тисячі членів ОУН і УПА заповнили табори знущань московського ГУЛЯГ-у, мережі сибірських концлагєрів.

І тепер знову фронт українських політв'язнів виявився Гранітним. Українські

політичні в'язні виявились незламними і в жорстокому слідстві, і на суді, і в часі страждань в тюрмах і концлагерах. їхня моральна міць імпонувала мільйонам в'язнів різнонаціонального "населення" большевицьких тюрм, а ті, що виходили з советських концлагерів, розносили славу про героїську моральну міць українських політв'язнів по всіх просторах СРСР і поза СРСР.

В час німецької окупації, коли мельниківська організація підшивалася під назву "ОУН", німці ввели для дійсної ОУН назву "Бандерабевеунг" і всіх членів правдивої ОУН та УПА, яка зродилася з ініціативи тієї правдивої ОУН, звали "бандерівцями". Та назва прийнялася загально, її вживало й вживає постійно НКВД й КГБ в відношенню до всіх українських політичних в'язнів. Тому й у всіх советських тюрмах і концлагерах прийнялася назва "бандерівці" для всіх членів очоленої в 1940/41 рр. Степаном Бандерою ОУН та УПА. Окресленню "бандерівець" надали українські політичні в'язні своєю моральною міццю значення легендарної ідейності й моральної міці.

Особливу увагу з метою морального зломання присвятило НКВД, презване згодом на КГБ, провідним членам ОУН та командирам УПА. Др. Володимирові Горбовому, інж. Михайлові Сороці, мгр. Миколі Дужому, Пришлякові, Марчакові, та іншим КНВД після жорстокого засуду пропонувало помилювання та вигідну працю в адміністративному чи економічному апараті СРСР, якщо вони підпишуть прохання про помилювання та заяву про засуд ОУН і УПА й ідеї українського самостійництва взагалі. Їх вожено на "додаткові" слідства до Львова, до Києва, щоб "принагідно" показувати "щасливе життя" та "буйний розрост" "квітучої України", даний слідчий прикидався хитро "щирим у душі" українським патріотом й улаштовував "таємну" зустріч в'язня з їх шкільним товаришем, чи товаришкою, що жили "щасливим життям" і намовляли даного в'язня покаятись, засудити "бандерівщину" й жити "щасливо", як вони. Але, як жорстоке фізичне насилля, так і ті хитрі штучки НКВД-КГБ виявлялися безуспішними супроти "бандерівців". Навіть тоді, коли введено в СРСР новий закон про зміну "досмертної" кари, рівну 25-літньому ув'язненню, на рівну 20-річному ув'язненню і по відбуттю 20 літ ув'язнення в тюрмах і концлагерах даному "бандерівцеві" чи "бандерівці" пропонували звільнення по підписанню "заяви" про лояльність советській владі та засудження всякої діяльності проти червоної Москви, "бандерівці" виявлялися далі незламними: по двадцяти роках страждань і поневірювань в московських тюрмах і концлагерах вони воліли залишатися на дальших п'ять років ув'язнення, аніж купувати собі волю коштом упокорення.

Таку легендарну моральну міць демонструє особливо Юрій Шухевич, син Головного Командира УПА, ген. Тараса Чупринки. Вже 14-річним юнаком він не злякався советських тюрм і концлагерів і не засудив свого батька і його ідей. Не зламався й після відбуття першого присуду, десятирічного побуту в советських тюрмах і концлагерах. І по других десяти роках страждань у тюрмах і концлагерах. Тоді НКВД, по відбуттю другого присуду, звільнило його й дало змогу закоштувати вільного життя, одружитися й побачити двоє своїх дітей, і знову діявольське спокушення: засудити батька і його ідеї, або новий присуд. І ще раз – незламний титан, Юрій Шухевич, без вагань вибрав друге: нових десять літ ув'язнення і 5 років вигнання.

ЮРІЙ ШУХЕВИЧ

Юрій Шухевич, син ген. Романа Шухевича-Чупринки, залишиться в історії документом страхітливо варварської жорстокості московських окупантів України 20-го століття. Народжений 1933 р., був арештований НКВД в 1948 р. і хоч був ще

лиш 14-літнім юнаком, засуджений на 10 літ тюрми тільки за те, що він син Головного Командира УПА й відмовився виректись батька й засудити ідеї батька. В 1958 р. за те саме його вдруге засуджено на 10 літ тюрми. В 1968 його звільнено, але в 1972 р. втретє засуджено на 10 літ тюрми і 5 років заслання. Юрій осліп у тюрмі. Але прохання про помилування ніколи не підписав.

Таку саму відданість ідеї боротьби за волю України та незламність виявили й українські жінки й дівчата, члени ОУН та УПА. Не зломали десятки літ тюрм і концлагерів Катрусі Зарицької, Галини Дидик, Одарки Гусяк та багато інших українських дівчат і жінок. Пропозицію звільнення по 20 роках на підставі нового закону, якщо підпишуть покайну заяву, Катруся Зарицька, Галина Дидик відкинули з погордою так, як Володимир Горбовий, Євген Пришляк, Михайло Сорока, муж Катрі Зарицької.

ГАЛИНА ДИДИК Народжена 1912 р., померла 23.12.1979.

Галина Дидик народилася 1912 р. в селі Шибеліні, Бережанського повіту. Гімназію закінчила в Бережанах і після того учителювала.

Відома Рідно-Шкільна та Просвітнянська діячка Бережаничини. Член ОУН від 1932 р. Провідниця дівочого відділу в повітовій, а потім окружній Екзекутиві ОУН. В період німецької й большевицької окупації України заступниця провідниці Червоного Хреста УПА, й провідниця УЧХ УПА Тернопільщини. У вересні 1947 р. звязкова Головного Проводу ОУН та Головного Командування УПА й персонально ген. Тараса Чупринки-Шухевича.

5 березня 1950, при викритті відділом НКВД бункра Головного Командира УПА, Галина Дидик була важко ранена і зажила отрую, але її відратовано й засуджено на кару смерти, замінену на 25 літ ув'язнення. Перебувши у Владимирській тюрмі та мордовських концлагерях 22 роки була з огляду на критичний стан здоров'я звільнена і 23 грудня 1979 р. померла в Хрестинівці, Черкаської області. Своєю героїською поставою в тюрмах і концлагерях Галина Дидик здобула подив і пошану серед мас жіночих в'язнів УССР і всего членства ОУН-УПА.

Легендарний героїзм задемонстрували 550 українських жінок, політичних в'язнів советського концлагеру в Кінгірі в 1954 р., що дружно взявшись за руки намагалися не впустити танки НКВД до мужеського відділу концлагеру, що їхали туди для залякання і кривавого здавлення протестних штрайків. Вони всі загинули, розчавлені садистично московськими танками, залишивши потрясаючий приклад безграничної відданості боротьбі за волю України.

МИХАЙЛО СОРОКА Нар. 1911 р. - загинув 16 червня 1971 р.

Михайло Сорока народився 1911 р. По закінченню гімназії студіював на Політехніці в Празі, де здобув диплом інженера.

Член ОУН від гімназійної лавки. Під час побуту у польській тюрмі познайомився з відомою активісткою ОУН, Катрусєю Зарицькою, з якою по розвалі Польщі й виході на волю одружився.

В 1940 р. заарештований разом з дружиною большевиками і як член Крайової Екзекутиви ОУН засуджений і вивезений до концлагерів НКВД на Сибірі. Широко відомий і шанований серед в'язнів большевицьких концлагерів.

Після смерті Сталіна був організатором штрайків в'язнів у концлагерях і за те, та за писання протестних меморіалів у в 1952 р. його засуджено вдруге на кару смерти, замінену на 25 літ ув'язнення.

Помер Михайло Сорока несподівано на удар серця в мордовському концлагері 16

червня 1971 р. Його дружині не дозволено бачитись з умираючим, ані бути на похороні, а родині відмовили видати тіло помершого й перевезти в Україну.

ДРУГА ЧАСТИНА: ІНШІ ПРО "БАНДЕРІВЦІВ"

Учасників героїчної боротьби за Українську Самостійну Соборну Державу в страхотливому періоді 1941-45 і після нього, членів ОУН-УПА-УГВР і їх однодумців, боротьби, що вписала одну з найславніших сторінок історії України, прозвали свої й чужі "бандерівцями". Про них була мова в цій праці. На закінчення подаємо думку про них інших: одну українця, нечлена ОУН-УПА, широко відомого довголітнього політв'язня советських тюрм і концлагерів, незламного Валентина Мороза, другу німця Артура Фурмана, що як політичний в'язень советських тюрм і концлагерів в 1950-1956рр. мав змогу сам зустрітись і познайомитись там із "бандерівцями" та почути думку про "бандерівців" інших в'язнів і третю жидівського довгорічного політв'язня советських концлагерів, Ідель Когана.

Валентин Мороз

БАНДЕРА І БАНДЕРІВЦІ.

...Ми були тоді в Казахстані – 1956-ий рік. Група студентів зі Львова, що охоче поїхала на літні вакації в "телячих", товарових вагонах "на цілину", в ті краї, де Хрущов робив експерименти з чорноземом, пооравши сотні й сотні кілометрів навкруги, але не подумавши забезпечити це поле ні людьми, ні технікою, ані дорогами. Їм були потрібні робочі руки – для нас це була поезія...

На краю казахського аулу /села/ – прилісок, де живуть не-Казахи, а переважно Українці. Їдальня /примітивний ресторан/ – глиняна халупа; тут можна щось з'їсти, та й випити /це головне у Совітському союзі/. Не диво, що таке місце є "соушел клуб" для околиці. Здається, що всі неприкаяні люди з усього Совітського союзу, які не знаходять місця на землі, зібралися тут. Якийсь шофер-Москаль сидить у тягаровому авті /п'яний/ і має "спіч". Кругом – слухачі. Він напів-кричить, напів-плаче, напів-погрожує і напів-нарікає – типово російський жанр. Його тільки що набили. Хто? – "Бандеровці". Цілий його "спіч" – про "бандеровців". "Бандеровці", "бандеровці!" – половину всього тексту займає це слово.

Ми розпитали присутніх: що сталося? Виявляється, його набили... хлопці з Одеси! Ми усміхнулися між собою: які бандерівці в Одесі? Та й самі ці одесити, мабуть, уперше із здивуванням почули, що вони є "бандерівцями". А проте всі ми відчули, що ми... бандерівці! І ті, що зі Львова, і ті що з Одеси. Уперше ми відчули, що ми є чимось єдиним. Там, в Україні, ми мали бар'єр між собою: "східняки" й "західняки". Тут якось всім імпонувало бути "бандерівцями". Всі збагнули /уперше!/, що ми, хлопці зі Львова й Одеси – це один світ, а той п'яний Москаль – то інший світ. Якщо буде зараз нова бійка, то будемо битися разом; дарма що ці хлопці надто дивні, надто "одеські" й неприйнятні для нас – і тим що вживають російську мову, і своєю поведінкою.

Так Москаль навчив розуму й об'єднав нас; дав відчуття єдності. Чим об'єднав? – Словом бандерівці. Ми не могли ніяк знайти магічне слово, яке впихало б до однієї "бакси" і галичанина, і киянина, і одесита. Завжди стирчали якісь роги, чи ноги – ми не

входили всі до однієї категорії. А тут раптом це пішло легко.

Для цього п'яного Москаля в Казахстані слово бандерівець уже стало твердим символом Українця. Різниця між львів'янином і одеситом була для нього майже непомітна; бо під обома він добре чка міцний фундамент українства, яке він висловив терміном "бандеровці". І не тільки він. Скільки разів українську мову в Києві чи Харкові називали "бандерівською"! Дівчину в Донбасі, яка розмовляла у товаристві українською мовою, називали "бандерівкою", хоч вона була напів-росіянка і мала російське прізвище. І що найцікавіше – називали її так без наміру образити; вживали це слово так само нейтрально, як би казали галичанка чи західнячка.

Тобто – слово бандерівець стало в розумінні російськомовного плебсу синонімом свідомого Українця. П'ятдесят років тому цей плебс замість бандерівця уживби слово петлюрівець, сто літ тому – мазепинець.

Завжди мусить бути знайдений символ епохи – така логіка!

Поліщук з-під Пинська сидів після арешту в Мінській тюрмі /столиця Білоруси, за межами України/. Кримінальник, що був разом з ним, сказав: "Я думав, що ти мужик, а ти бандеровець". У перекладі на нормальну мову це означає: всі в'язні діляться на три категорії. "Вори - це кримінальна корпорація, ніби мафія. "Мужик" – це колгоспник чи касир, що потрапив випадково до тюрми. І треті – то "фашисти" /у довоєнному злочинському жаргоні/, тобто всі, що сиділи в тюрмі за політичні мотиви. При тому слово "фашисти" не вживалось як образ – просто у примітивній кримінальній голові кожний опонент комуністичного уряду був "Фашистом".

Але після війни, десь у кінці 40-х років, замість "фашист" у вжиток міцно входить слово "бандеровець". То не мусив бути Українець. Також Литовець, Естонець, Грузин – всі, хто був проти імперії, зараховувався до "бандерівців".

Це особливо важливо: уперше в нашій новій історії українська політична термінологія вийшла за межі нації і була вжита в масштабі Східної Європи й Сибіру. Потім вона рознеслася ще далі. Старенька польська бабуса в Нью Йорку, зобачивши на плякатах мініфестації слово Ukrainian зробила висновок: "То бандерувці". Московський волоцюга, що побував після війни в Західній Україні, розповідав мені потім, як він зустрів "Бандеру". Звичайно, він бачив когось з УПА, але будь-який опозиціонер з України у нього /як і у всіх/ називався бандера.

Хтось міг би сказати: це логіка плебсу. Ні, не тільки... У вірші Стуса українська історія простягається "від Мазепи до Бандери". Гадаю, кожен згодиться, що "феномен Стуса" належить до найаристократичніших явищ у нашій культурі.

Отже, ми всі є давно бандерівцями, хочемо ми цього чи ні. Так само, як і мазепинцями. Так само, як і шевченківцями. Ми всі бандерівці – якщо дивимось на себе не з мишачої нори, а з історичної говерлі. Бо мусить бути на кожному історичному етапі символ, що дає ім'я й об'єднує. Його не вибирають – він приходить сам. Тобто його вибирає не свідомість а інтуїція. На всі еміграційні виявлення /хто ліпший, хто гірший/ він відповість коротким віршем, якого всі знають /і охоче повторюють/ в Західній Україні.:

Їде Сталін на свині, Гітлер на собаці,

А Бандера на коні, всіх їх має....

Як бачимо, цей історичний символ уже віддзеркалений і в фольклорі.

На еміграції цю широко відому в Україні сатиричну коломийку модернізовано так:

“Їде герр Книш на свині, Плавюк на собаці,

А Бандера на коні, має обох ..”

Очевидно, мова тут не про Бандеру як живучу людину, а про Бандеру, як прийнятий українським народом і ворогами символ українського безкомпромісного самостійництва.

Артур Фурман.

БАНДЕРІВЦІ!

Як часто чув я цю назву під час мого довголітнього перебування в неволі. Скільки гордості було в ній, коли її вимовляли вороги Москви й комунізму, скільки ненависти, коли цю назву викрикували чекісти! Бандерівці! – це був для нас бойовий клич, гасло. Бандерівці – звалося полум'я, що його не могла згасити найстрашніша буря терору.

Я Бандерівець!...

Хто міг таке твердити, цей був найхоробріший з хоробрих. Бути бандерівцем означало бути "упривілейованим". Але цього "привілею" не можна було дістати як подарунок, його треба було вибороти, витерпіти. Одне слово – для українця не було більшого відзначення, як це: бути бандерівцем.

Бандерівці на фронт!...

Де не лунало це гасло під час в'язничничних повстань в СРСР? Всюди! Там де спалахували вогні розрухів, бандерівці творили авангард. Так було на Далекому Сході, так було в Казахстані, в Сибіру, над Льодовитим морем. Серцем і мозком наростаючої революції були бандерівці.

Бандера – наш визволитель!...

Генерал Айзенгауер, ген. де Голь, німецький кайзер Аденауер – безперечно великі мужі й безумовно вороги комунізму, але жодний в'язень чи засланець-українець не ждав від них визволення з московсько-комуністичної неволі. Цього визволення очікувано тільки від однієї людини, влітаючи свою надію в кожную молитву: Бандера! Яке значення мало питання дипломатичної і військової сили? Для мільйонів українців обабіч загороди з колючого дроту Бандера мав вартість цілої армії, слава його революційних чинів, блиск його імені й творча динаміка його революційної особистості, що впливала на нас із велетенською незламною силою, не зважаючи на безмежну географічну віддаль, зрівнювали силу танків і літаків, яких він не мав.

Бандера - наш провідник!...

Бандера не був провідником тільки однієї організації, він був провідником усього народу, поневоленого, але не скореного й воюючого українського народу. Я цілком свідомий того, що це твердження натрапить на спротив деяких українських екзильних політиків. Але я тверджу тільки те, що відчували й думали сотні тисяч українців поза залізною заслоною. Провідництво Бандери беззастережно визнали всі українці, бо понад партійними розходженнями височіло одно-єдине, найбільше: Батьківщина. Тепер, коли пройшло вісім років з того часу, я можу з усією рішучістю твердити, що Бандера мав більше друзів, послідовників та прихильників поза залізною заслоною (і далі має), ніж на її західному боці. Велич його особистості швидше збагнули ті, хто, не зважаючи на місце свого перебування, безперервно бореться за свою свободу.

Бандера – це Україна!...

Коли хто говорив про Бандеру, той одночасно думав про Україну. Обидві назви зіллялися в одне й те саме. Бо Бандера уособлював у собі найкращі й найбільші чесноти українського народу, був для сотень тисяч, та мільйонів виміряним символом волі й незалежності.

Хто з них особисто знав Бандеру? Скільки з них справді були членами ОУН? Не велика кількість. І цих кількох, які його бачили, чули, чи говорили колись з ним, називалися щасливцями, їм заздрили, навіть не приховуючи цієї заздрости. В цьому саме велич Степана Бандери. Ще за свого життя він став національною легендою, героєм, я навіть відважусь сказати: святим. Мабуть, не було ні одного бараку, заселеного в'язнями чи засланнями-українцями, де не було б його портрета. Цей портрет переховувалося як найбільші скарби і він ніколи не діставався до рук чекістів. В концентраційних таборах і селищах примусово поселених запроторенців ходили про нього безчисленні оповідання й легенди. Були й такі, що знали напам'ять його писання, текст його промов і закликів. Кур'єри й вістки з-за кордону давали найдокладніші інформації про його революційні дії.

Але Бандера мав своїх послідовників і прихильників не тільки серед українців. Ні, інші немосковські національні групи теж уважали його своїм. Революційна сила, що випромінювала його особистість, не знала жодних національних меж. Його можна було або безмежно любити, або безмежно ненавидіти. І це останнє робили не лише серед московських комуністів. Москалі-невільники в таборах примусової праці теж бачили в ньому смертельного ворога, знищувача московської імперії.

"Ненавиджу комуністів, - сказав до мене одного разу москаль-білогвардієць, - але і в некомуністичній Росії є для Бандери тільки одне місце: шибениця.

Чи скритовбивчий замах на Степана Бандеру допоміг Кремлеві перемогти внутрішній і зовнішній фронт українського народу? Хто переконаний, що так, той не знає українського народу, а бандерівців і поготів! Так само, як московські замаху на Симона Петлюру й Євгена Коновальця не могли припинити української визвольної боротьби, так само вбивство Степана Бандери не поставило на коліна українських націоналістів. Боротьба продовжується аж до переможного кінця. Навіть мертвий Бандера надалі залишається найбільшим і найгрізнішим ворогом Москви. Його дух живе - я глибоко переконаний всюди там, де залишилися його борці: в Україні, в Сибірі, Казахстані й на всіх просторах тиранської імперії, ім'я якій Є: ССРСР. Він і далі наснажує їх до святої боротьби й перемоги. Цим борцям під прапором Степана Бандери, з якими я мав щастя жити і спільно боротися, із найбільшою радістю та дружньою любов'ю, присвячую ці слова.

Ідель Коган

БАНДЕРІВЦІ В СОВЕТСЬКИХ КОНЦЛАГЕРАХ

Ох, і було їх там! Казали, що половина всіх політичних в'язнів по всій Сибірі були бандерівці.

Ви знаєте, совети кожного українського самостійника, що проти москалів, як вони кажуть "за самостоятельную Україну", звать бандерівцями. Москалі, советська власть йому не "нравилась", значить - український націоналіст, "бандьора". Зараз по війні їх було в большевицьких концтаборах сотні тисяч.

Такі, що справді були в УПА або в організації Бандери, такі, що помагали їм якось і навіть ті, що просто своїм наставленням могли стати "бандерівцями". Дуже

багато їх згинуло. По смерті Сталіна "дрібніших" звільнили, залишалися ті, що їх засудили на двадцять, двадцять п'ять літ.

У советських тюрмах і концлагерях бандерівці мали дуже добру славу. Тверді, з'єднані, бойові. Там дуже багато кримінального елементу, "блатні", що тероризують інших в'язнів. Вони пробували взяти під ноги й бандерівців, але дістали болючого прочухана. Боротьба була кривава, але "блатні" навчилися скоро, що "если это бандеровець, не трогай его!" Те саме між жінками-в'язнями. "Бандерівець" чи "бандерівка" кожний в'язень советських концлагерів вимовляє з респектом.

Дай, Боже, і жидам таких, як Горбовий, Пришляк, Марчак, Дишкант, Сорока й сотні інших.

Горбовий... це фантастичне поєднання глибокого знання і бойової твердості в одній особі. Такої живої енциклопедії я ще не зустрічав. Що не запитаєш його, все знає і відразу відповість. Навіть по-жидівськи говорить і все про жидів знає. Я б його головним рабіном Ізраїлю зробив. А який твердий! Двадцять-вісім років тюрми й концтаборів видержав і не заломився. Його вперто намовляли "покаятися" і засудити український націоналізм і за те його відразу звільнять і високе становище дадуть. А він завжди: "Ні!" Приїжджали з Москви і намовляли мене, щоб я вплинув на нього, щоб "розкався". То я їм казав: "А що я можу? Ви знаєте, що Гербавой бандерівець. Скеля! Не розлупиш!"

ТРЕТЯ ЧАСТИНА: В ДЖУНГЛЯХ ЕМІГРАЦІЙНОГО ПОЛІТИКАНСТВА

Українська еміграція до Другої Світової Війни була заробітчанською. З України виїжджали окремі одиниці з економічних спонук, шукаючи за морем кращих умов життя. Їх гнали з Рідного Краю на чужину злидні. Це, в основному, було простолюття, малограмотне, без усяких фінансових засобів, тому і в новому світі кинене відразу на саме дно економічного уверствування,

А все ж таки, воно виявило подиву гідну духову міць. Як підсніжки з-під снігу, появляються в Новому Світі українські церкви, українські організації, українські економічні установи, українська преса, народжується й українське політичне життя. Народжується й верства української інтелігенції.

Напередодні й на початку Другої Світової Війни українське організоване життя завершується створенням Українського Конгресового Комітету в ЗСА, УККА, та Комітету Українців Канади, КУК, як єдиного крайового представництва українців, яке об'єднувало все українське життя даної країни. Таке об'єднання досягли українські емігранти і в інших країнах Америки.

Ставши самотужки "на-ноги", українська "стара еміграція" зуміла в періоді між першою і другою світовою війною дати теж поважну піддержку, головню фінансову, теж українському народові на Рідних Землях, зокрема українському революційно-визвольному рухові, УВО й ОУН.

"Стара еміграція" болюче відчувала дошкульний брак достатнього числа української інтелігенції. Нова, велика хвиля української еміграції після Другої Світової війни мала виразне політичне підложжя: На чужині опинилися ті, яких політичні обставини змусили втікати з Рідного Краю і ті, що їхали на еміграцію з політичними завданнями. Та хвиля принесла велике число української інтелігенції, людей з середньою і вищою освітою. Тому зросли сподівання, що це суттєво зміцнить

українську громаду й піднесе на найвищий рівень українське громадське і політичне життя на еміграції, головне в Америці.

Такого сподівання в Європі нова хвиля української еміграції не виправдала. Витворена українськими політичними емігрантами атмосфера громадського і політичного життя "діпівсько-таборової епохи" болюче нагадувала атмосферу джунглів. Були сподівання, що з переїздом до Нового Світу українські політичні діячі втоплять у океані свої спори, свари, партійне мрякобісся та хворобливі партійні претенсії й об'єднано стануть до праці в користь української визвольної Справи, використовуючи для цього велетенський політично-моральний капітал протинімецької й протисовєтської боротьби ОУН і УПА.

На горі українській справі, цього не сталося. Українські політичні партії й "середовища" та українські громадські і політичні діячі дбайливо перевезли зі собою до Нового Світу задушливе барахло політиканської гризні, створюючи цим і тут джунглі еміграційного політиканства.

Запах тієї атмосфери джунглів відчув я зараз по моїм переїзді до ЗДА в 1952 р. на черговій Конвенції УККА, що відбувалася того року.

Несподіванкою для мене було вже те, що одною з найважливіших частин Конгресу визнано бенкет. Мене це вразило боляче: український нарід на Рідних Землях умліває у смертельному змагу не лиш за свої право, а й за само існування, а українська політична еміграція на чужині – бенкетує! ...Скоро побачив я, що бенкетує не тільки на конвенції своєї централі, а на кожному з'їзді і поза конвенціями й з'їздами – при всякій можливій нагоді...

Далі побачив я, що „пупом” кожного бенкету є – президіальний стіл: Хто за президіальним столом сидить і в якому порядку, а хто з них і в якому порядку буде на даному бенкеті промовляти.

Ввійшовши на бенкетову залу, я зустрів багато моїх знайомих і заговорився. Коли прийшлось сідати за стіл, я побачив, що всі місця вже зайняті. Нарешті я побачив, що при одному зі столів на переді є два місця вільні. Я підійшов туди і спитав, чи місце вільне.

– Це місце призначене для професора Грановського. Якщо його допустять за президіальний стіл, то місце буде вільне. А як ні, то тут буде сидіти він.

– А це місце прем'єра Мартоса. Якщо його допустять за президіальний стіл, то буде вільне, а як ні, то тут буде сидіти він. Я піду розвідаю.

Він пішов, а другий почав розмову зі мною:

—Бачите, дурний інженер Шмарконос думає, що колишнього прем'єра Мартоса, що казав, "Або така Україна, як наша партія хоче, то значить соціалістична буде, або ніяка!" повинні саджати за президіальний стіл Конвенції УККА! Та ж через нього і його партію Україна опинилася в большевицькій неволі!

—А хто цей пан, що пішов розпитати про ситуацію?

—О, це "інженер" Шмарконос! Закукурічений соціалістичний примітив! Перед війною мав кілька класів гімназійних, а по війні його партійні "боси", що створили УТГІ в Чехословаччині, надали йому диплом "інженера", хоч він матури не мав і залишається півграмотним.

Повернувся перший з вісткою, що мабуть проф. М. Мартоса покличуть за президіальний стіл і пішов на розвідку другий.

—Вибачте, – питаю першого, як пішов другий. – Хто є цей пан?

—О, "інженер" Свинопас! Мельниківський нацист, крикун тієї партії, що компромітувала нас коляборацією з Гітлером! Він зве себе інженером. Але він не має й матури, бо його за Австрії покликали до війська з сьомої гімназійної класи, а по війні він в Чехії працював у німецькою "бавера" економом і тому називає себе "інженер". Подивіться у список студентів УТГІ, там є моє ім'я але його імені на знайдете нігде!

Другий повернувся. До президіального столу запросили і проф. Мартоса, і проф. Грановського. Місце для мене знайшлося. Я звернувся до обох:

—Вибачте, як ваше прізвище?

—Інж. Краснонос! – представився перший. Представився й другий: "Інженер Степан Куропас!" – представився другий. – "Ну, а як там ситуація?" – поставив я обом питання. – "Погано! Бандерівці завзялися перебрати УККА!" – "Бандерівці?" – прикидаюся незнайком. – "Хто вони такі?" – "Що! Не знаєте? Та оті братовбивці, що в Україні тільки те й робили, що мельниківців мордували. Там тисячі мельниківців вимордували, а тепер тут хочуть все у свої руки перебрати!" – "О, то ті, – киваю головою. – Я чув про них. Вони в Австрії, як було у летючках, провідного мельниківця Лукіяновича ножами на смерть зарізали, а в Баварії мельниківському вождеві Гайвасові вибрали очі, обрізали вуха і язик і тоді добили." – Ті, ті, виродки, що мають на своїм сумлінню десятки тисяч мельниківців, що своїми грудьми боронили Україну перед гестапом!" – "Але, – кажу, – мельниківці таки непереможні. Бандерівці їх мордували, а вони мають таку цілющу й живу воду і от того пошматованого на смерть Лукіяновича помастили тими водами і він ожив, все позросталося краще, як було, а Гайвасові відрізаний ніс відріс, і вуха і він ще краще виглядає як перед тим. Вони обидва сидять отам при столі, подивіться на них!" – Куропас підскочив: "О, то ви той бандерівський недопалок, що на горі Україні вийшов з Авшвіцу не комином, а брамою!" – Так, той, що вийшов з Авшвіцу брамою, як гітлерівська Німеччина завалилася, а не комином, на горі тим, що мене туди спрямували, видавши в руки гестапа. Але, слухаючи вас і дивлячись на вашу роботу я хочу пригадати вам анекдотичну Іцкову історію з моральною наукою. Ви чули її?" – "Ні, оповідajte нам, – зацікавився Куропас. – "Вона така: Питав у школі учитель, хто оповість якусь історію з моральним поученням. Іцик зголосився й оповів таке:

"В зимі на даху сидів горобець. Було дуже зимно, горобець замерз і впав на дорогу мертвий. Але йшла корова понад горобця і на замерзлого горобця ляпнуло щось тепле. Він від того ожив і зачав тріпатися. А недалеко сидів кіт. Він побачив, що горобець тріпається, скочив на нього і зів його. І все." – "Ну, а де ж тут якесь моральне поучення?" – питає учитель. – "Як то де? Воно тут є з приповідки "Як-йис обляпаний, то не тріпайся!"

"Оцю приповідку – закінчив я – як острогу для вас, мельниківців, я хочу вам з притиском пригадати: "Як ти обляпаний, то не тріпайся!"

Та коротка пригода показала мені обличчя партійного політиканства серед української громади на еміграції з його мораллю. Поруч Українського Визвольного Фронту існує тут безліч партій, партійок, груп, середовищ з їхніми вождями й вождєнтями. Кожне з них кожному ворог. І партійно, і персонально вони шанують себе так, як згадані інженер Шмарконос інженера Свинопаса і навпаки, але – усіх їх єднає – патологічна ненависть до Українського Визвольного Фронту, до "бандерівців", що діяли в час війни в Україні як ОУН-УПА-УГВР і на еміграції продовжують боротися за ідеї ОУН-УПА-УГВР. Чому?

"БРАТОВБИВСТВА"

Постава Організації Українських Націоналістів, ОУН, яку рішенням Другого Великого Збору в квітні 1941 р. очолив Степан Бандера, з одної сторони, а організації полк. Андрія Мельника, що її створено після усунення А. Мельника і горстки його однодумців з ОУН рішенням того ж Великого Збору ОУН, з другої, супроти гітлерівсько-німецьких окупантів України в 1941-45 роках, розкрила повністю суть і характер обох організацій: самостійницько-державницький і революційний очоленої Степаном Бандерою ОУН і опортуністично-коляборантський організації Андрія Мельника.

Зберігаючи свій опортуністично-коляборантський характер вперто і послідовно весь час німецької окупації України, мельниківці вкрилися гнітучою неславою. Тому, по закінченню Другої світової війни, опинившись всеціло на еміграції, мельниківці повинні були розв'язати свою організацію і кожний з них повинен був реабілітуватися хоч частинно перед українською спільнотою чесною працею в користь української справи на громадському й політичному полі. На-жаль, мало хто з них здобувся на такий рішучий крок. Навпаки, вони як організація, виявили непогамовану жажду й далі грати видну, а то й керівну роль в українському й політичному житті. Насамперед, вони кинулися замазувати в opinіi української спільноти на чужині ту різючу політично-моральну різницю між очоленою Степаном Бандерою ОУН та організацією мельниківців: не маючи нічого похвального в реєстрі своєї діяльності на Українських Землях, вони стали з гістєричним шалом знеславлювати "бандерівців" – ОУН-УПА-УГВР, не перебираючи в засобах: наклепами, плюгавленням, безсоромним фальшуванням правди.

Особливе місце в циклі тієї кампанії мельниківців займає барабанне обвинувачування бандерівців у "братовбивстві". Бандерівці, мовляв, в час німецької окупації України масово вистрілювали й в нелюдський спосіб мордували мельниківців, найкращих українських патріотів і неперевершених революціонерів, що своїми грудьми захищали український народ перед гітлерівськими наїзниками.

Український народ неймовірно м'якосердний і співчуваючий і як тільки українська людина вчує, що когось мордували, кували і стріляли, то відразу прослезиться і оточує глибоким співчуттям жертву, а ненавистю того, хто мордував, не допитуючись, хто ж це, кого, де, як і за що "мордував". Ілюстрацією тієї особливої риси вдачі українців є факт, що коли німці втікали в останніх місяцях війни з окупованих країн, то поляки, французи, югослави шматували ножами не тільки зловлених гітлерівців в уніформах, але й цивільних членів німецької окупаційної влади, а чехи обливали зловлених есесів бензиною й палили живими; жида ще й сорок літ після війни розшуковують по всьому світі за тими, що хоч трошки якось помогали німцям нищити жидів, щоб жорстоко помститись; а українці не тільки нідного втікаючого гестапівця не мордували, ніколи ніде за вчорашніми старшинами гестапо й СД, які вішали українців, не розшукували, але як "бідний" німець втікав з радєського полону й переходив через українське село, то жалісні українські селяни ділились з ним останнім куском хліба і приймали до хати переночувати. І на оцю особливу українську чутливість й взяли загравати мельниківці. "Ми такі бідні, нас бандерівці били, мордували!" – скилять вони, будучи певними, що розчулені слухачі не стануть питати їх: "А хто ж то бив вас, де, коли, як? А якщо бив, то за що?"

Такі демагогічні трюки політичних шарлятанів можна б збути погірдливою мовчанкою. На жаль, вони за часто приймаються за правду і затрують атмосферу громадського життя української спільноти. Тому вважаємо конечним розглянути їх серйозно.

Перш за все, – що таке "братовбивство"?

Якщо прийняти, що всі люди є собі брати, то кожна війна є масовим братовбивством: хто йде на війну і стріляє, є братовбивником, а хто на війні загинув є жертвою братовбивства. Але знаємо, що такої класифікації не приймає ніхто. Навіть кожна релігія в світі, включно з католицькою, розрізняють війни проти божих законів і війни в обороні правди божої і благословлять тих, що вбивають ворогів правди божої. По цивільному, тих, що вбивають ворога в обороні божих і людських прав, в обороні волі свого народу, у всіх народів світу вважають не братовбивцями, а національними героями.

Братовбивчими можна називати війни, що ведуться всередині того самого народу на партійно-політичному чи сектовому тлі. Але й тут слово "братовбивство" конечно вживати дуже обережно заки його до котроїсь зі сторін спору стосувати.

Ніяк не можна звати братовбивством вимір справедливості. Якщо законний суд даного народу визнає члена того народу винним у поповненні ним злочину і засудить на кару смерті, то ані даного судді, ані виконавця присуду аж ніяк невільно звати "братовбивцем".

Це є ясне й недискусійне, коли дана нація має свою власну самостійну державу і її суд діє згідно з її законами, в інтересі даної нації. Але, ця чіткість затемнюється в випадку поневоленої нації, коли на її території діють не її судді і не її закони, та й не в її інтересі. В інтересі поневоленої нації мусить діяти хтось інший: її революційна організація. Ось тут саме починається тонкість розрізнення, де є закон і добро нації, а де партії чи організації, і тільки інтерес даної партії. І, якщо члени партії, чи організації, вбивають члена другої тільки тому, що член іншої партії, або інакших політичних поглядів, то це й є політичне братовбивство.

Закон про злочин національної зради і співпраці з окупантом проти свого народу обов'язує в усіх народів від найдавніших часів. Тому, коли члена поневоленої нації, що став на співпрацю з наїзником проти своїх братів, за те постигне кара смерті з рук месника, то це не братовбивство, а справедливий революційний вимір кари. Строге зберігання цього закону особливо важливе для поневоленої нації, бо заторкає питання "бути-чи-не-бути" даної нації. Зрадник, що стає на службу ворога проти свого народу, грізніший як сотня ворогів, бо наносить важкі удари знутри, тому кожний поневолений нарід карає за це винного карою смерті.

Так поставилися до національних зрадників і українські організації УВО й ОУН. На історію дій УВО припадає велике число виконаних присудів смерті на тих українців, що стали на службу польської поліції проти свого народу. Голосним між ними було вбивство боєвиком УВО в 1927 р. українця, що став на службу польської поліції, Гука. Цей випадок обговорювано тоді теж у пресі противників УВО. Але, ніхто не назвав того вбивства провокатора "братовбивством", бо коли виявлено його службу польській поліції проти українського народу, ніхто з українців не вважав більше Гука своїм братом.

Ще голоснішим актом із дій УВО було вбивство в 1922 р. українського журналіста Сидора Твердохліба. Колишній вояк УГА, Твердохліб після окупації Галичини створив разом з о.Ільковим і др. Данилевичем хрунівську партію, що

пропагувала лояльну співпрацю з польською окупаційною владою. УВО визнала таку дію явно шкідливою для української самостійницької справи і видала на Твердохліба присуд смерти, що його бойовики УВО виконали. І в цьому випадку ніхто з українців з-поза гурту однодумців Твердохліба не назвав цього "братовбивством". Таких вимірів кари на зрадниках виконала УВО більше і ні в одному випадку не звано цього "братовбивством".

В "Нарисі Історії ОУН" в розділі "Ліквідування конфідентів і донощиків" подано 15 випадків, коли бойовики ОУН виконали присуд смерти на тих українців, що стали на службу польських займанців проти свого народу, з виразним роз'ясненням такої акції ОУН:

"При цьому треба зазначити, що ОУН ніколи не стосувала кари смерти супроти когось із українців за самі його політичні погляди, які вони не були б, а тільки за доведену активну співпрацю з ворожими чинниками в поборюванні українських самостійників. При цьому в засаді відбувався організаційний суд. Якщо під час судового слідства виявлялося, що дана людина, українець, є справді провокатором, чи поліційним донощиком і діє на шкоду українській справі, тоді організаційний суд судив дотичну людину за національну зраду на смерть і присуд виконувано.

Згадані вище присуди були виконані тільки за два роки, 1930-1931. Всі вони були апробовані Головою і членами центрального Проводу ОУН. І ніхто ніколи не плямував за те полк. Є. Коновальця й членів ПУН "братовбивниками".

Оцю методу оборони перед агентами ворожої поліції стосувала ОУН й за німецької окупації України. В умовах німецької окупації висота кари була ще більше виправдана, бо коли агент на службі польської поліції видавав члена ОУН на кілька чи кільканадцять літ польської тюрми, то агент на службі німецького гестапо видавав члена ОУН чи УПА ("бандерівця") на шибеницю, розстріл, або повільну смерть в страхітливих "млинах смерти", концлагерах гестапо.

І, якщо показувалось, що виявлений агент гестапо, який видав на смерть членів українського революційного підпілля є членом організації Андрія Мельника, то чи належало давати йому замість кулі месника золоту медаль і проголошувати його примірним українським патріотом? Автор цієї праці провів весь час німецької окупації України у німецьких "млинах смерти". Але, по війні, збираючи матеріяли до історії ОУН і УПА, я переглянув усі доступні документи і списав свідчення багатьох провідних членів ОУН і УПА, що керували проти-німецькою боротьбою ОУН-УПА. І, ні в документах не знайшов я, ні в свідченнях не чув ні про один випадок, щоб "бандерівці", тобто ОУН і УПА застрілили українця тільки за те, що він був "мельниківцем", чи членом якоїсь іншої української партії чи організації. В кожному випадку йшлося про співробітника Гестапо й СД, якому доказано його вину супроти українського народу.

Зиновій Книш згадує, як то він по розвалі Польщі опинився на Лемківщині і там раз переслухував українця:

"Виглядав я справді грізно... Вас обвинувачують, що ви були конфідентом польської поліції, доносили на українців, віддавали в польські руки членів ОУН!" – Говорю грізно, нема в мене милосердя, не може бути ласки для тих, що гнали в тюрму наших друзів."

Чому ж, тоді, той сам грізний Книш вимагає не тільки милосердя і ласки, але й визнання українськими патріотами тих з мельниківців, що ставши на службу німецьких окупантів, гестапо й СД, видавали членів ОУН і УПА не до тюрми, а на

розстріл чи смерть на шибениці? Тому, що вони – члени організації А. Мельника?

У своїх писаннях на тему "бандерівського братовбивства" Книш говорить про сорок, чотириста, чотири тисячі, а то й сорок тисяч мельниківських жертв "бандерівського братовбивства". Але, за сорок літ своєї писанини він не відважився подати хочби одно прізвище мельниківця, якого справді вбили "бандерівці". Бо тоді легко виявилось б, що це був відомий агент гестапо й СД, на сумлінню якого лежала смерть багатьох "бандерівців". Замість цього, він обвинувачує бандерівців у смерті "мельниківців", які не були на службі гестапо чи СД. Ті випадки ми й розглянемо.

Повертаючись до уточнення "братовбивства" устійнюємо, що політичним "братовбивством" можна звати ті, і лише ті, випадки, коли українець вбив українця тільки за те, що той був інших політичних поглядів, або належав до іншої української, не-коляборантської, партії чи організації.

На грані кар організаційної дисципліни і "братовбивства" стоять випадки, коли революційна організація карає смертю свого члена за те, що він змінив свої погляди. Якщо не існує очевидна загроза виявлення даним членом організаційних важливих таємниць і діяння на шкоду організації, то карою в такому випадку повинно бути тільки усунення з організації. Якщо ж такої загрози не було, а особливо, коли існує підозріння, що провідник обвинуваченого надужив свого становища і прикрив вимогою дисципліни особисту помсту, тоді це можна звати "братовбивством".

СПРАВА "ОУН-ЗОВ"

Таким випадком була в 1935 р. справа "ОУН-ЗОВ", коли від куль бойовиків ОУН загинули члени тієї ж ОУН Михайло Копач, повітовий провідник Львівщини, Марійка Ковалюк, референтка жіночого відділу в повітовій Екзекутиві ОУН, член львівського повітового проводу ОУН Володимир Мельник і повітовий провідник ОУН Миколаївщини Андрій Данчевський, які відмовились підпорядкуватися новопризначеному на пост голови КЕ ОУН, Левові Ребетовові, поки наперед не буде розглянене їхнє обвинувачення проти Л. Ребета. Ребет обвинуватив їх у "бунті" і створенню окремої ОУН-ЗОВ і висунув підозріння, що Копач робить це на доручення польської поліції. Таке підозріння не було доказане і навіть не поширювано його на інших членів "ОУН-ЗОВ", тому залишається оправдане підозріння, що присуд смерти видав на них Лев Ребет, піддержаний тодішнім бойовим референтом КЕ ОУН, Миколою Бігуном, із особистої помсти. Цей випадок можна вважати або актом особливо гострої організаційної дисципліни, або "братовбивством", бо ж обвинувачених вистарчало усунути з ОУН і дозволити їм творити іншу, нову організацію. Якщо прийняти другу класифікацію, тоді треба ствердити, що першим "братовбивством" була справа "ОУН-ЗОВ", а виконавцями того братовбивства були Лев Ребет, пізніший творець "двійки", Микола Бігун, пізніший співтворець мельниківської організації і Ярослав Барановський, який апробував карну акцію Ребета-Бігуна проти членів "ОУН-ЗОВ". Бандера з іншими членами його КЕ ОУН перебував тоді у польській тюрмі.

ВБИВСТВО М. ТУРАША-"ГРАБОВСЬКОГО"

Другий випадок на грані "залізної" організаційної дисципліни і братовбивства є загибель Крайового Провідника ОУН Мирослава Тураша-"Грабовського" в 1939 р. Коли кілька тижнів по смерті полк. Єв. Коновальця Провід ОУН в Україні був

повідомлений про "таємний заповіт Коновальця", яким він перед своєю смертю призначив, нібито, своїм наступником полк. Андрія Мельника, Крайова Екзекутива ОУН висловила свій рішучий спротив, ставлячи в сумнів існування якогось таємничого призначення Коновальцем Мельника на пост Голови Проводу ОУН в випадку своєї смерті, та протестуючи проти передавання посту голови Проводу ОУН А. Мельникові, який членом ОУН ніколи не був. На початку літа 1939 р. тодішній Крайовий Провідник ОУН Мирослав Тураш-"Грабовський" виїхав за кордон, щоб там в безпосередній зустрічі з головним проводом ОУН ладнати цю важливу справу. Стверджено, що Тураш прибув до Праги й Відня і там мав зустрічі з А.Мельником, Ярославом Барановським і іншими членами Проводу. Йому було доручено вертатися до Краю і ждати на виклик на Другий Великий Збір ОУН, на якому ті справи будуть розглянені й полагождені. Після цього всякий слід по Турашеві загинув і таємниця загибелі Крайового Провідника ОУН Тураша залишається нерозгаданою таємницею. Л. Ребет у своїх споминах зве це "актом залізної руки" Ярослава Барановського і А. Мельника, тобто замордуванням Мирослава Тураша, Крайового Провідника ОУН, на наказ полк. Мельника як нового "Вождя" ОУН і Ярослава Барановського, секретаря ПУН і референта зв'язку з Краєм, за "непослух". Звичайною карою за такий "непослух" в ОУН було усунення винного з даного організаційного посту, а гострішою усунення з ОУН взагалі. Тому скрите замордування Тураша, Крайового Провідника ОУН, на наказ Мельника і Барановського можна окреслити як виразне політичне братовбивство.

Якщо в обох цих випадках прийняти класифікацію політичного братовбивства, то треба виразно підкреслити, що в першому випадку те братовбивство було ділом Лева Ребета, пізнішого творця організації А. Мельника й за апробатою Ярослава Барановського, дійсного ініціатора й дійсного організатора мельниківської організації, а в другому випадку, замордування Мирослава Тураша, Крайового Провідника ОУН, було ділом "вождя" Андрія Мельника і його найближчого співробітника, Ярослава Барановського. Ні Степан Бандера, ні ніхто з тих членів ОУН, що їх пізніше звано "бандерівцями", нічого спільного з тими політичними братовбивствами не мали.

Плянованих братовбивств цього роду мельниківським ПУН-ом було в рр. 1940-41 більше. Ми згадували про те, що по створенню "Революційного Проводу ОУН" в 1940 р. ПУН із "вождем" Андрієм Мельником на чолі видав був присуд смерті на найвизначнішого Крайового Провідника ОУН, Степана Бандеру, та 9 інших членів УРП. Про спробу виконання того присуду членами мельниківської організації Іваном Мициком та Федором Яцурою була мова в попередньому томі нашої праці. У виданій у Києві брошурці "Безбатченки" подано зізнання члена мельниківської організації, Олександра Куца, якого було вислано ПУН-ом в Україну як крайового Провідника ОУН, але він, не маючи ніякого зв'язку до ОУН, відразу попав у руки НКВД і став їх співробітником. З тих зізнань довідуємося про ще одну спробу ПУН виконати вбивство десятих членів Революційного Проводу ОУН. Куц зізнав:

"Керівництво ОУН-мельниківців склало плян ліквідації Бандери і його найближчих спільників. Плян передбачалося три варіанти "ліквідаційної акції". За першим, бандерівський провід підлягав знищенню у повному складі під час організаційного збору або наради. В цьому випадку на Куца було покладене завдання – кинути бомбу на помешкання, де проходить нарада. Другий варіант передбачав знищення Бандери і його найближчих помічників шляхом отруєння, з таким розрахунком, щоб створити враження, що вони померли на удар серця. Третій варіант

– одночасне знищення бандерівського керівництва під час його розїздів по Польщі. Лебедь мав бути знищений у Кракові або Варшаві, Равлик у Перемишлі або Ярославі, Старух у Холмі. Що ж стосується Бандери, то терористичний акт проти нього мав відбутися у тому місці, де його виявить наша розвідка. Габрусевича було вирішено отруїти в нього на квартирі...

"Терористичний акт проти Бандери ми намітили на початок весни 1941 року, після того, як зійде сніг і відтане земля. Це було передбачено – закінчує Куц – для того, щоб на випадок потреби без перешкод можна було закопати трупи."

Пляни ПУН масового вимордування провідних членів ОУН, про які подав у своїх зізнаннях Олександр Куць, не були виконані, як і ті, що їх пробували виконати Іван Мицик і Федір Яцура, лише тому, що ядро новоствореної організації Андрія Мельника, числом менше, як п'ятдесят членів, виявилось гуртом бойових імпотентів. Між ними не знайшовся ні один, що сам виконав би це, а при спробах доручити це новоприєднаним членам кінчилися все тим самим, що ті повідомляли про все провід дійсної ОУН, Степана Бандеру і його співробітників. В цих випадках можна говорити про явне, пляноване й доручене ПУН-ом до виконання політичне масове братовбивство. Бо ж, як би не оцінювати усунення Андрія Мельника і горстки його однодумців з ОУН, фактом було, що заіснувало дві окремі українські політичні організації: одна, очолена Степаном Бандерою і друга, очолена Андрієм Мельником. І вбивство Степана Бандери і інших членів проводу очолої ним ОУН на наказ ПУН тільки тому, що вони мали інші політичні погляди як група мельниківців, це явне політичне братовбивство.

Оті страхітливі пляни масового вимордування провідних членів ОУН мельниківцями й створили в мельниківців патологічний комплекс "братовбивства". Вони жили в переляку, що бойовики дійсної ОУН, "бандерівці", у відплату застосують ті самі методи і виконають низку вбивств провідних мельниківців. Тому заздалегідь підняли лямент про "бандерівське братовбивство", а що дійсних випадків не було, то й видумували несовісно такі випадки в переконанню, що розчулені жалісним скиглінням "Нас били, мордували бандерівські братовбивці!" перечулено вразливі читачі й слухачі повірять, не перевіряючи, хто ж це, кого, де, коли і за що бив чи мордував. Таку перевірку ми хочемо зробити.

ВБИВСТВО ОЛЕКСАНДРА КУЦА.

Першим "братовбивством" на листі мельниківських вигадок є "замордування бандерівцями" члена мельниківської організації Олександра Куца.

Хто такий О. Куц? – Уродженець Волині, Олександр Куц, або Куць, по закінченню Гімназії став Окружним Провідником ОУН у Луцьку. Коли на початку 1934 р. Степан Бандера як Крайовий Провідник ОУН видав присуд смерти на польського воєводу Волині, Г. Юзефського, виконання присуду було доручено О. Куцеві. Але, заки він успів підготувати виконання атентату, його арештовано й відставлено зразу до Берези Кар-тузької, а по кількох місяцях перевезено назад до тюрми і засуджено на 9 років тюрми. По розвалі Польщі, в вересні 1939 він вийшов на волю і попав до рук тих колишніх знайомих з ОУН, що вербували членів організації А.Мельника. Коли Мельник як "вождь" ОУН видав був присуд смерти на Степана Бандеру й інших членів Революційного Проводу ОУН, то власне йому, Куцеві, було доручено зорганізувати виконання присуду. Коли ж це не йшло і виявлення плянів тієї "роботи" скомпромітувало Куця, Книш і Барановський постановили вислати його до

Краю.

В часі конфлікту в проводі ОУН, крайова частина ОУН станула рішуче й повністю по стороні Революційного Проводу ОУН. Делегація Крайового Проводу ОУН з тодішнім Крайовим Провідником ОУН, Володимиром Тимчієм-"Лопатинським", прибувши для вияснення справи за кордон, подала становище КЕ ОУН і всієї ОУН в Україні А.Мельникові, Степанові Бандері й іншим членам спору. Тому, коли А. Мельника і його однодумців було усунено з ОУН і вони почали творити свою, нову організацію під краденою назвою "ОУН", вони, як це у своїх писаннях З. Книш багато разів признає, абсолютно ніякого зв'язку до ОУН в Україні не мали. В такій ситуації, вони за порадою З. Книша вислали в Україну Олександра Куца як "крайового провідника ОУН" з дорученням перехопити через своїх давніх знайомих членів ОУН зв'язок до сітки ОУН в Краю. Куц продістався в Галичину, але вже при перших спробах контактів попав у руки НКВД, на слідстві заломався і перейшов на службу НКВД. Про це подавали большевики у своїх публікаціях і це, як потверджує колишній член проводу мельниківської організації, Ярослав Гайвас потвердило понад усякий сумнів пізніше слідство проводу мельниківської організації. Це він подав НКВД звіт про пляни ПУН вимордувати членів Революційного Проводу ОУН зі Степаном Бандерою на чолі, який то звіт, із виявленням, що це звіт Олександра Куца для НКВД, публікувало опісля НКВД у своїх памфлетах. Дальша доля О. Куца нам невідома, в ніяких документах ОУН і УПА про О. Куца ні словом не згадано.

Якщо ОУН в Краю стрічала колись по 1940 р. Олександра Куца, то не як члена організації А.Мельника, а як члена НКВД і якщо дійсно він згинув з рук українського революціонера, то не за те, що був мельниківцем, а тому, що був агентом НКВД. Це стало відомим проводові мельниківців ще по їхньому приході з німцями в Україну.

ЗАГИБІЛЬ ІВАНА МИЦИКА

Таку саму долю призначив ПУН Іванові Мицикові. Іван Мицик був членом УВО й ОУН і в 1931 р. застрілив українського студента Євгена Бережницького, підозрілого у співпраці з польською поліцією. За те він був засуджений на 15 літ тюрми. По розвалі Польщі він вийшов на волю і в Кракові попав до гурту мельниківців. ПУН, як про це вже була мова, доручив йому виконати вбивство Степана Бандери. По невдачі цього, скомпромітованого Мицика ПУН рішив вислати до Краю. А що від висланого раніше О. Куца ніяких вісток не приходило, то ПУН, припускаючи, що Куц попавши до рук НКВД загинув, призначив Мицика на його місце як мельниківського "Крайового Провідника ОУН". Мицик продістався до свого родинного села Синевідська Вижного і там пробував нав'язати контакт з ОУН. Але, члени ОУН остерегли його, що поскільки він не має клочки, то його намагання ввійти в сітку ОУН невластивим шляхом буде прийняте як провокація, тому він залишив своє село і подався шукати входу до ОУН деінде. Він добрався до Львова і там скотактувався з Олександром Куцом, який, будучи вже на службі НКВД, передав Мицика большевикам. Дальших вісток про Івана Мицика не було, виходить, що большевики його розстріляли. Про те, що Іван Мицик попав у руки НКВД, большевики згадують у своїх публікаціях. ПУН, як це потверджує Ч. Гайвас, по приході німців в Україну теж ствердив це.

Виступаючи з важким обвинуваченням, що це "бандерівські братовбивці" замордували Олександра Куца й Івана Мицика, мельниківці ніколи не подали й далі не подають імені й прізвища того члена ОУН, що, нібито, замордував їх, ані де, в якій

місцевості і коли це сталося. З такою самою порцією правдоподібності можна поставити твердження, що це власне ПУН, довідавшись про те, що О. Куц попав у руки НКВД і, заламавшись на допитах, перейшов на службу НКВД, вислав в Україну Івана Мицика з наказом вбити Куца й Мицик це виконав, а опісля Мицика вбив Іван Максимів – "Кривонос", який у своїх споминах твердить, що він був членом Крайової Екзекутиви ОУН за першої большевицької окупації Галичини й одинокий пережив у Львові аж до приходу німців, хоч всіх інших членів КЕ ОУН НКВД виарештувало і знищило, а його тільки переслухували й залишили в спокою. По приході до Галичини з німцями мельниківців, Максимів став членом організації Мельника. Він подає, що Іван Мицик зустрічався з ним у Львові. В такій версії бодай подається прізвище "винних", а в обвинуваченнях мельниківців не подається ні одного прізвища "бандерівця", який, нібито, вбив Олександра Куца, та Івана Мицика.

ВБИВСТВО СЕНИКА І СЦІБОРСЬКОГО

Найголоснішим обвинуваченням мельниківців у "бандерівському братовбивстві" є від літа 1941 р. й по сьогодні загибель членів мельниківського ПУН, Омеляна Сеника і Миколи Сціборського, в Житомирі.

В липні 1941 р. по втечі большевиків почали приїжджати до Львова члени проводу мельниківської організації й ставити сітку своєї організації на теренах України, окупованих німцями. Приїхали до Львова й два члени ПУН, Омелян Сеник і Микола Сціборський. При кінці серпня 1941 р. вони в товаристві Кіндрата Полуведька виїхали до Житомира в дорозі до Києва і там, у Житомирі, згинули від куль атентатчика. Німецький вояк, що був випадковим свідком того вбивства на вулиці, відразу застрілив убивника. Слідством зайнявся член організації А. Мельника, Степан Федак-"Смок", що працював у гестапо, разом з гестапом.

Мельниківці відразу проголосили, що Сеника і Сціборського вбили "бандерівці". Оце обвинувачення вони вперто повторюють й досі, хоч Провід ОУН зараз по вбивстві видав комунікат за підписом Рубана (М. Лебеда) як виконуючого обов'язки Провідника (Степан Бандера перебував уже в тому часі у німецькому концлагері) і Є. Легенди (Івана Климова) як Крайового Провідника ОУН, що ОУН нічого спільного з тим убивством не має і вбивство засуджує.

При вбивнику було знайдено виказку на імя "Козій", видану мельниківською Українською Допомоговою Акцією, якою тоді користувалися всі члени мельниківської організації. Ярослав Гайвас, який в час німецької окупації України займав третє, після А. Мельника і Ольжича, місце у проводі мельниківської організації, у кілька літ тому опублікованій в українській пресі статті, передрукованій опісля в "Шляхом на Роттердам", п.з. "Пора висвітлити факти", свідчить про цю справу:

"Слідство провадили з організаційного боку др. Ярослав Яхно та інж. Починок... Єдиним джерелом інформацій був Федак-Смок... Німецькі чинники відмовили подати прізвище того вояка, /що застрілив вбивника/... Так само відмовили Смокові і Сулятицькому, а також організаційним чинникам тіло вбивника Сеника й Сціборського... Першою справою було доручення до організаційних чинників у Львові, щоб вони зідентифікували Козія, який, як це мало бути подане в знайденому при ньому документі, мав походити з Чесанівщини, чи не з Старого Села, або іншого села, в якому Козіїв багато. Туди вислано спеціальних людей на перевірку, одначе нічого не знайдено. Не знайшов ніяких даних про існування такого Козія др. Андрій

Козак, який постійно, аж до виїзду на еміграцію мав свою лікарську канцелярію в Раві Руській, ані не знайшов полк. Роман Сушко, який остаточно перебрав ведення слідства в тій справі".

Повне роз'яснення того, довгий час загадкового, вбивства принесла щойно кільканадцять років після війни книжка П. Карова і В. Степового "У кублі зрадників", видана у харківському видавництві "Прапор". На вступі зазначено, що це "документальний нарис", написаний, очевидно, членами НКВД. В ній мова йде про "героя ССРСР", Кіндрата Микитовича Полуведька, чекіста, нагородженого "Орденom вітчизняної війни першого ступеня".

З цього документу НКВД довідуємось, що це, власне, той Кіндрат Полуведько, був організатором вбивства полк. Євгена Коновальця в 1938 р. Він, особливо вишколений чекіст, на доручення НКВД появився в 1934 р. у Фінляндії як, нібито, втікач із большевицького концлагеру на Соловках і включився в тамошню українську громаду, а далі й в ОУН і в безпосередні контракти з ПУН. Через його руки перейшли два інші члени НКВД, Хомяк і "Валюх" і при їх допомозі виконав вбивство Е. Коновальця. Після цього, Полуведько зник. Та як в 1941 р. німці зайняли Галичину, Полуведько з'явився у Львові і зголосився до ПУН як колишній член ОУН. Він вияснював, що по смерті Коновальця він перейшов нелегально до УССР, щоб там розшукати Хомяка і "Валюха" і перевірити, чи це справді вони є вбивниками Коновальця і там мусів залишатися аж до вибуху німецько-большевицької війни. ПУН прийняв його з відкритими руками і доручив йому їхати разом з Сеником і Сціборським через Житомир на східню Україну. У Житомирі Полуведько виконав доручення НКВД – zorganizував вбивство Сеника і Сціборського, а тоді поїхав далі із мельниківською організацією до Харкова.

"Дальша історія Полуведька відома, – свідчить далі Ярослав Гайвас у згаданій статті. – Його розшифровано як одного з найнебезпечніших советських агентів, арештовано й він, використовуючи неухагу охорони, повісився в келії на власній сорочці".

Після того повного вияснення, хто це і на чие доручення виконав вбивство Сеника і Сціборського, ПУН повинен був прилюдно признатися до безпідставного знеславлювання "бандерівців" закидом у "братовбивчому" замордуванню Сеника і Сціборського, вибачитись прилюдно за нанесену тим "бандерівцям" кривду і перестати ширити ту і подібні провокації. Але, не тільки Книш, але й ПУН у своїх найновіших виданнях далі повторює провокацію про "братовбивство Сеника і Сціборського", а член ПУН, Павло Дорожинський, у своїх доповідях, з якими розіжджав по Америці й Австралії далі вперто повторюють провокацію про "братовбивство в Житомирі". Це є для всіх українців мірилом моральної вартости мельниківського ПУН і його членів.

Опубліковані ревелюції НКВД про Полуведька як їхнього особливо заслуженого й високонагородженого агента в боротьбі проти ОУН і факт, що сам провід мельниківської організації розкрив врешті Полуведька як особливо небезпечного агента НКВД й видав його в руки гестапо, не залишає найменшого сумніву, що "бандерівці", тобто дійсна ОУН, нічого спільного з убивством Сеника й Сціборського не має. Натомість вони відживили підозріння, що у вбивстві полк. Коновальця був активно замішаний Ярослав Барановський. Таке підозріння виринуло було в членів ПУН зараз по загибелі Коновальця. Бо, – свідчить співробітник ПУН, М. Селешко – "Про всі справи знав лише Барановський". Полуведько через Барановського

нав'язав контакт з Коновальцем, як і Хомяк-"Пригода" й Павлусь-"Валюх". Барановський був самотнім, що організував критичну зустріч Коновальця з "Валюхом" у Роттердамі, Барановський мав бути присутнім при тій зустрічі, а не був, Барановський, прибувши спізнено до Роттердаму, не залягував чомусь голландську поліцію відразу про "Валюха"... Чи не він поручав долучити Полуведька до Сеника й Сціборського в їх поїзді зі Львова на Наддніпрянщину в серпні 1941, яка закінчилася загибеллю Сеника і Сціборського у Житомирі?

ЗАГИБІЛЬ ІГОРЯ ШУБСЬКОГО.

Для волиняків на мельниківських обвинуваченнях у "бандерівському братовбивстві" видніше прізвище Ігоря Шубського, який загинув безслідно на початку німецько-більшевицької війни на Волині.

Ігор Шубський, член КЕ ОУН на Північно-Західних землях України в 1935-6 р. був арештований польською поліцією і засуджений на 12 літ тюрми. По виході з тюрми після розвалу Польщі звербований до мельниківської організації, вже в перших днях після вибуху німецько-більшевицької війни повертався ровером у родинні сторони й загинув безслідно. Очевидно, мельниківці проголосили поспішно, що Ігор Шубський впав жертвою "бандерівського братовбивства."

Справа виявилася щойно після війни, коли радянський командир партизанського загону, А. Бегма, опублікував свої спогади, В них він описує, як то він після розбиття його частини німцями коло Дубна намагався сховатися перед німцями і на дорозі стрінув двох українських юнаків, що їхали роверами. Бегма і його товариш у мундурах радянських вояків, спинили юнаків і сказали їм, що вони українці, які не хочуть потрапити до німецького полону і тому просять, щоб котрийсь із тих юнаків провів їх полями до українського села, де вони зможуть скинути військову уніформу й тоді продістатися у рідні сторони. Один із юнаків згодився і став вести їх полями. По дорозі він розговорився, що він український націоналіст, член ОУН, яку очолює полк. Андрій Мельник і що українські націоналісти скоро прочистять Україну від більшовиків. Почувши такі роз'яснення, Бегма застрілив юнака і заховав у збіжжю, а документи забрав. З тих документів Бегма довідався, що вбитий ним український юнак звався Ігор Шубський.

"ЗАМОРДУВАННЯ" ЖІНКИ "БУЛЬБИ"-БОРОВЦЯ.

Методом демагогічної гістерії про "бандерівське братовбивство" постановив покористуватися і "Бульба"-Боровець. Він після війни висунув закид, що СБ ОУН замордувала його жінку Анну. У своїх спогадах, виданих у 1981 р. він пише про це:

"Особливо була тортурована Анна Боровець, щоб виявити деякі таємниці її чоловіка, а головним чином – де поховані магазини зброї та наші друкарні. Ця людина нічого не зрадила і була замучена на смерть... Вона була чешка... її засуджено ревтрибуналом на кару смерті та вирок виконано 14.XI. 1943".

А у спогадах більшевицьких партизан згадується, що жінка "Бульби", чешка, в часі переговорів "Бульби" з більшевицькими партизанами, втекла від "Бульби" до командира більшевицького загону А. Лукіна, повінчалася з ним і, мабуть живе з ним у СРСР ще й досі... Чому СБ мало б мучити чешку, які таємні друкарні вона могла виявити, коли вся "друкарня" Бульби це була одна друкарська машинка і один циклостил – твереза людина не второпає. Але демагогія діє!

"ЗАМОРДУВАННЯ" ПРОФ. ВІКТОРА ПЕТРОВА

Найголоснішим і найдовше повторюваним закидом у "бандерівському братовбивстві" було таємниче зникнення проф. Петрова-Домонтовича. Відомий на Наддніпрянщині ще до війни проф. Віктор Петров, археолог, опинився по війні у таборах ДП в Баварії і включився в наукове й літературне життя української еміграції, публікуючи свої писання під літературним псевдонімом "Домонтович". Жив у таборі Міттенвальд, а доїжджав до Мюнхену дуже часто. На весну 1948 р. він виїхав з Міттенвальду до Мюнхену і безслідно зник. Поліційні розшуки були безуспішні. Це й використали поспішно мельниківці для того, щоб "виявити" зникнення Петрова як нове "бандерівське братовбивство". Для їхньої пропаганди це була особлива нагода, бо Петров "східняк", до ніякої партії не належав, науковець, отже – яскравий приклад, що страхотливе "бандерівське СБ" мордує не тільки бідних мельниківців, але й не вигідних їм "східняків". Тіла Петрова не знайдено. Це виянювала мельниківська пропаганда так, що кровожадне СБ пошматувало у підвалах табору ДП у Міттенвальді тіло Петрова на куски і дало все зісти псам. "Горрорсторі" про катування й замордування Петрова-Домонтовича були довгий час улюбленою темою анти-бандерівської пропаганди мельниківців.

Та й не тільки мельниківців. Відомий поет Яр Славутич присвятив Петрову окрему згадку у своїм сонеті, вигукуючи патетично:

"Та привид смерти зводиться з обмов... Тебе довіку, дикий братовбивче, Пектиме Віктора Петрова Кров! "

Справа вияснилася нагло і повністю щойно в 1966 р. Для цього роз'яснення даємо слово зовсім бесторонньому свідкові, Уласові Самчукові, якого ані в особливій приязні до бандерівців, ані в ворожості до мельниківців, ніхто ніколи не підозрівав. Він свідчить:

"Віктор Петров... Написано ним було багато (псевдонім В. Домонтович, або Бер)... Одного разу, 19-го травня 1948 року, несподівано й таємничо зник з емігрантських обрій. Ніхто не міг знати, що з ним сталося. Почалися всілякі здогади, розмови, суперечки на цю тему. Заговорила українська преса. Посипалися підозріння й обвинувачення. Що його знищено "бандерівцями", що його викрали совети, що він поповнив таємниче самогубство, що він сам утік за залізну занавіс. І щойно геть згодом, аж 1966 року ця таємниця перестала бути таємницею. Того року в деяких советських археологічних журналах, "Археологія" т. XX, "Советская Археологія" ч. 3 появились замітки з приводу 70-річчя Петрова... Його нагороджено орденом Великої Вітчизняної війни першого ступня".

До цього свідчення У. Самчука додамо, що в советських журналах при цій нагоді писалось, що перебуваючи після війни в таборах українських "діпістів", Петров виконав важливі доручені йому НКВД завдання. 1969 р. Віктор Петров помер у Києві. Про це звітувала советська преса.

Але, по повному виясненню тієї афери Петрова ПУН ніколи не здобувся на відвагу прилюдно признатися до безпідставного очорнювання "бандерівців" у жорстокому "братовбивстві" на особі Петрова. Не написав і Яр Славутич нового сонета з виявом радості, що оплаканий ним Петров, що загинув з рук "дикого братовбивця" воскрес, живий і здоровий, у советському раю.

Так ото мається на ділі справа з "бандерівськими братовбивствами", про які вже десятки літ трубить мельниківська пропаганда. Ні в одному випадку автори таких провокацій не подали, як це водиться між культурними й відповідальними за свою

діяльність людьми: хто саме, де, коли вбив даного члена мельниківської організації. А мали ж вони змогу із-за своєї співпраці з гітлерівськими поліційними чинниками провести в кожному випадку дуже основне слідство і викрити, хто ж саме із бандерівців, де, як і коли поповнив закидуване бандерівцям "братовбивство". Колишній член проводу мельниківської організації, Ярослав Гайвас, розкриваючи в українській пресі правду про те, що всі ті "бандерівські братовбивства" були тільки свідомо спрепарованою мельниківськими політруками провоційною вигадкою, прилюдно візав Зиновія Книша і теперішнього "вождя" мельниківців, Миколу Плавюка, щоб вони стали перед український громадський суд і доказали хоч один випадок "бандерівського братовбивства", або відкликали ті свої наклепи і вибачились за них перед бандерівцями, бо інакше вони залишаться в історії українського політичного життя нечесними брехунами. Оба вони вибрали те друге. Чи приносять вони тим честь і пошану своїй організації?

Витворену мельниківськими політруками психозу "бандерівських братовбивств", майже всі мельниківці, що в час німецької окупації жили в Україні, а тепер живуть на еміграції, залюбки "виявляють" своїм дітям і прихильникам, що й його, члена мельниківської партії, бандерівці мали замордувати і прислали були йому присуд смерти, але він "чудом" врятувався. Кількох провідних мельниківців твердить, що вони аж три рази одержали були від бандерівців присуд смерти, але вони були такі неперевершені бойовики, що нікотрий раз бандерівці не потрапили його замордувати. Прохав я їх багато разів показати, або прислати мені копію, хоч одного такого присуду. На диво, хоч вони мали змогу забрати зі собою на еміграцію цілі валізи, ні один із засуджених на смерть мельниківців не привіз зі собою маленького аркуша паперу – присуду смерти! Ні один із тих, яких я розпитував про те, не зумів теж подати, хто підписував ті присуди, ані вияснити, чому це та сама "бандерівська СБ" видавала на ту саму особу другий і третій присуд смерти, коли перший залишався важним і не був ще виконаний.

Цікаве роз'яснення тієї язви "присудів смерти бандерівською СБ" почув я від дружини одного із провідних мельниківців, який твердив, що він одержав був аж три такі "присуди смерти". Це вона, його жінка, написала і підкинула до своєї хати такий "присуд", коли довідалася, що її муж працює в гестапо проти бандерівців і перелякалася, що бандерівці можуть його за те дійсно вбити. Тому, щоб запобігти цьому, намагалася перелякати свого мужа "присудом смерти" і так відтягнути його від праці в гестапо. Отак, очевидно, було і в усіх інших "присудах смерти" мельниківцям, що співпрацювали з гестапом проти ОУН і УПА, якщо дійсно хтось такий "присуд смерти" одержав.

Змісту "присуду", хочби одного, не зумів відтворити з пам'яті досі ні один із "засуджених".

І, коли після повного вияснення теж колишнім членом проводу мельниківської організації справи вбивства Сеника й Сціборського большевицьким провокатором Полуведьком, співробітником мельниківського ПУН, нове мельниківське "вождення", Павло Дорожинський, знову підніс загибель Сеника й Сціборського як обвинувачення проти бандерівців і знову без тіні якогось доказу, а ПУН передрукував цю гидку провокацію неоправданого клеветника у своїй газеті "Новий Шлях", то це викликає в кожної чесної української людини лише обридження й погорду і до Дорожинського, і до тієї організації, в якій така людина займає провідний пост. Що ж, народня приповідка повчає: Горбатого й могила не виправить!

ХТО ТАКИЙ РІКО ЯРИЙ

Ніхто із провідних членів УВО й ОУН не удостоївся такої зливи плюгавств та спертих на свідомо фабрикованій неправді знеславлювань зі сторони большевицьких чи польських продуцентів протиукраїнських пашквілів, як Ріко Ярий зі сторони колишнього члена УВО й опісля ініціатора і співосновника організації полк. Андрія Мельника, Зиновія Книша. Немає ні одного його "твору", де хочби лиш принагідно заторкнено події в ОУН в роках 1938-45, де Книш не вилляв би, гістериною ненавистю затруєної, "ревеляції" на Ріка Ярого. Згідно з інформаціями Книш, Ріко Ярий вже своїм походженням якийсь виродок: раз жид, раз маляр, раз німець, раз поляк, то знову мішанина всего того. Книш при кожній нагоді намагається переконати читача його пашквілів, що Ріко Ярий був власне тим, що заініціював "розбрат" в ОУН і ним керував, бо він німецький, большевицький, польський, малярський, а якщо б у тому часі існував був Ізраїль, то й ізраїльський таємний агент, що діяв в нутрі УВО й ОУН. Так, для прикладу, у своїй книжці "Розбрат" Книш згадує Ярого "лише" п'ятдесят-п'ять разів і завжди так, як середньовічні католицькі монахи згадували сатану.

Хто ж такий насправді Ріко Ярий?

Ріко Ярий народився 1888 р. (а не 1898 р., як подає Книш!) в Рясівщині. В його родині зберігалось передання, що їхній предок це запорожець, який брав участь в поході Тимоша Хмельницького, сина Богдана, козацьких і волоських військ на Варшаву. При відступі, той предок, Ярий, в Рясівщині оженився з українкою, лемкинею і там осів. Прізвище "Ярий" свідчить виразно, що це чисто українське, козацьке. Батько Ріка був австрійським урядовцем і його прізвище писали по-німецьки "Ярре" так, як в Америці пишуть часто українське прізвище по-англійськи. Коли народився йому син, він назвав дуже популярним тоді серед німців і поляків іменем "Ришард" по героєві хрестоносних походів, англійському королеві Ричард. Поляки вживали це імя здрібніло "Рисьо", а українці "Ріко". В родині Ярих вживалася українська мова і Ріко знав її з дитинніх літ, але так, як знають українську мову в Америці українські діти третього покоління. По закінченню гімназії у Відні, Ріко закінчив старшинську школу в австрійському війську в ранзі ротмістра кавалерії. Мати Ріка українка. Як старшина австрійської армії, Ріко зустрівся з українцями і, почувачи себе українцем, нав'язав з ними контакт, вивчаючи при тому основніше українську мову. Коли 1 листопада 1918 р. проголошено незалежність Західньої України, Ярий відразу зголосився в ряди Української Галицької Армії, зорганізувавши сотню кавалерії, що вславилася в боях з поляками. Як командир відділу кавалерії УГА, Ріко Ярий залишився вірний ідеї збройної боротьби за Українську Державу проти поляків і проти большевицької Москви, аж до часу інтернування УГА поляками. Тоді Ріко Ярий зі своїм відділом кавалерії пробився до Чехословаччини, а звідти як громадянин Австрії від уродження, переїхав до Відня. В історії Української Галицької Армії не раз згадується імя Ріка Ярого як визначного, бойового старшини УГА.

В часі перебування УГА на Наддніпрянщині, Ярий познайомився особисто з полк. Євгеном Коновальцем, командиром Січових Стрільців і став щирим його другом не тільки по зброї, але й під ідейно-політичним оглядом. Тому, коли в 1920 р. Коновалець в Чехословаччині й Австрії почав організувати УВО, то Ріко Ярий був одним із перших, на яких сперся у своїй праці Коновалець. Ріко Ярий став членом

Головної Команди УВО від перших днів її існування і залишився безперервно її членом до кінця її існування. Він керував рефератом військових вишколів і писав до видань УВО, а потім ОУН, статті на військові теми. Коли в квітні 1928 р. відбулася перша Конференція Українських Націоналістів у Празі, сотн. Ярій був на ній першим представником УВО. Він був теж членом-основником ОУН як делегат УВО на Першому Конгресі Українських Націоналістів у січні-лютому 1929 р., на якому мав доповідь про Закарпаття. По створенню на Конгресі ОУН, Ріко Ярій став членом Проводу Українських Націоналістів. Тому, що Ярій, як колишній старшина австрійської армії, мав широкі знайомства з австрійськими й німецькими старшинами, Коновалець призначив його Тереновим Провідником ОУН і УВО терену Німеччини й Австрії. Деякий час Ярій займав теж пост Крайового Провідника ОУН на Закарпаттю.

Коли після Конгресу ПУН, Провід Українських Націоналістів, виявився у дії непрацездатним, Коновалець створив "Вужчий Провід ОУН", що складався із трьох членів ПУН: сотн. Омелян Сенік, сотн. Ріко Ярій і Ярослав Барановський. На тому пості залишався Ярій до смерті Коновальця як його найближчий дорадник.

Коли кілька місяців по смерті полк. Є. Коновальця Барановський і Сенік поінформували Ярого про "таємний заповіт Коновальця" з призначенням А. Мельника на свого наступника у випадку смерті, Ярій повірив у правдивість заповіту і поспровадження Мельника за кордон, разом із Сеніком і Барановським як "Вужчий Провід ОУН" брав участь у запряженню Мельника як члена ОУН і Голови Проводу ОУН. Мельник, як новий Голова ПУН, залишив Ярого на тому пості.

Від перших днів організування УВО аж до смерті полк. Є. Коновальця, сотн. Ріко Ярій був найближчим співробітником Коновальця як член Начальної Команди УВО і Проводу ОУН. Ні полк. Коновалець у своїх споминах чи офіційних або приватних листах, ні ПУН не згадують хочби про тінь персональних чи політичних конфліктів між Коновальцем і сотн. Ярим. Не згадує такого й ніхто інший із співробітників Коновальця. Версію персональних інтриг Ярого проти Коновальця створив щойно Зиновій Книш, гнаний патологічною жадобою помсти, після вересня 1939 р. Книш чваниться, що він "старий член УВО", якийсь час бойовий референт Крайової Команди УВО і ніколи в тому часі ні одним словом не висловив якихсь застережень проти участі Ярого в Начальній Команді УВО, отже зверхника Книша, чи то тому, що "Ярре жид і його жінка жидівка", чи тому, що "Ярре плів інтриги проти полк. Коновальця". Не протестував ніяк Книш, якщо вважав себе у 1938 р. ще й далі членом УВО, чи ОУН, проти того, що отой "жид Ярре", як його визиває Книш, Ріко Ярій відбирає від полк. А. Мельника присягу як нового члена ОУН і нового Голови ПУН. Чому? А сам Мельник не знав ще й тоді, що Ярій це "жид Ярре"? Чому ж Книш не розкрив це Мельникові тоді?

Полк. Мельник мав повне й беззастережне довіря до Ріка Ярого й по перебранню на підставі поданого Ярославом Барановським "таємного заповіту Коновальця" посту голови ПУН. Коли по розвалі Польщі конфлікт "на верхах" ОУН розгорівся і в один час була спроба переговорів, то А. Мельник призначив на своїх представників до "Внутрішньо-Організаційної Комісії", яку покликали до дії обі спірні сторони, Сеніка-Грибівського і Ярого-"Карпата". Власне - отого Ярого, якого Книш намагається представити як "жида Ярре". Мельник, "вождь", ще й у червні 1940 р. не вірив у Книшеві "роз'яснення", що Ріко Ярій це "жид Ярре" і ініціатор та керівник "бунту Бандери".

На ділі, конфлікт Ярого в ПУН зродився з Барановським тоді, коли по смерті

Коновальця Барановський зв'язався з гітлерівським проводом і з гестапом і намагався зв'язати ОУН з гітлерівськими верховодами. Ярий, що був Тереновим Провідником ОУН Німеччини й Австрії, визнавався добре в ситуації в Німеччині і вважав, що ОУН повинна мати зв'язки з протигітлерівськими кругами німецької армії, але рішуче ніяк не в'язатися з гітлерівськими верховодами. Тому й радив Коновальцеві мати зв'язки теж з Англією й Америкою, а самому перебувати в нейтральній Швейцарії, а не в Німеччині. Коновалець був тих самих поглядів, тому перебував у Швейцарії, а коли його викинено зі Швейцарії, переїхав до нейтральної ще тоді Італії, а не до Берліна, як це йому вперто дораджував Ярослав Барановський. Таку політику в відношенні до Німеччини дораджував Ярий і Мельникові і на тому тлі й зродився конфлікт між Ярим і Барановським. Цей конфлікт загострився в період подій в Карпатській Україні, бо Мельник як голова ПУН під впливом Барановського радив урядові Карпатської України і наказував членам ОУН в Карпатській Січі капітулювати без бою перед мадярами, бо так хоче "вуйко" Гітлер, а Ярий піддержував "крайовиків" ОУН, Колодзінського-Шухевича-Коссака, що закликали до збройного спротиву Карпатської Січі мадярським напасникам.

Ставши як довірений Мельника членом "Внутрішньо-Організаційної Комісії" в червні 1940 р., яка мала розглянути конфлікт Мельника з Революційним Проводом ОУН, Ярий основно познайомився з суттю конфлікту. Тоді він провів, що "таємний заповіт Коновальця про призначення Мельника своїм наступником" це вигадка Барановського і в висліді перейшов до Революційного Проводу ОУН.

Перегляд отих фактів переконливо доказує, що Ярий не був ані ініціатором, ані керівником конфлікту "на верхах" ОУН, як це барабанно твердить Книш, але був прихильником Мельника аж до червня 1940 р. і щойно тоді відійшов від ПУН Мельника, бо був проти коляборації з гітлерівцями.

Вийшовши з ПУН Мельника, Ярий поставив себе до диспозиції Проводу ОУН, очоленого Степаном Бандерою як військовик. На організаційному відтинку Ярий ніякої ролі не відіграв. Натомість він нав'язав контакт з протигітлерівськими кругами Головної Команди німецької армії і в домовленню з ними організував як зав'язок майбутньої армії, на базі визнання тими німецькими кругами важности Берестейського договору з березня 1918 р. про визнання Німеччиною самостійности Української Народної Республіки, "Дружини Українських Націоналістів" – ДУН.

Відділами Дружин Українських Націоналістів Ярий віддано опікувався аж до кінця їхнього існування. Коли після арештування німцями членів Українського Державного Правління в липні 1941 р., а Степана Бандери вже при кінці червня 1941 р. ДУН зірвали всякий зв'язок з німецькими військовими кругами і їх німці арештували, Ярого теж було тоді арештовано. На доручення гестапо він повернувся до своєї хати під Віднем і там перебував під домашнім арештом, під наглядом гестапо, аж до кінця війни. З наближенням большевиків Ярий утік з дружиною до Лінцу. Його "хутір" у Завберсдорфі розграблено. НКВД вимагало в англійських окупаційних властей видачі Ярого як "нацистського коляборанта", але його не видано. Коли Австрія відзискала незалежність, Ярий повернувся до Завберсдорфу. Австрійські власті провели докладне слідство і ствердивши, що Ярий був завжди противником гітлеризму, повернули йому його дім і дали повне відшкодування за пограбоване майно. Там він відновив свою школу їзди на конях, від українського життя відстав і там і помер.

От хто був Ріко Ярий: Українець з Ряшівщини, визначний старшина Української

Галицької Армії, член УВО й ОУН від перших днів їхнього існування, найближчий співробітник полк. Євгена Коновальця на постах члена Начальної Команди УВО і Проводу ОУН, член "Вужчого Проводу ОУН" за життя Коновальця і А. Мельника від 1938-1940 р. Для своєї повені знеславлювання Ярого З. Книш не зумів знайти хочби одного речення не то обвинувачення, а й хочби застереження проти Ріка Ярого зі сторони полк. Коновальця, чи інших членів Проводу УВО й ОУН за весь час 1920-1940 р., чи Команди УГА за час 1918-1920 р.

Найменшого доказу для підтвердження своїх безчисленних обвинувачень Ярого у грошових зловживаннях Книш не зумів знайти. Навпаки, він у своїх писаннях признає, що зібрані в Америці гроші для Карпатської України "врятовано від Ярого", бо... вони були в руках Барановського і фінансових референтів ПУН. "Врятовано від Ярого" й гроші, зібрані на акцію викрадення з тюрми Бандери, бо і їх було передано Барановському. Ярий ніколи фінансовим референтом ПУН не був. Він ніколи ніякого відношення до грошей УВО й ОУН не мав.

Сам Ярий не дуже грошей для себе й потребував. Зараз по першій війні він продав свій маєток у Рясівщині і купив у Завберсдорфі коло Відня старий замок, в якому провадив школу їзди на конях, як колишній старшина австрійської кавалерії. Учнями такої школи були члени австрійської заможної аристократії, тому школа давала задовільний дохід. Дітей у Ярих не було, а вони обоє були відомі зі строгої ощадности. Грошей на власні потреби Ріко Ярий від ОУН не брав, як це мусіло бути в випадку інших членів ПУН. Тому, це дуже погано свідчить про мораль З. Книша, правника і головного суддю мельниківської організації, коли він знаючи добре все це, прилюдно обвинувачує Ярого багато разів у якихсь грошових зловживаннях і ніколи не подає доказу, ані вияснення, чому ж ПУН ніколи не притягав його за те до відповідальности.

Особливо брудною демагогією є вперте твердження З. Книша, що і сам Ріко Ярий жид, і його дружина жидівка. Перш за все, якщо б це й була правда, то своєю відданою службою українській визвольній справі в рядах Української Галицької Армії та в проводі УВО й ОУН Ярий, заявивши себе українцем, здобув би повне моральне право бути українцем. Але, на ділі, ні Ріко Ярий, ні його дружина, ні їхні батьки, жидами не були. Доносами, що Ярий і його дружина жиди, Книш весь час свого побуту на німецькій службі засипав гестапо. Відомо, як строго переслідувало гестапо не тільки чистокровних жидів, але й тих, в кого батько, або тільки мати, чи дружина були жидами. В концлагері Авшвіц я зустрічав молодих старшин німецької армії, яких заслано туди на знищення, коли було викрито, що їхня мати, або батько були жидами, або вони були одружені з жидівкою. Ярий був австрійським, а по "аншлюсі" німецьким, громадянином і якщо б гестапо було ствердило, що Ріко Ярий, або його дружина жидівського походження, їх були б негайно заслали до концлагеру на знищення. Немає сумніву, що доноси Книша гестапо брало до уваги і в висліді дуже основно перевіряло родовід Ріка Ярого і його дружини. Тим більше, що після зірвання ДУН з командуванням німецької армії, Ярого було арештовано й поставлено гестапом під поліційний нагляд. Коли ж ні Ріка Ярого, ні його дружини, до кінця гітлерівської Німеччини гестапо не арештувало як жидів, то це переконливий доказ, що нікотре з них жидівського походження не було.

Про причину патологічної ненависти Книша до Ярого вже було мова. Тут ми тільки кількома словами пригадаємо це.

Свій "замок" у Завберсдорфі передав був Ярий до диспозиції ОУН. Там

приміщувалися переходно члени ОУН, що опинилися на чужині. Дістався туди хитрощами, як сам він це описує, непрошений, і Книш. Він уважав себе найславнішим боєвиком УВО і сподівався, що Ярій відразу передасть під його заряд свій "замок", якщо й не свій пост в ПУН. Але, Книша по появі поза Україною, прийняли "з резервою" не тільки пізніші "бандерівці", Кравців, Ленкавський, Шухевич, але, як жаліється Книш, й пізніші члени проводу організації Мельника, Барановський, Бойдуник, Сушко і сам Мельник. Причиною цього був факт, що Книш, ставши "бойовим референтом УВО" в 1930 р. зробив своїм довіреном Романа Барановського, який трошки пізніше на суді сам признався, що він був платним агентом польської поліції. Книш виявив Барановському, що Крайовим Провідником ОУН і Крайовим Командантом УВО став сотник Головінський і виявив всіх членів нападу ОУН під Бібркою, а Барановський передав це польській поліції. В наслідок того, поляки скрито замордували Головінського, а всіх учасників нападу під Бібркою засуджено на довгі роки тюрми. Чи не повинен був Книш бути притягнений за те до строгої відповідальності? Але, ПУН і інші члени ОУН воліли мовчати і виминати цю справу, і самого Книша. Ярій чував про цю справу, тому і він волів не стрічати Книша й не говорити з ним. Ярій послідовно ігнорував Книша. Це й зродило в Книша хворобливу ненависть до Ярого і жажду помсти. Хворий психічно Книш виявив це методом знеславлення Ярого, як тільки міг, коли лише міг, і де лише міг.

ПОБРЕХЕНЬКА ПРО "ДРУГУ УПА".

При кінці 1944 р. німці втекли з України, а за ними і мельниківці. Зі собою понесли мельниківці на чужину ту ворожість і дику ненависть до УПА, що її вони виявляли, будучи в Україні. На еміграції вони, разом з іншими бандерожерами, зразу пристрасно заперечували само існування УПА: Ніякої УПА, – твердили вони, ніколи в Україні не було, її видумали бандерівці в таборах "діпі". І навіть тоді, коли до західної Німеччини прийшли перші рейдуючі відділи УПА, вони впевняли, що це бандерівці створили ті відділи із "діпістів", втікачів, що перебували в таборах "діпістів". Коли на першій сесії еміграційної УНРади представник ОУН, др. П.Мірчук, поставив внесок, щоб УНРада висловила признання для УПА за її героїчну боротьбу за волю України і привіт, представник соціалістів, Панас Феденко, кинув глумливе питання: "А чи та ваша УПА зрізала вже хоч один телеграфічний стовп? Бо я не чував про хочби один виступ УПА проти Німеччини чи проти ССРСР," "А його пристрасно піддержав представник мельниківців впевнюючи, що ніякої УПА нема й ніколи не було. Внесок делегації ОУН всі інші члени, включно з мельниківцями, одноголосно відкинули. Не запротестував ні словом проти заперечувань існування УПА й присутній на сесії УНРади "Тарас Бульба"-Боровець.

Щойно коли західно-німецька, американська в Західній Німеччині та польська еміграційна преса почали все частіше писати про широко розгорнені бойові дії УПА на Закерзонню та в західній Україні, а на захід прибули нові відділи УПА, мельниківці круто завернули: вони створили побрехеньку, що, властиво, УПА діяла в Україні, але – було дві УПА: бандерівська і мельниківська, якої командиром був отаман "Тарас Бульба" - Боровець. Цю побрехеньку створив голосний тоді мельниківський авантюрист Микола Бігун, а підхопили її і подали її українській громаді мельниківські "вождєнята" Зиновій Книш і Олег Штуль у своїх пашквілях "В ім'я правди" і "Бунт Бандери". Але, встилаючись виступити перед громадою зі своїми побрехеньками і з гидким брудом, яким вони оба наповнили свої пашквілі, явно, вони

видали ті брудні пашквілі не під своїм іменем, а під псевдонімами: Штуль як "О.Шуляк", /пашквіль "В ім'я правди"/, а Книш як "Богдан Михайлюк" /"Бунт Бандери"/. Оба ті пашквілі так подобалися большевицькому НКВД й КГБ, що вони – мабуть за домовленням з найновішим "вождем" мельниківців, Миколою Плавюком, – кілька разів передруковували їх своїм коштом і дарово розсилали всім українцям на чужині. Так мельниківські політруки видумали й до спілки з большевицькими НКВД-КГБ поширили між українцями на чужині побрехеньку про "дві УПА".

Що ж це була та "друга УПА" згідно з тією побрехенькою? Про дійсно мельниківську "другу" УПА, тобто створену мельниківцями і зложену з мельниківців, військову, повстанчу частину, що воювала проти гітлерівських окупантів, не може бути й мови, бо ж кожному відомо, що мельниківці широко й беззастережно завжди співпрацювали з гітлерівською Німеччиною і їй служили. Та ж якраз їхня служба гітлерівській Німеччині й була причиною того, що пропагатора тієї "ідеї" колябораства, Ярослава Барановського, і Андрія Мельника, що намагався прищепити коляборацію з гітлерівською Німеччиною Організації Українських Націоналістів, викинено з ОУН, а з ними й кількох інших членів мельниківського ПУН-у за те, що пішли за Мельником і Барановським, а викинені з ОУН створили свою, нову, мельниківську організацію. Збройна і політична боротьба проти гітлерівських окупантів була б запереченням мельниківщини. Тому й мови не могло бути, навіть теоретично, про мельниківську УПА. Бо, як же ж воно було б тоді: Одних членів мельниківської організації післав би ПУН до тої УПА, а ті члени мельниківської організації, що їх ПУН післав на службу в гестапо, виловлювали б тих, що в УПА, і віддавали їх гестапові на розстріл, або шибеницю?

Становище проводу мельниківської організації, ПУН-у, до концепції повстанської армії подано в офіційному виданні ПУН "ОУН 1929-1954", стр.408, так:

"ПУН ніколи не ставив ставки на партизанську акцію... Чому мала ОУН витягати німцям каштани з вогню коштом українського населення?"

Отже, зовсім ясно: Мельниківська організація, зокрема ж її провід, ПУН, завжди був проти партизанської боротьби. Бо – така боротьба проти большевиків це "витягання німцям каштанів з вогню коштом українського народу", а проти німців невільно, бо то ж союзники, в яких мельниківці сподівалися вірною службою заслужити собі спеціальні привілеї в Україні як німецькій колонії. То проти кого ж мала боротися збройно і політично мельниківська УПА?

Стоючи на таких позиціях, ПУН видав своїм членам таку інструкцію:

"Творити військові загони й з'єднання й, не допускаючи їх до стику з німцями, займати /?/ різні терени й розбудовувати там всі форми державного життя."

Як на зайнятих німцями теренах України мож було мельниківським військовим загонам "не входити до стику з німцями" і творити там "всі форми державного життя", коли німці за невинну жалібну маніфестацію під Базаром розстріляли сотні українців, у тому й кількох мельниківців, – розгадати неможливо.

Але, несподівано жорстоке гноблення українців гітлерівськими займаннями, коли між розстрілюваних попадали й зовсім невинні мельниківці, стовідсотково слухняні німцям, заставила мельниківців призадуматись над такою можливістю рятування своїх членів перед несподіваними арештами:

"Створити на терені Полісся, неопанованого жодним з окупантів, військову базу... Військова база... даватиме азиль усім поліційно загрозеним... та місце їхнього перебування. " Тобто: Створити сховок, на взір військової частини, де б могли

переховуватись ті з мельниківців, яким грозить з якихось причин небезпека арешту.

Згідно з цим, на Поліссю й Волині було створено три маленькі збройні відділи, зложені з членів мельниківської організації. Але, між німецькими поліційними загонами, большевицькими партизанами й відділами УПА не було місця для спокійного, затишного сховку. Тому скоро ті мельниківські частини одержали від проводу своєї організації наказ злучитися в одну, "Український Легіон Самооборони", як німецьку допоміжну поліційну частину під командою чистокровного німця, штурмбанфюрера СД Бігельмаєра. Частина тих мельниківських відділів виконала це, частина перейшла до УПА, частина повернулася додів і - мельниківським збройним відділом залишилася лише згадана частина - допоміжний відділ німецької поліції "Український Легіон Самооборони", командантом якої залишався весь час штурмбанфюрер СД Бігельмаєр, а його адютантом був теж чистокровний німець, гавштурмфюрер СД Вайхельт. Звати таку "армію" мельниківців "мельниківською УПА" не відважились мельниківські творці побрехеньок. Тому для своєї побрехеньки про другу УПА вони вибрали – "Поліську Січ" отамана "Бульби"-Боровця. Ця "друга УПА" от."Бульби"-Боровця, кажуть вони, була першою, вона постала вже в дні початку маршу німців на схід, мала десять тисяч бійців і громила на-ліво й на-право і большевицьких партизан, і німців. Але весною 1943 р. озброєна сотня бандерівців одним ударом знищила ту десяти-тисячну бульбівську УПА, вкрала від "Бульби" назву "УПА" і під тою назвою сама стала воювати проти німців і проти большевицьких партизан. А та бульбівська УПА, - кажуть мельниківські "фон Мюнхгавзени", - це була в дійсності мельниківська УПА.

На тему "Поліської Січі" отамана "Бельби"-Боровця написано на еміграції вже стільки вигадок і вияснювань, що замість повторяти щось з того, ми наведемо два документи: 1, офіційне звітлення шефа гестапо й німецької Служби Безпеки /СД/ про стан в Україні, що був висновком з усіх інформацій, зібраних німецькими поліційними й військово-розвідочними станицями і 2, свідчення мельниківського ПУН-у.

1. "Шеф СП і СД. Р58/697.

Берлін, 22 травня 1942.

"Поліська Січ. Це український загін під командою Тараса Бульби /правдиве прізвище Боровець/. Боровець зорганізував його за відомом німецьких чинників осінню 1941 р. як спеціальну частину для побороювання большевицьких партизанів. Хоч той загін був у листопаді 1941 року розв'язаний, останньо почав знову організуватися і зібрав деяку кількість крісів.

2. У мельниківському офіційному виданні "ОУН 1929-1954" на стор. 157 член ПУН, проводу мельниківської організації, інж. Д. Андрієвський подає:

"Постава українських партизан, згуртованих в Поліську Січ під проводом от. Тараса Бульби. Вони співпрацювали літом 1941 р. з німцями при очищуванні Полісся від червоних банд."

Ці два документи: головної команди німецької військової і поліційної розвідки, та проводу організації А.Мельника ясно засвідчують, що в випадку загону от. "Бульби"-Боровця ішлося не про якийсь загін української повстанської армії по назві чи по суті, який постав з ясным кличем боротьби за самостійну соборну Українську Державу проти московських і проти нових, гітлерівських окупантів, але про загін "партизан", що постав за відомом і дозволом гітлерівських окупантів, щоб помагати їм у винищуванні большевицьких партизан в районі родинного села Т.Боровця, що свій загін назвав "Поліська Січ", а собі прибрав особливо гучний і приманливий псевдонім

"Тарас Бульба". В нікотрому з наведених документів ні словечком навіть не натякається на те, наче б то ціллю того загону "Поліська Січ" було боротися за Українську Державу проти гітлерівських окупантів. Немає в тих документах теж назви того загону як "Українська Повстанська Армія", а тільки виразно й послідовно "Поліська Січ".

У багато - томовій збірці німецьких документів про події в окупованій гітлерівською Німеччиною Україні в 1941-44 рр. подано багато документів німецької армії та німецької поліції про "от. Тараса Бульбу" і його загін і – ні в одному з них не названо загін "Бульби" "Українська Повстанська Армія", але завжди "Поліська Січ". І в поданому Бульбою в його книжці листі шефа СД др. Пица до Бульби весь час говориться про "Поліську Січ" й ні словом не згадується УПА.

Врешті, сам Боровець-"Бульба" у виданих на еміграції своїх споминах "Армія без держави" подає фотокопію двох документів, що свідчать про правду. На стр. 175 "Бульба" показує видану ним як "отаманом відділу" з датою 16 листопада 1941 р. "Посвідку звільнення" з його відділу полк. Смородського, шефа штабу бульбівського загону, на якій виразно подано: "Головна Команда Поліської Січі".

А на стр. 315 книжки Бульби він подає "Грамоту" УНР з датою 10 вересня 1957 р. про надання "Воєнного Хреста" - "Боровцю Тарасові, отаманові Поліської Січі." Значить, що ще й у вересні 1957 р. "Екзильний Уряд УНР" не чував про те, ніби то відділ "Тараса Бульби"-Боровця звався "Українська Повстанська Армія." Тим більше, що сам "отаман Бульба-Боровець" у власноручно писаному проханні до "Екзильного Уряду УНР" наділити його "Воєнним Хрестом" представив себе як отамана "Поліської Січі" й ні одним словом не зголосив своїх претенсій до УПА чи хоч до самої назви "Українська Повстанська Армія - УПА."

Так ото всі оригінальні документи, українські й німецькі, із офіційною "Грамотою" "Екзильного уряду УНР" з 10 вересня 1957 р. свідчать, що загін "отамана Тараса Бульби-Боровця" звався весь час "Поліська Січ" і з УПА ні по назві, ні своєю суттю нічогісінько спільного ніколи не мав. Супроти цього, – створене на еміграції мельниківцями твердження, нібито загін "Бульби"-Боровця був "першим відділом УПА", не мож оцінити інакше, як безсоромне фальшування в живі очі історичної правди, всупереч згаданим документам.

А хто ж такий "отаман Тарас Бульба"-Боровець і його "Поліська Січ"?

У своїй книжці "Армія без Держави" Боровець признає, що він, роджений 9 березня 1908 року в селі в селі Бистричі, Костопільської округи на Поліссі, не закінчив початкової народної школи, бо його батьки були малоземельними селянами і він мусів вже змалку їм помагати в праці. Згодом доповняв свою освіту як самоук без будь-якого керівництва, вирішивши так на самоука-недоука, що не вмів провіряти свої успіхи і тому їх завжди неймовірно перебільшував. Так, для прикладу, добившись згодом до того, що мав власний каменолом з кількома робітниками, він, згадуючи це, твердить, що в нього працювало не кілька, а "300 до 500 робітників". Зацікавившись суспільно-політичними проблемами українського народу. Боровець не став в ряди діючої і на Полісся УВО, ОУН або "Просвіти", чи може котроїсь із легальних українських партій чи організацій, але щоб бути "вождем", пробував організувати власну таємну організацію "Українське Національне Відродження" і на ту тему говорив з деким, але нічого з того не вийшло. Сам Боровець пише про те: "Зимою 1932-33 ми /хто саме?/ заснували на Полісся свою невеличку підпільну організацію У.Н.В." і говорить про широку роботу тієї "У.Н.В.", хоч поза кількома особами, з якими він на ту тему

говорив, ніхто ніколи нічого про таку організацію не чув. Все ж, польська поліція підозрівала його в приналежності до ОУН і в 1934 забрала до концлагеру в Березі Картузькій, де він пробув кілька місяців. В 1937 р. Боровець збанкрутував, продав своє підприємство і виїхав у глиб Польщі. По розвалі Польщі в 1939 р. Боровець пробував організувати між українцями в Генерал-Губернаторстві Польщі "Український Національний Козачий Рух" – "УНаКоР" і розповсюднув летючки про те, але і з того нічого не вийшло. Це було мертворожене дитя фантазії Боровця. Врешті, під кінець 1940 р. він скотактувався з полк. Чоботаревим, колишнім шефом розвідки УНР, що опісля працював у польській розвідці, а по розвалі Польщі перейшов на працю до німецької розвідки і напередодні вибуху походу німців проти УССР німці вислали Боровця до УССР, щоб там підпільно працювати для німецької розвідки. Коли почалась большевицько-німецька війна, Боровець - як про це була вже згадка, за відомом німецьких військових властей, zorganizував на Полісся український поліцейний загін під назвою "Поліська Січ" силою поверх одної сотні членів, для поборювання большевицьких партизанів. По проголошенню Української Держави, Боровець пробував зв'язатися з Українським Тимчасовим Правлінням. Але, коли він приїхав до Львова, члени Правління були вже арештовані гестапом, ОУН пішла в підпілля, щоб вести боротьбу проти гітлерівських окупантів і Боровець з ОУН контакту не нав'язав. Зорієнтувавшись, що німецькі окупанти постановили винищити всіх "бандерівців", а натомість співпрацюють з організацією Мельника, Боровець проголосив свій поліцейний загін самостійним загonom "Поліська Січ" а себе її "отаманом" під псевдом "Тарас Бульба" і пробував пов'язатися з мельниківським ПУН-ом. Члени ПУН в своїх споминах подають одні, що зустріч відбулася у Львові 19 липня 1941," а другі, що в серпні 1941. Між ними прийшло до зговорення, що мельниківці зіллють свої військові відділи з "Поліською Січчю". Але, фактично вислали туди лише п'ятьох своїх членів, підстаршин, які по кількох тижнях залишили "Поліську Січ". Із трьох військових відділів, що то згодом створилися були з членів мельниківської організації, створено остаточно один загін під командою німецьких старшин, а до "Поліської Січі" не пішов з них ніодин. Не пішов, як свідчить Ярослав Гайвас, тодішній керівник кадрів мельниківської організації, й пор. Іван Кедюлич, якого ПУН плянував вислати до "Поліської Січі", але не вислав.

Боровець, як "отаман Тарас Бульба," залишився з своєю "Поліською Січчю" сам. Маючи власну друкарню, почав засипати околицю летючками зі своїм героїчним портретом і - вести "дипломатичну війну": переговорювати з німецькими властями і одночасно з большевицькими партизанами. Німецькі військові власті апробували існування "Поліської Січі" як допоміжного загону для поборювання большевицьких партизанів. Але, коли на Полісся прибули власті німецького СД й гестапо, вони дали "от. Бульбі" на початку листопада 1941 р. наказ негайно розпустити "Поліську Січ" і "отаман Бульба" покійрно це виконав. Сам "Бульба"-Боровець представляє це так:

"9 листопада 1941 я з сотником С. Сиголенком поїхав ще раз до начальника тилу України в Рівному і офіційно йому заявив, що коли німецьке командування не визнає Поліської Січі в силі 10,000 багнетів, як спеціальну військову українську частину для охорони Поліської котловини від большевицьких партизан, тоді ми зараз же цю формацію розпустимо."

З уваги на те, що останні наші переговори з генералом Кіцінгером щодо дальшого існування Поліської Січі, як окремої української частини, не дали позитивних наслідків, ця формація 15 листопада 1941 року розв'язується. Олевський

штаб ліквідується. Всі люди йдуть по домах."

Так, за свідченням самого "Бульби"-Боровця, "Поліська Січ" рішенням самого "отамана Бульби" 15 листопада 1941 р. перестала існувати, бо німецькі окупаційні власті не хотіли її визнати. В вимозі "Бульби" говориться про "визнання Поліської Січі силою 10.000 багнетів," але фактично у той час вона мала лише трошки поверх сто членів. Можливо, що та сотня була б розрослася й до 10.000, якщо б німецькі окупаційні власті в Україні були дали на це дозвіл...

Під кінець літа 1942 р. Боровець почав відновлювати свою "Поліську Січ". Маючи знову понад сто членів, "отаман Бульба" почав знову "дипломатичну війну" - переговори з німцями й одночасно з большевицькими партизанами. Осінню 1942 ОУН /"бандерівці"/ переформували свої військові частини "Українську Народню Самооборону" в одностайну "Українську Повстанську Армію," зразу на Поліссі й Волині, а далі й у Галичині. Перші відділи УПА на Поліссю відразу попали в бої з большевицькими партизанами і в тому зустрілися з "Поліською Січчю" "от. Бульби." Домовляючись з большевицькими партизанами, то з німцями, "Бульба" наносив тим несподівані удари для УПА, бо перепускав большевицькі, або німецькі відділи на тили УПА. Тому в серпні 1943 р. сотня УПА під командою Дороша оточила цілу групу "Бульби" і її перебрала без одного вистрілу. Сам "Бульба" із групою 30 до 40 людей утік. Решта включилася в УПА.

Тепер Боровець приступив до творення політичної організації під назвою "Українська Національна Демократична Партія," а на місце "Поліської Січі" новий збройний загін п.н."Українська Народня Революційна Армія - УНРА." І, знову почав старання, щоб ту партію, і "УНРА" визнали німецькі власті. Гестапо запросило Боровця-"Бульбу" на переговори до Варшави і тут, 20 листопада 1943 р. після переслухання арештували його й відставили до концлагеру в Саксенгаузен. На ті розмови поїхав "Бульба" з Олегом Штулем-"Ждановичем" як перекладчиком, бо Штуль, нащадок зукраїнщеного волинського колоніста-німця, володів добре німецькою мовою і був зареєстрований як "фольксдойч". (Мельниківці твердять, що Олег Штуль-"Жданович", пізніший їхній "вождь", був шефом штабу "армії" Боровця-"Бульби". Але сам Боровець цього не потверджує.)

Осінню 1944 р. німці, залишивши Україну, почали в Берліні говорити з українцями про творення української допоміжної військової частини, що мала підлягати мілітарно й політично московському генералові Власову. В висліді тих переговорів - як про це була мова - було створено "Український Національний Комітет," а дивізію "Галичина" переіменовано на "Першу Дивізію Української Національної Армії" під командою ген. П.Шандрука й підчинено тому УНКомітетові. Тоді був звільнений з концлагеру "от. Тарас Бульба"-Боровець, який прийняв пропозицію творити в окупованій большевиками Україні повстанські загони. Тоді то, осінню 1944 р. і весною 1945 р. Боровець-"От. Тарас Бульба", живучи в Німеччині на німецькому удержанню, укладав з кількома своїми співробітниками плани творення "Поліської Січі", відозви, накази й інше - все те, що він пізніше, по війні, подавав як дійсність попередніх років. В Україну "отаман Бульба" з Німеччини ані сам, ані нідин із його співробітників не поїхав. (Замість вертатися в Україну, щоб творити свою УНРА, "Бульба" по розвалі гітлерівської Німеччини поїхав до табору іншої УНРРА, міжнародної допомогової організації.)

Щодо військової освіти Боровця-"Бульби", то говорилося, що він бувший капраль польської армії. Але, сам "Бульба" у своїх споминах спростовує це. Він був у

польській армії тільки сім місяців і, не маючи закінченої народної школи, не міг дістати ступня капраля. Ніяких інших військових курсів чи вишколів Боровець-"Бульба" ніколи не перейшов. Творючи "Поліську Січ", а після "УНРА", Боровець побіч псевда "Тарас Бульба" поклав "отаман", тобто командант, без уточнення військової ранги. Боровець твердить весь час, що він організував "Поліську Січ", а опісля "УНРА" з доручення "Екзильного Уряду УНР" і повинен був одержати від нього уточнення військової ранги, але чомусь цього ніколи не сталося. Боровець подає, що на нараді команди "Поліської Січі" в дні 15 листопада 1941, на якій рішено розв'язати ту формацію, присутні ухвалили "в імені українського народу і його війська" підвищити Отамана Тараса Бульбу за його надзвичайні заслуги до ранги генерал-хорунжого (Таку рангу прибрав собі "Бульба" тому, бо таку мав Головний Коман дир УПА Тарас Чупринка-Роман Шухевич) і тому під його портретом він підписався "генерал-хорунжий". Але, екзильний уряд УНР чомусь того не апробував і навіть до ранги сотника ніколи не підніс. Взагалі, Андрій Левицький ніколи ніяк не потвердив, що він як "президент УНР в екзилі" мав що-небудь спільного з "отаманом Бульбою" і його "Поліською Січчю" чи "УНРА".

Спомини "Отamana Бульби"-Боровця, видані в 1981 р. п.з. "Армія без держави", дуже нагадують відомі анекдотичні розповіді "Пан Чваньківський". Вони пересичені маняцькою чванкуватістю, спертою на подивугідних, неймовірних перебільшуваннях своїх "успіхів" і гидким оклеветуванням Проводу ОУН і командування УПА, вірно у стилі пашквілів Книша і Штуля. Пляни організування повстанських відділів, розроблювані в Німеччині на початку 1945 р. і уложені тоді проекти відозв тощо, подає Боровець-"Бульба" у своїх споминах як, нібито, дійсні документи з р. 1941-44. В них він вставляє теж назву для своїх плянованих повстанських відділ як "Українська Повстанська Армія".

От хто, згідно з правдою, був "отаман Бульба"-Боровець з його "Поліською Січчю", а пізніше "УНРАрмією", якого мельниківці на еміграції у своїй пропаганді проти ОУН і УПА піднесли до рівня "першого організатора й командира" "першої УПА!"

Але, чисто мельниківська "УПА" таки була! її творцем і командиром був Степан Касіян і про це він розповідає в "Вогонь родиться з іскри", книжці, що її зредагував Зиновій Книш. Зорганізував ту "мельниківську УПА" Степан Касіян десь під кінець 1944 р. на Бойківщині в селі Михнівці і проіснувала вона більше як один тиждень.

Про того Степана Касіяна ми згадували як приклад, кого вербували мельниківці до своєї новоствореної партії. Маючи, мабуть, кілька клас Гімназії, він працював в кооперації у своєму селі в Снятинщині і був членом ОУН, але, як признає, його "несправедливо" з неї усунули. По усуненні ніхто з ОУН не цікавився ні за Польщі, ні по розвалі Польщі, коли він опинився на Холмщині. Щойно як постала мельниківська організація, хтось з її організаторів пригадав собі його і втягнув туди. Аналіза його розповідей приводить до висновку, що він, ставши "фольксдойчом", працював у Снятинщині, а потім і в інших околицях, у гестапо. Коли большевицька армія підсунулась під Львів, Степан Касіян нагло вирішив піти в УПА. Очевидно, в "мельниківську УПА", бо вірив, що така існує. Але, приїхавши до Львова, він нагло довідався при кінці 1944 р., що "бандерівці в підступний і ганебний спосіб підманули нас і роззброїли наш партизанський загін на Волині, через те нікуди вже було мені їхати". Виходить, що мельниківська армія мала лише один загін на Волині і його бандерівці роззброїли. Це, очевидно мова про загін "Поліська Січ" от. Бульби, що

мельниківським не був і його відділ УПА роззброїв у серпні 1943 р., але мельниківський політик і генерал Степан Касіян довідався про те щойно при кінці 1944 р.

Від свого організаційного зверхника І. Кедюлича, члена сотні "Веркшуцу," /німецької формації для охорони фабрик/, Касіян одержав доручення, якщо хоче іти в партизани, то згідно з наказом Ольжича треба йти до УПА. "До бандерівської УПА? Ніколи!" гістерично запротестував Касіян і поїхав на пограниччя Бойківщини-Лемківщини організувати мельниківську УПА. У селі Михнівці він зібрав кільканадцять мельниківців і створив з них "Партизанський загін ім. Гетьмана Павла Полуботка". Загін кватирував у селі поруч відділу німців і мадярів. Населення, вірючи, що це дійсно відділ УПА, харчувало їх обильно, хоч само голодувало. Але, на другий тиждень існування "мельниківської УПА", отаман Касіян довідався, що надходить відділ "бандерівської УПА" під командою Рена. На смерть переляканий отаман Касіян втік до лісу і там провів цілу ніч, переживаючи жахливі галюцинації бандерівських знущань, які він представляє у своїй розповіді як дійсність, що тривала багато днів. Вранці він дорвався до поїзду і маючи виказку гестапа вигідно, під спеціальною опікою мадярського старшини, переїхав на Мадярщину. Оце й була "мельниківська УПА".

П.Стерчо в офіційному мельниківському збірнику "ОУН 1929-1957" /стр.211/ пише про одного із провідних мельниківців як, нібито, героя УПА:

"Це Іван Кедюлич вишколює і веде в бій старшин і бійців Української Повстанської Армії на Волині, в поліських болотах і в карпатських горах."

А "отаман мельниківської УПА," що існувала в селі Михнівці при кінці 1944 р. нецілих два тижні, свідчить у своїй розповіді, що Іван Кедюлич, організаційний зверхник Касіяна, перебував весь час в Карпатах як член німецького "Веркшуц"-у, і ні одного дня ні на Волині, ні в поліських болотах, ні в карпатських горах членом УПА аж до кінця війни не був. Значить, мельниківський "пан професор" свідомо видумав бундючну побрехеньку про участь мельниківців в УПА і без сорому опублікував її як правду. А ПУН і редакція мельниківського офіційного збірника, свідомі нечесного трюку Стерча, апробують це і пускають побрехеньку між людей. Як сотні інших.

Друга частина розповіді мельниківського "отамана" Степана Касіяна, яку йому поміг написати його політичний і моральний брат по службі в гітлерівській СД і гестапо, "герр Зиновій Книш", пересичена такою вульгарною й гидкою лайкою на Українську Повстанську Армію, якої немає ні в польських, ні большевицьких пашквілях проти ОУН і УПА. На таке гидке плюгавлення борців за волю України, в якій на полі бою склали своє життя, здібний лише мельниківський "фольксдойч", слуга гестапа, що в час жахливого лихоліття українського народу під гітлерівською окупацією видавав тих борців за волю України окупантам на тортури і смерть і на тій ганебній роботі затратив своє сумління й почуття чести та людської гідності.

В ЗСА живе ще кількох кол. вояків УПА, членів куреня "Рена", які в 1947 р. перейшли з рейдуючою частиною до західної Німеччини й опісля переїхали до ЗСА. Вони були наочними свідками зустрічі з "пертизанами" мельниківців під командою Степана Касіяна в селі Устрики Долішні. Згідно з їх свідченням, відділ мельниківських "партизан" розлетівся на саму вістку, що туди надходить відділ УПА. Касіян утік до команди мадярського відділу і під його опікою виїхав до Мадярщини. Більшість його "відділу" теж переїхала під охороною мадярів або німців на Словаччину. Кількох крилося ще в селах Устрики-Волосате-Ступосяни. Селяни, довідавшись, що ті люди

підшиваються під УПА і, нібито збираючи харчі для УПА, грабують українських селян, забираючи харчі, курей, а то й худобу і продають це на "чорному ринку", половили їх і привели до команди відділу УПА. До глибин душі обурені такою ганебною роботою мельниківських "партизанів", селяни вимагали гострої кари на них. Курінний Рен створив з місцевих селян суд, які ствердили злочинну роботу тих людей, після чого к-р Рен присудив дати кожному десять нагаїв. Одержавши таку нагороду за свою "партизанську" роботу, мельниківські "партизани" погналися за своїм "командиром" через Словаччину на еміграцію. Оце й був той "терор бандерівської УПА", якого на-смерть перелякався був мельниківський "командир" Степан Касіян: лякаючись, що за його ганебне грабування українського зубожілого населення він може обірвати двадцять-пять нагаїв, він на першу вістку про наближення "бандерівської", тобто дійсної, УПА, героїчно втік під опіку мадярів, кинувши на-призволяще весь свій "загін". Опинившись на чужині, Степан Касіян намагається прикрити свою ганебну "роботу" в Україні при допомозі патологічного бандерожера З. Книша безсоромними вигадками й знеславленням Української Повстанської Армії. У збірнику "На зов Києва", виданому в 1985 р. в Торонто "Дослідною Фундацією ім. О. Ольжича", що є клітиною мельниківського ПУН-у, включено частину пашквілю С. Касіяна з плюгавленням УПА. Тим ПУН поширив відповідальність за "геройські подвиги" С. Касіяна і його кумпанійонів – грабування зубожілого українського населення на Лемківщині, підшиваючись під УПА, для власної наживи і плюгавлення УПА, – на ПУН і на всю мельниківську партію.

МЕЛЬНИКІВСЬКИЙ УЧЕНИЙ І ЙОГО КЛІЄНТЕЛЯ.

Основною прикметою дійсного науковця є – абсолютна пошана правди. Учений шукає правду і її інтерпретує. В інтерпретуванні і ставленню своїх тез він має повну свободу, але при абсолютному шануванні відомої правди. Якщо ж він явно заперечує правду і свідомо фальшує її для своїх цілей, тоді це не науковець, а фальшивник і шарлятан. На респектування фактів звернули увагу вже старинні римляни підкреслюючи, що "факту не вільно заперечувати ніякими аргументами" .

А як виглядає мельниківський "вчений"? Як він ставиться до правди, до фактів?

Ясну відповідь на це і повчаючу ілюстрацію дає хоча б пристрасний мельниківець, професор доктор Іван М. Чінченко, своїм провокативним виступом у справі українського прапору. Національного прапору.

При обговорюванні подій на Закарпатті осінню 1938 і весною 1939 ми заторкнули епізод "двох українських національних прапорів" і висловили переконання, що ту штучно створену і штучно підсичувану пристрасну суперечку про черговість красок – синя краска чи жовта зверху, – погашено, на щастя, раз на все постановою УНРади з червня 1949. Прикрий заколот, що був викликаний тією аферою, заставив у 1948 р. Українську Національну Раду створити спеціальну комісію для об'єктивного наукового дослідження, яку черговість красок вживано в минулому. Та Комісія, зложена в 90%з противників "бандерівців", перевірила всю доступну літературу, переслухала учасників подій 1917-22 рр. в Україні оглянула збережені в музеях прапори і однозгідно прийшла до висновку, що в Україні офіційно завжди вживано як український національний прапор з черговістю синя нагорі і жовта здолу - "синьо - жовтий", якщо читати краски згори, або "жовто - блакитний", якщо дивитись на піднесений прапор здолу. Декрет уряду УНР з 13 листопада 1918 р. ясно уточнює, що "український прапор блакитно - жовтий, синій вгорі і жовтий внизу". Сейм

Карпатської України в т.5". "Закону ч.1." постановив: "Барва державного прапору Карпатської України є синя і жовта, при чому барва синя є горішня, а жовта є долішня." То чи може бути ще якийсь сумнів?

А тимчасом – мельниківський журнал "Новий Шлях" з датою 24 березня 1984 приніс "наукове об'явлення" мельниківського вченого, професора доктора Івана М. Чінченка, такого змісту:

"Українським державним і національним прапором є жовтоблакитний прапор. Так, – жовтоблакитний, не блакитножовтий. Жовтоблакитний прапор є державним і єдинозаконним прапором. Цей жовтоблакитний прапор прийнятий і стверджений законом Центральної Ради – легального представника всього Українського Народу. Жовтоблакитний прапор з кольорами: жовтий зверху і блакитний (синій) внизу. Жовтоблакитного прапору не мінялося і за Гетьманської Держави 1918 року, і за Директорії. Не мінялось кольорів жовтоблакитного прапору і після злуки всіх українських земель у 1919 році. Жовтоблакитний прапор був прийнятий законом Сеймом Закарпатської України в 1939 році. Прапор та його кольори може змінити лише парламент української держави. Блакитножовтий прапор, це прапор одного українського середовища, популярно званого "визвольофронтівцями" /бандерівцями/. Блакитножовтий прапор був прийнятий на "Чорній Раді" в Кракові в 1940 році."

А в журналі Об'єднання Українських Православних Сестрицтв в Америці він, мельниківський вчений І.М. Чінченко, тільки в цьому випадку не "професор доктор", але "отець", виголошує демагогічно:

"Фальшивий, блакитножовтий прапор мусить бути усунений, в першу чергу, із українських церков, особливо – з українських православних церков та інших інституцій."

Ось вам мельниківський учений і його пошана правди! Свідомо, в живі очі, не заікнувшись фальшує відомі, удокументовані факти. А що ж тоді говорити про достовірність подаваних ним фактів мало відомих, фальшування яких не так легко відразу показати?

А яка його клієнтеля? В редакції "Нового Шляху" працював др. Росоха, колишній член парламенту Карпатської України: чи він не тямив, яка була дійсна постанова про черговість красок українського прапору? Як забув, чому не заглянув до документарних праць, де поданий текст даної постанови? Чому він, Стерчо і сам „вождь” Плавюк не викрили і не нап'ятували безсоромне фальшування правди їхнім "ученим"?

Коли я говорив про це з одним із мельниківців, у якого є ще хоч трохи пошани до правди, він заявив: "А хіба ж вам не ясно, що тут мається до діла із продуманою провокацією провокатора КГБ? "Його ствердження я аж ніяк не ставлю в сумнів. Тільки ж – а хто тоді Росоха, Стерчо, Плавюк? Теж провокатори КГБ? Чому вони у своїй партійній пресі друкують большевицькі провокації, сперті на очевидному фальшуванні правди, а спрямовані на викликання заколоту й розбиття української громади? Під впливом чого, з якою метою, під чиєю директивою?"

Нормальна людина, здорова умово й морально, дуже легко зловила б мельниківських провокаторів і демагогів на брехні, навіть якщо вона сама член чи симпатик мельниківської партії і рішуче нап'ятувала б безсоромне вживання очевидної брехні мельниківськими верховодами. Та в тому лихо, що клієнтеля тих партійних шарлятанів і клеветників має так сполокані мозги і так пересякла гістериною ненавистю до бандерівців, що безкритично приймає як святу правду все,

що їм їхні "вожді" й "вождєнята" до вірування подають, навіть як би це була історія про те, як то мельниківський вождь їхав на коні проти німецьких наїзників, його шабля стукала по коні й перерубала коня, вождь злучив коня вербовим кілком, кілок виріс аж до неба і вождь поліз по тім дереві аж до неба по інформації, а там зсукав шнурок з полови і ним спускався на землю, бо кінь у міжчасі кудись пішов, і коли шнурка забракло, вождь рвав шнурок нагорі й штукував вниз. Основне – щоб побрехенька була "сочисто" протибандерівська.

Ось кілька прикладів такого умового й морального покалічення:

Несподівана смерть Степана Бандери 15 жовтня 1959 р. аж до втечі його убійника Сташинського з СРСР до західної Німеччини й комунікату німецького суду 17 листопада 1951 року, отже поверх два роки, залишалася нерозгаданою загадкою. Це давало змогу творити безліч здогадів, як і провокативних вигадок. У вересні 1961 р. я зустрів пристрасну мельниківку з університетською освітою, яка "застрілила" мене мельниківським відкриттям: „Ви не робіть з Бандери героя і жертву большевицького атентату, бо ось приїхав до ЗСА з Мюнхену член ПУН-у /це був інж. Дмитро Андрієвський/ який привіз істинну правду. Бандера поповнив самогубство, бо його секретарка була від нього в тяжі і зі страху перед виявленням скандалу, Бандера поповнив самогубство!" – "А чи є певність, що та секретарка була в тяжі власне від Бандери? Чи переведено пробу крові дитини?" – питаю. "Пробу крові?" – здивувалася пані доктор. – "Ну, ні, бо дитина ще не вродилася." – "О! – вигукнув я. – То це буде український Конфуцій!" – "Не розумію, про що ви говорите!" – "Ну, просто: Відомо усім, що в тяжі жінка буває дев'ять місяців. Не було випадку, щоб одинадцять місяців. Тільки про китайського філософа Конфуція говорить китайське передання, що його мати носила його у своєму лоні сорок років. Секретарка Бандери носить його дитину у своєму лоні вже поверх два роки і ще не вродила. То певно поносить ще тридцять-вісім років і вродить українського Конфуція!" Пані доктор страшенно зниковіла. "Йой, ради Бога, не кажіть про нашу розмову нікому, бо всі будуть з мене дуже сміятися!" – "А ви самі, пані доктор, – кажу їй, – не призадумались над своїм умовим станом, який заставив вас прийняти за святу правду таку ідіотичну нісенітницю тільки тому, що ця провокація сконструйована для знеславлювання Степана Бандери? Чи не вистарчило вам, людині з вищою освітою, почислити на пальцях, що якщо секретарка Бандери була хоч три місяці в тяжі, коли він поповнив самогубство, то дитина мусіла вродитися у квітні 1960, а член мельниківського ПУН-у каже вам, що та неслюбна дитина ще й вересні 1961 р. не вродилася?"

Другий приклад: У зв'язку з появою в ЗСА мельниківського студентського збірника "Україна в другій світовій війні", спертого на пашквілях Михайлюка /псевдонім Книша/ "Бунт Бандери" і О. Шуляка /псевдонім Олега Штуля-Ждановича/ "В ім'я правди", мав я розмову з інтелігентною українською студенткою, членом проводу студентського сектора мельниківців:

"То ви вірите, – питаю її, – що вже літом 1941 р. Бульба мав понад десять тисяч бійців у своїй мельниківсько-бульбівській УПА, а в 1942 і на початку 1943 це число сильно зросло, може до двадцять тисяч, і весною 1943 року одного дня усю ту УПА, яка громила німців і большевиків, оточила сотня бандерівців і одним махом знищила так, що тільки Бульба зі Штулем і ще ок. 20 бійцями врятувалися?"

"Так, це свята правда! Її нам подали Штуль, Книш, Зінкевич, Стерчо, Плавюк, Дорожинський. Нікотрий з них неправди не скаже!"

"А сказали вони вам, як та сотня бандерівців знищила одного дня десять до

двадцять тисяч неустрашимих бійців бульбо-мельниківської УПА? Подусили у газовій камері і спалили в крематорії, як німці жидів у Авшвіці?"

"Ну, ні. Бандерівці ні газової камери, ні крематорії не мали. Але половину жертв Лебедь подусив путом, а другу половину потопили у студні."

"І ви вірите, паннунцю, що Лебедь потрапив видусити шнуром п'ять до десяти тисяч хоробрих бійців бульбо-мельниківської УПА і руки його не заболіли, і ні один герой не кинувся на Лебеда, щоб його путом задусити? Адже навіть заяць, як бачить небезпеку смерті, то кидається на вовка у своїй обороні. І що зробив Лебедь з горами подушених його путом трупів? А ті потоплені у студні: Чи ви бачили колись українську студню? Чи потрапить хтось кинути в таку студню п'ятдесят чоловіків? То як же бандерівці вкинули в таку студню п'ять до десяти тисяч умундурованих і озброєних бульбо-мельниківців? Чи може пів бандерівської сотні держала в оточенні десять до двадцять тисяч бульбо-мельниківську армію, а друга половина за кілька хвилин викопала кілька сотень студень і наповнила їх водою? І врешті: Сам Бульба і Штуль, і ще кільканадцять їх товаришів втекли цілі й здорові. Чому ж разом з ними не втекла так же ціла й здорова ціла їх десять до двадцять тисячна армія?"

"Не знаю, бігме, не знаю, такого я не питала ні Штуля, ні Книша, ні Зінкевича, ні Стерча, ні Плавюка, ні Дорожинського. Вони провідники нашої партії і я їм вірю! Бандерівці відомі братовбивники, тому вони й подусили путом та потопили у студні всю десять до двадцять тисячну бульбо-мельниківську УПА!"

Наведені два приклади, – а їм подібними можна заповнити грубу книгу! – показують, яку вдячну клієнтелю мають мельниківські "вчені" – безсоромні брехуни і шарлатани, для безкритичного сприймання їхніх провокацій проти "бандерівців", спертих на очевидних перекидуваннях правди й свідомих вигадках.

"МЕЛЬНИКІВСЬКІ ІНТЕЛІГЕНТИ" І "БАНДЕРІВСЬКІ СЕЛЕПКИ".

В нечесному намаганні принизити членів ОУН, очоленої Степаном Бандерою, в опінії українського загалу, а підбити собі ціну, мельниківці кинули "в народ" демагогічну фразу: "Мельниківці то інтелігенція, а бандерівці – селепки." Тому, мовляв, кожний український інтелігент, що не хоче тратити опінію в очах інших інтелігентів, мусить стояти все здалека від бандерівців і примазуватись до мельниківців.

В умовах німецької окупації та демагогічна фраза мала деякі основи правдоподібності. Бути в той грізний час бандерівцем значило належати до революційної армії, що стала до бою проти гітлерівських окупантів в обороні прав українського народу і, тим самим, бути готовим кожної хвили на смерть з рук ворога. Такий героїзм виявляла завжди в основному молодь. В кожного народу. Так було і серед українців: членами революційної ОУН, бандерівцями, стала в основному українська молодь, насамперед селянська й робітничая, яка своєю інтелігенцією дуже часто перевищувала членів соціальної кляси "інтелігентів", але до тієї кляси не належала. А молодь із соціальної кляси "інтелігентів" була звичайно в віці перед закінченням університетських студій. Професійна інтелігенція, старша віком і обтяжена родинними обов'язками, не зважувалася ставати до бою з безпощадними гітлерівськими "іберменшами", з гестапом, тому воліла асекурувати себе перед переслідуванням гестапа чи то приналежністю, чи бодай декларациєю симпатії до партії мельниківців. Це й створювало сповид, що українська інтелігенція то мельниківці, а бандерівці то селяни, робітники й студенти, що ще не закінчили своїх

студій.

Але так було в умовах гітлерівської окупації України до травня 1945 року. Провал гітлерівського панування над Україною звільнив українську інтелігенцію від konieczности кривити душею і прикидатися мельниківцями. Тому кожний із інтелігентних "мельниківців", що мав чисте сумління перед українським народом, перестав бути мельниківцем. А бандерівська молодь, що опинилася у вільному світі, масово закінчила свої університетські студії. В новій дійсності фраза "мельниківці то інтелігенція, а бандерівці то селепки" стала заяложеною, забріханою демагогією й безсоромним оберненням правди догори ногами.

В моїй пам'яті залишилася характеристична ілюстрація дійсности щодо цього, яку я побачив на зборах філії УККА у Філадельфії в 1950-тих роках, зараз після мого переїзду до Америки.

В українських громадах кипіла тоді боротьба між мельниківцями й бандерівцями за керівництво громадського життя. Старі емігранти, члени ОДВУ, нічого того, що діялося в Україні в час війни, не знали, тому заявили себе мельниківцями, бо повірили, що бандерівці це справді якісь анархісти, неграмотні примітиви, страхітливі "братовбивці". Старі емігранти були ядром УККА. Тому новоприбулі мельниківці докладали всіх старань, щоб використати таку непоінформованість чи несовісно зловну поінформованість еміграції для свого опанування громади.

Предсідником зборів відділу УККА, про які мова, був голова місцевого відділу ОДВУ, старий емігрант, Федусь. Коли прийшла черга на вибори нової управи, він узяв перед себе дві листи кандидатів, кинув на них оком і звернувся до всіх:

Панове, я не пам'ятаю, котру листу подано першою. Але я кинув оком і бачу, що на першій листі є самі доктори, а на другій ні одного доктора. Я дуже шаную простих людей, бо сам до них належу, але нам треба пошанувати нашу інтелігенцію і подати їх першими. То читайте, пане секретар, як першу оцю листу, а оту другу. Секретар узяв листи і прочитав:

"Перша листа: На голову відділу УККА - маестро Володимир Блавацький. На членів управи: /поазбучно/ др.Я.Бернадин, др.О.Білик, др.М.Войтович, др.М.Головецький, др.М. Диміцький, др.П.Мірчук, др.І.Павлічка, др.Б.Романенчук, др.І.Скальчук, др.Б.Старух, др.Шутка. До Контрольної Комісії: др.М.Ценхо, мгр.М.Утриско, інж.М.Ганушевський.

"Друга листа: На голову відділу - пан Бах-Бойчук, на членів управи: пан Вайда, пан Генгало, пан Захарчук, пан Зуляк, пан Нич, пан Новаківський, пан Татунчак, пан Шекерик, пан Яців, пан Яшун. До Контрольної Комісії: пан Федусь... На залі запанувала тиша. Хтось із мельниківців, що сидів як член президії поруч Федуся, так копнув його у ногу, що той аж зойкнув голосно, передав ведення зборів своєму заступникові і спитав шепотом того, що його копнув:

"Та ви чого мене копаєте? Щось зле я зробив?"

"Очевидно! Та ви ж подали першою листу бандерівців, а нашу другою!"

Федусь зробив великі очі:

"Як то? Бандерівці то самі доктори, а між мельниківцями на всю Філадельфію нема ні одного доктора, самі селепки?"

Та ви не філософуйте, - скривився той, - є так, як є, Бандерівець може мати два докторати, то всеодно він селепко, бо він бандерівець, а мельниківець навіть з трьома клясами народної школи є інтелігент, бо він мельниківець!"

"Ну, а пан Блавацький, про якого навіть ви казали мені, що то один з найкращих українських артистів і в Галичині був директором одного з найкращих українських театрів: він також бандерівець і селепко?" - дивувався далі Федусь.

Так, він не лише бандерівець, але й один із "герштів"! Він був у Німеччині бандерівським "герштом" на Регенсбурщину, а тут є "герштом" на Філядельфію."

Такий хитрий поділ на "мельниківську інтелігенцію" і "бандерівських селепків" відносився зразу до мужеської частини української громади. Але він дуже засмакував теж деяким еміграційним паням: То ж вистарчить заявити себе мельниківкою, щоб стати членкою вищої касты - "інтелігенції". Яскраву ілюстрацію подали мені недавно, коли стала актуальною проблема об'єднання двох шкіл українознавства в одній із більших українських громад в ЗСА. Тим двом школам було причеплено наліпку: одна школа, мовляв, то школа для дітей мельниківської інтелігенції, а друга для дітей "бандерівських селепків". І коли випадково на церковнім обіді заторкнено між панями справу об'єднання тих двох шкіл в одну, одна з пань, вигукнула бундючно: Та яке об'єднання? З бандерівськими селепками? Вони ще не доросли до того, щоб ми з ними єдналися!"

Мене заскочила несподівана клясова пиха української баронеси і я після того розпитав у її краяннів, хто така та пані баронеса, що так погорджує українськими селепками. Її краянки, що знали її від дитини в "старім краю", пояснили:

"О, пані Ліля? Її мама, бачите була з дуже бідної родини, то й служила в місті, в жидів. Ну, й народилася їй донечка, яку священник охрестив незвичним у нас іменем "Горпина." Стидаючись перед сусідами своєї пригоди, її мама перейшла жити до міста і там мама прозвала її "панна Ліля". Там вона скінчила якусь кравецьку школу, тому й дивилася на нас сільських дівчат, згори."

"А гімназію й університет вона закінчила?" - питаю.

Краянки пані Лілі розреготалися:

"Куди там! То правда, що в місті вона ходила вісім років попри гімназію, а як у час війни переїхала до Львова, то кілька літ ходила попри університет. Але у гімназії, і в університеті бувала хіба тоді, як її покликали туди замітати."

"А чого вона ненавидить бандерівців і сторонить від вас?"

"Я б не сказала, що ненавидить. Але сторонить від "бандерівок", бо між нами є ті, що її знають від дитинства і могли б виявити іншим, що ясна пані Ліля в старім краю була не "пані з панів", а неслубна дитина жидівської служниці, що закінчила кравецькі курси. А між мельниківцями вона – панського роду пані Ліля!"

Так ото в дійсності виглядає демагогічна фраза про "мельниківську інтелігенцію" та "бандерівських селепків".

Це правда, що пропорційно, процентово, відношення одиниць з вищою освітою до членів з початковою освітою є багато вище між мельниківцями, як між бандерівцями. З дуже простої причини: Українське простолюддя було завжди хребтом моральної і національної міцї. Таких, що морально ломилися в моментах важкої проби, між ними було завжди дуже мало. Таким було воно й у час німецької окупації України. Тому не більше як один на тисячу з-поміж простолюддя став на службу гестапа проти свого народу, значить став мельниківцем. Решта або старалися стояти здалека від політичних проблем, або стояла непохитно в рядах борців за волю України теж, проти німців, значить були бандерівцями. Такими вони залишилися й вийшовши на еміграцію. Тому то аналіза української еміграції під цим аспектом й виявляє, що в пересічній українській громаді, зложеній з двісті родин, є два мельниківці з вищою

освітою, один з початковою, сім з середною, а бандерівців п'ять з вищою освітою, десять з середньою і вісімдесят з початковою освітою. Тобто, – дозволяючи собі на сарказм, як це окреслюють: В українській громаді з двісті родин є дев'ятдесят-п'ять бандерівських "селепків без краватки" і десять мельниківських "селепків у краватці".

Особливо повчальною ілюстрацією дійсності щодо "мельниківської інтелігенції" і "бандерівських селепків" є командний склад УПА і так званої "другої", або мельниківської УПА", тобто "Поліської Січі". Саму справу "мельниківської УПА," тобто "Поліської Січі" ми розглядаємо в цій праці окремо. Тут пригадаємо лише загальну і професійну освіту та громадський стаж командного складу обох формацій – Української Повстанської Армії і "мельниківської УПА". Як відомо, Головним Командиром УПА був від осені 1942 р. до своєї героїської смерті 5 березня 1950 року Роман Шухевич, псевдо ген. "Тарас Чупринка". Він студіював на німецькій політехніці в Данцігу, а опісля на польській політехніці у Львові, яку закінчив дипломом інженера. Член УВО від 1925 року й опісля ОУН від перших днів її існування, широко відомий організатор спортових гуртків, і виконавець атентату УВО на польського шкільного куратора Собінського в 1926 р. В 1930-31 як бойовий референт Крайової Екзекутиви ОУН організував і керував голосною акцією масових саботажів проти польських окупантів. Абсолювент польської старшинської школи та різних військових вишкільних курсів для старшин УВО й ОУН в Німеччині. Член Команди Карпатської Січі. Організатор і фактичний командант військових частин "Дружин Українських Націоналістів" в 1940-41 рр.

Шефом Штабу Головної Команди УПА від формального створення того посту до своєї смерті в 1946 році був Дмитро Грицай, псевдо ген. "Перебийніс". Абсолювент польського університету у Львові. В час студій широко відомий громадський і студентський діяч. Дворічний в'язень польського концлагеру в Березі Картузькій. Член УВО від 1925 р., опісля член ОУН від 1929, військовий референт Крайової Екзекутиви ОУН. Абсолювент старшинської школи польського війська та різних курсів для старшин, організованих полк. Коновальцем у Німеччині й Данцінгу. В 1940-42 Командант Головного Військового Штабу ОУН.

Шефом Штабу УПА після смерті ген. Перебийноса-Грицяя став Олекса Гасин, псевдо полк. "Лицар". Абсолювент львівської політехніки. В 1930-тих роках широко відомий громадський діяч. Вязень польських тюрем і Берези Картузької. Член УВО від 1928, опісля провідний член ОУН. Абсолювент польської військової старшинської школи і курсів для вищих старшин УВО й ОУН. Автор підручників для військових вишкільних курсів ПУН-у. В 1940-46 рр. член Головного Військового Штабу ОУН й опісля Військового Штабу УПА. Організатор й Командир "Української Народної Самооборони" в Галичині в 1941-43 роках проти німецьких окупантів.

Командир УПА-Північ - Роман Клячківський псевдонім полк. "Клим Савур": Студент львівського університету, закінчив у польському війську старшинську школу, від шкільної лавки член ОУН. Відомий громадський діяч. Визначний член ОУН.

Командир УПА-Захід Василь Сидор, псевдо полк. "Шелест". Студент львівського університету, не закінчив університетські студії із-за арештувань. Широко відомий політичний і громадський діяч Сокальщини й Волині. Закінчив старшинську школу в польській армії і спеціальні курси УВО й ОУН для вищих старшин в Німеччині й Данцінгу. Сотник військових "Дружин Українських Націоналістів". Член УВО й ОУН від 1928 року, Окружний Провідник ОУН. У польській тюрмі "Бригідки" у Львові провідник /"староста"/ всіх українських політв'язнів. За большевицької

окупації Військовий референт Крайової Екзекутиви ОУН. На передодні другої світової війни організатор військових загонів "Вовки", що були передвісником УПА.

Командир УПА-Схід Омелян Грабець, псевдо полк. "Батько". Польська тюрма перервала його студії на четвертому році на Львівському університеті. Провідний студентський діяч та організатор культурно-освітнього і спортивного життя в Чесанівщині й сусідніх повітах. Від 1927 року член УВО й опісля ОУН, вихованок сотн. Юліяна Головінського. Абсолювент польської старшинської школи і курсів військового вишколу УВО й ОУН.

Оце головні командири Української Повстанської Армії, що їх мельниківський фольксдойч і співробітник гестапо Зиновій Книш, а за ним інші мельниківські демагоги, звуть "бандерівськими селепками".

А командири "мельниківської УПА", тобто "Поліської Січі", -"мельниківські інтелегенти"?

Ініціатором і комендантом "Поліської Січі" був Тарас Боровець, псевдо "Тарас Бульба". Його освіта чотири класи початкової народної школи, закінчивши яку працював як робітник у каменоломі. Покликаний до польського війська, був звільнений по кількох місяцях. Став членом Комуністичної Партії Західної України і за те попав до польської тюрми, а потім до Берези Картузької. В тюрмі зустрівся з українськими націоналістами й зірвав з КПЗУ, ставши симпатиком ОУН і УНР. На еміграції в 1939-40 рр. пробував організувати якийсь "Український Національно-Козацький Рух" і розповсюдив між українцями летючки з закликом вступати до УНАКОР, але нічого з того не вийшло, десятка членів не зібрав. В половині 1940 р. зв'язався з кругом УНР, співробітником німецької "Абвери" і з його доручення перейшов на Полісся. По вибуху німецько-більшевицької війни зорганізував там "Поліську Січ".

Шефом штабу "Поліської Січі" мав бути Олег Штуль, псевдо "Жданович", делегований на те становище мельниківським ПУН-ом згідно з договором ПУН з "Бульбою". Штуль, студент православної теології в Варшаві, початкуючий журналіст, симпатик Донцова й Олени Теліги, став членом мельниківської партії, коли вона постала в 1940 році і до неї вступила Теліга. Там увійшов до культ-освітнього сектора, керованого Ольжичем. Ставши "шефом штабу мельниківської УПА", Штуль почав вчитися в капраля Боровця, чи пак отамана Бульби, як держати кріс і що робити з револьвером.

Імен членів мельниківської організації, що були в "Поліській Січі", не подано самим "Бульбою"-Боровцем у його споминах. Він таких взагалі не згадує, як і не підтверджує ні словом твердження мельниківців, нібито "Поліська Січ" була у якомусь зв'язку з мельниківським ПУН-ом. Штуля він згадує лише раз як перекладача з німцями. Штуль був тоді молодим студентом, початкуючим поетом, без найменшої військової підготовки, невідомий у політичному й громадському українському житті.

Інші мельниківці, якщо такі були в рядах "Поліської Січі", були тільки рядовиками. Значить – ні військового вишколу, ні вищої освіти, ні політичного чи громадського стажу не мали.

Політичний і громадський стаж тих "мельниківських інтелігентів," командирів "Поліської Січі," неймовірно вбогий. Учаси в боротьбі УВО й ОУН нікотрий них не брав, були симпатиками ОУН і в час вербування в члени мельниківської партії стали її членами. Членами "Просвіти," "Сокола," "Рідної Школи" якщо були, то на нижчому щаблі і поза їхніми повітами ніхто про них не чув.

Так ото в дійсності виглядали під оглядом загальної освіти, військових кваліфікацій та політичного й громадського стажу "бандерівські селепки," командири Української Повстанської Армії: Провідні члени колись Союзу Української Націоналістичної Молоді й УВО, які не тільки були членами Організації Українських Націоналістів, ОУН, від перших днів її дії, але її творили, нею керували, стоячи самі весь час у передовій лінії революційної боротьби; широко відомі громадські і політичні діячі; особи з закінченою, або перерваною польськими переслідуваннями університетською освітою; абсолювенти старшинських шкіл та спеціальних військових курсів для вищих старшин.

І "мельниківські інтелігенти," командири "Поліської Січі," яку після війни, на еміграції, Книш і Штуль зразу дуже несміло почали звати "Поліська Січ - Українська Повстанська Армія," а згодом "Бульбівсько - мельниківська УПА," а врешті перша УПА": Жменька осіб з середньою або незакінченою середньою освітою, майже зовсім невідомі в українському політичному й громадському житті, випадкові симпатичні ОУН, що в 1940-1941 рр. попали до мельниківської партії, підстаршини найнищого рівня польської або чеської армії; під командою колишнього члена КПЗУ, а потім симпатика УНР, що не закінчив чотирьох клас початкової школи, колишнього рекрута польської армії. Це правда, що в партії Мельника були теж колишні старшини УГА й армії УНР. Але, - ніодин із них в ряди "бульбівсько - мельниківської УПА" ніколи не став.

При цьому, коли мова про "інтелігентів" і "селепків," конечно уточнити окреслення "інтелігент." Його надто часто утотожнюють із окресленням "інтелігентна людина" і "політично й громадсько вироблена людина." А це глибока помилка, бо як не кожна Варвара є варварська, так не кожний інтелігент є інтелігентною людиною, а тим більше політично й громадсько виробленою людиною. "Інтелігент" це людина, кваліфікована до умови праці професійно так, як ремісник це людина, кваліфікована до праці руками. Просто можна б сказати, що "інтелігент" це умовий ремісник: швець, чи столяр виконує своє ремесло своїми руками, а адвокат, лікар, чи професор виконує своє ремесло своїм умом, або з - латинського своїм "інтелектом" і тому й звать його інтелігентом. А "інтелігенція" це психічно - умова здібність відчувати й зрозуміти кожночасну ситуацію й до неї відповідно себе поставити, себе відповідно повести. Інтелігенція, звичайно, вроджена людині. Освіта повинна б розвивати інтелігенцію. Тільки ж, якщо хтось не має інтелігенції з уродження, то й найкраща освіта може створити тільки сповид інтелігенції в даній людини. Тому то часто дійсну, глибоку інтелігенцію зустрічаємо в українських селян, а брак інтелігенції в одиниць з університетською освітою.

Подібно мається справа з почуттям громадської відповідальности та суспільно-громадським виробленням. Ці прикмети теж в основному вроджені даній людині, але участь в громадському житті має дуже сильний вплив на розвій і зміцнення тих прикмет. Тому здавалось би, що освіта повинна відігравати в цьому особливу, позитивну роль і людина з університетською освітою, інтелігент, повинен бути безмірно міцніше вироблений і дисциплінований у суспільно-громадському житті, аніж людина з початковою освітою. На жаль, воно зовсім не так. Гірше того: аж надто часто зустрічаються одиниці з закінченою університетською освітою, що в громадському житті не лиш не виправдують тих сподівань, але ще й виявляються небезпечно антисоціальною одиницею.

Клясичним прикладом одного й другого є один із чоловіків мельниківців, що

вславився розбиванням та анархізуванням українського життя в Америці, "пан професор доктор Формальний" - Петро Стерчо. Його прозвали "пан професор доктор Формальний" тому, що на кожних громадських зборах, коли відчитають запропоновану програму нарад, він якщо не перший, то один із перших зголошується "У справі формальній" і за кожним разом, хоч би й десятий раз підряд, на запит секретаря "Ваше прізвище?", вигукує: "Професор доктор Петро Стерчо!". На одних із зборів НТШ у Нью-Йорку він попав із-за цього у конфлікт із пресідником Кедрином-Рудницьким і коли десятий раз підряд зголосився "у справі формальній!", хтось із молодих науковців зголосився у справі наглій: "Я в справі наглій! Я пропоную негайно викинути пана професора доктора Формального зі залі, бо він своїм ідіотичним "у справі формальній!" вже майже годину не дає нам почати збори!" Присутні вибухнули сміхом й епітет "пан професор доктор Формальний" прилип на завжди до того мельниківського інтелегента./

Здавалось би, що маючи університетську освіту, Стерчо виявить себе людиною інтелегентною і громадсько виробленою й дисциплінованою. А тимчасом він виявив себе людиною під оглядом інтелегенції й громадської вироблености на рівні анархістичного "дядька" з-перед пів століття, що траплялися тоді в відсталих селах України. На початку цього століття, коли організовано скрізь в Західній Україні читальні "Просвіти", траплялися по глухих селах анархістичні "отаманщики", що жадібні почестей, намагалися завалити кожну організацію, якщо в ній не вибрали не його головою. Але завдяки виховній праці вдалося було здисциплінувати морально українських селян так, що в 1930-тих роках вже тяжко було знайти "дядька", який не розумів би, що хоч би його й не вибрали на голову чи до управи даної української установи, він мусить виявити себе дисциплінованим і не сміє руйнувати організоване українське життя розбиванням, розколюванням і творенням своєї, опозиційної організації. Розбивачем кожний погорджував.

Аж ось такі розбивачі громадського життя з пристрасно виявлюваним принципом "Якщо не виберете мене, то я вам завалю, або хоч розіб'ю нашу організацію", знайшлися в другій половині нашого століття серед мельниківських інтелігентів. Коли на одному з конгресів УККА кандидатуру представника мельниківців на члена президії величезною більшістю управнених учасників відкинено, згаданий "професор доктор Формальний" вигукнув гістеришно: "Нас образили! Нашого представника не вибрали до президії! Ми виходимо! Ми розіб'ємо УККА!" І - він, а за ним інші мельниківські "інтелегенти" вийшли зі зборів й довгий час опісля – безуспішно! – намагалися розколоти створений "старими" емігрантами Український Конгресовий Комітет Америки творенням опозиційних, своїх комітетів. Так поступив він, а з ним інші мельниківські "інтелегенти", і на 13-ім конгресі УККА: Коли за їхньою листом при голосуванні заявили лише третина управнених делегатів, "пан професор доктор Формальний" зі своїми одностудцями з мало культурним гаслом вийшли з залі нарад, проголошуючи, що вони з помсти знищать УККА. Вслід за тим вони приступили до розбивання й анархізування громадського життя творенням "Комітетів за правопорядок", а коли з того нічого не вийшло, до ліплення "рівнорядної до УККА" розбивацької "Української Американської Координаційної Ради".

Як бачимо, людині з морально і політично зломаним хребтом університетський диплом ні трошки не поміг. Навпаки, піднявши його зарозумілість, навчив безграничної безсоромности. Вславившись анархізмом, отаманщиною і розбиванням

організованого українського життя, "пан професор доктор Формальний" не заікнувшись проголошує у своєму "зверненні" з приводу демонстрації у Вашингтоні: "Виходячи із заложення, що всі акції в обороні українського народу мають проходити у всегромадському, соборницькому, понадконфесійному й понад партійно-політичному дусі..." Чи відважилась котрась із відомих блудниць виступити прилюдно із закликом до молодих дівчат зберігати дівочу честь і непорочність? Ледви. Бо мимо свого морального упадку, у неї все ще жевріє іскра самопошани й пошани інших й обридження до безсоромної забріханости. У мельниківського інтелегента, як бачимо така іскорка зовсім погасла.

От тому то, коли мова йде про "мельниківських інтелегентів" і "бандерівських селепків", то конечно насамперед дати ясну відповідь на питання: А скільки ж дійсно є інтелегентів, тобто по професії умових працівників, серед одних, а скільки серед других і, ще важливіше, що представляє собою даний інтелегент під оглядом політичної й особистої моралі, громадського вироблення та зберігання громадської дисципліни.

Бо "простий селепко" з чотирма класами початкової освіти, якщо він чесний, сумлінний, щирий патріот і суспільно дисциплінований, виявляється у творчій громадській праці сто разів вартнішим від того "селепка у краватці", що хоч він і "пан професор доктор", але хворобливий егоманяк, жадібний особистих почесей, безсоромний у забріханості "отаманщик".

ЧИ ІСНУЄ ТРИ О.У.Н.?

Такий сповід створило те, що коли весною 1941 р. постала в Німеччині нова організація, яку очолив полк. Андрій Мельник, то вона не прийняла для себе окрему, інакшу від всіх інших, назву, як це водиться скрізь в культурному світі, але підшилася під назву ОУН; а коли в 1950-тих роках постала ще одна організація українських емігрантів, то вона прийняла назву "ОУН/з/". Оце й створило сповід, нібито в дійсності існує три ОУН, три Організації Українських Націоналістів. Отой сповід вносить баламутство в українське політичне життя.

Організація Українських Націоналістів – ОУН, постала в січні-лютому 1929 р. Основником і першим Провідником ОУН був полк. Євген Коновалець. Але після трагічної загибелі Коновальця в травні 1938 р. в ОУН заіснував майже трирічний період, зовсім подібний до періоду в історії Московщини, що відомий під назвою "період Дмитра Самозванця". Як відомо, "Дмитра Самозванця" визнавав якийсь час весь московський народ правовитим царем Московщини. Але, коли виявлено, що це не законний цар, а самозванець, його прогнано з царського трону і ніхто більше не зве його московським царем. В історії ОУН ролю "Дмитра Самозванця" призначив член ПУН-у, Ярослав Барановський при піддержці другого члена ПУН-у, Романа Сушка, полк. Андрієві Мельникові. Заскочене ситуацією, що створилася внаслідок несподіваної трагічної загибелі Провідника, полк. Є. Коновальця, членство ОУН повірило в правдивість вигадки Барановського про "усний тестамент Коновальця про призначення своїм наслідником на пості Голови Проводу ОУН полк. Андрія Мельника". Строга законспірованість підпільної організації, якою була ОУН, утруднювала скорі й рішуче розкриття провокації. Викликаний цим "наверху" внутрішній конфлікт ОУН загострювався й остаточно Другий Великий Збір ОУН в квітні 1941 р. як найвищий законний орган Організації Українських Націоналістів,

визнав згаданий "таємний заповіт Коновальця" фальшивкою й усунув полк. Андрія Мельника й автора тієї фальшивки, Ярослава Барановського, з ОУН, а новим Провідником ОУН, законним наслідником Коновальця, вибрав Степана Бандеру. Разом з Мельником і Барановським, Великий Збір усунув з ОУН теж кількох інших членів ПУН, що піддержували Мельника-Барановського.

Значить, Другий Великий Збір ОУН в квітні 1941 як найвищий законний орган ОУН привернув правопорядок в ОУН і існування й дія ОУН під організаційним оглядом пішли нормальним руслом. Те рішення Другого Великого Збору ОУН в квітні 1941 р. визнала беззастережно вся ОУН в Україні і щонайменше 90% членів ОУН на еміграції.

Тому, коли горстка людей, викинутих з ОУН, піддержана колишніми членами УВО та ОУН, – підкреслюємо: колишніми! – zaloжили свою, нову організацію, то найменшого права вони не мали присвоювати тій новій організації ім'я ОУН.

У кожній культурній, демократичній державі такий акт вважається протизаконною дією і винних притягається до судової відповідальності за присвоювання собі назви існуючої під даною назвою організації. Так було б сталося і з новою, мельниківською, організацією, коли вона стала підшиватися під відому назву ОУН, Організацію Українських Націоналістів, що продовжувала існувати і діяти, якщо б це діялося у вільній українській державі. Але це діялося в засягу гітлерівської влади, яка крайно ворожо поставилася до дійсної ОУН, а піддержувала нову, мельниківську, організацію. Використовуючи таку ситуацію, мельниківська організація змогла безкарно підшиватися під назву "ОУН", та ще й твердити, нібито вона є продовженням дійсної ОУН.

Так постав сповид двох ОУН.

В умовах німецької окупації, коли мельниківці прикривалися перед українським народом іменем ОУН, дійсна ОУН рішила вживати змістове уточнення дійсної ОУН: "Самостійників Державників" - отже ОУН СД - для відрізнєння від вживаної мельниківцями назви ОУН, бо ж мельниківська організація була опортуністично-коляборантською і ніякої боротьби за Українську Самостійну Соборну Державу проти німецьких окупантів не вела, а навпаки з німецькими окупантами відверто коляборувала. Але, той додаток "СД" був лише публіцистичним роз'ясненням, а не зміною назви. У всіх постановах Другого Великого Збору в квітні 1941 р. і Третього Великого Збору в серпні 1943 р. ніякої постанови про зміну назви ОУН не було і в усіх постановах послідовно вживається "ОУН". Одночасно, в ніяких публікаціях дійсної ОУН на Українських Землях ніколи не названо організації мельниківців "ОУН", чито просто ОУН, чи з додатком ОУН-М. Для неї завжди вживалося назви "мельниківців", або "організація мельниківців", згідно "організація Андрія Мельника". Свою оцінку тієї організації подала ОУН у Постановах Другої Конференції ОУН з квітня 1942 р.:

"XXIX. Мельниківців ми поборюємо, як опортуністичну дрібно міщанську політичну агентурну групу, що вносить розклад і диверсію в українське організоване життя в боротьбі за Соборну Самостійну Українську Державу. Боротьбу проти мельниківців провадимо в площині політично-програмовій. "

В щоденному житті створилося окреслення "бандерівці" для дійсної ОУН і "мельниківці" для організації Андрія Мельника. Вживання уточнення "Самостійники Державники", отже ОУН СД, затратилося. На чужині його взагалі не вживалося.

Плутанина з назвою постала на чужині після війни тоді, коли почала творитися

"Українська Національна Рада" і її членами стала ОУН і організація Мельника, яка виступила під краденою назвою ОУН. Для розрізнення введено хитре окреслення: ОУН/р/, тобто ОУН-революційна для дійсної ОУН і ОУН/с/, тобто ОУН-солідаристів для мельниківської організації, або теж ОУН/б/, тобто ОУН /бандерівці/ для дійсної ОУН і ОУН/м/, тобто ОУН /мельниківців/ для організації Мельника. Але офіційно нікотра з тих організацій такої назви не прийняла.

Сповід існування двох ОУН є, власне, трагічним здійсненням візії Тараса Шевченка про "двох Іванів", про яких мова в його містерії "Великий Льох" - про що ми вже говорили у першому томі нашої праці. У тій поемі Шевченко пише: "Один буде, як той Гонта, катів катувати!... Другий буде ...катам помагати... А навісна мати регочеться, що Йванами будуть обох звати!"

Оця віща візія Шевченка й здійснилася в появі і в дії двох українських організацій в час гітлерівсько-німецької окупації України: ОУН, очоленої Степаном Бандерою, і організації А. Мельника, яку "навісна мати" зве теж "ОУН"...

Дійсна ОУН, очолена Степаном Бандерою, вже в перших днях вмаршу німецьких військ на українські землі Актом 30 червня 1941 р. проголосила Німеччині і всьому світові, що український народ під проводом дійсної ОУН стає до безкомпромісової боротьби за Українську Самостійну Соборну Державу проти гітлерівських наїзників, що плянували перемінити Україну в обезлюднений терен німецької колонізації і стала відразу до відвертої ідейно-політичної боротьби проти брунатних окупантів, а в дальшому розвою боротьби створила Українську Повстанську Армію для збройної боротьби. Натомість нова організація, Андрія Мельника, стала відразу на шлях крайнього опортунізму і льояльної співпраці з гітлерівськими окупантами, тому виступила проти проголошеної Актом 30 червня 1941 р. Української Держави і стала явно помагати брунатному наїзникові в виловлюванні і нищенні членів дійсної ОУН та УПА. Вона, організація А. Мельника, була власне, тим "другим Іваном", що став катам помагати.

Совісна аналіза постання і дії організації А. Мельника, в Україні приводить до безсумнівного висновку, що та організація ані під організаційно-правним, ані під ідейно-політичним оглядом нічого спільного з правдивою ОУН не має й тому не має ніякого права звати себе другою ОУН, Організацією Українських Націоналістів. Називання її "ОУН" є глибокою зневагою дійсної ОУН.

Тому, до часу, аж мельниківська організація прийме офіційно власну, відповідну її характерові назву, кожний, хто шанує дійсну ОУН, повинен звати ту організацію, чи партію, "Організація Мельниківців", ОМ, а щонайвище "ОУНМ".

Вживання тією організацією для назви свого проводу відому в історії УВО-ОУН назву "ПУН" - Провід Українських Націоналістів, - є глибокою зневагою дійсних українських націоналістів. "ПУН - Провід Українських Націоналістів" був покликаний до дії на Першій Конференції Українських Націоналістів в листопаді 1927 р. як координаційний центр існуючих тоді на чужині окремих, самостійно діючих організацій українських націоналістів: "Групи Української Національної Молоді", "Легії Українських Націоналістів", УВО, "Союзу Української Націоналістичної Молоді" та інших, що ще не взяли були участі в акції об'єднання усіх українських націоналістів в одну організацію. Коли в 1929 р. на Першому Конгресі Українських Націоналістів у Відні постала ОУН - Організація Українських Націоналістів, то ПУН був прийнятий Конгресом як зав'язок Проводу ОУН. Але, надій Конгресу ПУН, не виправдав. Проводом ОУН еміграційний ПУН не став. У листі до інж. Дмитра

Андрієвського, опублікованому у збірнику "Евген Коновалець і його доба" /ст. 671-674/ полк. Є. Коновалець ясно і рішуче відібрав право ПУН вважатися Проводом ОУН:

"Ви ставите себе і весь ПУН на котурни дійсного Проводу ОУН, яким він ніколи не був і далі не є, і то з різних причин..."

"Людам з наскрізь еміграційною психікою... важко стояти на чолі революційного руху.

"ПУН досі займався організацією еміграції... Поодинокі члени ПУН обмежувалися тільки до загальних порад або до тверджень, що, мовляв, щось треба робити..."

"Між нами, як у розумінні самих завдань ПУН і ОУН взагалі, так і в конкретному проведенні тих завдань існує величезна прірва!"

Ото ж, згідно зі ствердженням творця і першого керівника ОУН, полк. Є. Коновальця, ПУН ніколи Проводом ОУН не став. Але, його не ліквідовано офіційно в припущенню, що ПУН вважатимуть своїм ідейно-політичним проводом теж ті українські націоналісти, які членами ОУН не стали. На жаль, коли в проводі ОУН постала різниця думок щодо відношення ОУН до гітлерівської Німеччини і в дальшому конфлікті на тому тлі ПУН став на позиціях мельниківщини - опортунізму і покірної співпраці з гітлерівською Німеччиною, ПУН втратив респект і пошану так у членів дійсної ОУН, як і в українських націоналістів, що не були й не є членами дійсної ОУН, ані організації мельниківців. ПУН став проводом тільки і єдино проводом мельниківської організації. Число мельниківців у відношенню до всіх українських націоналістів становлять не більше як 5 відсотків. Тому, звати себе Проводом Українських Націоналістів ПУН має таке саме право, як звати себе Проводом всего китайського народу. Українські націоналісти з німецькими окупантами України не співпрацювали, тому підсудати думку, що провід мельниківської організації був Проводом Українських Націоналістів, є глибокою образою дійсних українських націоналістів. Організація мельниківців не має найменшого права перекидати відповідальність за свою дію в Україні в час гітлерівсько-німецької окупації на всіх українських націоналістів!

Інакше мається справа з ніби "третьою ОУН" - із популярно званою "двійкою". В цьому випадку йдеться про невеликий гурт членів Закордонних Частин ОУН, які на початку 1950-тих років, у висліді діявольської провокації большевицького НКВД із підфальшованою "Волею Батьківщини", тобто підфальшованого "Доручення Проводу ОУН на Українських Землях", відкололися від ОУН і створили свою окрему організацію на чужині під назвою ОУН/з/ - ОУН /за кордоном/. Ця організація має вже свою, окрему назву і слово "націоналісти" є лише таким, як у безлічі еміграційних є "демократи": УРДемократична Партія, УНДО, УНДС і т.п.

Це правда, що й ця організація намагається нав'язатись до дійсної ОУН, бо вона, мовляв, постала у зв'язку з "Дорученням Проводу ОУН на Українських Землях". Але коли виявилось, що ті "Доручення" були трюком НКВД, большевицькою провокацією, то стає ясным, що й ідейно і політично ОУН/з/ із дійсною ОУН не тільки не тотожна, але й мало споріднена.

Дійсна ОУН була і є тільки одна. В основу її завдань поклали її творці: РЕВОЛЮЦІЙНИЙ ЗМАГ ЗА УКРАЇНСЬКУ САМОСТІЙНУ СОБОРНУ ДЕРЖАВУ! І коли у її проводі стояли: полк. Євген Коновалець, Степан Бандера, Роман Шухевич, Степан Ленковський, Ярослав Стецько, на її прапорах незмінно видніло як поклик:

РЕВОЛЮЦІЙНИЙ ЗМАГ за УКРАЇНСЬКУ САМОСТІЙНУ СОБОРНУ ДЕРЖАВУ!

В період німецької окупації України ОУН і УПА, що їх звали "бандерівцями", видавали кілька десятків підпільних журналів і сотні летючок, в яких завжди виразно підкреслювано як ціль боротьби українського народу Українську Самостійну Соборну Державу і вказувано гітлерівську Німеччину як нового, жорстокого окупанта України і повторювано заклик до безкомпромісової політичної і збройної боротьби проти гітлерівської Німеччини. Організація Мельника за весь той період не видавала ні одного протинімецького підпільного журналу, не видала ні одної летючки з виразним засудженням гітлерівської Німеччини як окупанта України і з закликом до збройної боротьби проти Німеччини за вільну Українську Державу. То як же можна звати й мельниківську організацію "друга ОУН"?

ПІСЛЯСЛОВО.

Про мою працю, що її оце даю читачеві, говорив я з приятелем. Він, інженер, гарячий патріот, був захоплений моєю інтенцією, дати українській громаді звідомлення правди про те, що хто робив у час важкого лихоліття України в час німецької окупації 1941-1944 рр. "Так, - годився він. - Громада мусить знати правду, мила вона, чи терпка, і найважливіше - правда мусить бути зареєстрована для історії." - Але, коли я згадав, що я подаю відверто теж про ганебну роботу мельниківців на службі гітлерівського СД й гестапо проти ОУН-УПА, він аж захлинувся гістєричним переляком: "Та йой, гвалт, ради Бога, що ви робите! Та це ніж у спину всьому українському народові! Ви даєте ворогам матеріал для обвинувачування всіх нас у коляборації з гітлерівською Німеччиною! Та вас усі українці за це засудять!"

Припускаю, що таких спалахів фальшиво зрозумілого патріотизму буде серед читачів більше. Тому як антидоту цьому я подаю зазделегіть кілька завваг і вияснєнь, які вони мусять уважно передумати.

1. Чи я подаю у своїй праці якийсь новий матеріал ворогам для обвинувачення всіх українців у коляборації з німецькими нацистами? Вигадка переляканого "панікмахера." Др. Кость Паньківський у вступнім слові до своєї книжки "Роки німецької окупації" дає ясну відповідь на те питання: Українці нічого нашим ворогам виявити про той період не можуть, навпаки, українці з ворожих документів можуть довідатись дуже багато про дію тодішніх окремих політичних організацій та окремих осіб. Адже в документах СД й гестапо все це дуже докладно подано, всі ті документи збереглися і копії є в советських і американських архівах, а найповніші копії всіх тих документів мають жиди в Єрусалимі. Це українська громада не знає тих фактів недавно-минулого і тому багато ігнорантів падає жертвою полоскання мозгів вчорашніми співробітниками СД й гестапо.

2. Чи мої ревелєції дають ворогам доказову базу для обвинувачєнь, що всі українці були коляборантами? Ніяк. Власне навпаки: вони переконливо вияснюють, що коляборантами була горстка - сто разів менша і пропорційно, і числово, як була така у французів, бельгійців, поляків і жидів, - які стаючи на службу СД й гестапо проти бандерівців, заявили себе "фольксдойчами", отже перестали бути українцями. Український народ під прапором очоленої С.Бандерою ОУН та в рядах УПА стояв міцно в боротьбі за УССД так проти большевицької Москви, як і проти гітлерівських окупантів.

3. Чи виявлення когось із мельниківських слуг СД й гестапа, що активно помагали німецьким окупантам винищувати бандерівців, виставить їх на

переслідування, наприклад в ЗСА? Нічого подібного. Антибандерівські впливи Москви й інших наших національних ворогів в ЗСА, на жаль, такі міцні, що такий виявлений "герой" не тільки не буде переслідуваний за те, а скоріше одержить відзначення. Американський історик, професор університету, Джан А.Амстронг у своїй праці "Юкрейнієн Націоналізм" подав ясно на підставі німецьких документів, що провідний член мельниківської організації, сотн.Чучкевич у мундирі старшини гестапо брав участь в арештуванні голови Державного Правління й інших членів Правління в липні 1941 року і - чи те виявлення спричинило Чучкевичеві, наймитові гестапа, якісь труднощі в ЗСА? Навпаки, йому без труднощів дозволили приїхати до ЗСА й до його смерті спокійно жити в ЗСА. Жидівські круги в ЗСА й деінде заінтересовані у переслідуванні лише такого українця, що мав винищувати жидів і радо кидають таке підозріння на невинного бандерівця, але ні в ЗСА, ні в Канаді, ні нігде інде урядові чинники не покличуть до відповідальності такого наймита гестапа, який був видав десятки бандерівців німцям на шибеницю. В такій ситуації ясно, що йдеться про моральний засуд українцями, і тільки українцями, тих виродків.

4.Провід ЗЧ ОУН, побоюючись, що виявлення ганебної роботи мельниківців може якось причинитися до використання цього нашими ворогами проти всіх українців, сорок літ мовчав. Провід ОУН сподівався, що мельниківський ПУН та окремі провідні мельниківці зрозуміють гидоту їхньої роботи в період німецької окупації України, а мельниківські "просвітянці" зрозуміють помилковість своїх сподівань і засудять ту роботу й ті сподівання і включаться у позитивну громадську працю, та політичну, на базі ідей і величезних морально-політичних досягнень ОУН-УПА-УГВР. Виявляється, що це була помилка. Бачучи безкарність свого минулого, мельниківці скерували всі свої сили на знеславлювання ОУН-УПА і на розбивання всего українського громадського життя у світі. Повторюючи барабанно гидку провокацію З.Книша, фольксдойча й співробітника СД й гестапо, та НКВД й КГБ про "братовбивство" бандерівцями, мельниківці досягли того, що не тільки примітиви із сполоканим мозгом, але навіть дехто з церковних достойників повірив у це і став повторювати це, допускаючись грубого порушення заповіді Божої "Не свідчи ложно на ближнього твого!" Значить, найвищий час подати всій українській громаді слово правди. Бо тільки так може прийти оздоровлення організованого життя української спільноти у вільному світі.

5.Український щоденник "Свобода" у своїх статтях на цю тему багато разів ставила твердження, що між українцями були такі, що співпрацювали з гітлерівськими окупантами України, з гестапом і повчає, що цього заперечувати не слід, бо й не можна. Таким загальниковим твердженням "Свобода" кинула підозріння співпраці на весь український нарід. Тому, в обороні чести українського народу ми вважаємо konieczним уточнити, хто саме коляборував: Не український нарід, а горстка членів організації Мельника, що становила не більше як 0.1% українського населення. До того ж, я рішуче стою на становищі, що поскільки ті, хто став на службу гестапо й СД, щоб видавати їм бандерівців, підписували заяву, що вони є "фольксдойч", тобто німецького походження, то цим перекреслювали свою приналежність до українського народу. Скривання ними перед українцями тієї їхньої заяви ніяк не міняє справи.

6.Виявлення всієї правди, світла й тіней недавнього минулого, особливо важливе для історії. В кожному русі, у всіх часах і в усіх народів, були світла і тіні. Кожний християнин знає, що був Юда, знає про його гидку роботу і ним гидує, а схиляє голову і йде за одинадцятьма апостолами, що стали святі. Так і кожний

українець молодого покоління і майбутніх поколінь мусить знати, що і в нас були Юди, і знати, хто вони, щоб гидитись їх, а гордитись і йти слідами таких, як Коновалець, Бандера, Шухевич, Климів, Грицай, Старух і сотні інших та десятки тисяч тих, що під їхнім проводом добровільно віддали своє юне життя як члени ОУН і УПА в героїчному бою за Українську Самостійну Соборну Державу.

На їхньому прикладі мусить виростати нове українське покоління, що докінчить успішно їхній революційний змаг. Опублікування мого першого тому цієї праці з відвертим виявленням правди про поставу українських політичних організацій в Україні в період гітлерівсько-німецької окупації України і їхню дію викликало скажену лють у мельниківських "вождів", вожденят та політруків. Ще більшу лють викличе другий том. Але, на протязі двох років, що пройшли від появи першого тому, ні один із них не здобувся на серйозну, ділову дискусію з поданням, де і в чому я помиляюся, спираючи свої застереження на фактах і документах. Єдина їх відповідь це "вияснення" їхнім членам і симпатикам, що ця моя праця це „пашквіль” і то "проти ОУН". Що таке "пашквіль", вони, видно, самі добре не розуміють, але знають, що це слово має посмак знеславлювання, спертого на свідомій неправді. Тільки ж, вже саме їхнє "вияснення", що це "проти ОУН" є кожному очевидною неправдою: адже це праця в обороні ОУН! А це свідчить, що дійсним пашквілем є, власне, вже само отаке "вияснення" мельниківських політруків.

Ми подали у нашій праці правду, сперту на фактах, документах, з поданням джерел, та на свідченнях учасників тих подій. Сам автор – член ОУН від 1932 р., а в 1930-32 член юнацтва ОУН, кол. повітовий провідник ОУН Стрийщини, член Крайової Екзекутиви ОУН в 1939 р. і член Проводу ОУН на еміграції, очоленого Степаном Бандерою, – брав активну участь в боротьбі ОУН і вже з власного досвіду досить основно обізнаний з історією, діями й проблемами ОУН.

Хай критично думачий читач сам перевірить подані нами факти й поставлені нами твердження і так знайде об'єктивну правду.

ПОЛІТИЧНІ АНЕКДОТИ.

Політичні анекдоти та карикатури характеризують даний політичний епізод не раз краще, ніж довжелезна аналітична стаття. Тому на закінчення нашого огляду українського політичного життя на еміграції подаємо кілька сатиричних дотепів.

На "Союзівці" зустрілися др.Падох, голова НТШ в Америці, та інж.Степан Куропась, зоологічний ненависник бандерівців. Куропась питає:

–Пане Докторе! Чому ви ще не викинули др.Петра Мірчука з НТШ? Та ви ж знаєте, що він написав нашому достойному голові УНС, др. Флисові, і найстаршому українському журналістові, Іванові Кедрині: "Ех, якби то сталося, щоб ви не вертались, щоб там і здихали, де ви поросли, не гріло би сонце смердячого гною!" Ну, то чи може бути такий некультурний бандерівець членом НТШ?

–Пане інженере, – відповідає Падох. – Вибачте, але то не Мірчук таке написав. То написав Тарас Шевченко...

–Що?! – вигукнув Куропась. — Шевченко? То він такий самий некультурний бандерівець, як Мірчук. Викиньте і його з НТШ!

*

–Пане Книш! – каже один церковний достойник до Зиновія Книша. – Я читав Ваші книжки і виходить з них, що ви найбільший український революціонер, найдейніший патріот, найправдивіший націоналіст, найрозумніший політик. Скажіть

щиро: Чи ви дійсно не маєте ніодної злої прикмети?

–Ну, – відповів Книш, – Вам, владику, признаюся, що одну погану прикмету маю.

–А яку саме?

–Та, бачите, що я коли скажу, то все збрешу. За єдиним виїмком того, що вам оце сказав.

*

Редактор мельниківського збірника "ОУН 1929-1954", перед здачею праці до друку в 1955 р., звернувся до др.Зенона Городиського:

–Пане докторе! Ви говорите, що зорганізована ПУН-ом осінню 1941 р. у Києві "Українська Національна Рада" ухвалила була революційну "Плятформу" і що ви її маєте. Її конечно б дати до цього нашого збірника, а я досі нігде не міг її знайти. То давайте її мені вже, бо збірник іде до друку!.

–На жаль, я не можу вам її тепер дати, бо ми з паном інженером Бойдуником ще лиш почали її укладати. Я проголошу її колись пізніше, як буде готова.

*

У "діпівському" таборі в Німеччині в 1947 р. до американської поліції прибіг на смерть переляканий студент Петро Стерчо:

–Гвалт! Рятуйте, інтервеніуйте! Бандерівці ось замордували двох мельниківців! Порізали, викололи очі!...

–Де? Коли? Хто ті замордовані?

–Та один з них то я, а другий, Микола Плавюк, зараз сюди прибігне!

*

Питається молодий мельниківець "вождя" Плавюка:

–Ви кажете, що полк.А.Мельник мав у Галичині за польської окупації в ОУН дуже важливі зверхні завдання. А чому про це ніхто ніколи ніде не згадував, ні на судових процесах ні в історичних працях?

–Бо, бачите, полк.Мельник був неперевершений конспіратор і тому про його керівну позицію в ОУН не лиш польська поліція й усі члени ОУН нічогісько не знали, але навіть сам полк.Коновалець про те ніколи не довідався.

*

Зиновій Книш, організуючи літом 1940 р. акцію рятувати Андрія Мельника як вождя ПУН-у, звернувся до Я.Шумелди, помічника Ярослава Барановського:

–Як там ситуація з членством ОУН? Яка, менш-більш, пропорція?

–Очевидно, в нашу користь. Одна третина за Бандерою, а дві третини залишається вірною вождеві Мельникові! /Так дослівно написав він у збірнику "ОУН 1929-1954," стр.250. Тоді було на під-німецьких теренах кругло десять тисяч членів ОУН/.

–То дай мені десять членів, щоб я перевів захоплення головної домівки від бандерівців.

–На жаль,цього зробити не можу, бо аж стільки членів ОУН, прихильників Мельника, ми ще не маємо. Організуйте боївку зі своїх старих знайомих, нечленів ОУН.

*

Дискутує у "національній барі" двох "селепків":

–То ти кажеш, що бандерівців так багато, а мельниківців жменька? То чому ж, тоді, мельниківців так міцно всюди чути?

–Та дуже просто. Ти пам'ятаєш запорток, тото яйце, що на нім квочка довго сиділа, а з нього ніц не вилізло? Пам'ятаєш, як страшенно той запорток смердів, як його розбито? Ну, от. Поклади ти на стіл сто гарних писанок, а на другий кінець один лише розбитий запорток: Що буде міцніше чути? Сто здорових писанок, чи один розбитий запорток?!

*

У суботнім дитячій садочку учителька заохочує, щоб котресь з дітей оповіло якусь історію. Зголошується маленька Маруся й оповідає:

–Прошу пані. У нас є гарна киця. Вона вродила шестеро котят. Мій тато каже, що вони всі мунівці і мельниківці.

(МУН - мельниківська молодецька організація. До війни повна назва цієї організації була "Молоді Українські Націоналісти" По війні, коли організацію опанували мельниківці, вони під давні ініціали "МУН" підклали нову назву: "Молодь Української Народности.")

–Дуже гарно, – похвалила вчителька. – Дуже гарно.

За тиждень на заклик учительки зголошується та сама Маруся й оповідає:

–Прошу пані! У нас є гарна киця. Вона вродила шестеро котят. Мій тато каже, що вони всі мунівці і мельниківці.

–Гарно, дуже гарно, Марусю, – похвалила учителька.

За тиждень знову зголошується та ж Маруся. Учителька скривилася, але, що нікотра інша дитина не зголошувалася, дала їй знову оповідати.

–Прошу пані, – оповідає Маруся. – У нас є гарна киця. Вона вродила шестеро котят. Мій тато каже, що вони всі сумівці і бандерівці.

–Чекай, – дуже здивувалась учителька. – Ти вже два рази оповідала це і тоді казала, що вони всі мунівці і мельниківці, а тепер, що всі сумівці і бандерівці?

–Так, прошу пані. Бо то правда. Вони всі були десять днів зовсім сліпі. А по десять днів вони всі прозріли і тепер усі бачать вже усе добре!

*

В ході пристрасної полеміки між мельниківцями і бандерівцями у зв'язку з плюгавленням бандерівців мельниківською пресою, що грозила розбиттям СКВУ, підійшов представник мельниківців до своїх противників з мировою пропозицією:

– Організація полк. Андрія Мельника була все за згодою в громаді і бореться тепер за замирення, за мир в українській громаді. Ось вам наша мирова пропозиція: Ми перестанемо в нашій пресі і в наших публікаціях оклеветувати й плюгавити бандерівців, якщо др. Петро Мірчук перестане виявляти правду про мельниківців і про роботу мельниківців в Україні в воєнний час.

*

Жаліється старий пластун-мельниківець своєму приятелів:

–Та чи ти знаєш, що вже і наш Пласт опанували бандерівці? Я зайшов колись-тут до нашого колеги, Миколи, а в нього внук пластун. Я йому кажу, що я теж пластун ще з-перед війни. А він підірвався на струнко і каже: "Скоб!". " Гарно, – кажу йому. – А чи ти знаєш, що значить – "Скоб!""? –"Знаю, - каже він. – То скорочення. Перші літери нашого клича!" –"А як звучить повний клич" – А він мені каже: "О, то всі пластуни знають! це є "Слава Командирам Організації Бандерівців!" –Мене аж заморозило. – "Та що ти говориш?! Та "Скоб!" значить: "Сильно, Красно, Обережно, Бистро!" – а він мені на те: "То, прошу пана, так було п'ятдесят літ тому, як ще не було бандерівської УПА, що так славно билася проти німців і проти москалів за волю України. Ми всі

знаємо про неї. Тому тепер наш клич "СКОБ!" означає – Слава Командирам
Організації Бандерівців!